Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору 15. Јануара 1889. Год. XXI.

ПЕСМА КАО ВАСПИТНО СРЕДСТВО.

Сваки ваљан васпитатељ чврстом истрајношћу пријања око васпитања деце и за свету дужност сматра, да њихово васпитање свестрано буде.

Да би подмладак ваљано одгојован био, пужно је све оне чињенице на расположењу имати, које ће га к идеји усавршавања постепено приводити, како би и себи и човечанству од користи бити могао.

Васпитатељ бодро пази на утиске, који из околине на дете уплив вршати могу, те све, што питомом васпитању доприноша, приводи к детињем срцу и тиме полаже чврсту основу ваљаном васпитању.

Васпитатељ у једно употребљује и сва она средства, која ће дете к васпитној цељи привести, којих је чињеница обим врло велик, а ја ћу се само са песмом као средством васпитања у неколико позабавити.

Естетичном образовању — као делу целокупног васпитања — важан је фактор глазба и она је дакле васпитна чињеница, којој ваља васпитатељ пажњу да поклони.

Не може се ни помислити, да се у основној школи из глазбоуке предаје глазбена теорија н. пр. о општем глазбеном појму, о предзнацима гласореда и њиховом одношају итд. То нити би ученике занимало, нити би исто могли разумети, него им се оно градиво пружа, које је њима приступачно.

У забавиштима је за васпитање главно средство игра, а игра је као слатњу напојена певањем лепих песмица, чему се деца врло радо прилагоде, но у основној школи већ видимо: да се налазе прописани предмети, с којима се деца према разредима упознају, али се морају чувати од сувише јаког душевног напрезања, па како их чили и свежи, кад се — особито после тежих предмета — која песмица отпева!

Сва деца у опште врло радо слушају, а још радије и сама певају и свирају, те и ако немају прилике за свирку на каквом глазбеном настроју, то свакако треба да певају.

Избор песама је у рукама самога васпитатеља и он треба да је при избору обазрив, јер их по садржају врло различитих има; оне не смеју бити непристојне, но увек да је садржај узор морала

Пре него што се упознају деца са појком (мелодијом), упознају се с речима (текстом), те ако је при избору ваљано поступано — и текст ће да као васпитно средство служи.

Религиозном васпитању могу песме да допринесу учењем црквених песама: прокимена, тропара итд., па је и самој деци много милије: слушајући у цркви својој мелодије, које и сами умеју да певају.

Певањем се разликују гласови по висини, јачини и трајању, а тиме се вежба слух; оно свакога разгали, изазива расположеност и изазива благо расположење духа.

Као што деца радо слушају приповетке, миле су им и песме за декламовање (красноловљење), које може од врло велике користи да им буде, али песма нека је према ученицима, према њиховим способностима, а декламовање ваља да је са осећајем, јер без тога нема никакве вредности. У некима ће деца бити упућена на нежан осећај, љубав према родитељима, школи, пристојност, а друге ће их сећати на прошлост, на узорне јунаке, храброст итд.

Народном песмом усађује дакле васпитатељ у срце васпитаницима и родољубље у чврстом уверењу, да ће се тако као одрасли људи и свесни родољуби достојним синовима својих предака назвати моћи.

Згодним декламовањем буди се у деци љубав према своме матерњем језику, само је нужно нажњу обратити, да је — као што рекох — са осећајем, те и вернију слику за собом оставља, а паречје не сме бити провинцијално. И с тога је декламовање од великог значаја, што је дете тиме принуђено да мисли, да упамти, а вежбањем памтења и мишљења из младости крчи се и глача пут зрелом разуму.

Песма дакле доста угледно место међу васпитним органима заузима. Потпун се успех не да искључиво само с њоме постићи; у рукама васпитатеља је нужно: да су све васпитне чињенице, којима ће васпитне потребе згодно подмиривати и

нека му је свагда на уму, да са што више доследности све факторе у такав склад доводи, да питомце што ближе, у колико је могуће, савршенству приводи. — Тиме васпитатељ задоста чини своме позиву, а савесним вршењем свога позива пружа гаранцију, осигурава напредак свога предузећа.

У В. Кикинди 1888. године. **П. Михајловић.**

ПЕСТАЛОЦИЈЕВА БЕСЕДА НА НОВУ ГОДИНУ 1808.

Превео М. Симеон Кончар, учитељ.

Минула је стара година, нова је настала. У вашој сам средини, ал не онако добре воље, коју као да захтева моја околица. Тако ми је, као да чујем глас изнад себе: Положи рачун о свом домоводству, јер мораш умрети!

Могу ли га положити? Јесам ли био домаћин? Јесам ли радио за Бога? Јесам ли радио за људе? Јесам ли радио за себе?

Сретан сам. Шум моје среће зује око мене, као што зује рој пчела, који тражи нову кошницу. Али ћу умрети. Чему ми ово зујање? Нисам вредан своје среће. Нисам сретан. Минула година не беше сретна. Под мојим ногама пуче лед, где сам вазда хтео да ступам чврстим кораком. У раду мога живота показаше се празнине, које нисам заслужио. Веза, која све нас веже, указа се лабава на местима, где би требало да је најчвршћа. Видех, да зло отима маха, где сам се надао, да се добро дубоко укоренило. Опазио сам незадовољство, где сам стално рачунао на мир. Видео сам, да љубав хладни, где сам мислио, да ће пламтити. Опазио сам, да нестаје поверења, где сам га требао, да могу живети и дисати. Видео сам, да су ми се отуђила срца људи, за која сам рачунао, да ће до смрти бити тесно скопчана с мојим. Једна ми је пријатељица умрла. Гледајте јој лубању. — Гледајте овде мој мртвачки ковчег! Шта ми преостаје? Нада мога гроба. Срце ми је расцепљено. Нисам више онај, који сам јуче био. Немам више љубави, коју сам јуче уживао. Немам више поверења, кога сам јуче имао. Немам више наде, којој сам се јуче надао. За што сам спасен испод копита коњских? Растрцана је веза, која је мом животу давала неку вредност. Нестало је сна, који је варао моја чула о мојој важности и мојој срећи. Шта ћу даље у свету, у којем сам се варао и то највише о себи самом? Можда ћу се за час опет преварити. Но овај први час године нека ми верно пред

очи стави голу истину, као што ми приличи. Преценио сам своју срећу, те је нисам ни заслужио.

Големо је чудо, што још живим. Велико је чудо, што сам спасен испод копита коњских. Гледајте, они ми раздераше хаљину на леђима, а не дотакоше се мојих леђа; гледајте, они ми растргаше одело на плећима и раменима и не дотакоше се мојих плеча ни мојих рамена! Њихова је нога прокасала мимо мога чела, а не додирну мојега чела.*) Чудо је, што још живим, што још радим. Био сам сиромах и покушао сам, што богаташи не би никако покушали; покушао сам, о чем су богаташи мислили, да је немогуће. Хтео сам — спевајући — да са својим сиромаштвом и слабошћу спојим снагу, коју човеку у оваком положају не би могло дати никаково богатство ни сва срећа овога света. — Сам, немоћан молио сам немоћ, сам незналица молио сам познање, сам, недорастао молио сам недораслост за помоћ у свом раду, да би почивало на вечитим стубовима мудрости, снаге, достојанства и зрелости човечије природе као на својим јединим чврстим подлогама. Свету се чињаше лудост, али ме је чувао Бог. Моје је дело пошло за руком. Стекао сам пријатеља мојему срцу и мојему делу. Нисам знао, шта сам учинио. Једва сам знао: шта хоћу. Али је успело. Постало је као створење из ништа. То је Божје дело, или чије би било? Ко ће да устане и да рекне: Моје је то дело. Не ћу да то рекнем, а немоћне ни ви рећи. Није то моје дело, није то ваше дело. Устајте, пријатељи! Божје је то дело, па нека се Божје дело опет сједини — не као што се зли духови сједињују — но да нас Божје дело опет сједини, као што се анђели друже с анђелима. Чудили сте се, што сам спасен испод копита коњских. Али није ли моје дело лепше спасено, него што је тада моје ломно тело? Чудо је, што још постојим. Велико је чудо, што је моје дело истрајало све опасности у Бургдорфу, Бухсеу и Иферту.

Сад га очекују нове опасности. Божјом ће их помоћи подпети. Али хоћу ли их ја преживети? О том сумња моје срце. Оно се боји. Оно је немирно. Осећам, да нисам предан своје среће. Нестаће је. Али с тога не ће пропасти моје дело. Злато не сагоре, већ се само чисти у огњу. Истину и љубав осећа човечије срце, кадгод се само дају чисте, све кад би се светски мудраци ма како препирали о томе са целим човечанством. Моје се дело не бори против човечанства, не свађа се с кне-

*) То је било 1806. године тамне децембарске ноћи код Косоваја.

зовима људским, не препире се са слугама њиховим, оно ће навек постојати.

Али га не ћу ја извести. Но то и не треба. Мој га живот не беше достојан. За истину нисам имао снаге, а за љубав нисам имао невиности За доброчинство нисам нашао истине, где је моја природа дражила моје чувство. Нисам је познао и оглушио сам се љубави, где је требало, да је познам и где би ми била од користи; хотимице сам је занемарио, где је грђена и омаловажавана. Тако сам изгубио љубав света као и љубав својих пријатеља. Кога сам хтео усрећити, томе сам нанео беду. Коме сам хтео предузети, невешто сам започео. Наравно, да ми није пошло за руком, у чему нисам успео. Среће сам свагда имао, али је нисам умео прихватити. Измакла ми се онде, где би је и најмање дете чврсто прихватило. Сам сам се бацао у наручје обмани. Доста су биле празне речи, да ме залуде вером и љубави. Често сам љубио највеће ђе и годинама нисам могао упознати, да је оно слабо, што сам љубио. Али сам двоструко мрзио оно, што сам нашао, да је слабо. Тиме сам нанео ретку несрећу, ретку запуштеност усред свога народа, који ме је веома ценио. Био сам сиров у својој несрећи. Пркосно сам презирању, које сам сасвим заслужио. Занемио сам и једио сам се, гледајући невоље оних, којима сам помоћи хтео, а помоћи нисам могао.

(Свршиће се.)

ЗАКОН ОД 31. ЛИСТОПАДА 1888. ГОД.

О уређењу пучке наставе и образовању пучких учитеља у краљевина Хрватској и Славонији.

МИ ФРАЊО ЈОСИФ ПРВИ,

по милости Божјој цесар Аустријски, краљ Чески итд. и апостолски краљ краљевина Угарске, Хрватске, Славоније и Далмације,

потврђујемо предложени Нам у основи по Хрватско-славонско-далматинском сабору

Закон

о уређењу пучке наставе и образовања пучких учитеља у краљевинах Хрватској и Славонији.

ГЛАВА ПРВА.

Обћените установе.

§. 1. Пучкој је школи задаћом, да дјецу религиозно и ћудоредно

odgaja, duševne i tjelesne sile razvija, te ih u najpotrebitijem za građanski život znanju i umjenju podučava.

§. 2. Pučke škole dele se u niže i više škole.

S nižimi pučkimi školami spojene su ponavljajuće.

S pučkimi školami mogu prema mjestnim potrebam biti spojeni i struковni stečaji.

§. 3. Pučke su škole na dalje ili javne, ili privatne. One koje, se troškom zemlje ili političke obćine podižu i uzdržavaju, jesu javne škole, te ih kano takove mogu polazити djeca bez razlike vjeroispovesti. Škole pako inače podignute i uzdržavane jesu ili konfesijonalne, ili privatne škole.

§. 4. Nastavni je jezik u pučkih školah hrvatski ili srpski. No u onih javnih pučkih školah, koje podižu i uzdržavaju obćine drugoga po jeziku plemena, nastavnim je jezikom dotični materinski. U takovih se školah poviš toga ima učiti hrvatski ili srpski jezik kano obvezni predmet učevni. No, ako se je u takovih obćinah hrvatski ili srpski jezik već uobičajio, može nastavnim jezikom biti hrvatski ili srpski, a dotični materinski jezik obvezним predmetom učevnim.

§. 5. Na pučkih se školah neplaća ni primarina, ni školarina.

§. 6. Učevne osnove i školske knjige propisuje za obće pučke škole zemaljska vlada, vjeroučne na predlog dotičnih crkvenih oblasti, ter se druge ne smiju upotrebljavati.

§. 7. Obuka u pučkih školah traje na tjedan (sedmica) najviše 25 ura, izuzamši gimnastiku, pjevanje i ine praktične vježbe. U pučkih školah imaju se svršetkom školske godine držati javni ispiti.

§. 8. Školske knjige na istovrsnih pučkih škola imaduj biti jednake.

§. 9. Praznici, osim nedelja, blagdana i četvrtka, ili ove zastupajućih dvoju poludnevа, traju za niže pučke škole dva mjeseca na godinu. Za više pučke škole odredit će se praznici naredbiним putem.

§. 10. Zgrade pučkih škola moraju stajati na shodnih i zdravih mjestih, moraju biti suhe, svjetle i proveterive, te imati dovoljno prostora za mladež. Osnove za građenje pučkih škola, na koliko nisu već unapred propisane (§. 12.), moraju u pojedinih slučajevih prije izvađanja biti odobrene od zemaljske vlade.

§. 11. U obćih pučkih školah veličina se i broj školskih soba mora obzirom na ustanove §. 18. ravnati po broju djece školu polazити obvezane i po broju potrebitih za nju učitelja.

No kod novih gradjа valjat će se obazirati i na mogući prirast djece školu polazити obvezane.

§. 12. Potanje ustanove o tom, kako da se ima postupati pri građenju škola ter o tom, kakove da imaju biti školske zgrade i pojedini njihovi delovi i pomućstvo školsko, pridržane su zemaljskoj vlasti.

§. 13. U obstojeće školske zgrade imat će se, na koliko već nisu, što prije uredit, dotično predgradit prema navedenim ustanovom (§§. 11., 12., 14. i 27.).

§. 14. Uza svaku obću pučku školu mora za praktično vježbanje

ученика у господарству бити школски врт, за тим гомбалиште (место за гимнастику) и зденац за пиће и кућну потребу учитељеву.

§. 15. Пучке школе морају бити провиђене потребитим покућством и бар најнужнијим учевним средстви.

ГЛАВА ДРУГА.

О нижој пучкој школи.

§. 16. Ниже пучке школе имају четири разреда, од којих четврти разред за оне ученике, који непрелазе у више пучке или средње школе, траје двије године.

По околности може се за пету школску годину устројити посебан пети разред.

§. 17. Ниже пучке школе могу имати једнога до четири, дотично пет учитеља (§ 18). Сваки учитељ учи у посебној соби.

§. 18. Ако се на којој нижој пучкој школи с једним учитељем три године изасебице пријави преко 80 ученика, онда треба намјестити и другу учитељску силу; ако ли тај број истим начином нарасте преко 160 — дотично преко 240 ученика, онда треба намјестити још трећу и четврту учитељску силу.

Ако се на нижој пучкој школи пријави за који разред више од 80 ученика, онда треба отворити паралелку.

Буде ли која нижа пучка школа приморана кроз пет година и засебице већи дио својих разреда дјелити на паралелке, тада се мјесто тих паралелних разреда има устројити посебна школа.

§. 19. У I. и II. разреду мушких и обосполних нижих пучких школа дужне су у том случају подучавати женску дјецу и у ручном раду и кућанству.

§. 20. У пучкој школи учитељ мора бити оне вјере, којој припада младеж школу полазећа.

У конфесионално мјешовитих школах учитељ, ако је један, мора бити оне вјере, којој припада већина ученика; настане ли пако потреба, да се намјесте два или више учитеља (§. 18.), тада се има обзир узети и на оне мањине, којих вјероисповести припада бар четврти дио искупнога становништва дотичне школу уздржавајуће обћине.

§. 21. Гдјегод на нижој пучкој школи има више учитеља, један се од њих има поставити равнајућим учитељем.

§. 22. Свака обћина дужна је о свом трошку подизати и уздржавати своје обће пучке школе.

§. 23. У сваком мјесту, где има барем 40 дјеце школу полазити обвезане, мора се основати обћа пучка школа.

Но земаљска влада може од тога правила дозволити изнимку у оних мјестих, гдје је иним начином довољно скрбосно за пучку обуку (§. 96—103).

§. 24. Мјесто, које или нема 40 способњака, или не може напосе уздржавати школу, мора се сдружити с другими мјести, тер заједно с њими имати обћу пучку школу.

Удружена места нека по могућности не буду више од километра удаљена од своје школе.

§. 25. Где у конфесионално мјешовити обћинах за различите конфесије обстоје посебне школе, могу се споразумком дотичника такове школе спојити и претворити у једну заједничку обћу пучку школу.

§. 26. Гдје у политичној обћини у смислу овога закона ваља да буде више школа, има обћинско заступство одредити териториј и место за поједине школе (§§. 3., 23. и 24.). Овај териториј сачињава школску обћину.

Ако би се териториј школске обћине састојао из мјеста, спадајућих у разне политичке обћине, имају ове поступати споразумно гледе места, која имају спадати у школску обћину.

§. 27. При свакој обћој пучкој школи мора бити прикладан стан за учитеља.

§. 28 Свака сеоска обћина дужна је за своју пучку школу школске књиге и друге за наук потребите ствари прије почетка сваке школске године набавити, тер их међу ученике путем учитеља подјелити. Трошак у то име имаће обћини накнадити дотични родитељи ученика.

Посве сиромашним учеником даваће обћина школске књиге и друге за наук потребите ствари бесплатно.

§. 29. Најмање мјесец дана прије почетка школске године има се обавити попис свеколике, унутар школске обћине налазеће се, на полаз школе обвезане дјеце и то путем посебнога за то изасланога одбора, који, како ће бити састављен, одредиће се путем наредбе.

Тко дјете попису уклони, или гледе њега што год криво назначи, казниће се начином и путем §. 41. назначеним глобом од 1—20 форинти на корист обћинске школске закладе, или ако платити не узмогне, затвором од 1—4 дана.

§. 30. Тјелесно слабу или душевно незрелу дјецу може обћински школски одбор на дуже или краће време опростити од полаза школе.

(Наставиће се)

СЕДНИЦА ВИСОКОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

ДРЖАНА 10. ДЕЦЕМБРА 1888. ГОД

Ова је седница заказана била за 26. Новембар, али се због смрти покојнога патријарха није могла тога дана држати, него је држана 10/22. Децембра пре и после подне под председништвом дра Нике Максимовића подпредседника и у присуству свију чланова, заменика гл. школског референта и народног тајника.

Важнији предмети, што су у овој седници свршени, јесу ови:

Високо кр. угарско Министарство за богочаст и јавну наставу под бр. 2195. од 1888. године доставља у препису наредбу своју издату на све државне школске надзорнике, којом се наређује, да се од сад у грађанским и вишим девојачким школама велико старање има полагати око тога, да се девојчице у писменим саставима на матерњем и другим језицима и у рачунању подпуно добро извештбају; но што се опазило, да на

пријамним испитима за ступање у државне учитељске школе многе ученице, које са добрим успехом из поменутих школа на испит тај долазе, нити пак у рачуну довољан успех на пријамним испитима засведочити нису могле. Пошто се мислити даје, да исте мане и у вероисповедним вишим девојачким и грађанским школама постоје: то се ова наредба у препису саобштава и свима вероисповедним школским властима наређује, да оне у свом делокругу поступе.

Школски Савет узимајући на знање ову високу наредбу, доставља је управама српских виших девојачких школа: новосадске, панчевачке и сомборске — као и управама учитељских школа у Сомбору и у Карловцу ради тога, да се у свима овим заводима настава у писменим саставцима на српском, а по могућству и на другим, прописаним језицима, као и у рачуну брижљиво, својски и са жељеним успехом обавља, како би се горенаведеној наредби што боље одговорити могло.

Високославни српски народни саборски одбор јавља, да је на представку овога Савета од 19/31. Августа о. г. број 123/84. привремено до решења српско-народног Сабора одобрио, да се плата професора у учитељској школи горњокарловачкој изједначи с платом професора на учитељској школи сомборској и да ово повишење од 1. Октобра о. г. у живот ступити има.

Исти саборски одбор јавља, да је из седнице од 3/15. Октобра о. г. упућена благајна народних фондова, да Ђорђу Глибољском професору учитељске школе у Г. Карловцу од 1. Јануара 1887. прву петогодишњицу на редовну његову професорску плату издавати има.

Високославни српски народни саборски одбор од 3. Окт. о. г. број 1628. саобштава, да је на представку Шк. Савета од 19/30. Августа о. г. број 312. одредио Јелисавети Павловића негдашњег учитеља у Станишићу доживотну годишњу мировину од 80 фор. из старог учитељског фонда, у који је њен покојни супруг као учитељ батосечки између 1822—1826. године улагао. Ову мировину примаће поменута удовица од 1. Јулија. о. г. накнадно у тромесечним оброцима. Исти саборски одбор на бр. 1622/311. представку Школског Савета дозвољава, да се из старог учитељског фонда Милици Луџића рођеној Попадића удовици покојног Петра Луџића негдашњег учитеља у Турском Бечеју доживотна годишња милостиња од 40 фор. почевши од 1. Јулија о. г. у накнадним тромесечним роковима издаје.

На предлог Епарх. Школ. Одбора темишварског наређује се, да се издаду декрети — у своје време правилно изабраном учитељу Павлу Поповићу и учитељици госпођи Драгињи Смедеревчевој у В. Бечкереку; даље: Милану Ћосићу новоизабраном учитељу у Тиса-Хиђошу и Даринки Ковачевићевој учитељици у Мокрину.

Прочитани су извештаји управе учитељских школа у Сомбору и у Горњем Карловцу о примању ученика у исте школе у почетку 1888/9. школске године. У сомборској учитељској школи примљено је у почетку Септембра о. г. 82 мушка и 74 женске, свега 156 ученика, од којих се учи 61 у првом, 55 у другом и 40 у трећем разреду. — У горњокарловачкој уписало се 32 приправника и 12 приправница; свега 45 ученика,

Б 65
3444

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 57774

Школски Лист.

ЗА 1889. ГОДИНУ.

ГОДИНА XXI.

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,

управитељ српске учитељске школе у Сомбору
и пристављени главни школски референт.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА У БЕОГРАДУ

У Сомбору, штампарија Фердинанда Битермана.

САДРЖАЈ.

Страна:

Песма као васпитно средство од Петра Михајловића . . . . 1.
Пеставацијева беседа на нову годину 1808. превео М. Симеон Кончар учитељ 3. 22.
Закон од 31. Листопада 1888. о уређењу пучке наставе у Хрватској и Славонији . . . . . 5., 43., 64., 80., 99., 120., 157. и 183.
Седница Школског Савета држана 10. Децембра 1888. . . . 8. 28.
Неколико речи о педагошкој књижевности у нас и учитељи од И. Мартиновића 11. 29.
Учење на памет у народној школи од Ј. Миковића . . . . . 12.
Министарски извештај о стању школа у Угарској године 1886/7. 13, 50., 84. и 108.
Говор на св. Саву у школи Д. Туманског од Љубомира Ракића учитеља . . 25.
Говор на св. Саву од Т. Панића учитеља . . . . . 40.
Светосавска беседа у Сомбору, писао Иван . . . . . 30.
Савет (стихови) написао Иван М. Поповић учитељ . . . . . 33.
† Рудолф краљевић престолонаследник. (Некролог.) . . . . . 21.
Школска дисциплина по Коменском и Корфу. (За награду.) . 37., 62., 76. и 93.
Наставни план за учење мађарског језика у српским народним вероисповедним школама у Угарској . . . . . 46., 67. и 82.
Ведем између школе и родитељске куће од Ђ. . . . . 48.
Нови добротвор срб. нар. школе . . . . . 51.
Натошевићев фонд . . . . . 58.
Српским народним учитељима . . . . . 60.
О неговању радљивости код деце од Владимира Красића . . . 74. и 93.
Мисли и изреке Јана Амоса Коменског забележио их Љубомир Лотић 78., 97. и 128.
Педесетогодишња прослава Видовданска . . . . . 81.
Погреб Милана Вукићевића правника III. године (прештампано из „Вачванина“) . 100.
Своме другу † Милану Вукићевићу од Божидара Борђошког (стихови) . . 102.
Учитељска скупштина држана у В. Кикинди 17. и 18. Августа 1889. од Ст. Коњовића учитеља. . . . . 109., 141., 167. и 201.
Народно образовање и здравствено стање. (За награду.) . . . 116. и 147.
О простијем остварењу педагошке идеје (др. Фридрих Саксе) превео Мита Клицин . . . . . 124., 140. и 181.
Седница Школ. Савета од 12. и 13. Јунија 1889 . . . . . 126.
В. А. Јевтушевски, В. Ј. Стојунин и А. Ј. Герд превео с руског К. Драгосавац 128. и 154.
Испити у српској учитељској школи Сомборској 1889. од В. . . . 131.
Декрет Пр. г. Ј. Бороти протопр. и члану Шк. Савета издан под бр. III. С. 35/14. ex 1889. . . . . 151.
Српски учитељски конвикт у Новом Саду . . . . . 152. и 180.
Дечија књижевност. (За награду.) . . . . . 161. и 194.
О телесним казнама од Ив. М. Поповића . . . . . 176.
Пријатељима „Школског Листа“ . . . . . 193.

ДОПИСИ:

Из Вечмена . . . . . 53.

Добровољни прилози о Светосавској беседи 1888 у Сомбору . . . 68.

ПРИКАЗ.

„Наука главних појмова музике,“ написао: Драг. Ближек, од М. Клицина учитеља

НЕКРОЛОГ:

Страна:

Јован Перовић . . . . . 16.
Серафим Вукашиновић . . . . . 17.
Владимир Анђелијевић приправник . . . . . 35.
Лазар Николић учитељ и сликар . . . . . 71.
Милан Вукићевић правник (види напредни прилог бр. 5. Шк. Л. од 15. Маја 1889.)
Милица Ковачићка . . . . . 89.
Јулка Михајловићева . . . . . 90.
Милан Машировић . . . . . 90.
Вукосава Поповићева . . . . . 105.
Милан Вељков и Марко Миљеновић . . . . . 106.
Урош Милутиновић . . . . . 136.
Драгиња Радовановићка . . . . . 137.
Димитрије Павић . . . . . 137.
Стеван пл. Еремић професор од М. Б. . . . . 188.

☞ Осим тога у сваком скоро броју налазе се: Школске вести, разно, нове књиге и листови, упражњена учитељска места и т. д.

од којих се уче у првом разреду 17; у другом разреду 15; у трећем разреду 13. — Сви ови ученици су прописане предходне науке свршили, или су усљед дозволе Школског Савета као бивши привремени учитељи — или уз пријамни испит у поменуте заводе примљени.

Православна српска црквена општина у Панчеву подноси записник своје скупштинске седнице од 28. Августа 1888. год., у којој је на основу кандидације Школскога Савета под бр. 110. и 112. за учитељицу на српској вишој девојачкој школи у Панчеву једногласно изабрана једина кандидаткиња госпођица Даринка Бугарска, пошто је на првом месту кандидован Бранко Ановић пред скупштину молбеницу своју натраг повукао. У једно јавља, да је изабрана учитељица одмах на катедру позвана, по што би иначе настава због одсуства управитељевог уштрба трпити морала. — Избор се овај привремено одобрава под условом, да изабрана учитељица има до конца 1889. школске године стручни испит за учитељство на грађанским школама у средсредној државној школи за учитељице у Будимпешти положити. Уједно се асигнује изабраној учитељици од 1. Септембра плата из клирикалног фонда.

Предложени наставни планови обе учитељске школе и виших девојачких школа за 1888/9. школску годину узети су са одобрењем на знање.

Прочитани су извештаји о примању ученица у све три више девојачке школе српске у почетку ове школске године, из којих се види, да је број ученица у све три ове школе знатно порастао, тако у новосадску вишу девојачку школу уписало се 108; у сомборску 86; у панчевачку 84 ученице.

Управа учитељске школе у Сомбору јавља, да се на упражњених 11 стипендијских места по отвореном међу уписаним приправницима стечају пријавило 14 проситеља и подноси уз квалификациону табелу молбенице с доказима свију компетената. — Школски Савет са обзиром на успех у наукама и на сиромаштво дотичних проситеља подарио је ова стипендијска места сљедећима: Стевану Божидару Љубојевићу приправнику III. разреда родом из Новога Сада; приправницима другога разреда: Светиславу Павковићу из Суботице, Душану Радојчићу из Липова (у будимској дијецези); Жарку Ристићу и Марку Миљановићу из Ст. Бечеја; Милану Петковићу из Ковиљ-Сент Ивана; Николи Николајевићу из Павлиша; Петру Симићу приправнику родом из Брачевца — једином приправнику из панчачке дијецезе; даље Даници Константиновићевој приправници другога разреда из Панчева; Катарини Михајловићевој приправници трећега разреда из Сентомаша и Марији Димитријевићевој приправници трећега разреда из Баје.

Управа учитељске школе у Сомбору подноси записник наставничког збора исте школе, по коме су на упражњено место стипендијско из закладе покојнога Ђорђа Раје између два компетента предложени на прво место: Милорад Димитријевић из Банатског Брестовца, а на друго место Светозар Зундановић из Српскога Гарчина. Кандидацију ову усвојио је и Школски Савет и с препоруком првога поднео Вис. крал. угар. Министарству за богочаст и јавну наставу за одобрење у смислу заветнога писма оснивателевог.

По предлогу управе учитељске школе горњокарловачке и усљед образложенога мњења пр. гл. школ. референта упражњене стипендије народне у горњокарловачкој учитељској школи подарене су сљедећим питомцима те школе: Олги Шумоњиној, Ђорђу Стојисављевићу, Исаку Жегарцу, Агапи Прициној, Јелисавети Дујићевој, Стевану Торбици, Гаврилу Летици и Софији Живковићевој.

(Свршиће се.)

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ПЕДАГОШКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ У НАС И УЧИТЕЉИ.

Колико год пута сам размишљао о педагошкој књижевности у нас — овостраних Срба, увек би ми се наметала једна помисао, а то је, да она у нас још није постигла онај степен, који је постигла у других срећнијих народа.

Разне су околности, са којих се код нас није тако корачнуло напред, да се може приметити; разне су околности, које хоће точак развитку нашој педагошкој књижевности. И сувише бих се на далеко бацио, кад би хтео све те околности да испитам, те с тога не ћу то ни радити, него ћу у место силних тих околности изабрати једну, која се односи и на оне, који су у првој линији позвани, да ју унапређују.

Ни једна струка не може напредовати, ако ју они не подижу, који раде на њој, којима она пружа хлеб насушни.

Занатлија, ако се не усавршава у својему занату, остаће му занат на истом степену, на ком му је био и онда, кад је још његов прадед радио, а не ће никад доћи до тог савршенства, да одговара практичној и корисној цељи.

Ако се ратар не буде обзирао на економисање напреднијих народа, то ће се и он држати старих предања и радиће онако, како су његови стари радили и тиме не само да неће подићи економију, него ће и он застати и претрпеће штете у материјалном погледу.

А како је тек са педагогијом?! Ту је много горе, ако се опажа застој; јер сви просвећенији народи гледе, да у том погледу изиђу отворена лица пред 20. век; не ће, да им прави образ при растанку 19. века, у коме му ништа несу урадили, што би подигло интелектуалну страну, те се боје, да не дође то време, да их потомци запитају: где вам је рад у 19. веку? У шта сте стратили толики низ година?

И ако и ми Срби можемо да речемо, да се баш у овоме веку учинио преображај са нашим школама, што је произвео славни нам покојник др. Ђ. Натошевић, ипак још тиме овај век није одужио свој дуг, тиме још нисмо урадили све, а да би смели ведра лица дочекати 20. века.

Врло би ружно било, кад бих се изразио, да смо паразите, да гледамо, да нам други народи зготове, а ми да се користимо, па ипак скоро изгледа, да је тако. А за што је тако?

Учитељство се слабо брине за свој позив, бар већи део учитељства,

а част и слава маљини, с тога и не може код нас бити таква напретка, каква би очекивали. Код нас се дешава, што се ни у једног народа не дешава, а то је, да се више пута лаћају нашега рада и они људи, који ни чим несу позвани, да раде, нити по позиву, нити по положају; то су обично најемници, а најемник као сваки најемник — шта га је стало: да ли ће му рад одговарати духу времена, духу народњем? Он је свој посао свршио, примио своју награду, па мирна Бачка! Те и ако се деси, да се праведна критика оспе на њега, он се стресе, као да се то њега и не тиче.

Помислимо само, како би један колар сашио ципеле, или како би ципелар направио кола? То је немогуће, да ће добро бити, тако исто није могуће, да ће моћи човек, који се не бави школарством, донети што у школарство, што би ово могло подићи.

На за што се тако дешава? Од куда долазе ти најемници — да се мешају у оне ствари, које не разумеју? Од куд? Ево — од куд: не ће они, да раде, који би требало, а прека је потреба, па онда дед на двоје, на троје — само да се уради.

Услед тога смо дочекали то, да кад би који странац завирио у наша учила, тај би имао лепу грађу, да о Србима каже оно, што прво не би требало да смо заслужили, а друго, што би нам црвенео образ, а ту црвен би осећало и наше потомство, које би се горко заплакало над гробовима својих предака, који им несу оставили лепа спомена.

(Свршиће се.)

УЧЕЊЕ НА ПАМЕТ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.*)

(Свршетак.)

При учењу природних њука потребно је, ако је икако могуће, да се покаже животиња, биљка или камен у природи, за тим да им се својства њихова потпуно испитају и распознаду.

Само тим начином моћи ће дете потпуно схватити, расудити и свој суд о показаним предметима говором исказати.

При том ваља пазити, да дете само ради — т. ј. посматра показане ствари, размишља о њима и свој суд својим рођеним речима исказује, а не да учитељ ствара ученику калуп, по коме да говори, јер то није саморадња.

Неговање човечијег тела спада међу најомиљеније предмете у школској настави. Оно се може још у почетним разредима са успехом предузимати и то уз очигледну наставу, где је реч о човечјем телу и његовим деловима.

Разумно вођење куће (кућарство) је данас најпреча потреба нашем женскињу, оно без тог и не вреди много, јер га у његову животу очекује позив домаћице и матере. Да је среће, ово би био посао куће у којој женско дете одрасте и њезиних родитеља, но то је баш ело, што наша кућа или не ће, или не може овај задатак да врши, него мора и то

*) Види број 11. од године 1888.

својски радити народна школа, која је и тако претоварена школским предметима.

Међу предмете овакве врсте т. ј. који се на памет уче, могло би се прибројати учење народних пословица и у опће учење мудрих изрека, које треба да служе у школи, а и у животу детињу као кажипут за њихово владање и понашање у човечјем друштву. Пословице су већим делом народна филоссфија и по томе не могу бити детету тако схватљиве, да би их оно у народној школи могло разумети. Оне су и за одрасније младиће више пута загонетне (несхватљиве).

* * *

Данас се споменути предмети већином или површно, или никако и не предузимају у народној школи. Начело данашње школе је, да се све, што год се учи, у школи научи. То није само просто, без смисла речено, но то има и свог дубоког смисла, тиме се није ишло за тим, да учитељ буде преко мере за школу везан, него је то за то, да дете не учи без надзора учитељева, јер ће тако криво схватити и научити извесни школски предмет, а то је велико зло.

Постоји једна педагошка изрека: „Sätze alles nach seinem währtem Währte.“ **(Fr. Dittes.)**

* * *

Данашња модерна школа не сме се задовољити простим учењем наставног градива. Не сме се ученику дати градиво већ скухано, да га он по старом школском начину на памет научи, а од свега да ништа не разуме. Начело очигледности, начело свестраног испитивања и саморадње нека је начело данашње модерне школе.

Ј. Миковић,
учитељ.

МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ШКОЛА У УГАРСКОЈ ГОДИНЕ 1886/7.

У првој свесци извештаја кр. угарског министарства просвете о стању наставе у овој држави на првом месту се говори о раду државног школског савета у години $188^{7}/_{8}$, даље: о разним министарским наредбама, које се односе на школу и учитеље, о стању школа у години $188^{8}/_{7}$. Ми ћемо из тога извештаја извадити податке, који се односе на школе.

I. Деца за школу способна и она, која иду у школу. — Године 1887. било је за школу способне деце 2 377,553 Од године 1884 – 1887. број за школу способне деце нарастао је за 4·42%. Просечно на 1000 становника долази 172·9 деце. Овај просек узет је од броја укупног становништва Угарске. У жупанијама с оне стране Дунава број је много већи. У Сатмарској жупанији долази на 1000 становника 194·9 деце, док у околним жупанијама број деце свуда опада.

Године 1886/7. године 179·2 просечно узете за школу способне деце

учило се њих 140·3, или од хиљаде деце ишло је у школу њих 811·5, а без наставе је остало 188·5. У школу је ишло свега 1.929,317 деце, а није ишло 448,181. На хиљаду ученика, који су ишли у школу, долази у Мармарошкој и Сатмарској жупанији по 408·3 и 445·5 деце. Дакле у овим жупанијама више од половине за школу способне деце није ишло у школу.

Од броја за школу способне деце било је 1.735,138 за свакидашњу и 642,420 за повторну школу. Првих је 12·62%, а других је 4·67% од броја становништва. Од деце за свакидашњу школу ишло је њих 1.501,666, а од деце за повторну школу ишло је њих 427,711. У опште у жупанијама с ове и с оне стране Дунава — као и у жупанијама на доњем крају Тисе и Тамиша свакидашње похађање школе било је много боље, него у источним и северним крајевима ове државе.

Од деце за школу способне било је 1.216.726 мушких и 1.160,832 женске. У школу је ишло 1.029,518 мушких и 889,850 женских. Од сваке хиљаде за школу способне деце ишло је у школу 846·3 мушких, а 775·2 женске. Из свога се види, да се за школовање женске деце не заузима толико, колико за мушку, особито се то опажа код деце у повторној школи, јер код ових је од 1000 мушких било 742·9, а од 1000 женских 620·9. Али се и овде опажа напредак, јер од године 1869. број женске деце порастао је за 74·6%, а број мушке за 61·6%.

По вери ученика ишло је у школу од хиљаде евангелика њих 897·8,, католика 870·4, реформираца 814·5, унитараца 802·5, мојсеоваца 798 православних 684, грко-католика 620.

По језику од 1000 ученика било је у школи 907·1 Немац, 849 Словака, 842 Мађара, 838·5 Хрвата, 892·4 Србина, 674·8 Рушњака, 621·1 Романа.

Од ученика, који су ишли у школу, потпуно су свршили школску годину 84·91%, а 15·09% није довршило по закону одређено школско време.

Од деце, која су школу полазила, њих 1.217,255 одсуствовало је дуже или краће време, просечно сваки ученик је одсуствовао по 17 пб дана. Од одсутних дана 99·67% узети су као извињени, а у 684.481 случају употребљена је глоба. За неизвињена одсуства од школе требало би: да је покупљено 324,429·5 фор. као глоба, али је покупљено само 44,723·69 фор. По овоме се види, да се и жупанијске и општинске власти мало старају о редовном похађању школе. Од покупљене глобарине употребљено је за оснивање шк. књижница и набавку шк. потреба 20,608·55 фор. на припомоћи сиромашним ученицима 15.083·34 форинти, од остале своте употребљено је нешто на школске цељи, а нешто је остављено у благајницу.

Од ученика, који школу походише, 90·41% имали су сва потребна учила, а 9·59% имали су по нека учила.

На завршним школским испитима од 215,969 ученика и читати и писати знало је 96·21%, само читати 379%. Од 1869. године ова се размера непрестано поболшава — и то тако, да за последњих 10 година на сваку годину просечно по 193,946 деце долази, која знају и читати и писати.

II. О општинама и школама. — Године 1887. било је у овој држави

12,699 општина. Од ових у 10,612 општ. било је 15,719 школа; осим ових било је 829 салашких школа; 1787 општина држали су заједничке школе са суседним општинама, а у 300 општина није било никаквих школа. Од сваке хиљаде општина имале су својих школа 967·4 (године 1886. 976·3), а од хиљаде општина нису имале школа 23·6 општина. Од 1869. године број општина, које немају својих школа, смањио се од 1598 на 300. Општина, које немају школа, има највише у Хуњадској жупанији, Заланској, Бихарској и Земплинској.

Године 188⁶/₇ било је свега 16,538 — са 121 школом више него прошле године. Од ових је 783 државних, 1880 општинских, 5386 римокатоличких, 2147 грчко-католичких, 1770 ист. православних, 2334 реформатских, 1437 еванђеличких, 45 унитарских, 544 израиљских, 171 приватних и 31 друштвених.

Од 16,538 школа било је 16,301 основна школа, 74 више народне школе, 150 грађанских и 13 виших девојачких школа.

Од 16,538 школа било је 85·14% смешаних, 6·94% чисто мушких и 7·92% чисто женских. Најмање смешаних школа 50·05% има у државним школама; на против код грко-католика и ист. православних има 97%, код католика 89%, а код еванђелика има 95% мешовитих школа.

У 16,538 школа било је 24,338 учитељских места, али је од тих само 24,148 учитеља радило као стални, а у 190 школа радили су путници учитељ. Од укупног броја школе било је 77·76% са једним учитељем; највећи број учитеља у једној школи био је 23.

(Наставиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Српске вероисповедне школе у Будимској епархији. У Будимској епархији било је 188⁶/₇ школске године по гласу званичног извештаја епарх. школ. Одбора 18.962 становника у 61 црквеној општини. У овима је било 48 православних вероисповедних српских народних школа. Број за свакидашњу школу обавезне деце је 2131; за повторну 745; свега 2876. Од ових свакидашњу школу похађа 933 мушке, 992 женске; свега: 1925, повторну школу похађа 266 мушких, 289 женских; свега 555. У грађанску школу иде 15, а у средње школе 14 српске деце. Оспособљених учитеља било је 29, неоспособљених 18. Епархијски школски референт у течају те године посетио је две школе. Школских здања има 48; учитељских соба 62; школских вртова 21; учитељских вртова 38. Плата је учитељска у 8 општина већа од 340 фор, у 14 општина износи 340 фор., а у осталим је мања од 340 фор. У 44 општине уживају учитељи земље школске.

Закон о уређењу од 31. Листопада 1888. године о уређењу пучке наставе у Хрватској и Славонији трошком земаљске владе Хрватске штампан је у засебној књижици и може се добити код равнатељства помоћних уреда кр. зем. владиног одјела за богоштовје и наставу у Загребу по цену од 15 новчића.

Нова места за учитељице. На комуналним школама у Јазку (у Срему), у Гарешници и у Великих Бастајах (у Хрватској) установљена су уз постојеће мушке школе нове женске школе, у којима ће учитељице службовати.

Избори учитеља и учитељица. За учитеља у В. Бечкереку изабран је 7. Децембра прошле године једногласно Богдан Свирчевић досадашњи привремени учитељ тамошњи, коме је настава у другом разреду средње женске школе поверена За учитељицу IV. разреда средсредње женске школе у Великој Кикинди изабрана је већином гласова госпођица Даница Телечка, који је избор Сл. Епврх. Школски Одбор у Темишвару у седници од 20. Октобра прошле године потврдио. У истој седници потврђени су избори Димитрија Васића и Димитрија Терзиног за учитеље у Карлову. Госпођица Мила Јовановићева учитељица изабрана је за учитељицу у Врањеву. Госпођица Олга Цвијачка свршена приправница и испитана учитељица изабрана је за учитељицу у Беочину.

Именовања. Г. Григорије Шпановић привр. учитељ у Боботи именован је за сталног учитеља у истом месту. Г. Михаил Кузмановић пр. учитељ у Бршадину именован је за сталног учитеља у истом месту. Г. Стеван Радић пр. учитељ у Тршићи именован је за сталног учитеља у истом месту.

НЕКРОЛОГ.

Јован Перовић српски народни учитељ у Иванници у краљевини Србији преминуо је 7. Децембра 1888. године. Покојник се је родио у Херцеговини 1835. године. Основну школу свршио је у Сарајеву, а за тим је отишао у богословију у Београд, а одатле прешао у кијевски богословски семинаријум, у ком је провео четири године и свршио га с одличним успјехом. Но наш неуморни покојник још се није задовољио са стеченим знањем, јер је имао на уму просвјетно стање своје браће Херцеговаца, те је желио, да међу њих што спремнији дође и опште се у духовну академију, у којој је двије године учио. Након тога повратн се у своју отаџбину и буде постављен за српског учитеља у Мостару. Овдје је покојник као и у сваком другом мјесту, у ком је служио, оставио лијепу успомену, вршећи своју дужност најтачније и најсавјесније и осим тога умио је код сваког љубав задобити. Године 1870. снађе Јову иста судбина као и брата му Серафима Перовића архимандрита, а садашњег администратора митрополије херцеговачке и неумрлог покојника митрополита Леонтија. Сву тројицу пошаље турска власт у Сарајево у затвор, а одатле у жарку Африку, гдје су пуних шест година свог јадног живота провели, не мислећи се више повратити у свој завичај. Но промислом Божјим буду ослобођени робства и поврате се сва три у своју милу домовину Херцеговину. — Послије свог повратка започне опет наш Јово свој учитељски рад и учитељево је скоро све у Херцеговини — изузев нешто мало у Србији, док ето и своју душу испусти у Иванници.

Илија Павасовић српски народни учитељ умрло је 8. Децембра 1888. године. Покојник је родом из Далмације и провео је пуних 30 година

као учитељ и то све у Босни и Херцеговини. Пошљеднијех година бијаше обољело од сушице и није могао своје дужности вршити, те је као прави патник у великој скудици, ходајући од мјеста до мјеста и дошавши у Мостар и свој земаљски мученички живот замијенио бољим и преминуо у 57-ој години свога живота. Сахрањен је у српско-православном гробљу. Овдашње српско православно учитељство настојало је, да му спровод што љепши буде и закључило, да сви учитељи са својим ученицима спроводу присуствују. Искупи се и приличан број грађана, да заслужном покојнику пошљедњу почаст одаду, међу којим је било и његових ученика, кад је он 1853. године учитељ у Мостару био. Један од учитеља говорио му је надгробно слово, у ком је нацртао мученички живот покојников. Колико је покојник стекао љубави у народу, коме је служио, види се по том, што га је пријепољска општина опет пред његову смрт браојавно, а и писмено позивала за учитеља и изјављала му, како га жељно очекује.

Она га дочекива, али не дочека.

Као што видите оба ова покојника не уживаше никакве земаљске сласти, него проведоше као српски учитељи свој живот баш мученички, аз' их за то не ће српско учитељство заборавити, него ће знати цијенити њихове муке и труде. Вјечна им успомена и блажени покој! И лака им црна земља, у којој нека мирно почивају наши мученици!

У Мостару 1888. год. **М. Р. М.**

Серафим Вукашиновић (Вилкашиновић) учитељ Сачки у Толнанској међи — после дугог боловања преминуо је у 59. години живота свог 13. Децембра прошле године, по што је 36 година учитељевао.

Покојник је рођен у Сечују. Његов отац Никола био је међу правим приправницима сомборским.

По свршеним основним школама примљен буде у Мухачу у нижу гимназију, а за тим у препарандију у Сомбору, где се као похвалан ученик учио.

Да је био љубљен и поштован — види се и отуд, што се многобројан народ — без разлике вере и народности — стекао, да га до гроба отпрати.

При опелу је био г. парох веменски Светозар Боларић, који је сходно надгробно слово говорио, наглаивши, да је покојник вољан учитељ и примеран човек био — и јеромонах грабовачки Доситеј.

Г. игуман — болешћу спречен — није могао при опелу бити.

Син покојников Светозар свршио је као отличан питомац сомборске учитељиште, а сад је управитељ учитељ у Бањалуци.

Саопштио: **Бранко Влашкалић,**
учитељ грабовачки.

РАЗНО.

Православно српско становништво у Сомбору 1888. године. У св. Ђурђевској парохији Сомборској прошле године крштено је 322 деце, — умрло је 280, а венчало се 74; у св. Предтечевој парохији крштено је 123, — умрло је 93, а венчало се 31. По томе дакле те године крштено је у Сомбору 455 православне деце; умрло је 373 особе православне вере, а

венчано је по обредима православне цркве 105 пари. — Број душа порастао је са 82. — Године 1887. (види Шк. Л. бр. 1. од 1888) рођено је 22 деце мање него ове, сахрањено је 26 самртника више, а венчано је било са 12 парова мање него ове 1888. године. По томе дакле у сваком погледу показао се напредак према предпрошлој години.

Светосавска свечаност у Сомбору. Ове године држана је Светосавска слава у учитељској школи сомборској, на којој је говор држао г. др. Ст. Михајловић професор мађарског језика.

Приправничка беседа. Младеж припривничка у Сомбору у корист својих сиромашних саученика приредила је 14. јануара о. г. у вече у дворани код Ловачког рога: „Беседу."

Племенити дар. Благородна ђа Милева Коњовића рођена Бирвалска приложила је на подпомагање сиромашних сомборских приправника приликом Светосавске беседе знаменити дар од 50 фор., а супруг њен благ. господин Јустин Коњовић велепоседник и члан Саборског Одбора приложио је на исту цјел 5 фор.

Беседа у корист фонда дра Натошевића. Академско друштво „Србадија" у Грацу даје о св. Сави сјајну „Беседу" у корист фонда дра Ђорђа Натошевића обновитеља школе српске — намењеног за подпомагање удовица и сирота учитељских. Добровољне прилоге прима председништво тог друштва у Грацу.

Дарови школама и учитељима. Високопајдостојнији господин Мирон Николић изабрани епископ пакрачки имао је милост и ове године осим за себе послати предплату за школе у Капелни, Сухомлаки и за православну вероисп. школу у Липову (месту рођења пок. епископа Никанора Грујића). — Г. Максим Лудајић кр. срески судац у Срб. Ковину и свагдашњи предплатник „Школ. Листа" послао нам је и ове године предплату за два приправника. Захваљујући на овом дару јављамо, да се дар шаље: Светиславу Павковићу и Светозару пл. Суботићу приправницима другога разреда. — Господин Ђорђе Михајловић отлични грађанин сомборски послао нам је предплату за српску школу у Брањину (Кишфалуби) у будимској епархији. — Господин Марко Рајковић учитељ трговачке школе у Брчкоме осим листа, што за себе држи, послао нам је предплату за учитеља српске школе у Торњи у Поморишком пределу.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Уредништву овога листа достављене су следеће књиге и листови на приказ:

Летопис „Матице Српске" — уређује А. Хаџић. Књига 156. (1888. Свеска четврта). У Н. Саду штампарија дра Светозара Милетића. Цена 70 новчића.

„Из природе." Сабрани списи Мите Петровића. I. књига. У Великој Кикинди — издање накладне штампарије — 1888. године.

„Сакривени руфац." Шаљива игра у 3 чина. Написао Божидар Борђошки. Награђено од Матице Српске из фонда Јована пл. Наке са 100 фор. Издање накладне штампарије у В. Кикинди 1889. године.

„Popotnikov koledar za slovenske učitelje za 1889. ljeto." Уредништво учитељског часописа „Поштник" у Марибору издало је с великим трошком

лепо увезани и вазано уређени календар за учитеље најсродније нам словенског народа. Овај календар може се добити по цену од 1 фор. 5 нв. а. вр. од комада. Ко га жели набавити, нека тога ради са означењем потребе и својега атреса пошље горњу суму по поштанској упутници под атресом: „Uredništvo Popotnik“ v. Marburg, Reiserstrasse 3.

„Женски свет“. Лист добротворних задруга Српкиња, у Н. Саду. Година IV. Излази по 1. Јануара о. г. први број овог вазано уређиваног часописа са одабраним садржајем. — Овај весма користни лист препоручујемо свакој српској породици најтоплије. Годишња цена му је само 1 фор. а. вр. Уређује га и издаје г. Аркадије Варађанин управитељ срб. више девојачке школе у Новом Саду.

„Нови васпитач“ орган за педагошку књижевност. Друга година. Годишња предплата листу је 3 фор., а вр., погодишња 1 ф. 50 нв., а на три месеца 80 нв. — За Србију и Црну Гору (ради скупље поштарине) годишња је цена 3 ф. 50 нв., погодишња 1 ф. 50 нв. у нашем новцу. — Лист ће и одсад излази на крају сваког месеца у обиму два табака дозаконитег формата и четврт табака за педагошко књижевне оцене. Претплата и сва писма шаљу се на адресу М. НЕШКОВИЋ (Irtegh — Syrmien).

„Školski vrt“ лист за промицање вртларства пчеларства и свиларства. Излазиће један пут месечно у Загребу под уредништвом г. М. Пуцињерт учитеља у Загребу. Цена је на целу годину 2 ф. а на по године 1 ф.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Приликом званичног путовања мог ради прегледања срб. нар. вероисповедних школа прошле године у знатнијим местима српским у Бачкој, Банату, Срему, Славонији и Хрватској од пречастног свештенства, школских одбора, патроната, општинских председника, управитеља и учитеља предусретан сам био и дочекиван најљубазније, осим тога прошле јесени 19. Октобра на дан тридесетпетогодишњег службовања, 8. Новембра на дан рођења мог, 6. Децембра на имен-дан и крсно име моје, и напоследку данас о новој години добио сам са више страна од професорских и учитељских зборова, од многе господе учитеља и учитељица као и од других многобројних пријатеља мојих брзојавне и писмене најискреније честитке.

Пошто ми није могуће појединце захвалити свима многобројним пријатељима и доброжелатељима мојима, који ми у горенаведеним приликама указаше знаке своје искрене љубави, поверења, поштовања и пријатељства, било искреним дочеком и предусретањем, било свесрдном честитком својом; — то за пријатну дужност сматрам, да данас свима њима на указаваној ми љубави и поверењу путем јавности овим најтоплије благодарим, обећавајући од своје стране, да ћу се и од сада својски трудити, да, у колико ми слабе силе моје дозвољавају, и остале дане живота мог на корист српске школе, учитељства и младежи српске посветим и тиме се достојан покажем и оне њежне пажљивости и поверења, које су ми најизвреснији чланови нашега народа и до сада указивали.

Уз ову моју свесрдну захвалност — на данашњи дан свима пријатељима, многобројним мојим негдашњим ученицима и ученицама — садашњим вредним учитељима и учитељицама младога нараштаја српског, као и свима читаоцима „Шк. Листа“ кличем: „Срећна вам била нова 1889. година.“

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,
срб. учит. школе управитељ и заменик т.д. школ. референта.

РАСПИС НАГРАДА.

Уредништво овога листа расписује овим награде за три педагогијске расправе, које године 1889. у „Школском Листу“ изиђу.

Прва је награда од три, друга од два, а трећа од једног нес. дуката.

Које расправе заслужују награду, одредиће у своје време умољени пресудиоци изван овога уредништва.

Награде могу добити само она дела, која се најдаље до Спасова дне ове године уредништву овом пошљу без подписа писатељевог на самој расправи, него се име овога има означити у запечаћеном писму, које се у једно са расправом има одправати и на коме треба да је спољa означен онај исти наслов, који се на челу расправе налази.

У Сомбору о св. Јовану 1889. године.

Уредништво „Школскога Листа.“

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ НА „ШК. ЛИСТ“ ЗА 1889. ГОД.

Овим се бројем започиње двадесетпрви годишњи течај „Школскога Листа,“ који је 1858. године у Октобру, дакле пре тридесет и једне године први пут света угледао и који ће, ако Бог да живота и здравља, и ове године под мојим уредништвом и уз сурадњу отличних српских учитеља на свет излазити.

„Школски Лист“ излазиће као и до сада један пут сваког месеца и то петнајстога дана у месецу на финој хартији у досадашњем облику.

Предплата се прима само на целу годину у један пут и молимо, да нам се до 15. Фебруара поштанском упутницом пошаље; јер доцније можда се неће моћи први бројеви накнадити. Свако, ко не би хтео „Школски Лист“ држати, нека нам прави број одмах в р а т и, ко то не учини, сматраће се за уписника и томе ће се лист шиљати, а од њега предплата исчекивати.

Годишња предплата је 1 форинта 50 новчића а вр., а за Србију 4 динара у српском или два форинта у аустријском новцу, а за Црну Гору од сада годишња предплата 1 форинта а. вр. Приправници, богослови као и ученици у обште и сви они учитељи, којих је плата мања од 300 фор., добијају лист у пола цене — т. ј. за 75 новчића на целу годину.

Из Србије прима предплату госп. Јован Бољарић учитељ у Јагодини.

Господа учитељи, који нам пошљу четири предплатника са целом или 8 предплатника (ученика) са половном предплатом, добијају по један примерак листа на дар.

Умољавају се г. г. учитељи, да се својски заузму око скупљања предплатника, а особито да настоје, да свака општина за своју школу „Школски Лист“ предплати.

Н. Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,
уредник „Школскога Листа.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 2. У Сомбору 15. Фебруара 1889. Год. XXI.

† РУДОЛФ

краљевић и престолонаследник Аустро-Угарске монархије рођен у Лаксембургу 9/21. Августа 1858. преминуо у Мајерлингу 18/30. Јануара 1889. године.

Као гром из ведра неба поразио је све народе Аустро-Угарске монархије 19/31. Јануара о. г. изненадни глас, да је једини син нашег премилостивог цара и краља, духовити љубитељ наука, дика, понос и нада многих милиона верних народа ове монархије, престолонаследник Рудолф, 18/30. Јануара напрасном смрћу у Мајерлингу близу Бадена преминуо.

Општељубљени покојни краљевић ожалељ је у свима крајевима драге домовине наше и целе царевине са најискренијим саучешћем.

У тој општој жалости за незаборављеним милим краљевићем својим и српско учитељство и васцели свагда верни народ српски у пространој Аустро-Угарској монархији учествује и моли се Свевишњему Творцу и Промислитељу свију твари, да Он свемогући Господ и Цар над царевима утеши премилостивога владаоца нашег, да га укрепи и одржи у постојаном здрављу на благо, срећу и спокојство свију верних народа његових.

ПЕСТАЛОЦИЈЕВА БЕСЕДА НА НОВУ ГОДИНУ 1808.

Превео М. Симеон Кончар, учитељ.

(Свршетак.)

Прошли су дани мога искушења. Бог ме је и опет спасао; али у срећи нисам био бољи, него у несрећи.

Несрећа ме још није освестила. Божјом помоћи нестаде као неким чудом презирања и поруге, што ме је као неког одметника растављало од мојега народа. Бог ме је поништеног подигао. Дао је, да под мојом руком успе дело, које многима за руком не пође, који су за то свега много више имали, него ја. Али ме срећа моја није учинила ни мало племенитијим, није ме уздигла ништа више, него што сам био.

Дело је моје требало дивовске снаге, ја сам био леп; требало му је пажње и молитве, ја нити сам бдио, нити сам се молио; требало му је животне мудрости, ја је нисам имао; требало му је знања, ја га нисам тражио; требало му је вредноће, ја је нисам довољно имао; требало му је самопрегоревања, ја сам радио, што ми се прохтело; требало му је правилности и реда, ја сам био неуредан и расејан; требало му је мудрости у поступању са пријатељима и непријатељима, а ја сам сувише и према једнима и према другима грешио, па ипак је успело моје дело. Али сам му ја недостајао. Ја га нисам био вредан. Дело је моје захтевало пре свега чисту жртву — мене самог. Ја му те жртве не дадох. Што сам био сретнији, слабила је све више моја снага. Добро, што је Бог преко мене учинио, преписивао сам себи. Што се около мене догађало као неко чудо, мислио сам у својој лудости, да то сам радим. Дао сам се поштовати ради онога, што нисам учинио и веровао сам, да сам творац дела, које није моје. Мислио сам, да сам проузроковао оно дело, за које нисам био дорастао да га ваљано извршим, оно дело нисам учинио, што сам требао, нисам учинио ни оно, што сам хтео. Само сам оно учинио за њ, што ми се при вршењу његовом допадало; нисам учинио за њ оно, што ми се тешко учинило.

Како је само од себе успевало, јер је то Бог хтео, мислио сам, да му није потребна мала помоћ моја. Што је лакше успевало и што му је успевање превазилазило свако очекивање, тим сам се више варао у оном, што му је требало. Држао сам се за добродетељна, јер су други људи моју млитавост неразмишљено хвалили као добродетељ. Истина, да је јунаштво, које је

требало мом делу, превазилазило моју снагу и моју старост; али ни часак нисам смео мислити, да сам јуначан. Ова обмана уништила је добро дело као и сва дела мога живота; она га је дотле довела, да се само собом сруши и да се до основе сруши у развалине.

Ни са које стране није уживало моје дело, што је требало да ужива са свију страна. Оно је основано на љубави, али љубави неста из наше средине, морало је нестати. Варали смо се о врлини, која је искала ту љубав; морала је изчезнути. Дело је то захтевало велику трпељивост, ја је нисам имао. Био сам петрпељив, где је требало, да сам захвалан. О, Боже! како сам пропао у ову дубину?! — Сад знам. Боже мој, пред Тобом и пред мојим пријатељима отворено и слободно велим: Моја самообмана толико се понела, о чему ни сањао нисам. За то, што ми Ти, о Боже, дело моје без мене створио и уздржавао на дивни начин, мислио сам да му мало треба моје помоћи, да се уздржи. Но по што сам сад видио, да много, да веома много за то треба, мислио сам: нека други уради, што сам ја пропустио и грубо сам захтевао, што сам требао понизно измолити, а хтео сам изнудити опстанак и живот оних врлина, које сам својим слабостима и манама изгонио из наше средине. Ах, сад сам хтео силом исправити, што је моја немарност покварила! То је унело злу вољу међу нас. То је пораскидало везе пријатељства, које сам мислио, да ће вечно трајати. То је раздвојило наша срца, за која сам мислио, да ће бити вечно спојена.

Ево ме сад, ево мога мртвачког ковчега, ево моје утехе! Нисам више кадар помоћи. Отров, што трује срце нашега дела, гомила се у нашој средини. Светска ће слава и данас умножити тај отров.

О, Боже! дај да се већ више не варамо. Лаворе, којима нас ките обмане, држим за лаворе, који се међу на мртваца. Видим својим очима костур свога дела. Хтео сам, да га и вама предочим. Костур, што је у мојој кући, указао ми се лавором искићен, а лавор је из небуха пламеном букнуо. Нека би у њему изгореле и невоље, које ће снаћи моју кућу. Нестаће костура; мора га нестати. Моје ће дело постојати. Али не ће нестати последица мојих махна. Ја ћу им подлећи. Мој је спас мој гроб.

Мене ће нестати, ви ћете остати. Нека стоје ове речи као пламен пред очима вашим.

Пријатељи! будите бољи, но што сам ја био, да Бог своје дело доконча по вама, кад га није докончао по мени. Будите бољи, него што сам ја био! Не стављајте својим махнама оних истих запрека, које сам ја стављао. Не дајте се варати привидним успехом, као што сам се ја варао!

Ви сте позвани за узвишено, свеопште пожртвовање, или ни ви не ћете спасти мога дела.

Уживајте данашње дане, уживајте потпуну светску славу, која је у пуном цвету; али се сетите, да она брзо пролази, као и пољски цвет, који је за мало времена цвао!

Још једпом погледајте мој мртвачки ковчег! Ове ће можда године примити у се моје, или кости једне жене, која је за моју вољу прегорела сву срећу живота свога. Кад умремо, сетите се мога детета и мога дела! Један ми је од вас рекао: Ово је по свој прилици последња година, у којој уживамо оваке радости. И сам то мислим. Замишљам ове зидове, што данас весело приповедају живот и миље, на годину у прно увијене, јер ће се овај мртвачки ковчег, који сад овде лежи, положити у земљу, те ћу ја или моја жена, или можда обоје лећи у гроб. Тад нека почивају наше кости, а сузе ваше љубави и вашега праштања нека оросе мој гроб, а вас нека прати благослов Божији. Мирно и у нади очекујем свој конац. Али замишљам другу жалост, коју са ужасом ишчекујем. Помишљам случај, кад би моје дело за живота мога пропало и сурвало се усљед мојих махна — то не бих могао поднети; тада бих зидове своје собе обојио бојом туге и за увек би се скрио испред човечанства, кога се не бих више достојним осећао.

Но — да довршим слику свога човечанског погледа. Ти, о Боже! узвишенији си него сваки човечански поглед. Моје је дело чрез Тебе чудо у мојим рукама. Ти си га спасао од тисућу невоља. Ти ћеш га спасти и од садашње невоље, коју подносн. Ти, о Боже! Обрати ћеш ми срца мојих пријатеља! Ти ћеш их узвисити изнад сваке самообмане и сваке себичности, што је мене довело до на крај пропора. Ти ћеш их укрепити и бићеш им милостив, да се и у гробу радујем, а мој народ, по што сам признао последице мојих блудња, да ме се сећа захвалношћу и праштањем.

ГОВОР НА СВЕТОГА САВУ У СРБСКОЈ ШКОЛИ Д. ТУЗЛАНСКОЈ.

ПОШТОВАНИ ЗБОРЕ!

Пре неколико минута чули смо у светом храму божијем дивне божанствене песме, чули смо умилни звук звона, чујемо јеку и пуцњаву топова, а и овде у овом расадницу миле нам народне просвете видесмо сада величанствено осв[illegible]ћену свету водицу.

Нема међу нама, драга браћо, онога, који не би знао, коме се све то у част славу и хвалу чини. Нема данас нигде српске православне цркве и школе, у којима се не би чуле умилне и торжанствене песме:

Ускликнимо с љубављу;

Пѣти вводящаго въ жизнь;

„Православія наставниче." — Нема данас ни једног Србина, који се не би са највећим поносом и задовољством сећао на своју сјајну прошлост, на узор и красоту својих милих предака. А сећати се славних и заслужних предака својих — значи: сећати се врлих и моћних покретача и унапредилаца народног благостања.

Који народ хоће и уме да достојно оцени заслуге својих великих и славних мужева, тај народ отворено показује: да је готов схватити и оценити све оно, што је узвишено и добро, па да и сам тежи оном путу, који води сигурном напретку. У таком народу биваће увек великих и славних мужева, јер је њихова њива спремна и даје добру жетву.

Један од тако великих и славних мужева у нашем српском народу јесте св. Сава, први зачинатељ српске духовне и народне просвете, први архиепископ, просветитељ и учитељ српски, који је својим неуморним трудом и радом осветао све оно, што је Србину и мило и драго.

На баш за то, што је тако, дужност нам налаже, да се упознамо са животом и радом нашег светитеља. Јер — као што је болеснику нуждан свакидашњи лек, ожалошћеном утеха, гладном храна, жедном вода, озеблом сунце, тако је и нама непрестано нужно пред очима имати живот и рад светитељев за народ, школу, цркву и државу српску.

Ова данашња светковина тако је велика и сјајна и пуна значаја, која Србина у пуном смислу Србином чини, која чак и клонулог у милој му прадедовској вери и народности снажи и оживљава.

На кад је тако значајна данашња светковина за цело Српство и кад је Свевишњи Творац својом неизмерном љубави излио толике благодати према нама, онда се морам потрудити, да по могућству својих слабих сила — у кратко, у појединим цртама опишем живот и рад великог светитеља српског и угодника Божијег.

СВЕТИ САВА био је најмлађи син српског великог жупана Стевана Немање, који је први Српство ујединио. На крштењу добије Сава име Растко. Од ране младости своје одликовао се од старије браће и свију другова својих особитом разборитошћу, смерношћу и богобојажљивошћу.

Отац му Немања са највећом надом и утехом чекаше време, па да у сину остави после себе мужа, који ће га у државни и војнички послови

достојно заменити. Но — као што се вели: човек једно мисли, а Бог друго наређује. Св. Сава чекао је узвишенији и светији рад. Па као што вам је познат, драга браћо, начин и спрема светитељева за тај велики рад, тако су вам познате и патње и разна искушења светитељева до изведења тога рада.

С тога и вели наш неумрли митрополски песник Срб-Милутин у почетку своје књиге, описавши у стиховима живот светитељев, овако:

И дрвље и камење и воде и врлети
И звери и гади и све паклене авети
И смисли, какву год хоћеш још невољу луту —
Ништ не смета оном, које на Божијем путу.

Јест, браћо, друкчије и не може бити. Јер велики људи, који се на велика и богоугодна дела спремају, морају и многе жртве принети. Па тако је и наш светитељ чинио; Он — презревши краљевску палату и сјајно уживање, замену круну камилавком, скиптар царски бројаницама, светло одело ризом испосничком. И тако у новоизабраном животу проводио је време у непрестаном посту и молитви, склонивши и родитеље своје, да у таком животу траже блага, која „мољац и рђа не квари“ — спремајући се дакле, да роду своме свагда, па и у најтежим околностима од помоћи буде.

Након смрти родитеља свога беше светитељ у Солуну за архимандрита произведен, — вративши се у Св. Гору, непрестано је служио Богу, проповедао слово Божије и утврђивао верне у свему, што је добро и полезно, а чекао згодну прилику, да пренесе и тело родитељево у Србију, коју је он онако жарко љубио и у којој је много година у корист целокупног Српства радио.

И заиста после тога догодише се у Србији важни догађаји. Проклета несложа између браће Стевана и Вукана за славом и светским уживањима била је врхунац достигла и требало је само још мало, па да све до руба пропасти дође.

У каквим је околностима била српска вера и српска држава, види ћемо, драга браћо, најбоље из писма, које је Стеван писао брату светитељу овако:

„По одласку вашем земља наша оскврни се безакоњем, обли се крвљу и опљачкаше је туђини, противници нас надвладаше и због узајамне мржње наше почеше нам се смејати и највећи злотвори наши. Можда ће се Свемогући Бог вашим молитвама смиловати и излити своју милост на нас, те да се овако растркани прикупимо у једну заједницу и посрамимо противнике наше. О, возљубљени срцу и души мојој, оче свети, послушај глас плача мога, не презри уздисаје слуге и брата твог!“

И заиста светитељ послуша брата свог, донесе тело Симеоново у Србију и ту на гробу родитељском измири браћу и спасе милу Србију, — давши роду своме благотворне хране и утехе, а затим врати се натраг у Св. Гору. Но непријатељи Српства и светог православља нашег хтедоше по ново да завитлају на страну брод српске среће и будућности — вере и народности. Чувши за то светитељ, тврдом вером у Бога оде

грчком цару и патријарху у Никеју, од којих добије самосталност цркве своје, а по жељи цара и патријарха прими се узвишеног и тешког позива — поставши првим архиепископом српским.

Као архиепископ вративши се у Србију — одмах целу српску земљу подели на 12 епископија и у њима постави највредније ученике своје, за тим је свуда подизао цркве и школе и у њима ваљане учитеље постављао, а крај тога и свога брата краљевском круном венчао.

Кад је тако св. Сава српску цркву, школу и државу у ред довео, а у народу међусобну слогу и љубав увео, наумн у Јерусалим иђи, да се на оном месту Богу помоли, где је Христос страдао и васкресао.

У Јерусалиму провео је светитељ пуне три године, обишавши и друга света места, а кад се враћао у милу своју домовину, сврати се у Бугарску у Трново, где га бугарски цар Асен као пријатеља најсвечаније дочека. Ту проведе светле празнике рођења Христова и у очи Богојављења освети водицу, пошкропи њоме цара и народ. Но на скоро за тим разболи се, те 14-ог јануара 1237. године са свим мирно, тихо и весела лица испусти своју племениту душу.

После године дана би тело светитељево у Милешево пренешено, где је лежало до 1595 године, а те године безбожни Синан паша даде тело светитељево у Београд донети и на велику жалост српскога народа на Врачару спалити. Но из пепела светитељевог ниче нов живот за сваког Србина и за сав народ српски.

Ето, поштована господо и браћо, из овога горе у кратко наведеног описа сазнали смо живот и рад првог српског учитеља и просветитеља. Упознали смо његову жарку љубав и тежњу за узвишеним и светим позивом — првосвештеничким и учитељским.

Св. Сава оставио нам је аманет, да и ми ходимо његовим стопама, па да удруженом снагом и заједничким радом настојимо око тога, да нам цркве и школе што боље напредују, у којима Србин једино спаса налазити може. Јер у својој православној цркви и у драгој народној школи огледа се свест и јачина Србинова.

Српска народна вероисповедна школа јесте онај станац камен, на ком Србин своју будућност зидати може. Таку је школу основао и наш светитељ и први учитељ српски. — Само се у тим школама слободно могу неговати све врлине и особине народне.

Ја пак са радошћу велим, поштована господо и драга браћо, да ми је особито мило, што се као српско-вероисповедни учитељ у вашој средини налазим. Радујем се у толико више што видим, да сте сви задахнути оном узвишеном идејом за срп. нар. вероисповедну школу, за коју се светитељ наш неуморно борио, трудио и радио.

Ова наша дична општина поносити се може, што је осим великољепне цркве своје након неколико година родољубиво се одазвала и на олтар народне просвете 15 хиљада форината издала, основавши фонд, да обезбеди себи и своме потомству ону страну живота, без које Србин не може живети, ни Србином се звати, а то је срп. нар. вероисп. школа.

Будите, драга браћо, свесни тог светог позива и на даље. Заједничким радом у слози и љубави потпомажите и од сад то мило мезимче ваше,

српску вероисповедну школу, ту верну и милу кћерку свете православне цркве наше!

А и ви, мили ученици наши! угледајте се на дивни пример првог просветитеља и учитеља српског св. Саву, који је сав живот свој посветио Богу и народу своме! Поштујте миле своје родитеље, који се за вас брину и одхрањују вас! Поштујте свештенике и учитеље као највеће добротворе своје, не само док сте под њиховом руком, него се и онда са највећом благодарношћу сећајте, кад и сами ојачате и зрели људи постанете.

И још један пут, поштована господо и браћо! љубимо све оно, што је сваком Србину најдрагоценије благо: име, језик, српску вероисповедну школу и свету веру нашу православну.

Само тако ћемо се одржати и у стању бити подићи вечити и сјајни споменик великом светитељу и првом архиепископу и учитељу нашем св. Сави. Јер:

Што је сунце земљи,
Што су звезде плавом своду, —
То је св. Сава српском роду!

У Д. Тузли 14. Јануара 1889. Говорио: **Љубомир Ракић**, испитани учитељ и свршени богослов.

СЕДНИЦА ВИСОКОГ ШКОЛСКОГ САВЕТА.

ДРЖАНА 10. ДЕЦЕМБРА 1888. ГОД.

(Свршетак.)

Прочитан је прорачун просветних потреба, из којега се види, да је из клирикалног фонда за 1887/8. школску годину до 70,000 форинти на просветне цели издато. — Гимназији Карловачкој даје се годишња подпора из тог фонда 9356 фор., на Новосадску гимназију прилаже се из клирикалног фонда 10,500 фор. На препарандију Сомборску издато је на све потребе 8380 форинти; од ових из собственог старог препарандијалног фонда 1865 ф., из других разних истом заводу намењених закалда 1333 ф. према томе додаје се из клирикалног фонда 5182 ф. — На издржавање Горњокерловачке учитељске школе износи 5885 фор., на вишу девојачку школу Новосадску издаје се из клирикалног фонда 4580 фор., на Панчевачку 4700 форинти, Сомборској вишој девојачкој школи, коју тамошња грађевна општина издржава, даје се прилог од 840 фор., богословија Карловачка издржава се са свим о трошку клирикалног фонда. На богословске стипендије троши се годишње 5960 фор., на припрамнике у обе учитељске школе издаје се 3200 ф., на стипендију за спрему богословског професора одређено је 600 фор. Од плате главног школског референта издаје се заменику хонорар од 800 фор. и путни паушал од 400 фор. и по томе заштеђено је ове године од плате главног школског референта клирикалном фонду 1500 форинти.

На поновљене тужбе Е. Шк. Одбора бачког у ствари нереда у одправљању референтске дужности у истој епархији изаслат је на извиђење заменик главног школског референта и наређено је, да до 1. Јануара 1889. Еп. Шк. референт бачки све своје рестанције у истој дијецези посвршивати има, а од 1. Јануара по новим обуставља му се половина плате све дотле, докле не буде у ред довео своје послове у истој епархији.

Прочитана је ствар управитеља више девојачке школе у Панчеву, који је у почетку школске године, без дозволе своје власти, а у нади на мољени, а не добивени од Шк. Сав. допуст — пет недеља одсуствовао, па је патронат истог завода морао привремено поверити управу школску најстаријем учитељу С. Д, који и после повратка управитељевог на професорску катедру школом том до даљег расположења Вис. Школ. Савета управља Заменик гл. шк. референта извештавајући о овој ствари, од своје стране предлаже, да се управа до краја првог семестра тако остави, а у почетку Фебруара да се поврати г. Ј. П. — У свези са овим прочитан је поднесак г. Ј. П. управитеља, у коме он сасбштава узроке, са којих се на време није могао са свог феријалног путовања повратити и моли, да се управа њему врати. — По прочитању свега овога Школски Савет је пре меритовног решења ове ствари упутио поднесак г. Ј. П. патронату више девојачке школе у Панчеву на образложено изјашњење.

Расправљана је обширно ствар Саве Гл. учитеља предградске школе у С. . . . . у, који је због једног у највећем степену неморалног недела — учињеног по обтужби други дан Божића 1885. стајао пред криминалном истрагом. Из прочитаних акта краљевског криминалног суда Сомборског види се да је против његовог недела била одређена коначна судска расправа, али краљевска табла разреши одлуку кривичног суда Сомборског и одреди, да се лекарско извиђење по ново предузме и докаи попуне. — — Пошто мњење судског лекара, издато на основу извиђења учињеног много доцније, није се слагало са мњењем градскога физика изданим на основу извиђења најеног на сами дан злочина, други дан нашега Божића (7. Јануара по новом) 1885. године, то кривични суд Сомборски није могао сматрати за доказан објективан учин горњега неморалног дела и ослободио је обтуженога од криминалнога даљег поступка, али је званично доставио све овопредметне списе епархијској власти ради дисциплинарног поступка. Епархијски Школски Одбор бачки на основу кривичних акта пронашао је, да је учитељ С. Гл. најтежи неморални преступ учинио и осудио га је на губитак учитељског звања у дијецези бачкој. Школски Савет брижљиво у седници овој јавно прочитавши сва кривична акта пронашао је такође учитеља С. Гл. за кривог, јер је поднуно доказано његово саблажњиво понашање према девојчету од десет година, које је код њега у служби стајало и од својих родитеља њему поверено било. Усљед тога је Школски Савет на основу дисциплинарних правила поменутог учитеља Гл. осудио на губитак места у Сомбору, где је он у највећем степену саблажњиво дело проузроковао.

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ПЕДАГОШКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ У НАС И УЧИТЕЉИ.

(Свршетак.)

Материализам је овладао целим светом и ако ћемо наћи по којега, који има неку вољу и општу циљ пред очима, тај је оаза у недогледној величини света. Та ево само један пример: ко узме разне листове, те

их чита од корице до корице, од натписа до штампарије, где се штампа, тај је могао више пута наићи, како сироти уредници одговарају, да им је немогуће награђивати ситнице и то почетничке. Зар смо један пут могли читати у чика-Јовином „Невену,“ како по гдекоји траже, да им се ма и загонетке награде, на које је чика Јова достојно одговорио и жалио их, ведећи им: како је он у тим годинама сам срећан био, што му је што-шта само штампано било, а никако није помишљао на награду. Дакле већ и деца грамзе за наградом, а како тек старији?!

С тога дакле и учитељство наше нерадо се лаћа онога рада, што му не ће материјалне користи донети. Истина, рећи ће ми ко год, да ја криво судим; јер ми треба да гледамо, како је наше учитељство награђено, па га онда не ћемо осудити, што се не лаћа онога рада, што би му моралне користи донело, него се лаћа оног рада, што му доноси материјалне користи, тима овако одговарам: да је наша плата још један пут толика, па би исто видели; истина, то је атентат на учитељство, у којему се и ја налазим; али ћу гледати, да се оправдам. Моје је мишљење, да онај човек, који има способности, који има воље за рад и који има пред собом вишу циљ, тај се не ће ни на што осврнути, него ће радити, а не ће питати: какве ће му користи донети рад, а који од тога ништа нема: ни способности, ни воље, тога не нагони нико на свету, па ни већа плата.

Још има нешто, што смета нашој слабој педагошкој књижевности; што и они, који раде, радије се лаћају сваког другог рада, само не тога. Узроци су разни, једни немају довољне спреме за педагошки рад, а да се сад спремају, боје се: да не одоцне, да ће им кратак век бити за тако грдан посао. С тога радије напуштају то поље, а раде на другоме, које је по свој прилици лакше; јер радити на педагогији — није лак посао, треба за то гвоздена воља и за изучавање појединих капацитета треба много и много проводити са делима славних, признатих педагога.

Мало имаде учитеља, који су се свом вољом одали педагогији, тако мало, да их можемо избројити.

Тако исто стоји и са професорима. Ја држим, да су и они тако исто позвати, да на педагогији раде; али они су изабрали већином белетристику и тек се по гдекоји појави са којим чланком из своје студије.

Погледајмо немачке педагошке листове, они су пуни чланцима, које су већином професори на гимназијама или богословијама писали, онако и заузима њихова педагошка књижевност прво место у светској књижевности и ни мало не уступа француској.

Пре свега би требало: да метнемо руку на срце и да рекнемо, да овако — како смо до сад радили, или боље не радили, не ћемо се никад подићи, него ћемо остајати иза других, те ћемо дочекати то, да ће нас други угушити. Да до тога не би дошло, треба да својски приграмимо сваки своје, да и учитељство и професори приграде и своју педагогију, како би се и ми могли једном подичити.

По мојему мишљењу требало би, да су редакције педагошких листова наших (сваке?) пуне рукописа тако, да их уредник скоро савладати не може, а да ли је тако, то је тајна уредништва.

Рекао сам искрено, рекао сам из срца, а желео бих, да мој глас не остане глас, који виче у пустињи.

Панчево. ИВАН МАРТИНОВИЋ.

СВЕТОСАВСКА БЕСЕДА У СОМБОРУ.

На дан св. Саве о. г. питомци и питомице српске учитељске школе приредили су у дворани код „Ловачког рога“ беседу с играном у корист својих сиромашних саученика и саученица.

У пола осам у вече, кад се први део забаве отпочео, укусно украшена дворана дупком је пуна била посетилаца и то најотменијих и најодличнијих грађана, а међу њима и доста Мађара и Немаца.

Беседа се почела са: 1. „Песмом к срцу,“ складбом Ј. Маринковића. Излишно је споменути: како је ово дивна и вештачка композиција и како сваког Србина одушевљава, јер је она са своје ваљаности и лепоте скоро свима позната и у своје време од стручњака хваљена, као што је заиста и заслужила. Мушки збор је своју задаћу при певању исте мушки и решио, а слушаоци су бурним пљескањем изразили своје допадање.

2. „Љубичице,“ речи Јов. Грчића-Миленка, складба Р. Толингера. Ову је песму женски лик отпевао и с пуним правом казати се може, да ни мало није уступио мушкима. И у овом комаду живо се огледа уметништво Толингерово.

3. „Гусле,“ декламује гђца Вукосава Лубенова, припрaвница I. год. Песма је, ако се не варам, Душана Рогића и у њој се лепо опева: шта су гусле Србину. Споменута краснословљачица правилним ударањем гласа и умесном гестикулацијом заиста се уметнички показала, због чега је од присутних поздрављена са бурно: Живела!

4. „Растанак,“ песма З. Ј. Јовановића, складба Ј. Маринковића; пева уз пратњу на гласовиру Милан Петковић, припрaвник II. год., а прати га госп. Драгутин Блажек. Како је дивна ова балада! Нема речи, да бих се изразити могао! А таква је и складба. Петковић је уз вешту пратњу госп. Блажека овај самопев дивно отпевао, изненадивши нас онако чистим, јасним и неисказано пријатним тенор-гласом и ако му је мало тешко падало, по што је иста складба за баритон. Слушаоци су дуготрајним пљескањем дали знак, да су веома задовољни.

5. „Жекулинка“ од Х. Доубека, пева мешовити збор. Ова чешка песма, коју је Х. Доубек, диковођа новосадског српског читаоничког певачког друштва ускладботворио, тако је све изненадила и очарала, да се морала поновити. А није ни чудо, јер је заиста ремек. Г. Доубек, од како се у Новом Саду бави, познат је српском свету са својих композиција и можемо га међу најзнатније наше уметнике на том пољу уврстити. Исту песму ускладбио је и А. Милчински, диковођа вуковарског српског певачког друштва особито лепо и вешто, али ни ова јој се не да, шта више: као да нам се и боље допада.

6. „Што се боре мисли моје?“ од Корнилија Станковића, свира на гласовиру гђица Видосава Летићева, припрaвница III. год. Комад је добро приказан.

7. „Хеј, трубачу!“ од Ј. Маринковића, пева мушки збор. Ова величанствена складба славног композитора, негдашњег питомца овог учитељског училишта, отпевана је на опште задовољство.

8. „Бура на мору," песма Ђ. Јакшића; декламује Ј. Милошев, приправних II. године. Ову тешку и једну од најбурнијих романцо-балада бурнога нам песника красноловљач је промишљено, добро схваћено и глумачком вештином приказао, звонким и умилним баритоном. Заиста је и заслужио онаково признање од стране присутних. Живео!

9. „Красни сарафан," двопев од Варламова; певају ђце: Ана Поповићева, приправница I. и М. Биримчева, приправница II. године, уз пратњу госп. Драгутина Блажека на гласовиру. У колико је споменута композиција лепа и веома пријатне певке (мелодије), у толико се већма допала, што се свако задивио снажном и чистом алту ђце М. Биримчеве и славуј-сопран-гласу ђце Поповићеве, који се неисказаном нежношћу и пријатношћу одликује. Дует се на урнебесно пљескање и захтевање од стране слушалаца поновити морао, а опетован је са истим успехом, шта више — све нас је већма дирао — тако, да наши одлични и вредуважени сугрђани: благ. г. др. Н. Стојковић и најпречаснији г. Љубомир Купусаревић, против, нису могли од усхићења, а да и пре свршетка песме и више пута не кликну: Живеле! — При певању овога двопева и нехотице сам се у слатком заносу сетио песникових речи: „У песми је слога, у слози је спас" — уживајући у красном слагању споменутих певачица. Где нема гордости, где се слаже, ту се и сјајан успех показује!

10. „Спустила се тиха ноћца," четворопев Драг. Блажека; певају Б. Костић, Б. Ракић, Д. Пејић и Д. Мушицки, приправници. Речени г. наставник сагласног (хармоничног) појања и певања на овдашњем српском учитељишту заиста нас је изненадио овом композицијом. Бурно пљескање и усклици: да се понови дуго су се хорили по дворани; али — по што се хитило, да се први део забаве сврши, није се квартет опетовао, на што су слушаоци — а они су најбољи оцењивачи — изазвали г. глазботворца и поздравили га громким: Живео! Немам речи, да бих достојно могао да опишем слаткогласно певање наведених певача, који су већ познати са својих јавних гласова. Живели!

11. „О мишу," песма З. Ј. Јовановића; декламује ђца Корнилија Ђорђевићева, приправница II године. Ову — красном шалом зачињену песмицу дичног чика-Јове краснословљачица је тако живо, изврсном гестикулацијом и мимиком приказала, да је сваком осмех преко усана прелетео и поздрављена је дуготрајним пљескањем и бурним: Живела!

12. „Ђурђев-дан" од Х. Доубека, пева мушки збор. Та кратка — али дивна и вешта складба отпевана је на опште задовољство и заслужено признање је и извојевала.

13. „Ђачко коло" од С. Марковића, пева мешовити лик. Ова је песма из познате глуме: „Грабанџијаши" од И. Округлића Сремца, само што је у наслову реч вилинско заменута речју ђачко, као што и треба, јер је и текст промењут онако, као што приличи правим ђацима — не вилењацима, а измењо га је наш млади песник Божидар Борђошки. На опште захтевање морало се поновити, јер се свима веома допало.

Нека је свесрдна хвала госп. Блажеку на ревносном труду око учења певача и певачица, јер у првом реду њему припада ловорика, што су ови заслужили; за тим г. Светозару Суботићу, припр. II. године, на

вештом управљању при певању четворопева и приређивачком одбору, коме је на челу био млади приправник г. Л. Борђошки и који се трудио, да дворана што лепше украшена буде и да је све у своме реду, што је заиста и постигнуто.

После прве половине другог дела забаве при вечери г. Н. Грујић, најстарији наставник сомборски, врло је лепо наздравио учитељској школи, професорском збору и госп. Н. Т. Вукићевићу, управитељу овдашњег учитељског училишта, на што је исти у подужој беседи, говорећи о прошлости учитељске школе сомборске, наздравио „свесном учитељству српском," а за тим питомцима и питомицама нашег училишта — поздрављен громким: Живео!

Игранка је трајала до шест часова у јутру и сви присутни су дотле и остали — осим неколико старкијх особа.

Местни мађарски листови: „Bácska" и „Zombor és Vidéke" хвале и уздижу ову беседу, као што је и заслужила.

Пуним правом рећи се може, да Сомбор већ давно тако сјајне и препуне забаве није видео.

Као што сам из поузданог извора извештен, свега је преко 400 фор. пало, од чега је чист приход близу 250 фор. Са овим ће се сиромашним приправницима и приправницама осетна помоћ пружити моћи. ИВАН.

САВЕТ.

Сваком српском учитељу
Нек је увек у памети,
Да узвишен позив има:
Нек му цео рад посвети!

Умна снага у народа
Нек буде што већа, јача.
Више данас памет ради
И од пушке и од мача.

Иван М. Поповић, *учитељ.*

НА РАСПИС НАГРАДА ЗА 1888. ГОДИНУ.

Пет чланака, што су за награду уредништву овом поднешени и у „Школском Листу" прошле године штампани, одправљени су били по свршетку исте године „Славном учитељском збору" у Новом Саду са умољењем, да се оцене и да им се прва, друга и трећа награда досуди. Од истога збора приспео је подписаном уредништву на дан Св. Григорија Богослова следећи допис:

„Сл. уредништву Школскога Листа у Сомбору.

Сл. уредништво изволело је 2 Јануара о. г. послати пет расправа, које су стигле на расписане награде за чланке, што су штампани у „Шк. Листу" године 1888. са молбом, да се исте расправе оцене, те досуде награде од три, два и једног цес. дуката.

По решењу потписанога учитељскога збора од 22 Јан. о. г. јављамо Вам, да исти препоручује:

За прву награду: „Отац као васпитач."

За другу награду: „Под каквим би управитељем могла школа најбоље напредовати" од ??

За трећу награду: „Шта треба да је права цељ повторних школа.“

Из редовне седнице учитељског збора држане у Новом Саду 22. Јан. (3. Фебр.) 1889. Др. Станојевић, управитељ. Милева Милсвићева, перовођа.

Усљед тога је уредништво ово у присуству г. г. учитеља средередне мушке школе Сомборске отворило три запечећена писма под горенаведеним насловима и осведочило се, да је писац првог награђеног дела под насловом: „*Отац као васпитач*“ г. Љубомир Лотић бивши учитељ у Карлову, а сада у В. Кикинди; писац другог награђеног дела под насловом: „*Под каквим би управитељем могла школа најбоље напредовати*“ је г. Атанасије Костић учитељ у Бачком Фелдварцу и на послетку писац трећег награђеног дела под насловом: „*Шта треба да је права цељ повторних школа*, јесте г. Аркадије Павловић у Старом Керу.

Дајући ово на знање поштованим читаоцима „Школског Листа“ — јављамо, да су одмах горенаведенога дана досуђене три награде дотичној господи писатељима поменутих награђених чланака поштом достављене.

Уједно за пријатну дужност своју сматрамо Славном учитељском збору у Новом Саду најтоплије благодарити на усрдној готовости, којом је доброту имало, по овостраној молби, горенаведене расправе оценити и награде им одредити.

У Сомбору, на Сретеније 1889.

Уредништво „Школског Листа.“

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Светосавска свечаност у Сомбору. На дан првог просветитеља српског пре службе Божије држано је водоосвећење у великој дворани српске нар. школе, где су присуствовали сви ученици и ученице српских народних и више девојачке школе сомборске са својим учитељима и учитељицама. По свршетку водоосвећења држао је управитељ Н. Ђ. Вукићевић кратку беседу о значењу Светосавске светковине и дао је лепе савете младежи за живот. У Светођурђевској цркви на свечаној служби Божијој присуствовали су сви Срби ученици овдашњих средњих и народних школа; том приликом учињен је спомен покојним трудбеницима школским и освећено је кољиво учитељске школе. После службе Божије уз звоњење звона и појање светосавског тропара пошло у учит. школу, где је најпречастнији г. прота Љубомир Купусаревић осветио воду и благословио училиште, а г. др. Стеван Михајловић професор држао је обширни говор у славу првога просветитеља српског св. Саве Немањића.

Српски ратари пријатељи народне школе. У селу Сараволи, где Срби с Романима измешани у једној општини живе, али сваки своју школу има, приложише о св. Сави ове године школи Српској: Божа Станков ратар један ланац земље; Катица Кузманова 100 форинти и Марија Павлова 50 форинти и други честити Срби и Српкиње у том месту учиниће том приликом лепе прилоге школи својој које у новцу, које у храни. Нека је хвала овим добротворима српске школе у Сараволи, а њихов дичан пример нека служи за углед свима Србима и Српкињама!

Наименовања. Павле Бибић привр. учитељ у Баноштру именован

је за сталног учитеља у истом месту. Ђорђе Цвејић учитељ товарнички именован је за правога учитеља у Јазку. Богдан Наранџић наместни учитељ у Јасенашу именован је за привременог учитеља у Павловцима. Милан Коцовић досадашњи учитељ у Буџановцима именован је за правога учитеља у Голубинцима. Госпођице Анђелија Ђорђевићева и Антонија Бутковићева именоване су за привремене учитељице у Голубинцима. — За учитеља у Канаку изабран је г. Адам Чиплић свршени приправник. За учитеља у Срб. С. Мартону пристављен је г. Милан Стојичић свршени приправник.

НЕКРОЛОГ.

Владимир Ананијевић приправник трећега разреда родом из Вршца преселио се у вечност у двадесетој живота свог години после дужег боловања у Вршцу код својих родитеља 19. Јануара о. г. и сахрањен је на тамошњем гробљу уз велико саучешће. Другови су му школски из Сомбора леп венац на самртнички одар положили. Родитељи у покојнику свог доброг јединца сина, а школа српска смерног и благонадежног кандидата учитељског звања изгубише.

Бог му дао у рају насеље!

РАЗНО.

Парастос краљевића Рудолфа у Сомбору. Тужни гласи звона у обе православне парохијалне цркве Сомборске пет дана узастопце објављивали су прерану смрт престонасљедника. На сами дан погреба његовог у уторак 14. Јануара у 10 часова пре подне држана је заупокојна служба у овдашњој римској цркви, од куда су представници свију овде налазећих се власти на челу са пресветлим г. жупаном око $10^3/_4$ часа дошли у св. Ђурђевску српску цркву, где је у тај мах започет свечани парастос, који је одслужио најпречастнији г. протопресвитер са два свештеника и два ђакона. На парастосу присуствовали су сви приправници и приправнице, ученице више девојачке и ученици свију српских народних школа, као и Срби ученици кр. гимназије и трговачке средње школе овдашње са својим наставницима. На хору појало је при овој тужној светковани српско грађанско певачко друштво под управом својега хоровође г. Нике Грујића. Ирмосе од заупокојног канона одпојали су приправници. Народа је при овој тужној светковини много било.

Краљевски дар. Његово Величанство премилостиви цар и краљ наш изволио је 100 фор. а. вр. из своје приватне благајне подарити српској црквеној општини у Будмиру на зидање школског здања.

Племенити дар. Благородни г. Павле племенити Еремић председник штедионице велико-кикиндске и члан саборског одбора изволио је на припомоћ сиромашних приправника у Сомбору о Светосавској беседи приложити 25 ф. од своје стране, а 25 ф. од стране поменуте штедионице. Слава му и хвала!

Књижевни дарови. Познати родољуб г. А. Пајевић накладатељ школских књига у Новом Саду доставио је као дар „Друштва св. Саве“ не-

колико одабраних књига библиотекама гимназије новосадске и карловачке и обе учитељске школе српске. Библиотека учитељске школе сомборске примила је од њега ове књиге: „Братство“ I. и II. свезку. (Издање друштва св. Саве); „Науке моралне и грађанске“ од Козарца; „Српске народне песме“ скупио В. С. Караџић; „Србија,“ опис земље, народа и државе од проф. В. Карића; „Споменик знаменитих људи у српскога народа“ од М. Ђ. Милићевића; „Србија у XIX. веку“ од Сен-Рене Таљандије превео Н. С. Јовановић; „О Македонији и Македонцима“ од Ст. М. Протића. На овом племенитом књиженом дару нека је срдачна хвала како друштву св. Саве, тако и г. Арси Пајевићу.

Дарови школама и учитељима. Г. Стеван Грађански председник српске црквене општине у Српском Милетићу предплатио је „Школски Лист“ за српску школу у истом месту. — Г. Ника Николића учитеља као дар скупитеља предплатника у Великој Кикинди шаље се „Школски Лист“ школама српским у Кнежу и у Станчеву, последњи на име г. учитеља Љубомира Марковића. — Као дар г. Јована Настића учитеља и скупитеља предплатника у Сентомашу шаље се „Школски Лист“ срб. вероисповедној школи у Батосеку у Тољанској жупанији и г. Дим. Адамовићу учитељу православне вероисповедне школе у Х. М. Вашархељу. Као дар г. Стевана Арсеновића учитеља и скупитеља предплатника шаље се „Школски Лист“ г. Петру Котуру учитељу у Доњем Рајићу у Славонији. — Најпречастнији господин Ђорђе Влаховић окружни протопресвитер у Великој Кикинди изволио је послати нам предплату за две српске школе у Босни. Захваљујући на овом дару, јављамо, да се као дар његов шаље један примерак „Школског Листа“ школи српској у Бродцу Босанском на адресу учитељице госпође Рахиле Шестановићке рођене Поповићеве, а други српској школи у Герзову у Босни на учитеља тамошњег г. Петра Наранџића. — Благородни господин др. Петар Цветковић адвокат у Сомбору предплатио је „Школски Лист“ за српску вероисповедну школу у Кисачу. — Благородни господин др. Петар Стојковић велеседник и Душан Поповић начелник средсрдњег среза жупаније Бачке изволили су предплатити на „Школски Лист“ сваки за једну сиромашну српску школу. Благодарећи овој господи на племениту дару њиховом, јављамо, да се дар првога шаље српској вероисповедној школи у Вемену, а дар другога дароватеља шаље се српској вероисповедној школи у Чипу на Чепељском острову. (Наставиће се)

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ православне вере у Клиси у котару вировитичком. Плата је 350 фор. стан, врт и огрев. Рок до 25. Фебр. по новом.

— У Купирову селу котара Грачачкога у Лици тражи се учитељ православне вере. Рок до 28. Фебр. по новом.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору 15. Марта 1889. Год. XXI.

ШКОЛСКА ДИСЦИПЛИНА.

По *Коменском и Корфу.*

(За награду.)

Посмотримо школу, тај свети брод, који превози духове младе из царства мрака и незнања у царство светлости и благостања. — Свети брод — светији задатак. Па да ли има достојнијег и узвишенијег задатка, но што га школа има?

Она води, спрема, гаји и ствара угодне прилике, како би се дух њене дечице до што вишег степена понео и тиме се спремио, очеличио, да одоли дуготрајној борби — борби за опстанак.

Упитајмо се: Ко је кормилар тог светог брода, који му даје правац? Ко је вођ младих духова? Ко је тај, који носи на себи свету дужност? Ко је тај, коме се поверава подмладак друштва, од кога зависи и будућност истога? То је учитељ. Он је „душа школи,“ он руководи невину децу по стази пуној трња — и он их спрема и васпитава, да буду достојни чланови друштва, који ће цео свој живот жртвовати на срећу и благо истога друштва.

О, ти носиоче свете дужности, дозволи нам да завиримо у твој храм, да се чему научимо! Ево ступамо. Ако ступимо и ја и ви, поштовани читаоци, у школу, у којој је невешт учитељ, спазићемо, да су деца за време предавања врло немирна, несташна, задиркују се, а при крају часа спазићемо, да неко дете дрема, неко зева, неко се окренуло к прозору и посматра: шта се на улици догађа, а, гле, оно у углу спава као заклано и док је учитељ предавао, оно је слатко спавало. Учитељ предаје; ал' узалуд, кад га нико не слуша — свако друго ради. И вама се досади, слушајући непрестано шушкарање и ларму. А како ли је јадном учитељу? Никако. Како му је, то он зна.

Сврши се час. Учитељ вам се жали, да су му деца не-

мирна, непослушна и много што-шта. Ви пак, ако знате, саветоваћете га, ако не, ви ћутите и слушате јаде и муке, које вам учитељ набраја. Овако се жале и муче особито нови учитељи, који су скоро постављени, јер немају практике и ако имају знања, јер знање без примене не важи ништа у практичном животу.

Шта не достаје у овој школи? Дисциплине — реда. На шта је то дисциплина? Дисциплина је ред или поредак, који влада у друштву, односно у раду, јер без реда нема ни рада.

Осим горепоменуте важности, дисциплина је важна и по томе:

1) Што деца, навикавајући се на ред у раду, на тачност у вршењу својих дужности, на поштовање старијих и на братско живљење између себе, стеку сталне добре навике, које се као врлине сматрају, а то је циљ моралног васпитања — па и школе.

2) Дисциплина је важна и по само образовање духа, јер што је већа тишина при предавању у школи, тим ће ученици боље чути наставника: шта им предаје, а када се што боље и јасније чује, или види, онда ће она дуже памтити оно, што су чули и видели, а да не понављају.

Наша браћа Чеси добро су увидели важност дисциплине, те су је и оличили у својој пословици: „Школа без дисциплине — воденица без воде.“ Одвратите ли воду од воденице — и воденица неће млети, тако исто нема ли у школи дисциплине, онда у њој не може бити никаквог рада осим викања. Као што видите, дисциплина игра велику улогу како у школском, тако и у обичном животу.

Да би мало боље упознали дисциплину, вратимо се мало у прошлост, да видимо: како се одржавала дисциплина у школи у старо доба. Ја кажем прошлост, али ово се тиче неколико и садашњости, јер и дан-данас има таквих учитеља — не у толикој мери као пре — који одржавају ред у школи таквим средствима, каква не доликују ни једном свесном човеку, а још мање учитељу, просветитељу духа дечијег. Средства пак та позната су, то су батине, клечање на кукурузу, орасима, затварање у мрачним и влажним собама, убијањем частољубља код деце, премештајући их у такозвану „магарећу клупу“ и друго.

Но — да ли се може таквим средствима дати ученицима оно, што се од њих тражи? Може ли се постићи циљ школе? Једном речју не може се, или врло тешко. Баците поглед на

децу, која су у таквој школи и уверићете се, да је тако; јер ћете опазити на самој деци израз саме муке и скучености и као да вас самим лицем моле: „Ходите, избавите нас, који смо дошли да потражимо духовне хране, а место ње добијамо страх и мучење. Приђете ли ком од ученика и запитате га за његово име и презиме, за име оца, мајке, браће итд., он вам на сва питања одговара тихо, испрекидано, као да је у грозници. Ученик се уплашио, не сме да вам одговора и ако одговара и то са зебњом и страхом. Дигнете ли руку, да га помилујете и да охрабрите, он се тргне испод ваше руке као од врелог гвожђа и погурен далеко од вас очекује, да га ударите. Сви покушаји да га охрабрите, остали би без успеха.

Ако се обратите целом разреду с каквим питањем, они вам одговарају мртвом тишином, да вам се крв следи у жилама. Невероватно вам изгледа, да од свију ђака ни један вам не уме на постављено питање одговорити. Има их и који знају, али не смеју да вам кажу, јер се боје, да не погреше, а ту је и учитељ, од кога највише стрепе.

Посматрајте ту исту децу у дворишту. Чисто вам сумњиво изгледа, да су то иста она деца, која су мало пре у школи жалосна у лицу, души и скучена у говору била. Сад су весела, слободна, упуштају се с вама у разговор без икаквог страха и зебње.

Чудно вам је: откуд сад на један пут тако нагла промена. Ево откуд. У школи је био учитељ, који их је у прекомерној стези држао, а овде њега нема — нема ни стеге, за то су врло раскалашна у слободи, јер прекомерна стега, прекомерну слободу рађа, или: „Једна крајност другу рађа.“

У таквим школама догађају се и овакви случајеви:

Учитељ је донекле држао час, но за тим оде или у своју собу, у двориште или у кафану — ово последње на жалост као да најчешће бива, особито ако је школа близу кафане. Децу пак остави у школи. Деца као деца чим виде, да је учитељ отишао, почну се задиркивати, гуркати, шалити и ларма се дигне. Не потраје дуго, а сво учитеља, који чим ступи у школу, громким гласом викне: ко је викао? ко је био немиран? Деца уплашена, сва гледају под скамију. Ни једно не сме се јавити: да је живо.

Шта сад да ради учитељ?

У место да их родитељски посаветује, што му и доликује, јер он замењује деци оца и мајку и да им каже: да то не ваља,

да не доликује ђацима, да не чине други пут итд. Он, ваљда да не би речи трошио, бије или сваког десетог као у војсци, или цео разред остави преко подне у затвору без надзора и оде тврдо убеђен, да ће му то што помоћи. Ал' од помоћи ни помена нема, још ће их горим направити. Да ли може бити у таквим школама правог — стееграног васпитавања? Не.

Овде је васпитавање шамар (ћушка), а уједно и средство за одржавање реда у школи, а тим и за постизавање циљи.

Ма каква била средства, само да се постигне успех, да се дочепају што масније плате. Они одржавају ред онако, како су га и њихови учитељи одржавали — просто подражавају им, а не потраже бољег средства за одржавање реда, него мисле: добро је и овако. Знамо: добро је за вас, ал како ли је за ону јадну дечицу. Таква школа и није школа, већ је као тамница, у којој су стрпани 40 – 50 ученика, који проводе своју златну младост у чами, страху и трзавици, а над којима господари гвоздена воља мучитеља-учитеља.

Да ли се може овако постићи циљ школе?

Да ли су ова средства при одржавању реда целисходна у настави, или у опште у васпитавању? Не.

А запитајмо се: каква ће та деца бити доцније васпитачи и родитељи своје деце? Никакви.

До сад смо у кратко видели каква су дисциплинарна средства употребљавали ради одржавање доброг поретка у школском раду — животу у старо, а од чести у ново доба и уверили смо се: каква су та средства.

Но сад да тражимо друга средства за одржавање поретка у школи.

(Наставиће се.)

ГОВОР НА СВ. САВУ ПРОСВЕТИТЕЉА.

Данас се на све стране васколиког Срйства, где год се српска реч чује и где год се српским духом дише, узноси слава и хвала, хори се песма и весеље, јер Србин прославља успомену једног од највећих синова свога народа, оснивача школе, првог учитеља и просветитеља народног и првог архипастира: св. Саве.

Да дивне ли и узвишене свечаности српске! Овом светковином доиста показује српски народ, да уме високо ценити своје великане, који су кроз цео век свој само за њега живели.

Св. Сава — одгајен на краљевским рукама као краљевић и мезимац оца свога и краља српског Стевана Немање I. — напустио је варљиви блесак светски, срећу породичну и презрео краљевски раскошни живот, те оде у манастир светогорски, да тамо у самоћи испоснички живи и душу своју знањем напита.

Као што му је отац Немања Србство мачем ујединио, тако је св. Сава народ свој душевно ујединио, јер он уза сваку цркву и манастир и школе је подизао.

Прошло је од то доба шест и по векова; за то време је много и много невоља и нечувених јада наш паћенички народ српски под притиском турског зулума претрпео, јер ове године о Видову-дну навршиће се пуних пет стотина година, како се је српско небо на Косову помрачило. То су пет стотина година муке и жалости по ојађени наш народ, који је тако дуго под турским игом стењао.

Али ни свицир тешки не мога угасити уждивени пламен родољубивог осећаја у души Србиновој, те поред свих невоља — српски народ је кроз толико време чисту и непомућену свест народносну одржао, јер свето семе божанствене науке, што посеја св. Сава у срцима народа свога, беше дубоко у њима урезано, те проклија по ново испод петстолетне грудве патвичке и испуни се она српска пословица: „Теч' ће вода, куд је текла.

Св. Сава је први учитељ науке и морала код нас Срба, најчвршћи поборник и утемељач школе, која је од његовог доба далеко напред крочила у оном правцу, који јој је свети Сава означио.

А да би школа могла у оном духу, којим ју је св. Сава задахнуо — подпуно напредовати, мора је и родитељски дом припомоћи, јер прво васпитање добијају деца од родитеља; — то прво васпитање до полазка дечијег у школу, — јесте од врло великог уплива за децу; то је онај темељни камен, на коме школа даље већ започету зграду васпитања у свези с домом зидати наставља.

Породични живот чини велики утисак на развијање дечијих чувстава. Родитељи су живи пример деци својој, на које се она најрадије угледају; за то подај, оче и мати, своме чеду лепа примера побожности, љубави и слоге међу собом и према другима. Не ослањај се на никог другога, да ти децу васпита, јер то није нико други кадар осим тебе!

Школи су у том многи недостатци на путу, јер право васпитање не састоји се у прописима и правилима, него у вежбању.

Зато родитељи треба да одмах још из мале малоће вежбају и привикавају децу своју, да им буду послушна, јер је послушност темељ срећи њиховој и извор многих других врлина.

А то ће се постићи онда, ако се деци што мање заповести давало буде и ако се од њих само оно захтева, што је нужно, а при том родитељи особито пазити имају, да сваку њихову заповест деца тачно извршавају, јер ако им једаред само поће за руком погрешку какову учинити, а да од родитеља пит' опомене, нити икакова укора и казне добију, тада им је положен темељ многим другим погрешкама, које ће се у будуће све више и чешће догађати.

Родитељи не смеју равнодушно гледати погрешке и никакво неупутно дело своје деце, нит' пуштати, да све дубље корена у њиховом млађаном срцу хватају, држећи, да ће се погрешке њихове деце, кад буду старија, временом — саме поправити, не мислећи, да ће сваким даном све више маха отимати, те све опасније бивати.

Као што свакој болести за врућа трага треба лека тражити, тако и свакој махни и погрешци дечијој треба одмах доскочити и изкорењивати их и још у повоју клицу изтргнути, док се није у крв и душу детињу улегла и расклијала.

При карању и казни деце пак треба родитељи да су сагласни и сложни; никако не треба мати да брани и теши дете, ако отац кара, а тако исто не сме отац бранити, ако мати кара, јер се тиме деца кваре и постану јогунаста. Добра дела и врлине дечије треба умерено похваљивати, да још боља постану.

Тако васпитавајући своју млађану узданицу, биће мо достојни потомци наших дичних прадедова, који су нам кроз толике векове очували и неоскрњене у аманет предали најдраже светиње — на име: дично име српско, језик, веру и слободу. Тако подупирући школу, биће мо прави посљедователи св. Саве, који је сав свој живот школи посветио. Није трошио благо на пајаке ни на буздоване, већ је подизао школе и манастире, чиме је неоцењиве заслуге стекао и име своје у народу српском овековечио. За то предајмо млађаном нараштају нашем у аманет успомену светосавског славља, која ће их крепити и с њима живети, док год буде Србин на свету.

Говорио у Купинову на св. Саву 1889. год. ТЕОДОР ПАНИЋ, учитељ.

ЗАКОН ОД 31. ЛИСТОПАДА 1888. ГОД.

О уређењу пучке наставе и образовању пучких учитеља у краљевина Хрватској и Славонији.

ГЛАВА ДРУГА

О нижој пучкој школи.

(Наставак.)

§. 31. Како за подмиривање стварних потреба обће пучке школе, тако и за плаћање учитеља има се потребни трошак уврстити у свакогодишњи прорачун политичке обћине, тер у бившем грађанском дјелу краљевина подмирити из сљедећих извора:

а) обвезними приносци приватних особа или корпорација — те дохотци од заклада и фондова школских;

в) доходком од зграда и земаља школских;

с) рабатом од непосредно прибављених школских књига. (§. 28.)

§. 32. Уз изворе у предидућем §. 31. назначене има се у бившем грађанском дјелу краљевина за подмиривање трошкова школе на првом мјесту употребити доходак од потрошарине дјелом, који буде потребан.

А гдје ти сви извори дотјецали не буду, имат ће се мањак покрити из осталих доходака обћине.

§. 33. Ако су уз обћину и приватне особе или корпорације већ од прије за уздржавање школе што год доприносити, којим му драго правним насловом, обвезане, имају се такове обвезе уздржати у својој подпуној крепости.

То ваља и о закладах и фондова школам намјењених, које нити се у друге сврхе, нити нарочитој намјени противно употребљавати не смију.

§. 34. У сеоских обћинах бившега крајишкога подручја намириват ће се стварне потребе школске из обћинских школских благајна, а берива активнога учитељскога особља, онда трошкови за жупанијске и земаљске учитељске конференције заједничким земаљским школским наметом од двадесет постотака ординарија и изванреднога приреза изравних пореза, који се намет заједно са порези прописивати и у жупанијску благајну одпремати има.

Раздиобу овога земаљскога школскога намета обавит ће земаљска влада на темељу изказа жупанијских школских благајна. Ако свота читавога земаљскога школскога намета сеоских обћина не дотече за подмирење прије споменутих издатака, има се мањак намакнути из доходака може бит постојећих котарских или обћинских школских фондова, заклада и записа тим начином, да се ти дохотци употребе само за онај предјел или ону обћину, којој су намјењени.

§. 35. Установе о земаљском школском намету (§. 35.) не тичу се градских обћина бившега крајишкога подручја, него се имају пристојбе тамо намјештенога учитељскога особља подмиривати из доходака градских обћина.

§. 36. Сиромашним обћинам, које докажу, да свега трошка за своју

обћу пучку школу никако подмирити не могу, притицат ће се по могућности у помоћ из земаљских средстава.

§ 37. У свакој обћини има се, у колико већ не обстоји, утемељити школска закладa, у коју ће ћи:

а) остатци од плаћа редовитих учитеља за време, док су заступани привременим или намјестними учитељи;

б) новчане глобе, што их установљују §§ 29, 41., 43., 57., 58. и 180.

с) дарови и легати школи намјењени.

§. 38. Обћинском школском благајном (§. 34.) и школском закладом (§. 37.) управља обћинско поглаварство, а жупанијском-школском благајном жупанијска област — по напутку, што ће га издати земаљска влада.

§. 39. Главнице школске закладе не смију се трошити, већ се имају плодоносно уплатити и само камате од њих смију се употребити за подмирење текућих трошкова школских.

§. 40. Родитељи или њихови замјеници не смију своје дјете или штићеника оставити без обуке, која је прописана за обћу пучку школу.

§. 41. Родитељи или њихови замјеници дужни су дјецу, која су на полаз школе обвезана, редовно пошиљати у јавну пучку школу; што ако пропусте, имају се од обћинскога одбора најприје на своју дужност опоменути, а ако се опоменом не успе, имају се на пријаву обћинскога школскога одбора од обћинскога поглаварства казнити на корист обћинске школске закладе поступними новчаними глобами од 1—10 ф., које ће се глобе утјерати оним начином, којим се утјерују други обћински заостатци. Само у случају подпуне неутјеривости новчане глобе имаду се родитељи или њихови замјеници казнити затвором од 1—2 дана. Случајеве, у којих ће се изостатци из школе моћи сматрати изпричаними, установит ће земаљска влада.

Учитељ ће сваких 14 дана предлагати обћинскому школскому одбору изказ школских изостатака (абсенција).

Проти родитељем, који уз пркос опетовним казнам узтрају у немарности гледе пошиљања своје дјеце у школу, поступат ће се по установам §§. 176. и 177. грађанскога законика на обуставу или губитак општинске власти, те ће им се дјеци поставити скрбник.

§. 42. Родитељима или њиховим замјеником остаје просто своју децу дати подучавати или дома, или у којем год буди јавном заводу, или у којој другдје постојећој пучкој школи. Но у том су случају родитељи или њихови замјеници дужни сваке године дотичну небиљеговану сведочбу о напредку дјеце подносити обћинскому школскому одбору, а онај је дужан на то пазити, да се такова дјеца подуче бар у оном обсегу, какав се по овом закону захтјева за јавне пучке школе. §. 50.

§. 43. Дјеца, која се дома подучавају, морају сваке године положити испит на којој јавној пучкој школи.

Прекршитељи установа овога и предидућега §. 42. казнит ће се по обћинском поглаварству глобом од 20 до 100 фор. на корист обћинске школске закладе.

§. 44. Властници творница или већих обртничких радионица на ко-

лико се за свој посао служе дјецом на полаз школе још обвезаном, морају таку дјецу, док она обвеза траје, или пошиљати у јавну местну школу, или ју пако дати најмање 12 ура на тједан (седмицу) обучавати у посебној о свом трошку по прописих важећих за јавне школе устројеној творничкој школи. Установљено за обуку време мора се смјестити у нутар времена за посао опредјељена.

§. 45. На пустара (мајурих), на којих има за школу способне дјеце, а не мора се по §. 23. подићи посебна школа, нити се дјеца ради даљине гдје другдје ушколати могу, (§. 24.) имаде властник дотичне пустаре (мајура) скрбити за обуку овакове дјеце по пропису, што ће га издати земаљска влада.

§. 46. Способност за полаз школе с навршеном шестом годином, обвезаност пако на полаз школе настаје с навршеном седмом годином живота.

§. 47. Обвезаност на полаз школе траје пет година, не рачунајући овамо опетовне обуке. (§. 53.)

§. 48. У пучке се школе примају ученици почетком школске године; течајем школске године могу по обћинском школском одбору (§ 174.) бити примљени само услед доказане болести или пресеобе родитеља.

§ 49. Временито или трајно искључују се од полаза пучких школа дјеца, која су кужно болестна или иначе ради знатне какове тјелесне мане, или душевне болести за сврхе наставе, или полаз школе неспособна.

§. 50. Наставни предмети у нижој пучкој школи јесу сљедећи:

а) Наука вјере, а за ученике грчко-источне вјероисповести још читање црквено-словенскога писма.

b) Матерњи језик — (§. 4.) читање, писање, словница, вјежбе у говору и писменом изразу мисли, а гдје није хрватски или српски језик наставним, има се исти као обвезни предмет учити;

c) рачунство и геометријско обликословље;

d) најважније из земљописа, повјести, физике и природописа на темељу читанака;

e) краснопис;

f) рисање;

g) свето вно и црквено пјевање;

h) гимнастика;

i) практична упута у најважније струке господарства.

К тому за женску дјецу женски ручни рад и упута у кућарство.

§. 51. Обуку у ручном женском раду и у кућанству дужне су тамо, гдје обстоје самосталне дјевојачке школе, подјеливати учитељице таковић школа.

Гдје тако не има самосталне дјевојачке школе, или гдје је дјевојачка школа учитељем уручена, тамо ради обуке у женском ручном раду и у кућанству треба по могућности скрбљети за посебну учитељицу.

§. 52. Знање — стечено у свакдањој обћој пучкој школи — опетује се и разширује према потребам практичкога живота у опетовници, која је спојена са сваком таковом школом.

§. 53. Опетовна обука траје двије до три године.

§. 54. Опетовницу су обвезана полазити сва дјеца, која су свршила нижу пучку школу.

Изузимају се она дјеца, која полазећ каково од више пучке школе више училиште или какав струковни течај, свршс с добрим успјехом најмање два годишња течаја такова училишта.

§. 55. Дјеца, која послују у творницах или у већих обртничких радионицах (§. 44.) обвезана су: свршити свагдању обћу пучку школу, течајем трију година и на опетовну обуку, за коју им се од стране властника творнице и обртничке радионице има пружити прилика буди у посебној уз творничку школу уређеној опетовници.

§. 56. Који шегрти и трговачки научници не знају ни читати, ни писати, морају се уз награду, коју ће њихови господари утаначити с дотичним учитељем, дати у тој умјећи предбјежно подучити у посебној приправљаоници за опетовницу, дотично шегртску школу.

§. 57. С родитељи или с њиховими замјеници, дотично с обртници и с властници творница, или већих обртничких радионица, који пропусте слати дотичну децу у опетовницу, поступат ће се по пропису §. 41. овога закона, дотично по пропису §. 157. обртнога закона од године 1884. (зак. чл. XVII 1884.)

§. 58. Под глобом од 20—50 фор. на корист обћинске школске закладе не смије ни један мајстор ослободити свога шегрта, а трговац свога научника, ако шегрт или научник школском свједочбом не докаже, да је уредно полазио опетовницу.

§. 59. На пучких школах, гдје има више учитељских сила, имају се опетовнице по потреби раздијелити на више разреда.

§ 60. Учитељи пучких школа дужни су обучавати у опетовници безплатно.

§. 61. Опотовница се држи два пута на тједан по двије уре, нерачунајућ у ово време наук вјере.

Дан и уре за опетовну обуку одређује обћински школски одбор.

§. 62. Обука у опетовници има се протезати на најпотребитије за живот предмете.

Дотичну учевну основу прописат ће земаљска влада.

(Наставиће се)

На бр. Ш. С. 56. ех 1888.

90.

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА УЧЕЊЕ МАЂАРСКОГ ЈЕЗИКА

у српским нар. вероисповедним школама у краљевини Угарској.

(Као допуна наставног плана изданог од народног црквеног школског Савета 6. (18.) Јулија 1878. број 31.).

Да би се настава у мађарском језику у српским народним школама у Угарској у смислу XVIII. чл. закона земаљског од 1879. године, а сходно наставном плану изданом од вис. краљ. угарског министарства за богочаст и јавну наставу dto 29. Јуна 1879. године број 17284 са ус-

пехом предавати могла, наређује се као допуњење наставног плана, за српско народне школе, изданог од овог Школског Савета од 6. (18). 1878. број 31. следеће:

Мађарски језик има се сматрати за редовни обвезни предмет у свима српским вероисповедним школама у Угарској и има се учити у свима разредима народне школе и то:

1. Уз очигледну наставу и разговор на матерњем језику.

2. Учење мађарског писања, читања и разумевања, почињући од II. разреда у свима вишим разредима и учење на памет.

3. Уз учење српске граматике у III., IV., V., VI. разреду народне школе.

4. Уз наставу у рачуну у свима разредима народне школе.

I. Учење мађарског језика уз очигледну наставу и разговор на матерњем језику.

Учитељ настоји, да ученица I. разреда ствари, што се у школи налазе, делове собе и собни намештај, одело, основне бројеве до 20 и делове тела свог, које српски именовати знају и о којима се учитељ с њима српски разговара — и мађарски именовати — и о њима у најпростијим реченицама на питања учитељева мађарски одговарати науче.

Где је први разред заједно са другим, односно са осталим разредима у једној соби, учи он то заједно са другим разредом, слушајући и именујући познате предмете по могућству и на мађарском језику.

Где је пак први разред одељен у засебној дворани и са засебним учитељем, има се почевши од месеца Новембра у четир седмична получаса научити сваке недеље по 4 мађарске речи, дакле до 100 речи преко године.

У другоме разреду предузима се, односно понавља се, за првих осам недеља све оно, што је за први разред прописано. За тим за осталих шест месеци предузимају се мађарски разговори: о телу човечијем, го деловима собе, о столу, столици, школској табли, таблици, о оделу, основним и уредним бројевима. Овде се има научити до 200 речи мађарских и упознати се имају ученици са називима особина предмета и различитих радња и имају се из ових речи састављати сходне реченице.

Учитељу за упутство служи књига: Руководство к изучавању мађарског језика у народним српским школама за учитеље. Први део. У Будимпешти. Својина крељ. угар. државе.

У трећем разреду у четири седмична получаса уз очигледну наставу и српски разговор има се понављати научених 200 речи и имају се мало по мало сваке седмице по 10, а за целу школску годину до 300 нових мађарских речи научити и то међу овима да буде половина речи, која означују имена лица и ствари, а остале, које означују особине, радње итд.

Из речи, што се сваки пут науче, имају се одмах састављати реченице и ученици имају на питања учитељева мађарски одговарати у потпуним реченицама о особинама различитих познатих предмета и о радњама људским и животињским у садашњости, прошлости и у будућности.

Овде се иште, да ученици у стању буду описивати кућу и њене делове, описивати делове тела човечијег и разговарати се о спољним чулима и радњама људским, о својим свакидашњим радњама код куће и у школи; о ручку, о седмичним данима, о месецима и годишњем добу, да знају мађарски бројати у бројном простору: докле се у овоме разреду учи, да знају описати школско здање и школску дворану, да се умеју мађарски разговарати о домаћим животињама, а нарочито о псету, мачки, коњу, крави, овци, кокошки, гуски, патки, ћурки и голубу и о различитоме дрвећу и повртњу, а особито о воћкама и о воћу, о врту и о радњама у врту.*)

У четвртом разреду продужује се овај рад у заједници са прописаном књигом за вежбање у мађарском читању и у говору. Где су разреди неподељени, све ово уче ученици четвртог разреда заједно са ученицима трећега разреда.

(Наставиће се.)

БЕДЕМ ИЗМЕЂУ ШКОЛЕ И РОДИТЕЉСКЕ КУЋЕ.

Постоји ли заиста бедем између школе и родитељске куће, или не постоји?

Чиме би се дало једно или друго доказати?

Пођи само од општине до општине и запитај поједине општинаре: шта мисле о школи и учитељу (нарочито — кад се плаћања тиче)? На онда иди учитељима и саслушај их, шта они имају о општини и родитељима да кажу.

Родитељи се често и то врло зловољно о школи и учитељу изражавају. Многи од њих и не увиђају, да су настава и васпитање нужни, а други опет мисле, да је за то и мање времена и труда довољно.

Да прост човек умну радњу у опште не цени високо, то је већ познато; он оцењује оно, што познаје, те по томе наравствено телесни рад много више цени, него њему непознати умни рад. Нарочито пак рад једног тако незнатног човека, који од толиких силних надзорника из других сталежа надгледан бити мора, не уме он никако да уважава — али да критикује, то већ зна. Многи би хтели, као што већ горе номенусмо, да никакве наставе нема, јер би они онда могли своју децу на различите кућевне и пољске радње употребљавати; другом се опет не свиде по гдекоји наставни предмети, трећи је незадовољан са методом учитељевим, четврти са појањем, а петом се опет не допада цело биће учитељево. Већина се тужи на рад местног педагога. Скоро сви мање или више роптају на школу и учитеље, кад имају што за њих да пла-

*) О свему ономе, што се из мађарског језика учи, као и осталом раду школском, дужан је сваки учитељ састанути пре почетка школске године специјални наставни план и распоредити цело наставно градиво из сваког појединог предмета на седнице, на часове и получасове, у којима ће се свака поједина лекција предузимати, а сваку свршену лекцију има он тачно уводити на дотично место у записник свакидашњег свршеног рада школског са означењем, које су нове речи том приликом ученици научили и које су реченице склопили и за вежбање у мађарском језику тога дана употребили.

ћају, била то плата учитељева или трошкови за зидање школе, или други какви школски издатци. Често се онда и учитељ и школа отправљају тамо, где трава не расте. А доказ свему је тај, што у народу још није довољно развијена разборитост и осећај за школу и учитеља. Та неразборитост — на жалост — проузрокује често подизање бедема између школе и родитељске куће.

На и саме изјаве учитеља потврђују, да овај бедем у истини постоји. Колико се пута сиротани морају тужити, да им се ово или оно ускраћује, што им у ствари припада; да их овај или онај због тачног вршења њихових званичних радова опада или вређа, да се њихов наставни и васпитни рад од стране родитеља не само не потпомаже, већ се истом шта више и речју и делом против ради. На какав је глас општине, који у школу продире, исто такав је и одзив, који се из учитељевих уста натраг враћа или — обратно.

Наравно да то није у свима општинама подједнако, шта више и у једној истој општини не стоје поједини у једнаком односају наспрам школе, а да између школе и родитељске куће и то — на жалост — врло често постоји велики бедем, то само онај не може увидети, који не ће да види, или који баш фактично не види.

Шта је узрок, да родитељи и учитељ често у отуђеном, шта више у непријатељском односају једно наспрам другог стоје?

Каткад ће бити томе узрок невешто и нетактично понашање учитељево, каткад и саме неумесности у званичном и приватном животу учитељевом помућују међусобни добар односај, а кадкад опет непристојност и пакост других доприносе много томе.

Али корен зла не лежи баш поглавито у томе. Он лежи иного дубље. Било је доба, када се школа ни најмање није обзирала на то, што људи и време изискиваху, већ је оно чинила и по оним се напутцима управљала, који су при зеленом столу сковани били, а за праву истинитост ни најмање нису се бринули — шта више: они су изискивали, да се свет по њиховим скученим идејама управља.

А томе је само полазиштем ствари и новијег датума узрок; он је пре свега онај, који је школу и учитеља као странце у свет реалности ставио; он је главни кривац, што се између школе и родитељске куће толики висок бедем подигао, да једно друго видети, наћи, љубити и узајамно потпомагати не може. Што год се је више онаког творива учило, о чему народ разумљивости и појма не имађаше и чију цељ и корист не увиђаше, у толико се је родитељска кућа све више одаљивала од школе. На то је сасвим природно и појмљиво!

Но то све не искључује могућност, да су и други узроци том отуђењу много доприносили, као што су н. пр.: социјалан положај, опште и по позиву образовање учитељево, извесне погрешке и слабости његове — као и суврмене околности итд.

Шта можемо и требамо радити, да отклонимо отуђење, које постоји између школе и родитељске куће?

Шта би се имало у опште у том погледу чинити?

И шта би имао сваки појединн учитељ у том погледу радити?

Пре свега је дужност оних, који наставом управљају, да наставу и васпитање тако удесе, како би исти захтеву модерног живота одговарали, а при свем том у стању били благородно на множину утицати. Даље је дужност наставне управе, да учитеље у такав званичан положај стави, како не би они народу као нека наметнута припипетља, већ као самостална целина изгледали. Стручни школски надзор има међу осталима своју позорност и на то да управља, да школа никад из вида не изгуби: додир са животом. Откаљајмо пре свега застареле теорије жалосног шоласцитизма од наших школа и унесимо у њих цвет и плод корисног живота! Настављајмо развијајући начином и увећајмо научено тако, да се никад заборавити не може. Не бринимо се само за мртво знање, него покажимо народу такве плодове, да учитеља и школу као племити и корисни извор живота и добра — познати и љубити научи.

А појединн? Испуњавај савесно своје дужности као васпитач и учитељ! Буди народу у свакој прилици веран и поуздан, а при том несебичан пријатељ и саветник и ако је можда и у таквим стварима, које не спадају у твој позив! Изображавај се непрестано како у општем, тако исто и у стручном знању, па буди и у том поучан пример народу! Чувај се, да не постанеш роб ниских страсти! Дели с народом и радост и жалост! Али с народом живети — не значи: сасвим подати му се. Буди с људима пријатан, но с њима не пиј, не картај се, не пиј братинство итд. Припадај народу, али сачињавај његов благодарни део: нравствену сталност и душевни правац.

Ако се тако у опште и посебице конзеквентно радило буде, то мора народ све више и више поверења к школи задобијати и тако ће могуће бити бедем, који се још на жалост између школе и родитељске куће налази, постепено уклањати и умањавати га, а на послетку и са свим отклонити.

Бог би дао, да се то што пре збуде! Ђ.

МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ШКОЛА У УГАРСКОЈ ГОДИНЕ 1886/7.

(Наставак.)

У извештају се напомиње, да је свака школа у свом наст. плану све законом прописане предмете узела, али су се ти предмети само у 11,196 школа предузимали. У овом погледу на првом месту стоје државне школе: од 1000 државних школа у 848·1; од хиљаду приватних у 830·4; од хиљаду унитарских у 810·2; од хиљаду друштвених у 739·5; од хиљаду општинских у 756·1; од хиљаду чивутских у 752·2; од хиљаду католичких у 742·2; од хиљаду еванђеличких у 740; од хиљаду реформатских у 700; од хиљаду ист. православних у 495·2; од хиљаду грко-католичких у 429·4 школа предавани су сви предмети, који су обележени у наставним плановима. — Као што се из овога види, код грко-католика и ист. православних у најмање школа предузимано је оно, што је у наст. плану прописано. Ово је за то — каже се у извештају — што је код

грко-католика од хиљаду учитеља само 609·4, а код ист. православних од хиљаде њих 757·7 са оспособљењем.

Чисто мађарских школа било је 8500, са мађ. језиком и другим наставним језиком било је 2893 и 5145 школа, у којима наставни језик није био мађ. наст. језик. У 8038 школа, у којима наставни језик није био искључиво мађарски, од сваке хиљаде таких школа у 430·6 постигнут је потпун успех из мађ. језика; од 1000 школа у 390·6 постигнут је довољан успех, а од хиљаде таких школа у 178·9 није постигнут никакав успех, или се мађ. језик није ни учио.

Године 1869. било је 12,758 школских здања; године 1884. имале су 14,722 школе своја сопствена здања; $188^{0}/_{0}$ било је 14,968 школских здања (од хиљаде школа биле су 905 у својим сопственим здањима смештене). Од 1869—1884. године сазидано је 3906 нових училишних здања, а од 1884—1887. године сазидано је 666 нових школских здања. Највише је сазидано у Будимпешти (60%), а најмање у Крашо-Сереньској жупанији (8%).

Године те било је у школама 24,125 дворана. По законском наређењу свака дворана треба да је удешена за 60 ученика и то тако, да место за једног ученика заузима простор од 1 □ m.; пошто је године $188^{0}/_{0}$ уписано у школу 1.735,138 ученика, требало би, да је било 28,910 школских дворана. — Број школских дворана од 1869. год. умножен је за 7226.

Године 1884. имале су 10,303 школе сва школска учила; године $178^{0}/_{0}$ порастао је овај број за 552. Уовој години било је у 16,538 школа 151,999 табала и других учила. — Учитељских и дечијих књижница било је 6690; природописних збирака 6197; за очигледну наставу 5033 збирке.

Од 24,148 редовних и половних учитеља становали су у школским здањима 75·36%, станарину су добијали 24·64%. Од год. 1869. умножен је број учитељских станова за 6510.

За поучавање у вртарству школски вртови употребљавани су у 9030 школа, за поучавање у воћарству у 10,323 школе. Поучавање у земљоделству држано је само у 8469 школа. У нашој држави, у којој се становници већином земљоделством баве, требало би: да се више пажње обраћа на земљорадњу.

За гимнастику имале су само 7978 школа згоднога простора.

(Наставиће се.)

НОВИ ДОБРОТВОР СРБСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ.

Честити Србин г. Петар Дрљача председник православне црквене општине у *Босанском Новоме* (Нови) дао је о свом трошку сазидати лепу пространу двокатну кућу у вредности од 15.000 фор. и поклонио ју је о св. Сави ове године заједно са земљиштем православној српској црквеној општини у том месту, да се у њу смести српска вероисп. школа.

О том родољубивом дару честитог овог Србина „Србобран“ доноси следећи допис из Новога, који овде за вечити спомен и дословно увр. шћујемо:

„На дан св. Саве овд. српско православна црквена општина приредила је у вече светосавску прославу у новосаграђеној кући г. Петра Дрљаче овд. трговца и председника наше општине. Ту прославу отворио је сам домаћин г. Пера Дрљача. Он је у своме говору и ако веома кратко, ал је много рекао и учинио. Ево чујте шта: „Божијом помоћу, а трудом мојим и моје супруге подигао сам ову двокатну кућу од солиднога материјала, а у вриједности од 15.000 фор. Ту кућу са земљиштем и водом добровољно придарујем на корист српске омладине за српско-православну школу под тим условом, да ту кућу нико никада и никоме продати не може, већ да нама служи на успомену, а народу српском на дику и понос под насловом: српско-православна основна школа, задужбина Петра и Марије Дрљаче у Бос. Новом 1888. године. Мила дјецо: из жарке љубави према вама подигао сам ову зграду за вас и за многе послије вас, који ће се у овој кући као у својој школи учити у науци и спремати за ваљане Србе и честите грађане ове миле наше домовине. Ја се надам, кад одрастате и размислите, да ће те се сјећати мене и у гробу, да ће те и ви чинити богоугодна дјела, те и својим млађима препоручивати да их чине, као што то ја вама. Уједно наређујем, да се просторије од ове куће, а моје задужбине, које за училишта нијесу потребне, изнаимљу, а од тог новца да се издржава српски учитељ и сиромашни ученици српски. Закључујући ову моју извјештајну изјаву — препоручујем ову моју задужбину благослову Божијем и светитељу Сави као заштитнику свих српских школа и стављам је под окриље Његовог Величанства премилостивог цара и краља Франц Јосифа I., а вама, браћо Срби и сугрђани моји, предајем ју у драгоцјени аманет, из ког треба да сја нашој дјеци и нашим потомцима луча божанске и свјетске науке, да и они буду достојни потомци српског просветитеља св. Саве, а управу ове задужбине наређујем овд. српско-православној црквено школској општини, да од данас истом кућом својски и савјесно по новом моме завјештају управља и влада."

Саобштавајући путем „Школског Листа" учитељству српском глас о овој новој народној задужбини, умољавамо господу учитеље, да сваки у својој школи приликом прве школске свечковине скупљеном народу јаве за ову племениту задужбину и да у кругу познанства свог оним Србима, које је Бог имањем обдарио, за углед ставе ово свето и богоугодно дело честитога Србина г. Петра Дрљаче, који је делом показао, како Србин љуби православну своју српску народну школу.

Дај, Боже, да се што више нађе оваких родољубивих ревнитеља за благо српске православне народне школе, па ће нам се онда наше српске вероисповедне школе свуда и у свима крајевима српским одржати, обновити и напредовати моћи!

Нека је слава честитом Србину Петру Дрљачи!

ДОПИС.

Бечмен 31. Јануара 1889.

Године 1882. подигнута је нова, повелика, лепа школска зграда у овом маленом сремском селу — и тек од то доба почео се и овде прослављати дан св. Саве као и по другим местима т. ј.: да се на тај дан свети водица у школској дворани.

Но са овим лепим српским обичајем увео је тадањи учитељ г. В. Дреновчанин и тај обичај, да деца после водоосвећења красословље прикладне песме за тај дан.

После њега ступила је учитељица гђа Станка Мутавџићева (сада пак гђа Гламочлијева учитељица у Ст. Пазуви), која исти лепи обичај прихвати, а још и уобичаји „ђачко весеље," које се обдржава на сами дан после подне.

На и ове године обдржасмо те лепе обичаје и прослависмо дан св. Саве на најкраснији начин.

После св. литургије дођосмо у пространу нам школску зграду, где се светила вода и резао колач (до сада у храму, јер слави црква). По водоосвећењу красословили су ученици и то: „Пред иконом св. Саве" од А. Р. Шантића-Мостарца (Голуб 1888. г. 7. бр) — Лазар Стефановић; „На врачару" од Ст. Лазића — Марија Живковић и „Св. Сава" од Мите Поповића — Љубица Гајић... Сви троје на опште задовољство, а особито Марија и Љубица тако лепо, да су их поштовани слушаоци сузним очима слушали. Живели!... За тим сам говорио о животу и заслугама св. Саве.

Тек што је подне превалило, искупише се деца у пространој школ. дворани, да проведу „ђачко весеље."

Милина беше погледати ту невину децу, како беху раздрагана, весела; па тек кад се ухватише у коло и поиграше — како је које умело!

У одређено време красословили су ученици песме, нарочито од чика-Јове, чика-Стеве и из читанака, а за тим се певале ове песме: 1. Ја сам ђаче младо — из читанке II. р. 2. Ала ј' леп овај свет — од чика-Јове; 3. Мајци — из читанке III. р. 4. Позив ђака на игру — из „Голуба" од Д. Спернјака. 5. Ковачу — од чика-Стеве. 6. Где птичице — из чит. III. р. 7. Пастири... 8. Диван ти је, Боже — од Б. Бранчића и 9. Бранково коло.

Деца су красословила на опште задовољство; певање, а особито „Бранково коло" у два гласа све је изненадило.

Но на жалост врло мало родитеља беше.

Као сваке године, тако су и ове скупљали ученици новце — ако би шта требало за тај дан, да се набави... Од скупљене своте остало нам је управо толико, да можемо ове године држати дечији лист „Голуб," како би из њега могли још коју више песму за декламовање и певање научити.

Још су ми и то ученици обећали, да ће од сада штедити новац, па да им купим књига за читање.

Могу се заиста поносити са оваким ученицима... Живели!

Намера ми је бар да оснујем у овом месту „Ђачку," кад не могу „сеоску читаоницу."

Но ова деца кадра ће бити, кад буду једном људи — основати ју.

Дај им, Боже, живота и здравља! М. Ж. Чудомировић, учитељ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Припреме за српску учитељску скупштину. Као што нам уважени пријатељ један из Новога Сада јавља, учитељски збор српских народних школа у Новом Саду у заједници са учитељским збором више девојачке школе тамошње ревностно на томе ради, да свој предлог о уређењу српских вероисповедних школа, штампани у „Школ. Листу" од 1888. г. број 1., 2. и 3., допуни са предлогом о управи и надзору народних школа и да тако попуњени предлог свој изнесе пред општу учитељску скупштину, која би се имала трећи дан Ускрса, или ако то не узможе бити најдаље о Духовима у Новом Саду држати. Том приликом ће се држати у истом месту и састанак учитеља виших девојачких школа ради предлога о уређењу истих школа. Новосадско учитељство ће, како чујемо, ових дана молбу поднети вис. срб. народном Школском Савету ради дозволе за ову општу учитељску скупштину, а сви донешени предлози поднеће се Саборском Одбору петнајсторице као мнење учитељства српског о преустројењу српских народних школа. — „Школски Лист" с радошћу поздравља овај родољубиви рад новосадских учитеља с жељом, да се што скорије састане општа скупштина учитеља српских вероисповедних школа и да ова скупштина буде сјајан доказ свести и напретка српског народног учитељства.

Одликовање српског учитеља. Господин Димитрије Нешковић учитељ и школски управитељ у Иригу и познати књижевник српски и уредник „Ноног Васпитача" именован је од крал. земаљске владе у Загребу за окружног школског надзорника у Беловару. Ми искрено честитамо госп. Нешковићу на овом одликовању, које је он у пуној мери заслужио и надамо се, да ће он школи нашој у Тројединој краљевини у свому садашњем положају на корист служити. Живио и за дуго још делао на пољу школства и педагогијске књижевности српске!

Именовања. За окружне школске надзорнике у Хрватској и Славонији именовани су: Г. г. *Димитрије Нешковић* у Беловару, *Иса Влајисављевић* у Вуковару, *Стеван Гроздић* у Вараждину, *Драгутин Дир* и *Петар Маричић* у Загребу, *Фрања Стјепанек* у Огулину, *Маријан Вуковић* и *Фрања Дубравчић* у Пожеги, *Матија Валић* у Беловару, *Павле Орешковић* и *Ђуро Балог* у Осеку, *Миле Јурковић* у Госпићу, *Иван Штанцл* у Вуковару. — За правог учитеља у Ердевику потврђен је г. *Милан Црнојачки*, досадањи привремени учитељ у истом месту.

Умировљени су: Г. Димитрије Вурдеља кр. жупан. школ. надзорник у Вуковару. Антоније Лисац бивши кр. школ. надзорник у Осеку. Антоније Отовчевић бивши крал. школски надзорник у Пожеги и Јанов Шаламун крал. школски надзорник у Беловару.

Избори учитеља. За учитеља у Мехали код Тамишграда изабран је г. Макса Стојковић учитељ у Срб. Неузини, за учитеља у Срб. Милетићу изабран је г. Јово Бањеглав свршени приправник горњокарловачки, за учитеља српског у Костајници изабран је г. Стеван Вукић свршени приправник горњокарловачки.

Шкодљиве писаљке. Из страноземства уносе у трговине обојадисане писаљке, које су по здравље дечије веома шкодљиве — по томе, што их деца често у уста мећу и прсте њима обојадишу, с тога је вис. крал. угарско министарство за богочаст и наставу употребљење овакових писаљака наредбом својом од 20. Марта 1888. године. бр. 4232. забранило.

РАЗНО.

Православна српска црквена општина у Бечу закључила је у течају наступајућега лета о свом трошку у Бечу у Видовој улици сградити општински дом, у коме ће сместити бити црква, парохијални стан, српска вероисповедна школа и стан учитељев. У ову ће цркву припадати и Чеси православне вере, који у престолници Аустријској станују.

Дарови школама и учитељима. Благородни господин Лазар Дунђерски велепоседник из Сентомаша, као што је већ од много година чинио, тако је и ове године преко г. Јована Настића учитеља послао нам шест фор. у име предплате на „Школски Лист“ 1889. године за четири сиромашна српска учитеља. Захваљујући овом племенитом родољубу у име обдарених учитеља, јављамо, да се „Школски Лист“ као његов дар шаље од стране уредништва ове текуће године г. г. Бранку Влашкалићу учитељу у Грабовцу манастиру, Лаврентију Михајловићу учитељу у Шиклошу, српском учитељу у Мађарбоји, Ђорђу Маринковићу учитељу српском у Лукаревцу код Тополовца у Тамишкој жупанији — и учитељу српске вероисповедне школе у Чебу у Бачкој. — Благородни господин Павао пл. Еремић члан Саборског Одбора и председник штедионице у Великој Кикинди изволио је послати предплату за пет сиромашних школа српских. Захваљујући племенитом овом родољубу на његовом дару, јављамо, да се „Школски Лист“ као дар његов ове године шаље српским школама у Чоки, Краљевцу код Рекаша, Соки, Гаду и учитељу Станку Љубићу у Новоме у Босни. — Господин Никола Кирић учитељ у Ади осим листа, што за себе држи, изволио је послати предплату за две сиромашне школе. Захваљујући на овом дару, јављамо, да се један примерак „Шк. Листа“ као дар његов шаље српској школи у Нарцу, као месту рођења дарователевом, а други се шаље српској вероисповедној школи у Темеш-Моноштору на име г. Николе Которача учитеља.*) — Као дар сураденика нашег г. Владимира Красића шаље се „Школски Лист“ српском учитељу у Доњој Нани и у Идошу у Толнанској жупанији. — Као дар госп.

*) Господа учитељи и школе, којима се „Школски Лист“ по наредби горехвалених родољубивих добротвора на дар шаље, нека изволе дотичним добротворима писмено захвалити на племенитом дару њиховом, како би се ови уверити могли, да се дар њихов од наше стране доиста достојнима шаље. Уредништво „Шк. Листа.“

Ђорђа Милића учитеља у Новом Саду, који нам је и прошле и ове године предплату у истом месту на „Школски Лист“ скупљати изволео, шаље се „Школски Лист“ ове године српској народној школи у Збегу и г. Крсти Јунгићу учитељу у Мачевићу. (Наставиће се).

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Уредништву овога листа достављене су следеће књиге и листови на приказ:

„*Сриска Синтакса*“ својим ученицима саставио Јован Живановић. Нови Сад. Издање и штампа А. Пајевића 1889. г. Цева 50 новчића или 1 динар.

„*Emil ili ob izdoji*“ од Русо-а, с француског превео Иван Широла, други део. (Knjižnica za učitelje, izdaje pedagogijski književni sbor, knjiga XXI.) Загреб 1888.

„*Наука главних појмова музике.*“ (Одобрено и препоручено од срб. нар. Школског Савета за учитеље и више девојачке школе). Написао Драгутин Блажек учитељ музике на припрaвничком заводу и вишој девојачкој школи у Сомбору. Цена 60 новчића или 1 динар и 20 пара. Издање књижаре Мил. Каракашевића у Сомбору 1889.

„*Sielo za zabavu i pouku*“ složio za djevojčice Janko Tomić, nagradila „Matica Hrvatska“ (knjižnica za mladež, izdaje hrvatski pedagogijski književni sbor, knjiga XIV.) У Загребу 1888.

„*Глас истине*“ лист за црквене проповеди, хришћанску поуку, духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено-народне потребе. Година VI. Уредник Сава Петровић. Овај веома користни лист излази два пут на месец у Новом Саду. Издаје штампарија А. Пајевића. Цена је 2 форинта. За Србију 5 динара. Пречастном свештенству и родољубивом учитељству, као и свима пријатељима црквене књижевности овај лист топло препоручујемо.

„*Невен.*“ Чика Јовин Лист. Година X. Власник и уредник др. Јован Јовановић. Нови Сад, издање штампарије А. Пајевића. Цена 4 форинта на годину, а 2 форинта на по године. За Србију 10 динара или 5 форинти у банкама. Излази два пут месечно. Имућне српске породице требало би да овај ваљано уређивани лист топло подпомажу, јер ће иначе морати престати излазити због немарности отмене публике српске.

„*Нова Зета*“ мјесечни књижевни лист — уређује др. Л. Томановић. Цетиње, у државној штампарији. Свеска I. Јануар 1889. Цена у Црној Гори 2, а у осталим српским покрајина 3 форинта на целу годину.

☛ *У идућем броју саопштићемо врло занимљив и важан чланак под насловом:* „*НАТОШЕВИЋЕВ ФОНД,*“ *што нам је баш при закључку овога броја од уваженога пријатеља послан.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4. У Сомбору 10. Април 1889. Год. XXI.

НАТОШЕВИЋЕВ ФОНД.

Ове лета, Јула месеца, навршује се две године, како је отац наше народне школе Др. Ђорђе Натошевић заклонио за увек своје очи. Народ га је достојно ожалио, плаче и данас и плакаће још дуго за тако великим губитком, јер заслуге овог покојника цењене су од свију народних сталежа, рад овог родољуба уважаван је и поштован од васколиког народа нашег. То се опазило на оном општем саучешћу наших јавних гласила с ове и с оне стране Саве и Дунава; а то се показало и са многим другим знацима народног сећања при погребу и при доцнијим парастосима, како народ сбузма голема туга за овим својим великаном.

И новосадска срп. православна црквена општина, која је примила кости нашег драгог покојника на сахрану, наштила се, да укаже овом многозаслужном родољубу о последњем растанку онако поштовање и уважење, какво се одаје најзаслужнијим и највећим мужевима и пријатељима народним; она је и даље ишла и покушала је, да својим закључком овековечи спомен Др. Ђорђа Натошевића. На усти и по предлогу свога врсног председника Др. Лазе Станојевића донела је једнодушни закључак, да се народним прилозима оснује у истој општини један фонд под именом овог великог покојника, из кога би се по првобитном мњењу и жељи ове општине имали у првој линији да потпомажу удовице и сирочад учитељска, а за тим и оне општине, које нису у стању да саме из својих сопствених приноса издржавају своје вероисповедне народне школе.

Овај фонд би служио с једне стране за живи пример свести нашега народа из данашњег времена, а с друге био би представник и носилац оне две идеје великог Натошевића, које је животом и радом својим највише истицао и од којих је ону прву за подпору удовица и сирочади почео и практично остваривати, основавши за то фонд из чистог прихода својих књижица, којим још од почетка рукује срп. православна црквена сомборска општина и која износи близо 1900 фор. а. вр.

Ову своју жељу изјавила је новосадска општина и својој надлежној епархиј. власти, која је у начелу одобрила ову мисао, али поднешена правила за то није усвојила, док се предходно не увери, да ће се фонд овај заиста подићи и док не види колику ће свету овај фонд пригрлити.

Овако решење надлежне епархијске власти потекло је, као што смо доцније приватно обавештени, поглавито с тога, што се на том месту

сумња, да ће тај фонд порасти толико, да ће моћи обе горње цели задовољити, те се с тога очекује прво, да се види, колики ће фонд бити.

Сличну сумњу у овом погледу читали смо и у неким нашим овостраним листовима, па смо се и сами пољуљали у вери, особито, како видимо, да и учитељство наше нешто млако и хладно прихваћа ову мисао, да ће се замисао новосадске општине извести моћи у целом замишљеном обиму. Ал ми држимо, да би ипак била велика срамота по народ и по учитељство његово, ако би ова замисао пала и ако би се та идеја угасила.

Ако сумњамо, да се не ће моћи извести ова идеја у оба ова правца, а ми ваља да порадимо, да се изведе бар у првом правцу, коју је практично отпочео извађати сам покојник наш.

Ако се већ мора једна од постављених идеја напустити, онда нека се напусти ова друга, потпомагање сиромашних и слабих општина наших у издржавању својих вероисповедних школа, јер ту ће народ у свако доба радије и веће жртве давати, него на помагање удовица и сирочади учитељске. Ово је у нас са свим занемарена брига, а стоји у врло тесној свези са просветним радом и животом народним, јер докле год немамо одушевљених и одани поборника за народни просветни развитак, донде нам је слаба хасна и од најуређенијих школа; учитељ је душа и права школа, а зграде и намештаји су мртва ствар. А како ћемо стећи, како задобити одушевљених и одани раденика, кад се слабо бринемо за њихов ужитак; како ће да се одушевљава човек, кога свакодневне бриге животне притискују; како да се заноси за народни напредак онај, кога мори мисао, шта ће бити с мојом дечицом и мојим верним другом, ако ме данас или сутра поведе преблаги Творац на истину?! — Где таке бриге владају, где се те мисли појављују и где тај страх обузима човека: ту не може бити ни оног одушевљења ни оног заузимања, које се тражи и очекује од сваког оног, ко се посвети народној школи и срећи народној.

Тај недостатак народне бриге опазио је наш велики покојник још у почетку свога просветног делања и као што смо напред показали, пошао је сам својим примером, да потстакне народ и старешине наше, да окрену главу и на ову страну народног задатка; али као што видесмо, није могао за пуних 30 година свога делања и рада да разгреје срца народна, није могао да побуди ни једну општину; није могао да покрене ни једно друштво, да придобије родољубиво срце, да му се придружи; учитељска удовица и сирочад нису нашла милости у народу своме, коме учитељи приносе на жртву сву своју умну и телесну снагу. Тек ево по смрти овог великог поборника народне просвете, устаје новосадска срп. православна црквена општина, да изведе једну жељу покојникову и да се тако одужи сени оног човека, који је сав свој живот заложио за срећу и напредак народа свога и прилогом од 200 фор. полаже прва основину за споменик своме и нашем дичном Натошевићу и спрема се, да за који дан позове и остале наше црквене општине у митрополији карловачкој, наше задруге и народ, да се прилозима својим на ову цељ одуже успомени незаборављеног „Бабе," а с тим уједно да скину сумор с чела оних људи, који раде на срећи и бољитку њиховом.

Новосадска срп. православна црквена општина прибавила је себи

овим закључком велико признање не само од учитеља, тих првих покретача вишег народног духовног полета, него и од самог народа, који ће у својој лепшој будућности знати и умети и ценити покрет с оваким племенитим смером, што чува успомену покојника и даје живима леп пример за углед, а уједно олакшава животну егзистенцију најближим народним просветитељима.

Новосадска је општина, као што видимо, покренула мисао, ускрсла идеју; сад би ваљало ту идеју и ту мисао ширити у народу и покушавати из раније, да се приступи у ово коло рада. Па ко је у првој линији позват и ко је највише кадар припомоћи, да се ова идеја у народу и у нашим општинама и друштвима распростре? Ко више него народно учитељство, које и онако све спасоносне идеје у најјачој снази уноси у народ; оно ће ваљда хтети и ову мисао унети, која њему и његовим потомцима обриче велике олакшице за безбрижнији рад у школи и у народу, а народ ће знати уважити ову племениту идеју и умеће наградити оне људе, који толико раде за његову срећу и напредак. Ето видимо, де се већ појављују прилагачи за ову циљ и пре позива новосадске општине. Ето је срп. академско друштво у Грацу „Србадија“ приредило већ о св. Сави ове године забаву у ову корист, а ето видимо да приступа овамо и познати родољуб наш Арса Пајевић с прилогом од 50 фор., па сад не треба застати, него делати и ковати, док је идеја топла!

Опазили смо, да нека браћа учитељи из Срема подижу у „Новом Васпитачу“ мисао, да се у Новоме Саду оснује конвикт за учитељску децу, која би се овде учила вишим наукама, као што су ено и браћа учитељи из Хрватске и Славоније спремили себи у Загребу учитељски дом, који ће учитељској деци и учитељима тамошњим бити уточиште мира и олакшице, на зар се не би могло поарадити својим путем, да се и овим Натошевићевим фондом, ког ето подиже новосадска срп. православна црквена општина, пружи олакшица и за ову циљ учитељске бриге?

Ми држимо, да би новосадска општина радо прихватила и потпомогла и ову мисао, кад би учитељство својим путем у ње то потражило и доказало, да се и тим путем помаже учитељству и олакшава брига свакидањег живота, особито још сад, док правила и штатути за овај фонд нису утврђена и од надлежне власти потврђена.

Како читамо у нашим јавним листовима новосадско је учитељство вољно, да о идућим ускршњим одморима сазове у Новом Саду општу скупштину срп. вероисповедних учитеља из митрополије карловачке рад претреса нацрта уредбе школске, што је саборски одбор петнаесторице спремио за расправу идућем народном црквеном Сабору, па то би се онда могло том приликом и ово питање узети у претрес и донети тада предлог или жељу новосадској црквеној општини, да циљ Натошевићевом фонду онако одреди, како ће за учитељство боље и пробитачније бити, јер је њему поглавито и намењен овај фонд.

Делајте, браћо, себе и народа ради! —н.

СРПСКИМ НАРОДНИМ УЧИТЕЉИМА.

Последњи наш народно-црквени сабор изаслао је, као што је познато, један одбор од 15 лица да прегледи све предмете, што су били упућени сабору и да донесе о њима своје мњење, а уједно да зготови и друге предмете, школу и фундације наше, које чекају брза уређења и решења. У реду тих многих и важних предмета, што су спремљени за саборску расправу, стоји као најважнији међу њима предлог о уредби за основне, више девојачке и учитељске школе, јер он важношћу својом надмаша све остале, пошто најдубље засеца у судбину народа нашег с ове стране.

Судба је хтела, да баш том приликом, кад је дошао на ред тако важан предмет, да се баш сад није десно на истом сабору ни један школски човек, да буде на руци народним представницима саветом и радом својим, него је сам одбор петнајсторице морао да умоли два школска човека ван свога круга, да му у овом раду припомогну. Ал' зато ипак не носи тај предлог израза стручно посвећених људи, као што се за такав важан предмет изискује, те је та околност дала повода већ првој општој учитељској скупштини, која се после тог 1886. г. састала у Сомбору, да и онако скученом и одмереном времену, које је тој скупштини одређено било, обележи своје становиште у кратком изразу, да се не слаже с предлогом и оставила је за другу прилику, да опширније проговори о самом предлогу, односно, да спреми и поднесе сабору други свој предлог у том погледу.

Тај позив био је намењен другој општој учитељској скупштини, која се спремала овде у Новоме Саду 1887. а коју је осујетила изненадна смрт нашег духовног оца Др. Ђорђа Натошевића.

На брзо после тог случаја стигло је и решење кр. уг. владе, да не одобрава српско учитељско удружење на оном основу, кога је прва општа учитељска скупштина поставила, те привремени средишњи одбор тога учитељског удружења изјави по том, да се разрешује.

Тако је српско учитељско удружење с ове стране и овога пута скинуто са дневног реда, па и његово отпочето делање прекинуто и забачено. А овај је предмет и сувише важан и тражи се од свакога, а највише од српског учитељства, да се по својим силама припомогне, да се исти што боље изведе у народну, а и учитељску корист.

На кад учитељство наше није добило прилику, да се изјасни на ово из свога законом утврђеног удружења, има оно уједначено право у оквиру своје народне аутономије, да се састаје и да своје жеље и тегобе надлежним путем и начином саопшти највишем народном представништву, своме народном сабору. А убеђени смо, да ће представници народа нашег радо саслушати учитељство своје и да ће се драговољно одазвати гласу и жељи нашој, јер су и они поверењем народа свога упућени, да раде за благо и напредак његов, коме смо и ми учитељи посветили живот и рад свој.

На том основу срочисмо ми учитељи са новосадске основне и више девојачке школе, да позовемо овамо трећи дан ускрса о. г. све наше вероисповедно учитељство са основних и виших девојачких школа из митрополије карловачке у општу учитељску скупштину, па да ту узме у претрес предлог одбора петнајсторице, у колико се односи на основне школе, а уредбу о вишим девојачким школама узеће учитељство са тих школа, да оно, у том погледу најкомпетентније, даде засебно мњење и односно предлог.

У то име упутио је потписани заједнички учитељски збор молбу на високославни Н. Цр. Ш. Савет, да изда дозволу, да се ова учитељска скупштина овде у Новоме Саду трећи и четврти дана Ускрса, т. ј.: $^{11}/_{23}$. и $^{12}/_{24}$. априла о. г. одржи*) и чим стигне дозвола, којој се поуздано надамо, издаће овај учитељски збор позив за састанак у општу скупштину учитељску.

А и међу тим, док ова дозвола не стигне, потписани је учитељски збор сам претресао уредбу одбора петнајсторице, у колико се односи на основне школе и њену управу и надзор, те ће изнети у продуженом низу тај свој предлог на углед учитељству нашем, да га предходно проучи и да се још код куће спреми са својим мњењем, које ће овде о скупштини сами са својим мњењем, или као зборови путем својих посланика саопштити и бранити.

Осим тога намеран је овај заједнички учитељски збор: да изнесе том приликом на расправу и то питање, на које би се цели имао употребити Натошевићев фонд, који је засновала

*) Пошто Вис. Школски Савет не ће пре Ускрса држати своју седницу, то се учитељска скупштина не ће држати у горепоменуте дане, него о великом школском одмору, или пред Народни Сабор, ако би се овај пре тога сазвао.

Уредништво.

новосадска српска православна црквена општина, али му виша школска власт још није правила потврдила.

Како су сви изгледи, да ће се још ове године сазвати наш народно црквени сабор, да бира патријарха и да продужи отпочети рад од 1885. г., то ће наш овај рад за цело привући пажњу изродних представника и донети народу користи, а учитељству славе и утехе, те у томе приионимо, браћо, сви озбиљно око овог важног народног посла и покажимо, да нам народна срећа и напредак на срцу лежи!

Поздрав! До виђења!

Из заједничке седнице учитељског збора основне и више девојачке школе у Новом Саду $^{18}/_{30}$ Марта 1889. године.

Арк. Варађанин с. р.
председник.

Јован Марић с. р.
перовођа.

ШКОЛСКА ДИСЦИПЛИНА.

По *Коменском и Корфу.*

(За награду.)

II.

Бацимо сад поглед на школу, која је супротна оној првој, у којој се ред при настави и животу школском одржава љубављу и умиљатим опхођењем учитеља с ученицима, претпостављајући учитеља са знањем и умесношћу.

У овакој школи учитељ сматра своје ученике — ако су приближних година — као своју браћу, а иначе као своју децу, а они њега као свог најстаријег брата, односно оца. Но и ученици међу собом живе као браћа у слози и љубави, јер где нема слоге, ту нема заједничког рада.

Сумњате ли у то, да се може дисциплина одржавати у школи лепим и умиљатим опхођењем учитеља с једне и добрим и моралним понашањем ученика с друге стране?

Ено погледајте малишана са торбицом о врату, у којој му је парче хлеба и књижице, где плачући иде улицом!

Шта мислите: шта му је? Да му је тешко ићи у школу, да се плаши од учитеља? Ако тако мислите, љуто се варате!

Приђите му ближе и запитајте га: шта му је? Он ће вам најбоље умети казати.

Кроз плач ће вам испричати: да му је отац запретио, да не сме ићи у школу, јер има посла код куће. Оно је молило

оца, да га не задржава од школе, али отац ни да чује. Детету је било жао, да остане од школе, а бојао се од оца. Но на послетку дете се усуди да прекорачи заповест свога оца, скупи књиге, узме парче хлеба и оде кришом у школу и то с плачем, бојећи се, да га отац не туче, кад до вече кући дође.

Шта је то: што га вуче у школу? Љубав наспрам школе и учитеља, а и дружинска љубав, јер је дете од природе наклоњено друштву.

По овоме је један од главних задатака учитељевих, да развије љубав, ако то не — оно бар поштовање — како између њега и ученика, тако и између самих ученика, јер какво је понашање код ученика у школи, такво ће бити и у осталом друштву; како је развијена љубав и морално чувствовање код ученика, таква ће љубав бити и у будуће, јер „по јутру се дан познаје.“

Но — инак деси се, да деца за време предавања зјакају, шушкају, па слабо и маре, што им учитељ предаје.

Шта да ради сад тај учитељ?

Да виче?... То не помаже, јер он док викне, деца су мирна, али после кратког времена, наставе опет шушкарање. Учитељ мора опет да виче, они ућуте, али после опет на ново. И кад би их он тако сваког минута опоминьао, колико би времена остало за наставу, јер „време је благо“?

Је ли било користи? Не, никакве.

У такоме случају учитељ лупне 2—3 пута оловком о сто, не прекидајући предавање. Но ако ово не помогне, онда их он напомене речју: „мир!“ ако и ово не, онда учитељ устане и викне: „хоћете ли бити мирни, или не, или не ћу да вам причам никад?“ Деца сад сва ућуте, а за што ућуташе? То је она љубав и поштовање, које је учитељ код ученика задобио.

Дечија љубав огледа се и може се видети најчешће у домаћем животу н. пр.: Дете се заигра са својим малим друговима у дворишту, но отац га зовне и каже му: „немој, моје дете, да се играш, јер имаш посла у кући, сво ради ово и ово.“

Природно је, да дете више воли: да се игра са својим друговима, но да ради сам у кући — ма какав био тај рад.

Али љубав спрам родитеља не дозвољава му, да учини свом оцу на жао. Нама се чини, да је ово мала жртва, учињена за љубав оца, али детету је велика, те још како велика.

И по други пут кажем: један од најглавнијих је задатака

учитељевих: да развије љубав међу ученицима. Ако учитељ ово учини, онда ће школа изгледати као рај, у ком нема никакве свађе ни кавге, но где деца као анђели у слози, миру и љубави живе. При том пак учитељ може утицати на своје ученике и развијати им морална осећања.

За то, учитељу, ако у току свога рада увидиш сам, да немаш способности и стрпљивости, које се највише тражи од учитеља, који је прави учитељ онда остави тај позив, који је, истина, узвишен, — али кад га не можеш испунити, као што треба, онда је боље: немој никако, но тражи себи други начин живота. Ако ли то не учиниш, писи учитељ, него мучитељ.

(Наставиће се.)

ЗАКОН ОД 31. ЛИСТОПАДА 1888. ГОД.

О уређењу пучке наставе и образовању пучких учитеља у краљевини Хрватској и Славонији.

(Наставак.)

ГЛАВА ТРЕЋА.

О вишој пучкој школи.

§ 63. У вишој пучкој школи настављају ученици, који непрелазе у виша училишта, наук нижих пучких школа према захтјевом даље обћењите наобразбе и посебним захтјевом практичнога живота с обзиром на обрт, трговину и господарство.

§. 64. Виша пучка школа траје највише четири године.

§. 65. У вишу пучку школу примају се само они ученици, који су изучили IV. разред ниже пучке школе. (§. 16.)

§. 66. Наставни предмети на мушкој вишој пучкој школи јесу:

А) Предмети обћенити: а) наук вјере; б) хрватски или српски језик и саставословље; в) немачки, а у приморју талијански језик; г) земљопис и повјест с особитим обзиром на домовину и њезин устав; д) краснопис; е) гимнастика; ж) пјевање.

В) Предмети струковни: 1. На вишој пучкој школи смјера господарскога: з) природопис с особитим обзиром на господарске природнине; и) агрикултурна лучба и природословље; ј) рачунство и господарско књиговодство; к) геометрија и геометријско рисање с господарским градитељством и практичним мјереньем на пољу; л) господарство и господарска технологија; популарно народно господарство; љ) просторучно рисање; м) тумачење за господаре најважнијих постојећих закона; н) господарске радње.

2. На вишој пучкој школи смјера обртничкога: з) природопис с особитим обзиром на природнине, упорабљиве у обрту; и) природословље с особитим обзиром на механику и механичну психологију; ј) рачунство

и обртно књиговодство; к) геометрија и геометријско рисање с почетка описнога мјерства; л) популарно народно господарство; љ) струковно рисање и моделовање; м) тумачење за обртнике најважнијих постојећих закона; н) радње у школској радионици.

3. На вишој пучкој школи смјера трговачкога; а) природопис с обзиром на познавање робе; и) природословље и лучбена технологија; ј) трговачко рачунство с једноставним и састављеним књиговодством к) просторучно рисање; л) тумачење за трговце најважнијих постојећих закона; љ) трговачка терминологија; м) комптоарне радње.

§. 67. На вишој дјевојачкој школи наставни предмети одредит ће се према потреби наредбеним путем.

§. 68. Осим редовитих предмета може се на обијух виших пучких школах, мушкој и женској, с дозволом земаљске владе подјељивати и изванредна обука у још којем предмету.

ГЛАВА ЧЕТВРТА.

О учитељској школи.

§. 69. У учитељских се школах ученици и ученице теоретички и практички образују за учитељску службу у пучких школах.

§. 70. Земља уздржава о свом трошку потребити број мушких и женских учитељских школа.

Дотације приватних особа имају у исту сврху и на даље остати и код дотичних учитељских школа.

§. 71. Уза сваку учитељску школу мора бити обћа пучка школа и школска радионица за практичну вјежбу будућих учитеља и учитељица пучких школа.

Осим тога мора уза сваку учитељску школу за практичну вјежбу у господарству дотично кућанству бити довољно пространо врт и гомбалиште, а уза сваку женску учитељску школу забавиште.

§. 72. Учитељска школа има четири годишта.

§. 73. У мушку се учитељску школу примају само они здрави и непорочни младићи, који су навршили 15. годину добе своје и с успјехом изучили барем малу гимназију, или малу реалку, или вишу пучку школу, или који су си иначе прибавили знање у истом обсегу.

У женску се учитељску школу примају само оне здраве и непорочне девојке, које су навршиле 15. годину добе своје, изучиле вишу дјевојачку школу, или које су си иначе прибавиле знање у истом обсегу.

У случајевих обзира вриједних подјеливат ће земаљска влада опрост од прописане добе.

Учитељски приправници и приправнице примају се у учитељску школу само уз положени на истом заводу пријамни испит, који ће обсизати све оне предмете, који се уче у малој гимназији, или малој реалци, или у вишој пучкој школи осим старокласичких језика.

§. 74. Сви кандидати, који кане полазити учитељску школу, морају по правилу ступити у први течај.

Само таковим кандидатом, који су већ неколико виших разреда

средње које школе свршили, или друго каково више училиште полазили, или су иначе већу душевну зрелост доказати вредни, може земаљска влада на предлог учитељскога збора дозволити, да одмах ступе у виши који течај учитељске школе, ако посебним испитом докажу у свих струках онолико знања, колико се за овај виши течај учитељске школе захтева.

§. 75. Учитељских приправника не смије бити више од 40 у једном течају.

§. 76. На мушкој се учитељској школи уче следећи предмети: a) наук вјере, а к тому за учитељске приправнике грчко-источне вјероисповести читање црквено-словенског писма и тумачење црквено-словенског језика; b) педагогија с практичними вјештбами; c) хрватски или српски језик и повјест књижевности његове; d) немачки језик; e) земљопис и повјест с особитим обзиром на домовину и њезин устав; f) математика и геометријско рисање; g) природопис; h) природословље (физика и лучба); i) господарство и господарствене радње с особитим обзиром на домаће околности; j) механичке обртне радње у радионици; k) красопис; l) просторучно рисање и моделовање; m) свето вно и црквено пјевање, гуслање, и оргуљање; n) гимнастика.

§. 77. На женској се учитељској школи уче следећи предмети: a) наука вјере; b) педагогија с практичними вјежбами; c) хрватски или српски језик и повјест књижевности његове; d) немачки језик; e) земљопис и повјест с особитим обзиром на домовину и њезин устав; f) рачунство и геометријско обликословље; g) природопис; h) природословље; i) кућанство; j) красопис; k) просторучно рисање; l) пјевање и гласба; m) женски ручни рад; n) гимнастика.

§. 78. Учитељске силе за више пучке школе обучаваће се начином, који ће се одредити наредбеним путем.

§. 79. Учитељице за женски ручни рад и учитељице забавиштне образују се у женских учитељских школа или посебних научних течајих.

§. 80. У учитељских школах, гдје буде прилике, имају се приправнице упућивати и у начин, како се обучавају слепи и глухо-неми.

§. 81. У учитељских школах држе се концем I., II., и III. године годишњи, а концем IV. године испити зрелости.

Годишњими испити има се доказати способност за прелаз у виши течај, а испитом зрелости она мјера теоретичке и практичке образованости, која је прописана као научни циљ учитељских школа.

§. 82. Свједочба зрелости оспособљује за обнашање службе привременога учитеља; а за стално намјештење у служби учитељској на пучких школах потребна је учитељска свједочба оспособница, која се стиче испитом положеним након двогодишњега новошнога практичнога службовања на којој јавној или приватној пучкој школи с правом јавности, пред посебним за то одређеним повјеренством.

Чланове тога испитнога повјеренства именује земаљска влада, а заступане су у њем по својих изасланици и дотичне црквене области.

§. 83. Кандидатом, који на испиту задовоље прописаним захтјевом

издаје се свједочба, којом се проглашују способними за учитељску службу у обћих пучких школах.

§. 84. Кандидатом, који на испиту незадовоље прописаним захтјевом, само је један пут просто испит опетовати.

По други пут опетовање испита може дозволити само земаљска влада.

§. 85. Тко је начином у §. 82. назначеним оспособљен за учитељску службу у обћих пучких школах, може се после подврћи учитељскому испиту за више пучке школе пред постављеним за то испитним повјеренством.

§. 86. Младићи, који су с добрим успјехом свршили велику гимназију или велику реалку, могу, како су барем годину дана на учитељској школи из предмета, који им се одреде, теоретичка предавања слушали и практички се извјежбали, непосредно бити припуштени к учитељскому испиту за више пучке школе.

§. 87. Кандидати, који се по довршеном учитељском испиту нису за време од три године бавили учитељском струком, морају, да узмогну бити дефинитивно намјештени у учитељској служби, поновити учитељски испит.

§. 88. Учитељско особље учитељских школа састоји се од равнатеља, учитеља вјере, потребнога броја главних и помоћних учитеља (учитељица).

Главне учитеље иде наслов „професора."

§. 89. Равнатеље и учитеље на учитељских школах именује земаљска влада.

(Наставиће се.)

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА УЧЕЊЕ МАЂАРСКОГ ЈЕЗИКА

у српским нар. вероисповедним школама у краљевини Угарској.

(Као допуна наставног плана изданог од народног црквеног школског Савета 6. (18.) Јулија 1878. број 31.).

II. Писање, читање и разумеване.

Пошто се мађарска писмена сасвим разликују од српских, то се има писање и читање мађарско у другоме разреду српско-народних школа започети, кад већ деца српски науче добро писати и читати и има се ово самостално учити и то у другом разреду у три пут преко седмице сваки пут употребљавајући по $^3/_4$ часа, дакле сваке седмице $2^1/_4$ часа, а у трећем разреду четири пута преко седмице, сваки пут узимајући по $^3/_4$ часа, дакле за три пуна наставна часа. У другом разреду имају се свршити сва мала рукописна и штампана писмена као и писање речи и реченица са малим рукописним и читање с малим штампаним писменима и разумеване прочитанога. Све прочитане речи и најпотребније реченице мађарске на памет се имају научити.

У трећем разреду имају се потпуно добро научити писати велика рукописна писмена, а познавати велика штампана писмена и имају се ученици добро извежбати у писању мађарских речи и реченица по преписивању, и у читању реченица и предмета за читање као и у разуме-

вању прочитанога и у казивању садржаја прочитаних предмета, својим речима одговарајући мађарски на учитељева питања.

За ученике у II. разреду употребити се има „мађарски буквар" од Стевана Коњовића (у Сомбору 1884, цена 24 новч.) страна 5—25 или „мађарско језикословље" у практичним примерима од Јована Илића. 1887. прва свеска, у Новом Саду, књижара Луке Јацића (цена 20 новчића) од стране 1—18.

У III. разреду из прве књиге има се првог семестра свршити други одсек стр. 24—41, а другог семестра читанчица стр 46—63 и имају се све тамо налазеће се мађарске речи са значењем њиховим добро научити и на питања имају се сходни одговори мађарски давати. Где се у II. разреду употребљује она друга књига (од J. Илића), има се из ње први полгодишта свршити све од броја 17 до другога дела (стр. 18—24). Ови ученици за читање употребљују још и предмете из III. дела оне књиге (од стр. 45—56) са учењем речи из речника и разумевањем дотичних предмета за читање и описују прочитане предмете на мађарском језику, одговарајући на питања учитељева.

У четвртом разреду за читање и разумевање употребљује се књига под насловом „Мађарска читанка и вежбовна књижица за II., III. и IV. разред српских народних школа. (Magyar olvasó és gyakorló-könyv a szerbajku népiskolák II., III., IV. oszt. számára.) У Будимпешти 1881. својина кр. угарске државе.

Из ове књиге садржај првог одсека употребљује се за вежбање у писању — односно у преписивању — реченица и разумевању садржаја.

Други одсек се употребљује за читање са разумевањем уз то и за вежбање у мађарском говору и у усменом изражавању мисли — по упутству, назначеном у тексту после појединих предмета за читање. — Првог полгодишта читају се на овај начин предмети од 1—59., а другог семестра од 60—101. Речи под дотичним бројем у придодатом речнику имају се пре сваке лекције на памет научити и препитати.

Описи животиња и растиња имају се честим понављањем и преписивањем научити тако, да ученици у стању буду садржај прочитаног предмета својим речима казати; оно неколико приповедака имају се мађарски приповедати, а најкрасније песмице под бр. 11., 36., 38., 40., 46., 40., 65., 66., 68., 70., 72., 74., 79., 84., 90., пошто се најпре добро читати науче и протумаче, задају се за учење на памет и декламовање и то сваких 14 дана по једна нова песмица има се овако научити. Ученици V. и VI. разреда уз употребљење ове исте читанке ради вежбања у говору, за вежбање у течном и разумљивом читању служе се за сада мађарском читанком од И. Барања.

(Наставиће се.)

Добровољни прилози

о св. Савској беседи, коју су питомци срп. учитељске школе у Сомбору давали.

Благородне госпође: Милева Коњовића и Јулија Георгијевића рођена Бирвалски приложише 50 ф.

Благородни господин Павао пл. Еремић из В. Кикинде послао је у име своје 25 ф., а у име прве штедионице В. Кикиндског дистрикта 25 ф. — 50 ф.

По 5 ф. приложише: Благородна гђа Меланија Вукићевићка супруга управитеља учитељске школе и благородна господа Андрија Шмаус поджупан Бачки, Јустин Коњовић веледосједник и члан саборског одбора из Сомбора, Евгеније Думча градоначелник из Ст. Андрије и Захарије Стојковић трговац и веледосједник сомборски. — 25 ф.

По 4 ф. приложише: Г. г. Јован пл. Капетановић бележник из Моштора и Ника Грујић професор више девојачке школе. — 8 ф.

По 3 ф. приложише: Високопреосвештени господин Георгије Бранковић епископ темишварски, пресветли господин Беза Шандор велики жупан бачки, благородна гђа Терезија Кањижа из Уљме, благор. господа Јулије пл. Семзе, др. Ђена Павловић адвокат, Богољуб пл. Еремић жуп. чиновник, Ђорђе Радосављевић старији, Милан Пандуровић из Шиклуша и пречасни господин Младен Борђошки професор и катихета на српској учитељској школи у Сомбору. — 27 ф.

По 2 ф. приложише: Високоблагородни господин Франја Цирфус крал. саветник и државни надзорник школски у Сомбору, благородни господин Стеван пл. Семзе веледосједник, Др. Стеван Михајловић адвокат и професор мађарског језика, Атанасије Араницки бележник у Жабљу, Ђорђе Арадски чиновник у Апатину, Јован Јерасовић, Коста Цветковић трговци, благ. гђе Марија удова Паланачка, Марија Ползовића, Матрона Борђошка и Ана К. Тарањска.

По 1 ф. приложише: Гг. најпречаснији господин Љубомир Кунусаревић, Исидор Ћирић патријаршески и народни тајник, Исидор Стојковић професор, Никола Стојачковић сиротињски стола председник, Никола Рогулић ц. кр. мајор, Др. Ј. Волрат, Др. Петар Цветковић адвокат, Никола Утвић Американац, Сима Бикар председник трг. и зан. банке Сомборске, Младен Лугумерски чиновник, Јулије Циникер, Јован Благојевић, Стеван Коњовић, Велимир Чонић, Иван М. Поповић, Богдан Свирчевић из Вел. Бечкерека, Адам Чиплић учитељи, Тодор Вујић председник црквено општине Суботичке, Коста Давидовић трговац, Н. Н., Н. Н., Мата Поштић, Др. Голдштајн, Др. Сакал, Антоније Бутер-Валтер, Миливој Каракашевић књижар, Ђорђе Ђуришић, Давид Коњовић докторанд права, Ђорђе Коњовић гимназиста, Милан пл. Зака Бајшански подбележник жуп. Бачке, Никола Хариш трговац, Н. Барјактаровић, Лазар Протић, Јован Јанковић, К. Милашиновић, Младен Радић, Јован Буњи, Кандлер, Јефта Јосић, Јован Максимовић учитељ, Лазар Груић медецинар, Милан Стојшић студент педагогије у Будимпешти, К. Косанић, Сава Теодоровић, Милан Миланков трговци, Емил Гале лекарник, Јован Кириловић пенз. крал. чиновник, Милан Манојловић учитељ, Фишер поручик, Ђорђе Михајловић, Данило Гергуров, Т. Стојановић, Јаша Гергуров, Игњат Вељков, Младен Утвић, Младен Павловић, Вељко Летић, Е. Мор, П. Костић, Р. Черкезов из Ђурђева, веледостојне гђе Александра Груић, Александра Радосављевић, Ј. Јерасовић, А. Јовановић, Софија Бикар, Александра С. Бикар, К. Поповић, Ема Титл, Евица Летић, С. Трифуновић, Ана Бикар, Ј. Ковачић, Н. Адамовић, П. Стојковића, Н. Каракашевићка, А. Тир рођ. Карака-

шевић, Софија Јорговић, Ангелина Ракић учитељице, госпођице Катица Мојић и Н. Димитријевићева, госпође Александра Уторник, Софија Арсеновић — 82 ф.

По 50 новч. прилажише: Г. г. Сима Коњовић, П. Печановић, С. Рајковић, М. Ђорђевић, Бранко Џинић, Марија Бикар, Ј. Коњовић, П. Милашиновић, П. Стојшић, А. Јовановић, Рудић, Н. Теодоровић, госпође Хеленовица, Ђ. Кандеморд, Д. Седмаковић, Владимир Баић, Ч. Милутиновић, П. Бокшан — 9 ф.

По овоме од добровољних прилога примљено је 273 ф. Од улазница примљено је 133 ф., свега 406 ф. Од свога на приређивање беседе потрошено 187 ф. Остало је чистог прихода 219 ф., који је новац преко славне управе срп. учитељске школе сомборске у недељу 22. Јануара 1889. у присутству свију приправника и приправница као прилогом раздељен на 27 сиромашних питомаца српске учитељске школе сомборске. Том приликом издато је:

По 15 ф. Богољубу Ракићу приправнику III. г., Јеврему Милошевом и Даници Константиновић приправници II. године — 45 ф.

По 10 ф. Димитрију и Милану Грујићу, Сави Торњанском приправницима III. године, Душану Радојчићу II. год., Григорију Јовановићу и Јулиусу Сифиносу приправницима I. године. — 60 ф.

По 8 ф. Стевану Б. Љубојевићу, Драгиљи Димитријевић, Милану Петковићу, Бошку Илачевићу, Вукосави Бугарској, Марији Малешевићевој, Марти Милошевић приправници II. године и Даринци Каракашевић приправници I. године. — 64 ф.

По 5 ф. Лазару Љубојевићу приправнику III. године, Катарини Петровић приправници III. године, Милораду Димитријевићу, Витомиру Максимчевом, Душану Мандићу, Видосави Пајтићевој, Светиславу Зундановићу приправницима II. године, Христифору Сировини, Јовану Кнежевићу, Светозару Косовцу приправницима I. године. — 50 ф.

У Сомбору 24. Јануара 1889. г.

Лазар М. Борђошки, *Милан Грујић,*

приправник III. г. као I. благајник. *приправник III г. као II. благајник.*

Од управе учитељске школе сомборске овим се захваљује свима племенитим доброворима и добротворкама, који су добровољним прилозима својима допринели, да се приправничка беседа о св. Сави ове године држати могла и да је из чистог прихода ове беседе 219 ф. на прилогом најсиромашнијих питомаца и питомаца овог завода поделити се могло. Н. Ђ. ВУКИЋЕВИЋ, *српске учитељске школе сомборске управитељ.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Нови добротвор српске школе. Димитрије Рошуловић трговац у Чакову преселио се у вечност 17. Марта о. г. у 59 тој г. живота свог и оставио је цело своје имање до близо 40.000 форинти прав. српској цркви и школи у Чакову. Покојник је у месту том и у околини за живота свог био поштован са својих врлина, а овим завештајем својим крунисао је сва своја добра дела и оставио себи вечити спомен у месту свом и у народу српском. Вечна му слава!

Манастирске школе и човекољубиви заводи у Русији. По најновијим званичним податцима има у Русији 685 манастира, у којима има 170 различитих, по највише основних и земљоделских школа, 68 болница, а 57

склоништа за старе и изнемогле убоге, за класте немоћне, слепе и за сирочад. Осим тога у главним манастирима, као што су Троицка, Сергијевска лавра близо Москве, Печерска лавра у Кијеву и Александроневска лавра у Петрограду, смештене су духовне академије, а у некима од ових и духовне семинарије (средње школе за образовање свештенства), духовне штампарије, у којима монаси раде, сликарнице за сликање светих икона и други богоугодни, човекољубиви и опште користни заводи. — Оволика доброчинства чине руски православни манастири и калуђери при свем том, што је још пре 130 година за владе царице Јелисавете Петровне тадања државна власт одузела скоро свим епископима, манастирима и црквама приведена добра и пораздавала којекаквим туђинцима и иноверцима, који су били поплавили сву земљу руску. — Кад је нашем Сабору од год. 1879. један члан предлог ставио, да се у нашим фрушкогорским, банатским и бачким манастирима богоугодни и хуманитарни заводи оснују, онда је овај предлог на жалост пропао са два гласа, а један световни саборски посланик изјавио је чуђење своје о наивности предлагача, који хоће да наше манастире у шпиталье претвори!

НЕКРОЛОГ.

Лазар Николић умировљени српски народни учитељ преселио се у вечност 28. Фебруара о. г. у Добринци у 65. години живота свог. Покојник је рођен 1824. године у Јарковцу у Банату, где му је отац био н. к. гренадирски частник. Приправнички течај свршио је код покојнога Јована Пантелића директора у Панчеву и пуних 43 године служио је као учитељ у Добринци. За младости своје изучио је био сликарство код знаменитог уметника српског Константина Григоријевића Данијела и био је вешт сликар, те је као такав радио и самостално за поједине цркве у околини панчевачкој. Он је написао животопис свога учитеља у сликарству: Константина Григоријевића Данијела и Теодора Илијића Чешљара знатног сликара српског из друге половине прошлога века, прибирао је грађиво за повестницу српског сликарства и по жељи покојног Дра Натошевића написао је летопис села Добрице. Како „Бранику“ јављају, заостали списи његови скорим ће се штампати. Нека је вечна успомена честитом учитељу, вештом сликару и вредном раденику на пољу књижевности српске: Лазару Николићу!

Милана Рајићева бивша учитељица у Бегечу, а од јесенас учитељица у селу Брадваровцу близо Пожаревца (у Србији) утопила се не давно у реци Млави. Покојница је родом била из Сомбора, где је и учитељску школу свршила, а по том је у учитељско звање наступила. Била је добре нарави и ваљана девојка.

Милка Иванозићева приправница III. разреда у Г. Карловцу после дужег боловања 17. Марта о. г. преселила се у вечност.

РАЗНО.

Дарови школама и учитељима. Из закладе покојнога архимандрита Стевана Михајловића шаље се „Школски Лист“ на дар српским вероисповедним школама у Бати, Тарди и Ланчугу у Будимској епархији, даље српској вероисповедној школи у Јасеновцу и учитељима Србима у Плашкоме и у Тушиловићу у Горњокарловачкој епархији. — Благородни г. Риста Телечки из В. Кикинде изволио је наредити, да се као његов дар шесторици приправника или приправница сомборских ове године „Школски Лист“ даје. Захваљујући овом добротвору учење се младежи на његовој нажњи, јављамо, да се „Школски Лист“ као дар од њега даје приправницима: Славку Лаковићу, Ђорђу Кнежевићу, Душану Ћириловом, Ристи Сировини и приправницама: Даници Путниковој и Анђелији Терзиној. — Као дар суграђанице „Школског Листа“ ће Катарине Петковићке рођене Берићеве учитељице више девојачке школе у Панчеву шаље се „Школски Лист“ ученицама добротворног инглеског завода у Сарајеву и срб. народној школи у Борки. — Као дар суграђанина нашег г. Симеона Кончара учитеља у Врховини шаље се „Школски Лист“ школи у Црквеном Боку и женској школи у Смиљану у Хрватској. — Као дар суграђанина нашег г. Љубомира Лотића шаље се „Школски Лист“ православној Богословији у Призрену (у Старој Србији) и учитељу Јовану Миљановићу у Д. Лубкови. — Као дар суграђанина нашег г. Стевана Коњовића шаље се „Школски Лист“ ученицима гимназије Цетињске.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Господин Игнат Фирер становник пештански и члан друштва за грађење железничке пруге од Бечкерека до Вршца обдарио је православну цркву у Ватини са 10 ф., а школу српску у истом месту такође са 10 ф., за који су новац набављене књиге и остала учевна опрема за сиромашне ученике и штице за школу.

Захваљујући овим г. дарователју на племенитом дару његовом, молимо се Богу, да њему дарује здравље и дуг живот. У Ватину. Светозар Ћирин председник црквене општине, Васа Богић одборник, Мојсеј Стојин учитељ.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Усљед оставке г. Љубомира Замуровића учитеља у Т. Хеђешу, упражњено је једно учитељско место у тој општини. Плата је 400 фор. даље 4 катастр. јутра земље и стан с баштом. Молбенице се имају до 1. Маја о. г. правосл. српском Школском Одбору у Тиса-Хеђеш одправити.

☞ *Овај је број са неколико дана раније изишао — због тога, да би сви наши читаоци о светлом празнику Васкресенија Христова „Школски Лист“ у руци имати могли.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази једанпут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 5. У Сомбору 15. Маја 1889. Год. XXI.

НОВИ РАСПИС НАГРАДЕ.

Управитељ једне српске народне школе у Бачкој, одушевљен чистим родољубљем, изволио је одредити петдесет форината као награду за најбољу педагогијску расправу, која у течају 1889. године у „Школском Листу“ штампана буде.

Захваљујући узоритом родољубу том на његовом племенитом и редком код нас дару, уредништво у свези са расписом награде у броју 1-ом „Школског Листа“ о. г. расписује овим још једну и то прву награду од 50 форинти а. вр., коју ће добити најбоља педагогијска расправа, што ове године у „Школском Листу“ за награду изишла буде. Рок за доставку дела за награду намењених продужује се до Велике Госпојине.

Која расправа заслужује прву, као и остале награде, одредиће у своје време умољени пресудиоци изван овога уредништва.

Дела за награду имају се уредништву овога листа до озго стављеног дана чисто, крупно и читко написана без подписа писатељевог прислати, а име писатељево треба да се означи у запечаћеном писму, на коме нека се споља стави онај исти наслов, што је и на челу расправе. Ово запечаћено писамце има се заједно са расправом уредништву „Школског Листа“ у плаћеном и препорученом писму доставити.

У Сомбору, 1. Маја 1889. године.

Уредништво „Школског Листа.“

О НЕГОВАЊУ РАДЉИВОСТИ КОД ДЕЦЕ.

„Радници Бог помаже.“
Срп. нар. пословица.

Дуго су људи мислили, да се човек разликује од животиње само својим разумом. То се мишљење данас не може одржати; јер искуство нас наше учи, да и животиње имају нешто од разума. А шта, дакле, подиже човека највише изнад животињског света? То је дух човечији, који се у његовом уму, чувствовању и тежњи, па особито и у свестном раду човечијем достојанствено показује. И доиста слободно се рећи сме, да се баш и својим радом човек веома одликује од свију других живих створења на земљи. Истина – и животиње раде; шта више: неке животиње, н. пр.: пчела и мрав, застиђују својом вредноћом и само најразумније створење Божје; али животиње немају оних способности за расуђивање и представљање, које се развију код човека. Као пример светле нам у данашњем веку велики културни послови човечијег ума.

Човек радљив и прегалац свакад је свеж и задовољан. Сваки и најмањи успех чини му радост и постаје сила покретања за даљи рад. Тако вредан човек испуњава своју дужност према друштву људском и приближује се Богу. На против: беспослен је човек сам себи досадан, а за друштво, у коме се налази, он је мртвац. Тивски краљ Епаминонда тако је мрзио беспосленицу, да је једног свог војводу, кад га је нашао беспослена, на мртво избио. Кад га његови дворани за то укоришe, он им одговори: „Та ја сам га оставио, као што сам га и нашао!“ Беспослица је мати свију зала на свету. Од ње се рађају рђави људи од сваке руке и багре: крадљивци, тобожни просјаци — управ варалице и играчи карата или других игара, које се не играју ради забаве; јер њима постају игре непоштен занат за присвајање туђега иметка. Они — не само да уде људскоме друштву, што живе о туђој муци, него кваре и друге рђавим својим примером. — Има и такових, који се стиде рада. Особито их је много међу онима, који су некада припадали у отменије разреде, а после су пропали, понајвише за то, што нису хтели да раде ни онолико, колико им је било потребно у обиљу њиховоме. Сад, кад су пропали, воле и тајно просити, него радити. Често се може чути, да таке пропалице веле, како се с њиховом прошлости и сталежем не слаже, да се лате каква посла. Људи честити, који су пострадали не са своје лепости и

кривице, заслужују свачију помоћ и опште учешће у невољи. Такима ваља дати прилику, да заслуже што каквим радом, од кога не би зазирали. Канова, знаменити талијански уметник и каменар, чувши од некога свештеника, да један поштен и ваљан сликар веома купатори у живљењу, ал' да се ипак за то не би понизио, да запроси припомоћ, коју не би заслужио — седне, па напише сликару писмо, у коме му јавља, да жели имати слику рађену његовом руком, па за то нека му начини слику, какву он хоће, а платиће му за њу 400 шкуда: „Половицу ће вам," вели, „избројити писмоноша, а по другу половицу пошаљите, кад год хоћете." Тако је Канова учинио добро дело, давши ваљану човеку прилику, да се поштеном зарадом отресе оскудице. — Само класти, слепи и иначе немоћни и неспособни људи имају право на припомоћ, коју нису заслужили својим радом. Кад би се више пазило на то: кога ваља помоћи у његовој немаштини — било би мање залудничења међу људма.

Нагон за рад јавља се у деце још у раној младости, понајпре у игри. За то ваља разумно поступати с децом, кад дође доба, да се почну играти. Многи родитељи греше у томе веома. Они мисле, да ће дати деци својој најпријатнију забаву, ако им купе што скупоценије лутке и тако даље. Али се они у том варају. Деца брзо изгустирају свој шарени поклон, кога не смеју право ни да такну; то се види отуда, јер не потраје дуго, а они лупају, њим о земљу, док га не расцепају, па се онда играју оним деловима радије, него самом стварју, док је била цела. Ту се испољава нагон за рад и оно знаменито педагошко начело представљања, које је новој школи донело толико плода. Дете хоће само својим умењем да нешто састави, склопи и представи. За то ваља деци куповати таке играчке, које се састоје од делова; она ће те делове склапати у различне облике или целину — по својој вољи. У тој игри дете ће више уживати, него у најскупоценијој беби, у коју сме тек да гледа. Осећаји и нагони добиће ту своју храну. Дете кад нешто видљиво представља, савршито је заузето; тада учи оно мислити и пресуђивати, те тако развија најузвишеније своје способности.

Полазећи од дечијих игара, ваља децу водити поступице даље и привикавати, да оно, што им је постало унутрашњом својином, спољашње представљају. Ако је мати, као природна васпитачица, у том правцу руководила домаће васпитање својега детета, школа данашња умеће наставити посао тај с планом

тако, да родитељи у напред могу бити уверени, да ће им се деца свестрано спремити за живот. Али ни родитељи не смеју сметнути с ума, да им ваља учитеља потпомагати у његову раду; јер школа не може потпуно вршити својега задатка, ако кућа обара, што она ствара.

(Наставиће се.)

ШКОЛСКА ДИСЦИПЛИНА.

По *Коменском и Корфу.*

(За награду.)

III.

Да видимо сад, шта треба да зна онај учитељ, који не ће бити на штету друштва, који хоће да уведе у школи поредак онако, како треба.

Такав учитељ треба да зна:

1. Задатак, 2 Средства и 3. Начин примењивања дисциплинских средстава и како ће увести ред у школи.

Да би боље упознали оно, што треба учинити, па да влада у школи поредак, посматраћемо ове три ствари — сваку по нассоб.

1 *Задатак дисциплине.*

Задатак дисциплине је, да отклони све оно, што би сметало и прекидало наставу и тим би се предупредили преступи, а кад њих нема, нема ни нереда.

2. *Средства дисциплине.*

Средства дисциплине деле се на превентивна, којима се предупређују преступи — и репресивна, којима се преступи казне.

А) *Превентивна средства.*

Више људи греше против закона, који га не познају, но који га познају; зато, да би ученици знали, како ће се владати у школи, морају се упознати са правилима за владање у школском животу, која су прописана у школским законима, што свака школа треба да има.

Коменски вели: „*Строге дисциплинарне мере треба примењивати не ради науке, но у виду морала.*“

Јер наука сама по себи привлачи духове, жедне и гладне духовне хране. Али ипак наука онда само привлачи к себи младе духове, кад се предаје онако, како треба, а треба је предавати тако, како би она била занимљива. По овом начелу занимљивост је главни услов за ред, а по том је она и неопходно нужна свакој настави.

То видимо и на самим нама: кад је оно, што слушамо, или читамо, занимљиво, ми се чисто у дух претворимо, ако ли није занимљиво, онда га читамо, или слушамо као од беде. Но — да ли ће и овај мој рад одговорити начелу занимљивости, то ћете ви најбоље знати.

Узгред да кажемо: какви се услови морају испунити, ако се хоће да буде какав рад — било умни или физички — занимљив у школи.

а) У почетку сваке школске године треба учитељ да испита развитак духа дечијег, за тим треба испитати: колико су знања донела деца у школу, било то од куће, било да су га стекла у прошлој школској години. И ако је то знање погрешно, то га ваља исправита, или, ако су деца донела са собом од куће какве рђаве предрасуде и зле навике, онда учитељ треба живо да настане, да их ослаби.

Што се тиче самих предавања, учитељ треба све у свези да предаје, па били они из једног истог предмета, или из различитих.

Из свега овог излази, да предмете треба предавати један с другим у свези и да се живо предавање доведе у свезу са прошлим познатим предавањем — од познатог к непознатоме.

Дакле да предавање буде здружено с разумевањем.

б) Не треба једно исто предавати више пута по једном и истоме начину — у сваком предавању треба да буде што новог.

За што ми читамо новине? Да видимо шта је ново, јер нас ново интересује. А старо? За старо нико и не пита, што је било, било, па и прошло.

в) Што се тиче самог трајања предавања важи ово правило: да се ни један предмет не сме предавати дуже од $^3/_4$ часа, јер после овог времена нема занимљивост. — Дакле треба: промене рада. Ево за ово последње пример:

Представите себи, кад би се у школи предавала два часа математика, шта би било у школи? До половине првог часа деца би слушала пажљиво, но већ на крају првог опазио би се неки метеж међу ученицима, до половине другог часа ђаци би шушкали, зевали, протезали се, а тим је ток наставе спречен — поредак покварен. На крају другог часа видело би се по које дете хрче у најслађем сну и ако учитељ предаје.

Ако се ова три услова при предавању предмета испуне, онда ће предавање бити занимљиво, а тим је спречен неред.

Готово у сваког школи има по који ђак слабоуман или туп и њих не могу интересирати они предмети, које они не разумеју.

Шта ће да ради сад учитељ у том случају?

Учитељ треба да се са таком децом највећма труди, да их, колико је могуће, изједначи са осталим друговима. Таке ученике, ако их је више, може поучавати и ван школе, да не би време губио и да не би запустио остале ученике. Учитељ не створи за кратко време таке ученике мудрацима, него поступно, јер и природа се развија постепено и у њој нема скока. При настави учитељ седи на узвишеном месту, да би могао мотрити на све ђаке.

Б) Репресивна средства.

Репресивна средства зову се друкчије казне.

При кажњењу треба учитељ увек да има на уму последицу казне, јер циљ школске казне само може бити поправка кажњенога.

Блажије и строжије казне удешавају се према добу узраста, темпераменту и осетљивости ученика, за тим спрам учињеног преступа.

Казне се деле на „духовне“ и „телесне или физичке.“

Духовне су казне оне, које утичу на дух, а то су: Опомена, укор покуда, лишавање учешћа при каквој свечаности, при излетима, при путовању, кад путују сви ученици заједно. — Ово је врло осетљива казна; премештање у такозвану магерећу скамију, као и вешање прљавих радова на леђа недозвољава се, јер се тиме слаби частољубље ученика. У опште све казне, које слабе частољубље ученика, не дозвољавају се.

Телесне су казне оне, које утичу на тело и производе средством истога непријатна осећања, оне су ове:

Стајање, које бива на месту и изван клупа, али и оно не сме бити дуже од $^1/_2$ часа. То је једина телесна казна, која није забрањена.

Забрањене казне ово су: клечање, које је штетно, јер се сва тежња тела преноси на врло нејаку кост, чашицу. Батине, којима се тело повређује, а особито тучење по глави, јер се тим потреса мозак, који је средиште нашег духовног живота.

У сваком случају учитељ мора гледати, да спречи преступ. Строжијим дисциплинарним средствима казни се у овим случајевима:

а) кад ученик по злој намери учини какав преступ, б) кад је упоран, в) кад се не покорава наредбама учитељским и ради намерно против њих, г) надувеност, гордост, охолост наспрам својих другова, која се појављује понајвише код господске деце. Овим се махнама подривају основи доброте, која је основ свакој друштва.

(Свршиће се.)

МИСЛИ И ИЗРЕКЕ

ЈАНА АМОСА КОМЕНСКОГА.

Избележио их Љубомир Лотић.

Да је дични Славјанин Амос Коменски био један од највећих реформатора васпитавања и наставе, те један од највећих добротвора човечанства, то већ знају читаоци и према томе не осећам потребу, да доказујем важност овога прибирања његових мисли и изрека. Но ипак за то хоћу да нагласим, да забележавање великих мисли, афоризама и аксиома од појединих великих људи *у опће* има важности. Тако може читалац с корака на корак да се срета све са одабраним ирицима њиховог мишљења и умовања и тако боље може да измери величину духа и умља њихова. Но овај посао нарочито је важан код старијих радника, писаца и мислилаца. Тиме се ми, прво као и код свију, упознајемо јевгром и суштином науке њихове, а после видимо, шта од многих данашњих правила, начела или великих мисли, на којима се основа многи део од зграде данашњег културног напретка човечанског, припада њима, те да после не погрешимо и да можда њихове заслуге другоме као заслугу упишемо.

Данас је свако поље науке и сувише богато и обилато, тако, да често пута човек много што шта превиди код старијих или код најстаријих писаца; а кад после то исто нађе код којега од млађих радника, он, истина нехотичном, али за то ипак неопростивом погрешком прима то као њихову својину. Да би се ово избегло, уобичајило се у напреднијим народима овако прибирање мисли и изрека из дела великих људи и тако се онда увек може знати: шта на данашњег колосалног напретка на свима пољима и странама припада коме у заслугу.

Прибирање мисли и изрека Амоса Коменскога ја сам отпочео са његовим славним делом „**Didactica magna**," а како дођем до мало доколице, наставићу тај посао и из других његових дела.

Као што се види, ја писам хтео, да ове мисли и изреке делим по каквом реду. Ја их доносим онако, како оне ускрсавају у том његовом делу и нарочито сам пазио, да ми се ништа значајније из тога дела не поткраде и не изостане, премда ипак не смем поуздано тврдити, да ми се није где што прикрило. При оваким пословима то се врло лако може да догоди.

Упућивати младеж разумно, значи: изнаћи средства, којима би се она сачувала од покварености и зла у свету, којима би се одржала у оном добру, од којега има усађену клицу у срцу и којима би се за срећан узраст умножила; значи, велим, употребити начин, како би се вештином обучила у разној мудрости и правом познавању Бога и свих његових дела и тако се истински просветила правом светлошћу разума.

* * *

Врло ретки су они родитељи, који би умели научити децу своју чему доброму (било што и сами нису научени у овоме, било: што мало знају), а ретко који учитељи умеју да погоде начин, како да успешно воде младеж к облагорођењу.

* * *

Невољаштва има не само у свету у опће, него у сваком граду, у свакој кући, у сваком телу, у свакој души — као гамежи. Да данас дође међу нас Диоген, Сократ, Сенека, Соломон не би друго опазили, него то, што јесте; а да нам се сам Бог с неба јави, не би друго рекао, већ оно, што је и пре изрекао, да смо се покварили у својим тежњама.

* * *

Желите ли имати добро уређених, напредних, сјајних општина, храмова, школа, кућа, оснујте пре свега и уредите школе, како би правом науком и вежбањем процветале и биле радионицом правога знања, кречности и побожности; овако ћете доћи до циља на век векова.

* * *

Можемо ли и чим већма и боље општини помоћи, него да јој водимо и учимо младеж?

* * *

Човек има у себи три ступња живота: први живот растећи, као у биља; други живот осећања и мицања, налик на животињски; трећи живот духован, који разумом својим схваћа све.

* * *

Сав свет није ништа друго, него наше отхранилиште, школа наша.

* * *

Човек се зове и јесте мали, у једну целину заогрнути свет, у којему се налази све сакупљено, замотано, што год има велики свет у себи на широко разастрто.

* * *

Имамо прилика, да су неки са урођеном даровитошћу, идући за разумом, изумели велике ствари и да су без наставника допрли до већега

знања, него други поред наставника. То су самоуци. А све је то само доказом, да има човек све у себи и жишку и уље и кремен и кресиво са свима справама. Само кад би умео укресивати, па с варницама светлост ужећи и горући пламен пажљиво знао распаљивати.

(Наставиће се.)

ЗАКОН ОД 31. ЛИСТОПАДА 1888. ГОД.

О уређењу пучке наставе и образовању пучких учитеља у краљевина Хрватској и Славонији.

ГЛАВА ПЕТА.

О продужном образовању учитеља.

§. 90. Даљему знанственому и педагогијскому образовању учитеља служе књижнице, школски часописи, учитељски састанци и изванредни струковни течаји.

§. 91. Свака је политична обћина дужна давати најмање 10 фор. на годину за сваку обћу пучку школу свога подручја, да се утемељи и уздржава школска књижница.

§. 92. У подручју сваке жупаније држи се редовито сваке треће године под председањем једнога од жупанијских школских надзорника, моје одреди жупанијска област, учитељски састанак.

§. 93. Сви су учитељи јавних пучких школах дотичне жупаније и у обсегу исте назећих се можда учитељских школа дужни доћи на учитељски састанак, а учитељем приватних пучких школа просто је доћи на тај састанак.

Учитељем обћих пучких школа, полазећим на учитељски састанак, дужне су обћине, дотично жупанијске школске благајне, дати у ту сврху потребиту припомоћ.

§. 94. Земаљска влада може, када за потребно обнађе, сазвати састанак учитеља из све земље.

§. 95. Учитељски састанци претресују дидактичко-педагогијска дисциплинарна и материална питања — тичућа се пучких школа.

ГЛАВА ШЕСТА.

О конфесионалних и српских аутономних школа.

§. 96. Богоштовне у земљи постојеће обћине и духовни у земљи признани редови могу о свом трошку подизати и уздржавати конфесионалне пучке школе.

Срби грчко-источне вјероисповести могу темељем закона од 14 ог Свибња 1887. у смислу превишњих потврђених уредаба за српско-народне школе о свом трошку подизати и уздржавати своје аутономне пучке и учитељске школе.

§. 97. Захтјев, да се у којем мјесту устрои српска аутономна или ина која конфесионална пучка школа, имаде се ставити код надлежне политичне области прве молбе, која ће изтражити, да ли постоје увјети

за редовито уздржање такове школе, те о успјеху свога уредовања путем жупанијске области известити земаљску владу.

§. 98. Они, који о свом трошку уздржавају конфесионалну или српску аутономну пучку школу, прости су од плаћања обћинскога школскога намета, докле њихова школа одговара увјетом овога закона.

Политичким обћинам просто је, на колико им то средства допуштају, пружати богоштовним и српским црквеним обћинам свога подручја припомоћ за уздржавање њихових пучких школах.

§. 99. Наставни предмети на конфесионалних и српских аутономних пучких и учитељских школах морају бити исти, који су на обћих пучких и учитељских школах.

§. 100. Учитељи на конфесионалних и српских аутономних пучких и учитељских школах морају имати исто оспособљење, које и учитељи на обћих пучких школах и земаљских учитељских школах (§. 117.)

§ 101. У конфесионалних и у српских аутономних пучких и учитељских школах могу се само такове учевне књиге употребљавати, које су задобиле одобрење земаљске владе.

§. 102. Конфесионалне и српске аутономне пучке и учитељске школе сматрат ће се јавними дотле, док уредбом својом постизавале буду циљ, опредјељен овим законом обћим пучким и земаљским учитељским школам.

§. 103. Земаљска влада врши свој надзор над конфесионалними те српскими аутономними пучкими и учитељскими школами кроз посебне изасланике те жупанијске и земаљске школске надзорнике.

(Наставиће се.)

ПЕТСТОГОДИШЊА ПРОСЛАВА ВИДОВДАНСКА.

У манастиру Раваници (у Срему), где се сваке године на Видов-дан скупља многи народ српски да прослави успомену св. кнеза Лазара пред самим нетљеним и целокупним телом великог страдаоца за крст часни и за слободу златну, — ове године славиће се петстогодишњица битке Косовске и држаће се дивни спомен погинулим јунацима.

За светковину ову већ је сачињена „ХИМНА“ и „ОПРОШТАЈ,“ које ће том приликом певачка друштва певати. Химна ће се сложити за мушки, а Опроштај за мешовити кор. — Ми овде обе те песме саобштавамо читаоцима „Школског Листа“:

I. Химна.

1.

Боже силних наших прадедова,
Штите свети српских соколова,
Благослови са престола свога,
Збор свечани народа српскога,
Око гроба цара-мученика —
А у помен храбрих осветника —
Да достојно Србадија жива
Мртвој браћи прелива кољива!

Кад не могу — ој жалости!
Кам' их данас жеље зову —
Да прелију свете кости
Мученика на Косову...

2.

Ој, Косово, тужна наша славо,
Сунце српско где заће крваво —

Та данас је од тог доба клета
Пет стотина препаћених лета,
Пет векова оплакује зала
Тужна јека од српских гусала!
Боже правде, после мука тешки'
Српски народ погледај витешки —
И закрили сиротана,
Боже силни, правдо света,
Доста беше тешких дана —
Пб тисућу горких лета.

3.

Свете сенке из времена стара,
Дивна војско српског цар-Лазара,
Погледајте данас са висине,
Како Срби дичан помен чине,
Дичан помен — јер нам сачуваше
Оне свете аманете ваше:
Свету веру и народност своју,
А за које надосте у бпју.
Не клонуше под тужњавом,
Под оковом, под синџиром,
Крепиште се старом славом
Часним крстом и путиром.

Ђ. ОТРАЉИЋ.

II. ОПРОШТАЈ

од видовданске шестогодишњице.

1.

Због ом, брате, због ом, селе,
Српске мајке чеда мила!
Часак стиг'о да се деле
Срнчад, што се окупила!

2.

Ви, о сени преблажене,
Поврх Србства што лебдите,
Покрај раје погажене,
Стан'те, да је соколите!

3.

Дајте нама ви, о славни,
Растуреним у час ови,
Успоменом дела давни' —
Да се веза нам обнови!

4.

Верујући у вас, врли,
На растанку данас ево —
Србин опет наду грли,
Сну верује, што га сневʼо!

НЕНАД.

У Руми, 16. (28.) Априла 1889.

Средишњи одбор за видовданску прославу:

Јован А. Јурчић.

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА УЧЕЊЕ МАЂАРСКОГ ЈЕЗИКА

у српским нар. вероисповедним школама у краљевини Угарској.

(Као допуна наставног плана — изданог од народног црквеног Школског Савета 6. (18.) Јулија 1878. број 31.).

(Свршетак.)

III. Основи мађарске граматике.

Уз учење српске граматике у III. и IV. и у вишим разредима српске народне школе мало по мало науче деца и основе мађарске граматике и то: у III. разреду уче познати: просте реченице и у њима подлог и прирок са именовањем назива српским и мађарским. Реченице у једнини и у множини. Именице, придеве, личне заменице и глаголе. — Глаголе у садашњости, прошлости и у будућности у оба броја и у сва три лица.

Учитељ се при настави најбоље послужити може садржајем из другога дела књиге: „Мађарско језикословље" I. свеска, треће издање, у

Новом Саду 1887. (стр. 29—41). Иста књига може и у рукама ученика од велике користи по њих бити и понављање тим олакшати.

У IV. разреду уз учење матерњег језика на основу реченица простих и раширених постепено предузимати има учитељ и наставу у мађарској граматици; ово се ради по књизи: „Мађарско језикословље у практичним примерима за српске основне школе, удесио Јован Илијић."

Овде се најпре понови на сходним примерима настава о простој основној реченици; за тим се уче познавати раширене реченице и у њима: предмет на питање: шта ко ради? и предметни наставак; придавни предмет на питање: коме или чему? за тим се уче: Присвојни лични наставци; одређење времена, места и начина и глаголи у три главна времена; означење подмета или другог ког дела реченице (jelző). — Споређивање придева, бројеви, спојене реченице, сложене реченице. Образовање речи и састављање кратких описа устмено и писмено. (Види горње језикословље I. Одсек, стр. 3—24 и додатак мађарској читанци и вежбовној књижици стр. 139—148).

Све називе имају ученици српски и мађарски научити.

Настава мађарска у IV. разреду има се у четири до пет седмичних часова предузимати.

У V. и VI. разреду народне школе понавља се, утврђује и рашрује граматична настава, што се у IV. разреду даје. Уз учење граматике српске на основу реченица уче деца и мађарску граматику онако исто као и у IV. разреду и усавршују се у њој писањем диктанда, уз вежбање у течном и разумљивом читању, употребљујући сваки пут стварно и синтактично-граматично разчлањавање.

Приликом наставе у мађарском језику учитељ са ученицима ових разреда мађарски говори и настоји, да се они у усменом говору мађарском што боље извежбају, а у најстаријем разреду по могућству да покушавају и лакше писмене саставке на мађарском језику израђивати.

За наставу у мађарском језику у V. и VI. разреду у неподељеним школама употребљује се уз часове за IV. разред одређене још седмично обашка по 2 часа за вежбање у читању. Иначе, где су ова два разреда за себе, има се у њима за наставу у мађарском језику најмање 6 часова седмично употребити.

IV. Вештање у мађарском језику уз наставу у рачуну.

Уз наставу у рачуну на српском језику имају ученици у I. разреду научити називе мађарских бројева од 1—20.

У II. разреду науче ученици сваки основан број од 1—100, мало по мало и мађарски казати и упознају се с најнужнијим редним бројевима. Такође уз вежбање у разговору дотичних лекција науче сабирање и одузимање најпростијих бројева и мађарски предузимати.

Уз усмени и писмени рачун у III. разреду уче ученици мађарске бројеве до 1000 и покушавају лакше задатке, које српским говором израде, казивати и на мађарском језику и науче све изразе, што се при писменом рачуну у сва четири вида употребљују, као и новце и мере, не само српским, него и мађарским језиком именовати.

У IV. разреду уз прописану рачунску наставу на српском језику захтева се, да ученици лакше задатке израђују, употребљујући мађарски говор за време радње и при означењу резултата.

И овде се наименовања целих бројева и разломака — као и сви називи, што се у рачуну употребљују, имају и мађарски научити. То се исто чини још у већој мери при настави рачунској у V. и VI. разреду и у повторној школи.

ПРИМЕДБА. Како се у школама српским у Угарској земљовиди (мапе) са мађарским текстом употребљују, то ће учитељ уз наставу у земљопису у IV. и у најстаријим разредима уз свако српско наименовање дотичних места, река, жупаније итд. научити децу, како се и мађарски та места, реке и жупаније зову и тиме ће такође доста допринети, да се ученици у мађарском језику што боље вежбају.

Из седнице српског православног нар. црквеног Шкоског Савета — држане у Ср. Карловцима 19. (31.) Августа 1888.

МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ШКОЛА У УГАРСКОЈ ГОДИНЕ 1886/7.

(Наставак)

Виших народних школа било је 74 и то 21 за мушке и 53 за женске. У овим школама учило је 755 мушких и 2011 женских, свега 2766 ученика. У овим школама радио је 301 учитељ; од ових су 236 са дипломом, међу њима 159 мушких и 142 женске. На издржавање ових школа потрошено је 244,478 фор. ту је урачуната и припомоћ од државе 103,746 фор. На један разред потрошено је просечно 1174·7 форинти, а на једног ученика 88·4 фор.

Од 150 грађанских школа било је 73 за мушке и 77 за женске. Учило се 8596 мушких и 8067 женских. У овим школама било је 614 разреда. Радио је у њима 1031 наставник (775 мушких и 256 женских.) Оспособљених учитеља било је 863. На издржавање ових школа потрошено је 1.107,029 фор., од којих је са 460,621 фор. државна у помоћ притекла. Један разред стао је 1803 фор., а један ученик 66·43 фор.

Виших девојачких школа било је 13 са 62 разреда, у њима је предавало 143 учитеља, а било 1365 ученица. Од учитеља било је у овим школама 69 мушких и 74 женске, а од ових су 134 са оспособљењем. Издржавање ових школа стало је 221,156 фор., ту је урачуната и државна припомоћ од 244,751 фор. На један разред потрошено је 162 фор.

Године 1886/7. било је 783 државне нар. школе; од ових су 715 основне, 19 виших народних, 40 грађанских, 9 виших девојачких школа. У свима овим школама учило се 70,227 ученика, под настављањем 1588 учитеља. Државних школа има највише у Берешкој жупанији 58, у Пештанској 56, у Тренчинској 37, у Торданској 43, у Мармарошкој 48.

Број државних основних школа за годину дана умножен је са 43. У основним школама радило је 1202 учитеља, а било је 33,204 мушких и 32,162 женских ученика у 1207 дворана. На једну дворану долази просечно 54

ученика. Од учитеља било је 1171 оспособљен и то 754 мушких и 449 женских. На издржавање ових школа потрошено је 980,263 фор. Овде је урачуната свота 733,983 фор., која је из државне благајнице потрошена. На појединог учитеља долази 567·21 фор. трошак једног учитељског места износи 923·85 фор., а на једног ученика износи 15·10 фор.

Државних виших нар. школа било је 19, у овима је радило 72 учитеља, а било је 555 ученика. На издржавање једног учитељског места потрошено је месечно 1217·2 фор., а на једног ученика 157·9 фор.

Државних грађанских школа било је 39; у овима је радило 243 учитеља, ученика је било 1952 мушких и 1436 женских. На једно учитељско место потрошено је 1236·4 фор. а на једног ученика 88·7 фор.

Државних виших девојачких школа било је 9, са 1093 ученице и 118 учитеља. На једно учитељско место потрошено је 1667·7 фор. а на једну ученицу 180 фор.

III. О учитељима. У 1886/7. години било је 24,148 учитеља; од 1869. године умножен је број за 6356. Овај број учитеља није довољан за попуњење свих учитељских места, јер ма да на једног учитеља просечно долази 62 ученика, ипак за 233,472 деце за школу способне није било ни школа, ни учитеља.

На једну школу долази просечно 1·46 учитеља. На једну државну школу 2·03 учитеља, на једну општинску 2·16, на једну римокатоличку 1·16, на једну грко-католичку 0·98, на једну ист. православну 1·14, на једну реформатску 1·25, на једну евангеличку 1·50, на једну унитарску 1·24, на једну јеврејску 1·84, на једну приватну 1·53 и на једну друштвену долази 1·61 учитељ. Највише је учитеља у општинским и државним школама, а најмање у грко-католичким.

Године 1887. било је 3133 неоспособљених учитеља. Највише неоспособљених учитеља има код унитараца (41·1%), за тим код грко-католика 29·1) и код ист. православних (24·2%. Најмање неоспособљених учитеља има у државним школама.

Редовних учитеља било је 87·97%, а помоћних 12·03%, од хиљаде учитељских снага било је 875·5 мушких и 124·9 женских. Највише учитељица има у државним, приватним и друштвеним школама, а најмање у протестанским. Мађарски говорити знало је 86·85%, предавати на мађарском језику знало је 3·93%, но мало су знали 5·76%, а пису ни мало знали 3·46%.

У државни учитељски мировински фонд уплаћивали су 18,162 учитеља и 10,062 васпитатељица. Умировљених учитеља било је 509, учит. удовица 1049 и учит. сирочади 1696, који су примали припомоћи из благајнице мировинског учитељског фонда.

IV. Издржавање нар. школа. Године 1886/7. на 24,148 учитељских места потрошено је 14 866,120 фор. Од све суме на сваку хиљаду порезне фор. пада 160 фор. Издржавање једног учитељског места стало је: у Будимпешти 1734·9 фор., у Шопронској жупанији 927·7 фор, у Хајдушкој жупанију 928·3 фор., у Мало Кикилској жупанији на једно учитељско место потрошено је просечно 247·2 фор.

Од горесзначене своте приход је 73·67% у готовом новцу и 26·33%

других извора. Од непокретних добара био је приход 15·34% од главне своте; 2·66% од интереса на уложени капитал; 11·91% уписнине и школарине; 12·44% државне припомоћи; 30·56% општинске припомоћи; 21·99% црквене (вероисповедне) припомоћи и 5·1% разних прихода.

Горња свота као расход издана је: 67·41% на плате учитељима; 5·91% на плате помоћним учитељима; 6·58% на огрев за школе; 1·52% на школ. учила; 1·11% на припомоћ сиромашним ученицима; 9·04% на оправке шк. здања; 8·43% на разне издатке. Приход једног учитеља износи просечно 171·74 фор.

(Наставиће се.)

ПРОСЛАВА

40 годишњег песничког рада Змај-Јована Јовановића *у „Кишфалудијевом друштву“ у Будимпешти.*

Особита је част „Кишфалудијевом друштву,“ што може српском свету јавити, да ће у седници својој, која ће бити у среду 17. (29.) Маја о. г. у 5 сахата после подне у дворани „Мађарске учене академије“ у Будимпешти, прославити 40-годишњи песнички рад свога члана Змај-Јована Јовановића по овом распореду:

1. Председник Павле Ђулаји отвара седницу и поздравља јубилара песника.

2. Говор члана А. Хаџића о животу и књиженном раду Змај-Јована Јовановића.

3. Члан Емил Абрањи чита неколико песама Змајевих, које је он превео.

4. Члан Др. Антоније Варади чита песму своју, коју је за ову прилику спевао.

5. Завршни говор председников.

После свечане седнице банкет у почаст јубилару-песнику, на који се учтиво позивају сви поштовачи песникови било са стране, било у месту.

Ко би на том банкету хтео учествовати, нека изволи ту намеру своју изјавити најдуже до 16. (28.) Маја о. г. секретару „Матице Српске“ и члану „Кишфалудијевог друштва“ г. А. Хаџићу, а на адресу: **Budapest, Tököly-intézet. Zöldfa-utca 25. szám.**

У Будимпешти, 5. (17.) Маја 1889.

Председништво „Кишфалудијевог друштва.“

ПОЗИВ НА СРПСКИ НАРОД.

У селу Кнезу у тамишградској жупанији, где су негда сами Срби становали и лепу цркву и школу имали, у коју су по хришћанској љубави и једноверну браћу Роману пустили, сада је број Срба спао на 150 душа, а Романи се јако умножили ове године Србе из цркве и школе истисли. Србима је по пресуди суда уступљена само свештеничка сесија и трећина учитељске земље и предате су им славенске-црквене књиге, које су Романи вандалски из цркве избацили били, а осим тога у замену за

цркву, утвари црквене и за школу досуђено им је само 7932 фор., коју своту дужни су им Романи исплатити.

У овом селу српски је парох честити родољуб г. Никола Николић. Под његовим председништвом закључила је српска црквена општина у Кнезу, да пореже на 150 душа своту од 2300 фор, а како Срби имају тамо 23 сесије земље, то долази на сваку сесију 100 фор. — За земљиште, где ће се црква зидати, платиће Срби 1200 фор., а нуждно им је најмање 12.000 форинти да сазидају себи — броју свом одговарајућу црквицу и школу, као тврде бедеме Србства и православља са језиком славенским и српским, који ће их чувати од поплаве романске, што је већ многе стотине хиљада у источним крајевима Угарске и Ердеља потопила и од Србства одтуђила.

У дивно састављеном позиву моли и преклиње ова мадена, али честита општина српска, српске црквене општине и манастире српске, великодостојнике и имућне људе и све Србе, да милодарима својима у помоћ притекну овој браћи својој. Помозите нам веле: „Да на цркву крст златни метнемо, да крст сијне као на грани сунце, да нам народ на ноге устане, крсту служи и Милошем живи.“ (П. П. Његош.)

Особито се обраћа општиница ова свештеницима и учитељима и моли их, да скупљају по народу прилоге на зидање цркве и школе у том месту и ради снабдења цркве са црквеним утварима (иконама и одеждама), а школе са школским намештајем и училима.

Сваки и најмањи прилог објавиће се и увести у споменицу нове цркве, у којој ће се на сваком богослужењу вршити топле молитве Богу за здравље и спасеније ктитора и приложника Божијега храма и православне српске народне школе у Кнезу. Прилози се шаљу под адресом: **„Görög-keleti szerb egyházközségnek. Knézen (Temesmegyében.)**

КЊИЖЕВНОСТ.

НАУКА ГЛАВНИХ ПОЈМОВА МУЗИКЕ. Одобрено и препоручено од срп. прав. нар. црк. Шк. Савета под бр. 29/73 ех 1888. за учитељске и више девојачке школе. Написао Драгутин Блажек, учитељ музике на приправничком заводу и вишој девојачкој школи у Сомбору. Цијена 60 новч. — 1 динар и 20 пара. Издање књижаре МИЛИВОЈА КАРАКАШЕВИЋА у Сомбору. 1889.

Не давно угледала је ова књига свијета. Она је испунила празнину, која се осјећала на музичком пољу наше сиромашне књижевности.

Музика, као једна од најдивнијијех вјештина, неговала се у цијелом образованом, па чак и у необразованом свијету. И код нас Срба почиње у новије доба, поред народне музике и његових гусала, напредовати ова вјештина. Већ имамо више славних композитора: *Корнилије Станковић, Аксентије Максимовић* (умр'о у Прагу), — даље *др. Јован Пачу, Ј. Маринковић* и др. Ови се могу бројати међу изврсне композиторе цијелог образованог свијета. Имамо и доста композиција које од *српских*, које од *чешких* и *словеначких* композитора, које су на високом степену савршенства.

Али шта нијесмо имали? — Нијесмо имали *стручну* књигу, из које би учили они, којима није могуће због материјалних околности другим начином т. ј. *приватним часовима*. Нијесмо имали *стручну* књигу, којом би ликовођа поучавао своје пјеваче у разумијевању нота, — па ни ручну књигу за ученике српских школа. — То нам је дао господин *Драгутин Блажек*.

Истина, г. Блажек није Србин, — али он се бави међу Србима већ више од *двадесет* година и православље је вјере — дјелујући с почетка као ликовођа, а послије као учитељ музике на српској учитељској школи у Сомбору, — те смо с пуним правом могли изискивати, да *такову* књигу напише. — Он је то и учинио, на чему нека му је: „хвала!"

У предговору вели г. Блажек, да је увидио потребу за лакшу наставу у теорији музике, те с тога је и написао ову књигу.

У погледу терминологије музичке придржава се госп. писац *српског* умјетника *дра Јована Пачуа*, а усвојио је изразе ове с тога, што је др. Пачу употребио већином талијанске изразе, где нема згодног на српском језику.

„Питање о музичкој терминологији могло би се по мом мишљењу решити коначно само сазивом музичког збора, где би се путем гласања усвојили поједини већ постојећи музички изрази," вели г. Блажек.

Загребачки лист **„Vienac"** приговорио је г. Блажеку, што се није служио *Кухачевом* терминологијом. — Ја не порицем, да је г. Кухач *изврстан* стручњак на музичком књижевном пољу. Али зар др. Пачу није? — Терминологију музике може *само академија* установити, јер је она меродавно тијело у том погледу. Дотле пак стоји писцу од воље: какве ће изразе употребити. Треба осуђивати немар пашијех академија! Г. Блажек није ни мало погрјешио.

Кухач употребљује за $^1/_{32}$ назив: *триестдругина*, а за $^1/_{64}$: *шездесетчетвртина*. За ово још немамо израза. Др. Пачу употребљавао је: *триестдвегина* и *шездесетчетвртина*. Но уњедајући и сам, да ни једно, ни друго не звучи пријатно, обрати се на г. *Јована Бошковића* у Београду, који му је писао тада да треба звати: *тридесетдвојна* и *шездесетчетворна*. Те изразе налазимо и у горенаведеној књизи. Ово је само за примјер.

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Референт за православне српске црквене и школске ствари. Код крал. земаљске владе у Загребу установљено је званије референта за православне српске црквене и школске ствари. За првог референта именован је г. Милан Николајевић досадашњи концеписта исте земаљске владе. Надамо се, да ће у овом родољубивом и честитом Србину права и школа српска у Хрватској и Славонији наћи искрена и верна пријатеља и савјестног извјестиоца код земаљске владе.

Српске народне комуналне школе у Панчеву походио је у Априлу државни надзорник жупаније торонталске и како чујемо: задовољан је био са стањем и успехом тих школа.

Православна српска вероисповедна школа у Станишићу. У Станишићу у горњој Бачкој, где су негда сами Срби становали, живе и данас до 700 душа православних Србаља, који поседују 12 сесија земље и има међу њима 210 брачних парова. Народ је здрав, лепог узраста и облика и морално добар, има своју цркву и врло добру вероисповедну српску народну школу, коју политична општина сеља Станишића издржава. У овој школи има четири разреда и у њима 43 мушке, 37 женске деце; свега 80 ученика свакидашње школе. У повторну школу долази 15 мушке и 12 женске деце. С јесени и преко зиме полазе сва деца школу најуредније и најточније, али с пролећа многи изостају због пољских послова и чувања стоке и живине, али инак и преко лета има по 60 деце у свакидашњој школи. Школска је дворана пространа, видна, има у њој 18 добрих скамија и снабдевена је са нуждним училима боље — него многе варошке школе. Стан учитељев састоји се из три собе, две кухиње, брашнаре (јестичаре) и уз њега је кошара, наслон и све зграде, што су нуждне за домоводство, а налази се и прекрасна, добро уређена башта. Учитељ је г. Павле Коњовић, школски управитељ је преч. г. Василије Чупић парох и председник школ. одбора. Старатељ је г. Мојсеје Жижић. Школу издржава и учитеља плаћа политична општина местна и садашњи кнез Андрија Поц немац, за племениту дужност своју сматра старање о овој школи, која је и у најновије доба његовим заузимањем оправљена, окречена и са нуждним намештајем и училима снабдевена. Учитељ ужива добру плату и $^1/_2$ сесије земље, а школа има још и своју засебну закладу, која се састоји из главнице од 2300 фор и 6 јутара оране земље, која се под закуп даје, а закупнина се на умножење школске закладе обраћа. У месту том римска општина састоји се из Немаца и нешто Словака; она броји 6000 душа, 1500 брачних парова, који поседују 200 сесија земље.

НЕКРОЛОГ.

Милица Ковачићка рођена Вукићевићева испитана и оспособљена српска народна учитељица, верна љуба г. Евгенија Ковачића професора на државној гимназији у Сомбору после дужег боловања преселила се у вечност лицем на велику суботу ове године 8. Априла у пет часова у јутро у онај мах, кад су обнашање плаштанице около храма Божијег звона огласивала. — Покојница је рођена 1861. године у Сомбору и ћерка је угледног и старог грађанина овдашњег Николе Јовановог Вукићевића. У младим својим годинама свршила је више разреде девојачке школе и учитељску школу у Сомбору године 1876. са отличним успехом и на скоро за тим удала се, те је у пререченом браку живећи оставила мужу свом два синчића Озрена и Влајка. — Сарањена је лицем први дан Ускрса после вечерња по ускршњем пропису свете наше цркве уз велико саучешће овдашњег становништва и уз пратњу свију приправника и приправница, које су дивно појале при износу покојнице, за време спровода и на опелу: Христос воскресе и друге ускршње песме. — Бог нека утеши ожалошћеног супруга и дечицу јој, седога оца, браћу сестре и осталу родбину, а доброј души њеној нека дарује спасеније и славу небеску!

Јулка Михајловићева учитељица у Сенти. Рођена 1859. год. у Сентомашу, где је свршила основну школу. У Сомбору 1872. године свршила је вишу девојачку школу и учитељску школу, коју је са отличним успехом свршила и строги учитељски испит (заједно са пок. Милицом Вукићевић удатом Ковачића) год. 1876. положила. Од године 1876—1877. беше домаћа васпитатељица деце у дому кр. српског министра г. Владимира Јовановића у Београду. За тим се две године одмарала испомагајући у учитељској служби у Сентомашу свога старога отца пок. Лазара Михајловића. Од године 1879—1880. беше учитељица на Ђурђевачкој школи. Од године 1880—1881. беше учитељица у Футогу. Од године 1881—1882. замењивала је своју покојну сестру Милицу Михајловићеву учитељицу сентомашку. Од године 1882. па до дана смрти беше као редовна учитељица сенћанска, имајући при себи и дворећи своју покојну сестру Мидицу, која је код ње у Сенти и умрла године 1884. Поред болне сестре као ваљана кћи беше непрестано уз своју мајку, старајући се за издржаване њено. Последњих година поболевајући, тражила је лека по купкама и том приликом ју је честита општина Сенћанска великодушно помагала. Од почетка 1888/9. године усљед јаке бољетице није могла ни отпочети школска предавања. Свесна сенћанска општина уважавајући труд и рад ради одакшања покојници из својих извора и не крећи јој плату учитељску, постарала се и за заменика, који ју је до конца живота њеног у школи замењивао. Покојница је уснула при чистој свести дана 15/27. Априла о. г. у наручју своје мајке и у присуству своје још једине сестре Погребена је на Сенћанском гробљу 16/28. Априла уз пратњу сенћанског црквеног певачког друштва и уз присуство многобројног грађанства и школске дечице са неописаном великом жалошћу. Покојницу оплакује неутешна мати и тужна сестра јој Катарина приправница III. разреда у учитељској школи Сомборској.

Милан Машировић приправник III. разреда син г. Михаила Машировића званичника у патријаршској канцеларији у Ср. Карловцима после једногодишњег тешког боловања преминуо је у наручију својих ожалошћених родитеља у Ср. Карловцима 21. Априла, а сљедећега дана уз велико саучешће богословске и гимназијске младежи и становништва Карловачког на горњем гробљу тамошњем сарањен.

РАЗНО.

Видовданска свечаност у Сомбору. Вредно је знати, како се у Сомборској светођурђевској цркви од 1870. године почињући сваке године прослављa успомена св. кнеза Лазара 15. Јунија. Тога дана држи се у поменутој цркви свечано јутрење и служба Божија, на којој присуствују сви ученици и ученице српских народних и више девојачке школе као и сви приправници и приправнице, који о јутрењу поје сједалне, катавасију, свјетилан, стихире на хвалитех, велико славословље, а на служби изобразателна, блаженства, тропар и кондак великомученику и остало. Деца се облаче као о празницима и одговарају на ектеније, а о причастноме и о дељењу антидора поји се дивна песма св. Кнезу Лазару: „Ис-

равилевъ коль благъ Богъ есть сердцемъ правымъ.“ Више пута се тога дана на служби причешћиваху сви ученици и ученице. Простога народа, особито женскиња бива много у цркви. Гдекоји пут су тога дана држани свечани испити у народној школи. Зар се не би могло овако и још свечаније прослављати у свакој цркви нашој успомена св. кнеза Лазара?

Краљевски дар. Његово ц. кр. Величанство Премилостиви Владалац наш благоволио је на зидање православне српске вероисповедне школе у Ловри на ади Чепељској СТО ФОРИНТИ а. вр. из своје приватне благајнице најмилостивије подарити.

Дарови школама и учитељима. Господин М. Малешевић учитељ српске комуналне школе у Манђелосу изволио је предплатити „Школски Лист“ за 1889. годину за себе, за школу у Бремену месту рођења свог, за школу у Калазу, за учитеље у Муачу, Столном Београду, Мединици и Ульанику.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Уреднишгву овога листа достављене су ове књиге и листови на приказ:

„Летопис Матице Српске.“ Уређује А. Хаџић Књига 157. 1889. Свеска прва. У Новоме Саду. Српска штампарија дра Светозара Милетића. 1889. Цена 70 нов. (Ова је свеска богата разноврсним чланцима; међу осталима у њој је започета занимљива биографија отличног проте и катихете Јована Витковића.)

Гласник српскога ученога друштва. Књига 68. Расправе и други чланци. У Београду 1889. У штампарији краљевине Србије. — На продају у књижарници В. Валожића.

О крсном имену. Шаљива игра у два чина. Склопио Иван М. Поповић. Цена 20 нов. Сомбор. Издање и штампа Антонија Мужика 1889.

Просвјета. Лист за цркву и школу. Свеска I., II. и III. Година I. Издаје: Књ. прн. Министарство Просвјете и Црквене Дјела. Цетиње, 1889. У Књ. прн. државној штампарији. Свака свеска стаје: у Црној Гори 20 нов., изван Црне Горе 30 новч. Просвјета излази у половини сваког месеца на 2—3 и више табака. Цена је у Црној Гори на годину 3 фор., а на 4 месеца 1 фор. (Дично учитељство црногорско ево већ четврта година у обилној мери чита и потпомаже овај „Школски Лист,“ па и ове године до 70 учитеља црногорских примају „Школски Лист.“ Ми се надамо, да ће православно свештенство српско у Аустро-Угарској, а исто тако и свесно учитељство српско „Просвјету,“ овај први и врло добро уређивани лист за цркву и школу, својски потпомагати и од своје стране топло препоручујемо читаоцима нашима, да се постарају у кругу познанства свога: што више претплатника на овај ваљани лист набавити и тиме развитак просвете у Црној Гори потпомоћи.)

Жича. Орган удружења свештенства жичке епархије за хришћанску науку и потребе свештенства. Број 1. и 2. (Априла 1889. Година I. Власник и издавалац: удружење свештенства жичке епархије. Одговорни

уредник Дим. К. Михаиловић, свештеник. Крушевац. Штампарија А. Миљевића и Ђ. Будиловића. 1889. Цена је листу: на годину 10 динара, на по године 5 дин., за стране земље 5 фор.

Православно исповиједање вјере католичанске и апостолске цркве источне. Превео Митрофан Шевић, професор у богословији задарској. Прештампано из „Истине." У Задру. Штампарија и Водицке. 1889.

Историја руске књижевности. Кратак преглед са особитим обзиром на новију књижевност и са библиографским белешкама. Написао др. Павле Висковатов, редовни професор на универзитету у Дорпату. Превео др. Милан Шевић. У Новом Саду. Издање Књижаре Луке Јоцића 1889.

Унија у Тржићу и погибија попа Николе Гаћеше године 1820. Прилог за историју српско-православног владичанаства горњокарловачког. По оригиналнијем званичним писмима написао свештеник Маџојо Грбић, катихета и професор српске учитељске школе Горњокарловачке. Посвећено спомену покојног јединца пишчева. Прештампано из „Истине." У Задру. Штампарија И. Водицке. 1888.

Извештај о београдској учитељској школи за 1887—8 школску годину. Спремио др. Војислав Бакић, управитељ и професор исте школе. У Београду. Краљевско српска државна штампарија 1889.

Српска краљевска велика школа. Наставничко особље свију факултета и преглед предавања за 1888/9. школску годину. Београд. Штампано у штампарији краљевине Србије. 1889.

Извјештај о српско-православном богословском сјеменишту за Босну и Херцеговину у Рељеву код Сарајева за школску годину 1887/8. Уредио: Протојереј Петар Петриновић, ректор богословије. Година I. Сарајево, земаљска штампарија 1888.

Извјештај о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1887—88. Година X. Задар. Печатња Ивана Водицке. 1888.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Благородном господину Лазару Дунђерском, велепоседнику у Сентомашу, који се милостиво предплатити на „Школски Лист" за срп. православну општину у Мађар-Бојн благоизволео. — Овим се од стране срп. правосл. општине мађарбојске најтоплије захваљује, а тако и од стране моје мале личности.

У М. Бојн, 30. Априла 1889. године.

Љубомир Баш приир. учитељ.

Примили смо за награду достављену расправу под насловом: „Народно образовање и здравствено стање." Расправа ће се ова, ако буде могуће, на челу броја 6. започети.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Ванредни прилог к броју 5. Школ. Листа 1889.

а најдубљом тугом јављамо сродницима, пријатељима и познаницима, да нам се премили, добри и непрежаљени син

МИЛАН ВУКИЋЕВИЋ,

ПРАВНИК ТРЕЋЕ ГОДИНЕ,

у цвету своје младости у 24-ој живота години после кратког боловања о понoћи у очи 13. Маја тихо и мирно у вечност преселио.

Тело незаборављеног нам милог покојника опојано је у саборном свето-Ђурђевском храму Сомборском у недељу 14 Маја у 5 часова после подне, а за тим је уз велико саучешће на Успенском гробљу у породичној гробници сахрањено.

Молимо за тихо саучешће!

У Сомбору 15. Маја 1889. године.

Бог му дао вечни покој!

Дубоко ожалошћени родитељи:

Никола Ђ. Вукићевић и **Меланија Вукићевићка**, рођена **Ракићева.**

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уреднишгву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. У Сомбору 15. Јуна 1889. Год. XXI.

О НЕГОВАЊУ РАДЉИВОСТИ КОД ДЕЦЕ.

(Свршетак.)

Нова школа, попунивши Песталоцијево начело очигледности принципом представљања, није више школа, у којој деца само уче, него завод, у коме се представно ради. Нека нико не мисли, да деца по начелу очигледности, које је темељ данашњим васпитним теоријама, у школи не раде. Раде боме и те како, али духом. Свестраним расматрањем примају предмете из спољашњег света у себе и тако долазе до знања. Али човек се не састоји само од духа, него и од тела. Тело је оруђе духа. За то ваља и тело да ради. Помоћу чула долази се до духовне радње. Дакле, ако се вежбају и образују чула, која оно, што је постало унутрашње, представљају спољашње, онда се тиме вежба и негује дух. То је потпуно схватила данашња школа, те је сву наставу у том смислу преустројила. Од како се деци у школи код рачунске наставе дају у руке прутићи, коцке и куглице, да сами њима раде и виде постанак бројева, од то доба опажа се много већи напредак у школи у рачунању, него пре, док су деца морала у глас учити таблицу множења, као нешто готово, фиксирано. Наће се и данас по нека школа, у којој учитељ не цени много ту нову тековину данашње педагогије; али, срећом, мало је таких школа и учитеља. Неки мисле, кад предају, н. пр. земљопис, да је довољно, ако они одређену лекцију изговоре, а деца да посвете то време Харпократесу, богу ћутања. Каква је разлика између таког учења и оног у напредној школи, где се, н. пр: земља, која се изучава, видљиво представља у главним цртама! Не мора то бити мајсторска израда, тек главни облик земљин да се представи. Тако представљајући облик каке земље, дете уједно памти и ради телом. На тај се начин негује код деце радљивост. Дошавши из школе кући, дете за јамачно неће пропустити, да покуша оно

чинити, што је у школи учило; јер дете, по природи својој, има склоност, да творно делује.

Да би се дух и тело хармонички образовали, уведен је у основне школе по свима напредним земљама ручни рад. У нас се више пазило у том на женску децу, него на мушку. Женски ручни рад попуњава оно, што је недостојало старој школи; а вртарство мушкарцима као и женскима помаже, да им учење међу четири зида не постане досадно. У врту деца често на ново оживе, постану чилија и способнија за умни рад.

Негујући радљивост код деце, спремамо тако грађане будућности наше за три величине: за природу, друштво и Бога. За природу васпитаће се дете, ако се природне моћи његове узнегују хармонички; честит члан друштва и народа српског постаће оно, ако се за рана привикне на рад, а и Богу ће угађати свега живота свога, ако буде радљиво, јер не ће доспевати, да о злу мисли и опачину снује. Међу тако васпитаним подмлатком све ће се више ценити стара српска реч, да се ваља Богу молити и радити; и благо породици и друштву, где се сваки дан множи број оних, који се држе српске пословице: „Ради, као да ћеш сто година живети, а моли се Богу, као да ћеш сутра умрети.“

Васпитачи дечији, родитељи и учитељи, ваља својом радљивошћу да служе за пример васпитаницима својима. Учитељима може служити као диван углед знаменити и неумрли српски научник Ђуро Даничић. Он је једнако живео у тој мисли, да смо дужни сатирати себе, служећи народу. Благо општини, у којој се налази учитељ, који живи у тој мисли! Већина очева упућена је својим позивом, да делује изван породичког круга, за то мати прима на се дужности васпитачке на дому. Ако и јесте данашњој школи дужност, да децу готово свему, што уче, у школи научи, ипак има задатака домаћих — одређених, да радљивост у деци подржава. Нека родитељи, кад буде потребно, подсете дете своје, да изради домаће задатке. Добро је, да почешће загледају: у каквом су му реду прописи. Мимо тога нека не одвраћају деце своје, ни мушке ни женске, од помањих кућних послова. Неке госпође из отменијих разреда, стидећи се рада, крате својој деци посао и служе им само собом за рђав образац. Таке женске морале би знати, да су на врло рђаву путу и да шкоде народу своме српскоме; јер — навикавајући пород свој на леновање и разоравајући оно, што школа гради,

чине оне велико зло целом народу своме. Народ српски много је назад с тога, што се у њему слабо развија економска свест, а та свест ниче само из радљивости, коју ваља баш понајвише мајке српске и оне, које мисле то да буду, својски да негују. Када би у том ударише правим путем, тада би благостање народа нашега постало царство, у ком никад не би залазило сунце. Има ли игде лепшега примера Српкињама за радљивост, но што је био у двору српског краља Уроша Великог, где се краљица и снаха њезина нису стиделе прести вуну и радити друге домаће послове. Тај пример нека имају на уму све оне женске, које се боје, да ће, ако узраде, изгубити нежност и лепоту. Можда ће оне радећи доиста постати нежне и налик на римску богињу лепоте, али нек не забораве, да је та иста Венера римска уједно била и богиња лешине.

Владимир Красић.

ШКОЛСКА ДИСЦИПЛИНА.

По *Коменском и Корбу*.

(За награду.)

(Свршетак.)

B) Начин примењивања дисциплинарних средстава.

Циљ примењивања дисциплинских мера је или да се преступи предупреде, или да се преступи казне,*) да се не би понављали.

При примењивању дисциплинарних средстава учитељ се мора чувати гнева, раздражења и љутине, но треба: да их примењује ни строго, ни благо, већ умерено — с родитељском љубављу и искреношћу, да би онај, на ком се дисциплинарне мере примењују, увидео, да се то чини ради њега и његовог побољшања, а да не прими као последицу гнева и раздражености учитеља, но као последицу преступа, што је он учинио и тим ће се чувати, да не би у будуће казну заслужио и учитеља љутио.

Ако се деси, да је какав ђак врло неморалног владања, па не само што је сам такав, већ и своје другове одводи с правога пута, то над таквим учеником треба сва дисциплинарна средства од најблажијих до најстрожијих применити, па и прут

*) У духовне казне спада и надзор у овом случају, кад ученика непрестано надзирава учитељ, а кад је овај спречен, онда ко други — служитељ, или који од ученика. Тада се ученик осећа на сваком кораку, да је неслободан и тим је казна врло осетљива.

у овом случају може се употребити, али ипак са дозволом родитеља. Но — ако се покаже, да све ове мере нису ни најмање утицале на понашање учениково, онда га треба оставити и дићи руке од њега.

А да не би такав ученик својим рђавим понашањем кварио и остале ученике, треба га из школе искључити.

Запитајмо се сад: да ли је овај поступак имао икакве користи по школу? Природно је, да је имао, јер и ако све дисциплинарне идеје нису ни најмање утицале на тог ученика, оне су непријатно утицале на остале ученике, по што су увиделе рђаве последице покварепог владања — преступа, па из страха, да не би ово и њих постигло, чуваће се од истих преступа.

Дужност учитељева у дисциплини.

Ауктоpитет учитеља може се сматрати као дисциплинарно средство. Аукторитет учитеља чини: Знање, личност и понашање, па и године, јер што је учитељ старији, тим се више поштује. Учитељ својим аукторитетом мора бити јасна звезда на небу школском, на коју деца пазе и по њој се управљају.

Учитељ мора својим понашањем, уредношћу у вршењу дужности, тачности у времену, учтивости, марљивости, енергичности итд. давати пример својим ученицима, јер су деца упућена на подражавање, о чему се можемо сваког дана уверити.

Учитељ мора надзирати над ученицима, но то да не буде непрестано, јер се сматра као казна, него тај надзор мора бити родитељски. Право вели Ж. Ж. Русо: „Да неко буде истински васпитач, ваљало би: или да је отац, или нешто више од човека.“

Дисциплина је у опште једна од главних фактора при васпитавању, настави и сваком раду, јер без реда нема ни рада. За то треба, да се у почетку школске године одмах настане, да се у школи утврди дисциплина и да се њој привикну ученици — особито „новајлије.“

За то ви, учитељи и просветитељи народни, не заборавите на важну улогу, коју игра дисциплина у настави, па гледајте, да је свугде уведете, где је нема, а да је утврдите, где је слаба; тим ћете много добити, јер без добро уређене дисциплине, не ћете моћи ни стопе крочити у напред у тако тешком и замашном раду!

МИСЛИ И ИЗРЕКЕ
ЈАНА АМОСА КОМЕНСКОГА.

Забележио их Љубомир Лотић.

Човек није ништа друго, него хармонија и с поља и изнутра.

* * *

О, не будимо слепи, па знајмо, да има човек у себи корења свакојаких хармонија од свих морала и крепости, само кад би умео из тога корења измамити грање.

* * *

Срамота је, што хоћемо да знамо само за своје опадање и пропадање, а ништа о подизању и напредовању.

* * *

Сваки је онакав, какво му је одгојење.

* * *

На сваки начин пак и нада све друго треба науке и изображења свећеницима и учитељима, да пошто имају: друге да просвећују и поучавају, не буду сами жижак без уља, свеће без свештила, мачеви без оштрице, воће без очију итд.

* * *

Чему се људи из малена привикну, то се лепи уз њих до седе им старости, па било ово добро, било зло; јер први су утисци трајни.

* * *

Ваљана школа јесте она, где се дух људски правим знањем свих ствари просвећује, нрав и обичаји уређују у облагорођавању јединства и хармоније, где се срце силним кореньем у Бога испреплеће, а језик оспособљава за разноврсну милу речитост.

* * *

Да се знање постигне, не ваља да се младеж туче, лупа, мрцвари, те да виска, плаче и јауче, већ ваља настојати, да се сва настава врши само мило, вољно и љубазно.

* * *

Знање нека не буде површно, на име: да се само нешто за другим рецитује и говори, већ да сваки сам све ствари потпуно присвоји разуму, тако, да што зна, у истину зна, што уме, да уме тако поуздано, као што види — да види, што држи — да држи.

* * *

Што је уређено и докле је уређено, дотле постоји; ако изађе где што из свога реда и колосека, није могуће да постоји; руши се, квари, пропада, застаје, не иде, или иде странпутице и делимице. Ово се може доказати с много примера на природним и уметним стварима.

* * *

Настава се не темељи ни на чем другом, него на доброј подели времена и на добром начину предавања.

* * *

Учити се посматрати и познавати, није друго, него прегледати; учити се радити, није друго, него навикивати се; учити се говорити, није друго, него саопћавати.

* * *

Начин поучавања (ако хоћемо, да дух људски све, што му се пружа, лако, чврсто и брзо појми) треба да буде према природи*) и онда ће бити поуздан, те не ће промашити смера.

* * *

Мисао наша је као коло, што се непрестано врти, или као млин, што непрестано меље, којему пошилари, спољна чула (вид, слух, кус, њух и осетљивост) ваздa доносе ствари за мељиво. А доносе (ако их не надгледа врховни управитељ — разум) свакојаке таштине, где што дочепају, а ретко зрневље корисних ствари, обично само плеву таштине, песак, земљу, струготине итд. И тада бива, да се, као што се у млину догађа, сви углови запраше и запрљају. Унутрашњи дакле млин, мисао (која се такође зове огледалом и оком) чувати, да се не запраши, значи: не допустити, да се младеж не забавља неваљалим стварима, него да се одмах за рана пуни оним, што води правој мудрости.

С тога се мора младеж привикавати и учити, да у реду држи своју мисао, да ова не лети тамо-амо, него да пази на оно, што ради.

* * *

Нико не ће проникнути у разлог истине, ко се почне сумњом поучавати.

* * *

Неумно раде они, који — узимајући: да вежбају децу и одраслу омладину, не почињу са моралом и сталношћу у добру, те да их уче осећаје обуздавати и собом владати, него их одмах упућују у литерарно знање; док јахач прво мора коња зауздати и себи га послушним учинити, док га овако или онако хоће да управља. (Наставиће се.)

---

*) О томе, да настава треба да буде *према природи*, особито лепо и изврсно је писао славни Дистервег у чланку под натписом: „Ueber das oberste Prinzip der Erziehung“ (у „Reinische Blätter,“ I. кн. 1. св. стр. 54—69. 1830.) и ја, кад сам читао тај чланак, држао сам, да је то начело Дистервегово, док нисам после нашао, да је већ и Коменски скоро две стотине година пре Дистервега то исто наглашавао. — Наводим то за потврду ономе, да често пута и нехотице човек по неке велике мисли и изреке придаје појединим већим или мањим људима, који тек доцније долазе у повесници културног напретка човечанског, а овамо су те мисли и изреке можда много раније изрекли други велики људи и умови. Јесте, да доцнији људи обично много савршеније и прецизније пишу о тима мислима, начелима, претпоставкама итд., али слава за то инак припада онима, који су први изрекли, или изгласили. Љ. Л.

ЗАКОН ОД 31. ЛИСТОПАДА 1888. ГОД.

О уређењу пучке наставе и образовању пучких учитеља у краљевина Хрватској и Славонији.

ГЛАВА СЕДМА.

О приватних пучких школах.

§. 104. Приватне пучке школе, у којих се за школу способна дјеца подучавају, као и заводе, у којих дјеца поврх наука стан и храну добивају, може свако подизати и уздржавати уз следеће увјете:

а) Предстојник и учитељ морају доказати, да су онако оспособљени, као што се то тражи од дотичних учитеља на јавних пучких школах (§. 117.)

б) властник и учитељ морају бити особе како у обзиру казненога закона, тако и у обзиру ћудоредном непорочне;

в) научна основа мора садржавати најмање онолико, колико се учи у јавних пучких школах (§. 50.)

г) места за подигнуће или просторије за смјештење приватне школе, морају одговарати захтевом здравственим (§. 10.), к тому школа мора бити провиђена сходним покућством и потребитими учили (§. 15.)

д) тражећи дозволу, имају како они, који приватни завод само за наставу подижу, тако и они, који с таковим наставним заводом и одгојилиште спојити намјеравају, изриком назначити конфесију, којој завод намјењују, те им дјецу друге вјере неће бити слободно примати без нарочите дозволе, која за сваки појединн случај остаје придржана земаљској влади;

е) свака промјена гледе учитеља, научне основе и школске зграде има се путем жупанијске области, односно градскога поглаварства у Загребу и Осјеку, на одобрење предложити земаљској влади.

§. 105. Наставним језиком у приватних школах има редовито бити онај исти, који је наставним језиком јавних школах у истој обћини.

§. 106. Дозволу за приватне пучке школе подјељује земаљска влада, а тражити ју ваља путем жупанијске области, дотично путем поглаварства града Загреба и Осјека.

§. 107. Приватне пучке школе могу од земаљске владе задобити право јавности, ако течајем бар трију година буду одличним начином постизавале онај научни циљ, који је законом опредјељен јавним школам исте категорије.

§. 108. Приватне пучке школе, ако престану одговарати захтјевом овога закона, има земаљска влада према околностима или лишити права јавности, или их затворити.

§. 109. Родитељи или њихови замјеници, који дјецу дају обучавати у приватној школи, нису по том одрешени од приноса за уздржавање јавних школа.

ПОГРЕБ МИЛАНА ВУКИЋЕВИЋА,

ПРАВНИКА III. ГОДИНЕ.

У суботу 13. Маја, рано у зору распростро се изненадан и тужан глас, да је Милан Вукићевић, син заслужног управитеља и врховног школског надзорника г. Н Вукићевића, ноћас у поноћ тихо се и мирно у вечност преселио. Ненадно се затајао, да се до одјека анђеоске трубе више не пробуди. — Ова вест тронула је сваку живу душу и свако се страшљиво упитао: „Шта ће данас мајка, шта л' ће нежне сеје, шта ли мили братац, а шта ли бабајко, коме Милан беше нада из рана детинства, да ће некада продужити благословен рад у народу српском, у ком баба скоро већ по столећа дела? — Брига родитељска однела је Милана пре неколико недеља у Абацију, не би л' Милан, који је поболевати почео, дошао до бољег здравља, не би л' се окрепио и оснажио; али се Милан није осећао боље, те је зажелео повратити се дома, а своју тешку и смртну болест тајао је дубоко, само да својој милој родитељици укрепи наду, да он није болестан на смрт. Цело његово понашање тешило је и храбрило домаће, те и грађанство није знало, да је Милан тако опасан болесник; с тога није никакво чудо, што је глас о смрти Милановој тако изненадно дошао, те потресао цело грађанство; тим више – што је Милан био учтив, љубазан, услужан, добра срца, веран друг и пријатељ, као што му при последњем „с Богом" друг и пријатељ: Ђорђе Ђуришић, свршени правник, истините рече.

Када су нас први моменти велике жалости и туге прешли, онда смо са болом почели премишљати о злом удесу нашег народа. И онако нам је интелигентна снага прорешетана — чрез сиротиње и других околности, на ево се и неумитна и ненаситима смрт умешала међу редове, да нам граби омладину, да нам граби наду и будућност. Онај, који је имао средства и начина, да се потпуно изобрази и да стане у ред првих напредних бораца за народни напредак и будућност, мора лећи у гроб, а место његово остаје за дуго времена непопуњено. Младић, који је тек 24 године навршио, који је сазрео, да почиње озбиљно мислити и свестно живети, да ступи спреман на прави пут живота, мора напустити овај свет, мора у гроб лећи, а нама оставити тугу и жалост, да се вечито сећамо наше народне неудаће. — О, Боже, је л' заиста то Твоја света воља? — Пораженi смо, ал' роптати не смемо.

Грађанство је изразило уцвељеним родитељима саучешће, професорски збор учитељске школе, а по том виша девојачка школа са народним учитељима и учитељицама отишли су у недељу пре подне, где је најстарији учитељ г. Ника Грујић изразио осећајну тугу и саучешће учитељског збора, желећи од Бога утеху и мир ожалошћеној породици. — Г. Н. Ђ. Вукићевић био је јако поражен великом несрећом, али покоравајући се вољи Божијој, нада се, да ће га моћ Божија укрепити и да ће са милом успоменом на своје покојне за благо школе и народа, а особито као пријатељ учитељства порадити, да се осети и види напредак његова рада. Молећи се вазда Богу, да му укрепи и одржи живе и здраве оне, који су му тако мили и драги. — Није било ока, које није при тој жалосној сцени засузило, а није било душе, која није истинито желела, да Бог услиши молитву претужног родитеља.

Тога дана после подне био је погреб у 5 сахати по подне. Ма да је био вашар, опет је закрилио свет широки сокак. — Г. Сава Теодоровић приредио је укоп врло свечано. Омладина је носила око сандука факље. На сандуку умрлог било је положено 9 венаца и то ови натписи: „Непрежаљеном свом Милану“ — баба, мама, сестрице и брат. — 2. „Своме незаборављеном синовцу“ — стриц Петар Вукићевић. — 3. „Милану Вукићевићу правнику“ — Сомборска приправничка омладина. — „Свом верном и искреном побратиму“ — Давид Коњовић. — 5. „Незаборављеном другу Милану“ — другови му. — 6. „Своме незаборављеном сестрићу“ — Ангелина Ракић. — 7. „Незаборављеном нећаку Милану“ — теча и тетка из Вршца. 8. — „Свом милом својаку Милану“ — Агница Лукић из Вршца. — 9. Милану Вукићевићу. —

У цркви је појало тужно опело сомборско српско певачко друштво, а обучено беше целокупно свештенство са оба ђакона. Говорене су две беседе. Јован Јовичић, ђакон и катихета, говорио је о смрти и животу, те у колико је покренуо нас у почетку на тужне осећаје, у толико касније знао је умирити и спремити за све евентуалности. Беседа му је ремек-дело, а проповедање узорито. — Други је беседник био друг и пријатељ покојников г. Ђорђе Ђуришић, свршени правник. — Он нам је изнео живот покојников и успомене из живота му. — Он нас је ужасно растужио, јер нам је показао, каквог је доброг Србина Србство изгубило, како су другови честитог и карактерног

пријатеља изгубили, како је људство милосрдног младића изгубило. — То су врлине, за којима морамо тужити, што су са једним младим човеком у гроб положене. Није чудо, што је говорник на крају изјавио, да ће га другови, познаници и пријатељи вечно у успомени носити. — Нека му је и овим вечна успомена од нас!

Из цркве се кренуо спровод на св. успенско гробље, где је тело покојниково у гроб положено. Путем и на гробу појао је дивно приправнички хор.

Смућени и дубоко погружени вратисмо се дома, заман питајући себе: „Зар је баш морало тако бити?“ **Н.** —

(Прештампано из „Бачванина“ од 21. Маја 1889. број 21.)

СВОМЕ ДРУГУ

МИЛАНУ ВУКИЋЕВИЋУ.

У гробу је узданица,
Стрвен живот млад.
У гробу је срећа, радост,
И сав очев над.

Скуписмо се нас некол'ко,
Па узели чунак мали,
Те по мору жића наша
Носили нас морски вали.

Пловили смо, певали смо,
Бесмо срећни, бесмо чили;
Љубљасмо се, грлисмо се,
Јер смо другови верни били.

Али једном облак тмуну,
Па све нама ближе, ближе.
И ветрина јака духну, —
И бура се страшна диже.

Бура бесни, а чун плови...
— Вал га носи доле, горе...
Један зграби Милана нам
И зарони у то море.

* * *

Сада мирно то је море,
Још'те плови чунак мали...
Ал' у чуну несмо скупа,
Један другар нама фали.

У Сомбору о Духовима 1889. Божидар Борђошки.

МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ШКОЛА У УГАРСКОЈ ГОДИНЕ 1886/7.

(Свршетак.)

Учитељских школа било је 71 и то 25 државних, 24 римокатоличких, 4 грчко-католичке, 3 православне, 4 реформатске, 10 еванђеличких и 1 јеврејска. Од школа су 6—7 за учитеље нар. осн. школа и 1 за васпитатељице. За мушке је било 52, а за женске 18. — У сомборској учитељској школи ученици и ученице заједно су училе и припремали за учитељско звање.

Године 1886/7. било је у тим школама 259 разреда, у почетку године уписало се 2729 мушких и 1214 женских. У течају године изостало је 270 мушких и 49 женских. Највише изостају ученици из III. и IV. разреда, јер ови већином отиду на штацију и као привремени — или помоћни учитељи раде.

На припомоћи ученицима учитељских и учитељичких школа издато је 229,897 фор., просечно на једног ученика у државним учит. школама дошло је 91·43 фор., у државним учитељичким школама 153·06 фор., у римокатоличким учит. школама 70·98 фор., у римокатоличким учитељичким школама 189·18 фор., у православним учитељским школама 68·17 фор., у еванђеличким 56·57 фор., у реформатским 42·09 фор., у јеврејским 25·42 фор. дошли на једног ученика.

По језику било је 58 мађарских учит. школа и у овима је било 3317 ученика; 5 немачких учит. школа са 64 ученика, 3 романске учит. школе са 215 ученика, 1 српска учитељска школа са 95 ученика, 1 учитељска школа са 58 ученика, у којој је наставни језик био мађ.-немачки; 2 учит. школе са 78 ученика, у којима је наставни језик мађарско-романски.

У свим учитељским школама било је 683 наставника; од ових су 332 редовна, 83 помоћна, 141 који дају сатове и 127 вероучитеља. Од броја наставника у 99 разреда државних учитељских школа било је 324 учитеља, у вероисповедним заводима у 160 разреда било је само 164 редовна наставника. У вероисповедним заводима и за најглавније предмете постављени су помоћни учитељи.

Многе од вероисповедних учитељских школа нису имале довољно ни просторија — нити шк. учила. 14 римокатоличких учит. школа са 48 разреда имале су само 46 дворана; 10 римокатоличких учитељских школа са 36 разреда имале су само 24 дворане; 10 еванђеличких школа са 35 разреда имале су само 24 дворане. Дакле у вероисповодним учитељским школама не само што није довољан број редовних наставника, него још немају ни потпуно школ. дворана.

Издржавање учитељских школа стало је 894,478 фор.; држава је притекла у помоћ са 508,261 фор. Појединн разред у државним учитељским школама 10,757·7 фор., у римокатоличким учит. школама 1658·1 ф., у грко-католичким 1373·2 фор. у ист. православним учит. школама 3827·5

фор., у реформатским 22372 фор., у евангеличким 13725 фор., у јеврејским учит. школама стао је један разред 48375 фор.

Од 71 учит. школе у 68 државних држани испити за оспособљење и издато је 1093 сведочаба. Од ових је 1025 за основне школе, 65 за грађанске и 3 за занатлијске. Оспособљено је 808 мушких и 285 женских. Од оспособљених ученика њих 543 припуштени су испитима као редовни ученици учит. школа. 63 после вишегодишњег рада у школи, а 488 сами су се спремали за учитељски испит.

Године 1886/7. њих 197 добили су сведочанства, да су способни за предавање мађ. језика.

VI. Одељак. О забавиштима. Године 1886/7. било је 432 забавишта, од којих су 57 државна, 93 општинска, 63 римокатоличка, 6 реформатских, 4 јеврејски, 163 друштвена, 2 ист. православна, 8 евангеличких, 92 приватна забавишта.

Број забавишта од 1886. год. порастао је за 49. У овим заводима било је 23,611 мушке и 27,740 женске деце, над којом су 647 редовних забавиља и 446 дадиља надзор водиле. Од ових су 430 са оспособљењем, а 217 без тога. Било је 60 мушких васпитача и 580 женских забавиља. Од ових су потпуно знали мађарски 610, но мало су знали 60, а нису знали 8.

У 484 забавишта језик је био искључиво мађарски, у 15 искључиво немачки, у 2 талијански језик, у 1 хрватски језик, у 19 мађ. немачки језик, у 1 талијанско-мађарски језик, у 2 буњевачко-мађарски и у 2 српско мађарски језик.

Приход од 522 забавишта износи 390,346 ф. од овога је 100,381 ф. у име школарине и 45,572 фор државна припомоћ.

Из **„Népt. Lapja.“** М. Б—ћ.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Седница Вис. Шк. Савета држана је 12. и 13. Јунија у Ср. Карловцима под председавањем Њ. Високопреосвештенства г. Василијана Петровића епископа Бачког и администратора митрополије Карловачке. Рад те седнице тек ћемо у идућем броју моћи саопштити. У исто време држана је седница и епархијског школског одбора архидијецезе карловачке под председавањем г. Саве Стојшића пароха Иришког. У тој седници прочитан је извештај гл. школ. референта од Августа месеца 1888., у којој се описује стање вероисповедних школа наших у архидијецези и издате су сходне наредбе школским одборима, управитељима и учитељима тих школа.

Учитељска скупштина. На молбу Новосадског заједничког учитељског збора решио је В. Шк. Савет у седници својој 13. Јунија, да се општа скупштина учитеља српских вероисповедних школа у митрополији карловачкој држи 17. и 18. Августа о. г. и то у Великој Кикинди као у највећој српској православној црквеној општини. Највишу нашу школску власт на тој скупштини представљаће Н. Ђ. Вукићевић члан Шк. Савета и заменик гл. школског референта. Предмети, што ће се на овој скупштини

расправљати, јесу: 1) Приметбе српског учитељства на предлог саборског одбора петнајсторице о уређењу српских народних и виших девојачких школа, односно нов учитељски предлог у овом погледу за идући расправни сабор и 2) Установљење статута за *Натошевићев фонд* у корист учитељске сирочади.

Прегледање школа. Заменик гл. школ. референта посетио је и прегледао српске народне школе у архидијецези и то у Ср. Карловцима 7. Јунија пре и после подне; у Земуну 8. Јунија пре и после подне; у Бечићу, 14. Јунија а у Черевићу 15. Јунија. Исти је референт 9. Јунија прегледао вишу девојачку школу у Панчеву и држао испит из свију предмета у четвртом разреду те школе, а 10. Јунија прегледао је вишу девојачку школу у Новом Саду и држао испит из свију предмета у четвртом разреду ове школе, при том је улучио прилику, те је читав један сат пробавио на годишњем испиту у другом разреду основне женске школе новосадске и прегледао је красни врт и угледни воћњак код школе св. Јовановске.

Испити у учитељској школи Сомборској. Од високог председништва Школског Савета за председника испитне комисије на овогодишњим устменим испитима за учитељско оспособљење у српској учитељској школи Сомборској именован је најпречаснији г. Ј. Б о р о т а, прота старобечејски и члан Вис. Школског Савета. За члана исте испитне комисије именован је најпречастнији г. Љубомир К у п у с а р е в и ћ протопресвитер Сомборски. Писмени испити држани су 7., 8. и 9. Јунија пре подне од 8—12 часова. — Устмени испити за учитељско оспособљење држани су: 20., 21., 22. и 23. Јунија по нашем календару пре и после подне сваки дан, а почињаће се сваки пут у 7 часова у јутру. Објава оспособљења и распуст свију ученика биће 30. Јунија, по што се 29. Јунија на Петров-дан сврши у храму Божијем свечано „*Благодарење.*"

Испити у вишој девојачкој школи Сомборској одржани су 19. и 20. ог Јунија, у које су дане изложени били на углед и ручни радови ученица те школе. Школска година завршиће се и овде 29. Јунија.

Испити у основним српским школама у Сомбору обдржаће се у предграђима 24. Јунија после подне и 25. Јунија у јутру од 7—10 часова. У средсредним пак школама Сомборским испити ће бити 26., 27. и 28. Јунија пре и после подне. На Петров-дан завршује се школска година свечаним „Благодарењем."

Библиотека Др Ђ. Натошевића. Удовица покојног др. Ђ. Натошевића гђа Нана Натошевићка поклонила је ових дана библиотеку покојникову српској вишој девојачкој школи у Н. Саду под условом, да се засебно држи и води под именом покојника. — Овим је даром гђа Нана Натошевићка своје и покојниково име осигурала у историји те школе и у успомени народа нашег за вечна времена. Слава јој и живела!

НЕКРОЛОГ.

Вукосава Поповићева, свршена прправница и кћи покојне учитељице вуковарске Луџе Поповића, ноћу после 2 часа 19. маја тихо и

мирно упокојила се код своје тетке Софије Јорговића, по што је сироче била. Прошле године је свршила приправнички завод и положила испит о учитељској способности са врло добрим успехом. Још прошлог пролећа се разболела и све је чињено било, да јој се помогне, али лекарска снага беше узалуд. Покојница је била врло благе нарави и доброга срца. Бог јој дао души насеље у рају!

Милан Вељков, приправник I. разреда, родом из Сурчина (у Срему), усљед претрпљеног тифуса и од лежања добивене ране на телу преминуо је 1. Јунија у Сомбору у наручју своје матере, која је пре неколико дана из Раче дошла, да оболелог сина свог двори и негује. Сахрањен је 2. Јунија на Успенском гробљу Сомборском уз велико саучешће својих другова, у име којих се на гробу опростио с покојником Јован Кнежевић, приправник I. разреда. За тим је хор приправнички појао духовне надгробне песме све дотле, док год се није над могилом покојника крст утврдио.

Марко Милошевић, приправник II. разреда, родом из Старог-Бечеја, после дужег боловања од сушице преминуо је 10-ог Јунија у Сомбору у наручју своје матере. Сахрањен је 11-ог Јунија на Успенском гробљу Сомборском уз велико саучешће својих другова, у име којих се на гробу опростио с покојником Јеврем Милошев, приправник II. разреда. За тим је хор приправнички појао духовне надгробне песме све дотле, док год се није над могилом покојника крст утврдио.

РАЗНО.

Прелазак у православље. На Спасов-дан о. г. о св. литургији у светопретечевом храму сомборском прешла је свечано из евангеличко-протестанске у православну веру госпођица Марија Подградска, отлична приправница трећега разреда, кћи господина Јосифа Подградског, професора гимназије београдске и писатеља српског и словачког, који је као бивши после славнога Јана Клара пастор словачке евангеличке општине, оставио пре 20 година своју службу и прешао у веру својих праотаца палоцких и моравских Славјана, у веру православну, те је од тога времена најпре у Н Саду и у Сомбору, за тим у Петрограду и у Лесковцу одправљао професорско звање, које и сада одправља у гимназији Београдској.

Изложба рукотвора у Сомбору. У Сомбору отвориће се месеца Августа о. г. изложба рукотвора у Сомбору рађених. На овој изложби осим занатлијских производа изложиће се рукотвори женске домаће индустрије, а такође изложени ће бити и радови разних школа.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Уреднишгву овога листа достављене су ове књиге и листови на приказ:

СЛУЖБА светом мученику кнез-Лазару — цару и самодршцу српске земље. Прештампано из Србљака, штампаног у Римнику 1661. г. У спомен косовске петстогодишњице. *Чист приход намењен је фонду ара Ђорђа Натошевића за уловиште и сирочад српских народних учитеља.* У Н. Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1889. Цена 20 нов. а. вр.

ДОБРИ И НЕВАЉАЛИ СИНОВИ. За поуку народу написао Љубомир Лотић. Прештампано из „Садашњости.“ Цена 20 новч.

МИРКО и ГОЉО. Приповетка за децу. Написао Хр. Шмит. Превео Ј. М. Цена 75 нов.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

У неизмерној туги за премилим, добрим и незаборављеним сином нашим Миланом од дана смрти његове, па све до данас указује се нама и нашој ојађеној породици не само овде у месту, него и са свију страна, куда је тужни глас о већој жалости нашој допрео, најтоплије саучешће — како од појединих лица, тако и од славних зборова, друштава и општина.

Нисмо у стању свакоме посебице захвалити на великом том и редком саучешћу, које нам се са свију страна у преобилној мери указује, па с тога са овим у име миле деце наше, две сестрице Миланове и једног брата, изјављујемо путем јавности најискренију благодарност нашу свима уваженим пријатељима, који нам у презједној жалости нашој утеху пружише.

Пре свега нека је хвала најпречастнијем господину Љубомиру Купусаревићу протопресвитеру и пречастном парохијалном свештенству сомборском, који су драгог нам покојника на најсвечанији начин по обреду светога православља у храму Божијем опојали и до вечне му куће спровели, а нашу већу тугу речима светога Евангелија и надеждом вечнога живота ублажили, а особито нека је хвала пречастном господину Јовану Јовичићу, свештенодјакону и катихети, који је при опелу Милана нашег утехе пуно надгробно слово о животу, смрти и вечности говорио и докторанду права г. Ђорђу Ђуришићу, који се после „Последњег цјелованија“ нежно опростио са покојником нашим у име своје и осталих његових другова красном беседом, у којој је живо нацртао лепа својства племените душе нашега напрежаљенога сина. Нека је хвала славном српском певачком друштву сомборском, које је при опелу Милановом из почасти складно и дивно појало, као и питомцима српске учитељске школе, који су на заупокојној литији пред износом тела покојниковог из дома родитељског, а по том наизменце са приправницама при целом спроводу тужно „Свјати Боже“ и „Христос воскресе,“ а при спуштању љубимца нашег у гроб „Со свјатими упокој“ и „Вјечнаја памјат“ умилително и велељепно појали. — Хвала нека је верном побратиму и друговима покојниковим, честитој приправничкој омладини, сродницима и пријатељима из Сомбора и Вршца и осталим велеуваженим особама, које су миомирисним и неувелим скупоценим венцима са значајним надписима смртни одар предрагог Милана нашег украсили, као и оним друговима његовим, који су га с горућим буктињама до вечне му куће свечано одпратили. — Хвала уваженим колегама мојима: господи професорима учитељске школе и целокупном учитељству српске више девојачке и свију српских народних школа сомборских, који су мени ућвељеном родитељу у дане највеће туге моје у стану мом корпоративно саучешће своје

указали и са својим ученицима и ученицама сина мог Милана до гроба одпратили! Хвала свима велештованим одличним особама, које су нас у исто време посетиле, искрено тешиле у неизмерном јаду нашем! Хвала и свима познатим и непознатим многобројним сугрђанима и добрим људима из места и околине, без разлике вере, пола и народности, који у поменуте дане у црно завијени дом наш походише, за покој душе милог нам покојнога пред његовим светлошћу озареним лицем Богу се помолише и њега до гроба одпратише! Хвала нека је поштованим уредништвима местних српских и мађарских и осталих српских јавних листова, која су кончину нашег милог покојника благохотно објавати и извештаје о погребу његовом обнародовати усредствовала. На посетку нека је вечита хвала и признање Преосвештеним Архијерејима, Пречастним протојерејима, свештеницима, велеуваженим члановима срп. нар. Школског Савета, школским надзорницима и управитељима, професорима и учитељским зборовима, многобројним учитељима и учитељицама, из свију српских крајева, славним црквеним општинама, добрим ученицама више девојачке школе Панчевачке — и свима сродницима и пријатељима нашим, као и друговима Милановим из Будимпеште и Карловаца, који су нам путем брзојава или писмено топло саучешће своје у неизмерној тузи нашој за незаборављеним премилим покојником изјавили и тиме уцвељено срце наше мелемом утехе по могућству ублажати старали се! Речи утехе њихове у више од стотину саучесница изражене сачуваћемо ми с благодарном успоменом и предати деци нашој као милостне знаке најискреније га саучешћа, које нам је у дане најстрашнијега искушења и пораза пријатељска љубав указала. Хвала им, свима вечита хвала!

У Сомбору, 31-ог Маја 1889.

Тужно уцвељени родитељи Милановн:

Никола Ђ. Вукићевић и Меланија Вукићевићка.

Свима онима, који су на погребу моје незаборављене сестре Вукосаве, свршене приправнице и испитане учитељице, присуствовали и тиме ми велику тугу ублажавали — као благ. г. г.: управитељу, катихети, професорима, учитељима, учитељицама итд., за тим приправницима на дивном појању — што сваког православног Србина у таковим тренутцима најмоћније крепи — и приправницама, које су лен венац на смртнички одар покојничин положиле, нека је и овим путем најтоплија благодарност изречена.

Сомбор, 2. Јуна 1889. год.

ИВАН М. ПОПОВИЋ,
учитељ.

☞ *Због натомиланог посла у штампарији морао се овај број за 8 дана одложити. — Због званичних послова уредникових и због одмора, који му је за време овогодишњих ферија ради опорављења здравља нуждан, идући број ће тек на свршетку Августа изићи.*

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. и 8. У Сомбору 1. Септембра 1889. Год. XXI.

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА, ДРЖАНА У ВЕЛ. КИКИНДИ 17. И 18. АВГУСТА 1889.

Дан пре скупштине Кикинда је почела да се креће некако необично; живост се опажала јача, но обично — што је био знак, да се нешто спрема; 16. Августа почеше се српски вероисповедни учитељи скупљати из разних крајева. Гостољубиви Кикинђани предусреташе најљубазније учитеље, који дођоше, да већају о школи народној. Сваком госту одредише стан већ у напред приправљени и сведоше га у њ.

* * *

По установљеном програму на одређено место то дођоше у 4 часа после подне 16. Августа до стотину учитеља на предходну конференцију, коју честити старина г. Григорије Јорговић поздрави добродошлицом и отвори, на што му са свију страна громким гласом викаше: живио! Позове скупљене, да утаначе ред за сутрашњу скупштину, с тога позива, да се привремено конституишу. И по што су се привремено конституисали, изабрав себи часнике, договараху се: шта да се прво чини. Да се прво договоре о часнициима за сутрашњу скупштину, или о предмету, што ће се сутра имати да предузме на скупштини? Већина беше, да се већа о школским уредбама, како би на скупштини што лакше и одрешитије рад текао. Пошле многих примедаба и предлога, а и пошто се није могло до споразума доћи, да се узме предлог саборског одбора 15-торице са допунама, односно предлогом новосадског учитељског збора за подлогу и генералне и специјалне дебате — то изаберу учитељски одбор од 15 лица, а на име: 1. Нику Грујића, 2. Т. Костића, 3. Св. Брашована, 4. Н. Брашована, 5. Јована Благојевића, 6. Јована Михајловића, 7. Ар. Варађанина, 8. А. Кузмановића, 9. Љ. Лотића, 10. Ст. Коњовића, 11. Јована Настића, 12 Душана Стојшића, 13. Стеву Јовановића, 14. Мих. Косића, 15. Дим. Ђорђевића, — да ови према већ споменута два предлога на основу постојеће уредбе донесу примедбе и образложени предлог за скупштину.

У погледу конференције за избор чланова решено је, да се састане сутра у 7 сати у јутру и тако се ова конференција заврши.

* * *

За време рада ове конференције жељезницом је стигао повереник Вис. Шк. Савета у лицу г. Н. Ђ. Вукићевића гл. шк. референта — пред кога су изашли чланови местног шк. одбора са на челу својега сучлана г. дра Живка Богдана, Гл. Јорговића, који је међу тим конференцију предао подпредседнику, да је руководи — и других отличних грађана и народних учитеља.

Г. повереник је дочекан са громким: живио! и поздрављен лепим говором од др. Ж. Богдана, на чему се кратким говором захвали г. повереник и уз многобројну пратњу на многим кочијама — покрај гадног времена — приспе у средину вароши у кућу најпречаснијег г. проте Ђорђа Влаховића, који је имао доброту овом свом милом госту стан у својој кући на расположење ставити.

* * *

Изабрани учитељски одбор одмах се састао и предузео поверени му посао. Одбор је доста тешкоћа имао, да све троје у склад доведе, а да је сваки члан овог одбора задовољан био. И тако то вече с малом паузом све до 2 часа после поноћи радио је и претресао преко 40 §.

* * *

На дан скупштине пре 7 часова се скупљаху сви учитељи и који још те ноћи дођоше пред српску школу, којих је могло бити око 160 и ту се онако између себе о избору часника већало и договарало.

* * *

Тачно у 8 часова огласи велико звоно са куле српске православне цркве час, у коме ваља српском учитељству: да се помоли Господу Богу, да му пошаље Духа разума и премудрости и Духа страха Божија, да тим надахнут може отпочети већање о будућности српске школе и српске задужбине. — Црква беше пуна колко учитеља, толко и побожног православног народа, који је у одушевљењу за општу ствар дошао, да и у молитвама припомогне народне трудбенике. — Чин призивања св. Духа обавио је најпреч г. прота са још четир свештеника и једним ђаконом. Овај св. чин су на најторжественији начин извршили, што им заиста на част и дику служи. Клечећи, очита се призивна молитва, за којом најпречаснији г. прота изговори врло лепу, кратку, али језгровиту беседу и позвао је на братски начин учитељство, да у слози и љубави свој рад отпочне и заврши, али увек имајући на уму, да наша школа само тако може назвати се „нашом," ако је у најтешњој свези са св. православном црквом. Присутни учитељи на завршетку беседе захвале му се са усклико м: живио!

* * *

По призивању св. Духа сви се учитељи у дугом низу упуте к одређеном месту ради отварања саме скупштине.

Н. Грујић (Сомбор) отвара конференцију и позива искупљене учитеље, да се договоре у погледу избора часника. Конференција већином гласова

извиче за председника Н. Грујића, за подпред. Душана Стојшића, а за перовође; Љ. Лотића, Костића, Јевр. Миковића и Косића.

Н. Грујић позива конференцију, да се изабере депутација, која ће позвати и допратити г. повереника наше највише школске власти.

Мата Косовац (Меленци) напомиње, да по парламентарном животу прво се морамо конституисати (тако је!) па онда по г. повереника слати.

Г. *Дим. Долга* (реф. школски из Темишвара) моли, да од учитеља један најстарији заузме председничко место, а један од најмлађих перовођско. И по томе г. Т. Јаникијевић (Сегедин) по старешинству заузме президијум, а г. В. Лазаревић (Средиште) перовођско место.

Председник позива скупштину, да бира себи председника. Већина се гласова чује за Грујића и тако председник по старешинству прогласи Грујића за председника скупштинског, који заузме председничко место.

Председник позива скупштину да бира подпредседника, једногласно се извиче Душан Стојшић (Сента), за перовође: Лотић, Костић, Јев. Миковић и Косић буду изабрани једногласно.

Председник вели, да треба: да су бар два перовође из Сомбора ради верификовања записника, — дакле, да се још двојица бирају. Миковић перовођа међутим захвали и на његово место буде већином гласова изабран Ј. Благојевић.

Председник проглашује скупштину за конституисану и поздравља скупштину овим речима: Сл. скупштино! Удостојен великом почашћу и овом приликом као председник скупштински, позивам вас, да озбиљно, достојанствено и тихо отпочнемо онај рад, у име кога амо дођосмо.

Године 1886. на учитељској скупштини у Сомбору отпочесмо рад о организацији целог учитељства у потпуној целости својој; но данашња скупштина и ако не може: да настави свој рад у целости своје организације, оно, по даном делокругу, ваља нам радити на једном делу школског питања.

Господо и браћо моја! Ко хоће о нечему да ради, тај не сме бити конзервативан; њиме мора напредни дух руководити; ово важи код сваког рада, а особито код овог, кога ми имамо данас да извршимо. Оно, што ће се радити и израдити, ваља: да је излив нашег највећег уверења и најбољег знања, јер то ћемо, господо, да изнесемо пред оне људе, који су позвани, да тај рад уваже, или одбаце. — Господо моја, чули смо у храму Божијем из св. Евангелија преко уста најпреч. г. проте, да онај, који иште: даде му се; који тражи, налази; који куца, отвара му се. Закуцајмо и ми на срца свога народа... на срца наших посланика за црквено-народни Сабор, на ће нам се за цело оно достојно и одазвати. — Позивам вас, браћо и господо, по ново на трезвен и обазрив рад, да се осветла образ српског учитељства, који ће нам за цело и плода донети. — Живео!

Председник позива скупштину, да се изабере депутација, која ће отићи по вбл. г. Н. Ђ. Вукићевића повереника В. Н. Ц. Ш. Савета. — Изабра се депутација од много чланова под вођењем Н. Грујића, да иду по г. повереника.

После кратког времена г. повереник опколен депутацијом и много-

бројним учитељима улази у скупштину, где га цела скупштина предусретне са дуготрајним усклицима: Живео!

Председник поздравља г. повереника као изасланика В. Шк. Савета, који је милостиво одобрио сазив ове скупштине, да узме у претрес предлог народног саборског одбора 15-орице. Поздрављајући га као таковог, поздравља га и као некаданьег наставника скоро свију чланова ове скупштине. (Живео!) Јавља му, да је скупштина конституисана и представља му чланове. (Живео!)

Повереник Вис. Школ. Савета рече од прилике ово: „Славна учитељска скупштино! По дочеку вашем и по поздраву г. председника разабрао сам, да ме дочекујете као своја у средину своју. У сред моје превелике породичне жалости, која ме је грозно десила, једино ми је још остало на овом свету: љубав према мојој породици и љубав према школи и учитељству српском, коју сам од ране младости у срцу и души својој неговао. — Врло ми је мило, што је баш мене Вис. Шк. Савет овом чашћу и повереньем својим удостојио, да на овој скупштини као повереник највише наше школске власти будем — тим више, што ова скупштина има да већа о најживотнијем питању народне школе и учитељства. Ово, што будемо узели у претрес и што будете на основу тога решили, то ће по моме мишљењу најмеродавнији основ да буде за расправљање школског питања на првом црквено-народном сабору. — Ја као учитељ по дугогодишњем моме искуству најдубљег сам уверења, да је нама Србима једини спас српска православна вероисповедна школа; то је наша светиња, наш Паладијум и штит; с тога препоручујем вам, да што год будете радили и овде и ван ове скупштине, да вас само та идеја, тај пут спасења руководи. Наш је српски народ само православна вера и српска народна школа сачувала. У држави Угарској, у тој милој нашој домовини, где су се наши претци на позив краљевски настанили и коју су они помогли крвљу својом од Турака ослободити, уз слободу своје вере имамо и своје вероисповедне српске народне школе, за којима уздишу и чезну остала браћа наша у другим крајевима и та је вера и школа одржала наш народ и подигла на ону висину, на којој се — с поносом могу казати — налазе образовани народи. Ту православну веру и с њом здружену српску народну школу чувајмо, негујмо и до последњег тренутка свога бранимо! (Живео!)

Господо и браћо! Нашим радом, нашим заузимањем ваља: да подигнемо нашу вероисповедну школу на онај степен савршенства, на који нас упућује сама напредна наука; треба показати, да може школа бити и верозаконска и опет напредна. Надам се, да се ни један од п. чланова ове скупштине не ће огрешити о светињу наше вероисповедне школе и препоручујем вам и као Србин и као многогодишњи учитељ, да ту светињу имате непрестано пред очима, а особито при вашем већању, старате се, да све оно, што будете закључили, одговара и савременим потребама школе и учитељства и духу свете цркве наше, како ће народни сабор то моћи уважити. Ако тако буде, биће сретан и у сред ове моје превелике туге породичне, а ако основане предлоге ваше и народни Сабор уважио буде, онда ћу се још срећнијим назвати моћи.

У напред сам уверен, да — ако се тако уради, да ће народ и умно и

материјално и школу и учитељство подпомоћи. У то име поздрављам сл. скупштину по ново и надам се, да се не ћу преварити у моме очекивању; уз то вам препоручујем слогу, љубав и споразум у већању вашем, да оно буде корисно и по школу и народ. (Живео!)

Молим, да изволите одпочети свој рад! (Живео!)

Председник позивв перовођу Т. Костића, да бележи говорнике, а М. Косић да води записник.

Косић (Кикинда) чита допис од Вис. Шк. Савета, по коме се дозвољава општа скупштина свију српских вероисповедних учитеља у митрополији Карловачкој, за дане 17. и 18. Август о. г. и одређује место састанка Вел. Кикинду са делокругом о претресању предлога саб. одбора 15-орице у погледу уређења српских народних школа и о мњењу у погледу штатута за фонд дра Ђ. Натошевића. Уз то се истим дописом објављује, да је исти Савет од своје стране за свог повереника изаслао вбл. г. Н. Ђ. Вукићевића. (Живео!)

Председник изнаша предлог одбора 15-орице и предлог Новосадског учитељског збора, а у једно јавља, да је синоћни учитељски одбор одпочео рад на оба ова предлога и своје примедбе и допуне донео, што ће као редакција пред сл. скупштином важити, — а као основа дебатама, да ће важити предлог одбора 15-орице.

А. Кузмановић (Земун) интерпелира председника, да му разјасни, због чега су нам везане руке од предпостављених власти у погледу делокруга ове скупштине.

Председник одговара, да њему ништа није познато о том.

Повереник изјављује, да је ова скупштина дозвољена на основу молбе учитељског збора Новосадског, који је молио дозволу за сазив скупштине, но што је у изгледу, да ће се скорим састати Привено Народни-Сабор, на да се до саборског заседања могу бар ова два најнужнија предмета решити, а на име предлог 15-орице и о Натошевићеву фонду. То је, господо, огроман посао, а и врло хитан за толико времена, с тога држим, да је са свим уместно, што се Новосадски збор обратио Вис. Шк. Савету с молбом, да се за сад само ове ствари предузму.

Кузмановић. Усљед неочекиване изјаве г. повереника — он види, да руке нису везане од стране власти по својој иницијативи, већ баш на предлог Новосадског збора, за то он од своје стране предлаже, да у записник уђе најблажије сажалење Новосадском збору због ограничености овога делокруга. (Жагор. Чује се: „Дакле у место захвале — укор!“) Јер има, вели, господо моја, ствари, које служе нама на срамоту, па о томе да не смемо повести реч.

Председник брани Новосадски збор тиме, што је збор Новосадски за те ствари искао дозволу, што је држао, да је најпрешнија ствар; тако је исто могао и други збор или појединац искати, да се већа о другим стварима, али то други нису учинили. Једино се Новосадски збор сетио за сазив скупштине и нек му је хвала за то (Живели!), а не да их коремо. — Не прима се Кузмановићев предлог.

Лотић (Кикинда) чита представку Новосадског збора: шта га је руководило за молбу, да се дозволи ова скупштина: преке потребе — и мо-

ралне и материјалне — наших српских вероисповедних школа и њихових учитеља. У овој образложеној представци као највећег школског трудбеника од покојних споменуто је име дра Ђ. Натошевића, у ком тренутку цела се скупштина са тронутим срцем подиже на ноге и тужно изрече: *слава му*! Даље при спомену од живог школског трудбеника Н. Ђ. Вукићевића захори се са свију страна громовито: *живео*!

Тако исто и при завршетку, кад је прочитан подпис председника Новосадског збора Аркадије Варађанина, заори се: *живео*!

Председник на основу ове представке предлаже Новосадском збору „хвала" (Живели!). — Прима се.

Повереник кратким говором уверава скупштину, да је Вис. Шк Савет вољан све предлоге, само ако су у оквиру закона, а смерају на благо и напредак наше школе, примити, само нека изводи ова скупштина путем достојанствене представке поднети.

Председник позива скупштину на генералну дебату у погледу предлога саборског одбора 15-орице.

М. Косовац (Меленци) изјављује чуђење на основу сада прочитане представке Новосадског збора, да је тобоже њему од стране Сомборског учитељског управног одбора од 1886. поверено, да изради предлог о хуманитарним заводима и забавиштима. — Истина, вели, да је то моја и данас највећа идеја, за коју ја дишем и живим, али то свечано одбијам од себе, да је мени икада што о томе поверено. — Прелазећи даље на предлог одбора петнајсторице, а полазећи од оне тачке, по којој је народна школа позвана, да је све чланове свога народа дужна: да образује; она мора да захвата у обиму свом све огранке напредне школе и то онако, како модерна наука то изискује. Не слажем се у толико са овим предлогом, што је баш по моме мишљењу врло важне чињенице испустио, које су баш позване, да у срца оних невиних малиша улију духа народног, духа, који срце и душу негује и оплемењује, а једна важна од тих чињеница јесте и забавиште. Господо моја, нама забавиште треба; ко познаје наш народ, тај и то зна, да је та идеја код нас старија, него у другог народа. Зар се не сећамо, кад нам је нана или дада, њихајући на крилу своме, причала, или певала што, што је јако на срце и карактер детиње утицало, да се и после посљедице тога рада и у школи и у народу могле приметити. — Друго, господо моја, ја у овом предлогу не видим ни спомена о хуманитарним заводима, који су нам такође нужни као залогај хлеба. Ја држим, да се то путем представке умоли, да се и такови заводи оснују, јер немање ових завода јесте највећи узрок оним силним злочинима, што се по нашем народу догађају, а то поглавито с тога, што су та деца напуштена, необлагорођена, управо одбијена; ми их силом терамо у злочин, па их после још за то казнимо. Слободно се може за њих казати по Јеремији пророку: има очи, а не види, има уши, а не чује. Њима, господо моја, ваља, а и мора се помоћи, ако хоћемо: те ситне злочине да избегнемо. Велим: треба их подићи! Ваља дизати сиротишта и напуштену децу прикупљати и неговати. На ту цел ће драговољно дати нешто народ, а нешто и сами манастири. (Живео!) Дакле: ми тај предлог можемо попунити путем представке у смислу ових хуманитарних

завода. — Прелазећи к самом предлогу, изјављујем, да се у опште с њиме слажем и ако се ипак свако главније питање мора изближе регулисати. — Даље пак не слажем се у овим двема тачкама. Прво о мировини учитељској, а друго о избору учитеља. О мировини учитељској тамо реч ни помена нема, а ми сви знамо, што се до сад и радило и урадило на нашим саборима у опште о нами, а на по се о нашој мировини, слободно се може рећи: ништа, јер док ми чујемо од наших посланика „док“ и „ако,“ дотле су на жалост многе учитељске снаге, остаривши и изнемогавши, дошле до просјачког штапа. — Даље, господо, проучив предлог о избору учитеља, изјављујем, да се ни с том тачком не слажем, јер ми и то — велим — поглавито ми смо у првом реду позвани, да сва народна права очувамо, па и ово, а не да му и ову слободу покосимо; сваки би се од нас огрешио о интерес народни, који би год потпомагао овај предлог у погледу избора учитеља. — Потпуно се слажем у погледу уређења наставе и анкетне комисије, али о склопу ове не... У одељку, где се говори о учитељима, мало сам §§. нашао, који наша учитељска права ујамчавају, па ни дужности нису добро изведене. Слабо се поклонило пажње о даљем образовању учитељевом, тако исто слабо је изведен и делокруг конференција. — О уважању помоћника, одсудно сам против тога, јер би тиме широм врата отворили пролетаријату, а нама самима би врата затворили, јер ће бити случајева на много места, где ће са обзиром на јефтиноћу заностављати редовно квалификоване учитеље, а бирати помоћнике. — О надзорницима се не слажем у толико, у колико им није тачније њихов делокруг и дужности обележене; особито би ваљало са нагласком и то им у дужност ставити, да је дужан сваки своје подручне школе и правничку страну проучити и у разним приликама и неприликама на основу својих прикупљених података и бранити је и очувати, да не би и опет прошли онако, као што прођосмо са шајкашким школама. — О дисциплинарним правилима — кад буде говора — ваља, да у начелу дамо израза, да и надзорници буду њима подчињени као и ми, да нас она све једнако вежу. — Ресумирајући у кратко све, прима предлог за подлогу специјалне дебате и што фали, а може се допунити и изменити, да се према напредном духом допуни и измени, а што је немогуће тим путем постићи, да се путем представке Вис. Шк. Савету поднесе и замоли преко вбл. г. изасланика, да нам се још једна скупштина одржати дâ, на којој би и предлог за забавиште и за хуманитарни завод отворили, претресли и благовремено на меродавно место поднели. (Живео!)

Д. Кнежевић (Чанад). Не обара предлог Косовчев у погледу важности забавишта и хуманитарних завода, али држи, да је нама пре потребно старати се за ону здраву децу, која не иду у школу, но што наш народ на многим местима, ове народне школе према броју деце не ће да проширује и нове диже. Даље вели, да учитељи морају пропагирати за народне школе, где их људи не ће да заводе.

Председник напомиње, да ово не спада сад овде и у овом облику у генералну дебату поднешеног предлога.

Благојевић (Сомбор). Славна скупштино! Брат Мата Косовац изволео је мало час изјавити сл. скупштини, да њему ни од које стране није по-

верено, управо он незна, нити му је јављено, да му је што поверено, да створи предлог у погледу забавишта и хуманитарних завода. Ја као члан, а и поповођа привременог сомборског управног учитељског одбора од 1886. држим, да сам у првој линији позват, да у том објашњења дам. Тај управни одбор — по добивеном свом мандату од учитељске скупштине до 1886. — почео се старати, да створи потпун предлог за идућу учитељску скупштину. Он је радио, односно почео да ради, али у један мах силом околности био је прекинут и с тога је морао обуставити сваки даљи рад, али пре тога био је у договору са Новосадским учитељским збором и још другима, коме су достављени закључци учитељске скупштине с молбом, да се изради дотични споменути предлог. Ја као поповођа све сам одређене зборове и поједине личности известио, па тако исто и г. Косовца, по што је и он умољен, да створи један предлог, па с тога ми и јесте чудна изјава Косовчева, по којој није добио ни позив, ни распоред, кога сам му ја мојом руком званично из одбора послао. Кривица — држим, да не леži ни у одбору, ни у г. Косовцу, него у нечем трећем, а то у том, што брат Мита, како се сећам, у то доба није био код куће, него у купци, па му тако послано није дошло до руке и тиме сваки приговор спирам и са себе и одбора. — А сад прелазим на предлог одбора петнаесторице и сравњујући га са предлогом учитељског збора у Н. Саду, дошао сам до тога уверења, да оба предлога базирају на старој школској уредби од 1872., која је заиста ваљана и у многом погледу врло либерална, с тога сам мислио, да за подлогу нашег саветовања узмемо ту стару уредбу, јер је то управо оригинал, а даље и због саме владе, јер ће много лакше проћи, кад се каже, да је поднесак модификација старе уредбе, него по све нов предлог шк. закона; — али по што је и синоћна конференција по одпису Вис. Шк. Савета закључила, да се предлог одбора 15. за подлогу нашег дебатовања узме, то се и ја овом закључку придружујем — тим више, што сада новообразовани учитељски одбор, радећи на овом предлогу, допуњује га и проширује према и старој уредби и према предлогу Новосадског збора.

М. Косовац узима на знање Благојевићеву изјаву, по што му заиста о томе није ништа познато било.

(Наставиће се.)

НАРОДНО ОБРАЗОВАЊЕ И ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ.

(За награду.)

Mens sana in corpore sano.

Кад загледамо у повесницу човечијег рода од памтивека па до данас, видећемо, да првобитно човечје стање беше веома просто, неразвијено — као и нежно детенце, које се данас у колевци њиха

Сва је разлика у томе, што првобитни човек располагаше физичном снагом, која га узноси и узвисује над данашњом гене-

рацијом људскога рода. Она друга страна — умна — беше латентна, застрвена мрежом, она беше истоветна са детињом у данашњем времену. Но кад би упоредили човека из прастарог времена са човеком из данашњег образованог света, света пуног знања, који непрестанце грамзи, да достигне вршак у науци и свеколиком образовању: видели би, да физично развијен човек из прастарог времена стоји према данашњем као див према пигмеју. Кад би ову паралелу повукли између људи из прастарог времена и људи из данашњег доба и то са душевне стране, видели би данашњег човека као филозофа, који посматра, проучава и чуди се простоти и неуметности дивовој.

Према томе излази, да човек није ништа постигао, усавршавајући своје умне снаге, кад је физична снага данас тако ослабила, те нам улева у срце страх, е ће се, идући даље, све више трошити, па и усахнути тако, да ће човек усавршавањем ума губити телесну снагу, без које и дух не може правилно напредовати, или делати у правом смеру и одређењу своме

Ово су чињенице веома важне, те према томе ваља о њима мислити и озбиљна рачуна водити.

Човечанство је у првом прастаром времену било просто и неразвијено. Оно је проводило вековима своје дане онако, како га је мајка природа учила, а она га је хранила и неговала Људи прастарог времена били су без икаквих конституција раздружени и разбацани, да раде онако, како их је њихова намет учила. У доцнијим вековима појавила се потреба удружења, а овим удруженьем водила се и просвета као природна последица удружења. Удруженьем је човечство увидело потребу образовања, јер је видело, да би и друштвени живот без образовања био зграда сазидана на песку, коју би и најмањи поветарац до основа пољуљао и са земљом сравнио.

Варварско стање у народа повлачило се вековима и тек код појединих народа пре Христова рођења видимо, да се просвета одомаћила, али и та просвета не беше од користи по народе у опште, него за појединце, који просвету употребише као средство, да могу лакше држати скиптар свога апсолутизма над другима — да им превласт буде у рукама Другим речима: просвета се употребљавала као средство за себичне смерове, а не као смер, да народ подигне и усаврши. Доказа за ово имамо у старој класичној повесници Грка и Римљана. Код ових — па и других народа старога века — видимо народ једне и исте

народности поцепан у сталеже (касте). Видимо, да ти сталежи — не само што не стоје са својим правима и дужностима на близу, него и образовање, коме је смер, да све људе — без разлике — измири границом узајамне љубави, не простире се и не обухвата све сталеже подједнако. Ко се онда образовао?

Племићи, отмена — прва класа, класа великаша, који себе сматраху за нека виша створења за то, да са другом потчињеном сабраћом поступају као са животињама — или са организмом без живота. Покварености и неваљаству успоред је ишло са просветом, увукло је своје отровне жаоке и немилице прилело и сисало народну снагу, док ова није малаксала и ти су народи поред голе просвете пропали, да им се више ни гласа, ни трага не зна. Правом образовању не беше у староме веку места ни станка, али здравствено стање бар беше развијеније од данашњег. Кад се сетимо старих Спартанаца, видећемо, да им је главан смер био, да своју децу од малена телесно добро одгаје, што им је у неколико и испало за руком, но тај преко мере суров начин васпитања не може се у свему одобравати, јер они не подизаху слабу децу на здраве ноге, него им упропастише живот, но томе не може се ни тај народ с правом урачунити у оне народе, код којих је просвета правим својим родом уродила.

Главна мисао у Спартанаца беше држава. Ова је образовала младеж, али је промашила прави васпитни смер, јер јој једина сврха беше, да ствара добре војнике, носиоце државног интереса. Но крај свију тих недаћа беше још среће, што је карактер у тога народа високо стајао и народ овај беше дуговечан, но катактер је последица јунаштва, што се и данас код нашег народа — особито у Црној Гори — јавља

Код Атињана, једнокрвне браће јуначких Спартанаца, видимо са свим обратно, видимо школу као слободну, независну установу, основану на начелу демократизма. Код Атињана видимо наставу као општу, а не као државну ствар. Атински народ схватао је дубоки смер васпитни и ишао је непрестано за тим, да младеж своју научи и што боље васпита. Код Атињана је естетично образовање узимало маха, укус за лепим вештинама беше им веома развијен. Али они су мало полагали на образовање женскиња и тиме су и они изгубили прави васпитни смер, јер не знадоше, да је женска глава, кућно слеме. Образовање женскиња беше занемарено; то исто женскиње вр-

шило је дужност материнску, која је врло велика и значајна. Просвета, која почиње од материног образовања, падала је из дана у дан све ниже, док није опала и повукла и овај народ онамо, куд сви одоше, који тако раднше. Било је људи код Атињана, који сав свој век посветише, да служе као стожери народног образовања. То су славни грчки филозофи: Питагора, Сократ, ученици му Платон и Аристотел и други. Њима има педагогија у многоме да благодари и да их с правом назове оцевима најстарије педагогије. Њихов рад и начела остадоше вечна и служе за основ и данашњем образовању народа.

Међу Аристотелом и Платоном постоји нека битна разлика у начелима. Платон је нагињао више школи под оштром државном системом. Аристотел — на против — схватио је школу као слободну и независну установу, основану на демократском начелу. И један и други имају основана разлога за образовање. Платон, који је хтео, да васпитање буде државна ствар, пшао је за тим, да држава рађа и ствара народ здрав и телесно добро развијен. Аристотел на против тражи, да васпитање не буде обвеза и натеривање; он замишља школу као независну установу, која својом лепотом привлачи народ у своје окриље, да га васпита. Да су ове мисли Аристотелове оправдане, видимо и дан данас, да образовање поред свеколике обвезности, коју државни и школски закони из дана у дан све оштрије наређују и приморавају народ силом глобе — законом донесене, — остаје необрађено поље.

На пређимо на Римљане, на народ, који је у исто време са Грцима живео. Код овога народа видимо породичан живот развијен. Образовање у Римљана обављало се већином у породици, а дёлом било је и јавних школа, које је држава подизала и полагала једино за то, што је хтела, да помоћу риторичке мудрости створи од питомаца за своју државу дипломате и носиоце државне мисли. У овоме своме послу римска је држава у неколико и успела, јер су јој њезини ученици створили државне законе, законе, који служе као главан основ свима данашњим установама и уређењима светским. Римски народ не беше идеалан као грчки, он беше практичан. Он је жртвовао све, само да дође до онога, што је корисно. Породичан живот у Римљана беше светиња, а и закон је био оштар, да се тај живот чува и одржи. Кућа је била васпитаоница, а отац главни васпитач. Државни закони претераше у ревности за образова-

њем, они пружише оцу као васпитачу власт, да по своме уверењу располаже са својом децом. Ко се сети Брута, римскога конзула, који је као отац осудио своје синове на смртну казну, а друге сличне злочинце помиловао, давши им казну, која је од смрти блажија, мора осудити овај поступак римскога конзула Брута — као оца, који је пре требао себе жртвовати за љубав живота својих синова, него што је допустио као конзул и судија, да изрече смртну казну над својим синовима, које је он родио и наследно оставио у својој деци пагон, да чине преступе.

Римски је народ услед оваке претеране строгости морално опадао, док није наступило доба најгоре покварености, доба раскоши и неваљалства, које је и било главни узрок потоње пропасти и распада ове моћне државе, која је вековима господарила над свима народима онога времена. Услед покварености и раскоша и здравствено стање беше са свим на ниском ступњу. Римски народ изгубио беше снагу и претворио се у мекуштво, које није могло, да одржи тај народ на оној висини, на којој су му претци његови стајали.

Из овога свега, што смо до сад рекли, види се, да ни Грци, ни Римљани нису имали правога и одређеногa правца у начину образовања. Да и не спомињемо друге народе, који су у старом веку живели, јер би нас то далеко одвело. Ти народи или су мали корак учинили за образовање, или ни оволико, да се могу с правом урачунити у народе образоване; њихова просвета своди се на врло низак ступањ развитка. Овде нам ваља споменути једну врло лепу врлину, а то је хуманитет; он није могао наћи места ни код Грка, ни код Римљана, а ни код других народа старога века; он се јавља у доцнијем друштвеном животу просвећених народа као последица хришћанске вере.

Распадом моћне римске царевине наступа хришћанско доба, које је дошло како треба, да искварено човечанство извуче из гліба пропасти и постави морал на ону висину, на којој никад до оног времена није стајао. Хришћанство као и свака друга установа беше с почетка главна основа друштвеном животу, али временом и Христову науку употребише покварени људи и власници као средство за себичне своје интересе. За ово нам је живи сведок папство, крсташки ратови, индулгенције и друго, које је скренуло народе са правога пута и било узрок, услед чега је и просвета и здравствено стање опадало и застајало.

Дошло је време, које се у педагогији назива: ново време, у коме је просвета добијала потпунији облик свој. Најпре се људи, који преобразише науку и књижевност, посветише сав свој век народном бољитку и просвети. Просвета, која је дуго чамила под прахом заборава, ускрсава, живо се буди из сна, у којем је векове преспавала.

Рађају се педагози — тако рећи — један за другим. Рађа се Амос Коменски, да распореди наставу по добу човечјег узраста. Рађа се Русо, да постави природан начин васпитања, а за њим Песталоције, да прикаже и изведе у дело природан начин образовања, основан на начелу очигледне наставе. Рађају се и други вредни наследници ових првака, да прошире мисли њихове, да створе на основу њихову данашње школе, које полагано дижу човечанство на површину лепше будућности.

Ми данас треба: да смо потпуно задовољни са напретком школе, која се од скора почела развијати. Треба: да имамо на уму кратко време њезина развитка, треба: да знамо, да школа и данас има много препрека, од којих не може, да дигне главе.

Рекли би, да је доста и ово, што имамо, за тако кратко време и уз толике препоне, које стоје на путу школскога напретка (Овде мислим нас Србе).

Ми се данас старамо, како ћемо стручне књиге за школу писати. Хоћемо, да критикујемо туђ рад, а сами нисмо дорасли, да пишемо боље; јер ко хоће, да другога критикује непристрасно, доследно мора знати и све недостатке и својим радом допунити оно, што други не умеју да изведу. Ми доносимо собом на свет ту особину, што је не давно рекао један књижевник.

Као што смо видели код старих народа, да има недостатака у образовању, тако и ми данас — и ако у мањој мери — у обзиру тих недостатака стојимо. Ми тежимо, да у данашњу школску младеж као на левак улијемо што више знања, а друга васпитна страна остаје запарложено и необрађено поље. Узалуд је, браћо, знање, кад нема онога, што ће чувати знање, да се не изгуби, не потамни и не увене као нежни цветак, кад се не залива. Бадава ћемо радити, да напунимо главу знањем, кад то знање не ће бити прави васпитни смер, него опет пусто средство, да друге надмашимо и над њима господаримо. На што нам је толико знање, кад здравља немамо?

Ова су питања данас на дневном реду, ово су питања животна, па ако њих сретно решимо, моћи ћемо се назвати прави

васпитачки народ. Крчимо пута врлинама, јер оне ће лепо пристати уз знање као нежни цветак стидљивој девојци! Без њих се не може даље.

Уз васпитање и врлине пазимо на здравље наше деце!

Први је услов код сваког човека, да је здрав, јер без здравља није ни живота. У здраву телу здрава је и душа, па кад је ово двоје ту, онда све достаје човеку; недостаје ли једно од овога, недостаје и живота и свега онога, што је у животу. Да би човек био здрав, потребно је, да је рођен здрав, а ко је рођен здрав, има изгледа и на живот, ако сам не поруши своје здравље. Здравље се не мора пореметити утицајем природе на човека, шта више: не мора се човек ни разболети, па опет му тело ослаби и закржљави још у добу детињства. У првом случају подлегне организам природним непогодама, а у другом случају није узрек природа, него сами људи. Узроци слабости дечијег тела хоће да се увуку и у школу, где упоредо са образовањем духа обарају телесно здравље. Ето се на све стране туже лекари, а и само учитељство је увидело, да је данашње здравствено стање на врло слабој нози!

Болести, које се у школи јављају, задају нам бриге, с тога треба: да савесно пазимо на њихове почетке, да се ови не би развили по времену и постали отровни и кужни по друштво. Пазимо и на узроке ових болести, уклањајмо их за времена, како би нам деца била као људи здрава не само духом, него и телом, јер једно је за друго везано, јер једно без другог ништа не вреди.

Кад узмемо у обзир: колко свршених и научених младића умре у нашем маленом српском народу баш онда, кад школу доврши, онда, кад треба својим животом и радом да помогне своме народу, да врати својим родитељима љубав и поштовање, да им врати оно, што је задужио, онда се и нехотице сећамо лепе приче из Св. Писма: кад је господар, полазећи на пут, један део свога блага дао оном лепом слузи, а овај га у земљу закопао. Шта је друго и са научењим човеком, који због слабог здравља подлегне смрти у својим најлепшим и најдрагоценијим данима, а знање понесе собом у црну земљу, од којега нико користи нема.

(Свршиће се.)

МИСЛИ И ИЗРЕКЕ

ЈАНА АМОСА КОМЕНСКОГА.

Забележио их Љубомир Хотић.

Родитељи треба пред децом да славе знање и учене људе, да им се диве и да приповедају: како је лепо бити паметан и учен; исто тако треба да обећавају деци лепе књижице, одеће итд., ако буду марљиво учила. Особито пак онога учитеља, којему су дете предали, или му мисле предати, треба да хвале, како је то знаменит, учен, пријатан и очински човек. (Јер љубав и дивљење моћни су начини, да се њима усади у срце жеља за подражавањем.) Могу тому учитељу по кат-кад по детету и поручити, или послати што и тако се оно онда неће плашити ни учења, ни учитеља.

* * *

Учитељи пак да буду према младежи пријатни, очински предусретљиви, да је не одбијају од себе никаквим начином: ни речју, ни мргодним погледом, већ на против да је привлаче к себи пријатношћу и љубазним разговорима. Они такође треба по кад што да им обећају, или даду земичку, орах, јабуку, књижицу итд., не мање нека је по кад кад похвале, погладе, пољубе, родитељима по њој по што шта поруче, нека их по који пут к себи узму, покажу им какву слику, глобус, другу справу итд. и ако се овако буду у свему слагали са својим ученицима, њиховим добом, начином мишљења и нарави њиховом, лако ће их задобити за себе; тиме се стално задобивају срца младежи, па кад што радије седе код учитеља, него код куће.

* * *

Школа сама треба да буде место весело, пуно за очи и с поља и изнутра. Унутра треба да буде светла, чиста соба, украшена свуда у около са разним сликама, сликама великих људи, или мапама од појединих земаља, крајева и места, као и сликама каквих знаменитијих догађаја. С поља да буде и лепо местанце за играње, јер се то има допуштати по кад кад — нарочито у млађем добу и да има и врт, у који се кад што деца доведу, па им се може показивати дрвеће, биљке, цвеће. Због ли се овако, расте им мисао, радо полазе школу као сајам, где се надају, да ће увек видети и чути што ново.

* * *

Ствари да се сваком даном приликом показују деци, јер оне, ако су светле, лепе и угодне, подстичу мисао дечију на размишљање.

* * *

Начин свему мора бити пре свега природан. Јер што год је природно, то радо успева и напредује. Воду не треба молити да тече доле, само јој отвори пут. Пусти птицу из затвора, па онда не треба: да је нуткаш, да лети.

* * *

Главни управитељи школски могу такође допринашати подстицању воље код ученика — присуством при разним напредним приликама као о испиту — и то похвалом марљивих ученика и дељењем разних дарова, не гледајући на личност.

* * *

Свако се знање има скупити у најкраћа и најјаснија правила. Свако се правило има изрећи што краћим и схватљивијим речима. Сваком правилу додати много примера, како се има употребити.

* * *

Учитељ и ученик треба да буду истога језика, да се могу разумети.

* * *

Саме ствари треба тако поређати, да се најпре предаје оно, што познајемо и увек као у рукама и очима имамо, после оно, што је на близу и најпосле оно, што је удаљено.

* * *

Глуп је онај, који не учи младеж према томе: како могу схваћати, него према томе, колико сам уме трпати.

* * *

Настава ће онда имати корист по ученике, ако се за обуку узме што мање часова преко дана, — више од четири ни по што; ако јој се што мање оптерећује памет, дакле: ако се не трпа ништа у њу, што није темељно. За тим ако се све уреди и обучава према дечијој схватљивости и користи. Подај малима, што је њихово, великима, што је за њих.

* * *

Не ваља ништа радити с младежи, што јој њена доба и духовна моћ не допушта и не захтева. Нека се ништа не учи на памет, што се не може разумом темељно схватити.

О ПРОСТИЈЕМ ОСТВАРЕЊУ ПЕДАГОШКЕ ИДЕЈЕ.

(Др. ФРИДРИХ САКСЕ)

У све разговоре и већања, чији су предмет махне нашега времена, у све тежње, да се исте искорене, увучена је школа. Признаје се, да је школа у опште важан чинилац за успоставу бољих околности, шта више: са појединих страна чине ју одговорном, да недраве околности садашњости поболша бар индиректно. Али једно је са свим заборављено: посматрање појава у развитку и животу једне народности п е д а г о ш к и м п о г л е д о м и њима на сусрет изићи по п е д а г о ш к и м н а ч е л и м а, кад је доказано, да су погрешне.

Ако је последња циљ природних наука, да изнађу вечите законе из разноликости и несталности појава, то је онда виша задаћа педагогије: не само да и з н а ђ е законе развитка човечијег духа, него и да у п р а в љ а

овим развитком искусним начином. Практична је педагогија доиста вршена, од како људство постоји; али као наука млађа је од медицине, која за наше телесне одношаје има исту задаћу, као педагогија за душевне. Природне науке задобиле су у наше доба опште уважење, а медицинска наука, којој су претходнице природне науке, од одлучног је утицаја на опште добро. Упознавање науке о човечијој души, психологије и њене кћери педагогије, у опште слабо лежи у интересу. Али биће и мора једном доћи време, када ће се учити педагошки мислити и у обзирима јавног живота. Ов› време привести јесте најважнија задаћа садашњости. Педагогија нема никако важност само за младеж, као што се често узима, него у опште за недорасле духове, којима је потребна управа. Она има још шире поље рада пред собом, пре него ли постане правило човечанског друштва, да увек добро чини, јер је она добро и истини одаје чест у сваком обзиру живота, пошто је она управо истина. Док год само од школе и доба очекујемо васпитно дејање, не разумемо се потпуно у васпитању човечијег духа. И државна управа, законодавство, црква, штампа, књижевност, уметнички заводи, цело образовано друштво има педагошку задаћу и јесу чиниоци јавног васпитања у опште; где виши духовни живот има моћ и прилику, да утиче на мање развијени, има и дужност, да ово извршује искусним начином. Али ова дужност није потпуно позната у наше време, или, што је још достојније укора, просто је презрена из егоистичних узрока. У овоме лежи погрешка, која је проузроковала мане нашега времена. Већ је Шлајермахер рекао: „Све револуционарно лежи у неправилној организацији јавног васпитања.“ Садашњост показује истинитост ових речи, а њин смисао управљен је на преврат, било у друштвеном, црквеном, моралном или другом обзиру. Таково стање не бива никад у оном народу, где постоји добро уређено јавно васпитање, него само тамо, где је егоизам постао животно начело. Васпитање и себичност не слажу се никако. Наше намере не могу нигде моралније бити, а тежње нигде себичније, него тамо, где утичемо васпитно; дрска је игра са најсветијом задаћом, коју човек игра, по што ју може учинити услужном својим добицима. Ми морамо сматрати као непродомно начело, *да све, што је у стању да утиче на људство, има и своју васпитну задаћу.*

Многи слабо мисле, да се знаци напретка од 100 година у сваком погледу — најпре постепено, после пак, од како су пара и електрина ступиле у човечију службу — рапидно појављује. Тек пре 100 година појавише се први почеци васпитне наставе у народној школи. Како стешњено бејаше тада коло живота — како спољашњег, тако унутрашњег! Каква сиротиња очигледности тада, а какво изобиље сада! Тако нагло и брзо није се образовала ни једна перијода прећашњег времена, као ново доба. Проналасци и истраживања у великој множини и од највећег замашаја следили су брзо једно за другим и још увек притичу нова сазнавања са свију стр›на. Тврђење писца народне економије (Max Wirth), да је најстарији човек, који живи још сада, присуствовао постању већег броја замашних и преображајних проналазака, него цело људство у свима прећашњим вековима — губи при скоријем испитивању изглед парадок-

сонске тврдње. К томе још: једнака права и једнаке дужности за све, живахна пријежност, да се резултати наука приступачни општем разумевању чине, потраживање, да се и сав прост народ образује. Али то све променуло је и појам и методу јавног образовања. Док год следимо простим заповестима и добрим обичајима, дотле васпитање није у опште никаква вештина; оно ће пак у толико бити теже, у колико више почиње развијати у васпитанику самосталан духовни живот, који потребује управу. То је стање ствари у садашњости и каквоћа васпитних чинилаца. Спољње васпитање, којим је пре неговао породични поглавица своје чланове, поглаварство грађане, црква своје следбенике, свака има своје подчињене, задруге своје чланове — престало је, или је ослабило стварно. Разрешено од силовитог утицаја више личне моћи другога, треба да се данас остује вођење (запт) живота појединих људи и друштава на разумном поштовању потребе закона и слободној послушности спрам закона.

(Наставиће се.)

СЕДНИЦА ВИС. СРБСКОГ НАРОДНОГ-ШКОЛСКОГ САВЕТА.

(Држана 12. и 13. Јунија 1889. г. у Ср. Карловцима)

Председавао Високопреосвештени г. Василијан Петровић епископ бачки и администратор карловачке митрополије. Присуствовали чланови: Др. Мих. Полит, Теофил Димић, Ст. Лазић, прота Јован Борота, Никола Ђ. Вукићевић заменик гл. школ. референта и И. Ћирић народни тајник.

Следећи важнији предмети решени су у овој седници: Прочитана је окружница Вис кр. уг. министарства од 25. Марта 1880. бр. 1296., којом се строго забрањује, да учитељи, који су пре 1880. године учитељску школу свршили, накнадно испит из мађарског језика на вероисповедним и другим немађарским учитељским школама полажу. Такови се учитељи упућују, да само на одређеним на то државним учитељским школама поменути накнадни испит полагати имају. Ова се наредба управи учитељске школе сомборске знања и равнања ради доставити има.

Исто Вис. кр. уг. министарство од 10. Фебруара 1889. бр. 5169. одобрава решење Шк. Савета, којим се Милош Јовановић учитељ у Х. Суљошу на губитак места осуђује, а реченога учитеља уток се одбија. — Доставити ЕШО. будимском ради што скорије објаве поменутој општини и учитељу — с налогом, да се стечај на упражњено учитељско место у Х. Суљошу што пре распише.

Исто Вис. кр. уг. министарство књигу: „Илустрована историја српског народа од К. Мандровића. У Бечу 1885. из свију отачаственних учевних завода, школских и народних књижница искључује, пошто она садржи у себи неистините податке у погледу угарске историје. Преко Еп. Школ. Одбора свима школама и учитељима у Угарској забрану ову објавити.

Вис. кр. хра. земаљска влада јавља на представку овога Савета, да се вуковарска српска народна школа не може више у вероисповедну школу повратити. Школски Савет закључио је, да се ово као и покомуналење вероисповедних школа у Боботи и у Борову Срб. Нар. Сабору као **gravamen** до знања стави.

На представку Еп. Шк. Одбора темишварског имају се издати декрети Макси Стојковићу учитељу у Мехали, Димитрију Терзином и Димитрију Васићу учитељима у Карлову, Даници Телечкој учитељици у В. Кикинди, Василију Замуровићу учитељу у Немету. На представку Еп. Шк. Одбора горњокарловачког издају се декрети Стевану Вукићу за учитеља у Костајници и Николи Шумоњи за учитеља у Петрињи.

Утврђен је прорачун за просветне потребе Школскога Савета за годину 1889. — Према томе из к л и р и к а л н о г фонда на потребе Школскога Савета одређено је 500 форинти, на плате попутнине, хонораре и станарине школских референата: 5100 форинти на богословију карловачку 6360 форинти на учитељску школу у Сомбору: 8546 форинти $66^2/_3$ н., од којих се из фондова те школе троши 3198 фор. према томе додати се има из к л и р и к а л н о г фонда: 5348 ф. $66^2/_3$ н ; на учитељску школу у Горњем Карловцу одређено је 6820 ф.; на вишу девојачку школу у Н. Саду 4640 ф ; на вишу девојачку школу у Панчеву: 4700 ф.; на припомоћ карловачкој гимназији одређено је 9000 ф ; новосадској гимназији 10,500 ; сомборској вишој девојачкој школи 840 ф. Даље на издавање 50 богословских стипендија одређено је: 6000 ф ; на стипендије за сомборских 10 приправника: 800 ф.; на стипендије за 15 горњокарловачких приправника из пакрачке и будимске дијецезе (8 у Сомбору и 7 у Г. Карловцу) свега 1200 ф.; на једну богословску стипендију у Черновићу: 600 ф. Свега на стипендије издаје се: 9800 ф. На пољетку на мировину једном управитељу 235 ф. — Свега износе просветне потребе за 1889. годину: 65.985 фор. $66^2/_3$ н., од којих се из к л и р и к а л н о г фонда издаје: 62 787 ф. $66^2/_3$ н.

Да би се неуредно стање у Еп. Шк. Одбору бачком што скорије у ред довело, одређено је, да се опуномоћи подпредседник Еп Шк. Одбора тог г. Васа Пушибрк, да архиву Еп. Школ референта у ред доведе и све заостављене послове од прошлих година посвршује, текуће канцеларијске послове Еп. Шк. референта бачког да посвршује г. Дим Поповић перовођа Еп. Шк. Одбора тог, а члан Школ. Савета прота Јован Борота испослан је, да ове јесени све вероисповедне школе у Бачкој прегледа и о стању њиховом подробан извештај поднесе.

Награда и попутнина овој господи има се издати из задржане половине плате, доплатака, попутнине и станарине Еп. Шк. референта за бачку и будимску дијецезу.

На образложену представку патроната више девојачке школе у Панчеву наименован је за управитеља исте школе Светозар Дамјановић ред. наставник и досадашњи заменик управитеља на истој школи.

На молбу учитељског збора у Новом Саду Школски Савет дозволио је, да се држи општа учитељска скупштина учитеља православних српских вероисповедних школа у митрополији карловачкој 17. и 18 Августа и то у Великој Кикинди као најпређој српској општини и за поверенима свог на исту скупштину изашиље заменика гл. шк. референта Н. Ђ. Вукићевића.

На предлог управе учитељске школе сомборске спроведена је молба г. Мите Петровића професора природних наука на истој школи Вис. Сабором Одбору с топлом препоруком, да се истом професору 500 ф у

име путна трошка за научно путовање на Париску светску изложбу из народних фондова даде.

На предлог управе учитељске школе у Горњем Карловцу поставља се за привременог учитеља хармонијског појања и певања на истом заводу г. Александар Босиљевац.

На набавку нуждних оруђа за каламљење одређује се једанпут за свагда за сомборску учитељску школу 30 ф., а за горњо-карловачку 15 ф. и умољава се Вис. Саб. Одбор, да ово издавање из нар. фондова одобрити изволи.

Рукопис Мите Калића наставника у вишој дев. школи новосадској под насловом: „Српско-мађарски разговори“ усљед оцене проф сора мађарског језика у учитељској школи сомборској одобрава се, да се може као дечија помоћна ручна књига при учењу мађарског језика у срб. нар. вероисповедним школама у Угарској употребити.

Рукопис истога под насловом: „Српско-мађарски разговори по Гарају“ за употребљење у српским вишим девојачким школама одобрити за помоћну школску књигу, пошто писац исти рукопис по приметбама професора мађарског језика у учитељској школи сомборској — у тексту назначенима — исправио буде.

Осим ових важнијих предмета решени су још многи текући предмети у овој седници Школског Савета, које због маленог простора овог листа споменути нисмо у стању.

В.

В. А. ЈЕВТУШЕВСКИ, В. Ј. СТОЈУНИН И А. Ј. ГЕРД. ✝

Прошле године претрпио је руски народ велики губитак, изгубивши три знаменита педагога: Василија Адријановића Јевтушевскога, Владимира Јаковљевића Стојунина и Александра Јаковљевића Герда.

В. А. Јевтушевски познат је са својијем упутством из рачунице; благодарећи тому упутству, изучавање рачуна постао је рад лаган, а до њега је био врло тешка наука и учећи дјеца рачун, имала су велике муке.

В. Ј. Стојунин посветио се руском језику и књижевности. Осим многијех ученијех радова особито му је славу прибавило дјело: „Вишшій курсъ русской грамматики“ и „О преподаваній русской литературы.“

А. Ј. Герд занимао се највише природнијем наукама и оставио је дјеци ваљана руководства из природописа, рудства и земљописа.

Преминули педагози осим својијех ученијех радова, учешћа у обрађивању свију педагошкијех питања и састављања метода сами су се занимали са подучавањем, имали су велики број ученика и у њима су оставили најсјајнију успомену. Ученици су их јако волели — као ваљане учитеље и необично добре људе.

Они су много радили за дјецу, за то су их дјеца дужна памтити и увијек с благодарношћу о њима говорити.

В. А. Јевтушевски, поријеклом Малорус, родио се у Полтави 1836. г., рода је био племићкога. Прво своје васпитање задобио је у гимназији, а за тијем је ступио у бивши — тада у Петрограду — виши научни завод, одакле су излазили млади људи као учитељи гимназија. Из дјетињства

показивао је особиту вољу к рачуну, што је и у заводу примјетио знаменити учитељ Остроградски, под чијом паском пробавио је три године. Кад је године 1861. петроградски завод био затворен, прешао је Левтушевски на петроградски универзитет. По свршетку наука на универзитету постао је учитељем рачунства у другој грађанској гимназији. Левтушевски врло брзо постиже сигурност као одличан предавач — и године 1864. још као млад човјек би позван за управитеља педагошкијех течаја при другој војној гимназији. Течаји ти били су образовани за приправљање добријех учитеља и у њих су ступали млади људи, који су свршили више образовање. Овдје су се они спремали за учитеље мале дјеце.. Левтушевски је пробавио 12 год. као предавач-управитељ на тијем течајима и спремио је ваљане учитеље из рачуна, који су разнијели по свој Русији нови начин обучавања у тој науци — начин Левтушевскога. Левтушевски је заиста потпуно измијенио обучавање основног рачунства и учинио га лаким предметом; он је био први у Русији, који није започињао учење рачуна са бројањем и с већијем развучењем бројевима, како се прије њега учило, него разматрањем мањијех бројева и рјешавањем лаганијех занимљивијех задаћа; геометрију није учио с потезовима и угловима, него познавањем геометријскијех тијела; све је то спроваћао са свакојакијем познатијем средствима, од којих је он многа и сам изнашао, или је удесио позајмљена од западнијех научењака. Његова дјела: „Методика аритметики," „Сборникъ аритметическихъ задачъ," „Методика начальнаго курса алгебры" и „Сборникъ вопросовъ и задачъ по елементарному курсу алгебры" — произвела су читав преврат у начину предавања рачуна. Осим састављања метода Левтушевски је био знаменит учитељ; он је умио задатке слушатељима тако разјашњавати, да су они прелазили из разреда у разред са потпунијем знањем свега, што се је учило. Био је врло праведан и стрпљив. Ученици не само да су га љубили и уважавали, него су га се и бојали, а бојали су га се за то, што је он без милости прогањао сваку погријешку и сваку обману. Догађало се је, да он дозна, кад који ученик од његовијех не би сам рјешио домаће задаће — тешко си га тому ученику! Ништа му није било. Левтушевски му не рече ни ријечи, само га није хтео више питати, ни гледати и није хтио с њим ријечи проговорити. Та је казна за кривца била најосјетљивија.

Од год. 1877. па до своје смрти био је управитељем научнога одјела у петроградскијем прибјежиштима. У Петрограду има 23 прибјежишта, а у њима се васпитава до 5000 сиромашне, осиротјеле дјеце, почињући од 3—4 год. Има прибјежишта, у којијем дјеца остају до 10—12 год., а има и такијех, у којима сироте дјевојке живу и уче се до 16—17 год., док не получе каквагод мјеста. Левтушевски ватрено се заузимао за ново дјело и много је користио тијем заводима; он је завео у њих обучавање у цртању, а гдје је било можно рукотворство и разне занате; старао се је о снабдјевању с књигама и другијем научнијем средствима; држао је јавне бесједе с учитељицама и надзирателицама, упознавши их са побољшанијем начинима васпитања и обучавања.

Неуморни и различити рад скршио је здравље Левтушевског.

Год. 1886. удари га капља, послије чега се није опоравио; кроз го-

дину дана удар се поновио, а на покон прошле године послије трећег удара Јевтушевски се 11. Септ. мирно у вјечност преселио.

Послије његове смрти нађен је међу папирима завежљај са насловом: „На успомену мојој жени и дјеци." У завежљају нашло се писмо, које је Јевтушевски писао још 23. Нов. 1880. г. У том писму описао је у кратко свој живот и свој рад. Завршује са ријечима: Неизмјерно сам љубио дјецу и сав сам живот посветио раду за њихову корист.

(Наставиће се.)

ЗАКОН ОД 31. ЛИСТОПАДА 1888. ГОД.

О уређењу пучке наставе и образовању пучких учитеља у краљевини Хрватској и Славонији.

ГЛАВА ОСМА

Об учитељих на пучких школах.

§. 110 Учитељи јавних пучких школа (§ 3.) јесу јавни чиновници.

§ 111. Привремене и дефинитивне учитеље именује — редовито услед расписана надтјечаја — земаљска влада на тројни предлог обћинскога школскога одбора, или приватне особе, имајуће право предлога.

На школских заводих, уздржаваних из земаљских средстава, именује земаљска влада учитељско особље непосредно.

И на обћинских школских заводих може земаљска влада мимо надтјечаја попунити учитељско мјесто, ако у интересу службе то обнаће нуждним.

§ 112. О замољених премјештајих и измјенах већ намјештених учитељах као и о премјештајих у интересу службе одлучује земаљ. влада.

§. 113. Намјестно учитељско особље (супленте) и учитељско особље за необвезне учевне струке, као и учитељице женскога ручнога рада и кућанства (§. 126.) поставља на пучких школах жупанијска област (градско поглаварство), саслушав мјење дотичнога жупанијскога (градскога) школскога надзорника; на вишим пучким школах поставља то особље земаљска влада на предлог жупанијске области, дотично градскога поглаварства.

§. 114. За знанствени и морални напредак одговоран је дотични учитељ, или, ако их има више у којој школи, уз дотичне учитеље равнајући учитељ.

§. 115. Ни један учитељ није дужан предавати више од 30 ура (часова) на тједан (седмицу).

§. 116. Осим оргуљашке службе — дотично појења — не смије ни један учитељ уза своју учитељску обнашати и другу какову узгредну службу, а најмање такову, која би га пречила у вршењу учитељских дужности, или која би се противила угледу учитељскога сталиша.

§. 117. Дефинитивним учитељем пучких школа може бити само онај, тко је хрватско-угарски држављанин, те је пред којим испитним повјеренством у аустро-угарској монархији стекао сведочбу учитељскога способљења, а уз то је у обзиру казненога закона као и у обзиру ћудоредном непорочан.

Тко је оспособљен за учитељску службу иним наставним језиком, него ли хрватским или српским ваља му се подврћи испиту из хрватскога или српскога језика.

Ако је пако ини који језик кво матерински наставним језиком школе, на којој дотичник жели бити намештен, ваља му се, на колико већ није оспособљен, подврћи испиту из тога језика.

За привремено намјештење у служби учитељској изискује се сведочба зрелости.

(Наставиће се.)

ИСПИТИ У СРПСКОЈ УЧИТЕЉСКОЈ ШКОЛИ СОМБОРСКОЈ

на свршетку 1888/9. школске године.

У српској учитељској школи Сомборској држани су испити за оспособљење свршених приправника овим редом:

Писмени испити држани су 7., 8. и 10. Јунија, сваки пут од 8—12 часова пре подне. Испиту су припуштени 18 мушких свршених приправника, један привр. учитељ, који је на то дозволу од високосл. школског савета добио и 19 свршених приправница.

Првога дана држан је писмени испит из српскога језика. Од високог председништва Школског Савета за испит овај одабрана је тема: „Народне песме по садржини и по старини и њихова важност за књижевност."

Најбоље су решили: Димитрије Грујић и Марија Миловановићева.

Другога дана био је писмени испит из српскога језика. Од високог председништва Школ. Савета послате задаће:

а) *Из аритметике*:

Неко купи 20 hl. пшенице за 168 фор., ту пшеницу промене за раж и добије за свака 2 hl. пшенице 3 hl. ражи, раж промене после за зоб и добије за свака 2 hl. ражи 3 hl. зоби; за тим прода зоб по 4 ф. (hl.), колико добија а) укупно б) у процентима?

б) *Из геометрије*:

Неки суд цилиндричнога облика, ком је пречник 1 dm, висина 2 dm, напуњен је водом, у исти ставе се 2 кугле, свака 1 dm у пречнику, колико литара испуриће из тога суда?

Трећега горезначеног дана обдржан је писмени испит из мађарског језика, при коме је присуствовао помоћни кр. школски надзорник жупаније Бачке г. Никазије Греф.

Од 4—10. Јунија спремали су се кандидати и кандидаткиње за строге устмене испите.

Јунија 19. приспео је у Сомбор од високосл. Школ. Савета за председника овогодишње испитне комисије изаслани најпречаснији господин Јован Борота протопресвитер старобечејски, а као члан исте комисије при испитима учествовао је најпречаснији г. Љубомир Кунусаревић протопресвитер сомборски.

Под њиховим руковођењем и у присуству управитеља и професорског збора започети су устмени испити за оспособљење 20. Јунија и држани су тога дана, 21. и 22. Јунија — сваки дан од 7—12 часова пре подне и

од 3—8 часова после подне, а 23. Јунија започети су испити у 6 часова у јутру, а завршени у $12^1/_2$ часава у подне.

Првога дана испитани су ученици из науке христијанске, психологије, педагогије, повеснице педагогијске, српскога језика и из практичног вртарства.

Другога дана испитани су ученици из рачуна и геометрије, из дидактике, методике и познавања школских књига, из земљописа и из науке о земаљском уставу.

Трећега дана држан је испит из природних наука, пољоделства, из мађарског језика, из физичне антропологије и дијететике, из поуке о кућарству, свирке, хармонијског појања и из гимнастике.

При том устменом испиту из мађарског језика присутан је био такође и државни помоћни надзорник школски г. Н. Греф, који је о успеху кандидата у том језику обашка белешке водио.

Четвртога дана држан је испит из црквено-словенског језика, из црквенога појања и правила.

Из свију предмета одговарьху кандидати понајвише добро, а неки и врло добро, а кандидаткиње одговараху с малом изнимком врло добро и одлично.

За време испита изложена су била у испитној дворани цртања и краснописи свију питомаца овога завода, а у другој — мањој дворани ове школе изложени су били ручни радови приправница, а међу њима изложише и два приправника своје красне везове са златом и вуницом, којима су се радовима они својим приватним трудом пре ступања у овај завод извештили.

Ова изложба женског ручног рада како у погледу ваљаности и лепога укуса, тако и по множини и разноликости својој особито се допадала и посетитељке отмене госпође овдашње без разлике вере и народности веома су се похвално изјасниле о уметности и вештини наших приправница и похвалиле труд и ревност уважене учитељице њихове госпође Софије Јорговићке рођене Рајковићеве.

После свршених испита наставнички је збор са испитном комисијом, а под председавањем г. председника исте комисије држао после подне 23. Јунија од 2—4 и од 5—8 часова, као и 24 Јунија од 7—9 часова заједничку седницу, у којој је сачињена разредница и извршено оспособлење испитаних кандидата и кандидаткиња за учитељство и потписане су њихове дипломе и оба равногласна примерка главног записника. За тим је управитељ следећега дана у смислу земаљског закона све дипломе новооспособљених учитеља и учитељица званично доставио сл. кр. школском надзорништву жупаније бач-бодрошке ради званичног поступа у смислу 18. чланка државног закона угарског од 1879. године.

Међу тим су од 24—28. Јунија држани закључни испити у народним школама сомборским, које служе за вештбаонице у практичном раду школским питомцима ове српске учитељске школе.

У исте дане у вечерњим часовима сачињене су разреднице приправника и приправница I. и II. разреда.

На Иван дан 24. Јунија, као на дан храмовног празника у свето-

претечевој цркви сомборској, служио је свечану службу Божију најпречастнији г. прота Јован Борота уз суделовање једног свештеника и ђакона, а приправнички кор III. разреда том приликом вешто је појао литургију од Бортјанског и Давидова. Тога дана вечерњим влаком одпутовао је велеуважени господин председник испитне комисије кући, испраћен до жељезничке станице од најпречастнијег г. проте овдашњег, управитеља и свију професора, као и од многобројних ученика учитељске школе, који су га при поласку влака с усклицима: „Живео!“ и „Срећан пут!“ испратили.

На Петров дан 29. Јунија после свечане службе Божије у саборном свето-Ђурђевском храму, коју је најпречастнији г. Љубомир Кнпусаревић протопрезвитер Сомборски служио, држано је благодареније Господу Богу на свршеној школској 188⁸/₉. години.“ На обе ове свечаности мешовити хор приправника и приправница умилно је појао, а присутни су били управитељ и професори учитељске школе, као и учитељи више девојачке и свију овдашњих српских школа са свима ученицима учитељске, више девојачке и српских народних школа сомборских

Јунија 30. у 9 часова пре подне у српској учитељској школи Сомборској прочитане су разреднице и објављено је оспособљење испитаних учитељских кандидата и кандидаткиња.

Том приликом најбољим и најприљежнијим приправницима и приправницама раздане су ове награде.

1. Од књига „Маркова сабља,“ које је пре неколико година велеуважени аутор г. Јован Ђорђевић бивши професор учитељске школе Београдске, а сада професор на великој школи Београдској у много стотина примерака управи ради распокланьња добрим ученицима послао био и којима су у прошлим приликама приправници, приправнице и ученици и ученице свију овдашњих варошких и салашких школа обдаривани били, заостало је било још 30 примерака, које је управитељ, као дар родољубивог сачинитеља, раздао овом приликом најбољим и најотличнијим приправницима и приправницама из сва три разреда, особито онима, који су школу и цркву без изостајања најточније и најприљежније полазили и моралним владањем отликовали се.

У дивотне корице увезани подпуни примерак „Јавора“ од 1881. као дар г. Стевана Утоприка канцелисте жупаније Бачке предат је приправници првога разреда Даници Дамјанки Путниковој, која се у српском језику у том разреду најбоље одликовала.

Десет примерака дивот издања књижаре Миливоја Каракашевића музике за гласовир од Дезидерија Херценбергера под насловом: „**Les belles Serbiennes,**“ које је иста књижара послала с жељом, да се њима дарпвају оне приправнице, које су најбољи успех у гласовиру показале, раздато је следећима приправницама: Видосави Летићевој, Катарини Михајловићевој, Милани Благојевићевој, Смиљки Стојковићевој из трећег; Славки Веселиновићевој, Пулхерији Виловској и Зорки Бошковићевој из другог; госпођи Ани Рајковићевој, Невенци Акшамовићевој и Даринки Прерадићевој из првог разреда.

У првом приправничком разреду, где је уписано било у почетку школске године 33 мушка и 28 женских ученика, од мушких ученика оставили су школу, или одмах с почетка, или доцније — 4; један је умрьо; до краја године остало их је у заводу 28 мушких и 28 женских приправника.

Успех у наукама и у моралном владању у појединим приправничким разредима био је овакав:

Од мушких приправника првога разреда свршише с врло добрим успехом овај разред: Милан Нотарош, Ђорђе Богосављевић, Павао Терзин и Филип Борић; с добрим успехом свршише први разред 6, а с довољним 9 приправника; једва довољан успех показаше 3; недовољан 4, а *слаб* 2 ученика. По моралном владању оцењено је 4 приправника првога разреда са белешком „примерно“; 12 са оценом „похвално“; 11. са оценом „уредно,“ а 1 са оценом „неуредно.“ (Због детињског несташлука.)

Ни један пут нису изостали од школе и од цркве: Григорије Јовановић, Милан Нотарош и Павао Терзин.

Од приправница првога разреда отличан успех у наукама показала је Даница Дамјанка Путникова из Панчева; врло добар успех показаше: госпођа Ана Рајковићева, даље Анђелија Стојковићева, Анђелија Ковачевића и Марија Белеслина; с добрим успехом свршише овај разред 7., с довољним пак успехом 4 ученице; једва довољан успех показало је 3; недовољан 5, а слаб 4 ученице.

Ни један пут нису остале од школе и од цркве ове школске године приправнице првога разреда: Ана Рајковићева, Анђелија Стојковићева, Вукосава Лубенова, Даринка Прерадовића, Зорка Бабићева, Ана Поповићева, Јелена Славковићева, Олга Сифиос и Персида Лугомирска.

У другом приправничком разреду, где је било уписаних у почетку школске године 18 мушких и 27 женских, свега 55 ученика, пошто су два приправника школу оставили, а један се у месецу Јунија после дужег боловања у вечност преселио, остало је на свршетку школске године 25 мушких и 27 женских приправника.

Од мушких приправника другога разреда показаше врло добар успех: Љубомир Мали, Душан Пејић и Светислав Павковић; с добрим успехом свршили су овај разред 8; с довољним 7; с једва довољним 1 ученик; недовољну оцену добили су 6 приправника другога разреда. По моралном владању било је 7 примерних, 9 похвалних и 7 уредних ученика; један је био владања не свагда уредног, а на послетку двојица С. А. и С. З. непристојног и отвеч саблажњивог и неуредног владања и неће моћи у овом заводу науке продужити.

Од мушких приправника другога разреда ни један пут преко целе године нису изостали ни од школе ни од цркве: Душан Радојчић, Јован Николић и Љубомир Мали.

Међу приправницама другога разреда отличан су успех у наукама засведочиле: Живанка Цветковићева Видаковићева, Зорка Бошковићева и Милева Павковићева; врло добар су успех показале: Видосава Најтићева, Зорка Рашковићева и Корнилија Ђорђевићева; с добрим успехом свршиле су овај разред 12 а, с довољним 7 приправница; једна је добила

оцену једва довољно, а једна недовољно По моралном владању заслужише 23 приправнице другога разреда оцену: „примерно“, а 4 оцену „похвално.“

Преко целе године од школе и од цркве ни један пут не изосташе: Ана Васиљеска, Видосава Пајтићева, Вукосава Бугарска, Даница Константиновићева, Живанка Цветковић-Видаковићева, Зорка Бошковићева, Зорка Савићева, Марија Ђурчићева и Марија Малешевићева.

У трећем приправничком разреду, где је уписано било у почетку школске године 21 мушких и 19 женских ученика, у течају године један се преселио у вечност, један у децембру отишао за привр. учитеља, а један због слабог успеха у наукама на свршетку другог полугодишта школског није припуштен к испиту за оспособљење.

Строге испите за оспособљење положили су 19 мушких и 19 женских кандидата — и то од мушких кандидата: Димитрије Грујић из Товаришева, Милан Грујић из Госпођинаца, Стеван и Лазар Љубојевић из Новог Сада и Лазар Плавшић из Мухача положили су испите с врло добрим; Богољуб Ракић из Новога Сада, Стеван Вујадиновић из Бежаније, Славко Лаковић из В. Кикинде, Лазар Борђошки из Силбаша, Јован Медурић из Турије, Бранко Гајић из Голубинаца, Бранко Маглов из Ђурђева, Владимир Торђански из Врањева, Ђорђе Јовандић из Сомбора, Ђорђе Крстић из Прхова и Светислав Јовановић из Фаркашдина с добрим и на послетку Душан Мушицки из Ђурђева, Александар Јовановић из Ченте и Лаврентије Хавел Михајловић из Рац-Петра (у Барањи) с довољним успехом.

Од свршених приправница положиле су строге испите за учитељско оспособљење са отличним успехом: Марија Миловановићева из Новога Сада, Катарина Трифуновићева из Руме, Даница Илијићева и Зорица Илијићева (две рођене сестре) из Осека; са врло добрим успехом: Смиљка Стојковићева из Сомбора, Катарина Михајловићева из Сентомаша, Видосава Летићева из Парага, Јелена Ђорђевићева из Новога Сада, Марија Подградска из Новога Сада, Марија Димитријевићева из Баје, Леносава Вуканова из Новога Сада и Љубица Нешићева из Петроварадина; с добрим успехом положише ове испите: Даринка Димићева из Парага, Милана Благојевића из Сомбора, Косана Димитријевићева из Сомбора и Марија Шикопаријина из Жабља; на послетку с довољним успехом положише испите за оспособљење: Марија Лазаревићева из В. Бечкерека, Драгиња Димитријевићева из Госпођинаца и Катарина Петровићева из Панчева.

Приметити се има, да од свршених приправника за све три године учења у овом заводу ни један пут нису од школе ни од цркве изостали: Милан Грујић, Даница и Зорица Илијићеве, Јелена Ђорђевићева и Леносава Вуканова.

Сви овде назначени свршени приправници и приправнице оспособљени су за учитељство у српским народним школама и ово је оспособљење њима 30. Јунија у присуству професора и свију питомаца српске учитељске школе свечано објављено.

Међу тим у смислу земаљског 18. законског чланка од 1879. године државно школско надзорништво обуставило је издавање учитељских диплома петорици мушких испитаних учитеља и трима учитељицама, за

које је у званичном акту изречено, да још нису мађарски језик у толико себи присвојили, да га могу у основним народним школама у Угарској предавати. Правима је дозвољено, да после три месеца, а другима, да после двомесечне поновљене спреме могу из мађарског језика поново испит полагати. Међу тим и овима је од управе издато *сведочанство*, са којима ће они моћи изван Угарске у српским народним школама учитељску службу привремено добити.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Скуп Срба учитеља ради оснивања учитељског конвикта држан је 24. Јулија у Новом Саду у здању народног позоришта, а под председавањем г. Аркадија Варађанина вредног и отличног управитеља више девојачке школе новосадске. Саветовања су текла достојанствено и у најбољем реду. Статут за учитељски конвикт, који је израдио г. Гавра Путник учитељ румски примљен је са сходним изменама и допунама.

Учитељи раде за благо и напредак младога нараштаја српског, па за то треба: да и сав народ, а особито црквене општине и имућнији Срби у помоћ притеку својима учитељима и да их материјално подпомогну при оснивању овог учитељског конвикта, који ће учитељима олакшати образовање своје сопствене мушке и женске деце.

Радујући се искрено овом похвалном предузећу, желимо, да се конвикт за учитељску децу што скорије саједињеним силама учитељства и народа српскога оснује.

НЕКРОЛОГ.

Урош Милутиновић, протопрезвитер митровачки, преминуо је у Ср. Митровици дне 21. Јула, а сахрањен је 23. истог месеца уз велико саучешће целога града и свештеника из свога протопрезвитерата као и ван њега, којих је преко 20 било, а под началствовањем најпречаснијега господина Чобанића, проте карловачког. — Покојник се у својим најранијим годинама на јавном пољу појавио. Био је још 1842. године на народном сабору у Ср. Карловци, кога је без сумње сам он описао г. 1845. под насловом: „*Достопамјатност у јерархији Карловачкој. Народни сабор 1842. года.*“ — Био је врли родољуб, о чему сведочи његово дело: „*Сербин у сред светилишта свог јерархије Карловачке, а пред дверма народног сабора 1848. год.*“ Мисли о уређењу цркве изнесо је после и г. 1863 у „*Глас савјести народу српском, од једног родољубца*“ — и у: „*Мњењије једног члана с Илијинског сабора 1864. као предлог за закон црквени*“ као и у: „*Слову за уређење цркве православне у држави аустријској,*“ које је говорио на сабору 1865. Осим тога штампао је дело А. Влаховића „*Жртва благодарности прељубезном народу српском у последњим тренутцима живота свога,*“ штампано у Загребу 1861. Год. 1865. штампао је своје изворне: „*Приходне бесједе, говорене разног времена и при разним околностима.* Част I.“ Год. 1856. издао је дело под насловом: „*Еремит у Русији или при-*

мјетбе на нравн и обичаје руске у почетку XIX. вијека," преведавши га с француског од Е. Дипрса од Сентмор. Год. 1886. издао је књижицу побожних песама под насловом: „*Пјесне к Богу.*"

Покојник је рођен у Стејановци, где је као богослов учитељевао. Као прота, док се школе у Срему нису покомуналиле, био је више година ревносни окружни надзорник. — Осим тога он има велику заслугу при оснивању пензијоног фонда за свештеничке удовице у архидијецези.

Драгиња Радсављевића рођена Поповићева велезаслужна учитељица српске вероисповедне школе у Митровици преселила се у вечност после дужег боловања у 66-ој животa години у суботу 24. Јунија о. г. Покојница је била једна од најстаријих и највреднијих српских учитељица; школа је њена свагда а у врло добром стању била, а она је као савестна и примерна васпитатељица младежи у Митровици опште уважена и поштована била, што се особито видети могло при укопу њеном 25. Јунија, који је уз велико саучешће грађанства и свију родитеља дечијих као и учеће се младежи достојанствено спроведен. Нека је вечна успомена и блажени покој ревностној и велезаслуженој покојници!

Димитрије Павић учитељ у Доланима преминуо је у Пакрацу 1. Јулија о. г. Покојник постао је жртва неумитне смрти у 27. години свог млађаног живота. Још 13. Јуна п. н. к. 1889. осећао се потпуно здрав и несео. Наглом прехладом задоби је запаљење плућа и можђана, која га је бољетица у гроб свалила. Покојник се родио у Пакрацу, где је свршио науке и касније се учитељском сталежу посветио.

Служио је као народни учитељ у Кусоњима, Пакрацу и Доланима. Учитељско звање вршио је највећом ревношћу и пуном љубави, те стајаше уз прве покретаче учитељског удружења у котару пакрачком и даруварском.

С Димитријем Павићем изгубило је учитељство овог краја врло ревна и радина члана централног одбора, изгубили су пријатељи искрена, верна и угодна друга; грађани пакрачки изгубили су у најлепшем цвету свога дичног сина, а школска младеж изгубила је милога свог учитеља.

Спровод беше врло посећен и сјајан; ретко је којему учитељу таква почаст указана. Школска младеж школе пакрачке, кусоњске и доланске прекрилила је улице; до 20 учитеља и учитељица котара пакрачког и даруварског пратило је покојника уз велику множину грађана обојега пола. На самртнички одар положено је шест врло лепих венаца од сестара му — госпође: Красићке и Орлићке, родбине, учитељства, грађана и пријатеља Миљевића итд.

Код спровода чинодјествовало је шест свештеника, а мртво тело опојано је у катедралној цркви пакрачкој, којему је чину и сам Високодостојни господин Мирон Николић архимандрит и изабрани епископ пакрачки присуствовао.

С тога буди у име учитељства котара пакрачког и даруварског свима изречена најдубља захвалност, а на посе Високодостојном господину Мирону Николићу епископу пакрачком, који је својим чинодјејство-

ваљем при оцеду доказао, колико уважава заслуге ваљаних учитеља, колико му је мио и драг учитељски сталеж и колико љуби свој народ!

У име учитељског друштва котара пакрачког и даруварског: *Милан Милићевић*, равн. учитељ.

Милан Ђукић, учитељ на комуналној школи у Чепину, умрьо је 19 Априла о. г.

РАЗНО.

Добротвор младежи српске. Пречастни г. Прокопије Миладиновић парох у Боботи, који је недавно смрћу изгубио доброг свог јединца сина Милоја ученика медицине, за вечити спомен себи и свом љубљеном покојнику установио је задужбину од 10 000 форинти, којом ће после смрти његове руковати „Матица Српска“ под именом: „Фонд Прокопија Миладиновића и сина му Милоја Миладиновића.“ Камате овога фонда употребиће се на школовање једнога гимназисте и једнога медицинара. Обојица морају бити добри ђаци, Срби православне вере и родом из Славоније или из Срема. Нека Бог поживи и утеши честитог старину и добротвора учење се младежи, а покојном сину Милоју нека је вечна успомена!

Избори учитеља и учитељица. У Сенти за учитељицу изабрана је свршена приправница Катарина Михајловићева; у Новом Саду за учитељицу у градској школи изабрана је досадашња тамошња учитељица на Клиси госпођица Марија Милићева, а за учитељицу на Клиси пристављена је свршена приправница Марија Миловановићева; за учитељицу у Срб. Неузини изабрана је свршена приправница госпођица Косана Димитријевића, а за учитеља у истом месту изабран је г. Богољуб Ракић свршени приправник. Изабрани су: за учитеља у Кулпину Милан Грујић свршени приправник; за учитеља у Мајшу свршени приправник Лазар Љубојевић; за учитеља у Бања-Луки Стеван Б. Љубојевић; за учитеља у Чакову досадашњи заменик г. Јован Максимовић; ђца Софија Живковићева учитељица у Дивошу изабрана је за учитељицу у Митровици, а г. Лазар Плавшић за учитеља у Качфалви.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Уредништву овога листа достављене су ове књиге и листови на приказ:

Летопис „Матице Српске.“ Уређује А. Хаџић. (Књига 158.) 1889. Свеска друга. У Новоме Саду. Штампарија дра Светозара Милетића. Цена 70 нов.

Мала спомоница. Са петстогодишње славе видовданске у Крушевцу и маропомазања краља Александра у Жичи. Са више слика. Написао А. Пајевић. Цео чист приход ове књиге намењен је фонду дра Ђорђа Натошевића за удове и сирочад учитељску. У Новоме Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1889. Цена 50 нов. или 1 динар.

Бранич српскога језика у славу г. Љубомира Стојановића од Јована Живановића. Отштампано из „Кола.“ У Београду. Штампано у штампарији краљевине Србије. 1889.

Женска вкадь, весела игра у три чина, написао Е. Сиглигети, с мађарског превео Љубомир Лотић. (Позоришне библиотеке свеска 7.) Накладна штампарија у В. Кикинди. 1889. Цена 20 новч.

Манастир Лепавина. Прилог к српској историји. Од Владимира Красића. Препштампано из „Летописа“ за 1889. У Новом Саду. Српска штампарија дра Св. Милетића. 1889

Арарове забавне књижице. Коло III. Кораци напретка. Нада. Зајечар. Штампарија Милоша Т. Ј. Лесендренца. 1889.

Босиље. Песме за младеж и за свакога. Од Ивана М. Поповића. Свеска I. Цена 30 н. Сомбор. Издање и штампа А. Мужика. 1889.

Вофарство. За своје ученике на српској учитељској школи Сомборској и за народ. По разним изворима написао Стеван Коњовић, учитељ. Цена 35 нов. У Сомбору. Штам. код А. Мужика. 1889.

Извештај о православном богословском заводу у Задру. За школску годину 1888—89. Година XI. Задар. Печатња Ивана Водинке. 1889.

Програм српске велике гимназије карловачке за школску годину 1888/9. Уређује директор гимназије. Година XXXVII. Књига XXX. У Новом Саду. Штампарија А. Најевића. 1889.

Просвјета. Лист за цркву и школу. Свеска VII. Година I. Издаје: Књ. прч. министарство просвјете и црк. дјела. Цетиње. 1889. У књ. прч. државној штампарији.

Достиње. Власник и уредник Милан Бибченић. Излази у Београду сваке недеље. Цена му је на годину за Србију 12, а за иностранство 16 дин. = 8 фор.

Извештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине. За годину 1888. Поднеси црквени одбор главној скупштини, сазваној за 30 Априла 1889. У Панчеву. 1889. Штамп. браће Јовановића.

Српско православно пјеснарје по карловачком старом начину у ноте за један глас написали Гаврило Бољарић, свешт. и пјероучитељ на вел. гимназији — и Никола Таушановић, народни учитељ и учитељ пјевања на препарандији и вел. гимназији сарајевској. За богослове, учит. приправнике, ученике средњих школа и за сваког љубитеља нашег црквеног појања. Свеска IV. Својина састинтеља. 1889. Земаљска штампарија. Сарајево. У овој свесци су духовне песме за часни пост, о ускрсу и празницима.

Изашла је свеска V. од исте књиге, у којој су 16 великих седалина, велико „Господи воззвах“ и „Да исправитсја.“

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Араду упражњено је учитељско место на православној српској вероисповедној школи. Плата је 500 фор., леп стан с баштом. Ако би се учитељ показао као вешт појац добијаће 100 фор. за то награде, а ако буде отправљао дужности црквено-општинског певођа, уживаће у то име још 150 фор. Молбенице се шаљу до 8. Септембра српском школском одбору у Араду.

На бајској српској вероисповедној школи, плата је 600 фор. и 100 фор. станарине. Молбенице се шаљу одмах председништву српског школског одбора у Бају.

У Ср. Карловцима тражи се учитељ. Плата је 400 фор. и у име станарине 100 фор. Молбенице се шаљу до 3. Септембра председништву српског месног школског одбора у Ср. Карловци.

Тражи се учитељица у Срб. Кларији у темишварској епархији. Плата је 300 ф., стан од једне собе. Молбенице имају се местном школском одбору српске православне општине у Кларији (Klari, per Hatzfeld) поднети.

На упражњено учитељско место у Батосеку (Толнанска жупанија) овим се стечај отвара. — Плата је следећа: из обштествене благајне 172 фор., од парова 16 пожуњаца ражи, 16 пожуњаца ситних кукуруза, 4 хвата меканих дрва за своју потребу; 7 јутара оране земље, или у готовом 100 фор. за исту; од варошки добар воз сена, стан из две натосане собе, две кухиње, комора и подрум; у порти ограђена башта са четврт јутра и приход уз свештеника. — У дужност учитеља спада осим наставе у цркви појати и децу у појању обучавати. — Они, који би ово место получити желели, имају своје молбенице са достављеним исказом, да су свршени припразвници и да су начни мађарском језику и писму — до 20-ог Септембра по нашем приносити г. *Василију Мастаковићу* на-роху у Батосеку (Báttaszék, Tolna megye).

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска 1889/90. година 1. Септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике младиће православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајсту годину навршили и четврти гимназијални, трећи реални или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) за приправнице примају се Српкиње православне вере, које су четрнајсту живота годину навршиле и IV. разред српске више девојачке школе или IV. разред више раалке с *добрим* успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава и из црквеног појања овде с добрим успехом положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријамни испит из српског језика; имају и они, који немају оцену из мађарског језика показати, да знају добро мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети: крштено писмо, лекарску сведоџбу о добром здрављу и сведочанство о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима. Они, који су пре једне или више година школу оставили, имају донети са собом сведоџбу свога пароха о моралном и религиозном владању свом. Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља или добротвора, да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању обвезу своју испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу вис. Шк. Савету у Ср. Карловцима, а они, који желе платонеумске стипендије добити, нека исто тако инструиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије ове имају изгледа само они приправници и приправнице, које су примерног и похвалог владања и врло сиромашног стања, а при том се отлично — или бар добро — уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељевим, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору 18. Августа 1889.

Никола Ђ. Вукићевић,
управитељ учитељске школе сомборске и протопр. т.в. шк. ревизор.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист" излази један пут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа" у Сомбор.

Бр. 9. У Сомбору 15. Октобра 1889. Год. XXI.

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА, ДРЖАНА У ВЕЛ. КИКИНДИ 17. И 18. АВГУСТА 1889.

Председник позива скупштину, пошто се није више нико пријавио, да учествује у генералној дебати, да пређу на специјалну и моли известиоца Лотића, да читајући прво § е из предлога одбора 15-торице, одмах придода у смислу том и Новосадски предлог и на послетку: шта је у том погледу синоћни учитељски одбор решио. — Даље упозорује сваког говорника, да га при говору руководи љубав и достојанство ове скупштине; да предлози буду, као и из њих изведени §§, прецизни и јасни, да после што мање морало буде наредаба.

М. Косовац моли, да се прво реши о предлогу његовом у погледу хуманитарних завода и забавишта, којим начином и каква представка да се поднесе В. Шк. Савету.

Председник позива скупштину на изјаву, у којој треба предностављену власт замолити, да дозволи још једну скупштину.

Н. Брашован (Вршац) није још за једну скупштину због материјалне и других незгода, него да се то питање прво јавно претресе, па да се у главним потезима путем представке дотичном месту начела поднесу са жељом, да будући закон и ове околности при грађењу закона из вида не изгуби.

Благојевић предлаже, да се овај предмет остави in suspenso због тога, што ће бити још више предмета, који ће се морати путем представке В. Шк. Савету поднети, па ће се онда сви груписати у једну представку.

Председник изнаша на гласање: да ли да се ово одма реши, или да се остави за касније? — Решено: оставити ово питање до завршетка скупштине.

Председник изнаша првих 5 § из предлога одбора 15-орице, који су таки исти и непромењени као у Новосадском предлогу и који су у смислу овом 1. § о подизању школе. — 2. § о полудневним школама. 3. § о пароху као учитељу. 4. § о заједничким школама и заједничком храњењу деце. 5. § о женском ручном раду у таким школама.

Благојевић предлаже, да пре ових §§ ваљало би још 3 нова додати и то у смислу овоме: 1. § да гласи о цели народне школе. 2. § о наставном језику, а 3. § о јавности српске вероисповедне школе. — Чита стилизован предлог у облику §§.

J. Настић (Сентомаш) потпуно се слаже са Благ., али му је врло чудно, што као члан уч. одбора није синоћ о томе ништа говорио; бар чланови одборски ваља своје назоре у одбору да изјаве, а не овде, да не би скупштину розвлачили. — Прима се Благ. предлог.

Председник изјављује, да је одбор учитељски за добро нашао, да се од споменутих 5. § 3. и 4. изостави. — Прима се. — И по томе би § 1. био сад § 4. — а § 2. са додатком друге алинеје старог § 4 био би § 5. — а § 5. по редакцији био би § 6.

Увалић (Лалић) предкаже, да се у § 6. не изкаже тако, да дотично женско лице за ручни рад не мора бити баш из места, да се не би многе злоупотребе збивале.

Благојевић брани редакцију. — Прима се Увалићев предлог.

§ 6. О броју деце једне школе учитеља и учитељице. Учитељски одбор предлаже, да се овај § замени оним из старе уредбе.

Косовац вели, да се морамо начелно сложити о броју деце. Број деце једне школе важно је, а још и данас важи као један од најглавнијих темата школских, о чему се многи немачки корифеји не слажу; јер колико мора ићи за добром ђачком учевном спремом, толико више и за само васпитање школских васпитаника. Сад — кад погледимо, кад ће деца и спремнија и васпитанија бити и изаћи из школе, или онда, кад их је у једној школи 80 или 60, ту нам се одговор сам каже. По мом скромном мишљењу је довољно, кад се број 80 сведе на 60 — Даље се потпуно слажем с тим, да се деца мушка од женске не морају делити, зашто је много боље и за васпитање и науку, кад учитељица има 3 разреда дођа са мешовитом децом, а учитељ 3 разреда горња — него да и учитељ и учитељица има одељену децу са по 6 разреда. У погледу деобе по полу деце не треба да се страшимо од којекаквих предрасуда. Кад у нашем највишем заводу — у учитељској школи — не иду одељено мушки од женских, онда у нижој народној школи тим пре. — На послетку држим, да би уместније било, да се општини не вежу руке, колико ће учитеља, а колико учитељица себи да изабере; број мушких и женских учитељских снага ваља сама општина према својим приликама и потребама да удеси.

J. Настић. Нема сумње, да је и бољи успех у наукама и боље васпитање, где је у школи мање деце, него у оној, где је више; али покрај свега тога може се и добар успех, па и добро васпитање и тамо постићи, где је 80 деце у једној школи. Па са обзиром на лоше материјалко стање наших општина, држим, да треба: да останемо за редакцију. Што се тиче друге тачке Косовчевог говора у погледу слободног избора мушких и женских учитељских снага, могу слободно то приметити, да — кад би се то и узаконило, да би била огромна већина општина, које не би хтеле бирати женска лица, него само мушке. Та ми ево и данас видимо: како поред јасног закона, који заповеда, да се за женску школу морају женска лица бирати, врло тешко бирају, а многе се баш опиру и противно чине; шта би било онда, кад би им у том погледу одрешене руке биле? — Препоручујем редакцију.

Ан. Поповић (Беодра). Не слажем се са Косовцем у томе, да општине могу по својој вољи изабрати колико хоће женских лица, јер ће општине

тражити себи певчике, а не учитељице. — О заједничком полажењу мушке и женске деце потпуно се слаже, шта више: најтоплије препоручује, јер баш у последње доба држан је у Паризу женски конгрес, на ком се у донешеној резолуцији и таково место налази, које препоручује, да се мушки од ране младости, па и целог живота што више приближују женскима. С тога је и он за редакцију.

Председник одговара М. Кос., да треба општину упутити са гледишта напредка школског, да јој ваља известан број и женских лица изабрати.

П. Вукан (Беочин) слаже се са Косовцем у погледу и броја деце и броја разреда, вели: општина треба да мора и учитељу да припомогне, јер је овај заиста врло оптерећен.

Благојевић брани одборски поступак и разјашњује, да је на другом месту казано, да — ако учитељ има 80 деце, да онда учитељ не би требало да држи 6 разреда, него 3. — И ако је, стојећи на либералном становишту, за то, да се нигде не крње општинска права, ипак није за то, да општина у сваком погледу има слободан и неодвисан уплив на избор учитеља и учитељица, јер, кад би из тога изводили слободњачке конзеквенције, могли би доћи дотле, да би их општина по својој вољи могла у свако доба и одпуштати.

Ј. Михајловић (Ст. Бечеј). Овде је начелно питање о одељењу и спајању мушке и женске деце; али у чланку није јасно прецизирано, да ли ће општине морати спојити, или: да ли ће моћи и одељено разреде мушке и женске успостављати? За то молим, да се у тај § прецизира оно, што се управо хоће њиме да каже.

Председник разјашњује, да се увек могу деца одделити, али се тамо н. пр.: где је две учитељске снаге, морају спојити. То ће зависити од броја учитеља и учитељица.

Ам. Поповић напомиње, да би овде ваљало прецизирати и строго учитељски — односно школски — рад учитељев, а не дозволити општинама при расписивању стечаја, да тамо умеће и обвезује учитеља и са другим радовима, као са перовођством, рачуновођством, певницом, ученьем деце у појању и још другим стварима.

Председник износи на гласање редакцију с једне, а Косовчев предлог с друге стране. — Прима се редакција.

§. 7. О плати учитељској. Осећа се веселост и жагор међу члановима.

Ј. Тосић (Кула) не слаже се са редакцијом, да буде разлика у плати по броју становника Срба у једној општини, по што је у школи појединог учитеља опет за то одређен известан број деце, који се не сме прекорачити. Ако ће се тражити разлика међу учитељима, то се може међу сеоским и варошким учитељима. За то држим, да та основа није правична, него би требало за све одредити minimum.

М. Дока (референт у Темишвару). У трећој алинеји споменутог § ваљало би на основу његове многогодишње праксе: да се у minimum урачуна и учитељска земља; за то га руководи та околност, што нису земље свуд једнаке квалификације, те би по томе и земљу ваљало по области уредити. О плати учитељској добро се треба промислити, јер на жалост

код свију сталежа има аванжма, а код учитеља нема, — па још ако му и добру плату не дамо, онда су ти људи заиста заборављени. За то држи, да се о том § — као животном питању — мора боље и свестраније размислити, а то ће се тако учинити, ако се овај §. врати уч. одбору, да га по ново прокуха и размисли о њему, да га после подне или сутра пред скупштину изнесу.

М. Косић (Иђош). Вели, да је неправо удешена плата по броју душа.

М. Пејић (Госпођинци) не слаже се ни са редакцијом, а ни тиме, да буде разлике међу minimum-ом сеоске и варошке плате, јер баш у селу је позван једино учитељ, да он учи, васпитава и подиже дух у народу; не каже се за бадава: „какав учитељ, тако и село.“ У вароши пак постоји већа интелигенција, која више утиче на народ, него учитељ, тамо он само на децу утиче, а на народ слабо. Сад — по томе би све боље снаге бежале у варош, где им није тако широко поље као у селу, а овде би се стицали лошији учитељи. По моме мишљењу требало би одредити свима једнаке плате, или баш ако хоће, да праве какве разлике, оно онда сеоски учитељи, да се боље награде према њиховом ширем и делокругу — (Живост. Покрет на свима странама).

Грбић (Ст. Врбас) слаже се са Пејићем, да тај су предлог вели, варошани градили, па су за то за себе и боље створили, а ми сељани морамо се задовољити ма чим. (Живост). У селу има у школама више деце, а мање учитеља, па хоћете да нам дате мању плату; то није право. Плате треба, ако баш не да су наше веће, све једнаке. (Веселост. Живио!)

М. Косовац. Сл. скупштино и поштована браћо, ја држим, да достојанствено ваља дискусију водити! Ова је дискусија по све личне природе. Заиста су то варошани градили више за себе, него за сељане. Ја се потпуно слажем тиме, да не буде разлике у платама сеоских и варошких учитеља. Одговорило ми се при дебати о броју школске деце, да морамо имати и штедњу према општини у виду, а као што ми се свиди, овде није то конзеквентно изведено. Варошки учитељи могу себе лакше образовати, него сеоски, који су једино упућени на библију и календар и то морају за готово, по још и скупље да плате. Учитељ је позван, да се усавршује, јер ако се запусти, за 15—20 година, рећи ће му општина: ти ниси више учен, ниси за нас, па га често и одпуштају, а да корача са напредовањем школе и науке јој, мора из свог џепа приватно и да троши. — Што се вели у редакцији, да учитељица, кад се уда, губи свој стан, држим, да је неправо; школе и општине не тиче се њен приватан живот у том погледу. (Живост с десне стране међу девојкама учитељицама). Јер она и на даље врши своју учитељску дужност као пре. С тога сам слободан предложити без разлике свима, да се предложи minimum од 500 фор. уз уживање осталога, као да се и учитељицама не окрњи стан, односно станарина (Женске вичу: живио!)

Ив. Мартиновић (Панчево) говори о разлици плате тамо, где је на селу учитељска плата по 16 и 20 јутара земље и 150 ф. и друге пристојбе у храни и другом. (Вичу, да се такове општине на прсте могу избројати) и једне плате варошког учитеља, који из ње све трошкове, па

и оне варошке, што сеоски нема, да подмири. Сравњујући то, држим, да су и за сад сеоски учитељи боље наплаћени, а и по предлогу ће бити још и боље. Држим, да по реду разлика нема смисла, јер је рад сваки једнак. — Истина, да је лакше у граду напредовати и корачати са духом времена, али је и неоспорно, да га то све мора и више трошка стати, јер он мора да буде у свакој чорби мирођија, што на селу није случај. За то и јесте противан једнакој плати, него да остане по редакцији. Даље вели, да га и то руководи, да остане при редакцији, што не познаје ни једног богатог варошког учитеља, али сеоских више богатих познаје. — За учитељице вели, да су многи били неправедни, па и сама редакција, одузимајући јој стан при удаји, јер представимо си само ту околност, шта би учитељица радила онда, кад би се удала, па се посвађала са мужем, куд би онда, на сокак? (Велико неодобравање са женске стране.)

Јов. Петровић (Турија). Слаже се са Косовцем, одговара Мар., да и сељани морају опште цели потпомагати. Набављање домаћих потребних ствари скопчано је са већим трошковима. У погледу уживања земље не треба из вида изгубити ни велике порезе и еквиваленте, а поред тога врло малену аренду, с тога је за Косовчев предлог. — У погледу учитељичиног стана напомиње, да би ради олакшице ваљало, да сама напусти стан, а на приговор: шта ће учитељица у известним приликама радити, одговара, да је тај израз врло недостојанствено пао, а на умирење г. предлагача вели, да баш та околност ваља да је примора, да се са својим мужом слаже.

Стефановић (Футог) говори: како се врло комични разлози наводе у одбрани појединих предлога, што ни најмање не диже углед ове скупштине. Не да се спорећи, да и једни и други учитељи имају из ове худе плате да подмире велике и многе задатке, али заиста — руку на срце, па рецимо, да су варошки учитељи изложени већим издатцима, а слабо се сами могу да испомогну. За то је за редакцију.

Д. Кнежевић. Природно је, да варошани имају већу плату, јер заиста имају и веће издатке, па ја држим, да им то и сад тако треба оставити, а сељанима за докнаду томе: да се учитељска земља не урачуна у minimum, јер је то beneficium учитељски и свештенички.

Брашован. Варошке општине као богатије могу богатије и плаћати. У погледу рада, по што није, нити може бити једнак, тако и да не буде једнака плата, него да према раду напредује и у плати. С тога је за редакцију.

Марковић (Петровоселo). Многа браћа говоре, да је на селу лакше живети; није, господо, тако! Кошта нас оно пиле, што га излежемо. (Смех.) Ја сам за редакцију са женским кварпром. (Живио!)

Вукан. Нека браћа сматрају земљу за beneficium,... то је велико питање; ваља да се земља урачуна у minimum плате. У осталом плату ваља одредити по броју душа Срба у месту, а варошанима да се одреди за себе.

Лотић у име ђаце Н. Ђорђевићеве из В. Бечкерека предлаже, да се уметне, да стан мора сух, видан и удобан бити. — Прима се овај исправак.

Председник суди по говорницима, да се плаше од велике плате, а то је, господо, врло неосновано, мала је то све награда према оном великом труду, кога ми у школи обављамо; права награда наша је — мзда на небесјех. — Изнаша предлоге редакције и Косовчев предлог на гласање. — Прима се редакција са допуном Косовчевом у погледу женског квартира и допуном Н. Ђорђевићеве.

Председник предлаже, да се још у одбор учитељски изаберу још пет лица. Усваја се и бира се: М. Долга, референт, Косовац, Пејић, Жекић и Д. Берић.

Председник, завршујући седницу, заказује уч. одбор за 2 сата после подне, а скупштину за 4 сата.

* * *

По свршетку прве седнице сви учитељи корпоративно одоше у стан вбл. г. Н. Ђ. Вукићевића, да га као свога некадањег професора и управитеља, а сада као заменика гл. шк. референта поздраве. У име свију присутних поздравио га је председник скупштински г. Н. Грујић са топлим речима, да је српско вероисповедно учитељство дошло, да поздрави свога некадањег учитеља са речима, да га Господ Бог још много и дуго српској школи и њеном учитељству на корист и радост одржи. Цело учитељство на завршетку говора поздрављеном прихвати са дуготрајно и одушевљено: Живео!

Г. Н. Ђ. Вукићевић захваљује се на указаној му почасти, коју високо цени, јер све српско учитељство, а поглавито вероисповедно, једина му је утеха и узданица, које му у овој његовој големој тузи за изгубљеним најстаријим сином Миланом, за том једином надом својом, једино утехе пружа — тим више, што он све српско вероисповедно учитељство, како учитеље, тако и учитељице, који су са врло малим и незнатним изузетком његови и ученици и ученице били, сматра као своје духовне синове и кћери. Па примајући овом приликом тако рећи своја духовна чеда, не може му се, а да и овом приликом не метне сваком на душу и срце ону светињу, која наш народ одржава, која га је кроз све претрпљене невоље за 500 година одржала и за којом и данас наш народ по свих крајеви, где год живи — чезне; наводи за пример, како су га у једном месту на Сави приликом прегледања школа у Хрватској, где су му Срби сељаци казали: дајте нам онакову школу, у којој ће се учити: часловац и псалтир, у којој ће деца учити појати цело „Благослови душе," као што смо ми за младости наше учили појати и појали у цркви. Та жеља народна је она светиња, без које Србин нема своје школе; то је оно, што вам ја од свег срца препоручујем, јер је она једина кадра, да одржи нас у нашој милој вери православној — а то је, браћо и децо моја, *српска вероисповедна школа*. На старом основу градите нову школу, јер је на новом основу слаба школа, у том имам искуства у овим мојим старачким годинама из моје многогодишње праксе и учитељског живота. — Говор је гл. шк. референта саслушан са особитом пажњом, а често испрекидан са бурно: живео, а особито завршетак опраћен са одушевљено: Живео!

* * *

После подне учитељски одбор 20-орице наставио је свој рад у погледу саветовања о предлогу школском саб. одбора 15 орице; рад је трајао све до 4 часа. (Продужиће се.)

НАРОДНО ОБРАЗОВАЊЕ И ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ.

(За награду.)

Mens sana in corpore sano.

(Свршетак.)

Често читамо у новинама: како се овде-онде испитивањем здравља нашло по школама на скоро пола деце и ако не болесне, а оно у почетку болести. Те болести још нису праве, оне су тек симптоми, који се развијају и изазвали би највећи степен своје заразе, кад им се не би за времена на пут стало. Болести, које се данас у школи појављују, различне су и имају своја имена. Једно је „трахома," друго „астма," а треће „сколијоза. Трахома затире очни вид, а и врло је заразна; она ниче и тамо, где се не сеје. Астма је болест, која се јавља као последица узаних прсију, а у прсима је животни орган — плућа. Сколијоза долази од седења у рђавим скамијама; она није заразна, али ипак доста се брзо развија и немилице тлачи и чини телесни организам неспособним за рад.

У првом случају — трахома — затире се видни орган и може да га вечито затре и упропастити, тако, да ово за навек направи од човека не само телесна, него и умна богаља. У другом случају, где су преко мере узана прса, зауставља се предисање, које је најглавнија чињеница за живот, преча од јела и пића. Од искривљене кичмењице могу да дођу живчане болелести и такав организам не може бити дуговечан, но мора пре времена подлећи смрти.

Кад добро промотримо данашње стање наше младежи, увидећемо брзо, како физично опадамо. Место румени на лицу — жуто бледило, место ведра чела — натуштено, прави стармали. Још по који старац остао нам је из бољих времена — као представник бољег физичног здравственог стања човечјег. Кад бисмо тога представника запитали за њихов начин живота, одговори би му се косили са нашим начином. Он ће нам прво споменути перје, које затире здравље дечје још из најмање малоће њихове. Казаће нам, да у старо време није тога било. Место перја и скупоцених душека било је овчје руно, оно је подмиривало све потребе за одело, за простираче и покриваче. „Док се кожух и пршњак носио, била је пунија кеса," вели

старац. Скупоцено перје и узглавници не само што нахуде здрављу, но стају нас и много новца, па смо за то и осиромашили и давимо се у дугу. У старо време беше кућа пуна свачега, свако лице у кући весело и задовољно оним, што има, а данас већ деца помишљају: како ће живети и одржати се у будућем животу своме. Старац ће нам причати: како се онда није толико ни боловало као данас и ми му морамо веровати, — хтели, не хтели, кад румен на образу старчеву сведочи истинитост његових речи, а и године 70—80 сведоче нам то исто.

Они несу образовани у тој мери као ми, несу ни учили науку, како се чува здравље, па ипак су здравији од данашњег кола младежи наше, јер су природније васпитавани и неговани. Кад узмемо у обзир, да они несу школовани, онда нам излази по аналогији, да је баш данашњи начин васпитања узрок разним слабостима ђачкога тела. Ово се не може буквално узети, јер свако правило има свога изузетка.

Не мислимо ми овде, да је васпитање, него начин, којим се васпитава, крив, што нам је младеж бледа, кривих леђа, узаних прсију итд. Нека нас дакле нико не схвати криво. Узрок је овоме претеривање у васпитању, нагомилавање разних школских предмета, узрок су тескобне школске собе, где не допире доста свежа и чиста ваздуха; узрок је недовољно играње и гимнастика у слободном ваздуху; узрок је застарела, прекомерна, убитачна школска и домаћа дисциплина. Данашња школа поред многих својих неприлика, које сноси, мора да се бочи и овом несрећном болести, која немилице руши и обара углед школски, који је већ и тако ниско пао, да не може да дигне главе, а камо ли да се подигне на ниво срећније будућности своје.

Здравствено стање наше омладине треба да нам је предмет свакидашњег разговора нашег, јер оно је данас на дневном реду. Наши лекари нека са учитељством у хармонији раде, да се школа ослободи ове недаће и да тиме корачне слободније, одважније напред. Тиме ће лекари показати веће родољубље, но у којем другом послу. Кад већ није среће: да имамо стручне школске управитеље, положимо ту дужност и почаст нашим лекарима у руке, па ће нам бар здравствена страна бити боље заједмчена од садашње. Старајмо се, да нам школе буду здраве Назимо и сами на здравље дечије, поучавајмо и народ, да пази на то, да своју децу уз добро васпитање и телесно добро од-

гаје, јер деца ће вам бити будући народ, који је као и ми позван да живи, ради и бори се са незгодама и недаћама овога живота!

Старајмо се, да нам се васпитање не удаљава ни за длаку од природе, васпитавајмо децу по природи, јер: природно је васпитање једино и добро, а ванприродно, вештачко је, неваљало, ништаво. Имајмо на уму речи: ко се од природе удали, томе се она горко свети! Ако овако будемо радили, показаћемо, да смо добро разумели ону истиниту изреку:

Mens sana in corpore sano.

О ПРОСТИЈЕМ ОСТВАРЕЊУ ПЕДАГОШКЕ ИДЕЈЕ.

(Др. ФРИДРИХ САКСЕ.)

„Из окова у слободу" — то је заиста сада закон човечјег развитка — како телесног, тако и душевног; али свака слобода ставља пред собом вишу својствену снагу и где ове нема, ту је слобода несрећа. Тако је исто и педагошка погрешка: *допустити слободу пре времена*, као што је: *право време и права средства пропустити, да се појаве и оснажи снага за исту*. Историја нам даје доказе за обе погрешке. Чује се на име у садашњости мњење, да делимице није сазрело време за идеале новијег законодавства. Обртна слобода, слободно васпитање, симултанске школе, укидање телесне казне, изборни начин и сличне установе сломиле су штовања достојне чврсте форме, којих не би се могли никако опростити ради могућно корисног уређења јавног живота. На први поглед изгледају ова мњења да нису без икаквог основа. Има у нашем времену много суровости, због којих би и изобилни хуманитет пожелео стари начин васпитања; шта више: искуство је засведочило, да у 25-ој години живота код многих људи још није развијена морална озбиљност, да може при избору народних заступника корисно суделовати; обртну је слободу народна реч променула у обртну подражљивост, општој настави ученика различитих вероисповести стављају се још велике тешкоће. И законодавство није апсолутно прекужило блудњу, али ни једна реч није са етичког гледишта опростива — као она, која је произашла из хуманитарног обзира, а ни једна није тако јасна, као она, чији је извор у одушевљеном узбуђењу за давно жељеним идеалом. Како ли се високо заталасао духовни живот, кад се Немачка ујединила и победила непријатеља свог унутарњег и спољашњег живота! Држимо ли, да је дејство ових славних догађаја на светину питомије и задржљивије, него што се показало, то је било онда обмана, коју ће искусити сви они, који су се онда противили не само хладним разумом, него и срцем, па и данас их има много, који не ће да признаду. *Светина* се не развија никада једнако, али образованост и чедност напредних чланова треба да је одсјај и пример заосталих чланова Тада корачају и они напред, а повремена образованост учинила је у целини један корак даље. Само никакве реакције! Само никакво хватање за пре-

живела посматрања! Оно васпитање произведе најгоре резултате, које се данас по овом, а сутра по оном начелу управља. Васпитање мора бити чврсто и стално, оно треба, да је ослонац за оне, који га потребују. Наглој промени у државној управи била је увек последица страначка свађа, раздор, незадовољство и неспоразум. Последња циљ сваког васпитања била је и остаје *образовање за слободу*, која испуњује закон без притиска, која по облагорођењу тежи из сазнате одности за законом, који по самосталним етичким начелима дела. Може бити пут још дуљи, а корак још лакши, *циљ остаје*, а свако одступање од првога правца јесте зло од тешких последица. Она се не враћа никад своме почетку, јер је историјско развијање, а свака реакција може јој само задржати, али не за увек с правога пута свратити; но ипак она остаје народна несрећа, ако се већина народа као такова осећа. Народи треба да се развију *чврсто*; сваки учитељ греши, ако после три корака напред чини два корака натраг.

У многостручним тужбама о каквоћи и правцу духа времена бацимо врло често поглед у назад и држимо, да ћемо остварење његових идеала у прошлости наћи. То је из основа погрешно. Што је пре добро било, није више у истом смислу и истом степену у променутом и напредном времену, а свако доба мора себи да створи идејал из себе самог, по што оно *уважава* дате чиниоце свога изображења. Колико се често потврђује, да су пре били људи моралнији и религиознији, него сада! Хоћемо ли у овом обзиру пожелети старо доба, исто тако, као што је било? Ја мислим, да: не. Сви ми желимо врлине онога доба за наше доба, *али на основу нашега времена*. Многохваљена невиност првог детињства нема никакве вредности пред моралним законом и не извршује никакву потрепљиву снагу у моралној борби касније живота. Што се у пређашњим временима догађало попајвише на основу спољашњег неговања, на основу обичаја, то је данас пуштено на вољу слободној одлуци. Напредно брзо умножена знања у свима гранама живота и стварно јача снага познавања нашег доба учиниле су многе форме пређашњег доба без садржаја. Садржај је израстао преко форме, остављајући је разложену, али за виша сазнавања нашег доба несу се још свестрано образовале форме, које би одговарале. У овом лежи најважнији основ дисхармонији нашег доба на духовном пољу. Некад слепо веровање у ауторитете, данас самостално покушавање, некад појмови речи, данас уверљивост, некад влада произлажења, данас сопствено деловање ума.

Непобитна је истина, да се баш изображени део народа одвратио у претежној већини од црквене науке. То је укора достојно, јер та равнодушност доводи људе до пуког материјализма и моралне пропасти. Па ипак је исход природног, постојаног душевног развитка, да је човек у толико религиознији, што је образованији. Истинита и стална познања приводе к Богу, праоснови нашег духа. И која год наука тако заблуди, да пориче биће Божје и моралност, то служи на пропаст човечанству.

Озбиљна је задаћа садашњости, да поврати поремећено јединство нашег духовног живота. Чим се ово беспристрасно и без предрасуда, с педагошким посматрањем решило буде, одмах ће се и приметити опет опадање грехова и суровости, којих број у нашем времену расте тако

ужасним начином. Црквена заједница, ако се одржава духом еванђелија и ако не одриче стално напретке човечијег духа, утиче између свију чинилаца моралног васпитања на светину највише облагорођујућим начином. Врло је мало оних људи, који безбрижно делају за рад и напредак других из моралних, добро познатих начела и који добро чине, јер је то добро. Већина потребује примера, наслон на друге морално неговане заједнице. Али сама заједница васпитно дела, утичући на јавни живот, обвезујући морално. Изгледа ми, да је управо овог чувства одговорности у супрот моралном идејалу већине већих кругова људства највећи данашњим даном нестало. Грехова је било у свима временима; али је велика разлика, да ли се они у опште сматрају као појединци, решени од моралног образовања времена, или као израз времена, којем је недостајало начелног посматрања. У последњем случају су они симптоми унутрашње болести времена. Ја не могу себи друкчије да представим у данашњем времену тако често лакомислено и чистом свешћу изговорене кривоклетве за незнатан узрок, — скотском хладнокрвношћу извршења убијства, даље самоубијства, која се не догађају само из туге и душевног немира, него са хладним разумом и срамном, често хвалисавом безобразношћу, цео морални глиб у опште, који се не може опорећи, — него да је нестала свест више цељи и унутрашње вредности живота у већем обиму. Само лагано моћи ће се постићи промена на поправу, а поправа ће само онда моћи бити, ако очет искрено свеже боље чланове друштва морална религиозна заједница, која да је једина снажна, да утиче и на народ, који је само у чулним обзирима изгубљен, узвисујући га духовно.

(Наставиће се.)

Ш. С. Бр. 35.
14. 1889.

ДЕКРЕТ

ПРЕЧАСТНОМ ГОСПОДИНУ

ЈОВАНУ БОРОТИ,

окружном протопресвитеру старобечејском, члану нар. црквен. школ. Савета,

у СТ.-БЕЧЕЈУ.

На темељу извештаја г. заменика главног школског референта о обављеном извиђењу службеног пословања г. Стевана В. Поповића, епарх. шк. референта бачког, нашао је овај Школски Савет истог епарх. школ. референта бачког суспендовати, а ради вршења дужности референтских, поглавито односно надзора школа поставити вашу Пречастност као привременог заменика епарх. школ. референта с тим, да Ви у томе својству уживате награду од годишњих три стотине педесет (350) фор. а. вр. и да Вама уједно припада и половина попутнине, одређене за епарх. школ. референта и то све почињући од 1. Јула 1889. до даљег овостраног наређења.

Израду пословних заостатака суспендованога епарх. школ. референта нашао је овај школ. Савет г. Васи Пушибрку председнику епарх. шк. одбора бачког и г. Мити Поповићу бележнику епарх. конзисторије бачке поверити с тим, да они нмају канцеларијске и архивалне послове епарх. школ. одбора бачког у ред довести и рестанције израдити и да ће им се награда за тај посао одредити из задржане плате суспендованога референта онда, кад односне послове буду посвршавали и о томе, да су и како су их свршили, овамо извештај поднели буду

О чему се знања и равнања Вашег ради извештавате с тим, да је о овоме расположењу уједно и епарх. школ. одбор бачки ради знања и равнања и даљег расположења и саборски одбор ради дозначења дотичних берива Ваших извештен.

ВАСИЛИЈАН с. р.,
епископ бачки, администратор архиепископије карловачке и митрополије српске.

СРПСКИ УЧИТЕЉСКИ КОНВИКТ У НОВОМЕ САДУ.

Учитељство наше у овој карловачкој митрополији почело је последњих година нешто живље да се креће; оно је стало за тим, да на моралном пољу стече себи лепши углед, а на материјалном да створи себи лакше дане. У то име састало се исто учитељство ових прошлих школских одмора у своје две опште скупштине у Новоме Саду и у В. Кикинди.

На првом месту покушало је целокупно учитељство наше из митрополије карловачке, без разлике на којој и каквој школи служи, да створи себи једну задругу, под именом „српски учитељски конвикт у Новоме Саду," те да се тим путем међусобно испомаже у лакшем васпитању и образовању своје сопствене дечице, која се уче у Новом Саду на средњим, вишим и стручним школама.

За ову цел држало је учитељство наше митрополије карловачке, као што рекосмо, своју општу учитељску скупштину у Новоме Саду 24. Јула (5. Августа) о. г. у доста знатном броју (86 учитеља и 9 учитељица, свега 95) и утврдило правила за овај конвикт, која се већ на земаљском мађарском језику преведена, на чисто преписана, а у три равногласна примерка поднешена путем новосадског градоначалничког звања високом кр. уг. Министарству унутар. послова одобрења ради.

Скупштина је ова обавила свој задатак за један дан.

По што је побожно одстојало целскупно учитељство од 8 до ½9 сати пре подне призивање св. Духа у св. саборној цркви, у коме су чинодејствовали оба новосадска проте г. г. Павао Балта и Милан Ћирић, свештеник из Срема г. Азуцки и новосадски ђакон г. Милан Стоја, искупило се учитељство око ¾ на 9 сати пре подне у дворани срп. нар. позоришта, које је председник новосадског сазивачког и приређивачког одбора учитељског г. А. Вараћанин поздравио лепом добродошлицом и приказао изасланика политичне власти г. Владу Стратимировића, сенатора варошког, па онда позвао, да се скупштина конституише и отпочне рад свој

При конституисању буду једногласно изабрани за председника: Арк. Вараћанин, управитељ новосадске српске више девој. школе, за подпредседника: Гига Војновић, учитељ вуковарски, за перовође: Ђорђе Милић и Јован Марић, учитељи новосадски, који заузму своја часничка места и рад се одмах отпочне.

Како је приређивачки одбор усвојио за овај предлог покретача ове идеје г. Гавре Путника, равнатеља-учитеља румског, који је изишао на јавност у IX свесци „Новог Васпитача“ од 1888. г., то је и скупштина усвојила исти предлог за основу своје расправе и по кратком објашњењу г. Г. Путника као изпештача приређивачког одбора усвојен је исти предлог за основу специјалне расправе, која се око 9 сати пре подне отпочела и до 1 сат после подне водила и за тим после подне од 4 сата продужила и истог дана после подне у 7 сати мирно и достојанствено и довршила.

По утврђеним правилима деле се чланови ове задруге на: оснивače, потпомагаче и почасне. — Оснивачи могу бити само Срби православне вере учитељи и учитељице из митрополије карловачке, који се обвежу: да ће у задружни фонд на једанпут или за 5 година, а у тромесечним ратама, уплаћивати по 3% на своју редовну плату. — Чланови потпомагачи могу бити сви Срби и Српкиње, који плате на један пут, или у 5 рата, 50 фор авр. — Почасни се чланови бирају од скупштине, који су ма којим начином стекли заслуге за ово друштво.

Као питомци и питомице овога друштва узимаће се у првој линији деца мушка и женска чланова оснивача, а ако буде упражњених места, онда и деца чланова потпомагача, која се уче на новосадским већ поменутим школама. Питомци и питомице имаће или бесплатно, или по врло умереној цени стан,

огрев, осветлење и све препитање и у случају потребе и лекара и лекарије. Колико ће места сваке године бити и којима ће се питомцима давати бесплатно, или уз малу наплату, све то, одређиваће скупштина према својој повчаној снази. Скупштина ће постављати и надзорнике и часнике питомачке, а завод би имао да ступи после пет година, кад се правила одобре.

Главна скупштина држаће се редовно сваке године у великим одморима школским, а тек по потреби ванредно.

Редовне послове водиће часници и чиновници задружни, а надзираваће их управни одбор од 12 чланова, којег ће бирати скупштина на годину дана и од којих имају бити 4 из Н. Сада.

За питомце ће се доцније прописати кућевна правила, по којима ће се владати и они и управни одбор.

За случај ако би друштво ма из којих разлога морало престати, прећи ће имаовина његова на руковање управи срп. нар. фондова у Срем. Карловцима, од куда ће после та управа издавати штипендије учитељским синовима и кћерима.

То су у главном закључци ове новосадске опште учитељске скупштине, која се састала 24. Јула (5. Августа) у Новоме Саду, да оснује овде за своју рођену децу конвикт ради лакшег и бољег васпитања и образовања њиховог, а којима и ми желимо најбоља успела.

В. А. ЈЕВТУШЕВСКИ, В. Ј. СТОЈУНИН И А. Ј. ГЕРД. ✝

(Свршетак.)

Нијесу се навршила ни два мјесеца, како је сахрањен В. А. Јевтушевски, већ сахранисмо и другога знаменитога педагога: В. Ј. Стојунина. Он је умрьо 4. Нов. 1888. г.

Владимир Јаковљевић Стојунин родио се 1826. г. Прво своје васпитање позучио је у трећој петроградској класичној гимназији, коју је свршио г. 1845. Већ овдје показао је Стојунин између свију својијех другова необичне марљивости и наклоности списатељству. У 14. год. својој написао је пјесму „Къ звонку.“ У VII. разреду написао је састав: „Бѣглый взглядъ на исторію образованія,“ предавши га на расуђивање својијем друговима и учитељу руске књижевности. Старатељ научнога круга Мусин-Пушкин, обратио је пажњу на гимназијски састав и у својем циркулару одазвао се о њему овако: „Избор теме није према снази писца, али може бити доказом његове мудрости и пажљивости.

Такијем начином започео је Стојунин већ у младијем годинама прилежно и много радити. Сав остали његов живот био је посвећен неуморному и корисному раду. По свршетку наука на универзитету постане Стојунин предавачем рускога језика и књижевности у истој трећој гим-

назији, у којој је и сам васпитан и гдје је провео 17 год. млађаног рада свог. У предавању није ишао за другима по утрвеном нуту, него је крчио нови пут, по којем иду данас најбољи од његове браће учитеља. У то вријеме, на које се односи прва половина његова рада, у многијем средњијем научнијем заводима у Русији предавање руског језика и књижевности било је врло тражаво, — ученици су морали учити на памет граматична правила, разна одјељења из теорије књижевности и сухопарне мртве биографије списатеља. Стојунин је тражио од својијех ученика признато изучавање језика и самостално читање угледнијех писаца, развијања укуса к свему, што је лијепо. Разумјева се, да је мало било гимназија, у којима би предавање било ваљано; за то Стојунин преузима сав посао, да би упознао друге учитеље са својијем начином предавања. Од године 1855. до 1879. издао је слиједећа руководства, обрађена са дивном устрпљивошћу и бригом: „Высшій курсъ грамматики," „Руская лирическая поэзия для учащихся дѣвицъ," „О преподаваніи русской словесности," „Руководство для теоретическаго изученія литературы," „Руководство для историческаго изученія замѣчательнѣйшихъ произведеній русской литературы" и „Русскій синтаксисъ" Осим тога са расправама, које су излазиле у ранијем листовима и у одијељенијем брошурама, упознао је учитеље и читалачку публику с неким руским заборављеним списатељима. Антиох Кантемир, Шишков, Княжнин, Фон Визин и Кољов нашли су у њему најопрезнијега истражитеља и критичара њиховијех производа и вијерну карактеристику суврменог им руског народа. Издавши одијељено у малијем књижицама „Изабраныя сатиры" Кантемира и „Недоросль" Фон-Визина, положио је темељ јефтиној библиотеци руских списатеља, која је сада врло распрострањена у руским научнијем заводима. У задњијем годинама радио је Стојунин скупа са својом женом у женској гимназији, коју је основала у Петрограду Марија Николајевна Стојунинова. Та је гимназија брзо задобила најсјајније поштовање и сада се броји међу најбоље заводе у Русији. Осим тога одликовао се Стојунин са својијем расправама на свако важније питање, које се тицало васпитања и предавања у школама. Такове су заслуге Стојунина код руског народа. И он их не ће заборавити... „Свуда, гдјегод се он показао," говораше о Стојунину један његов пријатељ, „или био у својству учитеља, васпитатеља омладине, или на попришту литерарно педагошком, или као управитељ школски — увијек је остављао за собом свијетле трагове. Стојунин по спољашњости својој није могао људе себи привлачити, али чим се ко њему приближио и чим је ко хтео послушати његову благу ријеч, његов одмјерен говор, одмах се увјерити могао, да у том човеку бије топло срце, које се одзива на све, што је добро, праведно и поштено, које привлачи себи и младиња и старца."

* * *

Кроз мјесец дана и нешто више послије В. Ј. Стојунина оде нам у вјечност и трећи славни раденик на пољу руске просвјете: 13. Дек. 1888. умрије Александар Јаковљевић Герд.

Име његово спомињаће се међу дјецом, ученицима, друговима и учи-

тељима са таком истом љубави, као имена Јевтушевскога и Стојунина, једном ријечи — међу свијем, који су га познавали. „Био је поријеклом Енглез, али у души прави Рус, родољуб и љубитељ дјеце," тако је изрекао на погребу знаменити руски педагог: Д. Д. Семенов. Герд је био један од најзнаменитијих руских радника на педагошком пољу, душу и срце полагао је за омиљено своје дело. Ето: за што је он оставио тако свијетле трагове на путу, којијем је прошао. Мученички живот брзо га је одвојио од нас. Био је педагог по природи и позиву, као да је висока својства образованога васпитатеља наслиједио од својега оца. Отац његов, који је био позван из Енглеске у Русију за време Александра I, радио је ревно у почетку у провинцији, а за тијем у пријестоници око устројства школа по начину Ланкастровом. Стари Герд је за рана опазио у сину свом сјајне педагошке дарове: сталност карактера, уздржљивост, па се са свијем силама трудио, да их управи и развије. Приправивши сина код куће, даде га у ларинску гимназију. Млади Герд, свршив гимназију с одликом, прећи год. 1858. на петроградски универзитет и кад је кроз пет година постигао степен кандидата, ступи на педагогијске течаје, један од најзнаменитијих завода војенога министарства. По свршетку течаја добије мјесто васпитатеља у првом кадетском корпусу, гдје је служио до године 1870. Тада му судба одреди ново поприште: буде именован управитељем сељачкијех насеобина за поправљање малољетнијех преступника. Герд се сав одао за корист милога му посла. Он је први са примјерима доказао, да се најпокварењија и најзлочестија дјеца увијек лако не поправљају са суровношћу, нити казном, *него хришћанском љубави*. Ову заслугу покојнога цијенимо више него педагошки рад, почем се овдје показује правијем подвижником за ближњега.

Ево: какове је знамените раденике изгубио руски народ, какве прекрасне учитеље изгубише руска дјеца прошле године! Труде њихове цијени сав руски народ, па и сам владалачки дом. В. А. Јевтушевски и А. Ј. Герд били су учитељи царске дјеце.

Тежак и ненакнадим губитак! Успомена им је свијетла! Какови чудни примјер за нас представља њихов живот — пун муке и неуморног труда према ближњему. Сјећајте се често славнијех учитеља, као што су: Ушински, Пирогов, Водовозов, Јевтушевски, Стојунин и Герд. Сјеме, што су они посијали на плодној њиви, треба да расте и да се развија све даље и даље и с временом, дјецо, то развијање зависиће од вашега труда. Држите дакле у својој памети имена тијех учитеља, који су вам показивали пут у добру и правди!

Неуморни труд, силна воља у испуњавању означене циљеви, дуга и безгранична љубав к човјечанству — то је, што је служило за основ њиховога живота Нека и вас воде та начела!

Из „Годника" превео: Коста Драгосавац.

ZAKON OD 31. LISTOPADA 1888. GOD.

O uređenju pučke nastave i obrazovanju pučkih učitelja u kraljevina Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 118. Učitelji dobivaju svoju plaću svaki mjesec unapred iz dotičnih obćinskih, ili odnosno županijskih školskih blagajna, a učitelji na zemaljskih pučkih školah iz zemaljske blagajne, ili kod dotičnih porezних ureda.

§ 119. Za definitivne učitelje obćih pučkih školah ustanovljuje se jedna temeljna plaća od 400 for. na godinu.

Osim toga pripada stan u naravi, ili stanarina od 100 f. na godinu.

§. 120. Privremeni učitelji obćih pučkih škola dobivaju 350 for. godišnje plaće i 100 for. stanarine, ako nemaju stana u naravi.

§ 121. Učitelji na viših pučkih školah dobivaju 600 for. plaće na godinu i 150 for. stanarine, gde nema stana u naravi.

§. 122. U gradovih i većih mjestih uživat će učitelji nižih i viših pučkih škola mjestne i u mirovinu neuračunive doplatke u iznosu od 60 do 300 for prema klasifikaciji mjesta, koju će obzirom na broj pučanstva i cjene življenja ustanoviti na osnovu provedenih rasprava putem naredbenim zemaljska vlada.

§. 123. Berива učitelja na učiteljskih školah izjednačuju se s berivi učitelja srednjih škola, a učitelji vježbaonica uživaju 700 for. plaće i 100 for. stanarine na godinu.

§. 124. Povišne redovite plaće ustanovljuju se sljedeći funkcionalni doplatci:

a) za ravnatelja više pučke, ako je spojena s nižom pučkom školom, 200; ako je pako samostalna 150 for.

b) za ravnajućega učitelja pučke škole sa 4 ili više učiteljskih sila 100 for.

v) za ravnajućega učitelja pučke škole sa 2 ili 3 učiteljske sile 50 for.

§. 125. Namjestni učitelji dobivaju na nižih pučkih školah 25, a na viših 30 for. nagrade za svaki mjesec svoga službovanja, k tomu jedni i drugi mjesečno 5 for. u ime stanarine, ako ne uživaju stana u naravi.

§. 126. Nagrade učiteljem neobvezних predmeta i učiteljicam ženskoga ručnoga rada i kućanstva ustanovit će se prema broju učevnih sati.

§. 127. Žensko učiteljsko osoblje s mušким se izjednačuje gledе svih pristojba.

§. 128. K besplatnomu stanu u naravi (§. 27.) pripadaju učitelju drva za ogrev i na selu po mogućnosti vrt.

§. 129. Od kreposti ovoga zakona imaju prestati sva berива u naravi, u koliko su bila podavana u ime učiteljske službe.

Ovom ustanovom ostaju istaknuta berива u naravi, koja učitelji potežu u ime orgulјања ili pojања kao i zemljišta, koja učitelj budi kao takovi, budi za vršenje crkvene službe uživaju.

§. 130. Učitelji, koji su po školskom zakonu od godine 1874, ili

по крајишких прописих од 1871. године — дотично закону од 10. Вељаче (Фебруара) 1888. један или више петгодишњих доплатака јур добили, или којим би накнадно такав доплатак припадао, имају и на даље као и сви по оживотворењу овога закона дефинитивно намјештени учитељи после сваке пете године успјешна и без прикорна службовања право на петгодишње и у мировину урачунive доплатке, који за учитеље нижих пучких школа износи 50, а за учитеље виших пучких школа и вјежбаоница 60 фор. на годину. Ну ни један учитељ не може добити више од седам петгодишњих доплатака.

§. 131. Који учитељи имају сада веће плаће, него што су §§. 119. и 121. назначене, не смеју им се те плаће, док живе и у служби остану, умањивати.

§. 132. Износ, којим садашња плаћа којега учитеља надмашује плаћу овим законом установљену, остаје на уживање дотичнику као особни доплатак, који ће се урачунавати у сваку повишицу берива, наставшу петгодишњи доплатци.

§. 133. Од година у привременом службовању пробављених урачунава се само две године за полученье петгодишњега доплатка.

§. 134. Проти учитељем, који не врше својих уредовних, или службеном присегом преузетих дужности, поступаће се дисциплинарними казнами.

§. 135. Дисципсинарне казне јесу:

а) опомена;

б) укор;

в) новчана глоба у износу од 5—20 форинти на корист учитељске мировинске закладе;

г) ускрата или обустава петгодишњега доплатка на краће или дуже време;

д) свргнуће са службе равнајућега учитеља;

е) примјештење на другу школу о властитом трошку;

ж) одпуст из службе.

§. 136. Опомену властан је учитељу поделити обћински школски одбор путем местнога школскога надзорника, те такова опомена може бити и устмена.

Проти подјељеној опомени нема никакова правнога лека.

§. 137. Укор је властна учитељу поделити котарска област.

Укор се даје писмено и треба да је с њим скопчана претња строжијега карностнога поступка за случај поновне повреде службене дужности.

§. 138. Остале дисциплинарне казни спадају у дјелокруг жупанијске области карностнога повјерења управнога одбора жупаније и земаљске владе.

§. 139. Казан премјештаја на другу школу управља се, ако се даљи обстанак учитеља на његову мјесту не може спојити са интереси становите поједине школе; казан пак одпуста управља се тамо, где се даљи обстанак учитеља у служби противи сврхам школе у обће.

(Наставиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Прегледање школа. Најпречастнији г. Јован Борота прота старо-бечејски као заменик епарх. школског референта бачког у месецу Септембру и Октобру ове године прегледао је већи део српских народних вероисповедних школа у дијецези Бачкој и прибележио себи податке о спољном и унутарњем стању ових школа, а на многима местима је и испитивао школску дечицу у присуству школских и општинских старешина и родитеља дечијих. У Суботу 30. Септембра дошао је он из Пачира у Станишиће и прегледао ту српску народну школу, у којој је 60 ученика нашао. Одатле је отишао у Рибицу, а из Рибице у Бају.

У учитељској школи сомборској у почетку 1889/90. школске године уписало се у: I. разред 29 мушких, 35 женских; у II. разред 27 мушких, 26 женских; у III. разред 24 мушка, 27 женских. И тако ове године има у сва три разреда 80 приправника, 88 приправница, свега 168 ученика. Ово је највећи од до сада постигнутих бројева и надмашује лањски, до сада највећи број са 12. — Доиста би крајње време било, да се већи са обзира на овај врло велики број ученика за приправнице обавши учитељичка школа о трошку народног фонда подигне.

Више девојачке школе. У вишој девојачкој школи у Новом Саду има ове године 108; у Панчеву преко 90; у Сомбору 90 ученица.

Избори учитеља и учитељица. За учитеља у Боки пристављен је г. Лазар Борђошки свршени приправник и испитани срп. народни учитељ. — За учитељицу у Сенђурђу на Бегеју изабрана је свршена приправница Видосава Летићева, а за учитељицу у Тиса Ст. Миклошу једногласно је изабрана свршена приправница Даринка Димићева.

РАЗНО.

Канонička визитација у епархији Темишварској. Његово високопреосвештенство господин Георгије Бранковић епископ Темишварски за време прошлога лета и у почетку јесени обишао је 63 места у својој дијецези и у свакоме је посетио најпре цркву, а за тим школу и у обе поучио народ, да се држе свете вере и поштења, да љубе цркву и подижу школу и да децу у школу шаљу. У већим местима је он и архијерејску службу служио. У многима од тих места још никада није ступила нога православнога епископа у цркву и школу. Надати се, да ће се усљед савета архијереског најмање 20 нових учитељских места у тој епархији основати.

Венчала се: Гђца Анка Бута свршена срб. учит. школе сомборске приправница и учитељица у Белегишу ступила је 8/20. о. м. у св. брак са свршеним богословом г. Николом Козобарићем из Ср. Карловаца, те по новом закону за Хрватску и Славонију § 152. имаће јој припасти и заслужена одпремнина. Ми им честитамо, срећно!

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Овдашње ученике — при држаном овогодишњем испиту дана 3-ег Јула о. г. ова је срп. православна општина у присутству председника

г. Симе Танасића са дечијим књижицама као „премије“ обдарила — и поглавити г. Бахтијаревић управитељ котарске испоставе учествовао је при испиту и двоје сиромашне деце, која су са врло добрим успјехом испит положила — обдарио је са 5 фор. а. вр.

Потписани се најтоплије захваљује — како својој општини, тако и поглавитом г. Бахтијаревићу управитељу ове котарске испоставе на његовом учињеном дару.

У Добоју 5. Јула 1889. Радојевић, учитељ.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У Темишварској епархији траже се оспособљени мушки учитељи за српске вероисповедне школе у Црној Бари, Торњи, Станчеву, Овсеници, Гаду, Шурјану, Иванди и Лукаревцу. Пошто се на отворени стечај до сада нико пријавио није, то се упућују свршени приправници и испитани учитељи, који до сада учитељско место добили нису, да се ради получења места уз доказ о оспособљену што скорије с молбом на Сл. Епарх. Школски Одбор у Темишвару обрати.

— У Иванди (у епархији Темишварској) тражи се учитељ. Плата је 400 форинти стан с баштом и огрев. Рок стечаја до 5. Новембра.

— Тражи се учитељица у Парагама (селу у Бачкој). Плата је 300 форинти стан и огрев. Молбенице се имају местном Школском Одбору правосл. црквене општине у Парага **(Bácska)** послати.

— У Србском-Милитићу (у Бачкој) тражи се учитељ с платом од 300 форинти уз стан, огрев зимни и башту. Молбенице се имају најдаље до 5. Новембра местном Школском Одбору у истом месту **(Rác-Militics)** поднети. Иште се и знање појања и мађарског језика.

— Тражи се учитељ у Херцег-Суљошу (у Барањи). Плата је 300 фор. стан и 12 јутара земље. Молбенице се имају местном Школском Одбору у Х. Суљошу поднети.

— Тражи се учитељ у Сухомлаки (у Славонији) с платом 400 фор. Молбенице се преко кр. котарске области у Слатини до 3/15. Новембра имају поднети високој зем. влади.

Умољавамо славне црквене општине и г. г. учитеље, који Школски Лист примају, а до сада нам предилату за ову или за прошлу годину послали нису, да то што скорије учине; јер томе је већ доиста крајње време. За ученике из Црне Горе стоји лист само 1 форинту, коју суму нека нам изволе дотична господа учитељи што скорије приослати.

Администрација „ШКОЛСКОГА ЛИСТА.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је за целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. и 11. У Сомбору 15. Новембра 1889. Год. XXI.

ДЕЧИЈА КЊИЖЕВНОСТ.

(ЛИСТАК ИЗ ИСТОРИЈЕ КЊИЖЕВНОСТИ.)

(За награду.)

I

Сваки народ се стара, да осигура себи будућност. А у чему лежи будућност народна? Народна будућност лежи у његовој омладини, као што и вели наша народна пословица: „На млађима свет остаје.“ Сваки народ увиђа потребу, да му омладина буде просвећена, те да себи обезбеди достојно место у човечанству. Овако чине у сваком погледу, па и на пољу просвете. Сваки се стара, да се и на том пољу одликује, те да стече првенство. На ту циљ служе школе. У школама се добива основ, на ком се зида просветна зграда.

По примеру напреднијих народа дижемо и ми школе, у којима ћемо просветити нашу омладину, у којима ће српска омладина добити основ за даље просвећивање, како би и она, кад дорасте, ступила у коло напредних народа; у том и лежи спас српскога народа. Истина, ми нисмо на великом степену савршенства дошли, али одговор на то даје нам наша прошлост. Док су западни народи, заштићени од азијатског варваризма, напредовали, ми смо служили као бедем, који их је чувао, који је учинио, да се они развију. И ми би били данас онако напредни, да смо били на оном месту, где су Французи, Немци, Енглези и др., — а они били на оном степену, где смо ми данас, да су били на Балкану! Ту дакле није наша кривица!

Ми смо чували своју православну веру и народност јуначтвом на бојном пољу, а западни народи пером и просветом. Тек по што смо се опростили азијатског варварина, могосмо: да мислимо на школу и просвету.

„Дижимо школе, деца нас моле!“ узвикује дечији песник: *Змај-Јован Јовановић*, а народ с одушевљењем диже школе, да

просвети омладину, своју узданицу. Шта више и наша браћа Срби у Старој Србији подигоше школе, а и у Македонији имаћаху све до 1876. год, када им Турчин забрани, а учитеље, носиоце српске просвете, протера. И Босна и Херцеговина имале су, а и данас имају врло напредне школе, које са тешком муком издржавају. Видимо дакле, да народ жели просвету!

У школама народним учи се онолико, колико је најпотребније, да човек у животу знаде. Морамо признати, да пре 50 година није требало толико знања, колико данас. Но данас је школа народна свуда оптерећена, наставни је план врло опширан, он мора да обухвата основе свега, за народ, најпотребнијег знања, — јер народна школа спрема за живот. Ми се учитељи тужимо, да је много за децу, — али је ли то оправдано?

„Проналасци и истраживања у великој множини и од највећег замашаја следе један за другим и још увек протичу нова сазнавања са свих страна.“ (Др. Ф. Саксе). Исти вели: „Данашњим даном предаје се и учи напредно много сразмерно пређашњем времену. Скоро изледа, да је народној школи постала само наука сврха — само у ограниченој мери случај. *И на њу напада обилност научног материјала, на куша, да је избаци са правог пута.* Она може бити и науци у свом делу правична, а да од својих учевних материјала што год не изостави, но ипак се мора признати, да са умноженьем научног материјала никако се нису у детету развиле и духовне способности. *А ипак мора школа у свој наставни план узети основе разних научних грана, које нас воде разумевању живота, што нас окружује, јер треба и мора ученике да спреми за живот.*“

Ово сам нивео, да се види, да ми треба, да што више наше ученике научимо, — да их за живот спремимо. Али наставни план не одговара времену, одређеном за наставу, те се с тога мора све у најкраћим потезовима предузимати. Морали би кратковиди бити, кад не би видели, да је за децу тај план тежак, — а због терета школског, није им школа баш најмилија. Требало је дакле тражити начина, како би се оно, што је у школи, како у васпитном, тако и у научном погледу, пропуштено, — надокнадило, али то да деци буде *мила* забава. Хтело се, да се деца овим у слободним часовима забављају и поуче.

Та дошуна васпитању и образовању школском јесте дечија књижевност.

Кад се увидело, да ће дечија књижевност надокнадити оно, што је у школи пропуштено, то се обратила њој велика пажња

код свих напредних народа. За кратко време почели су на њој да раде педагози и данас имаде на њој много радника код свих напредних народа.

Немци су обратили достојну пажњу дечијој књижевности и појавили су се радници, који су као дечији писци знатни: Христифор Шмит, Хофман, Шулце, Кинкел, Јулије Стурм итд. Они су овековечили име своје. — А и педагози су расправљали о овој теми.

„Дечија је књижевност као пријатан опис етичких зрнаца, као детаљно сликање педагошких учевних и вежбовних материјала, које побуђује разум и ум, нужно средство за чувствовање и знање и по нешто, што се не би примило у дечијем срцу или глави са сухопарним речима васпитача, налази својеољно примање помоћу неузнемиреног и више концентрираног делања књиге. (Paed. IV. 5. стр. 263.)

„Она даје ученику у песносним часовима духовну свежину и чува га од шкодљиве расејаности; она му пружа добродошло опорављање од школског рада, а сачињава пак у исто време продужење школског рада.“ (P. IV. 5. 263.)

Из горенаведеног видимо дакле, како сматрају Немци дечију књижевност.

Не може се ни нама, Србима, пребацити, — јер смо и ми установили дечију књижевност, која данас доста лепо напредује. И српски педагози увиђеше преку потребу дечије књижевности, те почеше на њој радити. Из почетка издаваше приповетке у књигама, а данас имамо и дечијих листова. Тако н. пр налазимо 1858. год. књигу: „Примери добродјетељи у приповеткама од Матеи Костића,“ — „Пријатељ сербске младежи“ од Тимотеи Илинћа (II 1844. III. 1855.) итд. Касније већ видимо и песника на дечијој књижевности, међу којима се нарочито прославио *Змај-Јован Јовановић*, те је с правом заслужио назив: *песник-педагог*. На послетку изиђоше и дечији листови, који најблаготворније утичу на децу својом разноврсном садржином. Ето и данас постоји „*Невен*“ Чика-Јовин лист (X. год.) и „*Голуб*“ (у Сомбору излази, XI. год.), у Србији имамо „*Звоне*“ (у Нишу). Осим ових имали смо листове: „*Сриче*“ (у Београду), „Мала Србадија“ (у Београду) и др. Но ти су листови морали угинути, јер је био слаб одзив претплатника. Па и ови листови, што постоје, тешко се одржавају Видимо, да „Невен“ тавори свој живот тешко. — То је заиста немар!

Позната је малодушност књижара, који гледају у целом

књижевном раду — да добију велику новчану награду. Туже се н. пр. да српске изворне књиге не ће свет да купује, те одмах нађу каквог преводиоца, који им што год „интересантно“ — „ново“ преведе, те је пазар добар! Наши књижари искварили су укус српског читалачког света, те је с тога слаб одзив спрам српских изворних дела. Да они нису почели издавати којекакве романе: „Нану“ итд., српска би публика слабо и марила за њу и другу недоношчад западне литературе. У томе лежи ствар!

Време би било, да сви позвани пренемо из сна, те да се постарамо за напредак наше књижевности. Нарочито треба да пазимо на избор књижевних дела. Треба се старати, да младеж чита само оно, што ће јој служити на моралну поуку и образовање!

По што сам овде у кратко навео развијтак и потребу дечије књижевности, то ми сада преостаје, да кажем:

1. Каква треба да је дечија књижевност?
2. Чиме треба да се бави?

II.

Кад посмотримо укупан рад на дечијој књижевности, видећемо, да се обделава у два главна правца: у правцу *васпитном* и *научном*. Оба ова правца извађају се у *песмама, приповеткама, забавним играма* и *поучним чланцима*.

1. *Песме* су врло важно средство за васпитање, па шта више: и за науку. Ваљана песма може више да користи, него сухопарна правила. Песма је мио облик, у ком деца лахко схваћају садржину и смер њен. Узмимо н. пр. Змајеве песме. Како ли радо читају деца Змајеве песме, или као што они кажу: Чика-Јовине песме!? Змај је као песник много делао и у разноврсним правцима, те је тако рећи сишао у дечији свет!

Песме треба да негују у српској омладини љубав спрам православне вере, српске народности, Славенству, а у опште љубав к човечанству. Треба да деци пружају примере родољубља, — па да одушевљавају децу на све, што је добро и лепо. Треба у разноврсним примерима да доказују, како је лепо бити учтив, добар, смеран, стидљив, благ, вредан, како треба истину говорити, својим старијима послушан бити, — а за противно од овог показати последицу.

Пример за то наглашујем, јер је он врло важно средство за васпитање.

Треба осим ових озбиљних песама да песме буду и нешто хумористичне (као што н. пр. Чика Јова уме), — па ће успех бити красан.

Песме треба да буду лахко, разумљиво, правилно спеване и не сувише дугачке. Ту се још деци образује и естетичан укус, што је такође од велике важности.

2. *Приповетке* треба да се од прилике оним истим стварима баве, којима се и песме баве. И оне имају да служе за васпитање, а од чести и за поуку у науци. Ко је вешт приповедач, тај зна то лепо да изведе Најлепше су оне приповетке, где ће се дете забавити, поучити у моралу и где ће своје знање проширити. Те приповетке могу користити омладини врло много.

За дечије листове употребљавајмо краће, — а чим је дужа приповетка, треба је у засебној књизи штампати, јер у дечијим листовима морала би се много пута прекидати, што баш није практично.

Што се тиче садржине приповедака, треба пазити, да се оснива на моралу, јер без тога и не вреди ништа. Шта је морал, то је већ сваком читачу познато, а наведено је и у овом чланку (говор о песмама). Из приповедака ваља дете да види: шта је добро, шта је зло, па да се чува од зла, а то ће у толико лакше увидети, у колико је у лепше напртаним примерима изведена приповетка и у колико су последице добра и зла наведене. „Никад не треба добро особито наградити, а зло особито казнити," већ треба оном, који је на рђавим путу, показати, да и он може бити награђен, ако се поправи. Но најбоље је, ако читач увиди, да је награда за добро већ у њему самом и да је с тим задовољан, а да увиди, да се зло само себи освети, Особито треба да се у приповеткама истиче *савест*.

„Треба изискивати, да у дечијем спису не буде описана животињска природа човекова, јер она треба да буде задржана." (Kühner, a. a. O. 1888.)

Још се треба чувати свега, што деца немају потребе да знају. Ту спадају оне ствари, које по себи нису неморалне, али их треба прећутати због природног чувства стида. (Kühner.)

Оно, што се приповеда, треба да буде истинито, а особито треба обратити пажњу при приповедању на природност, даље и на занимљивост. Приповедање мора да је живо и верно, да се дете, у опште читач, увери, да је то заиста било. Само тако је постигнут успех!

По што приповетка поучава различитог доба младеж и децу различитог степена развитка, то треба: да је она према томе и удешена. То треба јако у обзир узети, а у опште се треба чувати неразумних ствари. Научне ствари, које деца не могу схватити — као н. пр. правне студије итд. треба у опште избегавати.

У приповеткама дакле треба да превлађује *реализам*, но и *идеализам* не треба искључити, а карактер приповетке треба да је у целини забаван.

Осим приповедака треба за младеж писати и *биографије* славних људи, од куда ће деца такође многу поуку испрпити. Животи српских јунака и родољуба, српских светаца, књижевника и добротвора, — даље: и славни људи других народа треба да заузму достојно место, а младеж треба да позна њихове врлине.

Лепо би било удешавати приповетке из природних наука, које би биле од велике користи. У приповедачком облику научила би младеж много лакше неку поуку из природних наука, него просто тумачењем. Као што се дало лепо извести н. пр.: прича о *одјеку*,*) *о хипнотизму*,**) итд. Отуда добијају и моралне и научне поуке.

Ово је у кратко о приповеткама — као средству за образовање и васпитање.

3. У сваком дечијем листу има рубрика: „*Даштања.*“ Мени је познато, како мали читачи, чим отворе лист, траже даштања и покушавају да реше. Загонетке, аритмогрифи, рачунски задаци и игре, коњички скокови и ребуси — све то служи на вежбање разума, на изоштравање ума, а да је то од велике педагошке важности, то је већ сваком познато. — Милина је посматрати читача дечијег листа, како се труди, да нешто реши, — све бриге баци на страну, — а кад реши, сав је сретан, па се хвали својим старијима. А како му је тешко, кад не може да реши? — Није му ништа право, па често не ће ни да једе.

Да је рубрика: „*Даштања*“ с педагошког гледишта нужна, држим, да је свако уверен, те је и на даље треба задржати!

(Свршиће се.)

*) Читанка II. од Натошевића

**) „Голуб“. 1889.

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА, ДРЖАНА У ВЕЛ. КИКИНДИ 17. И 18. АВГУСТА 1889.

ДРУГА СЕДНИЦА.

Почетак је био истога дана (17. авг.) после подне у 4 часа.

Председник отвара седницу и одређује перовођу Косића, да бележи говорнике, а Костића, да води записник.

§. 8. О непотпуним платама и о смањивању истих.

Тосић (Кула). Ваљало би место оне речи: имају се... да се каже: морају.

Председник одговара, да ће се све још једном прегледати и у погледу стилизације и чистоте српског језика особита обзира имати. — Прима се редакција.

§. 9. О уговорима — склопљеним са општинама и о квинквеналу. По Новосадском предлогу, а и по одбору 20-орице учитеља о уговору одпада, само као редакција остају квинквенали.

Каракашевић (Пирот). Замера, што у редакцији стоји, да се квинквенали рачунају по годинама службе у једној општини, него у опште по свим годинама службовања.

Председник разјашњује, да је то из два узрока немогуће; прво: учитеља старијег, који има више година службе, не би ни једна општина изабрала, јер осим плате морала би му и по квинквеналу плату повисити, а друго: тиме се баш хоће да — у колико је могуће више — стане на пут том честом сељакању учитеља и мењању места, јер је привезан за свој квинквенал.

Тосић (Иђош). Пита: у случају промене места — шта би онда било? — Председник по ново одговара у смислу горе реченог. — Прим-се редакција.

§. 10. О уживању пензије из државних мировинских фондова. — Н. Сад — редом.

М. Косовац. Животно је питање наша пензија; она је за нас тако важна и за собом повлачи таково питање, које у нашем животу за узима једно од првих места. Нама је свима познато, да постоји државни пензиони фонд, у којем смо ми сви чланови и из кога ми већ и благодати неке уживамо; али по моме скромном мишљењу држим, да се ми веро-законски учитељи не можемо тиме задовољити, јер за нас треба наш црквено-народни Сабор наш пензиони фонд да регулише, па сваком брату да стоји од воље, ако хоће, да може и на даље у државни фонд уплаћивати и члан бити, али да је наш пензиони фонд, установљени од Н. Ц. сабора, за нас обвезан. С тога држим, да би ваљало, да у том погледу нешто израдимо и то сабору поднесемо, да се он и с те стране постара за нас.

Председник разјашњује о државном пензионом фонду и вели, да сваки тамо мора бити члан, па кад би и иступити могао, не би добио свој уплаћени улог. Једино би се могла путем представке на Школски Савет поднети жеља, да такав фонд Н. Ц. Сабор оснује, дакле тим путем, а овде увлачити, нема места.

Г. Грбић. Говори: како у свој држави постоји покрет свих учитеља без разлике карактера школе и народности, који на својим скуповима и зборовима изјашњују се против садањег државног пензионог закона и представкама се обраћају на високо Министарство, по што је већ оно се изјавило о ревизији споменутог закона, да смањи број година службовања, а тако исто, да повиси и годишњу мировину, по што је мировински фонд ван сваког очекивања врло јако нарастао. На по што су и Срби учитељи овде на окупу, то би могли и ми једном представком у смислу том обратити се високом Министарству ради ревизије дотичног закона.

М. Долга. Спомиње, да је в. Шк. Савет — у своје време — са једном образложеном представком обратио се в. Министарству, у којој је молио, да оно наше учитеље ослободи од уплаћивања, док код нас наш Сабор такав фонд не креира; влада је одговорила, да то не може допустити, сматра већ све за свршен чин. За то не прима Косовчев предлог, него се прикључује Грбићевом са том модификацијом, да се путем резолуције преко највише наше власти умоли в. Министарство, да се 30 год. прими као напуштен број службовања и повиси мировина на постигнуту плату. — (Тако је, тако!)

Н. Брашован. Свима нам је добро познато: какве су слабе наше материјалне околности и да све трошкове и уплаћивања тешко сносимо, на мањем случај, кад би и добили наш пензиони фонд, инак би морали на две стране уплаћивати, а не би могли две пензије вући; то је, господо и браћо, свршен чин. А даље ваља нам очувати forum supremum и не обраћати се тамо, где нема места. — Прима се редакција.

§. 11. О пристојбама при конференцијама учитељским.

Кириловић (Бечеј). Допуњује, да се дневнице урачунају и у данима у путовању.

Увалић (Лалић). Потпомаже Кириловићев предлог. — Са горњим исправкама прима се редакција.

§. 12. О сеоби учитеља.

М. Долга. Предлаже по одобрењу избора од предпостављене власти.

Тосић. Није јасно стилизован, ваља као н. пр. у Србији одредити. — Прима се редакција.

§. 13. О болесном учитељу; о заменику му; о смрти његовој и удовици му. — По Новосадском § 14.

Јов. Михајловић (Бечеј). Види у овом §. оскудицу хуманитета, јер после 1 године одбацују оболелог учитеља као блато с ногу.

Тосић. Пита: шта ће дотле радити, док се не одреди пензија? Ваљало би, да се дотле за њега побрине, до год пензију не добије. Шта више: општине саме треба преко својих органа да му израде пензију.

Јов. Петровић (Турија). Пита: да ли би по томе и учитељка уживала и полу земље?

Председник одговара: *не*, само полу плате. Разјашњује, да ни пензије не би примала по државном закону, до год прима ма који део плате. а кад би јој се само посмртнина дала, уживала би пензију.

М. Долга. На основу свога многогодишњег искуства вели, да није друкчије могуће, него да би удовица морала добити полу плате са свима при-

патцима. Што се тиче мировинског питања, вели, да удовица има права на пензију од дана мужевљеве смрти.

Кузмановић. Предлаже, да се уметне „односно сирочадима.“ — Прима се уметак.

Лотић. Не одобрава, да учитељ, који дође на упражњено место, ужива по плате прве године, јер је то за живот врло мало; биће, да ће се наћи, који би под тим условом дошао, али ће у теснацу бити. Предлаже, да болесни — односно удовица — добија полу фиксе плате, а новом да се изда цела плата; што би наравно општине из својих средстава имале подмирити.

Јов. Петровић. Предлаже, да сирочади и удовице имају уживати и полу земље.

Тосић (Кула). Пита: ако се болесноме учитељу не поврати здравље, чиме ће живети, док не почне примати пензију?

Председник. Опомиње, да се говорници опште ствари држе, а не појединих случајева.

Косовац. Усваја редакцију са допуном Кузмановићевом; даље вели, да неки говорници о једној ствари 5—6 пута говоре, моли председника, да опомене говорнике, да само један пут о једној ствари говоре, а предлагач једини, да има и завршну реч.

Благојевић. Подноша предлог, да је општина дужна платити заменика; ако учитељ не оздрави, да се стави у редовну пензију; у случају смрти припада удовици — односно сирочадима — тромесечна посмртнина.

Кнежевић (Чанад). Слаже се са редакцијом са допуном Кузмановићевом и Јов. Михајловића.

Председник. Позива на гласање. Већина прима редакцију са изменама Кузмановића и Јов. Михајловића.

§ 13. О зградама шк. и врту. — По Новосадском §. 15.

Благојевић. Предлаже нов §. пред овај. У случају мобилизације, кад учитељ иде у војску, па да се не би овај §. друкче тумачио, предлаже, да породица — све, до год не дође кући, ужива целу плату. — Прима се.

§ 15. О школским дворанама. — По Новосадском § 16. — Прима се.

§ 16. О дворанама за гимнастику и врту. — По Новосадском § 17. — Прима се.

§ 17. О књижницама школским. — По Новосадском §. 18. И чита се 29. § из старе уредбе.

Вукан. Предлаже, да би ваљало, да је општина дужна одредити и извесну суму за годишњу припомоћ школској књижници.

Кузмановић. Допуњује § тиме, што би ваљало изказати, да се књиге имају набавити по предлогу школ. одбора — или учитељског збора; наравно, где постоји уч. збор — онда по овога, а у противном случају по предлогу одбора — Прима се редакција са овом допуном.

§. 18. О набављању књига за шк. децу. — По Новосадском § 19.

Кнежевић (Чанад). Усваја редакцију са изостанком „имају се,“ него „треба.“ (Чује се: На ствар! — Прима се редакција.

§. 19. О фасији школској. — По Новосадском § 20. — Прима се редакција.

Долга. Захтева, да школску фасију потпише и политична општина. — Чује се: свршено.

§ 20. О укидању школе. — По Новосадском §. 21.

Јов. Михајловић (Бечеј). Треба: да се у том случају и учитељу даде отправнина од једне године, а не као што је Панчевачка дала тек нешто, кад је своју школу укинула.

Кириловић (Бечеј). Предлаже, да, ако се школа укине, учитељ не губи место. — Прима се редакција са допуном Јов. Михајловића.

§ 21. О трошковима око подизања школе и издржавања учитеља. По Новосадском § 22.

Амлр. Поповић (Беодра). Моли за разјашњење о школским трошковима, по што није слободно већи „културштајер“ разрезати од 5%.

Председник. По решкрипту може се и више разрезати са одобрењем епархијске власти, те екзекуцијом и утерати. — Прима се редакција.

§ 22. О изворима плате учитељске. По Новосадском § 23. — Прима се редакција.

§ 23. О фонду школском. — По Новосадском § 24. — Прима се редакција.

Долга. Предлаже нов §, у ком би изражено било, како ће се издржати оне школе, где нема никаквих извора; морамо се угледати на државу; код нас је епархија држава. Дакле: у оним општинама, које су и бројем душа малене и врло сиромашне и нису у стању издржавати школу — ту да је дужна епархија издржавати из својих средстава.

Председник. Изјављује, да се већ и о том побринуло у другом једном §.

§ 24. О изворима за школски фонд. — По Новосадском § 25.

Вукан. Примећује, да би се такав фонд ваљао назвати за сваки случај „црквено школски.“ — Прима се редакција.

Председник. Закључује данашњу седницу; заказује за сутра 8 сати учитељски одбор 20-орице, а за 10 сати скупштину.

* * *

Тога дана у вече у позоришној арени, где се и скупштина одржала, приредило је Кикиндско српско певачко друштво „Гусле“ глазбену забаву у корист фонда за српски учитељски конвикт, кога српски учитељи мисле у Н. Саду основати.

На концерту овом публике је било душком пуно. — Све пијесе, које се год по углављеном распореду давале, изазвале су у опште код целе публике најјаче насладе и уживања и свака је пропраћена била са бурним аплаузом као знаком највећег одобравања. Особито се публици допало свирање у виолинчело разних српских народних песама, које је чувени српски вештак и композитор г. Р. Толингер одсвирао уз пратњу на гласовиру гђце Љ. Веселиновића. Публика га је у више пута почастила са бурним аплаузом, честим изазивањем и узвиком: Живео! — Том приликом је члан друштва „Гусле“ г. Н. Николић, кикиндски учитељ, лепим говором поздравио друштвеног ликовођу г. Р. Толингера, истакнувши му велике заслуге око неговања, компоновања и ширења српске песме и свирке;

за знак високог поштовања и одликовања предао му је у име друштва лаворов венац. Публика га поздрави бурним: Живео!

Кад се исцрпео распоред ове глазбене забаве, срца млађачка се разбуктела и задовољштине је нашла у весељу и игри до ране зоре. — Свима присутнима ће ова забава целога века у врло пријатној успомени остати. — Живело друштво „Гусле!“

* * *

Сутра дан т. ј. 18. августа, као што је при закључку синоћне седнице председник заказао, уч. одбор 20-орице за 8 сати, тако се и збн. Овом приликом је одбор претресао и приправио градиво за специјалну дебату за идућу седницу, која се отворила тачно у 10 сати.

* * *

Председник. Отварајући седницу, позива перовођу *М. Косића*, да записник води, а *Т. Костића*, да имена говорника бележи. За тим позива извештача, да прочита §, што долази и уједно моли говорнике, да се при говору своме више ствари држе, а за сваки предлог и исправак моли, да се од стране говорника има њему писмено поднети.

Извештач чита: § 26. О праву избора учитеља. — По Новосадском § 27. — Прима се редакција.

§ 27. О распису стечаја и избору учитеља. — По Новосадском § 28. — Уч. одбор, стојећи на либералном становишту, оставља избор у право општине, с тога као редакцију подноси § § 67. и 68. из старе Уредбе. — Прима се редакција.

§ 28. О избору помоћника. — По Новосадском § 20. — Отпадају, по што је скупштина већ напред изјавила, да је у начелу против помоћника.

§ 29. О наименованом заменику. — По Новосадском 30. §. — Прима се редакција.

§ 30. Отказивање места учитељу и узимање овог у заштиту. — По Новосадском § 31. — Уч. одбор предлаже дотични § из старе Уредбе.

Кнежевић предлаже, да се тужба против учитеља само тако може поднети, ако већина Шк. Одбора — или скупштинска веће, да је тужба основана и само преко ових да се има поднети вишој власти, па тога пута да се и појединац има придржавати.

Костић (Фелдвараш). Не одобрава предлог предговорника; не налази довољно разлога, да појединац не може и сам вишој власти поднети тужбу, па ако је неоснована, скупштина и одбор ће га баш у заштиту узети.

Благојевић. Може појединац тужити, то је дозвољено и по државном закону.

Пејић (Госпођинци). Слаже се са Благојевићем и вели, да се не може ником забранити, да кога не тужи.

Долга. Разлаже, којим начином иду тужбе, па због отпуста да чак и Министарству се имају сва акта поднети; дакле: није бојазни, да ће пристрасно бити суђење.

Кнежевић. Подноси писмени исправак, који чита.

Председник. Подноси на гласање редакцију и Кнежевићев предлог. — Прима се редакција.

§ 31. О обвези дечијој у погледу похађања школе. — По Новосадском § 32.

Каракашевић (Пирот). Предлаже допуну овога § тиме, што ако по свршетку 12 године покаже у дотичном разреду незадовољан успех, да иде још једну годину у школу.

Ракић (Паланка). Не слаже се са предговорником, по што је већина сиротиње, па једва чека, да му на дому помогне, или да иде у службу.

Мартиновић (Панчево). Предлаже, да се свугде у недостатку забавишта подигну уз I. разред и припремне школе. — (Чује се са свих страна: Не прима се!)

Лотић. Усваја редакцију. Први разред је већ по себи припремна школа. (Тако је!)

Кириловић. Вала: да се допуни тиме овај §, да, ако дете није довољно развијено од 6 година, може за годину-две и касније поћи. — Прима се редакција.

§ 32. О добу, кад да се дете прими у школу. — По Новосадском § 33. — Прима се редакција.

§ 33. О доцнијем полажењу због болести и даљине. — По Новосадском § 34. — Прима се редакција.

§ 34. О извиканој неваљалој деци. — По Новосадском § 34. — Одбор предлаже, да се брише. Прима се одборско мишљење.

§ 35. О разрешењу деце од похађања школе. — По Новосадском § 36. — Прима се редакција.

* * *

Тада се укаже повереник Шк. Савета: вбл. г. Н. Ђ. Вукићевић, где долази у седницу. Скупштина — устајући — предусрета га бурним: Живео!

* * *

§ 41. О приватном учењу деце. — По Новосадском § 37.

Петровић (Турија). Вели, да само онај човек воли школу и интересује се за њу, који у њој има своје дете; тада ће иного жртвовати и врло се заузети за њу. На против: како дете изађе из школе, или тога ни нема, или мало. Жалосно је, али је тако! За то никако не одобрава, да се дете може и приватно учити, с тога предлаже, да овај § изостане.

Ђорђевић (Сентомаш). Слаже се са предговорником, јер би се у том случају створиле неке приватне школе, те би због најмањег узрока обуставили дете и приватно га учили.

Председник. Разјашњује, да већ и сама држава дозвољава оснивати приватне школе. Предлаже, да такови родитељи с тога морају у школски фонд уплаћивати.

Кнежевић. Противан је приватном учењу, па и због контроле ради редовног учења до 12 година.

М. Косовац. Говори о државном, па и природном праву сваког чо-

века и остављају му се одрешене руке, како ће своју децу да васпита; то ми не можемо ником ускратити; слаже се са редакцијом. — Прима се редакција.

§ 36. О попису деце. — По Новосадском 38 §.

Брашован. М. школски одбор има само да попише, а оно, што стоји за управитеља, да изостане. — Прима се редакција.

§ 37. О времену примања деце у школу. — По Новосадском § 39.

Петровић (Турија). Мало је времена 7 дана за уписивање; не ће за то време родитељи ни спремити децу, него нека се каже за 14 дана.

Костић (Фелдварац). Много је времена 14 дана, деца се могу спремити и за 3 дана, где је власт енергична, а где није, мало је и месец дана.

Логић. Не треба: да закључујемо по обичају, него нек је закон за 7 дана, па то онда да важи за све, а може се додати, да школски одбор даље узима на извађење.

Косић. Не слаже се, јер ако за 7 дана не дође, после не ће ни послати. — Прима се редакција.

§ 38. О похађању школе и цркве. — По Новосадском § 40. — Прима се редакција са допуном одборском.

Увалић (Лалић). Примећује, да н. пр.: изостанак због сватова никако се не може извинити.

Костић. Чуди се Увалићу, јер је уверен, да баш кад би Увалић код своје куће н. пр. сватове имао, први би био, који би своје дете од школе задржао; не ускраћујмо весеље, него упућујмо: какво оно треба да је. — — Прима се редакција.

§ 40. О казнама због неполажења школе. — По Новосадском § 42.

Петровић (Турија). Предлаже овде нов § ради казни самог шк. одбора, који по искуству врло ту ствар *летаричко* узима, т. ј. слабо се стара за куплење глоба. — Ако школски одбор пропусти пријавити неуредно полажење школе политичној власти у одређено време, да се шк. одбор казни са 20—50 фор.

Логић. Слаже се са тим §, јер и одбор мора имати дужности и одговоран је за њих.

Косић. Примећује, да се одбор не може казнити; јер одбор не тера децу, нити утерива глобу, то чини политична власт.

Арк. Варађанин (Н. Сад). Напомиње, да то несу плаћени чиновници, те с тога се не могу новчано ни казнити; они обављају ову дужност из почасти, за то ваља савесне људе у такав одбор бирати.

Ан. Поповић. Противан је шк. одбору, јер ови не разумеју ништа; ваља нарок да је управитељ школски и онда је одговоран и за спољашње и унутрашње односаје школске. (Чује се: На ствар!)

Кнежевић. Слаже се са Петровићем, мора бити казни и за шк. одбор, кад не обавља своју дужност.

Председник. Изнаша исти предлог у начелу: ко прима, а ко не?

Дејановић (Мохол). Ако то, господо, примимо, да се шк. одбор има казнити, не ће се онда нико чланства примити.

Већина је за Петровићев предлог.

Председник изјављује, да је већина за казну шк. одбора, с тога редакција се има постарати у смислу овом за нов §.

§ 42. О праву настављања приватних учитеља. — По Новосадском § 43. Одбор 20-орице предлаже, да се овај § избаци. Прима се редакција.

§ 43. О прибирању разних казни. — По Новосадском § 44. — Прима се редакција.

§ 44. О прелажењу у старији разред. По Новосадском § 45. Прима се редакција.

§ 45. О настави, да је бесплатна. По Новосадском § 46. Прима се редакција.

§ 46. О трајању наставе. По Новосадском § 57. Прима се редакција.

§ 47. О наставним предметима. По Новосадском § 48.

Грбић (Врбас). Предлаже, да се наставни план удеси према сеоским и варошким приликама, као и према броју учитељских снага на једној школи, односно према броју разреда код једног учитеља. (Чује се: На ствар!)

М. Косовац. Усваја редакцију, али с допуном: о женском ручном раду да се каже, да се оно предаје, што се односи на стварне домаће потребе, а не на ширење луксуза. На ово ме, господо, вели, на жалост само искуство гони, да подигнем свој глас. (Чује се: то спада у наставни план!)

Благојевић. Државни закон предлаже и мађ. језик, с тога би ваљало одмах иза српског и мађ. језик уметнути.

Председник. Противи се томе, јер ће државна власт сама то учинити; овде код нас мађ. језик, а у Хрватској хрватски језик. Прима се редакција.

§ 48. Обим наставе и наст. план и анкетна комисија. — По Новосадском § 49.

К. Јанковић (Ст. Паланка). У главном се слаже о склопу овог §, али се не слаже са члановима ове анкете. Не налази за нужно, да су у њој оба управитеља са наших гимназија и ректор богословије. Даље: да би ваљало, да се уметне, да Шк. Савет расписује стечај за потребне књиге, а да оне не буду монопол појединих, као што је сад.

Председник. Одговара, да сваки своје написано дело може и сад послати на рецензију и одобрење. По што нема фонда за награду, то се не може ни расписивати.

Јанковић. Не мисли стечај за награду, него за потребну књигу, а писац одобреног дела не ће себи награде у издавача.

Грбић (Врбас). Ако та анкета састави план, као што је овај, што га сад имамо, онда не вреди ништа. Анкета мора саставити план специјални и то план за разне случајеве. (Чује се: На ствар! — Прима се редакција.

§ 49. О времену наставе. — По Новосадском § 50. — Чује се велики жагор, незадовољство због § 48. Председник напомиње на ред и вели: нема друга позитивна писмена противна предлога, с тога није могао ни изнети на гласање. По ново се већином гласова прима § 48. — По што је председник по ново изнео и § 49., то се редакција и овог § примила.

§ 50. О трајању дневне и повторне наставе. — По Нсадском § 51.

Марков (Бечкерек). Изјављује, да је за строгу редакцију одбора 15 орице, а не за Новосадску, с тога, што каже тачно о часовима повторне наставе.

Михајловић. Примећује, да би волео, да шк. одбор у споразуму и договору са учитељским збором, односно са учитељем определи дотични број и време повторних часова. Прима се редакција одбора 15-орице са додатком Михајловићевим.

§ 51. О начину одређивања годишњих испита. По Новосадском § 52.

Петровић (Турија). Изјављује, да је за редакцију Новосад. предлога. Прима се редакција Новосадског предлога.

§ 52. О недељним и другим одморима. По Новосадском § 53.

Кнежевић (Чанад). Жели, да се тачније одреде оних 8 дана о Ускрсу, јер н. пр. ако се за такове узму страсна седмица, кад због цркве нема наставе, онда тих осам дана, који се завршују трећи дан Ускрса, нису одмор ни нами, ни деци; за то би ваљало тачно те дане одредити.

Тосић. У свима се заводима практикује, да се да за одмор 14 дана, рачунајући овде и страсну седмицу, по чему би била права одморна светла седмица.

Председник. Напомиње, да се ово не даје учитељу за одмор, јер они имају годишњи свој двомесечни одмор, него да се за тих 8 дана не држи редовна настава.

Кнежевић. По што се страсне седмице највише поји и у цркви и у школи, учећи децу појати за свеце, то да се тих 8 дана као одмор рачунају до светле недеље у петак.

Марков (Бечкерек). Учитељ — изнурен постом — (Чује се: На ствар!) Прима се редакција Новосадског предлога

§ 53. Ко може да буде учитељ? По Новосадском § 54. Прима се редакција.

§ 54. О оном испитаном учитељу, који пропусти 5 година без штације. По Новосадском § 55. — Одбор 20-орице предлаже, да исти полаже практични испит пред окружним учитељским збором. — Прима се редакција са допуном и изменама 20-орице.

§ 55. О заменицима и привременим учитељима. — По Новосадском § 56. — Одбор предлаже, да се овај § избаци. — Прима се одборско мишљење и по томе се овај § брише.

§ 56. О неспремним учитељима. — Одбор 20-орице предлаже, по што је Новосадски предлог овај § изоставио, да то исто и скупштина учини. Усваја се одборски предлог.

§ 57. О помоћницима. — Не прима се.

§ 58. О сталности учитеља. По Новосадском § 57. Прима се редакција.

§ 59. О дужностима учитеља према зборовима, скупштинама и уч. течајевима. — По Новосадском § 58. Одбор изоставља о дужностима према стручним течајевима. Прима се редакција са изменом одборском.

Нов § О местним и другим уч. зборовима. — Одборски предлог. — Прима се.

Нов §. О делокругу зборова. — Одборски предлог. — Прима се.

§ 60. О занимању са пословима, што се не слаже са учит. достојанством. — По Новосадском § 59. — Прима се редакција.

§ 61. О вршењу дужности школске и црквене по дисциплинарним прописима. Одбор предлаже, да отпадне. — Прима се одборски предлог.

§ 62. О одговорности учитељевој за наставни успех. По Новосадском § 60. — Прима се редакција.

§ 63. О поступку у погледу двогодишњег неуспеха. По Новосадском § 61. Одборски предлог: да изостане. Прима ее одборски предлог.

§ 64. О дужности држања певница. — По Новосадском § 62. — Прима се редакција Новосадског предлога.

§ 65. О одказивању штације при прелажењу из једног места у друго. По Новосадском § 63. Одбор измењује са допуном, да отказ мора бити 6 недеља напред, за које се време може нов учитељ изабрати. — Прима се редакција са допуном одборском.

§ 66. О учитељским казнама због нереда. По Новосадском § 65. Одбор предлаже, да се изостави: „да се јавно обнародује.“ — Прима се редакција са изменом одборском.

Председник. Завршује седницу, а за после подне 3 сахата заказује учитељски одбор 20-орице, а у 4 часа учитељску скупштину.

(Свршиће се.)

О ТЕЛЕСНИМ КАЗНАМА.

Од Ив. М. Поповића.

„Quidquid agis, prudenter agas et respice finem!“

Као први и најважнији услов за напредовање ученика у настави и васпитању јесте послушност, а она се састоји у покоравању воље од стране васпитаника и млађих према захтевима њиховога васпитатеља и њихових старијих, који су и далеко искуснији, но што се то од њих иште из човекољубиве и племените намере.

Непослушност и преступе, што би ученици ма кад и ма где показали и учинили, не сме учитељ кроз прсте гледати, нити их у забораву оставити, јер: као год што су родитељи позвани и дужни, да од тога децу на дому чувају, одвраћају и лече, тако исто и учитељ има узвишен и свет позив, да осим наставе, обучавања и васпитања младежи брижљиво брани и уклања ученике од сваке непослушности — те заразне моралне болести — и то како у школи за време наставних часова, тако и ван ових, а у многоме и ван самог училишта.

Сваки ваљан учитељ очински ће испитати за узрок детиње непослушности и преступа и тек онда, кад се осведочи: да је дете из незнања, лакомислености, страха, хотимично — или нехотице скривило, казниће га, или и опростити, како већ узрок и повод учињене погрешке изискује,

а највећма ваља: да мотри на дете — какове је оно нарави, јер преступи код многе дечице тек се лепим речима излечити могу, а батине би их још гором учиниле. Честит и свестан учитељ свакојако треба да посаветује дете, кад год му за какво неваљаство дозна, па све и ако је оно већ због тога од родитеља — или и других старијих — праведно кажњено, јер ће из тога ученици све боље увиђати, да своја рђава дела никад не могу, те по томе не ће ни смети — затајати.

Скоро у свима основним училиштима уобичајене су ове врсте кажњења, што су овде по степенима изложене:

I. Стајање у скамији на месту и ван ове на сред училишта.

Прво се умесно употребљава онда, кад се што чита, те се које дете у непажњи ухвати, а друго при предавању оних учевних предмета, при којима се што на табли — или на штицама и т. д. — показује, да би непажљив ученик тако примаран био на што већу пажњу, по што је увек наставнику пред очима.

Има учитеља, који су у погледу ове казни претерани, а то је већином код старијих, код којих је у обичају стајање и на једној нози, или на врло маленом простору, што је и неупутно, јер дете онда не може готово никако на предавање пазити, по што из бојазни настоји и сву пажњу само на то обраћа, да не стане и на другу ногу, или да из одређеног простора не иступи. Оно прво је и по здравље шкодљиво.

II. Клечање. Ово се при већим изгредима употребљава; али би ваљало, да се са свим искључи, јер је то знак оданости и смирености наше према Богу, па ће онда деца о св. пређеосвећеним литургијама много смерније клечати и не ће говорити, као што сам од њих — на жалост — чуо: „Шта смо скривили кад клечимо?!“ Имају ли таква деца тад и појма о клечању у храму Божијем.

Овај начин казне забрањује се и са здравственога гледишта, по што може веома опасан бити по чашице на слабачкоме колену дечјем, особито онда, кад се на једном и истом детету често, на брзо и по дуже времена употребљава.

Заиста је тиранско: употреба клечања на кукурузи, те о том нечовечном поступку ни с гнушањем није вредно проспатати речи, а и мало је сад тих старих учитеља, код којих је то уобичајено било.

III. Затвор. Ова врста и степен телесне казни има највише места онда, кад ученик задани урок (лекцију) не научи, те с тога је и оправдано, само ако онако бива, као што треба, т. ј.: да и учитељ остане с дотичним дететом, да би оно збиља учило, или да га често надзирава, а затвор да не траје више од једног часа, по што је по здравље детиње убитачно, да седи и после наставних часова у оном нездравом ваздуху, па и иначе се не дозвољава, јер чист и свеж ваздух је најглавнији услов за одржање живота и нарочито је за дечицу потребан, да би им се плућа што боље ширила и снажила, по што су плућне болести данас веома учестале и за узрок им се у неколико и школе прописују — с тога, што су у данашње време и деца већ од 6 година обвезана у школу ићи, кад им још ни мозак није са свим чврст, што одиста: не би требало. За то никад при настави није нужно и несмислено је захтевати мртву тишину, т. ј.;

да се деца не смеју ни помакнути, него као укопана и као прошци да седе, већ само: добар мир и ред, а кад се опази, да су ученици јако клонули, ваља предузети, као што је то у Немачкој уведено, тако звану: „гимнастику дисања," што се у томе састоји, да ученици у споменутом случају устану — јер искварен, рђав и убитачан ваздух, дочим је тежи од чистог, доле пада и учитељу тако не шкоди — те да на такт: „један, два!" више пута дубоко предишу при отвореним прозорима, чиме се зајиста и разведре и разгале.

Што год су ученици млађи, тим је затвор веће мучење по њих и за то би желети било, да се у млађим разредима и не уводи.

Многи учитељи греше против наведених правила, по што дете и по више часова у затвору остављају, или не остану и они у училишту, или не воде надзор, или га својим домаћима повере, што није саветно, да се не би заборавило, а кад ко од истих без наставникова налога пусти затвореног ученика, те му вели: „Иди кући, ја те пуштам, па ти господин онда не сме ништа!" учитељево уважење полако ће да се губи испред ученика Када дете у затвору заборављено остане, жалосно га је чути: како у највећем страху плаче и вришти, а тако се и до мркле ноћи снебива, што се неколико пута и збило, а особито код оних учитеља, који су сами у стану (разуме се, да је ту и школа); ако ли се пак са улице ко и смилује, па хоће: да пусти кукавно дете дома, да ли ће оно сметн отићи, бојећи се учитеља, не знајући расудити, да је заборављен и да би га наставник иначе већ одавно пустио?

Како због овога, тако исто и из тог узрока, што гдекоји учитељи закључају децу, коју хоће: затвором да казне, често се опажа код слабије дечице као нека необична страва, услед које она — тако рећи — ни на дану не смеју сама у соби да буду, на чему онда учитељу захвалити могу! Невољала пак деца, кад су закључана, обично побегну кроз прозор, па се тада на своје зло клоне од школе, јер се боје учитеља, или овај бегством затвореног ученика знатно губи ауторитет, што му је од преке потребе, по што се без њега не може у школи ни окренути.

Још је горе: затварање у пивницу (подрум), коњушару, камин, јестичару, где гладно дете и у крају може пасти и т. д.

IV. Кажњење писањем. И ово је неупутно и немилостиво, јер су данас наша деца у школи претоварена учевним предметима (тек у III. разреду већ четир језика уче: српски, славенски, мађарски и немачки, где ли је друго?!), а код куће их сироти родитељи једва чекају, да им што помогну, бар да дечицу држе, па за то треба гледати, да деца и оно, што им се зада, већ у школи науче, а камо ли: да их тако немилице теретимо; поред свега тога ово је и по здравље убитачно, на име онда, кад се покрај тог затворе у школу; тим се деци од многог седења искриви кичма, те се тако убогаље, а журећи се — искваре рукопис, па и у већа зла, пороке и грехе падају — тако н. пр.: може ученик слагати: „Исписао сам, али сам заборавио донети," а кад га учитељ по казну пошље, онда га нема, или вели, да је изгубио и т. д. На које тада крив? Учитељ.

V. Бијење. Ово се само у неколико и то тек с прутићем дозвољава. Чупање, кињење, тучење правчником по прстима, песницом за врат, по

леђи, лупање главом о таблу, бијење морскачом и. т. д. заиста је: најнечовечније и по све забрањено, јер се тиме деци не само телесно, него и душевно у највећој мери пашкодити може, те тако учитељ не само до лишења звања, већ и до самога затвора доћи може, но што лако долази као убијца.

У опште ваља запамтити:

1. Да између школске деце нема разлике по сталежу, него да је свако дете у том погледу пред учитељем са свим једнако.

2. Леним поступањем и благим начином и у самој настави се до далеко бољег успеха долази, него виком, псовком и бијењем, јер ученике је срамота, да пред својим добрим учитељем као глупаци стоје, стрепећи, да тиме не изгубе његову и њима драгоцену љубав.

Ово се даје приметити већ и у оним школама, где ма само два учитеља има, јер је увек један блажи.

Но и ово је тек у извесним границама дозвољено, јер се деца иначе врло лако могу разуздати.

Ако се са децом благо поступа, онда ће се она према учитељу са свим као према оцу понашати, јер он их као своју децу пази и воли, а то је главно за леп напредак.

3. Духовне су казне много успешније од телесних, само ако не убијају частољубље у деце и ако не греше и о остала правила.

Али ово није код сваког детета једнако.

4. Телесне казне могу за собом и опасне последице и по учитеља и по ученика да повуку, јер први може тиме детињем здрављу да пашкоди и лако изгуби љубав дотичних родитеља, што му увек на дику и на част служи, а и од потребе му је, па шта више: бивало је случајева, да је због тог и осуђен био; други пак — т. ј.: ученици — и ако не буду телесно повређени, из бојазни отпаде се и бегају од школе, те онда целог века остају слепи код очију и тиме служе тек на морални и материјални назадак и општини и народу, па чак и самој држави, што је заиста грех, од кога половица и више на учитеља пада.

5 Ако се бијење мора употребљавати, кад се другим средством заиста не да и не може помоћи, то нека га сам учитељ пажљиво и благо употреби и то тек шибицом и по дозволи родитеља, а најбоље као тако зване: „пацке," јер је то најбезопасније. Ни по што се не сме извршивање овакове казне поверати коме од ученика, дочим исти може из освете, из незнања и непажње претерано избити кукавно детенце. — Израз *мора* веома много значи.

Заиста је одвратно и гнусно: „поваљивање," што и данас многи несвесни учитељи — на жалост — употребљавају, па чак и они, који међовите разреде имају, правдајући се бајаги тиме: да не чине разлику између деце.

Будимо — дакле — увек обазриви и смотрени, имајући увек на уму: „Quidquid agis, prudenter agas et respice finem!" А то значи: „Ма шта да чиниш, мудро твори и помишљај на свршетак," т. ј.: на последице!

СРПСКИ УЧИТЕЉСКИ КОНВИКТ У НОВОМЕ САДУ.

Високо кр. уг. Министарство унутарњих послова изволело је одобрити дописом својим од 31 Октобра о. г. бр. 67.996/VII. нацрт штатута за српски учитељски конвикт у Новоме Саду — с тим, да се наслов: „Карловачка митрополија," која је у нацрту изложена, замени званичним називом: „Карловачка грчко-источна архиепископија и српска митрополија"; даље, да се и за дотичне § § нацрта тог дода а) „да личности страних држава могу бити само уз претходно одобрење Министарства унутарњих послова изабрани и проглашени за почасне чланове овог друштва; б) да сва она евентуална скупштинска решења, која имају у виду измену штатута, престајање конвикта, као и на коју цел да се имање у том случају употреби, пре него што се таки закључци спроведу, имају се претходно министарству унутарњих послова поднети." Уједно се у отпису том наводи, да се ове примедбе имају уврстити у нацрт штатута, за тим по ново у три примерка преписати и путем овог маџистрата поднети на одобрење.

Поводом овог министарског отписа сазвао је 2/14. Новембра о. г. у Новом Саду председник привременог управног одбора г. А. Вараџанин изаслати управни одбор и саопштио му је министарско решење у овом погледу и привремени управни одбор сматрао је, да су ове примедбе основане на државним прописима, које се морају усвојити, а које ни мало не засецају у унутарњи строј самих правила за овај учитељски конвикт, те је решио, да се тога ради не сазива главна скупштина, него да се постојећи нацрт у смислу ових министарских примедаба попуни и односно измени и путем маџистрата по ново пошље на одобрење и кад одобрење исто приспе, да се сазове овај привремени управни одбор и да закаже скупштину за конституисање, па да се отпочне озбиљан рад за остварење самог конвикта.

По овоме може се сматрати, да је нацрт штатута за срп. учитељски конвикт одобрен и да ће за најкраће време доћи овај нацрт с клаузулом потпуног одобрења, те ће, по свој прилици, с почетком идуће 1890. год. ова установа моћи у живот ступити. Учитељство наше ваља дакле: да се спрема за то. Ево иду месојеђе, кад се приређују разне забаве, па ваља да се сете и овог свог најближег завода, који тежи, да олакша судбу учитељску.

О ПРОСТИЈЕМ ОСТВАРЕЊУ ПЕДАГОШКЕ ИДЕЈЕ.

(Др. ФРИДРИХ САКСЕ.)

(Наставак.)

Ако ком времену у опште недостаје моралне снаге и живахне свести животне циљи, која лежи у духовној сфери, онда стоји оно под влашћу чулних тежња. Називамо га, ово да се означи, у кратко *материалистичним*, које управо пријања за материју и које има мало приволе за начело, што га разбиструје.

Народу је потребно васпитање као и детету; и кад се рекло: дечије су уши свете, — то вреди ово и за светину — у том смислу, да у њу не сме продрети ни једна наука, која не може свестрано да процени њен разум и која њен морал заводи, а особито, ако још није закључена, т. ј. потврђена њена научна светлост. Тек духовном снагом сме се духовни обзир раширити. Са свим други смисао има, кад се испитивач у озбиљној тежњи за истином изгуби у једностраном правцу мисли.

Симболични значај лежи у томе, да је у пустињи отпочела игра око златнога телета, тек по што је народ оставио виши духовни правац. И наше време је игру ову показало, па и ми отпесмо и трпимо још у тешкој кризи наших штедљивих околности природно потребне последице, *јер се духовно начело у човеку не да некажњиво вребати, јер се виша циљ нашег бића не да неосветљена уклонити.* Богатство без мучне заслуге, спољашња угодност и чулно уживање без труда, одмор без рада — то су биле стожери, око којих се жеље и тежње човечанства окретале, то су биле циљи, за којима се ишло, као да је обмањива маћија држала разум и ћуд и савест у шкрипу. Трезвеност је настала, болови и најање бивају ређе, згажена народна срећа почиње се полако опет да уздиже. Али је духовна снага млитава и несамостална и још не можемо победоносно узвикнути са Шилером:

И пред светом победом истине
Пропадају све лажне творине.

Постоји једна истинита изрека вечита у сваком духовном односу: „*Само истина спасава.*“ Али наше доба још нема способности, да ју увек нађе, самоодрешености, да ју безобзирно призна и моралне слободе, да признату не прећути. Још влада изглед и расуђивање за сјајем, још гуши врло често обзир за малом усамљеношћу у својем властољубљу и грамзивости најдубља уверења, још се мењају начела делања и бића често у особите околности, још тражимо узалуд у многим формама животворан садржај, а још нисмо разумели ни самосталност и својствену складност унутрашњег бића, а камо ли да нам се допале. Заостала је млитава срчаност духовног живота, која се у историји народа до душе увек показала после тешких кушања и заблуде, али која у нашем времену изгледа

у толико опаснија, по што више не само појединци делови човечанства, него и заједница има удеса у образовању времена, а тим је подложена директном утицају свих чинилаца образовања.

Из овога излази и пут, на ком може помоћ доћи. Сви и све, што разуме болест времена, има такође могућност и дужност, да прискочи лечењу, а са моћним положајем и упливном могућношћу расте и *озбиљност* ове дужности. Задаћа је педагошка, њено биће леži у томе, да се сваки при целом свом делању пита: Како утиче, шта ти радиш и како се показујеш онима, који од тебе зависе, тебе као ауторитет гледају и по твоме примеру и твојим речима се управљају? — Мени изгледа, да је до сад таква обвеза само за васпитање недораслих постојала, али о васпитним дужностима за васпитаче одраслих на против бејаше у опште још мало говора. У спољашњим односима влада другима већа сила, а у душевним одлучује само виша дужност. Кад једном дође време, у ком ће се пресуђивати појави јавног живота не само по својој политичној, социјалној и црквеној страни, него и по *педагошкој*, кад се буду очекивали и изискивали од сваког јавног делања и *васпитни плодови*, — онда ће умукнути тужбе, које ми још данас подижемо, болест времена биће излечена, а нов живот и тежња куца ће у жилама нове периоде нашег развитка. Сви могу ту помоћи. А што треба да се по законима моралног светског уређења збуде, може се збити, његове су претпоставке код оних, који њему служе, *безусловна истинитост и самоодрешеност*. То је управо тајна и најунутарњија језгра свега васпитања. Са свим би се друкчије образовао наш јавни живот, кад би ова начела постала општа. Лицемерство, лаж, извртање истине и права, грамзљивост и тежње, преваре у различитим облицима и нијанцирања не би се више смели показати; али честитост у речима и делима, врлина осећања, отвореност, сталност карактера, справедљивост у већем обиму добили би место и глас у друштву и продрли у наш јавни живот. Онда би опет утицале у сваком правцу на човечанство дозреле и у сваком начину стално и поуздане личности животворно — и ређе би се подизала тужба, да је наше доба тако оскудно у *пријатним* мужевима, који снажно утичу и да је оскудно у *карактерним људима*. Јер кад је зло побеђено, може добро опет подићи главу. Али у борби морају учествовати сви, који познају њену потребу и који имају моћ, да докопају победу. *Штампа*, која је у нашим данима од тако важног уплива, нека не заборави своју етичку задаћу; нека служи истини и моралу, а не страначкој свађи и нека не спекулира са површношћу, лакомисленошћу и несталношћу светине. Она нека покуша осведочење. *Књижевност*, ова отворена табла, за коју народни дух као за сто седа, нека остане чиста од покварених и покварљивих јела, нека даје храну, али нека не замрси духовно чуло, нека не квари укус и нека не буни р е л и г и ј о з н е и моралне појмове народа. *Позориште* нека не трује чисто чуло фриволностима, а *мода* нека не вређа достојанствено осећање абсурдитетима. Што служи *настави* и *директној науци*, нека не налази своју сврху у претварању наукама, него у дизању и јачању духовне снаге. Где изађе *борба* између мњења и странака, нека се расправи поштеним средствима, нека служи стварі, не пак личним односајима; страначка тактика нека не

одбацује, као до сад — тако често, сваку справедљивост и логику. *Трговина* и *индустрија* нека се оснива на најстрожијој законитости. *Законодавству* нека је прва циљ добро сазната народна срећа; *правосуђе* нека се идентификира више и више природном правном свешћу, *а црква* нека чува човеку урођену религиозну наклоност. — Резултати васпитања су *косвице* проблематични и *најбоље* васпитање не може гарантовати за успех, јер често утицај живота уништује, што је оно створило. Али *узајамно васпитање* заједнице обезбеђује успех, ако се показује истим трудом.

(Свршиће се.)

ЗАКОН ОД 31. ЛИСТОПАДА 1888. ГОД.

О уређењу пучке наставе и образовању пучких учитеља у краљевина Хрватској и Славонији.

§ 140. За казан отпуста хоће се, да је дотичник прије тога бар једном иначе дисциплинарно кажњен и да се после учинио кривцем знатних занемарења или повреда службених дужности.

Но мимо сваког поступнога реда може казан отпуста сљедити и одмах, ако је учитељ право казни злорабио и при том које дијете на телу знатно оздедио, или му иначе здрављу нахудио, за тим ако је тешком повредом верозакона или ћудоредности буди речју, буди чином, јавно или пред децом саблазан починио, или дјецу на нећудоредно завео, или завести кушао и на покон и без дисциплинарне истраге онда, ако је проти њему изречена осуда казненога суда ради злочина.

§ 141. Прије — него ли се управе, наведене у § 135. са б—г) дисциплинарне казни, треба: да је дотичник об оном, чега ради се окривљује саслушан и да му је дисциплинарном истрагом чин подпуно доказан.

§ 142. Дисциплинарну истрагу проти пучким учитељем одређује жупанијска област или земаљска влада, а води ју који уредник жупанијске или котарске области.

О проведеној дисциплинарној истрази одлучује у првој молби, ако се дисциплинарни преступак има казнити којом од казни, наведених у § 135. сл. в—е), жупанијска област; ако ли се пак има упоравити казан наведена у § 135. сл. ж), онда карносно повјереништво управнога одбора жупаније, у којем, раде ћи се об учитељу, један од уредника има бити жупанијски школски надзорник, у другој пак молби у једном и другом случају земаљска влада.

§ 143. Жупанијска област има, кад мисли, да у конкретном случају треба управити казан, назначену у § 135. сл. г), истражне списе карностном повјереништву управнога одбора изручити, који у таковом случају одлучује и онда, ако се по његову мњењу има упоравити која од казни — наведених у § 135. сл. в—е).

§ 144 Обнађели се у интересу угледа сталиша учитељскога или у интересу наставе потребним, да учитељ за вријеме истраге буде привремено обустављен од службе и плаће, има му се подједно с обустовом

опредјелити алиментација у износу од највише двију трећина оне плаће, коју управо ужива, буде ли некривим пропаћен, има му се надокнадити придржани део плаће. Када обустави од службе одреди жупанијска област, имаде то дојавити одмах земаљској влади ради обуставе плаће и одредбе алиментације.

§ 145. Пресуде котарске и жупанијске области и карностнога повјереништва управнога одбора жупаније постају правомоћне, ако дотичник у року од 14 дана није уложио призива на жупанијску област, дотично на земаљску владу.

§ 146. Свака дисциплинарна казан од оних, које су наведене у § 135. сл. б—е), има се забиљежити учитељу у способник.

§ 147. Када мину три године, може учитељ, ако се за то време без прикорно владао, заискати, да му се брише забиљежени укор у способнику.

§ 148. Што је о дисциплинарном поступку наведено у § § 135 – 147., ваља сходном упорабом и за кр. слободне градове — с том нарочитом изнимком, да о казни укора, коју је властан подјелити градски начелник, одлучује у другој молби дисциплинарни одбор градски.

Ако се дисциплинарни преступак има казнити којом од казни — наведених у § 135. сл. в—е), надлежан је дисциплинарни одбор градски у првој, ако се пак има упоравити казан — наведена у § 135. сл. ж), надлежно је у градових Загребу и Осеку, карностно повјереништво управнога одбора градскога, а у осталих градових карностно повјереништво управнога одбора жупаније у првој, а у једном и другом случају земаљска влада у другој молби.

§ 149. Сви дефинитивно намјештени учитељи на јавних пучких школах имају право на мировину, ако су увјетом, овим законом прописаним, задовољили.

§ 150. Учитељ ставља се у мир трајно или за време, ако после без прикорне службе постане ради телесне или умне болести неспособан за извршивање прописаних му дужности.

Тјелесна изнемоглост има се повјереништвеним путем констатовати.

Умировљење сљеди или на молбу дотичне особе, или без такове молбе уреда ради.

После четрдесетогодишњега службовања има свакн учитељ право тражити, да се стави у мир.

§ 151. Тко се службе својевољно одрече, или ју самовластно остави, нема права, да се стави у мир.

§ 152. Уда ли се која учитељица, сматра ће се, да се добровољно службе одрекла, но која служи преко 5 година, добива одправнину у износу од једногодишње плаће.

§ 153. Мировина опредјељује се с једне стране према урачуниву времену службовања, а с друге стране према урачунивој годишњој плати.

§ 154. Урачуниво је оно време службовања, што га је учитељ иза положене службене присеге у привременој или дефинитивној служби непрекидно спровео на којој јавној школи; буде ли доказано, да који учитељ

службовање није прекинуо својом кривњом, тад му се има дотле навршено службовање урачунати. По околностих могу се урачунати у службу и године — спроведене у својству намјестнога учитеља, ако је дотичник био редовито оспособљен.

§ 155. Урачунива је она годишња плаћа, коју је дотичник непосредно прије свога умировљења брао.

Петгодишњи доплатци, као и службени доплатци равнајући учитеља, имају се сматрати као части ове годишње плаће.

§ 156. Ономе учитељу, који, када се стави у мир, још није навршио 10 година урачуниве службе, припада одправнина, која има износити за службовање од 2 до навршене 5. године своту једногодишње, а од 6 до 20 година своту двогодишње урачуниве плаће.

Оним, који прије навршених 10 година постану неспособни за службу ради слепоће или других неизлечивих болести, које дотичника чине неспособним за икакову привреду, може се определити мировина у износу једне четвртине последње њихове урачуниве плаће.

§ 157. После навршених 10 службовних година добива учитељ, ако се ставља у мир, 40%, а за сваку даљу годину до укључиво 40. службовне године 2% своје урачуниве плаће.

§ 158. За учитеље учитељских школа важа гледе обскрбе закон од 6. рујна 1875., којим се уређују мировине за учитеље средњих школа.

§ 159. Привремено умировљени учитељ има се, чим опет за службу постане способан, ставити области на располагање, иначе се мора након две године дати лечнички прегледати, да се одлучи о његовој способности за службу, односно о трајном умировљењу његову.

Преузме ли који трајно у мир стављени учитељ какву јавну службу, којој је плаћа заједно с мировином већа, него последња његова учитељска плаћа, тад му се има дотична вишак од мировине одузети.

§ 160. Удове и сироте учитељске имају само онда право на обскрбу, ако је покојни супруг, дотично отац, имао право на мировину.

§ 161. Удова учитеља, који у време смрти још није био навршио 10 година урачуниве службе, добива у име отправнине за време од 2 до навршене 5. године полгодишњу плаћу, а за време од 6. до 10. година читаву једногодишњу плаћу покојнога си супруга. Има ли така више од двоје дјеце, онда се у сваком случају та отправнина удвостручи.

§ 162. Удова учитеља, који је навршио 10 година урачуниве службе, има право на мировину, која има износити најмање 200 фор. на годину, ако је већ и покојни супруг имао право барем на толику мировину, иначе јој припада једна трећина супругове урачуниве плаће.

§ 163. Ако је удова с покојним си супругом после његова умировљења у брак ступила, или ако је својега супруга прије смрти без његове кривње оставила, такова удова нема права на мировину.

§ 164. Уда ли се удова, тад си може за случај, ако опет обудови, придржати право на мировину; иначе може двогодишњи износ своје мировине као одправнину.

§ 165. Удови, имајућој право на мировину, припада за свако дјете

његовпо покојнога супруга узгојни принос годишњих 25 фор., који се у случају материне смрти повишује на 40 фор., али ти сви приноси заједно с мировином удове не смеју надмашити мировину, на коју је супруг право имао.

§ 166. Узгојни принос сваког мушкога дјетета престаје, чим оно наврши 20 година, а женскога — чим наврши 18 година, или још прије, ако се иначе обскрби.

§ 167. Ако по смрти учитеља не остане удова, а он није имао права на мировину, тада припада сваком необскрбљеном дјетету његовому $^1/_4$ урачуниве годишње плаће као одправнина; ако је пак имао права на мировину, сваком дјетету по 40 фор. годишњега узгојнога приноса до навршене 20., односно 18. године или до прије получења обскрбе.

Ни у једном, ни другом случају не смије ни отправнина, ни узгојнина износити више, него отправнина или мировина, која би припадала удови.

§ 168. Удови у активној служби умрлшега учитеља, који би имао право на мировину, припада један пут за свагда покопнина у износу од $^1/_4$ последње његове урачуниве годишње плаће.

На исту покопнину имају право учитељске сироте, којим припада узгојни принос.

§ 169. Удова и дјеца у активној служби умрлшега учитеља имају још једну четвртину године право на његов стан у нарави, или на отпадајућу за то време станарину. И приход од врта и заслужба од оргуљања или појања не смије се им ускратити, у колико их је покојни супруг привредио.

§ 170. Да се подмире трошкови за мировине изнемоглих учитеља и да се праву њихових удова и сирота на обскрбу узмогне задовољити, имају се већ постојеће у то име закладе за бивши грађански и крајишки дио земље спојити, тер и на даље управљати под именом: „Земаљска учитељска мировинска заклада."

§ 171. Извори овој мировинској заклади јесу:

а) Аверсуална свота, што ју свака обћина при устројењу новог учитељског мјеста један пут за увијек положити има — износом од 100 на нижих, а 200 форинта на виших пучких школах;

б) одбитци, које сви дефинитивно намјештени учитељи са 25 фор. своје прве у мировину урачуниве плаће и исто толико од сваког петгодишњега и функционалнога доплатка, а преко тога још сваке године са два процента у мировину својих урачунивих берива уплатити имају;

в) новчане глобе (§ 135. в);

г) вјеренички приноси, који се за сваког учитеља, кад се жени, установљују на 50 форинта;

е) добровољни принесци, дарови и легати.

§ 172. Мировине, одправнине, узгојни приноси и покопнине намиривать се од доходака мировинске закладе (171).

Што од тих доходака свршетком године остане непотрошено, има се прибити темељној главници.

На колико се годишњими дохотци не би могле покрити све потребе мировинске закладе, намирит ће се дотични мањак из земаљских средстава.

§ 173. Мировине учитељскога особља на пучких школских заводих, које земља издржава као и обскрбнине за њихове удове и сироте, намириват ће се по установах § § 149—169. из земаљских средстава.

(Наставиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

У српској учитељској школи у Г. Карловцу ове 1889/90. школске године примљено је у први разред: 12 мушких, 2 женске, свега 14; у други разред: 15 мушких, 2 женске, свега 18; у трећи разред: 15 мушких, 4 женске, свега 19 редовних ученика. — Осим тога налазе се у првом разреду исте школе као ванредне ученице 5 приправница римокатоличке и 2 израиљанске вере. И тако у свему има ове године у овој школи 42 мушких и 16 женских; укупно 50 слушалаца.

У српској вишој девојачкој школи у Новом Саду по најновијем извештају уписано је за ову школску годину 123 ученице, од којих су 114 редовне а 9 приватне. Међу овима је једна Хрватица и једна Чехиња, обе римокатоличке вере, а све остале ученице јесу Српкиње православне вере.

Из дијецезе Пакрачке. У Пакрачкој дијецези по гласу званичног извештаја епархијске власти у години 1887/8. било је само две вероисповедне српске народне школе:

1. У Беловару, где има 250 српских домова и 1289 душа, 288 брачних парова — деце од 6—12 година има 46 м. и 40 женске; свега 56. Школа је вероисповедна. Привремена учитељица је Љубица Обрановићева, свршила учитељску школу у Г. Карловцу; служи од 1886 године, управитељ је преч. г. прота Јован Штековић. У школи је било 4 разреда, мушке деце ишло је у свакидашњу школу 22; женске 19; свега 41. Сва деца имала су сву школску опрему. Успех је био у опште добар; деца се нису учила вртларству, а женска деца учила су се у ручном раду. У комуналној осн. школи било је српске деце мушке: 43, женске 12; у реалну школу и у гимназију ишло је 32 српске деце; на занату има 12 српске деце. Школа има прихода 597 фор. 80 н. Издавања 597 ф. 80 н. Плата је учитељицина 400 ф. и 6 хвати дрва. Школа ова има капитал од 2582 ф. 50 н. и непокретног имања у вредности од 5000 ф.

2. У Новој Градишки. Учитељ је Михаил Ковачевић, свршио је учитељску школу у Паврацу 1875; служи ту у месту од 1876. године као сталан учитељ; катихета је преч. г. протопресвитер Кирил Турало. Председник општине је г. Јован Милојевић умир. ц. кр. капетан. (Управитељ школски др. М. Николајевић). У школи је било само два разреда: први и други. Мушке деце ишло је у школу 18; женске 26 = 44. Сви су имали школске књиге; успех је био повољније добар. У комуналну школу ишло је 32 мушка и 30 женске српске деце. У грађанску школу ишло је осим тога 17 мушке и 2 женске српске деце. Грађани се за ову

школу јако заузимају, парох често људе поучава у цркви, да децу у школу шаљу. Школа има капитала 4452 ф. Плата је учитељева 400 ф. гр. Сав трошак на школу износи 640 ф., вредност непокретног имања школског је 5000 ф. Школа има своју кућу до цркве и у првом спрату те куће смештена је доста лепа и видна школска дворана и учитељев стан.*)

Избори учитеља. Владимир Торђански испитани срп. пар. учитељ изабран је за учитеља у српској вероисповедној школи у Башаиду.

Именовања. Г. Стеван Находовић учитељ у Нерадину именован је за правог учитеља на српској комуналној школи у Иригу. Милан Орловић учитељ у Лисичинах именован је правим учитељем у Борови. Јован Кијурина учитељ у Вел. Барни потврђен је за правог учитеља у истој школи. Жарко Шикопарија наместни учитељ у Стејановци именован је за привременог учитеља у истом месту. Милош Јовановић бивши учитељ у Суљошу именован је за привременог учитеља у Смудах. Госпођица Катица Бракусова именована је за праву учитељицу у Двору. Гаврило Шамић учитељ у Војаковцу именован је за правог учитеља у Влашкој Капели.

Премештаји учитеља. Г. Никола Караш премештен је из Перлеза за учитеља у Ботош, а г. Стојан Стакић премештен је из Ботоша за учитеља у Перлез.

НЕКРОЛОГ.

† Стеван пл. Еремић,

професор вел.-кикиндске гимназије, управитељ занатлијске школе и члан српског школског одбора.

И опет изгубисмо једног вредног радника на пољу васпитавања младежи; радника, који је одан био и срцем и душом ономе, чему је живот свој посветио. Он није знао за умор, нити је познавао тешкоће, када је требало радити за напредак школе. Никад није на школу заборавио и у најтежим часовима болести, непрестано је о школи бригу водио.

Стеван Еремић рођен је 1854. године у Мартоношу (у Бачкој). Ту је свршио основну школу код свога деде — по матери — тада на гласу са вредноће, тачности и уредности, учитеља Арона Илића. По свршетку основних школа ступи у Новосадску гимназију, где је свршио 4 разреда, па за тим настави гимназијске науке у Вашархељу, где је свршио VIII. разред и положио испит зрелости. Кад се вратио у Мартоношу, стриц његов — тада бележник мартоношки — прими га у канцеларију и Еремић се почне приправљати за бележничко звање. Но ту је пробавио кратко време, увидевши, да то није за њега, остави га и отиде у Пешту и упише се за свеучилишног слушаоца, где је слушао математику. У Пешти се учио 4 године.

У то време отвори се у Кикинди I. разред мађарске гимназије. И Еремић буде изабран за професора — први, па можда и последњи Србин

*) У течају 1887 8. године успостављена је и српска вероисповедна школа у Броду, као што то из најновијег „Шематизма“ дијецезе пакрачке дознајемо.

професор на Кикиндској гимназији. Од постанка гимназије, па кроз 12 година делао је он најмарљивије. На све ученике очински је пазио, да напредују у наукама, да не троше и време и новац узалуд. Али особиту пажњу је обраћао на Србе ученике. Српској деци је тешко ишло учење на мађарском језику, особито у постанку ове гимназије, јер онда се у српским школама није толико учило из мађарског језика — као сад. Њима је олакшавао учење тим, што је сваком Србину ученику, који не би разумео лекцију, на матерњем језику протумачио. Није жалио ни труда, ни времена, јер је желео, да и Срби напредују упоредо са осталим ученицима; то је и постигао. Шта више: његовим упућивањем и бодрењем на учење бивали су Срби ученици у мађарској гимназији међу првима.

Ван школе, у грађанству вел. кикиндском, стекао је пок. Ст. Еремић лепа гласа. Његов рад су уважавали не само Срби, него и остале народности у Кикинди. Срби га изабере за црквеног скупштинара и за члана шк. одбора. Био је неко време и управитељ српских народних школа. Ову почаст је савесно вршио, све док је здрав био. Школе је похађао и редовно надзор водио о похађању школа и успеху у наукама. Особито је пазио на ред и тачност.

Кад се основала занатлијска шегртска школа, он буде изабран за управитеља тој школи. У овој школи вршио је он управитељску дужност необичном истрајношћу. Учитељима ове школе помагао је, кад је год којем помоћи требало. Како је за ову школу било само на мађ. језику писаних књига, он је почео преводити на српски, али није могао довршити, јер смрт одузе и ту племениту намеру покојникову. У занатлијској школи завео је он врло добар ред. Његовим настојавањем занатлије су уредно слали своје шегрте у школу. Ако је који и пренебрегао своју дужност, томе је он много говорио о важности ове школе; пред очи му стављао добре последице учења ове школе. Толико је радио, да би желети морали, да добијемо човека, какав је он био.

Сахрањен је у недељу 19. Августа. Погреб је био величанствен. Искупио се цвет вел. кикиндског грађанства без разлике вере и народности, ди ода последњу почаст своме вредном просветном раденику, врсном члану грађанства и добром пријатељу Стевану пл. Еремићу. Спровод је ишао од куће до пред гимназију. Пред гимназијом положено је тело покојниково на за то приправљено место. За тим један од саучитеља покојникових: проф. Данило Ереди изговори неколико језгровитих речи у похвалу рада покојникова као првог професора ове гимназије, који је на нашу велику жалост само 12 година највреднији своје дужности одправљао. — За тим се крену спровод у цркву, где је држано опело, на коме је невачко друштво „Гусле,“ из поштовања према раду покојниковом, појало. После евангелија ступи на среду учитељ г. М. Косић и он се лепим говором опрости са покојником у име срп. учитеља. У своме говору напоменуо је једну од најлепших врлина, коју је имао покојник, а то је — карактер. Био је чиста карактера. Није једно говорио, а друго радио, него све, што је радио, радио је тако, да му је свако морао ваљаност рада признати. Говор је овај с пажњом саслушан.

Из цркве крене се спровод на гробље. Напред су ишли ученици гимназије, који су носили венце, које су положили на мртвачки одар: професорска колегија, српски школски одбор, српски учитељски збор, ученици гимназије, пријатељи и родбина. Путем до гробља појали су српски учитељи: „Свјати Боже.“ — Кад се на гробљу свршила јектенија и отпојало: „Вјечнаја памјат,“ на гробу покојниковом говорио је проф. гимназије Домокош, хвалећи његово искрено и братско понашање према својим колегама не Србима, а ватреног поборника своје свете вере православне и народности српске.

Бог му дао души у рају насеље! М. Б.

РАЗНО.

Највећа добротворка српскога народа. Њено императорско Височанство Анастасија (Стана) Николајевна супруга књаза Романовског војводе Лајхтенбершког Георгија Максимилијановића, а кћи црногорског кнеза Николаја I. приликом удаје своје добивени дар од једног милиона рубаља (1,625.000 фор.) поклонила је оним црногорским породицама, које су због народне ове године у невољу пале и тиме је постала она највећа добротворка храброг народа свог, који се њоме као једном од најплеменитијих кћери својих дичи и поноси.

Јубилеј Калочког Архиепископа. Римски Архиепископ Л. Хајналд прославио је 3/15. Октобра ове године педесетогодишњи свој свештенички јубилеј, подаривши том приликом на добротворне заводе више од 350.000 фор. На оснивање сиротишта за римокатоличку децу у Сомбору жртвовао је он овом приликом 80.000 фор. За цело време свога епископства издао је он на добротворне цели преко 4 милиова форинти.

Прелазак у Православље. Госпођица Терезија Кестнер (Чехиња) из Златнога Прага, учитељица немачке конверзације у вишој девојачкој школи Сомборској и приватна учитељица немачког и француског језика, прешла је из римске у православну веру на служби Божијој у светођурђевској цркви Сомборској у суботу 21. Октобра. Чин присједињења к православију извршио је прем. г. прота Љубомир Купусаревић најсвечаније, а на служби Божијој појао је хармонијски лик приправника и приправница.

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Уредништву овога листа достављене су ове књиге и листови на приказ:

„*Буквар за српске основне школе,*“ одобрио српски црквено-народни Школски Савет. Треће поправљено и прерађено издање. Цена 16 новчића. У Новом Саду. Издање и штампа А. Пајевића. 1889.

„*Српски буквар за основне школе*“ (по аналитичко синтетичном Фогловом методу), приредили: Љ. Гркинић и И. Цабрић. Издала ц. и крал. наклада школских књига у Бечу. Цена 30 нов.

„*Класична настава.*“ Од В. Вујића (прештампано из програма српске велике гимназије Карловачке за годину 1888/9. У Новом Саду, штампарија А. Пајевића.

„*Шематизам*“ православне дијецезе Пакрачке за 1889.

„*Ђача,*“ лист за децу. За 1889/90 школску годину у Београду. Изашао је први број „Ђачета“ са три слике и одабраном садржином. Лист са овим бројем ступа у трећу годину. Он ће и даље излазити један пут месечно са лепом, одабраном и поучном садржином, а удешен са сликама. Може се сви пријатељи дечије књиге, да се својски заузму око распростирања овог нашег јединог листа у Србији. Цена је „Ђачету“: на годину 2 дин., за по године 1 дин., а за стране земље 3 дин. Са додатком на годину 3 дин., а за стране земље 4 и по дин. Претплату треба слати уреднику у теразијску школу.

„*Велики Годишњак*“ с библиотеком за народ, велики српски народни илустровани календар за просту годину 1890. (Година 41.) Издање српске књижаре Браће М. Поповића у Новом Саду. Цена 50 новч. Уз овај календар иде као уздарје бојама израђена слика св. Саве архиепископа и просветитеља српског.

„*Српски велико кикиндски календар*“ за просту годину 1890. Издање књижаре Јована Радака. В. Кикинда. 1889. Цена 24 нов.

„*Орао*“ велики илустровани календар за годину 1890., уз сарадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година шеснаеста. Овај највећи, најбољи, најлепши, а по томе најјефтинији српски календар, који је за ово петнаест година распростр у више од 200.000 примерака по свима крајевима, где год има Срба, штампан је и ове године на лепој, углађеној артији. Календарски део „Орла“ уредио је професор А. М. Матић. Забавно-поучни садржај „Орла“ за годину 1890. гради се на ове одељке: Народни добротвори: † Митрополит Стефан Стратимировић, од С. В. П. 2. Народне светковине: а) Прослава 500-годишњице косовске о Видову дне 1889. у Крушевцу. б) Миропомазање краља Александра у манастиру Жичи. 3. Приповетка: Краљица, од Симе Матавуља. 4. Народно здравље: Болести од разних заната, од Др. К. 5. Ратарске поуке: I. Каква сетва, таква жетва. II. Мора ли бити корова? Од М. Петровића. III. Шта и како да радимо? пише Ж. В. IV. Из бележака † дра Ђорђа Натошевића: 1. Како ће ратар да се помогне? 2. Наше ливаде. Сејање пиће за стоку. 3. Десет заповести о ђубрењу. — Пчеларске поуке: 1. Три кардинална правила из практичнога пчеларства. 2. Вештачки ројеви, од Јована Живановића. Виноградарске поуке: Шта се може против филоксере? Од С. В. П. и т. д. Илустрације „Орла“ израђене су у правим уметничким заводима. 1. Насловна слика: † Јован Стерија Поповић. II. Ликови: 2 † Митрополит Стефан Стратимировић. 3. Александар I. краљ Србије. 4. Краљицамати Наталија. 5. Наследник црногорског престола кнез Данило. 6. Кнегиња Милица и заручник јој велики кнез Петар. 7. Михаил, митрополит Србије. 8. Герасим Петрановић. 9. Симо Поповић. 10. Мита Петровић. Сима Лозанић. 12. Стеван Лазић. III. Слике из наших крајева: 13. Спомен 500 годишњице косовске. 14. Миропомазање краља Александра I. 15. Живот са св. моштима цара Лазара у манастиру Врднику. 16. Венчање кнегиње Милице са великим кнезом Петром. 17. Дом друштва св. Саве у Београду. 18. Босански бегунци. 19. Рањен Црногорац. 20. Град Подгорица. 21. Град Спуж. 22. Сабор код манастира Каленића. 23. Варош

Охрид на језеру Охридском. 24. Сричад из околине Призрена. 25. Србин и Српкиње из околине Призрена. — „Орао“ за годину 1890. стоји само 50 новч. или 1 динар. Наручбине из Србије прима књижарница Велимира Валожића у Београду, која рабатује 20—25%. Из свију осталих крајева упућују се наруџбине на штампарију А. Пајевића у Новом Саду. Растуривачима и купцима за готово дајемо највећи уобичајени рабат.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Парабућу (у Бачкој) тражи се учитељ. Плата је 300 ф., половина урбаријалне сесије земље са додатком од пашњака и два гумна, стан и башта. Молбенице до 15. Децембра имају се поднети местном Школском Одбору у Парабуће.

ИЗЈАВА.

У неизмерној туги за упокојеним најстаријим чедом нашим *Миланом*, желећи наступајуће празничне дане у највећој тишини провести, захваљујемо свима искреним пријатељима одавде и са стране у напред на њиховим добрим жељама, о којима смо подпуно уверени и молимо их, да нам ове године не изволе честитати ни имен-дан, ни ново лето, као што су то до сада чинили.

У Сомбору 11. Новембра 1889.

Никола Ђ. Вукићевић и Меланија Вукићевићка.

☞ Само још један број „Школског Листа“ има ове године изићи, а једва смо за 290 примерака, што се разашиљу, које целу, које половину предплате примили. На дугу имамо само за ову годину предплату за 500 и више примерака, а и за неколико стотина примерака „Школског Листа“ од прошлих година.

По што је крајње време, да и ми наше дугове учињене око издавања „Школског Листа“ подмиримо и рачун завршимо, позивамо *по ново* све славне општине и г. г. учитеље, који „Школски Лист“ примају, а до сада нам предплату за ову, или и за прошле године не пошаље, да то у најкраћем року — од 8 дана — учине. — За учитеље и школе у Црној Гори дајемо лист за 1 фор. и молимо, да нам сваки путем поште ту своту подмири.

У Сомбору 10. Новембра 1889.

Администрација „ШКОЛСКОГА ЛИСТА.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору 15. Децембра 1889. Год. XXI.

ПРИЈАТЕЉИМА „ШКОЛСКОГА ЛИСТА.“

Решио сам се: још и идуће 1890. године покушати издавање „Школскога Листа,“ тог старог и верног пријатеља српске школе и српског учитељства.

На овај корак навела ме је особито та околност, што због опширног извештаја о учитељској скупштини у В. Кикинди, који велики простор у последњим бројевима овога листа заузима, до сада су само три за награду достављена предмета у „Школском Листу“ изишла, а има још четири опширне, а врло важне расправе, које су у одређеном року за награду послате, па нису могле до сада места у „Школском Листу“ наћи. Те су расправе ове:

1. Данашње васпитање и васпитање на странпутици.

2. Ко је крив, што је школин рад недостатан?

3. Може ли се омогућити, да сви учитељи сходно светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу и којим ће се начином то постићи?

4. О подизању забавишта.

Осим тога послато је уредништву „Школскога Листа“ довољно и других важних, изворних и преведених педагогијских и дидактичних чланака, који треба, да се у „Школском Листу“ штампају.

Захваљујући верним и сталним пријатељима „Школскога Листа,“ који су ме ове године својом извртном сурадњом потпомагали, молим по ново и њих и остале педагоге, учитеље и књижевнике српске, да својим изворним делима и добрим преводима, дописима и извештајима „Школски Лист“ потпомагати изволе, како би овај најстарији српски педагогијски часопис што већма задатку свом одговарати могао.

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе српске народне школе и српског учитељства и примаће радо вољане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

Чланци, што су ове године за награду штампани, као и они, који су нам за награду достављени, а тек ће се у течају 1890. године штампати, на свршетку идуће године заједно ће се поднети на оцену једном учитељском збору и у своје време ће се по заслузи, како прва награда од 50 ф, коју је један пријатељ школски уредништву овом послао, тако

и остале три награде, што их је уредништво „Школског Листа“ за прошлу годину расписало, издаће се онима, којих расправе по суду оцењивача награду заслужиле буду. — Буду ли се могли дугови „Школског Листа,“ који само за прошле три године преко 500 ф.ор. износе, скорим прикупити, уредништво ће још коју награду придодати.

Свима честитим сурадницима нашим шиљаћемо и идуће године „Школски Лист“ са благодарношћу на дар. Молимо само све и свакога, да крупно и читко напишу све, што нам послати желе и да нам чланке и дописе поштом у плаћеном писму достављају.

Редовни сурадници умољавају се, да означе по две сиромашне школе, којима ће се по један примерак овога листа као њихов дар бесплатно шиљати, или да опуномоће уредништво, да то у име њихово само учини.

„Школски Лист“ излазиће као и ове године једанпут у месецу на потпуном свитку фине хартије.

Претплата се прима само на целу годину и умољавамо сваког, ко лист држати жели, да нам најдаље до св. Саве просветитеља — претплату послати изводи.

Цена је листу на целу годину 1 ф. 50 н. а вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 ф. годишње, као и г. г. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За претплатнике из Црне Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 ф., а за претплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по два форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет претплатника са целом, или 10 претплатника (ђака) са половном претплатом, добијаће по један примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу.“

У Сомбору у очи св. оца Николаја 1889.

Н. Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,
уредник и издавач „Школског Листа.“

ДЕЧИЈА КЊИЖЕВНОСТ.

(ЛИСТАК ИЗ ИСТОРИЈЕ КЊИЖЕВНОСТИ.)

(За награду.)

(Свршетак.)

4. Поучни чланци нужни су као *допуна* школском знању из појединих наставних предмета. На почетку овог чланка навео сам, да школа не може опширно да поучава децу због недостатка у времену. То може да допуни дечија књижевност, — но она мора да пише о овом са свим лакким језиком, да деца могу ствар лакко разумети.

У основној школи учимо земљопис, али систематично. По

што је то огромно градиво, то га морамо предузети у најкраћим потезовима. Разуме се, да поједина знатна места не можемо опширно описати. Овде могу помоћи дечији листови. Они треба да доносе описе знатних градова по српским крајевима, описе појединих предела, путописе из српских крајева, а тим би Српчићи много добили. Знали би више о српском некадањем царству. Срби у Србији могу и у школи опширно учити српске крајеве, тако и у Црној Гори, али у Угарској, Хрватској и Славонији не може се. Да се уверимо, узмимо земљопис — написан за српске народне школе у Угарској. Осим тога треба доносити описе предела и већих градова по целом свету. Тада ће бити надокнађен губитак у школи, — а да ће деца радо читати, то је већ сваком познато.

У овоме морам „Голуб“ похвалити, — али је и он престао доносити описе из српских крајева!

У српским народним школама треба предавати и српску историју. Но у Угарској је ускраћено, — а наша омладина у томе губи много. То је велика штета!

Историја је учитељица народа. У њој се налази све оно, што је српски народ чинио, да опстане. Из ње можемо да сазнамо, шта нам је шкодило, а шта нам је користило. Из ње ћемо видети светле примере: јунаштва и родољубља. У опште да рекнем: *историја је од замашног утицаја на васпитање српске омладине у српском духу.*

Па кад нам је забрањено учити у школи, треба: да пружимо деци прилику, да је науче у дечијим листовима. Ово би било згодно средство, кад би у лепим приповеткама историју научила српска омладина. То би требали да учине „*Голуб*“ и „*Невен.*“

Нишки лист „*Заче*“ доноси врло лепе слике из српске историје, што му служи на похвалу.

Природне науке, које су данас у највећем уважењу, предајемо у основној школи као очигледну наставу. Да су оне од великог замашаја по развијтак човечанства, показује нам њихово уважење код просвећених народа. За то треба и наш народ да их изучава; јер оне су згодно средство за искорењивање суј еверија. — Није ми овде намера, да истичем њихову важност, но што је о томе сваки уверен, но хоћу да рекнем, да у школи не учимо све, што је нужно. Знање из природних наука треба да допуне дечији листови. То је њихов задатак. Као

што сам напред навео, најбоље би било, да се приповедачким начином саопштя.

* * *

Ја сам по свом мишљењу и по уверењу, да би тако добро било, исказао: каква треба, да је дечија књижевност и чиме треба да се бави, па да омладина добије потребну спрему за живот, да нам омладина буде усавршена, те да ступи у коло сретних и напредних народа, а да уједно води бригу за срећу српског народа. Будемо ли неговали дечију књижевност, те држали се пословице: „На млађима свет остаје," — тада ћемо имати срећу и напредоваћемо, а и потомство ће нам бити захвално!

III.

У II. чланку рекао сам: каква треба да је српска књижевност, — а сад ћу да бацим поглед на њено стање у данашње доба.

Српска дечија књижевност броји данас 3 дечија листа: „Невен," „Голуб" и „Бачe".*) Овим листовима бави се данас српска омладина, у њима налази душевну храну. Сва три листа лепо напредују, но у материјалном обзиру - слабо. А за што? За то, што позвани не старају се, да раширују те листове. Учитељство, које би много допринело за раширивање истих листова, мртвим сном спава! Истина, учитељство још није обезбеђено, да може да води бригу и о књижевности, но што и само не зна: шта ће, — али тек би могао сваки учитељ да скупи известан број претплатника, а пословица вели: „Зрно по зрно погача, камен по камен палача! Кад би био већи број претплатника, онда би се могли ови листови усавршавати и улепшати, — а тада би и омладина отуда лепу корист могла да вуче, т. ј. лепо би напредовала.

За књиге се не можемо похвалити. Њих имамо мален број. Једва се може скупити толико књига, да се о испитима подаре и да су што разноврсније. Па и ове, што постоје, пису баш од превелике користи, може се рећи, да више шкоде, јер су *преводи*, — а приповедака из српског дечијег живота имамо толико, да их можемо на прсте пребројати. Превели смо Хофмана, Шмита и др., мислим, да је слабо што остало непревеђено. Па зар нема у српском дечијем животу примера? Има, но они, који дечји

*) К. Петровић, учитељ у Београду и уредник „Учитеља," објавио је, да ће издавати „*Родитељ*," лист за омладину.

живот најбоље познају, не пишу. Може ко год приметити: Ваљда има и у преводима поуке? — Има, — то не поричем, али те исте поуке можемо да нађемо и у српском дечјем животу. Несам противан превађању и прерађивању из страних књижевности, али у одређеној мери. Ти преводи јесу за дорасле, њима је потреба, да знају и стране књижевности, — *али мали свет треба да поштедимо преводима.* Он треба најпре да упозна своју рођену књижевност, треба да њу научи љубити и поштовати, њу да негује — јер је најпреча кошуља — да постане добар Србин — а касније може да се упозна са страном књижевношћу, *кад му је љубав сирам српске очврснула.* То је и узрок, што наша старија младеж сматра туђе за боље, него своје! Још ћу то да приметим: Кад су Хофман, Шмит и др. могли да изучавају дечији свет, за што не би могли и ми? За што да ми њихова искуства преносимо у наш свет? Зар ће дете лакше разумети приповетку, што се догађала на острову Хелголанду, него оно, што се догодило у Бачкој, Банату и т. д., у његовој близини, у његовом народу?

Промислимо — па пресудимо!

Немац *Eduard Engel* назива у свом спису: „*Die Übersetzungssucht in Deutschland*“ 4. немачки народ је *преводилачки par excellence*, — а какви смо ми?!

Овде ћу још да говорим и о *посрбљавању.* Код нас је обичај, да по гдекоји преведе са страног језика какву приповетку, па му се некако не свиди да каже истину, него вели: „посрбио је“!!! Није доста само имена српска узети, — него је главно: *приповеци дати српски тип, српски дух.* А овако, као што се код нас практицира, није посрбљавање.

Ово је од прилике стање српске дечје књижевности, оне књижевности, која је целој омладини српској потребна. За листове не можемо толико приметити, колико за књиге. Листове можемо похвалити, а тако родољубиву штампарију и књижару: *А. Пајевића и М. Каракашевића,* који доста трошкова сносе, да би задовољили читаче, нарочито онај први: „*Невен*“ је данас најбољи међу дечјим (српским) листовима и по садржају, по форми и издању. Српски песник-педагог *Змај-Јован* улаже велики труд, да одговори задатку српског педагога, да свој читалачки свет задовољи, — па би за то и одзив требао бољи да буде. — И „*Голуб*“ и „*Бачке*“ журе, да достигну „Невен,“ на чему нека је и њима: *хвала*!

Нада у бољу будућност крепи нас, да ће и српска дечија

књижевност с успехом деловати, да ће бити чврст темељ *народној* књижевности, коју ево подижемо, — која је *продужење* дечије књижевности. „Матица Српска“ почела је и народну књижевност неговати — по предлогу српског педагога *др. Ђорђа Натошевића*, издавајући књиге за народ. Tempora mutantur.

IV.

Ко је позван, да ради на дечијој књижевности? На ово питање можемо овај одговор дати: Онај, који живот дечји најбоље познаје, који знаде потребе дечије, који знаде: шта ће децу забављати и занимати, — а тај је *учитељ* и *васпитач*.

Учитељ и васпитач имају прилике, да увиде погрешке и добра дела, што деца учине, да виде, шта деци годи, шта ће њих занимати, шта деца не могу у школи због опширности наставног плана да науче, па то да изнесу у дечијим листовима, књигама, — дакле они могу да допуне потребно знање за живот, а на то баш и јесте дечија књижевност.

Учитељ има додира с народом, он види и зна, како поједини сиромашак својим трудом и поштењем доспе: да буде сретан. Он може: да га испита и дозна опширно, како је тај сиромашак поступао, — шта је чинио, да што више научи и т. д. То му је грађа за лепу приповетку.

Гдекоји кућевни учитељ и васпитач има прилике да позна дечији живот у богаташкој кући; ту може лепо да увиди махне у родитељском васпитању и дечију непослушност, — па му је после разумљиво: за што су така деца осиромашила и морално и материјално. И то би била красна грађа за приповетку, из које би деца лепу моралну поуку могла добити.

Учитељ је већ практиком увидио, каквим језиком могу га деца лахко разумети, т. ј.: морају приповетку, песму или поучни чланак говорити простим, лахко разумљивим језиком. Онај, који нема толико с децом посла, тај не може да напише лахким језиком, — али учитељ, који се бави с децом непрестано, тај може. И отуд би дечија књижевност врло много добила.

Учитељ, богат искуством, знаде праве изразе, — он не ће као други да употребљава старе изразе, које деца не разумеју, — и отуд долази, што деца већином тешко и нерадо читају дечије књиге.

Стил и начин изражавања треба да буду добри не само граматично, него и логично. — Представљање треба да буде

што живље и разумније, треба да је бистро и чисто, треба да је топло, а не сентиментално, треба да је снажно и *дечије*, — али не детињасто.*)

Ко може ово најлакше да изведе? Ја и опет велим: учитељ, јер је он најбогатији искуством из дечијег света

А сад да погледамо радове у дечијим листовима! Колико ћемо учитеља наћи, који раде на дечијој књижевности? Врло мало! Учитељи би требали да раде тим пре на њој, *што је она саставни део педагошке књижевности*, — а педагошка је књижевност наша — учитељско-васпитачка. Ако овако и на даље остане, ми не можемо напредовати ни у педагошкој књижевности, јер су обадве једна целина

Могуће је, да ће који учитељ рећи: „За што ја да се мучим, кад немам хонорара?“ — На ово питање било би најлакше одговорити народном пословицом: „Помози се сам, па ће ти и ја помоћи, вели Бог!“ — Могу ли нас награђивати издавачи дечијих листова, кад једва излазе без да хонорирају? Хоћемо ли, да они још и штетују? — Ја мислим, да то нико не жели. Но ако хоћемо, да нас хонорирају, прегнимо, скупимо велики број претплатника, па ћемо добити и хонорара!

Да се дечији листови рашире, нужна је учитељска *морална* помоћ — и ако унапредимо дечију књижевност, ако јој дамо полета, онда смо одговорили својој дужности. Не треба да заборавимо, да је српски народ нама учитељима поверио српску омладину, узданицу и будућност своју, нама је поверио, да јој дадемо васпитање и образовање, да јој дадемо духовни полет и да је упутимо на бољу будућност, да је научимо, да свагда брани и чува своју *свету православну веру и милу српску народност*, — а то је голем задатак, који не може само школа учинити, него је нужна најпре дечија, а после народна књижевност као допуна и продужење основног, у школи добивеног знања. Не треба за то, што нисмо достојно награђени, да не радимо, извињујући се: „не награђују ме.“ Чинећи тако, ми заиста потврђујемо, да нисмо бољу плату ни заслужили, — али ако радимо и извршујемо свој задатак савесно и на корист српског народа, онда ће нам и тај народ признати заслуге и наградити нас, као што заслужујемо Трпен — спасен!

*) Paed. IV. 5. 271.

V.

По што сам у кратко приказао развијатак и потребу дечије књижевности, њено стање у данашњем времену, — каква треба да је дечија књижевност, да врши благотворан уплив на српску омладину, — даље: ко треба да се бави дечијом књижевношћу, — хоћу и да завршим.

Ја мислим, да сам довољно доказа навео о користи дечије књижевности. Да би напредовала дечија књижевност, може много и много потпомоћи високи српски црквено-школски Савет, кад би наредио, да свака српска општина треба да држи по један дечији лист за своју књижницу. Ово би знатно обезбедило опстанак српских дечијих листова, а и Школски Савет испунио би један део свог задатка као највиши школски представник.

Уредници дечијих листова и издавачи дечијих књига треба да се клоне многих превода, — а нарочито да пазе на избор. „У нашем времену ништа не може тако образовати, или покварити, као добро или рђаво изабране лектире, — једна је књига често за цели живот човека образовала, или покварила“ (Херберт). — Они могу много допринети, пазећи на избор. Избор лектира треба да је брижљив и треба да погоди, што је заиста добро, треба пак изоставити средње и сумњиво са свим.*)

Ја велим, да много и много зависи од уредника и издавача, за то нека добро промишљају, шта ће издати, јер оно, што издају, треба да утиче *васпитно*.

За издавача треба и ово да важи: Штампа ваља да је што чистија и читкија, да се може читати; са свим фина штампа шкоди очима. Папир треба да је чврст, гладак и јак. Илустрације треба да су верне и истините у схватању и представљању, — а треба да су брижљиво и лепо изведене. Увез треба да је солидан. Величанствен увез шкоди, — али укусан увез у стању је, да негује чувствовање лепоте и привикне на љубав к реду.**)

* * *

Довршујући овај листак из историје васпитања, апелујем на све позване факторе, да се старају око напредовања српске дечије књижевности, јер: „*На млађима свет остаје!*“ За важност нека говори и ово: „*Gerade die heiligsten Gedanken sträuben sich oft, laut über di Lippen zu treten, oder werden, wenn sie Auge in*

*) Paed. IV. 5. 278.
**) Paed. IV. 5. 271.

Auge hervortreten, nicht ganz unbefangen hingenommen. Das Buch dagegen mit seiner heimlichen Sprache kann, auch ohne die fromme Scheu zu verletzen, Manches aussprechen, was der Erzieher nicht immer zu sagen vermag und kann damit ungestört die heiligsten Empfindungen wecken und nähren.“ **Kühner.** (Schmied's Encyclopädie des gesammten Erziehungs- und Unterrichtswesens, 2. Auflage. Bd. III., pag. 881.)

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА, ДРЖАНА У ВЕЛ. КИКИНДИ 17. И 18. АВГУСТА 1889.

(Свршетак.)

Тога дана, т. ј.: 18. Августа у подне местни учит. приређивачки збор дао је банкет у почаст искупљеним гостима. — На банкету беху: г. повереник, наше вероисповедне власти, као и државне у лицу солгабирова вбл. г. Дежања — и готово сви искупљени учитељи — још и цвет Кикиндског грађанства, који се највише за школу брину и старају. Још као гости беху најпречастнији г. прота Г. Влаховић, преч. г. г. Павле Димић из Башахида; Новаковић, Веселиновић, кикиндски пароси и Матејић, кик. протопресвитерски капелан. — Банкет је врло лепо, весело, али и достојанствено проведен. Пало је леп број здравица, које су пропраћене са „живио!“ и „многаја љета!“ Здравице су пак овим редом текле: 1. Његовом Величанству нашем најмилостивијем Цару и Краљу Францу Јосифу I. — здрављена од председника скупштинског, а саслушана стојећи од свих присутних и поздрављена са „Живео!“ — 2. *Српском учитељству* — од г. Николе Јовановића, председника црквене општине Кикиндске. — 3. *Н. Ђ. Вукићевићу* као поверенику наше највише школске власти и првом српском педагогу, који је раме уз раме др. Ђорђа Натошевића (сав банкет повика: слава Натошевићу!) трудио се, да образује Срнетву српске учитеље. Здравио др. Живко Богдан, адвокат, председник певачког друштва „Гусле“ и члан местног школског одбора. — 4. Његовом високопреосвештенству епископу *Георгију Бранковићу*, као поглавици цркве и школе ове дијецезе. Здрављена од Григорија Јорговића, управитеља и учитеља Кикиндског. — 5. Великом солгабирову *Дежању* као поверенику државне власти. Здравио прота Влаховић. — 6. *Кикиндском српском грађанству* на гостопримству. Здравио Душан Стојшић, учитељ сенћански. — 7. *Пики Грујићу* као председнику ове уч. скупштине Здравио Мата Косовац, учитељ меленачки. — 8. *Дим. Долги* као епархијском шк. референту. Здравио Милош Белеслијн, учитељ хиђошки. — 9. *Српском православном свештенству* у лицима: проти Влаховићу, паросима, П. Димићу, Новаковићу, Сп. Веселиновићу и капелану Матејићу. Здрављено од Д. Долге темишварског школског референта. — 10. *Аркадију Варађанину* као председнику учитељског збора Новосадског, чији је предлог управо скупштина узела за специјалну дебату. Здрављена од Ј. Настића, учитеља сентомашког. — 11. *Душану Стојшићу* као под-

председнику ове уч. скупштине. Здравио Танасије Костић, учитељ Фелдварски. — 12. *Григорију Јовановићу* као председнику местног учитељског приређивачког збора, који је као ваљана и уважена старина са младачком снагом још пре 20 година радио на остварењу ових мисли, које се ево полако већ и у дело приводе. Здрављено од Аркадија Варађанина, управитеља српске више девојачке школе Новосадске. 13. *Српском учитељском Кикиндском збору* као приређивачима ове скупштине. Здравио М. Кнежевић, учитељ мађарско-кањишки. — 13. *Домовини*, у којој живимо и свака добра уживамо. Напија Кнежевић, учитељ Кикиндски. — 15. *Др. Живку Богдану* као председнику певачког друштва „Гусле," које је приредило концерт у корист српског учитељства. Здравио Вл. Стефановић, учитељ ст. футошки. — 16. *Перовођама* ове скупштине, а на име: Т. Костићу, М. Косићу, Лотићу и Благојевићу. Наздравља Д. Долга, референт. — 17. *Р. Томинеру* као ревносном хоровођи и народном трудбенику око ширења српске песме и српских гусала. Здравио Ар. Варађанин, управитељ.

Иза здравица певале су се по избор црквене стихире, а на завршетку красне српске светске песме, док на послетку се не диже скупштински председник и не позва одбор 20-орице, да се повуку на одређено место и да свој рад наставе. — Сви се гости разиђоше чили, весели, раздрагани, па и задовољни.

* * *

Завршна седница отпочета је тога дана у 4 часа после подне.

Председник. Отвара седницу и позива перовођу Косића, да бележи говорнике, а перовођу Костића, да води записник. — Уједно позива и референта Лотића, да настави даље читање предлога.

§ 67. О деоби управе. — Почињући од овог §, на све до краја узет је за последњу специјалну дебату Исадски предлог — Прима се редакција.

§ 68. О местној управи, среској, епархијској и митрополитској.

Мартиновић (Панчево). Предлаже промену у називу, да се место „среског надзорника" назове „сресни управитељ."

Благојевић. Остаје при називу „среског надзорника." — Прима се редакција са изменом Благојевићевом.

§ 69. О местном школ. одбору и члановима свога. Одбор 20 орице предлаже, да чланом школ. одбора може да буде, а да и није уједно и скупштинар.

Јован Петровић (Турија). Предлаже, да такав одбор „може да бира перовођу из средине своје, или ван ње;" друго: „ако има више учитеља, онда два учитеља да чланови буду.

Председник. Разјашњује, да један учитељ треба да је унутри као вирилац, а и више могу бити и изабрани скупштином као и остали чланови.

М. Косовац (Меленца). Држи, да је довољно и један учитељ у шк. одбору, јер он је у њему више ради савета и разјашњавања, него што би као нека власт био.

Председник. Напомиње, да је уч. одбор 20 орице изнео за предлог, да се сви чланови одборски, па и председник, потпредседник и перовођа бирају — ови последњи из своје средине, на 6 година. — Прима се предлог 20-орице са изменом, да перовођа може бити и ван одборске средине.

§ 70. О седницама местног школ. одбора. По предлогу уч. одбора 20-орице — при једнакој подели гласова — председник решава својим гласом. — Прима се редакција са допуном одборском.

§ 71. У ком се случају именује школ. одбор. Прима се редакција.

§ 72. О делокругу шк. одбора. — Прима се редакција са врло малом изменом у стилу.

Овде се има уметнути онај §, који говори о казни школ. одбора у случају невршења своје дужности.

§ 73. О епархијском шк. одбору. — Уч. одбор 20-орице предлаже, да у место два свештеника буде један, а у место: једног учитеља — да буде: два.) — Прима се редакција са изменом одборском.

§ 74. О могућности доношења правоваљани закључака. — Прима се редакција.

§ 75. О делокругу епарх. шк. одбора. — Прима се редакција.

§ 76. О избору среског надзорника и епархијског известиоца — референта. — По Благојевићевом предлогу овде се додаје нова алинеја из § 75. тачка 12. са малим изменама у стилу.

Мартиновић (Панчево). Напомиње, да за епархијског референта није довољна спрема само слушати више школе, него у њима и стручан испит положити.

Благојевић. Вели, да срески надзорник не мора последњи дан држати шк. испите, него у току последњег месеца и ако се школско предавање морало до краја школске године држати. Даље: не слаже се са последњом алинејом, у којој се вели, да срески надзорник замењује у месту свога пребивања учитеља у случајевима болести.

Варађанин. У предлог је с тога то ушло, што му баш та општина највише плаћа — 500 ф., па нешто и он њој мора да учини, а по што не ће увек путовати, за то би могао и ово учинити.

Лотић. Пита: ко ће учитељу на његово захтевање издати сведоџбу о његовом раду и успеху у школи.

Варађанин. Вели: срески надзорник, који му и рад прати.

Лотић. Препоручује, да изда срески надзорник у споразуму са шк. одбором.

Мартиновић. Слаже се са Благојевићевим предлогом, по што би срески надзорници били већити супленти. — Тако се исто слаже и са Лотићевим.

Косић (Кула). Противи се Лотићевом предлогу.

Кнежевић (Чанад). У старој уредби нема нигде ни спомена о годишњој сведочби; да се не издаје сваке године, него кад ко усхте, а главно је, да он даје и о моме моралном поведењу — јер ако ми општина то издаје, она ће ми добру издати, да ме се пре курталише.

Благојевић. Слаже се са Лотићем и предлаже, да срески надзорник у споразуму са шк. одбором издаје сведоџбу и издаје му оцену о раду на захтевање учитељево. — Противан је суплирању од среског надзорника. — Прима се редакција са Мартиновићевом допуном у погледу испитаног референта, Лотићевом у погледу издавања сведочбе и Благојевићевом у погледу оцене у сведочби и само на захтевање учитељево.

§ 77. О квалификацији среског надзорника. — Прима се редакција.

§ 78. О делокругу среског надзорника. — Прима се редакција.

§ 79. О допусту до десет дана. — Прима се редакција.

§ 80. Одговорности српских надзорника.

Благојевић. Додаје, да срески надзорник при давању извештаја има да поднесе и потребне предлоге.

Косовац. Предлаже овде нов §, у коме би се свим надзорницима у делокруг и одговорност ставила и та дужност, да при инспекцији морају се постарати и покупити све правне одношаје дотичних школа, да не би наше школе на једаред постигле оне неприлике као оно у Шајкашкој.

Настић, Сентомаш. Слаже се са Косовцем; али и ако је вероисповедна школа, али су извори општи и не допуштају препис на конфесију као н. пр. у мојој општини, то је ту немогуће и по томе не би могао бити одговоран.

Косовац. Писмено формулише свој предлог и подноси га на одобрење. — Прима се Косовчев предлог, по чему се овде има уметнути нов §. За тим се прима редакција и 80. § са допуном Благојевићевом.

§ 81. О делокругу епархијског известиоца — референта. Уч. одбор измењује оно место, где се говори, да сваке треће године сазива епарх. скупштину тиме, да би требао сваке године.

Настић. Напоминје, да би ваљало о делокругу и дневном реду епархијских и осталих скупштина да се побрине.

Варађанин. По што постоји стална анкетна комисија, то ће она све удесити и приправити.

Благојевић. О среском надзорнику тачно је обележен његов делокруг, с тога досљедно тога мора се и овде учинити. У противном случају биће као и данас, јер ако не буду одговорни за полажење школа, не ће их ни полазити.

Варађанин. Епархијски ће одбор у том случају позвати га на одговор; за то му из ближе не треба делокруг обележавати, по што му је рад многостручан и више административне природе.

Косовац. И то би му падало у делокруг, да реферише на све дописе свију струка.

Лотић. По речима г. Варђанина анкетна комисија ће по наредби Шк. Савета све учинити, по чему опет учитељи не ће имати слободан делокруг. Предлаже, да се срески надзорник саветује са учитељима о дневном реду и да поднесе епархијском одбору и Шк Савету на одобрење.

Председник. Разјашњује, да свака скупштина већ у напред мора себи дневни ред створити. (Чује се: Тако је!)

Благојевић. О делокругу и одговорности епархијског референта, — у колико је Варађанин напоменуо, не задовољава ме, с тога предлажем, да се уметне, „да Шк. Савет прописује подробно дужности епархијских шк. известиоца," да не би с њима прошли као сад, јер готово да нису ником за свој рад одговорни.

Косовац. Предлаже, да сви надзорници ваља да подлеже оним истим дисциплинарним прописима, који се буду прописали и за српске народне учитеље. — Прима се 81. §, као што је. А на основу Косовчевог предлога има се нов § створити.

§ 82. О извештају епарх. шк. референта. — Прима се редакција.

§ 83. О плати среских надзорника. — Прима се редакција.

§ 84. О плати епарх. шк. референта. — Прима се редакција.

§ 85. О надзору и правима протопресвитера.

Благојевић. Није за надзор и уплив прота, једино само: да врше надзор над науком вере у комуналним школама, а у конфесионалним — не, по што су сви чланови надзора православни. Предлаже, да се овај § брише.

Лотић. Не треба увлачити проте без нужде, по што су сви надзорници и стручно образовани, па и из науке вере.

Варађанин. Новосадски је збор због тога поверио надзор свештенству, што се оно јавно тужи, да нема никаква права у школи; овако ће се бар видети: у колико ће и свештенство пригрлити и љубити своју вероисповедну школу, па се мислило, да ће се тиме и углед школи дићи — ако се они буду заузимали за њу.

Председник. Вели, да ћемо ми радо видети сваког свештеника у школи; али никако ово да му у дужност стављамо.

Косовац. Свуд смо полазили са гледишта слободњаштва, а ово је по све конзервативне природе. Нека дође као и други родитељ, или љубитељ школе. С тога је противан овом §. — Усваја се предлог Благојевићев, с тога исти § отпада.

§ 86. О чланових епархијског школског одбора.

Косовац. Предлаже, да дневнице чланови добивају из епархијског фонда, где га има, а где га нема, да се из народних фондова подмире, док се свуд исти фондови не установе. — Прима се редакција са допуном Косовчевом.

§ 87. Одговорности епар. шк. одбора. — Прима се редакција.

§ 88. О дисциплинарним прописима за надзорнике.

Косовац. Предлаже, да се овај § у свезу доведе са мало час споменутим § исте садржине.

Благојевић. Да се дисциплинарни прописи за све пропишу по саслушању анкетне комисије. — Прима се предлог Благојевићев и према њему има се нов § створити.

Кузмановић (Земун). Као год што се код свију дисциплинарних по, ступака стручна особа има у обзир узети као н. пр. што је код војништва и др., тако исто ваља да је и код нас, по чему би ваљало: да један учитељ уђе и у Шк. Савет, који би био тумач наших жеља и осећаја. Подноси предлог, да се са представком обратимо на Шк. Савет и да сам Шк. Савет једног себи за члана изабере.

Пејић (Госпођинци). Слаже се са предлогом предговорниковим, али држи, да томе овде, а и сад нема места, по што би прво морали знати ново устројство Шк. Савета.

Благојевић. Кузмановић је изнео ову ствар овде са свим неумесно-као што би и такова представка била. Ми треба своје мишљење да искажемо и о устројству Шк. Савета. Предлажем, да се из старе уредбе о устројству Шк. Савета предузме.

Кнежевић (Чанад). Слаже се са Благојевићем и жели, да се узме устројство и о њему поведе реч.

Косовац. Овде и при овом скученом времену, а које је тако рећи и на измаку, са свим је немогуће, с тога, да се то на идућој учитељској скупштини предузме. — (Чује се: Да се чита!) — Косовац одустаје од свог предлога.

Кузмановић. Повлачи свој предлог натраг, али задржава себи право, да га у своје време по ново подастре.

Чита се из старе уредбе § 136. О главном надзору свију школа. § 137. О члановима Шк. Савета. — На стављено питање повереник Шк. Савета вбл. г. Вукићевић разјашњује садање устројство Шк. Савета и наводи, да су чланови већином школски људи.

§ 136. Прима се. — А § 137. да се настави на § 89. предлога.

Кнежевић. Говори о представци на Шк Савет, па у истој да се искаже и жеља, да и један учитељ у савет уђе.

Логић. Предлаже, да се овај предлог због рђавог језика да каквом знаоцу српског језика, да га поправи. — Оставља се председнику и перовођама, да се о овоме постарају.

Председник. Завршује специјалну дебату о предлогу о школским уредбама, по што се из овог дневни ред исцрпљен.

* * *

Прелази се на другу тачку дневног реда, а и то о нацрту за оснивање фонда др. Ђорђа Натошевића.

Варађанин. Чита нацрт о оснивању фонда др. Ђ. Натошевића, у коме су споменути извори за подизање тога фонда и циљ, да се из њега буду потпомагале учитељске удовице и сирочад.

Вбл. г. *Н. Ђ Вукићевић*. Говори о оснивању фонда за удовице и сирочад учитељску, коју је још за живота славни Натошевић почео заснивати разним изворима. Држи, да би се и онај учитељски фонд, који износи 1700 фор. и који се код Сомборске православне српске црквене општине налази, могао овом фонду прикључити, с тога би ваљало, да то ова учитељска скупштина у своје доба преко в. Шк. Савета од споменуте сл. општине замоли и да та сума за основу опредељеног фонда послужи. — Овај се предлог (нацрт о Натошевићевом фонду) без икакве измене прима, са допуном вбл. г. повереника, да по одобрењу в. Министарства упути се одавде молба на в. Шк. Савет, да овај поради код Сомборске црквене општине: како би се код ње налазећи учитељски фонд предао Новосадској црквеној општини на циљ Натошевићевог фонда.

Председник. Напомиње, да се оно, што се није могло свршити на овој скупштини због скученог времена, остави за идућу скупштину; за то предлаже, да се одавде једном представком умоли в. Шк. Савет, да допусте продужење ове скупштине 4. и 5. дан ускршњих ферија.

Кнежевић. Слаже се са представком, али у њу треба и то да уђе, да в. Шк. Савет треба да натера оне општине, да отворе нове школе, у којима би већ одавно требало да постоје таке школе.

Стефановић (Ст. Футог). Држи, да то по себи спада у делокруг в. Шк. Савета и пошто смо ми позвани да упућујемо в. Шк. Савет на дужност, с тога је противан, да се и ово искаже у представци. Слаже се са осталом садржином представке и држи, да би најпре место било за идућу учит. скупштину Ст. Бечеј.

Костић. Предлаже, да ако би се дознало, да ће се Сабор још ове јесени сазвати, да се пре заседања на 2—3 недеље замоли за држање уч. скупштине.

Мартиновић. Не одобрава, да се сад ствара дневни ред, него касније, јер се могу и друге нужне потребе породити, па по томе их не би могли у претрес узети.

Варађанин. Прихваћа предлог Косовчев. Слаже се и са Бечејем, као местом, где би се скупштина могла продужити. Али би пре свега ваљало све недовршено каквом одбору поверити, да све приправно изнесе пред скупштину, па пре тога и у саму јавност пусти, да се и јавно претресе. Тако да се о вишим жен. школама повери једном збору више женске школе, а о учитељским школама проф. збору уч. школе. О хуманитарним заводима и забавиштима само да се у начелу искаже у представци.

Лотић. Предлаже, да се све повери Сомборским зборовима основних школа, више дев. школе и учитељске школе, те да на основу предлога 15-орице позитиван предлог донесу идућој скупштини. А ако би још ове јесени Сабор се отворио, то би ови зборови под председништвом вбл. г. Вукићевића могли предлог створити и одмах преко в. Шк. Савета Сабору поднети као предлог нас свију. — Прима се Лотићев предлог.

Председник. Ако би Сабор на пролеће тек био, да се о забавишту и хуманитарним заводима повери Косовцу. — Прима се о вишим девојачким школама — Сомборском заједничком уч. збору. — Прима се. — О заводима за глухо-неме г. Р. Поповићу, учитељу глухонемих у Митровици. — Прима се.

Кнежевић. Правда свој предлог, јер није мислио вређати в. Шк. Савет; али опет држи, да су нужније... Не прима се! Не прима се!

Кузмановић. Напомиње, да приликом прављења представке не треба из вида изгубити и молбу, да при новом бирању Школ. Савета изволе изабрати и једног учитеља.

Председник. Јавља, да му је овај час послао др. Ж. Богдан, председник певачког српског кикиндског друштва „Гусле," извештај, по коме је од концерта, приређен синоћног вечера — у корист српског учитељског конвикта чиста прихода пало 197 ф. 64 н., који се новац уложио на књижицу у Кикиндској штедионици. — Скупштина прима овај извештај са бурно: Живео! — Ставља се — како певачкој дружини, тако и др. Ж. Богдану у записник најтоплија захвалност. — Живели!

Стефановић. Предлаже, да се у записник уведе признање и захвалност свима часницима од председника, па до перовође. Прима се: Живели!

Кузмановић. Допуњује Стефановићев предлог тиме, да се у записник уведе захвала и Кикиндском приређивачком збору и њиховом председнику г. Г. Јорговићу, као и свима Кикинђанима, који су ма и најмање приномогли било материјално, или морално овој нашој учитељској ствари. — Прима се: Живели!

Председник. Завршујући седницу, обраћа се на вбл. г. повереника и моли, да по своме најдубљем убеђењу и уверењу, што је овом приликом стекао, на овој уч. скупштини, која је својим достојанственим радом и понашањем дигла се на овај степен, који у потпуној мери одговара једном свесном учитељству, те да у својој реферади ово данас довршено дело препоручи нашем Сабору, од кога се са најтврђим поуздањем нада, да ће све ово прихватити и у дело привести. — Захваљује се вбл. г. поверенику на стрпљењу и труду. Даље се захваљује свима часницима и одборима и свима Кикинђанима, који су ма и најмање допринели, да се овако лепо и достојанствено могла ова уч. скупштина обавити, која, неуморно радећи у корист свога народа и целе ове домовине под окриљем најмилостивијег нашег Краља Франца Јосифа I., заиста ће и добрим плодом и да уроди. — Живео Краљ!

Вбл. г. *Вукићевић.* Сл. скупштино! При растанку свима овде изјављујем као повереник наше највише власти, да сам задовољан са достојанственим радом ове скупштине — тим више, што могу да речем, да је ово прва скупштина овог карактера. Од своје пак стране, као пријатељ православне школе и српског учитељства, верно ћу доставити и спровести са топлом препоруком и држим, да ће в. Шк. Савет тада препоручити Сабору, где ће одобрење зависити паравно од народних посланика. — (Живео!) — Може бити, да је ово и последњи растанак мој с вама. Мило ми је, што сам се овом приликом могао састати са врло много мојих синова и кћери — са мојим српским учитељством. (Живео!) Молим, да ме и на даље задржите у пријатној успомени и топлој љубави, као што се ја свију вас сећам и на срцу носим. (Бурно: Живео!) С Богом!

* * *

Кад је скупштина завршена — око ½10 часова у вече у присуству још 20—30 учитеља, прочитали се још и ови поздравни брзојави, који су у току ова два скупштинска дана амо са разних страна приспели и то: Сомбор — од Арсеновића. Нови Сад — од књижаре Луке Јоцића. Сентомаш — од Медурића. Нови Сад — од др. М. Божог. Бечеј — од др. Р. Михајловића. Панчево — од више дев. школе. Нови Сад — од „Заставе."

У Кикинди 19. Августа 1889. Прибележио:

Ст. Коњовић, учитељ сомборски.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ у Беодри; плата је 316 фор. 25 кибзла жита и 4 јутра земље. Рок стечају до св. Саве 1890.

Тражи се учитељ у Мокрину; плата је 442 ф. и 120 у име станарине, три јутра земље и сламни огрев. Молбенице се имају послати до нове године м. шк. одбору у Мокрину.

Тражи се учитељица у Тиса Хиошу; плата је 300 ф. и стан. Молбенице се имају најдаље до Св. Саве 1890. поднети м. шк. одбору у **Tisza-Hegyes. (Torontál-megye.)**

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 1. У Сомбору 15. Јануара 1890. Год. XXII.

ДАНАШЊЕ ВАСПИТАВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ*) НА СТРАНПУТИЦИ

(За награду.)

„Човечанство ће се онда реформирати, кад се реформира васпитавање младежи; јер васпитавање је основни камен за срећу човечанску.“

Готфрид Вилхелм Лајбниц.

Поред свега тога, што је педагогија као наука о васпитавању већ са свим научно системизована, ипак данашње васпитавање и последице његове у животу не могу, на жалост, ни најмање задовољити. Не хладни посматрач, не идејалиста, који тражи идеју потпуно оваплоћену, него и сам онај човек, који је тако силно обузет добру рад, да и у капљици добра читаву бујицу види, ако само може уме посматрати и видети, не може бити задовољан са данашњим васпитавањем и последицама његовим.

Можда ће у први мах многима зазвучати ове речи са свим песимистички; али нека се само приберу мало, те нека се прогресивно упуте стазама теоретичне педагогије до краја, па нека представе, како би изгледало у човечанству, да се — којом срећом — оно огрева и подиже на зрацима идејалног васпитавања. А кад су прошли овај пут, онда нека испореде са тим данашње практично васпитавање и једне последице његове у животу, па ће се и сами уверити, да тако васпитање, како оно данас стоји, баш заиста не може задовољити.

Но потрудимо се само мало, па ћемо све то одмах и видети.

*) Под речју васпитавање разумем пут к' васпитању, а под изразом васпитање мислим увек последицу васпитавања. И за једно и за друго држим, да одговара филологији и духу нашега језика. Писац.

Узмимо на око сваки део васпитавања у теорији, па загледајмо кроз њих као кроз сочивке у живот, те ћемо тако у појединостима најбоље видети жалосне фактичне слике и прилике ових скоро савршених модела. А целина, како стоји према теорији у пракси, та је тек занимљив — калеидоскоп!

Али пређимо само на ствар.

Први је захтев теоретичке педагогије физичко васпитавање Задаћа је његова, да у телу развија снагу и здрав организам, те да тиме спреми у будућем човеку чврсту основу за сву доцнију умну и духовну зграду његову. Где организам не ваља, ту одмах не ваљају ни физиолошки процеси у уму и духу, па у таком телу нема ни здравог унутрашњег живота. Лок, Кант, Хегел, Шлајермахер, Херварт, Бенеке — дакле: сви философски системизатори педагогије тако су неодољиво наглашивали важност физичког васпитања, како то само живот захтевати може. Русо-у је оно први и највећи идеал био, а практичног педагога ни једног нема, који није и искусио, да је добра физичка основа у човеку управо једина основа за сав његов морални напредак. Дитес, поред педагогијске важности, придаје физичком васпитавању и економску важност, те вели, да „благостање и егзистенција и појединаца и читавих држава зависи веома много од телесне способности, јер она отвара љубав за сваки рад и посао"

Па поред свега тога — како једно стојимо ми данас са физичким васпитавањем! Оно не да ниде настраним правцем, него га у опће скоро и нема у животу Ни породица, ни школа не старају се за телесни развитак и напредак дечији ни у пола онолико, колико би требало. Огуда су наше нове генерације све једна слабија и крњавија од друге. Бледило, грудобољ и нарочито нервозност са блазираношћу — данас су тако рећи модерни пратиоци људски. Заиста има право онај лечник, што вели, да је сигнатура данашњих дама анемија (бескрвност) и слабост у живцима."

А може ли онда коготи бити задовољан са тако занемареним физичким васпитавањем?! . . .

Интелектуално васпитавање је позвано, да човека уздигне на прво место између свију твари и створења у природи. Човек има моћ мишљења, па ту треба будити и развијати, да уме расуђивати и свугде истину изналазити. Поред тога при развијању ума нарочито треба дух будити и снажити; јер дух је оно у човеку, што управо живи у њему. Једино дух је кадар да стреми за достигнућем чисте среће и лепе будућности, за постигнућем, дакле, правог животног циља. А само где има здравог ума, ту може

бити и здравог духа, ту може бити оног божанственог полета, што уздиже човека изнад праха и блата земаљског, где се и животиње уме ваљати. И заиста: дух вечито живи и кружи висини у идеалности и увек се само са смером баца на које поље рада, рада, који је звезда видела његова. Ето, таки ум са здравим духом жели теоретична педагогија да пробуди и одгегује у сваком питомцу својем.

А сад — да видимо: шта нам пружа практично интелектуално васпитавање? Важност његова се у свету још највише схваћа. Сви боље образованији људи знају и осећају потребу, да ум треба неговати и развијати. Па га боме и не штеде, него поштено трпају у њега и оно, што треба и што не треба. А шта им је полазна, излазна тачка у томе, шта идеја? Што лакши и обичнији живот, живот са што мање борбе и рада. Учи само што више и дуже можеш, али не да и — знаш, већ да добијеш што већу диплому, па дакле и што већу плату и господство. И куд и камо више њих од половине оних, што су прошли кроз толике школе, да се токорсе просвете светлошћу знања и врлина, ступају у живот, кад са већим, а кад са мањим дипломама, али скоро увек са једнако једном спремом и са том „идеалном“ амбицијом, да што лакше живе и благују. Ни мисли, ни духа, ни погледа на околину и на свет, ни познавања себе самих, нити пак живота! Сав идеални свет им је њихово ја, човечанство и будућност његова: ја, а њихова сопствена срећа, задовољство и циљ животни им — трбух. И трбух живи, трбух благује и лоја се, а дотле ум један и жалостан хаос, а дух, тај символ правог човечјег живота — мртав! . . .

И зар онда овако интелектуално васпитавање није у пуном смислу речи настрано?

Морално васпитавање је са гледишта човечанског, дакле, свеопће, најглавније и најпотребније. Оно управо треба да буде душа у свеколиком васпитавању. Херварт врло добро вели, да је **задатак што највиши и најважнији задатак свега васпитавања моралност**. Морално васпитање је највеће и најплеменитије благо у сваком човеку и то не само за њега као појединца, него за свеколико човечанство; јер моралан човек никад ником шкодити не ће, никад не ће на штету ма и најмањег делића човечанског радити. И за то моралност треба будити и неговати већма, него и шта друго. Та њоме добија човек и оно најглавније обележје човеково, што се хуманитарност зове, хуманитарност, за које Хердер вели, да је „**одређење човечије.**“ Човек треба да има топла саучешћа у туђој тузи и недаћи, а туђој срећи да се има радовати као својој; он треба да је увек

готов брисати сузу, где је само види, а невољу и беду да олакшава, треба да му куца срце и за оним најјадницим сиромашком и патником, којему никада сунце није синуло. Само тако ће он заслужити, да се зове — човек. Ова човечност је врхунац у моралном васпитању, а поред ње треба даље да је човек увек сталан у добру, а неприступачан и најмањем злу и нарочито треба да је у границама најчистије моралности увек конзеквентан у мишљењу, у говору и делима својим. Таки људи су заиста идејали моралног карактера, а то је највиша мета, коју човек достићи може и то треба да је најсветији циљ, за којим треба сваки човек да жуди. Таким моралним карактерима је идејал човечанство, а сва тежња: благостање и срећа његова.

А ево да видимо сад, како јадно стоји данашње практичко васпитавање и како нам жалосне последице пружа у томе свакидашњи живот.

Данас место истине влада у свету лаж; место скромности таштина и охолост; место љубави пржња и пакост; место пријатељства лукавство; место сталности превртљивост; место осећајности хладно практично рачунање; место савесног вршења дужности крајње пренебрегавање са безбројем злоупотреба; у кратко: место лица скоро свугде наличје. А хуманитарност, то најчовечније у човеку? Ту потпуно право има Дитес, кад, ређајући све покоре у свету и спомињући оружаност до зуба и звеку оружја у целоме свету, вели: „у таком обиму као сад још никад није било у свету толико неблагостања и немира и заиста се може сумњати: да ли у данашњем човечанству више влада хуманитет или бестијалитет.“ Ево — поред толиких школа и побожног васпитавања свет, на жалост, још ни најмање не би могао постојати о етичким и друштвеним законима. Не дај, Боже, да попуцају везе, управо стеге, грађанских закона и да нестане оружане силе, што брани и чува и свет и морал у њему, човечанство би можда и битисало у оним силним ерупцијама, што би тада у њему избиле. Колико се зла и неваљалости издиже сад поред све законске окрутности на површину, још их бар десетином има више, што гњију у бојажљивости и не смеју да искоче на видело. А да куцне несрећни час, ето у људству не грозе и ужаса, него прави — Содом и Гомор! Жалосно је то, али је истина! . . .

(Наставиће се.)

СВЕТИ САВА.

Од

ИВАНА М. ПОПОВИЋА.

— Говорено у Сомбору о светосавској свечаности у вишој девојачкој школи. —

Бесмртна је слава честитог нам, дичног
Некадашњег храброг великог жупана,
А доцније силног и првог нам краља,
Чувеног владара: Немање Стевана,
Који нам утврди православну веру,
Јуначтву нам даде обновљена крила,
Те с јачином ових смелије полете, —
С тога му је влада узорита била.

Растислав — иначе и скраћено: Растко —
Крштено је име најмлађег му чеда,
Препуног лепоте и душом и телом,
А на ово прво највише се гледа.
И остало двоје — опет мушке деце —
Имађаху знања и красних врлина,
Али ипак она у томе далеко
Заостала беху од овог му сина.

Као да се знало: шта ће бити, када
Отац, мајка тако име су му дали.
И право је, што су свог мезимца њиме,
Срби опет бајног краљевића звали.
Као да се одмах предвидети могло,
Да ће нам због њега слава да порасте. —
За његово време, о: покојна браћо!
И на земљи свагда блажена бејасте!

Чекао га престо, јер њему је била
Намењена круна свих наших земаља;
Али тога не хте, не имаде воље, —
Он је хтео слуга да буде од краља,
Јер је много виши, светији задатак
Заволео рано у побожној души,
Хтео је, док живи, да Господу Богу
И Његовом светом олтару послужи.

На што му је накит, величанство, благо?
Па за то се тога одрекао свега;
У монашки чин је ступио по жељи, —
Само то је било високо за њега.
Знао је, да онда делима и жићем

Највећма ће моћи угодити Богу.
Као такав красно проповеда Христу
Љубав према Творцу, уз то мир и слогу.

Поред тога, поред молитве и поста
Дизао је цркве, болнице, училшта,
Желећи: што боље да просвети народ,
Чије га незнање безгранично тишта,
Знајући, да тиме упоредо иду
Свакојаки греси, неваљалства, беде, —
Молио је добре родитеље, браћу,
Да на то ни новца, ни муке не штеде.

За труд и за ревност: би код нас тад први
Архиепископ верног Христовога стада,
Добивши већ назив: „просветитељ“ дотле,
А тако га, знате, зовемо и сада.
Као монах беше и у светој земљи,
Ка' учитељ широм по Христу и свуда,
Чинећи и нама и страноме свету
Милостиње, добра, па и сама чуда.

Немоћне су речи за праву му хвалу . . .
И кад би за њега и најлепше рекли,
То ипак ни близу неје оном, што смо
Пре седам столећа у раду му стекли.
Та јасно се види, да обичан човек
Не може дорасти за такова дела!
Светитељ је био!. . . за његово доба
Србија је рајске године провела.

Настали су црни и тегетни дани
По цео и велик род нам на Балкану;
Турчин као шашка у Европу дође,
Источну и јужну поплави јој страну;
Дивље је и скотски пустошио свуда;
Слава нам је била на брзо отета;
Трпели смо горке невоље и муке,
Патисмо се скоро пет стотина лета.

У страшну су стегу дедови нам пали . . .
Азијатски звер нам и светињу дира!
Грозни Синан паша ни мртвоме телу
Посвећеног Саве не остави мира!
Јер је чуо био, да састанке држе
Око њега синци угњетене раје,
Па како тад онде на чудноват начин
Утехе и нове крепости ми даје.

По његовој журној заповести грдан
И жесток се огањ на Врачару створи,
А свирепи Турци бацили су одмах
Светитеља тамо, да у прах изгори.
Веома су жељно чекали, да виде:
Шта ли ће од тужних ђурa да буде?
Ко ли ће им сада помоћи да пружа?!
Међу тим се пламу смејали ка' луде.

Мислили су, да ће уништити моштн,
Да им не ће бити ни трага, ни гласа,
Држали су, да ће тим поступком нагло,
За час да нас лише и последњег спаса.
Ветар, што нам расу онај прах по земљи,
Звиждањем исмéва безбожнике с тога,
А Србину исти песмо казива:
Не клони, уздај се у свемоћног Бога!

О, надземног сјаја на небу над равни,
Где су ово свето сагорели тело!
Због тога и многи од Турака рече:
Светитељ је био, светитељ за цело!
Залуд ти је, клета потурице — пашо,
Залуд гнусно дело, кад ништа не вреди!
Он из раја паде и снаге нам шаље,
А бодро нас пази, непрестано гледи.

Свака српска кућа, породица има
Од вајкада свога светога патрона,
Ком се моли, да јој као чувар буде,
Да је увек брани од сваких препона,
Шта јој рад у добру и поштењу крате,
Од зла, што јој стазу к врлинама пречи,
Да је на небеси код Бога заступа
И души нам, телу немоћи да лечи.

Такав је одавно предстатељ васцелог
Својега потомства просветитељ Сава,
Који нас и до сад од сила незгода
Топлом, из снег срца молитвом спасáва.
Све радости, миља, што нам род уживa,
Господ му ка' своме угоднику даде.
Па како се среће подигла нам тиме!
Та опет је Српство оживело саде!

Како лепо наша попредује школа,
Међ децом нам знање обилато шири!
Наука се красно распростире данас,

СИТЕТОНА БИБЛИОТЕКА
БЕОГРАД

Тај цветак, што дивно и заносно мири,
А народ ће тиме све боље и већма —
Као и до сеље — да нам се просвети,
Тиме ће да стече драгоценог блага,
Што се никад не да, не може отети!

Он ће нас под снажним окриљем да храни . . :
Искрено и својски молимо се Њему!
Он ће нас од греха, напасти да штити,
Он ће нам помоћи свагда и у свему,
Што год је ваљано, хришћански и братски,
А тек за тим Србин у слози нек жуди! . .
О, проси нам, свети архипастир-Саво,
Милости од Творца, јер смо грешни људи!

СЕДНИЦА В СРБ. НАР. ШКОЛСЛОГ САВЕТА,
држана у Карловцима 27., 28. и 29. Нов. 1889.

Председовао је Високопреосвештени Г. Василијан Петровић, Епископ Бачки и Администратор Митрополије. Присутни су били сви чланови. Седница је држана сва три дана пре и после подне. У њој су расправљани следећи важнији предмети.

В. кр. уг. Министарство одписом на бр. 2245. од 1889 захтева, да се у Сомборској учитељској школи, ради очувања моралности и постигнућа бољег успеха у наукама, женска младеж одељено од мушке абашка обучава у школи за учитељице, која би се тога ради основати имала; да се ради бољег образовања и подпуније спреме за учитељство течајеви у учитељској и учитељичкој школи са четвртим разредом разшире, као што је то у свима државним и у многим вероисповедним учитељским школама у Угарској већ учињено и на последку изјављује жељу, да се уз оба института установе интернати ради бољег васпитања младежи. — Решено је, да се по саслушању професорског збора учитељске школе Сомборске о целисходном одељењу приправника и приправница при настави, као и о разширењу учитељских течајева са четвртим разредом и о оснивању интерната образложени предлог предстојећем Црквено Народном Сабору поднесе, а високо кр. уг. Министарство за богочаст и јавну наставу да се о овом решењу извести, уједно пак доставити истом в. Министарству, да за ових последњих 19 година, од како се мушка и женска младеж у учитељској школи Сомборској заједно обучава, ни најмање повреде моралности између мушких и женских питомаца истога завода није било.

Исто Министарство саобштава своју окружницу, управљену на све државне школске надзорнике, којом се овима налаже, да у будуће за опажене мане и недостатке у вероисповедним школама најпре пажљивим учине дотичне издржаваоце школе, а за тим надлежним школским властима и тек ако се мане овим путем не би одклониле, дужни ће бити они о свему овоме Министарству извештај поднети.

В. кр. угар. Министарство за богочаст и јавну наставу јавља, да је обнашло одбити рекурс г. С. В Поповића епарх. шк. референта Бачког, против закључка Школског Савета, којим је исти господин од подирављања дужности референских у Бачкој дијецези суспендован и потврђујући дотичну одлуку Шк Савета, враћа сва овопредметна акта натраг. Усљед тога позван је Е. Ш Одбор, да поднесе у ствари поменутог референта и о свом даљању. — у течају ове године — извештај.

В. кр хрватско славонска земаљска Влада, по званичним извештајима својих органа, јавља Школском Савету за неке недостатке у Српској вероисповедној школи у Јасеновцу, пошто је заменик гл. школ. референта, по гласу свог званичног извештаја—и сам неке од тих мана опазио приликом овогодишње визитације школе Јасеновачке; решено је, да се Епарх. Школски Одбор Горњокарловачки упути, да стечај на упражњено место учитеља са системизованом платом у Јасеновцу расписати даде и да црквену општину Јасеновачку позове, да поменуту школу што скорије у сваком погледу у добар ред постави.

Члан Школ. Савета преч. г. Јован Борота као повереник при испитима о учитељском оспособљењу у учитељској школи Сомборској подноси извештај о истима у истој школи држаним на свршетку Јунија 1889, из којега се види, да је ове године у том заводу 19 мушких и 19 женских оспособљено за учитељство. Заменик гл. школ референта П. Ђ. Вукићевић подноси извештај о испитима за учитељско оспособљење у учитељској школи Горњокарловачкој, држаним 10, 11. и 12. Јулија, којом су приликом 6 свршених приправника и 4 приправнице оспособљене за учитељство.

Сљедовао је опширан и врло темељно израђен извештај преч. г. Проте Јована Бороте, као заменика епарх. школ. референта, о школама у Бачкој епархији. По гласу тога извештаја од 60 црквених општина у Бачкој дијецези имају 45 општина вероисповедне школе, у 14 општина су Српске школе комуналне (бивши шајкашки округ и град Суботица.) а у Јегри нема Српске школе. У општинама, што имају вероисповедне школе, налази се 99 школских здања, 125 школских дворана, у којима дјелују 101 учитељ и 24 учитељице. Није се могло дознати: на чије су име школска здања у грунтовници убележена, пошто саме општине нису знале о томе извештаја дати. Постојећа су здања добро и угледно сазидана у 30 општина; у приличном су стању у 17 општина, а лоших школских здања има у 5 општина, међу које на жалост спада и чисто Српско село. Стапар. Школска здања у Септембру на многим местима нису била окречена и за наставу спремљена. Најнуждније учила налазе се у свима школама. Учитељи су сви оспособљени осим три сеоска и 5 салашких учитеља. Најстаријије учитељ у Бачкој Урош Антић у Ријици, који у истом месту служи 51 годину. Осим њега има још 6 учитеља, који служе у једном месту преко 30 година Плате учитељске, изузимајући у Срб. Милетићу, Чебу и Кисачу, премашају свуда законом прописани minimum. Плате учитељске издају већином

ШКОЛСКИ ЛИСТ

ЗА

1890. ГОДИНУ.

ГОДИНА XXII.

УРЕДИО И ИЗДАО:

НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,

управитељ.

БИБЛИОТЕ
БР.
ПЕТРА СТОЈАДИНО
НОВИ САД

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У СОМБОРУ.
ШТАМПАРИЈА ФЕРДИНАНДА ВИТЕРМАНА
1890.

ШКОЛЬНЫЙ МИРЪ

ЗА

1900. ГОДЪ.

ГОДЪ XXIII.

Садржај.

Стр.

Данашње васпитавање и васпитање на странпутици (за награду) 1. и 17.

Свети Сава од Ивана М. Поповића, говорено о светосавској свечаности у срб. вишој девојачкој школи Сомборској 5.

Седница В. Школ. Савета, држана 27., 28. и 29. Нов. 1889. године 8. и 22.

Педагогија и телесна казна од Радивоја Поповића 20.

О простијем остварењу педагошке идеје, с немачког превео Мита Клицин 25.

Предлог о уређењу хуманитарних завода извео Радивој Поповић 37. и 74.

Може ли се омогућити, да сви учитељи сходно светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу и којим ће се то начином постићи? (За награду) 40. и 71.

Неколико речи о репродуковању појмова од М. С. 43.

† Јован Настић учитељ, написао В. 44.

Народне школе у Јермена, с мађарск. превео Милош Бандић 47.

Припреме за писање, написао Т. К...ић 49. и 79.

Позив на учитељску скупштину у Ст. Бечеју 51.

† Вдадимир Красић учитељ вештбаонице на срб. учитељској школи у Г. Карловцу од В. 53.

Учитељска скупштина држана у Ст. Бечеју 4. и 5. Априла, 1890. прибележио Ст. Коњовић 56.

Успршњи пупољци од Ивана М. Поповића 77.

Позив српском народном учитељству из карловачке Митрополије из седнице пр. управног одбора „Друштва српског учитељског конвикта од 15. Фебруара 1890. 78.

По псалму 107. од Н. 82.

Говор Њ. Светости *Георгија Бранковића* патријарха српског о свечаној инсталацији Његовој 29. Априла 1890. у саборној цркви у Ср. Карловцима 85.

Старо и ново у настави глухонемих, нап. Р. Поповић 89. 106. и 123.

Школски излети од А. Р. П. 91.

Свечана инсталација Њ. Светости патријарха српског Георгија Бранковића од В. 94,

Полагање основног камена новог гимназијалног здања у Ср. Карловци, написао један стари питомац гимн. Карловачке 96.

Позив на учитеље и учитељице од епарх. шк. Одб. бачког 97.

О подизању забавишта. (За награду) 101. и 117.

Гимнастика као школски предмет и њен историјски развитак по Дру Клерке-у прерађено 108.

Испити у сбрској учитељској школи Сомборској на свршетку 1889/90. шк. године, од В. 124

Стр.
Седница Школског Савета, 24. и 25. Авг. држана 133
Прва скупштина српског учитељског конвикта у Нов. Саду 2. Августа 1890. 137.
Ко је крив, што је школин рад недостатан 145. 149. 165. и 184
Како ћемо ученике редовном учењу лекције правикнути написао Т. Панић 152.
Мисли и изреке А. Коменског, избележио их Љ. Лотић 155.
† Ђорђе Крњајски учитељ од Ђ. Г 175.
Српско православно пјеније (оцена), написао Д. Блажек 177.
Светосавска свечаност у Сомбору 14.
Извештај о срп. народним вероисповедним школама у Старом Бечеју за 1888/9. годину, од Ст. Жекића управитеља 14.
Светосавска свечаност у Тешњу 33.
Изјава на ствар учитељске скупштине у Ст. Бечеју Радивоја Поповића 97.
Годишњи спомен Милану Вукићевићу правнику 114.
Српско забавиште у Сомбору у години 1888/9. од Олге Павловићеве забавиље 184.
Извештај о српским вероисповедним школама старобечејским за 1889/90. шк. годину од Ст. Жекића управитеља 158. и 171.
Осниване нове школе у Јамени 172.
На св. оца Николаја 1890. год. спомен драгом учитељу високоученом госп. Николи Ђ. Вукићевићу 181.
О дечијим школским књигама 185.
XIX. Министарски извештај о народним школама у Угарској год. 1888/9. 187.
„Вси јазици“ од И. М. Поповића 191.

Дописи.

Из Сурдука 14.
Из В. Радинаца 32.
У Чуругу. Д. 112.

Осим тога скоро у сваком броју Школске вести, Некролози, Разно, Нове књиге и друге ситнице.

местне политичне обштине. Прописани записници скоро се нигде не воде. Школски рад просечно траје 6—7 месеци.

На основу опажених недостатака ставио је речени г. референт предлоге у 10 тачака, међу којима су најглавнији ови: да се изиште тачни искази о школском имању, да се набаве грунтовни изводи о школским здањима, да се изиште тачни искази о томе, колико је било за школу способне деце, колико се у школу уписало и колико је свршило поједине разреде од 1872. године и то обашка за сваку поједину годину. Овај извештај узет је на повољно знање. Сви предлози су примљени и закључено је, да се слични извештаји иште од свију епархијских школских одбора у подручју Митрополије Карловачке.

За тим је прочитан извештај и заменика гл. школ. референта о стању виших девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и Сомбору. У Новом Саду било је 109, у Панчеву 90, а у Сомбару 88 ученица, из чега се види, да је у све три више девојачке школе ове године број ученица знаменито порастао. Највећи успех је показала виша девојачка школа у Новом Саду, усљед чега је изјављена похвала врстном и ревностном управитељу њеном г. Аркадију Варађанину. Изражено је такође признање патронату више девојачке школе Панчевачке, а особито ревностном председнику истога патролата: г. Светиславу Касапиновићу, који се за благо те школе неуморно и са највећим одушевљењем заузима. Пријављен је извештај заменика школ. референта о стању Срб. вероисповедних школа у Архидијецези, који ће се најпре поднети Архидијецезалном Школском Одбору.

Прочитан је обширни извештај заменика гл. школ. референта о визитацији срб. вероисповедних школа у епархији Горњокарловачкој, које је он од 13.—20. Јулија о. г. званично прегледао. По гласу тог извештаја има у Горњокарловачкој епархији само пет Српских вероисповедних основних школа и то у Горњем Карловцу, Петрињи, Костајници, Дубици и Јесеновци. Ове школе издржавају дотичне црквене обштине без сваке припомоћи од местних политичких обштина, у којима се налазе, при свем том, што становници Срби у поменутим обштинама морају на издржавање комуналних школа не само својега места, него и других места велике жртве приносити.

Поменутим школама за углед служи српска народна школа у Горњем Карловцу, која је смештена у двоспратном здању црквене обштине при земљи, у којега се првом спрату налазе просторије Горњокарловачке Српске учитељске школе, са којом је ова основна школа као њена вештбаоница у најтешњој заједници. Учитељ ове школе је г. Владимир Красић, један од најревноснијих Српских народних учитеља, који своје дужности са највећим одушевљењем точно врши; али је у помоћи њега је за време болести му последња два школска месеца у школским дужностима безплатно замењивала Госпођица Марија Ковачевићева, испитана учитељица и поседница дома у Горњем Карловцу, којој је на том племенитом и родољубивом делању црквена обштина тамошња похвалу своју изјавила.

Школа ова Горњокарловачка састоји се из четири мешовита

разреда у једној дворани . . У сва четири разреда учило се 18 мушких, 19 женских, свега 37 ученика, који су преко целе године уредно школу полазили и испит положили. Успех је био добар, а у четвртом разреду врло добар. Школска дворана видна је и доста пространа, а снабдевена је с уредним школским намештајем и прописаним училима, земљовидима и красним сликама. — У Петрињи постоји вероисповедна Српска школа са једним учитељем и два само нижа разреда, у којима има 14 мушких, 10 женских, свега 24 ученика, школска је дворана смештена у лепом здању местне политичне општине, видна је и пространа и у свему одговара захтевима закона. Учитељ г. Никола Шумоња испитан је и оспособљен; у школи влада подпуно добар поредак и школски зајат. Учитељ са ученицама озбиљно, благо и са пуном важношћу поступа

Испит је у овој школи под председавањем заменика гл. шк. референта, а у присутству преч г. протопресвитера и отличних чланова општине држан 13. Јулија. Ученици су у оба разреда из свију прописаних предмета врло добро одговарали, а особито су отлично вали се у знању науке Христијанске, у очигледној настави, у писању, читању, основима рачуни и у црквеном појању, као у декламовању и певању светских дечијих и народних песама. По наређењу црквене општине Петрињске, која се ревностно за наставу и васпитање младежи заузима и која је ове године плату учитељу свом на 700 ф повисила, исти учитељ обучава Србе ровање у хармонијском црквеном појању, а у комуналној школи Петрињској православну Српску децу у науци Христијанској и у црквеном појању под надзором г. протопресвитера обучава умировљени учитељ ц. кр. главне школе г Петар Грујић. Заменик гл. референта изјавио је своје признање честитој општини Петрињској на старању за одржање и унапређење ове школе и ревностном младом учитељу г. Николи Шумоњи изјавио је похвалу; уједно је својски препоручио, да се одмах ове године трећи разред установи, а следеће школске године да се школа ова и са четвртим разредом попуни.

У Костајници, том столичном месту некадашње епархије Костајничке, постоји Српска вероисповедна школа од давнашних времена. Заклада ове школе састоји се из главнице од 3795. ф. Камата се употребљава за основницу плате учитељске, што недостаје, прилаже се из прихода Саборског свето-Архањелског храма и трију филијалних храмова, који се зову Свети Спас, Велика Госпа и Свети Петар. Плата је учитељска 400 ф. уз огрев и стан у приватној кући. Школско здање је од солидног градива сазидано 1881. године преко пута саборне цркве на месту негдашњег епископског дома. Једно крило здања сачињава школска доста пространа и лепа дворана са предсобљем, а у другом је парохијални стан. Парох у једно и катихета у комуналној школи је преч г. Стеван Матијевић а учитељ српске школе је био ове године г. Стеван Бунић, свршени Горњокарловачки приправник и испитани Српско народни учитељ, који је после смрти многогодишњег заслужног местног учитеља покојног Матије Лазића ек у почеткушколске године 188½ на ово место изабран. У сваком је раз. мало број деце, свега 9 мушких и 6 женских.

и овде су само два нижа разреда. Многа Српска деца иду у комуналну грађанску осморазредну школу местну, која се у великољепном здању налази и у којој честити свештеник г. Матијевић Српску децу у науци Христијанској и Славенском читању, а местни Српски учитељ их у појању црквеном обучава — Успех ученика у вероисповедној школи Костајничкој је добар и учитељ је дневник и распоред наставног градива на лекције точно водио. Школски намештај је Српско грађанство Костајничко из чистог прихода овогодишње светосавске беседе набавило, али се у училима оскудица велика још опажа и желити би било, да се наће имућних Срба у дољним пределима, који би родољубивој, али маленој општини Костајничкој најнужднија школска учила поклонили. И у овом месту препоручено је, да се настава са трећим разредом прошири и да сви имени грађани у Српску школу своју децу од сада шаљу, бар док четврти разред не сврше

У Дубици прегледана је школа 17. Јулија пре подне. Здање је школско овде забатљено, у њему нечистоћа влада. Учитељ не станује од дужег времена у школском здању, него у својој кући, у којој његова супруга крчму држи; врт школски је коровом обраство. У школи је 19 — понајвише мушке — деце уписано, од којих 16 у првом, 3 у другом разреду. Од последњих једно је дете римске вере. Заменик гл. школ. референта у присуству пароха и неколико грађана испитивао је децу и резултат тога испитивања је био веома жалостан. Деца школска немају ни појма о Богу као Оцу небесном, не знају именовати три лица Божија, ништа не знају из библијских повести, нити знају казати значење Божића, Богојављења, Великог Петка ни Ускрса. Само неколико деце знају молитву Господњу и Богородице Дјево и то погрешно и без разумевања, а друге прописане молитве не знају ни мало. Ученици православне вере у другом разреду не знаду добро Символ Вере ни Божије заповеди; појати деца нису ништа учила. Само неколико ученика првог разреда умеју Српски којекако считавати и нешто мало писати, а остали ни писмена не познају. Ученици другог разреда прилично читају Српски и пишу, а онај римокатолик сам зна читати с латиницом. — У црквено-славенском читању успех је сасвим слаб. У основима рачуна успех је такође врло слаб. Очигледна настава није деци давана, а слике за ову наставу држе се у орману затворене и деци се не показују. Учитељ је водио само дневник о изостајању и то доста неуредно, осталих записника нема; о прописаном наставном плану и о васпитању дечијем слабо се он брину. Учитељ С. Н од више година у распри живи с парохом и од почетка те расире пренебрегава своје душности у школи и у цркви, имајући уз себе отмење грађане, који му страну држе; дочим је прост народ на страни пароховој и овога због ревности у црквеном благоустројству поштује. Парох опет — по казивању учитељевом — просте људе наговара, да децу своју у комуналну школу шаљу и доиста много Српске деце иде и у саме ниже разреде Дубичке комуналне школе, која се у добром стању налази.

У Јесеновцу на Сави прегледао је заменик гл. школ. рефе-

рента Српску вероисповедну школу 18. Јулија. У овом је месту Српска вероисповедна школа са 4 разреда и једним учитељем, у коју иду Српска деца из Ј сеновца и из Уштице, прелазећи сваки дан преко Саве на скели. Ово је једино место у Хрватској, у коме скоро сва Српска деца полазе вероисповедну школу. Школска пространа дворана привремено служи за одправљаньо богослужења, пошто се црква изнутра оправља, а настава се држи у две собе, које управо сачињавају учитељски стан. —

Учитељску дужност већ од више година привремено одправља преч. г. Илија Стојановић парох у Уштици, који се од своје ране младости практично у учитељском звању вештбао и међутим и богословију у Плашкоме свршио, али за учитељство формално оспособљен није. Он за одправљање своје учитељске дужности прима од општине малени хонорар од 200 ф. и сваки дан из суседног места Уштице на пре и после подне долази у школу и дужности учитељске извршује одправља. У школи овој било је54 мушке и 14 женске, свега 68 деце у четири разреда. Са изузетком све женске деце и десеторо мушких из првог разреда сви остали мушки ученици тачно су школу полазили. Приметити се има, да је ово једино место у Горњој Крајини, у коме врло мало Српске деце комуналну школу полази. Јунија 18. држан је под председаваньем заменика гл. шк. референта, у присуству преч. г. Владимира Васиљевића пароха, б. г. Тихомиља Ђурићева градоначелника и председника и Стевана Михаловића подпредседника општинског испит. Успех у сва 4 разреда — показао се у науци Христијанској у Српском и Славенском читаньу и у црквеном појаньу врло добар; у писаньу добар; у рачуну једва довољан. Учитељ овај држи у школи добар ћуд и отчински с децом поступа, и са највећим одушевљењем и ревношћу науку христијанску, читање и појање предаје, тако, да у овом погледу могао би свакој школи на дику служити. На против из граматике, земљописа и природних наука и из цртања није у овој школи ништа предавано. Школа нема свију прописаних учила, а ни школског врта за покушаванье практичне наставе у вртарству.

У Новој Градишки, која припада епархији Пакрачкој, прегледана је школа званично 19 Јулија. Школа ова има лепо своје здање на пијаца код цркве. Од прихода дућана, што су при земљи, издржава се школа, а у првом спрату је школска лепа дворана и учитељев стан. Школа је с добрим намештајем и са најнужнијим училима снабдевена, али и овде су само два нижа разреда, из којих ученици у комуналну школу прелазе. Било је 24 мушка и 10 женских, свега 34 ученика. Учитељ је оспособљен и прима плату 450 ф. Школска је настава уредно држана.

Обзирни извештај овај гл. школ. референта о стању школа у Горњој Крајини. Савет узео је на знање и на основу подпесених предлога решио је: позвати епархијске школске власти Горњокарловачку и Пакричку, да се постарају о томе, како би се постојеће вероисповедне школе у добар ред довеле, са трећим и четвртим разредом и са повторном наставом раширили и да се у њима сви прописани предмети по наставном плану од Школ. Савета из-

даном предузимају и да се прописани записници свуда тачно воде. У обште препоручено је поменутим Школским Одборима, да настоје, како би Српске народне школе уз задржање свог вероисповедног значаја захтевима и прописима земаљског закона од 31. Листопада 1888. подпуно одговарати и тако као вероисповедне школе одржати са и напредовати могле. (Наставиће се)

СВЕТОСАВСКА СВЕЧАНОСТ У СОМБОРУ

На дан првог просветитеља српског пре св. литургије свршен је чин водоосвећења у учитељској школи сомборској, којом су приликом приправнице светосавску песму умилно одпојале. После водоосвећења управитељ је младежи држао говор о аманету светосавском.

Светујући питомце и питомице овога завода, да у животу и делању свом учитељском и васпитатељском свагда имају пред очима православну веру и с њом удружену српску народност, па да у духу светога православља и у љубави к српском имену, српском и црквено-славенском језику васпитавају и настављају млади нараштај српски свему, што је поштено, добро, лепо, истините и корисно.

На светој литургији, коју је предастни г. Љубомир Купусаревић са парохијалним свештенством у св. Ђурђевској цркви најсвечаније служио, појао је хор приправнички умилно и складно и чињен је спомен покојним управитељима и учитељима негдашње сомборске норме и садашње учитељске школе и освећено је колико исте школе. После одпуста ношена је литија у здање обновљене средредње школе сомборске, где је у дворани више девојачке школе уз појање оба тропара Светитељу Сави свршен чин водоосвећења и благословена су школска деца у свима разредима. После водоосвећења ступио је на катедру испитани српско-народни учитељ и заменик учитељски у вишој девојачкој школи г. Иван М. Поповић и држао је говор у стиховима под насловом „Свети Сава“, који говор читаоцима нашима у овом броју Шк. Листа“ обнародовасмо. После говора и песме светосавске, коју умилно одпојаше ученице више девојачке школе сомборске, вратила се литија уз звонење звона у цркву — и тим се светковина завршила. В.

ДОПИС.

Из Сурчина. († Петар Мутавџић.) Дне 22. децембра прошле године утрби нам из кола нашег немила смрт верног и ревног нам друга и пријатеља Петра Мутавџића, учитеља у Добановци, у најлепшем мужевном добу у 48. години живота његова.

Покојник је рођен у Добановци. Жеља га је непрестано вукла за учитељским сталежем, тога ради оде у Митровицу, те свршивши тамо учитељску школу, буде именован за учитеља у родном си месту, где је служио пуне 23 године врло ревно и сјајно, док га не затече смрт.

Реченога дана обављао је покојник своје школске послове, а у 8 часова на вечер истога дана преда де душу Богу — угуши га кашаљ е те тако остаде после њега удовљена му супруга са петоро деце.

Глас о његовој смрти дирнуо је немило не само његове садругове и пријатеље, већ и свакога онога, који га је познавао. То вам бејаше муж, у којему је могао сваки човек наћи отворена и искрена брата и пријатеља, сталеж учитељски леву руку, а домовина вредног сина. При погребу је било до двадесет учитеља и три учитељице, који у знак поштовања поставише

покојнику на лес леп венац са надписом: „Учитељско друштво земунскога котара.“

На спроводу дне 24. децембра беше преч. г. Ђорђе Месаровић свештеник у Сурчину, г. свештеник Живојин и Атанасије Тошић, а покојника ношаху у цркву, а одавде на гробље учитељи и појаху тужну песму: „Свјати Боже“. Адолфо Марковић проговорио је ганутљиво слово, после којега чуо се многобројни клик: „Бог да му душу прости!“

Из тога се види, да је покојника сваки, који год га је знао, веома поштовао. Ради тога лепа хвала буди изречена свима од стране „учитељског друштва земунскога котара,“ који не жалише труда, при онаком рђавом времену, већ учинише незаборављеном покојнику последњу почаст, те му спровод увеличаше, — а теби, Петре драги: „Лака црна земљица биле, слава вечној успомени и покој души!“

У Сурчину дне 15. јануара 1890.

Ј. Четина,
учитељ и тајник учит. друштва.

Школске вести.

Из школа Сомборских. Због заразних болести, које се међу децом у Сомбору појавише, затворене су биле најпре овдашње римокатоличке, а од св. Николе до св. Јована затворене су биле све српске основне и виша девојачка школа сомборска. По дозволи градског физиката 8. јануара отворене су све ове школе и сад се у њима редовна настава држи.

Раздавање обуће сиромашној школској деци. Како су школе сомборске читав месец дана затворене биле, то се спремљена из дотичних завклада општинских обућа сиромашној деци школској тек у очи св. Саве раздати могла. Тога дана после 11 часова пре подне раздато је у присуству изасланика м. црквеног одбора сиромашној школској деци српској 70 пари чизама, 120 пари зимских ципела и 25 пари опанака све у вредности од 520 фор. Ово се доброчинство чини сваке године из закладе, коју су на цјел ту први оснивали покојни Димитрије Поповић свештеник и Антоније Коњовић грађанчелник, а коју је знаменито умножио легатом својим Марко Бикар негдашњи грађанин и члан сомборске црквене општине.

Избори учитеља. За учитеља у Српском Милетићу изабран је Павао Ђосић бивши учитељ у Мајшу. За учитеља у Баји изабран је Сава Глибовски бивши учитељ у предградској Селеначкој школи у Сомбору.

Именовања. За учитељицу у Долову именована је ђца Олга Ракићева, а за учитеља у истом месту Милан Новаковић. Светислав Јовановић постављен је за учитеља у Ботошу. Душан Мушицки свршени приправник постављен је за привременог учитеља у Кањижи. Стеван Вујадиновић свршени приправник именован је за пр. учитеља у В. Радинце. Госпођица Катарина Трифуновићева испитана отлична учитељица српска именована је за намесну учитељицу у Бечејцима.

Умировљење. У заслужено стање мира стављена је Јелена Станојевића учитељица на комувклној школи у Руми.

НЕКРОЛОГ.

Теодора Ракићева учитељица у Породину у Србији преселила се у вечност 19. Новембра о. г. у Новом Саду у 26. години млађаног живота свог. Покојница је рођена у Бајши, свршила је вишу девојачку школу српску у Новом Саду са отличним, затим учитељску школу у Сомбору године 1884.

и положила је испит за учитељско оспособљење с врло добрим успехом. Била је смерна, даровита, приљежна и узоритог владања учитељица, али при свем том није могла добити учитељско место у својој отаџбини, него је морала потражити таково у краљевини Србији, где је пет година учитељско звање ревностно одправљала у селу Ракинцима, а ове јесени премести је у Породину. У њој су удова мати и њезина браћа изгубили своју једину подпору, а народ српски једну од најбољих и најпримернијих учитељица. Бог јој дао за доброту њену блажено насеље рајско!

Андрија Поповић ревностни учитељ српски у Беодри преминуо је на свршетку Октобра прошле године у болном стању душевном, учинивши несрећно крај свом мљаном животу, у црно завивши своје старе родитеље, супругу и родбину. Покојник је био родољубив Србин и вредан учитељ. Бог нека му опрости у несвестном болном стању учињени велики грех самоубиства! —

РАЗНО.

Венчање. Г. Драгутин Блажек учитељ хармонијског појања и свирке у учитељској школи Сомборској венчао се на св. Саву у подне са госпођицом Терезијом Кестнеровом учитељицом немачке конверзације и француског језика у вишој девојачкој школи Сомборској, која је пре два месеца из римске у нашу православну веру прешла. Венчање је свршено најсвечаније у саборној свето Ђурђевској цркви Сомборској. Жениху и невести желимо сваки срећу и благослов Божији!

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА

У Јасеновцу на Сави тражи се учитељ за српску верону наводну школу. Плата је 400 фор., 60 фор. за појање, стан, огрев и башта. Учитељ треба да је вешт црквеном и хармонијском појању и да може црквеним хором управљати. Молбенице се имају до 1. Фебруара председништву црквене општине у Јасеновац одправити.

☛ Дужници се Школског Листа врло слабо одзивају.

По што је крајње време, да и ми наше дугове, учињене око издања „Школског Листа“, подмиримо и рачун завршимо, позивамо **по ново** све славне општине и г. г. учитеље, који „Школски Лист“ примају, а до сада нам предплату за ову, лањску, или и за прошле године не послаше, да то у најкраћем року — од 8 дана — учине. — За учитеље и школе у Црној Гори дајемо лист за 1 фор. и молимо, да нам сваки путем поште ту своту подмири.

У Сомбору 15. Јануара 1890.

Администрација „ШКОЛСКОГ ЛИСТА.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија А. Мужика у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 2. У Сомбору 15. Фебруара 1890. Год. XXII.

ДАНАШЊЕ ВАСПИТАВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ НА СТРАНПУТИЦИ

(За награду.)
(Наставак и свршетак.)

Душевно васпитавање у свету није скоро ни мало познато. За њ не знају ни сви они, који су се спремали за васпитаче; а у породици нема о њему ни спомена. И наравно, да онда нико и не води бригу о неговању и развијању воље и расположења, у кратко: темперамента дечијег. Отуда место тихог и благог понашања и место веселости и душевног спокојства скоро свуда виђамо највећу раздражљивост и зловољу. Па није то тако само код мушких, него, на жалост — и код женских, код оних, које и као жене и као матере треба: да су вечити осмех и милошта. А са суморног и натуштеног неба од куд зрака, а од куд опет у оним кућама задовољства, уживања, па и среће, где је душа породична: жена и мати мрза и мргоди? И после: ко ту да води бригу о душевном васпитавању? Отуда у погледу темперамента слободно се може рећи, да је данашњи век век колеричности и ексцентричности. У душевно васпитање спада и неговање и развијање естетичког укуса, па дакле и потпиривање пламена загревања за све оно, што је лепо, племенито и узвишено, као и потстицање заноса и одушевљавања за идеалношћу и идеалима. Свега овога нема у свету, јер међу људима духа нема. У људима влада тешка чама себичности, па корист и интерес су ни и сунце — и месец — и звезде — сав сјај и сва светлост, што их напред води. Због тога се и највеће идеје као једна сирочад потуцају по овом хладном свету... и нигде ока, да их види, нигде духа, да их схвати, нигде воље ни одушевљења, да их прими, узме и понесе напред кроз човечанство. Оно неколико сиротних генија, што се лате тога посла, обично умиру у највећој

тишини — ни знани, ни признани, а сва им је награда очајна борба у животу са стотинама јада и недаћа. Ej, кад ће ли се пробудити зачамели дух људски?! . .

А регилиозно васпитавање? — Хајде још и то да видимо! Док у дивљим народима вековном влада идолопоклоништво и многобоштво, док код нас, бајаги, образованих влада право — незнабоштво. Ни побожности, ни богобојажљивости; хришћанство нам је у томе, што су нас крстили — што се старамо, да браћу — ближње наше — што боље можемо очувати и о њихову зноју живети. И закини и откини, па мл и на силу пшло, само да се твоја ненасит засити. А ко слуша вапај сиротињски, ко ли мари за јаде њихове, ко ли броји тешке сузе њихове, ко се боји њихове клетве и грома Божјег, а ко ли се стара за рај и царство Божје? . . Дај ти само по што — по то безбедну и обилату садашњост, па ма колико је назвали ништавим и привременим стањем, а онај будући дуги, онај будући живот, — ех, ко ће још о томе бригу водити! Но онако и видимо, како се вековном данас умире у свету. Неколико усиљених крокодилских суза, тек да се очисте очи за будућу дебу оставинску и то је онда све ожаљење и сав спомен „драгом" покојнику, то му сав доцнији живот у срцима родбинским. А она каменити споменици вековним би пре могли бити слика каменитога срца у онога, што га је подигао, него пак доказ туге његове. И тако ова осуда смрти достојна је иронија данашњим недостојним животима, пуним самог грабења и отимања. И то је још једина утеха, што ипак као божанствена труба јече и звоне врх овог јадног себичног света оне истините и свете речи песникове: „само је онај живео за сва времена, који је за својега времена радио све оно, што је најбоље". Иначе, да завршим са овим делом васпитања, садањи религиозни и морални живот је добро карактерисао онај мислилац, што је рекао: „Црква у свако доба отворена, па опет празна, а тамнице дању ноћу затворене, па опет увек пуне." Куда ће нас то одвести, то сам Бог свети зна!

И тако сам ево у кратко прешао све делове теоретичног васпитавања и упоред са тиме у главном смо видели, како оно стоји у свима појединостима у практичном свакидашњем животу. А скупимо ли сад све то у једно, онда ћемо тек видети, како нам према светлим зрацима теоретичне педагогије јадне и жалосне призраке пружа практично васпитавање, како нам пружа свакојаке наопачке слике и призоре, који нас толикоструко не могу задовољити, колико нас пута не задовољава сваки део васпитања посебице. Да, тек се

тако у целини очигледно показује сва погрешност и настраност практичног васпитавања. Оно се већином никако не врши, или се врши без системе, без размишљања, без хармоније, врши се само с рачуном, да користи донесе. Оно је хладно и мртво, јер нема у себи духа, нема ни трага од вишег духовног живота, живота чисто идејалног, живота правог човечанског. Данас мислити о човечанству и срећи његовој — значи бити будаласти уображењак; делити мило стињу и помагати бедне и сиротне значи — ширити пролетаријат и перад; бавити се оним стварима, које немају ни практичне материјалне користи, значи бити — сметењак; загревати се и заносити се за свачим оним, што је племенито и узвишено, — бити религиозан и живети и делати у границама најчистије моралности — значи бити: карикатура.

Да, тако ми данас стојимо у свету. И зар онда није обмана, кад се за данашњи много разглашени деветнаести век вели, да је он век — просвете?! Не! Он је век умности и то опак не само чисте и идејалне умности, век обиља у научним назирањима, хипотезама и изналасцима, век нових, неприхваћених мисли и идеја, век, кад се можда у истину отпочело рађање ума и духовне светлости, али век праве просвете то — никако! Та ево и највећа идеја, што је икада у човечанству блиснула, идеја Христова, ни после скоро две тисуће година од појављења својега још није почела да се остварује и да живи. Човечанство се дели на веће и на мање народе, на племена и расе; деле њега језици, народске особине, народски обичаји и традиције; деле га покрајине, државе, делови света; деле га сталежи, верске секте, странке и још ваљда друго шта, а ништа, ништа га не спаја. Народ мрзи на народ, племе мрзи на племе, вера мрзи на веру, држава мрзи на државу, — нигде ни зрачка којег од слоге и љубави ближње и братске. Слобода човечанска је у потискивању и угњетавању слабијега и немоћнијега; у потирању, у сузбијању не само појединачких права и особина, него права и особина читавих народа и у наметању својега језика, својих идејала. Који јачи, онај тлачи. То је највернија слика и карактеристика данашње љубави и братства међу народима. Стотине — не појединаца, него стотине народа могле би потврдити, да истину говорим. Но на што стотине! Та једини наш раскошан и паћенички народ српски могао би са тисућама доказа и из најновије садашности своје покретати тврдњу ову, па већ ти би докази и сувише довољни били, а да се човечанство не може хвастати са слободом и просветом својом. За то и опет велим, да деветнаести век није век праве просвете, јер човек као — човек још се ни у њему није родио; а без идејалног човечанскога живота нема праве просвете.

По зар овом злу стању и застрањености у света нема помоћи? Зар нема никаквог начина, да се поправљају бар оне најштетније махне и опачине људске, да се поправљају бар оне највеће израслице у свету? Зар нема пута, да човечанство, ако се већ не може савим усавршити, бар тако несавршено не остане? — На срећу — има још и пута и начина и помоћи, а то је: *добро васпитање*. Да, добро васпитање је она сила и моћ, онај дар, што би без по муке могао извести свет данашње покварености из скоре — пропасти његове. Оно — и једино оно је и онај Прометеј, који би био кадар у данашњем хаосу светском створити са свим нов поредак, што би био стуб будуће трајне среће у човечанству. И заиста — у људству ће само тако блиснути светлост, ако завлада у њему добро васпитање.

А може ли то кад бити?

Може, може, само нека се то питање као свакидашња проблема истави на дневни ред. Но за решење ствари васпитне, ове „*највеће проблеме, коју је Бог људском роду дао*“ (Кант) не ће тада бити довољне ни тисуће мислилаца и талената. Не! Проблему би ту могао решити само онај највећи геније у свету, геније, што се зове — човечанство. А у којему правцу после човечанство то питање реша, у томе је правцу решило и будућност своју. Другима речима: у његовим је рукама, даље — и рај и пакао и од њега самог зависи, које ће од овога двога завладати у свету.

ПЕДАГОГИЈА И ТЕЛЕСНА КАЗНА.

Strafe soll sein wie Salat,
Der mehr Oel als Essig hat.

Logau.

Стари песник Логау је познат као вештак у одевању пословица и реченица у песничко рухо. На основу такове горе истакнуте реченице рад сам постављену тему у педагошком правцу да разјасним.

Телесна казна врло је немила појава свугде, а нарочито у школи. Али тешко да има школског практичара, који искрено може тврдити, да ју дисциплинарно никад није у школи употребио. На тај случај имао би се преписати ванредно сретним околностима, какве се још дуго замислити не дају. С тога општа неупотреба телесне казне остаје идеал, за којим ћемо још дуго да тежимо. —

Па баш се ето појавио и код нас — истина не песимистичан, него оптимистичан екстрем у погледу тога. Песимистично гледиште, са Соломоновим васпитним средством, давно је већ свој значај у школи изгубило и човечнијој мисли место уступило. Шиба, која пређе

беше дисциплинарна владаљица у школи, на један пут поста немила служавка. Једва се вија у праху, који ју покрива. Да је домаће одгајање деце у опште повољније, не би ју човек никад ни погледао. Али школа мора да рачуна на разнолике индивидуалности, па тако у крајњим случајевима, кад се сва блажија на расположењу стојећа средства, као безуспешна показала, прибећи и том злу у намери да створи тиме нешто боље.

Гласовити Дистервег говори у свом епохалном делу „Wegweiser"-у на стр. 574. о телесној казни. Одлучно је против тога, да се иста законо, што ће рећи коначно, из школе избаци, па вели: „да би коначно одстрањењем телесне казни општи добар поредак код младежи без сваке сумње био поткопан." —

Ст. Д. Поповић има заслугу, да је знаменито дело највећега до сад шк. практичара дра К. Кера на српски превео. У том преводу на стр. 54. вели др Кер: „Кад се већ изцрпе сва дисциплинарна средства и кад се ипак саможива воља упорна ученика не ће закону да покори, онда — и то само онда — наставје у Немачкој употреба телесне казне."

М. П. Шапчанин је опет учинио роду глас, што је знатно дело највећега шк. теоретичара дра Дитеса на српски превео. На ту на стр. 214. у потпуном складу са дром Кером вели овај: „Телесне казне нису до душе врло природне казне, али су за малу и расколашну децу често најзгодније средство, да им потремо самовољу и упорство". —

Не давно се код нас пребацила дру Дитесу „неодлучност" у погледу тога, те се тако појавило и код нас оно познато непрактично становиште оптимистичног екстрема. — То је заблуда суврамене педагогије, које се ова већ прилично лишила. — Из малена се мора дете — на начин, који на исто радикално уплившие, послушности привикнути, јер ће само тако државне законе знати достојно респектовати. Допадало се то сад коме, или не, школа се томе мора да одзива. Иначе може школско образовање анархистичким страшилом да уроди. И онда је све, што је човеку драго, на коцку стављено. —

Но људи, који сањају о некој педагошкој одлучности, вељда би: да ону децу, која се „суптилнијим" средствима не могу исправити, коначно из школе отпусте. Јер такове деце мора свуда и свагда да буде. Закон и за њих прописује с пуним правом обвезу наставе. Како ћемо их дакле искључити? Како ћемо их трпити такове, да осталу децу својим невађалством кваре, или бар штете? То бар као педагози не смемо допустити! — Шта дакле? — Одправити их у поправилишта. — И тамо их телесна казна лечи. — На код нешто невештијих учитеља отишао би када повелики број у поправилишта. Где су та и је ли право, да држава само њих оснива?! И зар не лежи ту нека опасност, да ће у великом броју истих можда и сваком месту — на једном постати излишне обичне основне школе?! Дакле свакако такозвано њихово идентификовање је илузија!

У сваком случају, свакад и свугде, ипак се рачунати са оним

што постоји и како што постоји. — Државни закони већином још задржавају телесну казну у школама, а где тај случај није, ту се тим средством већ никако не може ни служити. — Али тамо, где је то дозвољено, изриче се законо и казна ономе, који њу недостојним т. ј. баш брутални, телу дечијем шкодљивим начином врши. Међу тим: ко осећа у себи, да не може бити господар казне, него слуга исте, т. ј. да ју не може паметно да врши, боље је и да се самог учитељског звања лиши. —

Познато ми је, да је и напредно бечко учитељство противно коначном избацивању телесне казне из школе, а сигурно и из разлога. —

Али ја се опет враћам мом старом песнику Логау, који је особито нешто политично и морално стање свога времена знао истицати и осуђивати. Сигурно је горњу пословицу школи намењно. Она нам даје много на размишљање. — Ето се и ја са њоме потпуно слажем и тврдим:

Казни треба као и салати
Ваше уља нег сирћета дати. —

Али где се тиме не може ништа постићи, онда се кора и оно средство, са којим се ето нису ни највећи педагошки великани расрстили на жалост ипак још употребити.

При завршетку овог чланка напоменућу и мњење других мужева отличног положаја и врлог карактера у овом погледу. Тако знаменити покојни јуриста проф. Вехтер (Wächter) у својој о собом писаној, биографији вели, да само телесној казни у школи има своје каснье успевање да препише. — Када се пак у Карлсру-у држала свечаност у почаст оснивању науке о лубањама (Schädellehre), др Галу (Gall) — икадовај том приликом испитиваше више лубања, заустави се на једном код лубање познатога немачког песника J. H. Хебела, на што га овај, смешећи се, ослови: „Но, шта најосте? Сигурно какву крађу“? — Ћутећи одобраваше Гал. „Да, да рече Хебел; „још као мали дечак крао сам радо јабуке и друго што шта, на што имађах пик, док ми то није пресело. Знаде моја добра мати ту жудњу за туђим „прутом“ да излечи.“

Па кад нам је то све познато, могу ли она драстична зановетања проф. Бока штогод допринети? — Шго сте немн ви, одлучна господо одлучне педагогије?!

У Митровици.

Радивој Поповић.

СЕДНИЦА В. СРБ. НАР. ШКОЛСКОГ САВЕТА,

држана у Карловцима 27., 28. и 29. Нов. 1889.

(Свршетак.)

На основу предлога, које је у извештају свом о стању школа у Бачкој поднео преч. г. прота Борота и у вези са предлозима,

које је за школе у архидијецези, за пакрачку и горњокарловачку дијецезу поднео заменик гл. шк. референта, Школски Савет издао је из ове седнице на све Епархијске Школске Одборе наредбу с једнаког садржаја:

1. Да сваки Епархијски Школски Одбор од подручних општина прикупи и Школском Савету достави: колики је број душа српских и колико сесија, односно јутара земље у дотичној општини Срби поседују.

2. Да ЕШОдбори поднесу тачан изказ о приходима и расходима, као и о имању сваке црквене општине.

3. Да сачине и поднесу точан исказ о плати и званичном приходу сваког појединог учитељског и учитељичког места у дотичној дијецези.

4. Да поднесу точан изказ о школском имању, о главници (капиталу) и непокретностима школским, као и о томе: колико то имање преко године прихода доноси и на што се тај приход троши?

5. Да Епархијски Школски Одбори наложе свакој црквеној општини, да ова из грунтовнице набави одостоверени извод о школском здању и такови да на сигурном месту чува, а Епархијском Школском Одбору да званично пријави: на чије су име школска здања у грунтовници уведена, да ли на име српске вероисповедне школе, или на име црквене општине, или на име местне политичне општине?

6. Да сваки местни Школски Одбор набави од свештеника и учитеља и у одређеном року епархијској школској власти достави: колико је било за школу обавезне мушке и женске деце од 6 – 12 и од 12—15 година засебно; колико се уписало у школу мушке и женске деце у сваки појединн разред школски и колико је деце свршило 1, 2, 3, 4, 5 и 6 разреда; — сви ови искази имају се од сваке школе прикупити за сваку поједину годину, од како је постојећа Школска Уредба у живот ступила, дакле од 1872. године до свршетка 1889|90. школске године. Ове исказе имају ЕШОдбори поднети Школском Савету ради тога, да се види цело стање и напредовање сваке поједине школе и да се може пресудити, где је нуждно да се нове школе и нова учитељска места према одредбама закона установе.

7. Да црквене општине школска здања и школске дворане чисто и уредно држе и сваког лета најдаље до Преображења да их окречити, опрати и оправити дају.

8. Да у напред сваке школске године до Божића има Епархијски Школски Одбор Школском Савету поднети тачан извештај о броју за школу способне деце у свакој појединој општини, колико се деце у школу уписало и како су по разредима разређена? А до Светога Илије имају поднети извештај о тому: колико је деце у свакој школи сваки разред свршило са правом прелазка у виши разред?

9. Да Школски Одбори бдију над тим, да учитељи све прописане записнике, а особито: Дневник о свакидашњем полажењу и изостајању, месечне белешке о успеху и владању дечијем, главни школски записник, распоред наставних предмета и наставног гради-

ва на седмице и школске дане, као и записник о свакидашњем свршеном раду школском и све прописане записнике и пописе најточније водити имају — и на послетку:

10. Упућени су Епарх. Школски Одбори, да умоле дотичне жупанијске и градске власти, да небрежљиве родитеље натерају на точно шиљање деце у школу, не излажући при том учитеља непријликама од стране родитеља. Заменик гл. школ. референта поднео је свој извештај о првој обштој скупштини српских вероисповедних учитеља, држаној у Вел Кикинди 17. и 18. Августа 1889. заједно са записником исте скупштине са донесеним и у параграфима изложеним предлозима о уређењу српских народних школа; као и с молбом исте скупштине ради продужења рада свог и са осталим прилозима. Школски Савет, узимајући извештај свога повереника о учитељској скупштини у В Кикинди на новољно знање, упућује операт скупштине те свом изасланом пододбору у лицу чланова Школског Савета дра Нике Максимовића и Јована Бороте и Николе Ђ. Вукићевића, да га проуче и о њему своје мњење Школском Савету поднесу.

Што се тиче продужења рада учитељске скупштине, дозвољено је, да се ова 4|16. и 5|17. Априла 1890. по ново и то у Старом Бечеју састане и то у циљи, да у расправу узме питање о наставном плану за основне народне школе, о школским књигама и училима за исте школе, о устројењу забавишта и хуманитарних завода за глухонему и слепу децу и да о тима предметима своје предлоге установи и преко повереника Школског Савета поднесе. За повереника изашиље се на ову скупштину г. Никола Ђ. Вукићевић, заменик гл. школског референта, који ће дужан бити о раду ове скупштине Школском Савету свој извештај поднети.

Даље позвани су професорски зборови учитељских школа у Сомбору и Горњем Карловцу, да питање о уређењу учитељских школа у претрес узму и своје мњење и предлоге о томе Школском Савету поднесу.

На послетку управе виших девојачких школа у Новом Саду, Панчеву и Сомбору позване су, да у учитељским зборовима истих школа питање о уређењу српских виших девојачких школа у претрес узму и своје жеље, мнења и предлоге Школском Савету поднесу.

Заменик гл. школског референта упућен је званично, да позове српски учитељски збор у Старом Бечеју, да учини нужне припреме, како ће се учитељска скупштина на одређено време у Сг. Бечеју држати моћи.

Подељене су овом приликом стипендије из клирикалног фонда приправницима учитељских школа у Сомбору и Горњем Карловцу. На Сомборској учитељској школи изнеђу 18 стипендијских места било је девет упражњених. Ове су добили најбоље квалификовани и сиромашни просители: Ђорђе Богосављевић из Панчева, Милорад Дамитријевић из Банатског Брестовца, Милутин Ђурић из Црвене Цркве, Петар Окановић из Дивоша, Божидар Павковић из Вршца, Душан Ђурић из Земуна, Милан Вртупски из Старога Сивца — и приправнице Зорка Бошковићева из Пошинаца и Зорка Ђурчићева из Новог Сада.

На Горњокарловачкој учитељској школи раздато је 12 употребљених стипендија.

За стипендију Ражину у српској учитељској школи Сомборској једини проситељ Јоврем Милошевић приправник III разреда препоручен је у смислу завештања високом кр. угарском Министарству за богочаст и јавну наставу.

Усљед поднесака Е. III. Одбора Темишварског о изборима учитеља наређено је, да се издаду декрети следећима: Анастасији Антонијевићевој за учитељицу у Ђали; Васи Замуровићу за учитеља у Т. Хеђешу; Павлу Борјановићу за учитеља у Тиса Сент Миклошу.

Умировљење Андрије Мирковића учитеља Карловачког с мировином од 400 фор. по извештају Арх. Школ. Одбора узето је на знање.

Усљед пријаве пречастне Епархијске Управе у Пакрацу, да је г. Ваљф државни школ. надзорник у Беловару забранио у српској вероисповедној школи Беловарској српски буквар и читанке (издање Новосадско), поднешена је представка вис. кр. хрв. слав. земаљској Влади у Загребу, да се књиге буквар и читанке, што се у срб. вероисповедним школама по одобрењу овог Савета употребљују, као и све остале српске од Школског Савета до сада одобрене школске књиге — и од стране поменуте високе Владе за школске књиге у вероисповедним школама у Троједној краљевини дозволе — и тога ради поднети се имају реченој високој земаљској власти све до сада одобрене српске књиге, што се у пределу Хрватске и Славоније у вероисповедним српским школама употребљују.

Осим ових претресани су и решени у овој седници још многи други предмети од мање важности.

В.

О ПРОСТИЈЕМ ОСТВАРЕЊУ ПЕДАГОШКЕ ИДЕЈЕ.

(Свршетак.*)

Утицај школе на правац и образовање времена није тако непосредан и безуслован, као што га редовно узимају у изван педагошким круговима. Она има до душе најчистије намере и труди се без престанка, да пронађе најбоља средства за подизање само можда могућних циљи; али она има само са недораслима посла, њени плодови сазревају тек у будућности. За садашњост има она само ограничену моћ; њен задатак је да чува, да кућа и живот не угуше и збришу ово, што је она постигла. Помаже ли њој зар, што васпитава к истини, кад и у различитим односајима живота изгледа, као да су лаж и превара санкцијонисани? — Ако се васпитање јавног и породичног живота не придружи органички васпитању школе, то се ученици врло брзо привикну мислима, да су у другим односајима и друга начела меродавна, њино понашање изван школе биће другчије, него у њој; школско васпитање не ће дотицати школску годину,

*) Види „Школ. Лист“ од 1889.

често ни школске просторије. У овоме ваља тражити најглавнији узрок појавама, да у нашим данима има доста основа кудити понашање омладине, која је у школи одрасла. У ствари омладини недостаје чешће добровољна подчињеност ауторитету одраслих, недостаје пијетет спрам оних, којима је по природном закону обвезана захвалношћу, послушношћу и поштовањем, недостаје врло често слободна склоност науци и духовна снага за образовање. Али површност и фразе, које хоће против свачег да говоре, на пиак не разумеју врлину никакве ствари, страст са наслађом и весељем, која се особитом наклоношћу предусрета, навике и уживања, за које је тек зрелије доба опуномоћено, карактеризира данашњу омладину. Може ли пак друкчије бити? У омладини огледа се дух времена, а кад о в а тежиште живота утврђује на његовој м а т е р и ј а л н о ј страни, може ли се очекивати, да буде м о р а л н а? Ако је одрасла генерација прекинула са пређашњим посматрањима и обичајима, са досадањим правилима и формама, како их може сачувати онај род, ш т о ћ е п о с л е д о ћ и? Ми се баш сада налазимо у стању развитка новог начина нашег духовног живота. А кад се у дрвету стари живот опет пробуди, онда ће и оно терати снажније у својим младим гранама.

Па пиак — зар школа није чедо времена? Зар се не клања и она материјалному? Не може се затајити, да ће се њој у опште пребацити, што она култивира з н а њ е о трошку унутарње прераде научног материјала, о трошку телесног и духовног, природи сходног развитка ученикова. Истина је: данашњим даном предаје се и учи напредно много сразмерно пређашњем времену. Скоро изгледа, да је и народној школи постала сврха само наука, што пак по педагошкој увиђавности сме бити случај само у ограниченој мери. И на њу не пада обилност научног материјала и покушава, да је избаци из њеног правог колосека. Она може бити и науци и у њеном делу правична, а да би од својих учевних материјала што год изоставила, но пиак се мора признати, да са умножењем научног материјала никако се несу развиле у детету духовне способности. Па пиак мора школа у свој наставни план узети основе свих научних грана, које нас приводе разумевању живота, што нас окружује; јер школа мора да спреми ученике за живот. У онима временима, у којима је била готово једина метода наставе памћењу сходно вежбање, опасношћу би претило тако брзо умножење научног материјала, јер су памћењу већ од природе постављене уске границе. Али педагогија, која расађује, припознаје данашњим даном као своју задаћу: д а п р о н а ђ е с т а л н а н а ч е л а, п о к о ј и м а м о ж е у п о т р е б љ а в а т и н а у ч н и м а т е р и ј а л н а ш е г а в р е м е н а с х о д н о н а р о д н о ј ш к о л и, а н е ш к о д и ш т е д љ и в о м п о с т у п а њ у с а д е ч и ј и м д у х о в н и м и т е л е с н и м с п о с о б н о с т и м а з а р а д. Треба и у изван педагошким круговима да створе себи здрава мнења о истој задаћи и способности за рад народне школе и дечије природе. До душе често се тужимо и овде на претоварене школе, које тобоже не потребује доказа, а чешће не радимо ништа, него се увек стављају нова изискивања од школе, а

оптерећујемо своју децу осим школског времена са новим научним теретима и приватним часовима, на изискујемо од њих и помоћи. Ово се разјашњује са правцем времена. Њему лежи идеал образовања омладине у могућно широј и директној припреми за практични живот и у изучавању оног научног материјала, који то изискује у опште од свих сталежа. Количина истога је пак остављена субјективном расуђивању и расте нехотице са научним материјалом садашњости.

Већ је са различитих страна изговорено мњење, да из наставног плана народне школе не сме изостати наука о народној ношприврели и здрављу, законословље и сличне дисциплине. Али учење за живот разумева се и у материјалном смислу. Ако школа не сме наћи своју главну задаћу у овом правцу, у толико мање сме себе ставити у службу какве владајуће политичне странке. Она има да сматра у детету будућег човека и да оснује његов унутарњи живот по начину достојног човека, док међу тим буди и јачи духовне снаге, које спавају. Она има хармонично да образује детињи дух, али га не сме сматрати никад као магазин, у који треба да се смести, што је више могуће, научног блага за каснију употребу. Што се у народној школи учи, мора имати своју директну сврху и у садашњости, оно мора као средство да утиче на интелектуално, морално и религиозно образовање будуће генерације, полажући темељ; само у тој мери, у којој је школа подигла своју цељ, дела она благотворно на будућност. Наука је подложена закону прошлости, као све материјално, али снага остаје и показује се касније у свима одношајима живота, уједно и у његовој практичној страни. — Треба се привикнути и на мисли, да детињство има и за себе неко право и неку сврху и да децу не треба само у том обзиру гледати, него шта треба да буду. Она стоје својим целим мишљењем само у садашњости, а њихови васпитачи треба у њима да познају само упутство за будућност и с њима са овога гледишта да поступају. У нашем добу укидају деци врло често право, да деца буду. Слободно кретање, веселост и безбрижност је за њих природни закон, а по што школа у нашем времену узима дете више, него пре у озбиљно делање и строго неговање, то је данас већа дужност родитеља и васпитача, да прибаве његово право изван школског времена. И то припада природи сходном развијању детета и само тако развијање даје нам наду, да ће бити снажни, изнутра здрави плодови у будућности.

„Добро је свако стање, које је природно и разумно“ — али се догађа још страшно много у човечијем животу противно природи, на име у одношају према његовом духовном развитку. Јер висок степен образовања припада познавању духовног закона, а чешће још виши степен самоодрицања безобзирном придружењу познатим законима. За то је ток човечијег духовног развијања тако лагано, тако често претресен. Али у величини и целини ипак се напред корача — и ако кад год будемо имали узрока ма и за време да се тужи-

но на узнемиривање постојаног напретка, но никад нека се не уздрма у нама веровање,

„Веровање у могућност облагорођења човечијег рода."

Песталоције.

С немачког. Превео: **Мита Ст. Клицин**, учитељ.

ИЗВЕШТАЈ

о српско-народним вероисповедним школама стаpo-бечејским за 188⁸/₉ шк. годину.

Други дан Духова, т. ј. 29. Маја 1889. од 8—10 часова пре подне одржан је испит из науке вере и српског језика са оном српском децом, која местне туђинске школе походе. — Ученике је настављао госп. Младен Поповић, учитељ. Школу и предавање походило је 19 деце и то: 13 мушких и 6 женских; на испиту пак беше присутно 4 мушких и 4 женских, снега 8 ученика. — Успех је био д о в о љ а н. — Овде имам приметити, да ме успех није у оној мери задовољно, како би се то од ове деце очекивати имало, пошто су то деца она, која су већ IV., V. и VI. разред свршила, те су исто већ једном већим делом и учила, а са обзиром пак на ту околност, да су то још и она деца, која више школе и заводе походити намеравају и којој би пространије знање у овим предметима врло нужно било, што би свакојако наставник дотичне школе на уму имати требао.

Сутра дан 30. Маја заказан је био за после подне испит у повторним школама. — У мушкој повторној школи предавао је учитељ г. Јов. Мих. — Ученика је било уписано 36. — У женској повторној школи предавао је С. Ж. — Ученица је било уписано 69. — Тако је ове 188⁸/₉ шк. године повторну школу походило 105 ученика. Но поред свега тога, кад се узме број за ову школу способне деце од 290, види се, да је тек нешто јаче преко трећине школу посећивало!! — У погледу пак испита напоменућем, да се исти у мушкој школи није одржао, јер не беше ни ј е д н о дете дошло, према томе није се могао ни успех опредедити. У женској школи беше једно једино дете (Лепосава Јелкић) и с тиме је у присуству најпреч. госп. Јована Бороте испит одржан, но успех се не може по једном детету оценити, јер би по овоме било врло добар.

У погледу ове повторне школе приметио сам мали корак у напред и то како у погледу похађања, тако и у погледу наставе. Но још није онако, као што би желети било и као што то закон и важност саме установе захтева. — Што се испита у овој школи

тиче, примећујем, да би ове ваљало раније одржати и то свакојако до Ускрса (велике недеље), јер дотле и деца у школу редовно долазе, а и пољске радње још нису наступиле, а после све мање, тако, да поред млаког или боље никаквог настојавања око похађања школе од стране местног поглаварства до Духова не долази ни једно дете, — као што нас је и овогодишњи испит о томе најбоље уверио.

У Недељу 4|16. Јуна о. г. после подне одржан је годишњи испит у селишкој школи код учитеља Ст. Перића. — Ученика је било почетком школске године: у I. разреду 5 мушких, 5 женских = 10.; у II. разр. 6 м., 3 ж. = 9; у III. разр. 4 м., 5 ж. = 9, а у IV. разр. 4 м., 4 ж. = 8, свега 36 и то 19 мушких и 17 женских. Остало до краја године: у I. разр. 7 м. (двоје дошло из места), 1 ж. = 8; у II. разр. 5 м., 2 ж. = 7,; у III, разр. 3 м., 4 ж. = 7, а у IV. разр. 4 м., 4 ж. = 8, — свега 30 и то 19 мушких и 11 женских. — Успех је био: из српског читања и језикословља, црквено-словенског читања, мађарског читања и писања, природописа, краснописа и цртања врло добар, а из свију осталих предмета добар.

У уторак 6|18. Јуна пре подне од 8 –12 часова одржан је испит у IV., V. и VI. разреду девојачке школе код учитеља С. Ж. На испиту је председавао као изасланик местног школског одбора за овај испит благор. госп. Мита Радановић адвокат и члан местн. шк. Одбора. — Ученица је било почетком школе: у IV разр 19, у V. разр. 13, а у VI разр. 3. — Свега 35. — Од тих остало до краја године: у IV. разр. 16, у V. разр. 9, а у VI. р. 3. — Свега 28 ученица. — Успех је по гласу белешке, вођене од госп. повереника, био из свију предмета врло добар, а само из цртања добар. — Из ручног рада и кућарства показала је учитељица Марија Жекићка врло добар и леп успех.

Тог истог дана по подне беше испит у V. и VI разреду мушке школе код учитеља госп. Јов. Чиплића. — Ученика је било уписано у V. разреду 26, а у VI. разр. 8, — свега 34. — Остало до краја године: у V. разр. 21, а у VI. р. 4., свега 25. — Успех је био из свију предмета осим цртања и гимнастике врло добар, а из поменута два предмета добар.

У Среду 7|19. о. м. пре подне држан је испит у I. и II. разреду средишње мушке школе. Учитељ је госп. Милан Кириловић. Ученика је било у I. разреду уписано 41, а у II. разр 23, — свега 54. — Од тих остало до краја у I. разр. 26, а у II. разр. 23, — свега 49. — Успех — изузев цртање и појање с певањем — беше врло добар, а из горенизузета два предмета добар.

Исти дан по подне обављен је испит у I., II. и III. разреду женске школе. Наставница је ђа Катица Јелчић — Освалдова. Деце беше почетком школе: у I. разреду 35, у II. разр. 26, а у III. р. 49, свега 10. — Од тих је остало до краја школске године: у I. разр. 3; у II. разр. 26; у III. разр. 41; — свега 99 ученица. — Успех беше врло добар, изузев писмени рачун, кра-

сношие, цртање и појање са певањем, из којих се показао добар успех. — У ручном раду по мњењу чланица „Просветне задруге Српкиња“ постигнут је такође врло добар успех.

У Четвртак 8|20. Јуна био је годишњи испит у III. и IV. разреду средишње мушке школе. Учитељ је госп. Јов. Михајловић. — Ученика је било почетком школе уписаних: у III разр. 53, а у IV. разр. 35, — свега 88; на крају године остало: у III. разр. 32, а у IV. разр. 50, — свега 82. Успех са изузетком црквено-словенског читања, краснописа, цртања и појања с певањем био је врло добар, дочим је из горенаведених предмета добар.

Овога дана по подне држан је испит у доњо—предградској мешовитој школи у I. и II. разреду код учитеља год. Мл. Поповића. — Деце се уписало почетком године — и то: у I. разред 48 мушких, 21 женско = 69; у II. разр. 21 м. 16 ж. = 37, — свега 106 и то 69 мушких и 37 женских. — До краја године остало: у I. разр. 40 м. 17 ж. = 57; у II. разр. 21 м. 15 ж. = 36, у оба разреда 61 м. и 32, ж. укупно 93. деце. — Успех: из верона уке, српског читања са II разр. мађарског читања и писања, природних наука, земљописа, писања с I. разредом и цртања врло добар, а из српског читања са I разр. декламовања, црквено-словенског читања, рачуна умног и писменог, краснописа са II. разредом, појања са певањем и гимнастике добар.

У Петак 9|31. Јуна до подне био је испит у I. и II. разреду мешовите ковинско предградске школе код госп. Паје Дамјановића, учитеља. — Ученика је било у почетку: у I. разреду 32 м. 18 ж. = 50; у II. разр. 14 м. 10 ж. = 24. свега у оба разреда 46. м. 28 ж. укупно 74 деце. — При крају године било: у I. разр. 26 м. 14 ж. = 40; у II. разр. 14 м. 10 ж. = 24. — свега 40 м. 24 ж. заједно 64 ученика. — У другом течају придошло још 6. деце, која су узета као нередовни ученици, с тима беше 70. — Успех: из свију предмета осим четир врло добар, а из декламовања, писменог рачуна, краснописа и појања с певањем добар.

Што се дакле успеха у свима овдашњим српско-вероисповедним школама тиче, он је такови, какови се само пожелети може, што се свакојако у признање ревности и труда господе учитеља и госпођа учитељица уписати има, што српско црквеној општини на велику корист, а поменутим трудбеницима на похвалу служи.

Не могу и не ћу прећутати и ту околност, да би у по некојим школама и сјајнији успех бити могао, да ове нису прекобројно децом оптерећене. Тако н. пр. код ње учитељице у I., II. и III. разреду женске школе има 110 ученица; у доњо-предградском мешовитом I. и II. разреду 106 ученика, а у III. и IV. средишњем мушком разреду 88 ученика. Ово су све бројеви деце, који рад учитељски јако отежавају, а противе се и самом законском наређењу, по коме на једног учитеља не би смело доћи више од 60. највише 80 деце. — С тога, како у интересу напретка школе, тако и удовлетворењу закона, следећи је предлог славном местном Школском Одбору поднесен: Да се још једна школа у месту створи и то са оваким даљим распоређењем: та нова школа имала би се отворити у

дољно-варошком предграђу и то у среди између средишње и садашње дољно-предградске школе; у ову би се имао сместити II и III. разред, а то отуда, што би се из садашње дољно-предградске школе узео II. разред и овде сместио, а III. разр., који је из исте школе у средиште прелазио, остао би у тој новој школи као III. паралелни разред; тим би се знатно олакшало средишњем III. разр., у који би се онда стицала деца само из средишњег и ковинско-предградског II разреда.

Што се тиче женског I., II. и III. разреда, овде би се могло само тако помоћи, кад би се I. разред одузео и са мушким I. разредом — као и у предграђима — спојио; тако би остао онда само II. и III. женски разред, који би иначе око и преко 70 ученица бројао, али су тек два разреда у место три.

Овим би се начином по мом мњењу учинило то, да би се с једне стране одредби законито одговорило, с друге пак стране знатно би се напретку школе и успеху у њој приномогло, а на послетку и здравственим околностима дечијим благотворно би послужило.

Што се похађања школе тиче, то и ове, као и прошле године, са болом у души констатовати морам, да оно није ни мало боље од прошле године; јер — кад се узме, да за свакидашњу школу има уписано 863 деце и то 438 мушких и 430 женских, а у школу се почетком године уписало 312 мушких и 227 женских, свега 539 деце, онда се види, да само две трећине у школу завире, а више него трећина, или 329 деце никако школе и не види. На још кад се узме, да и од ове две трећине не доврше сви школску годину, него је у течају године многи напусте, онда изиђи, да тек и више преко половине школу доврши! — Ово су заиста врло жалосни знаци по свест појединих родитеља с једне, а по немар полиг. власти с друге стране.

Остаје ми још, да на споменем, да је у Петак 9|21. Јуна после подне одржан испит из појања и то прво из потаног, како теоретичног, тако и практичног, који је на подпуно задовољство испао, што ликовођи госп. Антонију Освалду на похвалу служити може. — За тим је био испит из обичног складног појања са свом школском децом, које је предавао учитељ г. М К. — Овде се приметити могло, да дотични г. наставник није извео све оно, што беше наставним планом обележено, јер на захтевање, да деца одпоју један светитељски кондак, одговорено је, да ова нису учила, то је по његовом изразу његова ствар (т. ј. истог наставника). Усљед оваке изјаве није се могла никаква оцена изрећи.

У Старом Бечеју 10|22. Јула 1889. године.

Стеван Жекић,
учитељ и местних срп. вероис. школа управитељ.

ДОПИСИ.

Велики Радинци, 14. јануара 1890.

Свуда и на сваком месту, где год се српска реч чује, достојно се слави први српски просветитељ св. Сава. Па и у овом нашем малом, али чисто српском сеоцету прослављена је успомена првог оснивача српске школе и првог архипастира св. Саве.

Овом узвишеном светковином показао је овај народ овде, да је Србин, да српским духом дише и да уме ценити своје великане, који су цео свој живот, за спас и благостање народа свога жртвовали.

До године 1863. није се на тај дан у школској згради водица светила, нити резао колач, — тек од то доба почео се и овде прослављати дан св. Саве водоосвећењем, резањем колача и појањем светосавске песме.

Ову свечаност и леп обичај српски увео је тадањи учитељ г. Ристивој Вукићевић — Сомборац (син покојног Марка Вукићевића), а са овим лепим обичајем завео је још и тај, да се том приликом прилаже новац на школу, који се стављао у школску благајницу. Када је ова школа комуналном постала, пренешен је исти новац у црквену благајну као црквено добро.

После њега радо су наследници му прихватили тај лепи обичај, који се и ове године обдржао.

Радост и милина огледаше се на сваком српском челу, кад звона зазвоните, а прангије запуцаше, давајући знак, да се са светог литургије полази са литијом у школску зграду. Из небројено српских груди хорно се тропар светитељу: „Православља наставниче“, а побожно и од природе смерно понашање нашег пречасног пароха г. Ђорђа Коларовића увеличаваше овај чин.

По водоосвећењу и резању колача краснословили су ученици и ученице, (које до данас не беше уобичајено — и то: „Дижимо школе“ од З. Ј. Ј. — Милорад Сувајдић; „За што смо Срби?“ од Исидора Ћирића — Зорка Аларгић; „Свети Сава“ из народних песама — Латинка Вукадиновића и „Сирт св. Саве“ од Милорада Шимића — Душан Живановић.

Краснословљачи су таком пријазношћу и слободом красословили, да су изненадили све присутне, који су их са сузним очима слушали, кличући: Живела Србија! . . . За тим сам говорио о животу, раду и заслугама св. Саве, метнувши на срце сваком брату Србину и сестри Српкињи, да следују — у колико је могуће — стопама св. Саве, да љубе и подпомажу цркву и школу, да деца својој до полаза у школу уседе у младалачке им груди леп пример побожности и смерности, послушности и слоге и да их после редовно шаљу у школу, где ће учитељ на већ добро почетом темељу науку наставити и ширити. Тако васпитавајући своју младјану узданицу, бићемо достојни потомци св. Саве и дичних нам прадедова, који су нам очували и у аманет предали дично име српско, језик и веру. Тада ће нам доиста школа напредовати и цветати и у духу

данашњег времена са осталим европским народима упоредо просветом корачати. — За овим се појала светосавска песма: „Возликнем љубовију," а кољиво се делило међу народом и ученицима.

Народ се из школе разишао пун весеља, радости и усхићења. Тога дана свакоме си могáо видети ведро чело и на лицу пријатан осмејак.

Скромна намера ми је; до године на сам празник св. Саве по подне у школској дворани „ђачку беседу" завести, на којој ће се декламовати, појати и певати. Новац, који се буде добио, имао би се употребити на издржавање сиротих ученика, или на предплату дечијих листова.

Дај, Боже, да влада здравље и слога, па ће бити и тога!

Стеван В. Вујадиновић,
учитељ.

Светосавска свечаност у Тешњу. Дана 14. Јануара о. г. као на дан првог српског просветитеља и учитеља и првог оснивача православне српске вероисповедне школе — прослависмо и ове године на свечан начин, како само Срби могу тај дан прослављати и сећати се оног, који им је школу основао и отворио пут ка бољој будућности.

Тај дан обдржана је у цркви покрова Матере Божије свечана служба у 8 сати из јутра, којој је присуствовао многи народ (око 400 душа). Св. службу служила су два свештеника у одсутству најпречастнијег господина проте Теодора Илића поклоника гроба Господњег и то син протин Ј. В. Илић и парох Угодновачки г. Михаило Миловановић. За време свете литургије стајао је на сред цркве сто, на коме је било кољиво у спомен и славу св. Саве и у њему усађена свећа воштаница. Ово кољиво је приредила црквена општина, јер овде и црква слави. После заамвонске молитве отпоје ученици тропар св. Саве и кондак, а за тим је отац Јово очитао молитву над кољивом, осветио га и прелио вином. После очитане молитве уз звоњење звона и појање светосавског тропара крене се сав присутни народ у школу, која се у црквеној башти налази; у школи је отац Јово осветио водицу и благословио учиниште, а после освећења водице деца су декламовала згодне декламације и то: „Има ли где год Србина права. „Љубите се, браћо"! „Пут школи". Пред иконом св. Саве „Слога". „Наука" Присутни са радошћу слушали су дечије говоре, а гдекојима су од радости и сузе потекле — особито, кад је говерена прва декламација.

После декламације приступали су верни хришћани и целивали икону св. Саве и часни крст и раздавано им је кољиво и тако се сврши ова свечаност и разиђоше се сви својим кућама. Тога дана у вече је приређивачки одбор под председништвом овдашњег млађег трговца Пере М. Дучића приредио св. савску беседу у школској дворани у корист школског фонда, а под хороводством свог учитеља. Још за дана почели су гости долазити и то из Маглаја, Прњавора и Добоја. У пола осам сати, кад се први део беседе отпочео, укусно окићена школска дворана душком је пуна била, тако,

да су се многи и кући вратили, јер нису могли места у дворани добити. Беседа је сјајно испала, на опште задовољство присутних. Пуним правом може се рећи да Тешањ није давно тако сјајне забаве видео. У томе се види, да Срби Тешањци теже за напретком и просветом, јер су основали и школски фонд, о коме ћу други пут опширније реч повести, јер је вредно, да се зна, шта може слога да учини.

Живели честити Тешањци! **Алекса.**

Школске вести.

Учитељска школа у Осеку. Као што хрватски листови јављају, ове јесени отвориће се учитељска школа у Осеку и то одржавном трошку; само ће нуждне просторије за ову школу дати град Осек.

Учитељска скупштина. Високи Школски Савет у седници својој од 28. Нов. 1889. дозволио је и наредио, да се учитељска скупштина четврти и пети дан Светле недеље т. ј. 4. и 5. Априла ове године у Старом Бечеју држи и за повереника својега на тој скупштини изаслао је заменика гл. школ. референта. Предмети, који ће се на овој скупштини расправљати, јесу: Предлози за наставни план, који ће се у следећем броју Школ. Листа штампати; за школске књиге и учила у основној народној школи и предлози о устројству забавишта и хуманитарних завода. Отлични наш и родољубиви стручњак г. Радивој Поповић учитељ и управитељ завода за глухонеме заготовио је већ предлог за оснивање хуманитарних завода. Упозоравамо и осталу господу учитеље и учитељске зборове, да што пре учитељском збору у Сомбору доставе своје жеље у погледу наставног плана и учила, како би се за времена могао згодан предлог за учитељску скупштину саставити.

Српска црквена општина у Земуну у својој ред. седници од 12. Дец. 1889. одустала је од свог закључка, донешеног 1887. године, у ствари оснивања српске више девојачке школе — са разлога тога, што је принуђена свој школски фонд на издржавање основних српских вероисповедних школа употребити, пошто је поглаварство града Земуна обуставило плаћање срб. нар. учитеља из градске благајне и вис. хрв. земаљска Влада тај је закључак потврдила са изјавом, да се у смислу кр. Уредбе за српске нар. школе од 1872. црквене општине за издржавање својих конфесионалних школа у првој линији старати имају, ако такове школе задржати желе.

НЕКРОЛОГ.

Живојин Лубен управљајући учитељ српске школе у Голубинци после кратког боловања, добивеног о божићним празницима од назеба, преселио се у вечност 3. Јануара у 40. години живота свог, оставивши после себе неутешну удовицу, два малена сина и четири кћери, од којих је најстарија Вукосава отлична приправница II. разреда у Сомбору. Покојник је рођен у Бешки 1850. године, свршио је нижу гимназију у Карловци, а учитељску школу 1870. године у Сомбору и послужио је роду српском 20 година као вредан учитељ у Шиду, Сланкамену, Бешки и у последње време у Голубинци. Бог му дао вечно блаженство!

Павле Дамјановић стари учитељ у Тарди преселио се у вечност 15. Јануара, а сахрањен је следећега дана. Покојник је рођен у Болману 1820. године 16. Јануара, дакле у исти дан, у који је ове године после седамдесетогодишњег трудног живота свог сахрањен.

Учитељску школу свршио је у Сомбору 1840., за тим је служио као учитељ у Болману 6 година, а од године 1846 до смрти одправљао је дужности учитељске у Тарди верно и савесно служећи школи и цркви пуних 47 година.

Покрај своје учитељске дужности радо се бавио воћарством и обучавао је одраслију младеж воћарству. У Тарди скоро нема куће, у којој не би било воћака руком његовом облагорођених. Премда је малену плату имао, ипак је приход од проданих воћака на лабљењске књиге и учениог прибора за сиромашну децу школску обраћао. Као добар родитељ школовао је свог јединца сина Светозара, садашњега управитеља сриг. више девојачке школе у Панчеву, осим којега оставио је још неудомљене ћерке. Нека је вечан покој овом многогодишњем трудбенику у школи српској!

Филип Шпадијер свештеник и парох у Прхову у Срему, а пре тога српски народни учитељ, изврстан родољуб и песник, упокојио се 12. Јануара о. г. Покојник је син протопопа негда Четињског, а садашњег пароха Угриновачког Јована Шпадијера, који се за своје младости здједно са Радом Петровићем потоњим митрополитом песнником владиком Петром II. учио у Светога Петра Црногорског. Филип је рођен на Цетињу 1844. Као свршени богослов полазио је $18^{70}/_{71}$ учитељску школу Сомборску и оспособљен је за учитеља. Учитељску службу вршио је у Сарајеву 10 година, за тим се пратио у Срем и ту је неко време у Петровчићу одправљао звање народног учитеља, а 1881. рукоположен је за свештеника. Покојник је још у младости својој као ђак и приправник почео делати на књижевном пољу, у песмама славећи јуначка дела својих земљака, дичних синова слободне Црне Горе.

Бошко Коњовић једини син вредног учитеља српског у Бачком Брестовцу, ученик трговачке академије, преминуо је у цвету младости своје 18. Јануара о. г. у Брестовцу. Бог милостиви нека утеши ојађеног отца за једином сином и уздапицом својом!

РАЗНО.

Дарови школама и учитељима. Његово Високопреосвештенство Г. Василијан Петровић епископ бачки и администратор српске митрополије изволио је предплатити на Школски Лист за ову годину за следеће српске вероисповедне школе: у Ср. Карловци, за женске основне школе у Беочину и у Черевићу, за школе у Бајши, Бају, Бођану, Кисачу, Гложању, Чебу, Дероњи, за салашке школе на Клиси у Новом Саду и у Обзиру у Сомбору и на последку за приправника Јулија Сиониоса. Његова Преузвишеност Г. Арсеније Стојковић епископ будимски имао је милост предплатити за Школски Лист за ову годину за школе српске у Збегу код Сент-Андрије и у Новом Сент Ивану. Његово Високопреосвештенство Г. Теофан Живковић епископ горњокарловачки изволио је предплатити Школски Лист за српске вероисповедне школе у Костајници и Дубици.

Високопречастни Г. Мирон Николић архимандрит и потврђени епископ Пакрачки изволио је предплатити за школе у Капелни, Сухомлаки и у Липову. Благородни г. Максим Лудајић кр. судац у Срб. Ковину осим листа, што за себе држи, изволио је предплату послати за два приправника Светислава Павковића и Светозара Суботића.

Господин Јован Димовић учитељ у Тријесту осим листа, што за себе држи, изволио је предплатити Школски Лист за српску вероисповедну школу у Пероју у Истрији. Пресветли господин Никола Михајловић умировљени председник кр. највишег суда предплатио је за српску школу у Кашељубу.

Благородни г. др. Петар Стојковић председник читаонице сомборске и велеповедник предплатио је Школски Лист за школу српску у Чипу на острову Чепељком.

Благородни г. Павао пком Еремић члан саборског одбора и председник в. кикиндске штедионице изволио је послати за српске школе у Чоки,

Краљевцу код Рекаша, Соки, Гаду и за учитеља Стапка Љубића у Босанском Новоме.

Јавна захвала.

Дичва породица Марије, Николе и Љубе Вујатовић из Петриње даровала је два велика комада платна на рубине (кошуље) и неколико мараме за женску децу, сиромашним ђацима наше Брђанске и Дрљачке школе. Дар је тај нашим ђацима, на броју њих 23, на први дан божића после свете литургије пред многобројним народом подељен, а породици Вујатовића на дару захваљено. Бог нек поживи такве српске породице, као што је Вујатовићева, кад божићне празднике тако хришћански проведоше, а децу нашу обрадоваше. — Бог и њи обрадовао здрављем и сваком од Бога срећом, а од нас у име наше школске деце срдачна им хвала!

У Брђани 1. Јануара 1890. — Дане Срдић, учитељ. Павао Пајић с. р. парох. Родољуб Пајић с. р. администр. Четрковачки.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се учитељ на српској вероисповедној школи у Рудни у жуп. Торонталској. Плата је 400 фр. уњизане 4 јанца земље и једне велике баште (ово од 1. окт. о. г.), стан и 15 фр. у име огрева, а 20 фр. у име пероводства. Молбенице се имају до 1. Марта о. г. по нашем местном школском одбору у Рудни поднети.

У маленом селу Бођану у Бачкој тражи се учитељ на српској вероисповедној школи. Плата је 50 фор. у новцу, један и по фртаљ оране земље, на коју учитељ порез плаћа и слободан стан са две собе, кујном и баштом. Молбенице се имају до 28. Фебруара поднети преч. г. Платону Стојачковићу игуману манастира Бођана и председнику школ одбора (Bogyán, per Bács.)

ИСПРАВАК.

У прошлом броју између више мањих погрешака поткрале су се и ове: на стр. 10. у четвртом ставу стоји: али је у помоћи њега, а треба: у почетку лета био оболео, њега и т. д. На стр. 13. у другом ставу место: Тихомиља Ђурићева треба: Грујичића. На стр. 16. под: „Разна“ у место: Женику и невести желимо — треба да стоји: желимо . . . исто се овим исправља.

Дужници „Школскога Листа“ од прошлих и од ове године, који се још до сад нису својој дужности одазвали, позивају се, да то у што краћем року учине.

У Сомбору 15. Фебруара 1890.

Администрација „ШКОЛСКОГ ЛИСТА.“

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија А. Мужика у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору 15. Марта 1890. Год. XXII.

ПРЕДЛОГ О УРЕЂЕЊУ ХУМАНИТАРНИХ ЗАВОДА.

Извео: РАДИВОЈ ПОПОВИЋ.

I

Опште одредбе.

§ 1.

Задатак или циљ ових завода је, да благодатно утичу на своје питомце (глухо-неме, слепе, слабоумне), да би постали ваљани грађани и корисни чланови човечанског друштва.

§ 2.

Учевни предмети су као у четир — односно шесто-разредној основној школи. Осим ових долази у глухонемим заводима још настава у артикулисању, а певање и страни језици отпадају.

У заводима за слепе пак певање остаје, а уз то долази и свирка (гласовир, виолина), а цртање изостаје.

§ 3.

Наставни језик је српски. У заводима за слепе предају се и уобичајени страни језици, до чим у глухонемим заводима се исти на захтевање родитеља ван школских часова уз награду могу предавати.

§ 4.

Потпун завод састоји се из 8 разреда. У I. разреду, који има 2 одељења, имају бити 2 учитеља, а број деце на једног учитеља је највише 15. — У заводима за слепе је број деце на једног учитеља 40.

§ 5.

Настава у овим заводима није бесплатна, по што су исти интернати, те тако целокупно издржавање једног ученика стаје месечно... фор. а вр., која се свота у напред уплаћује.

§ 6.

Заводи се издржавају сопственим приходом уз приномоћ нар. фонда, срп. манастира, већих градских општина и разних родољубних фундација.

Наставничко особље тих завода награђује се равно оном, као што је по страни такови заводи.

§ 7.

Распуст, шк. година и течаји као и у другим школама.

§ 8.

Намештање учитељског особља бива путем за то одређене власти. У приватним заводима чини то управитељ завода уз саопштење власти, по принешеном стручном изображењу компетента.

§ 9.

Компетенат има бар с добрим успехом положити испит учит. оспособљења на учитељској школи, те по том бар годину дана на ком глухонемом заводу немачког система специјалну наставу пратити и извод о свом стручном оспособљењу имати.

II.

Предспрема и пријем.

§ 10.

Ова може да буде приватна или у основној школи вежбањем само у механичном писању, цртању и рачуну.

§ 11.

Прима се у завод навршеном 6 год. узраста. Примање бива код дотичног управитеља уз крштено писмо и лечничку сведоџбу. Ако је питомац био већ у ком заводу, то и последњу школску сведоџбу има поднети. Жели ли у виши 2—8 разред прећи, тад пред управитељем и 2 учитеља на заводу испит полаже.

§ 12.

Управа примање у завод уобичајеним начином објави. Течајем шк. године прима се у завод само учит. конференцијом.

Ванредни питомци се у засебним награђеним часовима обучавају.

III.

Настава.

а) Наставни план.

§ 13.

Наставни план овакових завода са осмогодишњим течајем одговара оном у шесторазредној школи. У осталом зависи овај од индивидуалности питомаца.

§ 14.

Старославенским језиком настављају се питомци глухонемих завода само у молитвама, а литургија им се има само разјашњавати.

Певање се овде никако не предузима. — Најглавнији предмет на овим заводима је настава о артикул. гласова. (Artikul. Unterricht.)

б) Распоред часова.

§ 15

Распоред часова одређује учит. конференција. Број часова и седмични одмор као и у другим школама. После 2 часа наставе наступа пауза од 15 минута, која се између завршног и идућег часа поделити има. Ако има у ком разреду ученика разне вероисповести, то нека се часови религије, колико је можно, као завршни узму.

в) Метода и књиге.

§ 16.

Предавање има бити строго елементарно. Пошто глухо-нема деца имају само представе, то им се појмови о свему очигледно представе. Појмови се испрва узимају из најближе околине и постепено се рашрирују. Учевно градиво има учитељ по свршетку часа у прегледу предузети и често све опетовати, те, колико је могуће, мимику потискивати и на гласовни говор упућивати.

Код слепих се настава не разликује много од оне у осн. школи, само ови читају засебне, пупчастим писменима штампане књиге, у оскудици вида, пипањем. Пишу пак готовим у орманчићу редом сложеним писменима од игала заготовљенима. Хартију, на којој пишу, ставе под известан апарат, те по њој боду писмена.

§ 17.

Избор књига и учила одређује учит. особље уз знање и потврду предпостављене школске власти.

г) Учевна средства.

§ 18.

Завод има добро бити снабдевен с потребним разноврсним училима. Ученици се изводе и на поље и по граду под надзором учитеља, да виде научне збирке, индустр. производе, пољоделска добра и послове.

§ 19.

Врховни надзор над училима припада управитељу. Учила у појединим разредима надзирава дотични разредни старешина. Цртање, писање и гимнастику дотични стручњак.

С библиотеком рукује библиотекар, а непосредан надзор над општим училима подели управитељ чувару.

Чувар води специјалан инвентар о њему у надзор предатим училима и ако је нужно, да се још што набави, стави дотичном стручњаку предлоге, који се по налогу управитеља изврше.

При уређивању и набави књига за библиотеку узима се у обзир потреба учитеља и ученика. Набављају се дакле нарочито књиге за стручно усавршење учитеља и разграђивање знања ученика.

Библиотекар води дакле каталог и брине се за набавку, у вези поделу књига на учитеље и ученике. Предузима сваке године инвентуру библиотеке, а уз потребу добије и помагача.

§ 20.

Уз завод постоји и велики врт за вежбање ученика, а употребу завода и управитеља.

IV.

Питомци.

Школска дисциплина.

§ 21.

У погледу ове важи исто, што и за основне — односно грађанске — школе.

§ 22.

Под надзором једног учитеља похађају ученици свету литургију сваке недеље и празника.

§ 23.

Нужне књиге, прибори и учила добије сваки питомац у самом заводу.

§ 24.

Долазак и одлазак родитеља не пречи питомца, да изостане од шк. часа.

§ 25.

Пре свршетка шк. године не може се завод својевољно оставити. Пре тог имају родитељи то на 3 месеца у напред управитељу објавити.

§ 26.

Испити се држе свршетком школске године пред испитном комисијом и јавни су. Суботом од 10—11 сахата пре подне отворен је завод за посете.

§ 27.

Ваљани сиромашни ученици могу уживати потпору било државну, народну, општинску или приватну.

Има ли ученик више од 1 недовољне оцене, опетује разред.

(Свршиће се.)

МОЖЕ ЛИ СЕ ОМОГУЋИТИ, ДА СВИ УЧИТЕЉИ СХОДНО СВЕТОМ ПОЗИВУ САВ СВОЈ ЖИВОТ ПОСВЕТЕ ШКОЛИ И ЊЕНОМ УНАПРЕЂЕЊУ И КОЈИМ ЋЕ СЕ НАЧИНОМ ТО ПОСТИЋИ?

— За награду. —

Школа треба човека, који ће бити цео само њој посвећен. *ДИТЕС.*

Учитељ!..

Како ми је скроман тај назив, како ли се мало рекло, а како ипак значи много и премного.

Ма да се вели, да смо у веку цивилизације, ипак још несмо дотерали до потпуна схваћања тога узвишеног имена, те је по духу још — на жалост — и данас покварена времена тај назив и сувише прост, њему тај назив још и данас мало значи, не упуштајући се у дубље размишљање о суштини самога појма.

Но има данас, као што је и свагда било, као што ће и свагда бити људи ширих груди, мужева, који имају шири поглед на свет, који могу друкче: да зароне у испитивање појединих појмова, те износе свету резултате, до којих су дошли.

То су велики умови, који, схваћајући потпуно с једне стране дух времена, а с друге стране потпуно увиђајући извор праве среће народа својега, показују народу својему пута к срећи, пута напретку и показују прстом на праве пријатеље, на које се може народ слободно ослонити.

Ти велики мужеви су свакоме народу показивали на школу, као на извор среће и напретка, а на учитеља — као на најбоља пријатеља.

Зар смо један пут наишли, читајући дела појединих великих умова, како нам се довикује: „У којој држави не ваљају школе, та је држава на путу пропасти.“

А лорд Бројен довикује онима, који игнорују учитељство: „Доћи ће време, када ће учитељи решити: шта да буде од Европе.“

Ако пажљиво читамо историју васпитавања, ту ћемо наћи, да су још стари народи високо ценили школу и учитеља. Тако н. пр.: Индијанци веле: „Човек на земљи има нарочито три особе да поштује: учитеља, оца и матер, учитељ му, веле, даје увиђавности.“

Прво правило религијозног васпитавања у Јевреја гласило је: „Учитеља својега поштуј више — но оца; јер ти он показује пута будућем животу. (Талмуд стр. 27. од Б. Дајча.)

Дакле: стари су народи за закон стављали поштовање учитеља, а данас не само да није тај случај, него се ни из далека не обраћа на учитељство и на школу му онолика пажња, какву заслужује.

Та само да нисмо тако заборавни, а већ кад јесмо, ено је забележено у историји културног развића, ту се јасно може видети: какву су мисију вршили учитељи.

Кад год је требало какво теже дело, дело од већег замашаја извршити, увек су били ту и учитељи.

Па и дан-данас учитељство дела онолико, колико може, а кад би се на њ обратила већа пажња, то би двојином толико радило.

Потреба за опстанак тако је да нас развијена, да су и учитељству крила сломљена, те не може да слободно узлети, а кад би могао смело и хладнокрвно ступати у ту борбу, онда би се видело: ко је учитељ!

Назив је ништав. Не реците! Та зар вести назив није посио и наш Спаситељ, посио га је и св. Сава, први српски просветитељ и учитељ, који је збацио круну царску, па узео тај за многе „ништав“ назив.

Врло много захвата појам „учитељ,“ па и кад се спецификује и онда захвата врло огроман територијум делања.

У главноме се своди учитељев рад на ово: *он сирема, да се с правом и поносом може носити име народа, у којему је дотични поникао; сирема га, да остане достојним чланом људскога друштва.*

То је, што се у првој линији захтева од њега.

У колико је то тежак посао, у толико је племенитији и племенитији и узвишенији и може се с правом сматрати за цело над деловима, — а они пак, којима је у део пао тај свети позив, могу се смерно поносити њиме и трудити се, да што боље одговоре својему светому задатку, који им је Богом одређен.

Но то је, као што рекох, у главноме његов посао; али осим тога, што мора сваки учитељ, да врши, који с већом, који с мањом срећом и успехом, чекају њега много и много других послова ван школе, ван ова уска круга дечија.

Та и учитељ је и човек и православни хришћанин, грађанин, Србин и отац.

У свему мора он бити узор, у свему он мора показати: какав ваља да буде сваки.

Но — махнимо све ово на страну, а задржимо се код школе, у коју је упрьо очи народ, држава.

Кад је тако велика сила школа, кад је она средство за одржавање народа и државе, онда су за цело дужни учитељи, као радници у њој, да према светом позиву сав свој живот посвете школи и њеном унапређењу.

Може ли се то постићи? На то је питање лако дати одговор,

шта више: у самом натпису ове расправе у последњој реченици стоји одговор, али се уједно пита: којим ће се начином то постићи?

Релативно се може одговорити на то питање, али апсолутно не, другим речима: у теорији се да изрећи, али у пракси се не да све извршити.

Како је ово битно питање и за школу и за учитеље, то је у толико више хвалу заслужио учитељски збор у В. Кикинди, који је истакао ту тему.

Да би могао учитељ, као што ваља, у својој школи радити, треба, да је увек добре воље, да је трезвен, да познаје предмет, који ће да предаје, да љубављу предусрета ученике, да их сматра као децу своју, да им њихов моралан, интелектуалан и физичан напредак на срцу лежи.

(Наставиће се.)

НЕКОЛИКО РЕЧИ О РЕПРОДУКОВАЊУ ПОЈМОВА.

Помоћу чула у стању смо примити разне утицаје спољашњег света; надражајем живци доведу утицаје у мозак, који исте прими и свести до знања стави. Кад свест добивен утицај на онај предмет сведе, од којег је потекао, смотрен буде предмет, т. ј.: свесни смо бића предмета, који нам је живце надражио. На овај начин ум нам се богати разноврсним појмовима.

Неизмерна вредност ума огледа се у способности, што је не само кадар хиљадама појмова сачувати, него исте после краћег-дужег времена и репродуковати и то у реду битне везе истих. Често је кадар један појам множину разних појмова поновити, множину, која у органичној вези с њиме стоји, н. пр.: разгледајући слике на изложби, навећем на једну познату слику; не само да се сетим, да сам већ једном видео тој подобну слику, него се сетим дворане, где сам пређашњу слику видео, појединих личности друштва, шта више и разних ситнијих догађаја, који се том приликом тамо десише. Једна слика, па толике успомене!

Очигледно је, да сви ови појмови, којих понављање тако рећи очигледно представише слику пређе поменутих предмета, односно догађаја, који се давно десише, у тесној вези једно с другим стоје. — Посмотримо само поближе.

Видео сам слику предмета, који чини на мене исти утицај ономе, који сам већ примио, кад сам ону прву слику видео; дакле: овом приликом имам посла са сродним утицајима, овима пак сродни надражаји одговарају, овима сродне осетљивости живци, донашање у мозак... али овде нам је нужно мало се позабавити.

Мозак се састоји из небројене множине ћелијица, ове су ћелијице управо ложа нашег знања.*)

Кад помоћу чула примимо утисак, што се пак у надражају живаца састоји, живци, као што смо пређе напоменули, исти надражај у мозак доведу. Од разних ћелијица мозга једна буде погођена, прими утисак и учини га својом својином, на које свест тако рећи удари печат узимања на знање. У колико пак поменута ћелијица представља духовну слику предмета, опак се разликује од огледала, који такође показује слику предмета; јер докле ћелијица активну улогу игра, дотле огледало пасивну, тамо свест дела, овде не.

Из овде наведених речи ваља нам за природно сматрати, да колико појмова у власти имамо, толико је ћелијица заузето, са толико појмова располажемо.

Кад сам оно прву слику видео, стекао сам појам дотичне слике, — један појам једна ћелијица. Али том приликом стекао сам још многе друге појмове, на пр.: са мном је био Петар, били смо у извесној дворани... и још многе друге појмове. Сваки појам не само да је заузео једну ћелијицу, него су се исте ћелијице услед сродности постанка по реду једно уз другу поредиле. Круг свију појмова, које сам том приликом набавио, услед горе поменуте сродности, сачињава једну целину, којег делови једно с другим у тесној вези стоје.

Сад вратимо се на догађај, кад сам ону другу слику видео. Чим је свест до знања примила, таки је као из неке своје ризнице извадила ону ћелијицу, која одговара оној првој слици и тим уједно потегла све оне ћелијице, које с њом круг сачињавају.

И са ово неколико речи у главноме попратили смо онај чудновати рад ума, који је у наслову обележен. М. С.

---

†

ЈОВАН НАСТИЋ,

учитељ.

Српска народна школа изгубила је 13. Фебруара о. г. једног од својих најдостојнијих и најваљанијих учитеља.

Тога дана у јутро, после кратког боловања, преставио се

*) Мозак се из више делова састоји. Поједини делови разне задаће извршују, тако на пр. „hemispheria celebri“ је управо *седиште умног рада*, „cerebellum“ регулише покретање, „medulla oblongata“ је седиште воље и т. д.

Јован Настић учитељ V. и VI. разреда мушког у средсредној школи дичног нам Сентомаша.

Јован Настић родио се године 1837. у Сентомашу. Отац му се звао Теодор и био је учитељ. Матери му било је име Теја. У Сентомашкој школи учио се Јован књизи српској. У то време на челу ове школе стајао је Константин Поповић (Коста учитељ) један од најотличнијих српских учитеља онога времена, који је у пролеће 1849. године под развалинама Србобрана убијен.

Јован се из ране младости отликовао умним и душевним даровима, учио је прилежно и умилним својим гласом појао је у велељепној цркви Сентомашкој Херувимску и друге духовне песме на сазидање православног становништва тамошњег. Помоћу „Благодјејанија“ сврши он у Карловачкој гимназији три нижа разреда, али му у то време отац умре — и он, не могавши се даље школовати, неко време проведе у једном фрушкогорском манастиру као ђак, од куда на препоруку добротвора свог архимандрита и потоњег владике Лукијана Николајевића и без подпуне спреме примљен буде у српску учитељску школу Сомборску у јесен 1857. године. Свршивши двогодишњи учитељски течај 1859. године с превосходним успехом, положи он строге испите за учитељско оспособљење и пристављен буде одмах за учитеља првог основног разреда мушког у средсредној школи Сомборској, која је већ тада била и вештбаоница за приправнике.

После једногодишњег савестног и неуморног делања у тој школи изабран буде за учитеља у Мартоношу, где је само једну годину у служби учитељској провео, а за тим је добио учитељско звање у месту свог рођења, где је од 1861. па до своје смрти скоро тридесет година верно, савестно и изврстно делао на пољу васпитања и образовања младежи српске.

Као отличан млад учитељ испослан је био 1869. од Српског Народног Сабора ради даљег усавршавања свога у Швајцарску, где је у Роршаху предавања славног немачког педагога Ларгијадера годину дана слушао, а за тим, вративши се на своје место, обогаћен знањем и искуством, продужио је свој учитељски рад у школи Сентомашкој, отликујући се вазда у дружини и уживајући поверење честите обштине Сентомашке.

На првој епархијској скупштини у Новом Саду изабран је био за члана епархијског школског одбора Бачког и ту је дужност такође савестно и верно вршио. Такође је он на учи-

тељским скупштинама, па и на лањској општој учитељској скупштини у Великој Кикинди делатно је и ревностно учествовао.

До смрти своје у благодарној успомени држао је учитељску школу Сомборску, као њен негдашњи питомац и свагда се са синовљим поштовањем сећао својих негдашњих наставника.

Од како је Школски Лист овај почео излазити, па све до смрти своје био му је највернији пријатељ и сурадник и свагда се највећностније заузимао око скупљања предплатника овоме листу, као што се то и у овом броју Школскога Листа читати може.

Тако је пуних тридесет година делао Јован Настић као човек и као учитељ, служећи млађим учитељима за пример врлина учитељских и човечанских, док није горепоменутога дана ове године земаљски живот свој са бољим вечитим заменио.

Глас о смрти његовој, који нам је брзојавом већ у 8 часова у јутро 13 Фебруара стигао, изненадио је и ожалостио све овдашње пријатеље његове.

Управитељ учитељске школе Сомборске је у име исте школе и у име учитељства свију овдашњих српских народних школа одмах истога јутра путем брзојава изјавио топло саучешће у неизмерној туги за покојником ожалошћеној породици његовој, а кандидати учитељства су тога дана на почетку наставе за покој душе његове Богу се помолили одпојавши сугласно: „Со свјатими упокој.“ . . .

Друг покојников из младости и најстарији колега г. Нестор Миковић учитељ Сентомашки говорио је при опелу надгробно слово у присутству многобројнога народа, који је своме љубљеном учитељу последњу почаст достојно указао.

Покојник је оставио после себе ожалошћену удовицу, сина Милана учитеља Сентомашког, кћер Видосаву испитану српско-народну учитељицу и забавиљу и маленог сина Константина.

У Настићу изгубило је Србство једнога од најстаријих учитеља из Натошевићеве школе, који се ревностно учио новом наставном методу у самом почетку његовом у Сомбору године 1856. и 1859. и одмах га је покушавао са великом ревношћу и одушевљењем у практици изводити и који је по том целога века свог неуморно делао у школи тако, да су се на њега слободно могли угледати садашњи млађи учитељи и од њега узимати пример савестности, ревности и истрајности одправљању своје дужности и у осталим врлинама, које треба да красе сва-

кога, који носи частно име српског народног учитеља Нека је вечна успомена и слава Јовану Настићу отличном учитељу српском!

НАРОДНЕ ШКОЛЕ У ЈЕРМЕНА.

Европска просвета допрла је већ у све делове света. Тако у Азији има већ много европских просвећених држава. У Јапану, Индији просвета је на таком ступњу, да се препрека у напредовању, поред редовних околности, ни замислити не може. Али осим ових има још и других азијских држава, које у просвети леду будућност показују. Од тих државица најлепшу будућност показује Јерменска, у којој живи бројно мален и сиромашан, али науци необично одан народ. — Немачки проф. Винч пропутовао је више азијских држава и посетио многе школе у тих народа и нигде није нашао толико воље за науком као у Јермена.

Јерменин тежак, особито из онаквог места, у коме живе и Турци и друге народности, сам учи своје дете читати, писати и рачунати, особито у зимским месецима, јер он не ће, да му дете одрасте, а да ништа не зна. Проф. Винч, путујући, више пута је видео, како јерменска деца у пољани уче читати и писати. Ако у једном месту више Јермена живе, а немају школе, одмах се сложе и сами о свом трошку сазидају школу и обично је код њих школа најлепше здање у месту. Школа има са улице једна врата, на која, кад уђемо, долазимо у предсобље, где ученици остављају обућу, јер код њих је обичај, да се бос или у чарапама улази у школску дворану. Школска дворана заузима 18—20 □ м., а висока је 3 м. У зидовима налазе се прозорни отвори, на које светлост улази. Прозора нема. На спрам врата с друге стране школске дворане налази се само столица за учитеља, а поред зидова налазе се од сламе направљена седишта, на овима седе ученици са унакрст скупљеним ногама. Деца богатијих родитеља доносе застуке и на њима седе. Осим књига доносе ученици хартије, мастила и перо; по што немају скамија, ставају држе на левом длану и тако пишу. У дворани се налази обично по једна светитељска слика или каква стара мапа. Способност код учитеља је врло неједнака, а и места им нису стална. Учитељска плата зависи од броја породица, које издржавају школу. Учитељ врло лако оставља школу, јер не јавља нико у напред, да ће дати оставку. И поред свега тога успех у школи ће свакога изненадити. У Башки, малом сеоцету, посетили су проф. Винч и неки руски генерал сеоску школу и ту нађу 25 чисто обучене деце, од којих је најмлађе тек 5 година имало и ово је сасвим течно читало, тако, да је изгледало, као да дотични предмет на изуст зна, али су се посетиоци уверили, да дете и на другом месту тако чита, пошто су му они задавали: шта ће читати. — У сеоцету Пенге, које се састоји из 150 кућа, у време жетве било је у школи до 100 ученика, у тој школи налазе се и скамије, дивити (мастионице), мапе и друга школска учила, има и мала књижница. Од пет учитеља, који у овој школи настављају, двојица су свршили науке у Цариграду и обојица су способни науке и на француском језику да предају.

У варошима је стање школа много напредније, него у селима. Варошке школе имају лепе и простране дворане, скамије по најновијој системи зготовљене са довољним бројем учила. Јерменска деца не могу да се навикну на скамије и где је обичај, они и сада носе своје јастуке и на њима седе. — Особито је добрих школа у вароши Вану. Овде се налази школа, коју је основао неки богати Јермен, у којој је учење бесплатно. У тој школи наставља 7 учитеља 200 ученика у 7 разреда, у горњим разредима ове школе предаје се од прилике оно, што код нас у грађ. школаме, с том разликом, што се у тој школи ученици и за трговце изображавају; главни наставни предмети су: јерменски, турски и француски језик, књиговодство и трговачки рачуни. У другим овима сличним школама ученици плаћају школарину, у доњим разредима по 25 фор., а у горњим по 42 фор. годишње. У истом месту налази се и дом за сирочад, у ком живе 18 сирочади.

Садашње стање јерменских школа можемо право оценити, кад га сравнимо са стањем турских школа. Турци, као господари земље, подижу и у најмањем месту школу, где тек 7—11 за школу способне деце има. Ученици, кад сврше осн. школу, иду у такозвану: Русди, средњу школу. Овака средња школа налази се и у Вану, али у врло запуштеном стању, јер у 5 разр. и ма да се не плаћа школарина — има само 51 ученик. Наставни предмети у овим школама су: турски, арапски и персијски језик, земљопис, рачун и гоометрија. Ученици су преко целог дана у школи, тамо и обедују. Који од ученика 4—5 година иде у ову школу, постаје писар у општини. Учитељи примају плату месечно (25—70 фор.), али врло неуредно. Турски учитељи у опште мање спреме имају, него јерменски учитељи.

Јермени имају и појединих стручних школа. Владика Кримијан у манастиру Варак основао је земљеделску школу, која стоји под управом једног професорв, који се у Немачкој за ову струку изобразио. Како у овом, тако и у другим већим манастирима налазе се школе за певање, у којима се само црквене песме уче певати. У главном месту Ерзеруму налази се једна у врло лепом здању смештена десеторазредна школа, која одговара нашим нижим средњим школама, али се у њима ученици и за учитеље изображавају. У истом месту постоји и једна женска школа, са управитељком, која је у Цариграду науке свршила и која још са своје три кћери и женски ручни рад предаје. У Ерзеруму постоји и један колегијум, кога је основао неки Санасаријан врло богат Јермепин, који живи у Петрограду и који већ од 20 година — сваке године по неколико Јерменаца о свом трошку шаље у иноземство на изображење. Он је основао више школа, основао је једну велику, јавну библиотеку и у опште сав приход од свога великог имања употребљује на просветни напредак своје родне земље. Гореспоменути колегијум одговара нашим средњим заводима, у њему се предају и филозофске науке. За сада се примају 25 ученика, који уживају све бесплатно, а годишњи трошак на издржавање овога завода износи до 100.000 фор.

Осим ових — од појединаца основаних — завода има још завода, које подижу поједина мисионарска друштва, особито амерички протестанти;

најбољих школа има у Ерзеруму, Карпуту и Аинтабу; у овом последњем основана је и школа за лекаре, која је овоме народу од велике користи. У опште Јерменски народ у погледу просвете за неколико десетина година толико је напредовао, да се овакав напредак само у Кини и другим просветним азијским државама наћи може. Овако напредан и просвети одан народ заслужује признање и од осталог просвећеног света, тим пре, што је и поред незгодног географског положаја у просвети толико напредовао, па је изглед, да ће временом постати средиште наука у овим земљама.

С међ. **М. Бандић.**

ПРИПРЕМА ЗА ПИСАЊЕ.*)

1. Разпознавање страна у школској дворани.

I.

а.) Десна рука.

Пазите децо! — Устаните! — Седите! — Опружите ми ваше руке! — Склопите их! — Колико руку имаш ти, Стево? — Колико руку имаш ти, Савета? — Колико руку имаш ти, Мишо? И т. д. — Колико руку има свако дете, Пајо? — Реците сви то?

Пазите! — Опружи ми ону твоју руку, у којој кашику држиш, кад једеш, Саво! — Опружи и ти твоју руку, у којој кашику држиш, кад једеш, Мито! — Опружи и ти, Драга! И т. д Опружите сви ону руку, у којој кашику држите, кад једете! Та рука зове се: *десна рука.* — Како се зове рука, у којој кашику држите, кад једете, Перо? — Како се зове рука, у којој кашику држите, кад једете, Лексо? И т. д. Како се зове рука, у којој кашику држите, кад једете, сви! — Која ти је то рука, што си је опружила, Ано? — Која ти је то рука, што си је опружио, Радо? И т. д. Реците сви то! — „*Ово је моја десна рука.*“ — Склопите је!

Вештбање:

Пазите! — Опружите ми сад вашу десну руку, сви! — Склопите је! — Подигните вашу десну руку! — Спустите је! — Опружите вашу десну руку! — Склопите је! И т. д.

б.) Лева рука.

Пазите даље! — Опружи ми сад ону твоју руку, у којој не држиш кашику, кад једеш, Жарко! — Опружи и ти ону твоју руку, у којој не држиш кашику, кад једеш, Емилија! — Опружи и ти, Светозаре! И т. д. Опружите сви ону руку, у којој не држити кашику, кад једете! — Децо! Та рука, у којој не држите кашику, кад једете, зове се: *лева рука.* — Како се зове рука, у којој не држите кашику, кад једете, Гиљо! — Како се зове рука, у којој не држиш кашику, кад једеш, Маро? И т.

*) Настава захтева постепеност. То је толико пута осведочена истина. — У њој се не даје ништа на пречац урадити. Све иде својим системским редом. Поступати се мора: од лакшег на теже, од познатог к непознатом и т. д. Тога се мора учитељ придржавати и пре, него што деца узму писаљку у руке, да њоме по таблици нешто раде. С тога првих дана школског живота ученикове не може учитељ прећи одмах на цртеже по таблици, нити на потезове за писање нужне, него мора децу научити прво, да се оријентирају у школској дворани; за тим на табли школској, која им служи као нека „прегледалица,“ а на последку и на таблици, на којој сама раде. Пошто се све то прво добро увежба, онда се тек прелази на непосредан рад.

д. — Како се зове рука, у којој не држите кашику, кад једете, сви! — Која ти је то рука, што си је опружио, Максиме? — Која ти је то рука, што си је опружио, Лазо? И т. д. — Реците сви то! — „*Ово је моја лева рука.*“ — Склопите је!

Вештбање:

Пазите! — Опружите вашу леву руку! — Склопите је! — Дигните вашу леву руку! — Спустите је! — Опружите леву руку! Склопите је! — Дигните леву руку! — Спустите је! И т. д.

Вештбање са обема на изменце:

Опружите ми ваше обе руке! — Склопите их! — Пазите! — Опружите десну руку! — Склопите је! — Опружите леву руку! — Склопите је! — Дигните десну руку! — Спустите је! — Дигните леву руку! — Спустите је! И т. д. — Раширите обе руке! — Склопите их!

II.

а.) Десна страна.

Пазите децо! — Које је твоја десна рука, Исо? — Које је твоја десна рука, Славна? — Које је твоја десна рука, Љубице? И т. д. — Реците сви тако! — Запамтите! Страна, која је са десне руке, зове се *десна страна*. — Како се зове страна, што је са десне руке, Милораде? — Како се зове страна, што је са десне руке, Јелена? И т. д. — Како се зове страна, што је са десне руке, сви!

Вештбање:

Устаните сви! — Опружите десну руку на десну страну! — Склопите је! Опружите десну руку на десну страну! — Склопите је! — Окрените се на десну страну! — Управо! — Окрените се на десну страну! — Управо! И т. д. — Седите!

б.) Лева страна.

Које је твоја лева рука, Боко? — Које је твоја лева рука, Милице? И т. д. Сви реците тако! — Запамтите! Страна, која вам је са леве руке, зове се *лева страна*. — Како се зове страна, која вам је са леве руке, Игњате? — Како се зове страна, која вам је са леве руке, Обраде? И т. д. — Како се зове страна, која вам је са леве руке, сви!

Вештбање:

Устаните! — Опружите леву руку на леву страну! — Склопите је! — Опружите леву руку на леву страну! — Склопите је! — Окрените се на леву страну! — Управо! — Окрените се на леву страну! — Управо! — И т. д. Седите!

Вештбање на изменце у оба правца:

Устаните! — Пазите! — Опружите ваше обе руке! — Склопите их! — Пазите сад! — Десну руку (опружите) на десну страну! — Склопите је! — Леву руку на леву страну! — Склопите је! — Десну руку (опружите) на леву страну! — Склопите је! — Леву руку на десну страну! — Склопите је! И т. д.

Окрените се десно! — Управо! — Окрените се лево! — Управо! — Де-сно! — Управо! — Ле-во! Управо! — Де-сно! — Управо! — Ле-во! — Управо! И т. д.

(Наставиће се.)

ПОЗИВ НА УЧИТЕЉСКУ СКУПШТИНУ.

Високославни српски народни Црквено-Школски Савет у седници својој од 28. Новембра (10. Децембра) 1889. на број 95/99. изволио је извештај мој о учитељској скупштини, дне 17. и 18. Августа у Вел. Кикинди држаној, узети на повољно знање и решавајући молбу исте скупштине дозволити, да се учитељска скупштина 4/16. и 5/17. Априла 1890. по ново састане и то у Старом Бечеју, а у цељи, да узме у расправу питања о школским књигама и училима, о наставном плану за српске основне школе, о устројењу забавишта и хуманитарних завода за глухо-неме и слепе и да о тим предметима своје предлоге установи и високославном Школском Савету преко мене као по ново изасланог повереника ове највише наше школске власти поднесе.

Усљед тога за пријатну дужност сматрам званично позвати сву г. г. учитеље и учитељице вероисповедних српских народних школа у митрополији Карловачкој, да на ову учитељску скупштину у Стари Бечеј у гореозначено време дођи и на њој о предметима, које је високославни Школски Савет за расправу одредио, већати и о истима целисходне предлоге донети изволе.

Српски учитељски збор у Ст. Бечеју позван је, да учини нуждне припреме, како ће се ова српска учитељска скупштина на одређено време у Старом Бечеју држати моћи.

У Сомбору 1. Марта 1890. год.

Никола Ђ. Вукићевић,
заменик гл. школ. референта.

РАЗНО.

Умировљење учитеља. Урош Старчевић учитељ у Руми стављен је у стање покоја.

Двоје сирочади покојнога учитеља у Тарашу Васе Црквењакова добили су годишњу подпору из државног учитељског пензионог фонда у Будимпешти, свако по 50 фор. а. вр.

Припомоћ сиромашним приправницима. Благородни госп. Павао пл. Еремић, председник штедионице В. Кикиндске, изволио је о св. Сави ове године преко г. Богољуба пл. Еремића у Сомбору послати педесет фор. као припомоћ најсиромашнијим приправницима. Припомоћ ова подељена је: Вукосави Ранковићевој приправници првог разреда, Вукосави Бугарској приправници другога, Даници Константиновићевој приправници трећега разреда; Душану Ћириловом и Јовану Сремчевићу приправнику првога разреда. — У име обдарених изјављује се овим захвалност племенитом добротвору, који се и ове године тако великодушно сетио сиромашне наше приправничке младежи.

Дарови школама и учитељима. Најпречастнији г. Ђорђе Влаховић окружни протопресвитер у В. Кикинди изволио је предплатити Школски Лист за мушку школу у Герзову и за женску основну школу у Бродац

(у Босни). — Благородни господин Лазар Дунђерски велепоседник из Сентомаша послао је и ове године преко госп. Јована Настића учитеља Сентомашког предплату за сиромашне ученике: г. г. Љубомиру Башићу учитељу у Мађар Боји, Ђорђу Маринковићу у Лукаревцу код Рекаша, Илији Тошковићу у Рац Алмашу и за српске школе у Кнезу и у Станчеву у епархији Темишварској. — Г. Стеван Грађански председник црквене општине у Срб. Милитићу предплатио је Школски Лист за школу у истом месту. — Др. Петар Цветковић адвокат у Сомбору за школу у Рац-Хидашу (у Барањи). — Г. Јаков Ладошевић велепоседник у Сомбору за учитеља школе грабовачке г. Бранка Влашкалића. — Др. Стеван Поповић градски физик у Сомбору за школу српску у Гацкоме (у Херцеговини). — Господин Александар М. Коњовић учитељ у Бачком Брестовцу за спомен непрежаљеног јединца свог покојног Бошка Коњовића бившег ученика трговачке академије поклања Школски Лист ове године у 4 примерка приправницима Душану Мокићу из Сивца, Јовану Николићу из Брестовца, Ђорђу Петровићу из Парага и Ристи Сировини из Бањалуке. — Као дар покојнога Јована Настића учитеља Сентомашког, који нам је сваке године при издавању листа помагао, па и ове године 14 предплатника скупио, шаље се Школски Лист г. Димитрију Адамовићу правосл. вероисп. учитељу у Х. М. Вашархељу и школи у Дољњем Рајићу. — Као дар г. Ника Николића учитеља Кикиндског и скупитеља предплатника шаље се Школски Лист школи српској у Бочару и учитељу у Ватану. — Као дар г. Ст. Арсеновића учитеља у Сомбору и скупитеља предплатника шаље се Школски Лист школи српској у Батосеку у жупанији Толнанској. — Као дар сурадника нашег г. Стевана Коњовића шаље се Шк. Лист питомцима гимназије и учитељске школе на Цетињу. — Као дар сурадника нашег г. Владимира Красића учитеља на приправничкој вештбаоници горњокарловачкој шаље се Школски Лист српским школама у Соки и у Дољној Нани у Толнанској жупанији. — Као дар сурадница Школ. Листа ђе Катарине Петковића примају лист овај добротворни завод енглезки у Сарајеву и школа у Горчи. — Као дар сурадника нашег госп. Симеона Кончара учитеља у Врховинама примају Школски Лист школа у Цривеном Боку и женска школа у Смиљану. — Као дар сурадника госп. Љубомира Лотића прима Школски Лист правосл. богословија у Призрену и школа у Дољној Љубкови. — Благодарећи у име обдарених школа и учитеља горехваљеним отличним родољубима, надамо се, да ће и награђени од своје стране високоуваженим племенитим дароватељима на даровима њиховим писмено захвалити.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Сентомашу тражи се учитељ V. и VI. разреда средоредне школе. Плата је 500 ф., 84 ф. у име огрева, $4^1/_2$ ланца земље и стан. Рок стечају до последњег Априла по нашем. Жеља је општине, да се компетенти и лично прикажу. Изабрани наступиће службу тек 1. Септембра.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 4. и 5. У Сомбору 1. Маја 1890. Год. XXII.

† Владимир Красић,

учитељ вештбаонице на српској учит. школи у Г. Карловцу.

Немила смрт отрже из средине наше на цветну среду 21-га Марта о. г. једног од најваљанијих учитеља и најревностнијих радника на пољу књижества српског.

Тога кобног дана у 7 часова у јутру после дугог и тешког боловања од сушице преселио се у вечност Владимир Красић учитељ српске народне вероисповедне школе горњокарловачке и вештбаонице тамошње српске учитељске школе, члан књижевног одељења Матице Српске и члан хрватског педагогијског књижевног збора у Загребу.

Покојник се родио године 1851. у Саки, маленом српском селу у парохији манастира Грабовца у Толнанској жупанији Отац му Алекса био је кројач у том месту. Даровити Владимир сврши српску основну школу у месту својега рођења и за тим проведе више година као манастирски ђак у Грабовцу, а неко време и као заменик учитељски у околним српским општинама. Као мали манастирски ђак долазио је један пут у Сомбор и желио ступити у учитељску школу, али жељу ову своју није могао постићи, не имајући прописану спрему за ступање у ову школу. После тога је Красић у манастиру Грабовцу приватно учио гимназијске науке од неког ученог православног јеромонаха родом Словенца, бившег пре тога гимназијског профе-

сора, а кад се српска учитељска школа у Пакрацу отворила, по жељи срдца свог отиде он тамо и штедром помоћу свог великог добротвора блаженоупокојеног епископа Никанора Грујића сврши педагогијске науке и положи учитељски испит са отличним успехом.

Године 1876. буде изабран Красић за учитеља вештбаонице у новооснованој тада учитељској школи у Г. Карловцу. Ту почиње и његов књижевни рад. Уз неуморно делање у школи Красић је радио као трудољубива пчелица на књижевном пољу; преводио је с немачког језика више књига, а најзнатнији су му преводи: „Ново васпитање од Кехлера," у којему се излажу Фреблова педагогијска начела и које је дело вис. Школ Савет за помоћну учевну књигу одобрио и „Приповедке из старога света од Херцега," које је дело Матица Српска наградом увенчала; „Гимнастика за основне школе." Оригинални радови Красићеви јесу ови; „Устанак у Босни од 1875—1878." „Љетопис манастира Грабовца." „Опис манастира Ораховице," а најзнатније му је међу овима дело: „Манастир Лепавина," које је у Љетопису Матице Српске и у засебној књизи штампано и садржи у себи редке и до сада слабо познате податке историчне о страдању нашега народа и о гоњењу вере православне у првој половини прошлога века у Хрватској војничкој крајини.

Ови радови јесу неоцењено благо за познавање прошлости српскога народа у овој држави.

Покојник је брижљиво скупљао и народне умотворине и издао је: „Српске народне песме старијег и новијег времена." 1880. Народне приповедке, које је он из уста народа у Славонији и Хрватској прибележио, штампају се већ од дужег времена у Љетопису Матице Српске.

Многа дела покојникова педагогијског, језикословног и историчког садржаја штампана су у разним часописима српским. У њему је и „Школски Лист" изгубио једног од највреднијих својих сурадника. Последњи чланак његов под насловом: „О неговању радљивости код деце" штампан је у броју 5. и 6. овога листа од 1889. године.

Митрополни песник српски покојни владика Никанор Грујић пазио је Владимира Красића, подпомагао га је за време учења и њему је поверио издавање својих превода. Ово је поверење свог великог добротвора Красић подпуно оправдао и његовим настојавањем и под његовом редакцијом изишла су на свет чувена дела славнога Буља: Приповедке и: Савети мојој кћери, које је

са француског превео блаженоупокојени епископ Никанор, као и „Животописи светих угодника и угодница Божијих,“ које је исти епископ написао.

Владимир Красић био је веома талентиран и напредно трудољубив човек. Тај неуморни и човечију снагу превазилазећи труд његов пореметио му је здравље и он је већ од више година болу своме у Глајхенбергу лека тражити, али је на последку пре неколико месеци у постељу лећи морао, из које се није више предигао.

Њега оплакује верна му супруга госпођа Ана рођ. Јанковић, која га је за време дуготрајне болести његове без одмора дворила и оплакују га још остарела мати Ева удова Красићка у Саки, коју је до последњег часа свог са синовњим поштовањем верно и савестно подпомагао и која је у њему сада подпору своју изгубила, две удате сестре и један брат, који су се с њим дичили, и оплакују га и многобројни пријатељи, који су уважавали красна својства племените душе његове.

У њему је школа српска изгубила најваљанијег узор-учитеља, који је својим трудом постигао редку вештину, да је ученике и ученице из сва четир разреда у стању био непосредно и у један пут са наставом цјелисходно и са најбољим успехом занимати.

На цветни четвртак 22. Марта после подне пренесено је тело покојниково у храм Св. Николаја, где је свршено свечано опело, при коме су уз началство пречастног г. проте Николе Беговића чинодејствовали: пречастна господа Никола Живковић прота, професор и катихета — и Манојло Грбић катихета и професор учитељске школе. На опелу говорио је надгробно слово г. прота Беговић, споменувши неоцењене заслуге покојникове за школу, народ и српско књижество. После опела крене се спровод на гробље у најбољем реду. Напред њаху школе: српска основна, за тим комуналне, банијанска, раковачка, градска мушка и виша девојачка школа и српска учитељска школа. Српска православна обштина уз вођење свога председника велештованог г. Петра Слепчевића учинила је врлом и љубљеном учитељу свом на најдостојнији начин последњу почаст. Пред свештеницима носио је један ученик српске основне школе венац, а две ученице исте школе подржавале су ленте од тога венца. На самртном одру и на колима бејаху смештени венци супруге, родбине, пријатеља и штоватеља покојникових.

На гробу опростио се с милим покојником г. Петар Радуловић управитељ срб. учитељске школе. Тако је ево у 39 ој својој години престао на земљи живити и делати највреднији и најотличнији учитељ младежи српске. Престао је живити човек редке истрајности у племенитом раду за просвету народа свог, који беше одушевљен најискренијом и жарком љубави за свој народ, за своју православну цркву и за српску вероисповедну школу.

Нека је слава и вечна успомена најревностнијем трудбенику на пољу школства српског Владимиру Красићу, који ће до века служити за узор честитог и савестног учитеља и неуморног радника на пољу књижества српског! Слава му!

УЧИТЕЉСКА СКУПШТИНА,

држана у Ст. Бечеју 4. и 5. априла 1890. године.

У очи споменутог дана и на сам горе речени дан из јутра искупише се учитељи и учитељице из разних крајева карловачке митрополије. Како попис гласи, било их је искупљено око 110. — У 9 часова одоше сви у велелепну бечејску цркву на призивање св. Духа, где су чинодејствовали преч. г. г. свештеници: Ал. Поповић парох, Степанов парох и капелан: Јелчић. После призивања оду у месну српску вероисповедну школу у пространу дворану, за то одређену — и ту управитељ и председник месног сазивачког збора г. Ст. Жекић поздрави са неколико речи искупљене учитеље, отвори скупштину и позове перовођу Мл. Поповића, да сва акта, од више власти добивена, а односећа се на скупштину, прочита. — Из ових се видело, да је скупштина дозвољена за ове дане, дневни ред скупштински, именовање за повереника од вис. Школ. Савета вбл. г. Н. Ђ. Вукићевића, а по оставци његовој за повереника постављен је најпреч. г. Јован Борота прота и члан Шк. Савета. По том позива присутне учитеље, да се конституишу. Општа је жеља била, по што је ова скупштина само продужење кикиндске, да све старо чланство остане и тако председник сазивачког збора прогласи за скупштинског председника г. Нику Грујића, за потпредседника г. Душана Стојшића. — Но по што је г. Јован Чиплић бечејски учитељ имао посебан предлог у погледу перовођа, то предложи, што се одмах и уважило, да извештач буде г. Јов. Благојевић, а перовође: г. г. Т. Костић уч. фелдварски; М. Ђорђевић уч. сентомашки; Мл. Поповић уч. бечејски; Љ. Лотић уч. кикиндски и Јов. Марић уч. нсадски. — Председник позива чланство, да заузме своја места.

* * *

Председник. Поздрављајући присутну браћу и сестре, истиче важност школе и њеног напретка. Обележава јадно становиште наших школа, јер баш они, који би ваљало: да се брину о њој, најмање то чине. Учитељство, вели, видећи то, само је прегло, да само себи помогне, да може у сваком погледу бити равно учитељству образованих народа. Напредак

школе и учитељства само се тако може замислити, а по том и известан бити, ако се све буде радило на либералним начелима, јер без слободе не може бити напретка. За то је учитељство наше и гледало сваком приликом, да унесе у школу што више слободе; школа не може, она не сме бити конзервативна; она не сме застати иза напредних школа; она се све више и више мора такмачити. Поносим се и дичим се, што сам увидео за ово кратко време, — како ме је наше учитељство већ у три маха за скупштинског председника изабрало, — да наша школа у томе духу напредује и корача (живео!). Видим, да наше учитељство руководи воља, љубав и одушевљење за српском школом (живео!). Захваљујући се на овој високој почасти, на срце вам вежем, да цео рад, због кога смо се искупили, што достојанственије изведемо. Наше се учитељство старало, а и старало би се и у напредак о образовању учитеља, што би управо од горе требало да иде, а оно, како видимо, почесмо ми од доле.... али све за бадава, то је скинуто са дневног реда и о томе за сад не може бити говора. — Позивам вас по ново на што достојанственији рад (живео!). Ваљало би, да се изађе по преч. г. проту Бороту и да му се све саопшти и да прво 1 сахат желимо конференцију држати, да би ова боље углавила и одредила дневни ред.

Жекић усваја назоре предговорникове, али се не слаже, да га зовемо у конференцију.

Председник. Вели, да му само јавимо, да смо се конституисали и да ћемо прво конференцију да држимо, а по том да ћемо га позвати на скупштину. — Прима се.

* * *

Председник. Јавља, да су били код повереника преч. г. Ј. Бороте и јавили о конституисању и умолили, да изволи доћи после конференције. Узео је на знање и одобрио. — За тим пита: да ли да сви присутни конферишу, или да се изабере један одбор? — Изабере се одбор у лицима: Т. Костића, Ст. Жекића, браће Брашована, Ђ. Милића, А. Вуковића, Ј. Петровића, К. Шишачког, Дејановића, Везенковића, Ракића, Грбића, Ст. Петровића, Глибољског, Петаковића, Увалића, Аjваза, Богд. Поповића, Миковића, Каракашевића, Мил. Кировићеве, Др. Гавриловићеве, Мар. Милићеве, Јелчиве и Коњовића.

Скупштина се разреши и одборници приступе раду, у главном о дневном раду, а по том посепце о појединим тачкама. Овај се дневни ред углавио: I. извештај председникова; II. саветовање о наставном плану; III. саветовање о шк. књигама; IV. о училима; V. о забавишту и VI. о хуманитарним заводима.

* * *

По свршеној конференцији одбор оде и позове најпреч. г. проту Ј. Бороту као повереника од в. Шк. Савета.

Председник. Поздравља г. повереника; јавља, да је у смислу отписа в. Шк. Савета бр. 195. од 1889. дневни ред углављен, што ће ова скупштина имати да предузме у своје деловање и моли, да рад пажљиво прати

и у своје време потпомогне цео операт код в. Шк. Савета, да се ови предлози и у делу остваре (живео г. прота!).

Најпреч. г. Ј. Борота. У главном рече ово: Сл. скупштино! Шк. Савет, уваживши представку и молбу учитељске скупштине вел. кикиндске, дозволио је продужење исте за дан 4. и 5. апр. о. г. и назначио: шта се има у претрес узети. Нико не може порећи, да в. Шк. Савет нема права определити дневни ред скупштински; нико не ће опорећи, да су те ствари, истакнуте у дневном реду, од врло велике важности. Слободан сам Вас упозорити на важност претреса и на краткоћу времена, у које имате ово да предузмете. Питање плана школског и учила — јесте питање битно и озбиљно — тим више, што смо баш, ево, у очи сабора, на који и ви много наде полажете. Радом на овој скупштини много ће се допринети, да ли ће се то моћи и остварити, што желите. *Покажите својим радом, да сабор мора ваше потребе и уважити.* — Захваљујући се г. председнику, молим, да приступите раду, раду озбиљном и достојанственом и тим да заслужите признање наше највише школске власти (живео!).

Председник. Позивајући драгу браћу и миле сестре на рад, отвара скупштину. За бележење записника именује: Марића и Поповића, а за бележење говорника: Костића и Лотића. Позива извештача Благојевића, да прочита отпис в. Шк. Савета под бр. 195. од 1889., којим се дозвољава продужење скупштине в. кикиндске за 4. и 5. апр. о. г. у Ст. Бечеју. — По прочитању узима по ново реч и подноси извештај о раду в. кикиндске скупштине и о свима закључцима исте скупштине, као и о извршном одбору у Сомбору, кога је вбл. г. Н. Ђ. Вукићевић конституујисао. Завршујући, држи, да је сваки своје радове свршио и поднео, што год се мислило, да ова скупштина има да дела; једини, вели, Рад. Поповић учитељ глухонемих у Митровици није послао извршном одбору, него, како чујем, непосредно овамо. Моли, да му се извештај узме на знање. — Долази на ред о наст. плану; позива извештача, да образложи становиште извршног одбора гледе наст. плана.

Извештач. У подужем говору наглашује важност сваког наставног плана, а по наособ наставног плана за српске вероисповедне школе. Вели, да наставни план, пре него што би био готов, морао би имати у себи ова три главна момента: I. цел наставних предмета; II. предмети као средство за цељ и III. време, кад да се изврши градиво. — Даље у главном вели: Наша је школа изузетна у целој Европи због језика; у њој се морају много језика да предају, а уз то опет сви они предмети и то у оној мери, у којој се траже у школама других народа, где толико језика нема. Градиво је код нас врло огромно и оно не одговара узрасту детињем; оно ваља да дете не упропасти телесно, а и душевно да не уназади. Све треба да је према узрасту детињем, а не неприродно. — Наставни план, кад се прави, ваља имати у виду и број учитеља и број разреда једне школе (живео!). Посао мора бити удешен према природној могућности. — Па ко тај план ваља да прави? — Одбор од разноврсних учитеља. Не може све о појединостима да говори, али ће само да напомене н. пр. о библијским повестима; ваља: да се нешто задржи и то оне, које одговарају васпитним целима. — О мађарском језику долази ни-

тање: кад да се може започети у народним школама. Поред славенског језика, који је исто тако тежак као и мађарски, у I. разреду ништа, па и ако што, оно само усмено; у II. разреду славенски оним током као и српски; мађарски тек у трећем разреду, а дотле само усмено. — Говори, да би ваљало и одредити број часова за сваки предмет. Набраја постојеће планове од 1872., од 1878., после о учењу мађ. језика од 1888., осим ових званичних још и план, што је темишварска епархијска учитељска скупштина 1879. сачинила, даље: да су своје мњење сентомашки учитељи, палананчки и врбашки послали. Последња два стоје, вели, моме мишљењу најближе, остали су непотпуни и без логичне везе. — Градиво није опредељено према броју деце, као што није удешавано ни према околностима! Сравњује хрватски наставни план, који је баш по тим начелима изведен, на којима би ваљало, да се стоји при грађењу наставног плана. — Долазим, вели, са позитивним предлогом, да би ваљало, да Шк. Савет сазове анкетну комисију, комбиновану из различитих учитељских одношаја према броју разреда итд. и из учитеља са вежбаоница и тај одбор да се састане у месту гл. шк. референта о народном трошку и дотле да раде, док га не ураде, па онда да поднесу Шк. Савету на одобрење. — Моли, да се ово уважи (живео!).

М. Косовац. Конференција је закључила, да се прво изнесе на скупштину о наставном плану. Као што видим, у начелном правцу сви смо се сложили и да је брат Јова начелно говорио, а не специјално, ја се не бих дигао, но, пошто се он више о појединостима бавио, оно му морам учинити приговора. Ми не смемо узети у обзир, што сила налаже, него што наука прописује. Повесница наставних планова о многоме нас учи, али се за сад само ограничимо на наш наставни план и испитајмо узрок: због чега су они постали, а и због чега су временом и престали? Пропали су због нерационалног грађења према цељи. Цељ плана је: цељ школе. Цељ је свестрани развитак човеков. Да се запитамо, које су то стране и која су средства? Далеко би нас одвело, кад би ма у главним цртама ово обележили. У кратко — стране су: физична и интелектуална страна. За физичну страну су гимнастика и наука о неговању и о чувању здравља. За интелектуалну: науке. Уз то нам долази још и трећа страна, морална страна, која се на првом месту изваја религијом и вештинама, па према томе све ово за средство удесити. — Ја, господо и браћо, држим, да нам ваља строго стајати на становишту, које наука прописује, а све оно друго, где сила влада, у то се не мешати, јер ће то и онако само по себи доћи. Књиге и учила стоје у тесној свези са наставним планом и — тако рећи — не би ни смели одељивати ово двоје. — Чуди се, да није највиша власт дозволила, да се овде поведе реч и о образованости учитеља, а то је за нас једно од најглавнијих животних питања. С тога предлажем, да се одавде начелно обележи становиште о наставном плану и представком поднесе Шк. Савету и то на основу како треба и како наука прописује, а што се језика тиче, о том да се ништа и не спомиње, јер ће то и онако само по себи доћи. — У осталом прима предлог Благојевићев (живео!).

Љ. Лотић. У главном слаже се са Благојевићем, али, вели, у његовом

обележеном нацрту недостаје она права васпитна цељ, која је главна цељ, која је главна цељ једне школе, а не научна страна. Многе је, вели, планове прегледао и тражио ту главну цељ, па је баш најмање на њу наилазио; једино је нашао тачно изложено у плану јеврејских пештанских учитеља. — Васпитање се мора у народној школи системисати. Главно начело ваља да се створи, нека целина, с тога наваља неке грађанске врлине, које би ваљало природним током, да се у школу унесу и у срца дечија удубе; такове врлине требају да природним током кроз све разреде протичу. Од говорника слабо је ко споменуо о веронауци, особито о молитвама, како би као средство благодатно могле да утичу у млађана срца ученичка, а не мање и о писменим радњама.

Благојевић (завршна реч). Говори о начину састављања плана као и о разним мњењима о овоме, као да би ваљало месечно и недељно поделити све градиво. За тим у строгом смислу о специјалним плановима, који су привезани за сахат и минут, што никако говорник не може да одобри, јер никаквих правих разлога за то не налази. То, вели, ваља сваки учитељ сам себи да распореди. Не смемо учитељу спутати руке, него му слободне руке оставити, ако желимо напретка ма у ком обзиру; све би ваљало потанко понабрајати, шта се има свршити, али не привезати за дан и за сат. Одговара Косовцу због здравља и гимнастике и вели, да је он баш отишао тим у специјалну дебату. Што се тиче језика, са педагошког гледишта стојао би и он на том становишту, што наука прописује, али он држи и да и са околностима и приликама мора озбиљна рачуна имати. Сили се, вели, покорити морамо, па кад морамо, оно удесимо онако, како мислимо, да би најбоље било; дужност нам је, да ми нашу морамо исказати. — Одговара Лотићу у погледу систематисања васпитне стране у народној школи и вели, да цел свију наставних предмета одговара укупној васпитној страни. Према приликама се и васпитање удешава, а никако се што систематисати не може. — Настаје друго, много важније питање, а то је, на ком језику, да се учи наука вере? Она је моћно средство за развијање моралне стране човекове, али само онда, кад је духу и узрасту дечијем прикладна и појмљива. Држим према томе, да би врло умесно било, да се у I. разреду уче деца молитвама на српском језику, кад се не би морало касније учити на славенском, па шта би тиме добили и постигли? Једне би године једно учили, а друге би године то исто кварили, а то не смемо да чинимо, него морамо остати при оном, што ће касније да наступи, па наравно са избором и са тумачењем. — Да би и писмени састави морали да дођу, разуме се само по себи.

Косовац. Одговара: шта је специјализање, а шта је начелно. Гледе језика не стоји оно, што Благојевић држи. О начелној дискусији, о сили не може бити ни говора, јер, вели, кад ми начелно говоримо, не смемо о сили говорити. — Лотићу одговара и примећује, да настава у једно и васпитава, за то нема места у народној школи „систематисати васпитање."

Лотић. Одговара Косовцу и брани своје становиште, па за разлог своме тврђењу, како се браћа у Србији, судећи по непрестаном обраћи-

ваљу реалних практичних радова у њиховим стручним списима најмање, или управо врло слабо обзиру и израђују васпитну страну.

Ј. Михајловић. Усваја у целости Благојевићев предлог и потпомаже га, да би ваљало примити предлог о анкетној комисији, те да се поднесе молба Шк. Савету, али тако, да, кад би анкетна комисија свршила свој рад и поднела Шк. Савету на одобрење, онда не би био израз воље свију учитеља, него би ваљало цео операт поднети будућој учитељској скупштини, која би се ли ради те целн имала састати и да овај прегледи, своје примедбе учини, или одобри и тада послати на одобрење вишој власти.

Председник. Разјашњује говорничке предлоге и вели, да је код свију говорника крајња тачка једна и иста, само су друге илустрације. Моли Благојевића, да прочита свој предлог.

Благојевић. Чита свој предлог у погледу распореда учитеља и појединим разредима и према разним могућностима учитеља и разреда, да анкетна комисија такав наставни план створи, који ће цели да одговори.

Костић. Чита Косовчев предлог. — Гласа се. — Прима се Благојевићев предлог са допуном Михајловићевом.

Председник. Завршује седницу за ово пре подне. Заказује другу седницу за после подне. (Живео!)

* * *

Председник. Отвара другу седницу и позива перовође Марића и Поповића, да записник воде, а Костића и Лотића, да говорнике бележе. — За тим лепим речима приказује скупштинске госте, браћу учитеље из Србије: Којића, Петровића, Јовића чланове гл. учит. одбора у Београду, Костића и Јоковића учитеље из Лесковца. Скупштина их поздравља са: Живели! — Позива извештача Благојевића, да свој, односно извршног одбора предлог о књигама разастре.

Благојевић. Говори о важности школских књига — учебника — и то са начелног гледишта, какве треба да су школске књиге, какве су нам данас, како и у колико се дају поправити. — Вели да је најглавније питање, да ли шк. књиге требају, или не? Већина шк. људи се изражавају против сваких шк. књига, учитељ је сам књига и ако мора бити, то да се све концентрише у једној. Па и тамо, где је нормално стање школа, није то питање још решено. А шта да кажемо код нас, где су нам школе, опет понављам, у изузетном стању. Ту слободно могу, шта више: морам да тврдим, да су нам од преке потребе, ту их мора да буде. Поглавито мора да их буде због језика, јер ови заузимају највећи део шк. времена. Даље наводи разлоге за учевне књиге, без којих не можемо да будемо. Па како да буду удешене? Морају постепено се удешавати према дечијем развитку, да су складне, не смеју имати у себи противречитости и обарања онога, што су пре научила; јер једно учити једне године, па то исто обарати, значи: ићи у натраг, а не у напред. Морају бити у потпуном смислу логично и схватљиво написане и да их лако разумеју они, којима је она намењена. Садржај мора бити према плану удешен и у оквиру његовом. И по спољашности морају да одговоре цељи. Још се једна околност

мора узети у обзир и то према сеоским и према варошким школама. По томе би требали да имамо две врсте књига, за варошке и за сеоске школе. Према свему до сад реченом могли би тачан суд да изведемо о досадањим школским књигама, — кад би их још и све проучили; али где је та књижница, где ћемо их све наћи, па кад би нешто и нашли, има много, што их власт није ни одобрила. По томе се види, да је то немогуће, ми овде о појединим књигама не можемо да говоримо, него морамо о њима у начелу да поведемо говор, па да кажемо: какве морају бити, а какве не смеју да буду. Сада, као што их имамо, одговарају према једнаким околностима, а школе нам пак не стоје у једнаким околностима. Наводи примере, да су сада књиге без икакве складности и логичне свезе написане. Спомиње, како је покојни др. Ђ. Натошевић (слава му!) написао српске читанке, истина, да његово име не стоји на њима, али је то јавна тајна. У његовим читанкама стоји, да је месо, маст и друго слично прави отров за људе и та је књига одобрена од наше највише власти. Дете ово учи и кад дође у старије разреде, оно добије у руке *кувареко* од проф. М. Петровића, а из ње учи, да је месо најбоља храна (смех!), па и ова је књига од наше власти одобрена. Дакле: питам ја вас, провејава ли кроз те књиге један дух? Докле ћемо ми дотерати са таким књигама? Једна и иста власт одобрава и једно и друго... такове књиге не одговарају цељи. По томе можемо да се запитамо: ко је позван, да шк. књигу напише и издаје. То није све једно ма ко! Двоје постоји. Дакле: онај, који зна децу и цељ наставе. Ту ме потпрељује осим моје природне памети и научењак др. Линднер, који каже, да школску књигу не ваља да пише онај, који децу не познаје, па да исти пак не мора бити особити ученьак. Али сад је ушло у моду, да државна власт узима у своје руке, расписује стечаје и сама издаје. Ја нисам тога мњења, па ту ме и закон брани, а и један велики немачки научењак, који вели у својој енциклопедији, да школске књиге само се тако могу усавршити, ако се припусте општој конкуренцији. Да не буде монопол књига у државним рукама, јер је то по школу и наставу штетно, него да је слободно писање и издавање. Даље: да све књиге, које се тичу школе, школска власт прегледи, јер има права на то и да пресуди: да ли су добре, или не и кад више таковых књига прегледи и одобри, да учитељу стоји у праву бирати од одобрених ону, коју он за своје прилике за добру нађе. Па и свака она књига, која је написана за школу, могла би се као такова за ручну употребити, ако за 1 годину државна власт никаква на њу приговора нема; у противном случају, ако наведе узрок, за што не ваља, па ако се по томе поправи, могла би опет употребљива бити. За то захтевам потпуну конкуренцију за писање и издавање школских књига, па према већем броју можемо и да бирамо.

У свези са књигама прелазим на учила, на алат, по што је ово врло сродно са књигама. Говори о важности преко нужној потреби учила. Вели, да би учила ваљало грушисати, цену обележити и истаћи где као малу шк. изложбу, где би и учитељима и власти приступачна била. Ваља, вели, да буде на више места таковых збирака у школским музејима; поред

сваке учитељске школе ваља то да буде, у који треба да уђу све шк. књиге од најстаријих времена, па све до данас; у другом одељку књиге школске, али, које се из разних узрока неупотребљиве, а постоје; у трећем одељку сва учила и упутство, како се с њима поступа; то би била нека ризница, где би се учитељски питомци са свима тим стварима из ближе упознали. — Према свему овоме слободно могу да тврдим, да садашње књиге не одговарају цељи, с тога би са училима заједно ваљало: да буде у писању и издавању потпуна слободна конкуренција, која би и на спољњу доброту и израду много више пажње морала покланяти, а не као што то данас можемо да видимо на рђаво израђеним нашим школ. књигама. — Дакле: по ново сам слободан предложити, да се поред наших препарандија образују школ. музеји, у којима би све заступљено било и који би свима питомцима и учитељима приступачни били, да се са свима стварима што боље упознају.

Грбић. Слаже се са Бл. о сепаратним књигама; садашњим књигама још је и та мана, што су огромне у материјалу, осим тога имају силне штампарске погрешке. Књиге за славенски језик буне и учитеља и ученике, по што н. пр. часловац има четир разна издања: свакоје издање непотпуно, што има у једном, нема у другом, па нису ни друге много боље. Ја остављам варошанима, да се они с њима боче и за себе пишу, колико хоће књига, а за нас на селу слободан сам предложити, да се умоли вис. Школ. Савет, да за таке школе, при којима један учитељ са више разреда дела, даде написати по примеру католика и евангелика Немаца и Мађара читанку као једину ручну књигу, која ће у кратко у себи садржавати градиво из свију учевних предмета, који се имају предавати у III., IV., V. и VI. разреду са обзиром на наше српске школ. прилике, а по наставном плану, за који је у данашњој скупштини учитељској пре подне предлог донесен, за такови случај, где један учитељ са више разреда дела. У исту читанку из славенског читања, са практичног гледишта, да уђу главнијих светитетеља, а тако и свију празника тропари и кондаци. Иста читанка да буде добро увезана и од најпостојаније хартије зготовљена. Тиме би се стало на пут томе злу, које је до сад владало, да на селу много дете, поред толиких силних књига, у појединим разредима нема скоро ни једне књиге, а поред тога сеоска су деца и од сиромашнијих родитеља, него она по варошима, те очеви врло нерадо у свакоме разреду по ново деци купују књиге, с једне стране, што исте за сиромаха човека скупо стају, а с друге стране, што су тако са учевним градивом претоварене, да све градиво из њих не може свршити ни онај учитељ, који само један разред има, а некмоли онај, који са више разреда дела. Дакле: родитељи купују целу књигу, а из ње учитељ, који више разреда има, не може добро ни четврти део да сврши; нашто дакле тај излишан трошак, кад је данашњим временом нашем ратару сваки невчић нуждан? — У погледу набављању учила ваљало би да власт одреди, која се морају набавити, а не да наши старатељи мисле, да су са кредом и сунђером све набавили, што треба.

Дражић. Говори о слободној конкуренцији књига, а не као што је данас, да су неке добиле као неки монопол. Нека буде, вели, монопол

учитељских фондова, или Натошевићевог фонда; нека сваки издавач неку извесну суму дотичном фонду приложи.

Раикић. Не слаже се са Бл.. Кад се црквене књиге не мењају, него су једне књиге и за село и варош, то нека буду и школске.

Ст. Живановић. Напомиње, да хоће другу књигу за варошку, а другу за сеоску децу, као да деца нису једнака; не налази у Бл. предлогу довољно мотивације за то. Држим, вели, да једна књига, одмереном садржином може добро да послужи и једнима и другима. Пристајем, да онај више школ. књигу, ко је у школи и познаје децу, али сам противан слободној конкуренцији, јер би било и најлошијих књига, па и најлошијих присталица. Држим, да власт може више препоручити, па између тих изабрати, а без препоруке: да се не би смела ни једна употребити. Истина, да сам либералан, али не у тој мери. Предпостављам, да ће власт добре препоручити и као такове и нама ће добро доћи. — Предлажем, да једне буду и за село као и варош, да буде конкуренције, али под контролом више власти.

Председник. Разјашњује, да је то баш и садржај Бл. говора и предлога, да буде слободна конкуренција, али да сваку књигу школ. власт прегледи, па одобри, или одбаци.

Б. Поповић. Не зна, ко је та шк. власт; да ли Шк. Савет, или Еп. Шк. Одбор, или каква анкетна комисија?

Председник. Разјашњује, да никаква комисија никад не може бити власт; власт је в. Шк. Савет.

Б. Поповић. Држим, да је спољњи облик књиге споредна ствар, главно је градиво, којим ће се шк. књига да испуни; предлаже анкету.

Косовац. Говори о говорницима, како већина говорника противно говори оном закључку, који је донесен, да се само имамо начелне ствари придржавати. Јутрос је, вели, решено, кад је био говор о наставном плану, како се овај према разним приликама има удесити, па досљедни томе морају се тако и књиге удешавати; с тога држим, да би било врло неумесно по ново говор о томе водити, за то баш и неодобрава Бл., јер за што да су баш нама (на селу) нужне још књиге поред читанке? У њој ваља: да је све заступљено, што напредна школа налаже. — У погледу оцењивања и издавања донесен је закључак прошле године на кикиндској уч. скупштини, на оном становишту морамо и сад бити; тамо смо чисто казали, да анкетна комисија критикује, оцењује, а власт наређује и препоручује, а не критикује. — У читанци, вели, све ваља да је заступљено, с тога предлажем читанку за ручну дечију књигу, а остале за учитеље.

В. Милић. Говори, да према утврђеном наставном плану морају бити и књиге удешене. Предлаже, како би се сви овоскупштински закључци могли извести, да се у своје време сазове нова учитељска скупштина ради наставног плана, а за тим према томе и за школ. књиге, не обзирући се на скорашњи сазив сабора, јер питање ово, то је школ. животно питање, а моменталне вредности. — Предлаже, да се подигну и епархијски шк. музеји, јер учитељи често, имајући посла код епархије, лаким ће се начином упознати са новим и новим училима и тако би сваки

упоредо корачао са напретком школским. — Усваја предлоге Благојевићеве.

Лотић. Чуди се говорницима, који су против конкуренције писања и издавања школ. књига; та конкуренцију, вели — и национална економија сматра као неки мотор, око чега се сва производња ваља да креће. За конкуренцију сам у свој њеној општирности. — Није за добру књига у погледу градива за село и за варош; усвајам, вели, предлог Бл. са допуном, да тамо, где је више разреда, мора бити и више књига, а где је један разред, само читанка. — У сваком је погледу за најлибералнији форум, док се не буде имало оно, за чим се тежи; по изгледу према садашњим околностима сумња, да би се какво напредно дело одобрило, по што тамо конзервативни људи седе. — Моли, да се предлог редакције усвоји.

Благојевић. Одговара Дражићу, да баш ако буде слободне конкуренције, да се могу фондови учитељски више и надати. У погледу разноликости књига, што се може бити многи плаше, одговара, да би се учитељ увек само једне системе књига придржавао. — За сеоске и варошке школе примећује, да тамо, где је 1 учитељ, а 6 разреда, не може свршити оно, што 6 учитеља у 6 разреда, с тога је деци, а и учитељу за испомоћ нужно више књига и разне књиге; не мисли се: делити књиге према сталежу, него према морању и околностима. — Косовцу одговара и вели, да би и он био за једну само читанку, кад би она у сваком погледу онако одговарала, како би требала и вели, кад би се то могло: евала! — Против Миљићевог предлога нема ништа, шта више: и он је и за епархијске музеје. — О скупоћи књига вели: кад би била општа конкуренција, то би се питање брзо у интересу родитеља решило; тим би баш издавачи и јевтиније и боље уређене књиге издавали — и по свему томе би књиге заиста имале и фактичне и историјске важности.

Грбић. Одговара Лотићу, да нису једни обзири на селу и вароши. — Прима Бл. предлог.

Б. Поповић. Говори о важности буквара и оних слика у буквару, а не читанке. Према истакнутим целима не одговара садашњи буквар; говори по ново о важности буквара.

Председник. Одговара Косовцу због анкетне комисије, која сад не постоји, него да ваља рачунати са постојећим установама.

Косовац. Одговара Бл. у погледу читанака за сеоске школе и варошке; вели, да је са начелне стране говорио.

Дражић. Одговара Бл., да свака одобрена књига, односно њен издавач мора неку суму уступити н. пр. Натошевићевом фонду.

Ст. Живански. Говори, како сеоска деца ваља: да имају више науке, више васпитања, него варошка; варошка имају више прилике, да се и ван школе и образују и васпитавају. Сеоској треба више градива, за то је: да су књиге за обоје једнаке,

Председник. Доводи беседе појединих говорника у склад са објашњавањем Бл. предлога. Предлаже према важности саме ствари, да се овај предлог формулише у конференцији, па сутра, у трећој седници, да се коначно реши. — Прима се. — Разрешава скупштину и заказује ју за

сутра у пола 10 часова. — Уједно позива изабрани одбор, да се по истоку по часа скупи у конференцију ради одлуке за сутрашњу седницу у погледу књига и учила.

* * *

После по часа је одпочета конференција, која је имала ову ствар да рашчисти.

* * *

Трећа седница.

Председник у одређено време отвара седницу и позива перовође Марића и Поповића, да записник воде, а Костића и Лотића, да говорнике бележе. — Надовезује јучерашњи рад у погледу књига и учила и резолуцију синоћне конференције у погледу исте ствари. — Позива извештача, да донесену резолуцију прочита.

Благојевић. Чита резолуцију у погледу књига и учила — у смислу његовог предлога са допуном Милићевом, која се састоји из 10 тачака. — Прима се.

Председник. Подноси Косовчев операт о забавишту; говори о важности и нужности ове установе. Да ли треба, или не, оно нама о томе, вели, не може бити речи, по што државни закон то наређује и где можда ми то не би хтели учинити, учиниће сама држава. Позива Косовца, да у томе погледу образложи своје мишљење.

М. Косовац. Говори о важности и у кратко о историји ове установе. Говори о педагозима Песталоцију и Фреблу као васпитачима и оцима прве замисли о забавиштима. Разлаже Фреблове намере, да је далеко његово мишљење било, да он прво и природно право материно о васпитању ишчупа из материне руке, него вели, да је он само хтео мајци да олакша и успех у васпитању осигура. — Напомиње општу потребу свих завода, а по наособ за наше прилике, а особито у простом сталежу, који због рада одилазе од куће и своју децу саму себи остављају — тако рећи — неневану и неваспитану; ту је жалост код такове мајке, а јад и чемер код ове остављене деце. То је, вели, баш прави узрок и повод било Фреблу. да помогне и једнима и другима путем забавишта; ту је оно прво васпитање, које код куће добити не могу, за то је особито наглашавао: какво трэба да је забавиште и шта му је управо циљ. Према важности забавишта сваки културни народ, ако хоће: да буде такав, мора у својој средини и забавиште дизати.

Дели свој операт у седам тачака. — У прву долази циљ и средство српском забавишту. — У другу организација овога. — У трећу права и дужности општина; о забавишту као народном заводу; о надзору и т. д. — У четврту о забавиљи и њеном образовању пре завода и у заводу; о особинама забавиље; о награди забавиље. — У пету о правима и дужности забавиље. — У шесту о управи забавишта и преустројству. — У седму о устројству постојећих забавишта. — Ово тек најповршније могосмо ухватити из говора Косовчевог; говор му је био добро простудиран, а види се и отуд, што га је скупштина са највећим интересом саслушала и при крају са громко: „живео!“ поздравила.

Лотић. Потпомаже предлог Косовчев и попуњује говорника гледе Фребловог дедања и страдања и прогањања од стране силе. — Усваја у потпуности поднесени предлог и напомиње, да би у нацрту још ваљало уметнути и дисциплинарну страну самог завода и забавиље, по што види, да о томе нема ни спомена.

Благојевић. У главном усваја Косовчев предлог; у појединостима имао би овде-онде што да примети, што ће да учини, кад буде исти предлог подвргнут специјалној дебати. Лотићу примећује и у погледу дисциплинарне стране, да о томе не може бити спомена, по што се у том погледу на лањској кикиндској скупштини већ за све утврдило, па тако исто и за забавиљу, а што се тиче саме дечице, то не спада амо. — Препоручује Косовчев предлог.

Косовац. Одговара Лотићу у истом смислу, као што му и Благојевић напомену; особито код ове деце дисциплини се не може одредити начин, правац и средства, јер су ова деца њежна као и цвет, то се оставља самој забавиљи, да у духу њежности ове одгаја и васпитава. — По ново моли, да му се предлог прими за подлогу специјалне дебате. — Прима се.

Председник. Износи Косовчев предлог за подлогу специјалне дебате и позива перовођу Костића, да § по § из нацрта чита.

§ 1. Цел забавишта.

Лотић. Предлаже, да уђе, да забавиште ваља да буде као образац за васпитање дечије.

Косовац. Не може се нико натерати, да долази и прима као образац, а ко се за забавиште интересује, уверен сам, да ће га походити и по њему и сам код куће удешавати васпитање. — Прима се редакција.

§ 2. О средствима, игри и певању.

Јелчићева пита: шта ће радити, где је мали простор за игру?

Председник. Молити, да се прошири. — Прима се редакција.

§ 3. Да се свако учење, које спада у редовну школу, искључи.

Лотић. Предлаже нов §, у коме би се исказало, да је наставни језик српски и све на српском језику.

Косовац. Напомиње, да се то све садржи у § 3., по што се све искључује, што је за школу, па тако и стране речи и све, што се не слаже са развитком дечијим.

Председник. Ако нећемо изрично казати сваки страни језик, па још и споменути дотичне језике, може се рђаво тумачити и не одобрити нам се.

Вучанов. И он се слаже, да то не уђе; излишно је, јер би може бити баш тиме власт навели: да одбаци.

Ј. Михајловић. Слаже се са Лотићем, мора се нека ограда у напред поставити.

Благојевић. Говори о предлогу земаљске владе о забавиштима. Баш у распри о језику било је врло великих дебата; једни су тражили, да се у свима немађарским забавиштима мора учити мађарски, а једни су били против тога, него да се после 5 године. Но то, вели, по што је још предлог, не морамо да знамо. Ми онако ваља да створимо предлог, како

треба да буде. Ако се буде увео у забавишта мађарски језик, онда ће се за цело увести и славенски језик. Ово вели, да говори на искуства; истина, да је то неприродно, непедагошки, али је тако у Сомбору случај, да деца у српском забавишту уче мађарски, па и славенски: молитве и песмице. Ми морамо изрећи, да све, што се ради, мора се радити на матерњем језику, а ни на каквом другом; усвајам предлог Лотићев. — Прима се Лотићев предлог, но се у стилу и садржини мало модификује.

§ 5. О плану рада у забавишту и ко да тај план направи.

Благојевић. Напомиње, да би ваљало изменути и овако изрећи: „да издаје Шк. Савет по саслушању забавиља, односно њихових зборова."

Косовац. По што немамо за сад у правом смислу забавишта, то логично по томе нема: ни ко ће да донесе, с тога се и рекло општа учитељска скупштина; ту ће и њих тада бити, јер су и они чланови. Остајем при редакцији. — Прима се редакција.

§ 6. О месту забавишта. — Прима се редакција.

§ 7. О згради, да је од једног боја — при земљи, — положају, подели дворана и удобностима. — Прима се редакција.

§ 8. О опремама и разним справама по Фребловом систему.

Лотић. Додаје, да би требало изрично казати ствари и играчке за дечије руке.

Косовац. После ће се специјално нагласити; остајем при редакцији. — Прима се редакција.

§ 9. О врту и особинама овога. — Прима се редакција.

§ 10. О чистоћи. — Прима се редакција.

§ 11. О праву: ко да подиже забавишта, — православна срп. црквена општина. — Прима се редакција.

§ 12. О броју деце.

Благојевић. Напомиње, да би ваљало број деце са 60 подићи на 100.

Косовац. Брани свој предлог и вели, да нико не мисли, да је лакше у забавишту делати, него у школи. Наводи само онај тренутак, кад једно заплаче, да за собом повуче све у плач и да ли је то лак посао утишати их и развеселити?

Јелчићева. Вели, да би 50 деце доста било. — Прима се редакција са допуном Јелчићеве.

§ 13. О средствима за издржавање забавишта и о прирезу од 3%. — Прима се редакција.

§ 14. О дообн забавишта — на дадиљишта и право забавиште. — Прима се редакција.

§ 15. О времену забављања преко целе године.

Јелчићева. Кад одмор постоји за учитеље, а за што да не постоји и за забавиље?

Чује се са више страна: „Није одмор за учитеље, већ за школску децу!"

Благојевић. Говори о летњем и зимњем забавишту, па према околностима и потребама да се модификује, да буде две врсте забавишта; у летње доба, кад је свет на раду, да буде од јутра, па до мрака, а преко

целе године да буде пре и после подне. За одмор је — и да се за то одреди најзгодније доба.

Јелчићева. Да буде преко недеље у два полу дана.

Косовац. Одговара Бл., да његов предлог стоји у опреци са Фребловом идејом, а ми то не смемо да чинимо, јер одмах у почетку постависмо начело, да стојимо на његовом становишту, те би две установе стајале у опреци нашој замисли. Препоручујем редакцију. — Прима се редакција са допуном Јелчићеве.

§ 16. О обвезаности полажења забавишта за сву децу једнако без разлике спола; о законској строгости према небрежљивим родитељима. — Прима се редакција.

§ 17. О обвезаностима при примању деце и закључивању годишњих течајева. — Прима се редакција.

§ 18. О избору забавиље. — Прима се редакција.

§ 19. О примању деце у забавишта — да се мора потврдити лекарском сведочбом, да је каламљено и да не пати од какве болести, што би могла бити на штету друге деце. — Прима се редакција.

§ 20. О законитости избора забавиље. — Прима се редакција.

§ 21. О приватним забавиштима. — Прима се редакција.

§ 22. Где и кад не могу бити забавишта. — Прима се редакција.

У смислу горња 4 § имају се по садржини распоредити, да стоји један с другим у свези и прецизније означити још у 2 § — нова.

§ 25. О образовању забавиље; — о заводу за образовање забавиља. — Прима се редакција.

§ 26. О наставницима за завод забавиља, о квалификацији и постављању ових. — Прима се редакција.

§ 27. О преднаукама и владању питомаца.

Благојевић. Предлаже, да се овде уметне, да би и свршене учитељице за по године по нужним припремама могле се припустити испиту и оспособити се за забавиље.

Јелчићева. Због виолине вели, да је мало времена по године; нека се такова приправља бар 1 годину. — Прима се и за овај случај нов §. уредити.

§ 29. О установи угледног забавишта. — Прима се редакција.

§ 30. О наставном плану.

Благојевић. Вели, да би требало тачно означити предмете, који да се предају у забавишту. Прима се § 30., а у смислу Бл. предлога нов §

§ 32. О приватном подизању забавишта. — Прима се редакција.

§ 33. Права и дужности забавиље.

Кировићева. Примећује, да забавиља мора бити Српкиња православне вере. — Прима се редакција.

§ 34. Прописани часови за забавиљу и о начину провођења истих у забавишту. — Прима се редакција.

§ 35. О вођењу записника и извештаја у забавишту. — Прима се редакција.

§ 36. О одеду забавиље и понашању у заводу и ван овог.

Јелчићева. Овде има мало увреде, кад се учитељици не прописује, за што забавиља, молим, да се ово изостави. — Не прима се редакција.

§ 37. О плати забавиље и стану.

Јелчићева. Не једну собу, него би јој ваљало две собе дати. Прима се.

Костић. Вели, да би јој плату ваљало бар тако удесити, да јој једна фор. на дан долази. — Одбија се. — Прима се редакција са допуном Јелчићеве.

§ 38. О сталности забавиље и начину отпуштања. — Прима се редакција.

§ 39. О помоћници забавиљиној. — Прима се редакција.

§ 40. О награди и дужности помоћнице. — Прима се редакција.

§ 41. О управи забавишта. — Прима се редакција.

§ 42. О преустројству постојећих забавишта. — Прима се редакција.

§ 43. О затварању таковиx забавишта. — Прима се редакција.

§ 44. О забавиљама без квалификације и о оспособљењу ових. — Прима се редакција.

§ 45. О одказивању службе због неквалификације. — Прима се редакција.

Председник. Проглашује Косовчев предлог за примљен и моли Косовца, да у смислу истог напише представку. — Даље напомиње, да би по дневном реду и отпису в. Шк. Савета требало доћи на ред о хуманитарним заводима, што је било Рад. Поповићу учитељу глухонемих у Митровици додељено, да нацрт гледе ових завода сачини, али он, нити је нама благовремено, нит је на другог кога послао, да се по претходном проучавању могао на дневни ред ставити. Дошавши амо, чујем, да је свој предлог поднео преко г. повереника, но по што ни он сам није дошао, да свој предлог образложи, предлажем, да се скине с дневног реда; но тиме не мислимо, да скинемо и саму установу, то не, него: да се за будуће умоли в. Шк. Савет, да би ову идеју што бољма пригрлити ваљало. — Прима се. — Што се тиче свију закључака, то држим, да бк за то најзгоднији био сада постојећи извршни одбор у Сомбору. — Прима се.

Костић. Предлаже, да уђе у записник и у једно: да се умоли в. Шк. Савет, да у будуће поред наредбе за учитељску скупштину изда и наредбу за накнаду за путни трошак и дневнице, по што већина општина није дотичну пристојбу издала својим учитељима. — Прима се.

Косовац. Предлаже, да се бирачима Благојевићевим поверење....

Најпреч. г. Ј. Ворота као повереник. Одузима предлагачу реч и скида овај предлог са дневног реда, по што је то ствар политике, а то није задатак ове скупштине; моли председника, да се пређе на дневни ред.

Слепчевић. Предлаже, да се све ове одлуке пошљу главном угарском учитељском удружењу у Будимпешту. — Не прима се.

Председник. Напомиње, да би ваљало одредити: ко ће записник одоставерити и предлаже околне учитеље близу Сомбора. — Прима се.

Стефановић. Предлаже, да се представком ова скупштина обрати на в. Сабор, да изабере између учитеља десеторицу и изашаље као народне питомце за даље студирање. — Прима се.

Председник. Завршује говором скупштину, по што је исцрпљен дневни ред; говори о важности скупштинских закључака и изриче своју наду, да ће се они и у дело спровести, јер ову скупштину, вели, нису никакви други смерови руководили, но само бољитак и напредак српске школе и српског учитељства. — Захваљује се најпреч. г. Ј. Бороти, као поверенику в. Шк. Савета, који је цео рад са пажњом пратио и могао стећи уверења о правим жељама српског учитељства. Живео! — Захваљује Бечејцима на српском гостопримству. Живели! — Још једном позива перовођу, да приспеле поздраве са стране прочита.

Поздрави — Сомбор: Н. Ђ. Вукићевић. Живео! — Параге: Белеслин. — Осек: Др. Авакумовић. — Куда: Поповић, Ћосић. — Кикинда: Јорговић, Баковљев, Телечка. — Сент-Андрија: П. Берић. — Живели!

Најпреч. г. Ј. Борота. Говори о склопљеним предлозима, које ће по пријему на одређено место и поднети. Примећује, да има неких ствари у предлозима, које ће решавати Школ. Савет, а, вели, има и таквих, које спадају у делокруг самог Сабора. Ово с тога, вели, напомиње, што ће може бити неки чекати сва решења од Школ. Савета и ако се не реши, брзо изгубити свако стрпљење. Што се тиче Школ. Савета, он ће ове предлоге примити, али их без свога мнења не може никоме подносити; то би било недостојно самог Школ. Савета. Он ће, истина, поднети овај предлог, али поред њега и своје мнење и то, наравно, у интересу српске православне вероисповедне школе. Шк. Савет не може у пленуму узети ове, као ни друге веће предлоге у претрес, него мора поверити само појединим својим члановима, што не квари саму ствар. Са његове стране вели, да ће настојати, да се тачно све испита и да се онако реши, како ће и школа српска и српско учитељство у духу напредном се развијати. Растајући се од учитеља са ове скупштине, уверава их, да учитељи врло мало својих пријатеља имају и да им је Школ. Савет једини и највећи пријатељ. Живео!

И тиме скупштина би завршена.

* * *

Још нам ваља споменути, да је првог дана у вече беседа била са одабраним програмом, а у корист конвикта. Лепа крајцара пала је на споменуту цел.

Ст. Бечеј, 4. и 5. Априла 1890.

Прибележио: СТ. КОЊОВИЋ,
учитељ сомборски.

МОЖЕ ЛИ СЕ ОМОГУЋИТИ, ДА СВИ УЧИТЕЉИ СХОДНО СВЕТОМ ПОЗИВУ САВ СВОЈ ЖИВОТ ПОСВЕТЕ ШКОЛИ И ЊЕНОМ УНАПРЕЂЕЊУ И КОЈИМ ЋЕ СЕ НАЧИНОМ ТО ПОСТИЋИ?

— За награду. —

(Свршетак.)

Хоће ли моћи учитељ бити увек добре воље, кад на дому има жену и децу, плата малена, па и то мало неуредно добија?

Не може.

Плате учитељске су на разним местима различите, где више, где мање; но нигде толико, да увек може ведра лица ступити у школу.

Узмимо за пример једног младог учитеља. Тај млади човек треба да се жени, иначе ће га свет направити свакојаким. Како да се жени, кад му је плата тако малена, да једва он изиде на крај, а како ће тек са женом и децом?

Друго: ко ће и да пође за њега? Плата му је мала; но, хајде, то се још којекако да поднети, али шта ће бити са јадницом, ако остане удова, да ли је она обезбеђена? Није. Није, као што ваља Сва мировина би јој се састојала у 80—100 ф., а то је управо толико, да нити може живети, нити умрети. А има ли деце, куд ће синља кукавица с њима?! Штап у руку, па у прошњу; јер се ни држава, ни општина не брину за њих онако, како би требало. Тек сад у новије доба се почело мислити и на ту околност и то ко се сетио? Опет учитељи. Ко ће да улаже у тај фонд? Опет учитељи.

Дакле: до сад се није постарало за удовице и сирочад учитељску, па како ће смети отац дати своје дете учитељу, којему је тако мала плата, да не може ништа заштедити.

Да, ви ћете рећи, па за то ипак су толики учитељи ожењени. Јесу, али се тада не помишља на то. Ако промислите сами о овоме дубље, ја држим, да ћете ми дати за право.

Има ли учитељ деце, ту децу треба хранити, одевати и васпитавати и то све према својему сталежу.

Сваки отац тежи, да му је син, ако не више, оно бар да је то исто, што је и он. Да ли је то могуће постићи с тако малом платом? У кући треба много, а учитељ ни од које стране нема до своје плате; учитељ не може ни трговати, јер онда школа иде у пропаст. Учитељ не може ништа радити, што се не слаже с његовим достојанством, те и не може с друге стране заслуживати.

А од књижевности?

А ко још код нас од књижевности може живети?

Другим речима: створите му бољу егзистенцију, удесите му боље мировину, обезбедите му жену и децу, створите му бар с те новчане стране задовољство у кући, па ће одмах веселије ступати у школу, веселије ће и радити свој посао.

А ви шта урадисте?!

У место да се па боље окренуло у томе погледу, оно је сто пута горе, но што је било онда, кад су учитељи имали 160 фор. годишњу плату.

Данас је скупоћа велика, а плата се смањује, укидају се квинквенали, одузима се земља, пензија се свела на минимум.

Ја знам једну општину, а има их и више, у којој има и млађих и старијих учитеља; основна плата је иста, старији имају квинквенал, имаће пензију, колика им буде последње године плата, а млађима остаје плата за сва времена иста, пензија је три стотине ф., но док дођу у пензију, а то је за четрдесет година, скупоћа ће бити још и већа, те ће спасти на то, да буду послужитељи код разних друштава.

Дајте нам већу плату, постарајте се у случају ране смрти наше за нашу сирочад, а на част вам пензија, ми ћемо знати сами заштедити бољу пензију од те ваше.

Ето: то је у кратко речено, што се тиче куће.

Од учитеља се захтева, да познаје предмет, који предаје, да има место у потпуној власти, да му је дидактика, педагогија, психологија, логика потпуно позната. Да је образован човек, да се у друштву зна наћи, да је начитан, да се са сваким паметно разговорити може, иначе: какав ми је то учитељ, баш се с њиме не можеш ни о чем разговарати?!

За све то треба учитељу и опет доста новаца и безбрижан домаћи живот; јер може ли се учитељ латити изучавања којега предмета, кад му жена и деца гладују, или ако мисли на будућност деце своје? Он ће узети књигу у руку, па ће можда и прочитати, али у души његовој не ће остати никаква трага; јер његове мисли беху код деце његове.

Учитељи по градовима могу се лакше даље образовати, ту су библиотеке, ту друштва; за ово последње треба опет новаца. А учитељи по селима — ти су баш ограничени на новине и књиге, а не знам: од куда им новаца? Је ли право, да од деце своје откида, да му жена и деца гладују, а он да купује новине и књиге?!

Ја не ћу да одговорим на то; јер несам рад, да вам натурујем своје мишљење.

Даље образовање учитељу је врло потребно. Просвета иде у напред, а тек не може учитељ заостати; заостане ли учитељ, то је заостала и школа и онда о напретку њену не може бити ни спомена.

Већ и због тога је даље образовање учитеља потребно, да се узвиси до оне висине светске образованости, да му се не може казати, е носи назив, који му не доликује.

Обраћајте већу пажњу на учитеље, они вам децу изводе из таме у светлост, њему имате да захвалите за напредак у сваком погледу!

А учитељ — нека буде само онај, којега љубав вуче школи; који осећа у себи воље, одушевљења, дара и снаге за свети позив тај.

Из свега до сад реченога види се, да су учитељи важан фактор у народу и држави; њима треба створити могућност, да своју вољу у дело приведу.

Као што сам рекао, апсолутно се не може одговорити на истакнуто питање; јер и кад би све било, као што ваља, ко ће створити иначе мир у кући, ако га нема, а кућевни немир рађа зловољу и немар за рад.

Но апстрахујући то при завршетку ове расправе, велим: 1. нека се одају на учитељско звање само они, који осећају у себи мара за школу, којима ће напредак школе, а тиме и напредак народа на срцу лежати. 2. Нека се учитељу скине домаћа брига, јад и невоља с врата, нека му се обезбеди живот, да мирно може чекати старост, нека му се обезбеди жена и сирочад, да мирно и спокојно може умрети. 3. Нека му се да могућност, да се усавршује у својој струци.

ПРЕДЛОГ О УРЕЂЕЊУ ХУМАНИТАРНИХ ЗАВОДА.

Извео: РАДИВОЈ ПОПОВИЋ.

V.

(Свршетак.)

II. Заводско особље.

§ 28.

Учитељско особље састоји се из управитеља, 8 учитеља и 1 помоћног учитеља.

§ 29.

Управитељ има 10—12, учитељ 20—25, а помоћни учитељ — колико буде потребно недељних часова.

Учитељ је дужан један другог суплирати без награде, ако то не траје дуже од 6 недеља.

§ 30.

Сваки учитељ је дужан наставничку дужност тачно вршити и кон-

ференцијама присуствовати; препреке те врсте времено управитељу доставити.

Отпуст на 8 дана дели му управитељ. Преко тог времена до 6 месеци школска власт, а више од тог министарство просвете.

Учитељу је дужност, кад је на њега ред, са децом недељом и празником походити богослужење, да би тако на питомце религиозно утицао. Ван овог пак нема у цркви више никакве дужности.

У опште пада му у дужност свима силама подизању и угледу завода приналати, васпитно на ученике утицати, споразум завода с родитељским домом обдржавати, доброг начина предавања придржавати се и у добром колегијалном односају стајати. Читањем стручних дела и листова себе усавршавати, те тиме на бољитак и напредовање завода утицати.

Сваки је пак учитељ обвезан водити записнике и све друге потребне школске и ине периодичне заводске списе.

§ 31.

Разредни старешина, кога управитељ при почетку школске године за сваки разред именује, има мир и поредак у свом разреду обдржавати.

У дужност му спада и све на разред спадајуће записнике водити и у конференцији учитељској о унутарњем и спољашњем стању и знатнијим догађајима свога разреда извешће давати.

§ 32.

Управитељ је најближи представљеник завода. Он води непосредан надзор над овим и јесте за благостање завода у наставном и дисциплинарном обзиру одговоран. Он заступа завод споља и обдржава саобраћај са представљеним властима, те би, да се законске одредбе испуњавају.

Управитељ мора имати у виду тачно стање завода у сваком дакле погледу, те и педагошки ход наставе надзирати. Управитељ има дакле: 1. главни надзор над заводским локалом, училима и библиотеком; 2. поделу наставних предмета на поједине учитеље и утврђење распореда часова; 3. пазити на наставу и дисциплину; 4. руководити учит. конференције; 5. делити распуст учитељима највише на 8 дана; 6. располагати заменом учитеља у настави, кад је овај спречен; 7. одређивати дан испита; 8. поднашати периодичне налоге и издати годишњи извештај о целокупном стању завода школској власти. Осим тога водити све, као таковом, у делокруг му спадајуће списе званичне и акта.

При подели предмета има нарочито обзирати се на унутарњу везу између појединих — по могућности.

Чим је више од 1 дана за време распуста отсутан, има под означењем заменика, кога из учитељства изабере, школ. власти пријавити. Ако отпуст не пада у законом означен распуст, то има од исте власти отпуст потражити.

Осим свега овог надзире и економа и остало заводско особље.

§ 33.

Неиспуњавање дужности ма у ком погледу вуче собом последице државног закона о казнама.

§ 34.

Сем учит. особља постоје на заводу економ, надзиратељ, васпитачица и послужитељи.

§ 35.

Дотично особље има се држати реда управитељем завода означеног. Исто особље управитељ поставља и отпушта.

VI.

Учитељске конференције.

§ 36.

Сваког месеца има се ван школског времена једна редовна учитељ. седница одбржавати.

Ванредна седница биваће, кад ју управитељ за нужну нађе, или на захтев два, или више чланова; управитељ председава и сазива исте. У случају, ако је спречен, заступа га службовањем најстарији наставник.

Чланови седнице су сви учитељи завода. Помоћни учитељи имају само саветујући глас.

Сви учитељи имају седници присуствовати и свако се отсутство у протокол означи. Протокол се у седници заврши и од свих присутних потпише.

Предмети седнице су нарочито: 1. Одредбе и предлози у погледу извађања наставног плана; 2. предлози за уваћање нових књига и учила; 3. закључци за набавку учила у граници дозначене дотације; 4. одлуке о пријему нових питомаца; 5. предлози за издавање стипендија; 6. договор у погледу стања наставе и дисциплине о моралном владању и успеху питомаца у науци; 7. о употреби дисциплинарних средстава; 8. одлуке о прелазу питомаца у старије разреде и о дозволи опетовног испита; 9. испитивање и стављање до знања свију од власти надошлих предмета. Осим тога има сваки члан право и дужност говорити о догађајима у заводу.

Редовне седнице теку овим редом: а) извештај о изведењу пређе стављених закључака; б) саопштење надошлих дописа; в) извештаји разр. старешина о својим разредима; г) што се на наставни план односи; д) учила и помоћна средства; е) разни предлози чланова. Управитељ при подељеним гласовима одлучује.

Је ли случај, да се управитељ са већином учит. особља не подудара, то има право: закључак успоставити и нужне привремене наредбе издати; но дужан је ипак одмах с придогом мотивисаних предлога већине школ. власти извештје поднети и ове одлуку саопштити.*)

У Митровици. Фебруара 1890.

*) § 9. овога предлога попунити ваља по жељи г. писца са овом алинеом:

§ 9.

„На хуманитарним заводима се дакле и кандидати по свршеној учитељској школи примају на стручно образовање, те су тако ови заводи и школе за стручну спрему.“

УСКРШЊИ ПУПОЉЦИ.

ТРОПАР.

ристос Господ васкресе из мртвих,
Смрт је својом уништио смрћу
И онима у гробови доле
Нов је живот даровао тиме.

Васкресење анђели Ти поју
На небеси, Спаситељу Христе.
Дај и нама људима на земљи:
Чистим срцем да славимо Тебе!

НА ЈУТРЕЊУ.

Недељом се пое и овај припев:

Помилуј ме и смилуј се, Боже,
По великој милости на мене!
По множини щедрости Своје
Очисти ми преступе и грехе!

Из гроба је ускрсао Исус,
Као што је прорекао био,
Вечно жиће човечанству даде
И тим вељу милост нам указа.

ИПАКОЈ.

Предварившн, претекавши јутро,
Пошле жене са мирисним уљем, —
Кам су нашле одваљен са гроба
И чуле су од анђела речи:
Оног, који свагда је у сјају,
Што тражите ка' човека с мртви?
Погледајте: покрови су празни!
Потеците и кажујте свету,
Да је — ето — васкрсао Господ,
Смрт је славно умртвио сада, —
Прави Син је истинитог Бога, —
Те васцело спасао је људство.

КОНДАК.

Ма и у гроб што за нас бејаше
Сишао се, бесмртни Христе,
Паклену си разрушио силу,
Те си као победилац, Боже,
Ускрснуо, устао из мртвих;
Мироносним женама си тада
Навестио: радујте се!... мир си
Међу Своји апостоли дао,
А палима ускрснуће пружаш.

Иван М. Поповић.

ПОЗИВ

српском народном учитељству из карловачке митрополије.

Што је учитељство наше с ове стране толико желело, за чим је толико тежило, испунило се. Високо кр. угар. министарство унутарњих послова потврдило је 21. јануара о. г. под бр. 3667. правила лане основаног „Друштва срп. учитељског конвикта у Новоме Саду.“

Изаслати привремени управни одбор тога друштва састао се данас овде, привремено се конституисао и отпочео да спрема све, што је нужно, да ова установа може у смислу одобрених друштвених правила (§ 47.) отпочети законито деловање своје још ове године. У то спремање иде у првој линији попис чланова за ово друштво, те у то име част је потписаном одбору: да овим путем позове сву господу Србе учитеље и гђе и гђице учитељице из карловачке архиепископије и митрополије српске без обзира, на којој и каквој школи служе, да се изволе уписати за редовне, или основне чланове овог корисног удружења и не само да се сами уписују, него се умољавају и да приону свим маром својим, да поред чланова оснивача набаве и што већи број и чланова потпомагача и потпомагачица.

Оснивач може бити сваки учитељ Србин и Српкиња православне вере из опсега карловачке архиепископије и митрополије српске, који се обвеже, да ће уредно и тачно за пет година дана уплаћивати годишње по 3% од своје целокупне плате, изузимајући станарину и огреварину. Ово може у годишњим, или четвртгодишњим ратама плаћати.

Потпомагачи су пак они Срби и Српкиње, који на једанпут, или у годишњим ратама за пет година уплате најмање 50 фор. у друштвену благајницу.

Оснивачи чланови имају решавајућег гласа и право активног и пасивног избора часника и одборника у скупштини, а при том и право уживања питомачких благодати у друштвеном конвикту за своје синове и кћери, који се уче у Новоме Саду на средњим школама. Питомаца ће бити бесплатних и с врло умереном ценом, како и колико то скупштина друштвена буде одредила.

Потпомажући чланови имају саветујућег гласа у скупштинама и ако се на расписан стечај од овог друштва не пријави довољан број компетената питомачких, могу и њихова деца бити учесници овог друштвеног завода.

Завод ступа у живот кроз пет година, дакле 1895. године.

Потписани привреме. одбор дао је тискати правила и нужне изјаве за уписивање у чланство и разашиље ове свима већим учитељским зборовима, па и појединим пријатељима из ове митрополије, да прикупљају и уписују чланове, а послаће то на захтевање и сваком поједином члану, који изјави жељу, да ће купити чланове, или хоће да ступи у ово друштво.

Прва редовна скупштина за законито конституисање овог друштва сазваће се идућих школских ферија. И на њој ће моћи законито учествовати само они, који се донде буду уписали за чланове овог друштва.

Овом приликом умољавамо сваког брата и сестру, који су ма од

кога за ову цел примили, или скупили дарове, да то пошљу потписаном одбору, а умољавамо учтиво и поједина друштва и корпорације, која су за ову цел приређеним забавама прибрали прилоге, да изволе послати те прилоге одбору овом било у новцу, било пак у књижицама уложницама.

Умољавамо даље све српске и побратимске хрватске листове из Угарске и Троједнице, да изволе прештампати овај проглас.

Из седнице привременог управног одбора „Друштва срп. учитељског конвикта у Новоме Саду“ држане 15. (27.) фебруара 1890.

Јован Марић с. р., перовођа. — *Аркадије Варађанин* с. р., председник.

ПРИПРЕМА ЗА ПИСАЊЕ.

1. Разпознавање страна у школској дворани.

III.

(Свршетак.)

а.) Предња страна — напред.

Пазите децо! — Где стојим ја од вас, Ђоко? — Реци то исто, Лексо! — Реци то исто и ти, Шандоре! И т. д. Реците то сви! — Запамтите! Ова страна, где ја од вас сад стојим, зове се предња страна. — Како се зове ова страна, на којој ја од вас сад стојим, Ниђо? — Како се зове ова страна, где ја сад од вас стојим, Живко? И т. д. Како се зове ова страна, на којој ја од вас сад стојим? Сви! — За што се ова страна зове: предња страна, Илија? И т. д. Зашто се ова страна зове: предња страна?

Вештбање:

Пазите! — Опружите ми вашу десну руку напред! — Склопите је! — Опружите вашу леву руку напред! — Склопите је! — Десну руку напред! — Склопите је! — Леву руку напред! — Склопите је! — Обе руке напред! — Склопите их! — Обе руке напред! — Склопите их! И т. д.

б.) Стражња страна — остраг (натраг).

Пазите, децо, даље! — Где стојим ја сад од вас, Иване? — Где стојим ја од вас сад, Стево? И т. д. Где стојим ја сад од вас? Сви! — Запамтите! Страна, на којој ја сад од вас стојим, зове се *стражња страна*. — Како се зове страна, на којој ја сад од вас стојим, Пајо? И т. д. Како се зове ова страна, на којој ја сад од вас стојим? Сви! — Зашто се ова страна зове: стражња страна, Васо? И. т. д. Зашто се ова страна зове: стражња страна? Сви!

Вештбање:

Устаните! — Опружите десну руку натраг! — Склопите је! — Опружите леву руку натраг! Склопите је! Десну руку — натраг! — Склопите је! — Леву руку натраг! — Склопите је! — Обе руке натраг! Склопите их! И т. д. — Седите!

Вештбање обема рукама у четири позната правца.

Пазите! — Десну руку (опружите) на десну страну! — Склопите

је! — Леву руку — на леву страну! — Склопите је! — Десну руку — натраг! — Склопите је! Леву руку — натраг! Склопите је! — Обе руке — напред! — Склопите их! — Обе руке натраг! — Склопите их! — И т. д. Седите! — Устаните! — Окрените се на десну страну! — Окрените се напред! — Окрените се натраг! — Окрените се напред! — Десно! — На-пред! — Ле-во! — На пред! — На-траг! — На-пред! И т. д. Седите!

IV.

а.) Горња страна — горе.

Пазите, децо! — Куда гледим ја, Радо? — Куда гледим ја, Савета? — Реци и ти, Јелка! — Кажи и ти, Миливоју! И т. д. Реците сви! — Запамтите! Страна, куда ја сад гледим, зове се *горња страна*. — Како се зове страна, куда сам ја гледао сад, Васо? И т. д. Како се зове страна, куда сам ја сад гледао? Сви! — Зашто се зове горња страна, Пело? И т. д. Зашто се зове горња страна? Сви!

Вештбање:

Устаните! — Пазите! — Сви гледајте — горе! — Управо! — Горе! — Управо! И т. д. — Десну руку (подигните) горе! — Склопите је! — Леву руку — горе! — Склопите је! — Обе руке — горе! Склопите их! И т. д. Седите!

б.) Доња страна — доле.

Пазите сад! — Куда гледим ја сад, Иване? — Реци и ти, Тезо! — Реци и ти, Неранџа! И т. д. Куда гледим ја сад? Сви! — Запамтите! Страна она, куда ја сад гледим, зове се *доња страна*. — Како се зове страна, куда сам ја сад гледао, Шаџо? — И т. д. — Како се зове страна, куда сам ја сад гледао? — Сви! — А зашто се ова страна, куда сам ја сад гледао, зове доња страна, Урошу? И т. д. — Зашто се ова страна, куда сам ја сад гледао, зове доња страна? Сви!

Вештбање:

Устаните! — Пазите! — Гледајте сви — доле! — Управо! — Доле! — Управо! И т. д. — Десну руку (спустите) доле! — Склопите је! — Леву руку — доле! — Склопите је! — Обе руке — доле! — Склопите их! И т. д. Седите!

Вештбање с рукама на изменце.

Устаните! — Пазите сви сад! — Гледајте — горе! — Доле! — Горе! — Доле! — Десну руку — горе! — Доле! — Леву руку — горе! Доле! — Склопите је! — Обе руке — горе! — Доле! — Горе! — Доле! — Склопите их! И т. д. Седите!

V.

Вештбање у свих шест, сад већ познатих праваца.

Устаните! — Пазите сви добро! — Десну руку — горе! — Доле! — Напред! — Натраг! — Десно! — Лево! — Леву руку — горе! — Доле! — Напред! Натраг! — Лево! — Десно! — Десну руку — горе! — Леву руку — доле! — Десну руку — напред! — Леву руку — натраг! Десну руку на леву страну! — Леву руку на десну страну! И т. д. — Обе руке — горе! — Доле! — Напред! Натраг! И т. д. Склопите их!

Окрените се ле-во! — На-пред: — Де-сно! — На-пред! — На-траг! — На-пред! — Гледајте го-ре! — До-ле! — Де-сно! — На-пред! И т. д.*)

2. Разпознавање страна (крајева) и ћошкова на табли школској и на таблици.

VI.

а) Познавање крајева — 1. на школској табли.

Пазите, децо! — Ово од табле зове се један крај. — Кажи ми, где је овај крај од табле, Игњате? — По томе, што је овај крај табле горе, како се зове? — Реци то исто и ти, Персо! И т. д. Како се зове овај крај од табле? Сви! — Шта је ово, Анка? — Где је овај крај табле? — Како се по томе зове овај крај табле? — Како се зове овај крај табле, Вранко? И т. д. Како се зове овај крај табле? Сви! — Зашто се зове дôњи крај, Милане? И т. д. Зашто се зове доњи крај? Сви! — Шта је ово, Перо! — На којој страни стоји овај крај табле? — Како се по томе зове овај крај табле? — И т. д. Како се зове овај крај табле? Сви! — А зашто се зове леви крај, Милка? И т. д. Зашто се зове леви крај? Сви! — Шта је ово, Максиме? С које стране стоји овај крај? — Како се по томе зове овај крај табле? И т. д. Како се зове овај крај табле? Сви! Зашто се зове десни крај, Марија? И т. д. Зашто се зове десни крај? Сви!

Колико крајева има табла? — Пазите! — Говорите сви! — Који је ово крај? — Зашто је ово горњи крај? — Који је ово крај? — Зашто је ово дôњи крај? Који је ово крај? — Зашто је ово леви крај? — Који је ово крај? — Зашто је ово десни крај?

Пазите! Сад ћете ми прстом показивати и говорити на питања! — Где је горњи крај табле? — Где је дôњи крај? — Где је леви крај? — Где је десни крај?

б) Познавање крајева — 2. на таблици.

Таблице горе! (1—2—3!) — Пазите! Исто тако имате четири краја и на таблицама вашим. — Показујте ми: Где је горњи крај? — Где је дôњи крај? — Где је леви крај? — Где је десни крај? — (Дуже вештбање.)

VII.

а.) Познавање ћошкова — 1. на школској табли.

Научили смо, децо, да табла има четири краја; али табла има још нешто, што морате научити. Пазите! — Шта је ово од табле, Илија? — Где стоји овај ћошак од табле, Стево? — А на којој страни стоји горе, Милошу? — Па како се по томе зове овај ћошак, Владо? — (Горњи леви ћошак.) — Који је ово ћошак? Сви! — Шта је ово, Аџо? — Где стоји овај ћошак? — А с које стране стоји горе, Милева? — Како се по томе зове овај ћошак, Јоцо! (Горњи десни ћошак.) — Који је ово ћошак? Сви? — Шта је ово, Тривуне? — Где стоји овај ћошак? — На

*) Вештбања ова, изнесена у ових пет лекција, јесу за децу врло занимљива; она их с највећом весељошћу и пажњом врше. Она служе уједно и као допуна и део гимнастичним вештбањима, која се дају без икаква приговора у школи изводити.

којој страни стоји доле? — Па како се по томе зове овај ћошак? (Дôњи леви ћошак.) — Који је ово ћошак? Сви! — Шта је ово, Саво? — Где стоји овај ћошак? — А с које стране стоји доле? — Како се по томе зове овај ћошак? (Дôњи десни ћошак.) — Који је ово ћошак? Сви!

Колико ћошкова, дакле, има табла, Пајо? — Пазите! — Који је ово ћошак? Сви! — Зашто се зове горњи ћошак, Мито? А за што се зове леви ћошак, Лазо? — Који је ово ћошак, Васо? — Сви! — Који је ово ћошак, Миливоје? — Зашто се зове десни ћошак, Младене? — Који је ово ћошак? Сви! — Зашто се зове дôњи ћошак, Радо? — Зашто се зове леви ћошак, Бранко? — Који је ово ћошак, Драгољубе? — Сви! — Који је ово ћошак? Сви! — Зашто се зове дôњи ћошак, Ненаде? — Зашто се зове десни ћошак, Жарко? — Који је ово ћошак, Нато? — Сви!

Сад ћете ми прстом показивати и на питања говорити. Пазите! — Где је горњи леви ћошак? — Где је горњи десни ћошак? — Где је дôњи леви ћошак? — Где је дôњи десни ћошак? И т. д.

Шта је ово од табле, где сад прст држим, Насто? — Зашто се ово зове средa табле?

VIII.

б.) **Познавање ћошкова — 2. на таблици.**

(По што се поновила VII. лекц.) — Таблице! (1—2—3!) — Пазите, децо, исто то имате и на вашим таблицама! — Ја ћу питати, а ви ми говорите и показујте на њима.

Где је горњи леви ћошак? — Где је горњи десни ћошак? — Где је дôњи леви ћошак? — Где је дôњи десни ћошак? — Где је средa таблице? — (То исто и преко реда, док деца са свим добро не увежбају.)

После свестраног овог познавања прелази се на саму непосредну радњу на таблицама.

У Фелдварцу.

Т. К—ић.

ПО ПСАЛМУ 107.

Раздраган сам нешто, Боже благи,
У грудима игра срце моје,
А душа ми — од радости веље —
Не мож', а да: Теби не запоје.

На коју се год окренем страну,
Само Тебе величаћу, Боже,
Само Твоју узносићу славу, —
То ми душа и хоће и може.

Сам помисо, Господе, на Тебе,
Довољан је, па да будем јаки;
Јер: уза Те, а са вољом Твојом,
Победиће противника сваки!

Н.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Специјални наставни план. Књижара Миливоја Каракашевића у Сомбору дала је не давно монографисати специјални наставни план за I, II, III. и IV. разред српске народне основне школе, састављен по плановима српских основних школа сомборских. Ову добро израђену и чисто издану књигу, која у великој четвртини износи 210 литографисаних страница са приложеним таблицама о распореду седмичних школских часова и пописом књига школских препоручујемо школама и учитељима, да је набаве и држимо, да ће им од велике користи бити моћи при састављању специјалног наставног плана, који се у почетку школске године за сваку школу и за сваки разред школски сачинити има. Цена је овом литографисаном делу 1 ф. 50 н. и може се набавити у књижари Миливоја Каракашевића у Сомбору.

Дар учитељској школи. Како нам из Г. Карловца јављају: г. Коста Сленчевић трговац у Глини писмом од 25. Фебруара о. г. завештао је српској учитељској школи у Карловцу стотину форинти а. вр. у спомен своје покојне супруге Јелене. Новац је тај предат на руковање православној српској црквеној обштини у Г. Карловцу, која рукује и осталим закладама, што тој школи припадају.

Учитељски декрети. У седници Школ. Савета месеца марта ове године закључено је на предлог и молбу дотичних Е. Школ. Одбора, да се издаду декрети на учитељско звање следећима: госпођи Милици удовој Стојшићки рођеној Деметровићевој на учитељско место у Срб. Ст.-Петру; Васи Јовановићу за учитеља и Драгињи Антонијевићевој и Даринки Брадваровићевој за учитељице у Меленцима; Косани Димитријевићевој учитељици у Неузини; Марији Милићевој учитељици у Новоме Саду и Милану Грујићу учитељу кулпинском.

Именовања: Милан Јовановић пр. учитељ у Даљу именован је за сталнога учитеља у истом месту. Наталија Грковићева подучитељица у Добринци именована је за сталну учитељицу у истом месту. Милан Новаковић наместни учитељ у Грабову именован је за привременог учитеља у Чепину. Привремена учитељица у Попинци Милена Бошковићева именована је за праву учитељицу у истом месту.

Избори учитеља. За учитеља у Беодри изабран је Славко Трифунац бивши учитељ у Српском Пардању. За учитеља у Српском Падеју изабран је Светозар Пирошки бивши учитељ у Иванди. За учитеља у Мокрину изабран је Коста Петровић бивши учитељ у Фердину. За учитељицу у Тиса-Хиђошу изабрана је Даница Ђакова бивша учитељица у Црепаји.

НЕКРОЛОГ.

Марија Миловановићева, испитана срб. нар. учитељица и привремена учитељица на Клиси у Новом Саду, после дугог и тешког боловања преселила се у вечност 28. Марта о. г. Покојница је рођена 1865. у Мохолу. Свршила је најпре приватно девојачку школу у Новом Саду, а за тим је

са неуморним пријежањем редовно учитељску школу у Сомбору полазила и прошлог лета положила је испит за учитељско оспособљење са отличним успехом. У њој је Србство изгубило младјану вредну учитељицу, која би, да је живила, по својој спреми и по свом постојаном одушевљењу за рад служити могла за углед отличне васпитатељице.

Станко Петровић, учитељ у Рачи, преминуо је у Чалми у 25-ој години живота свог. Покојник је с отличним успехом свршио педагогијске науке у Загребу и био је врло добро спреман и ревностан учитељ.

Стево Косановић, српски народни учитељ у Гламочу у Босни, преселио се у вечност 24. Марта о. г. у деветнајстој години млађаног живота свог. Свршио је летос српску учитељску школу у Горњем Карловцу с врло добрим успехом. Њега оплакује ојађена мати, брат и сестра. Бог да му душу прости!

РАЗНО.

Из завладе пок. архимандрита Ст. Михајловића шест примерака „Школског Листа“ шаљу се ове године српским школама у Тарди, Ланчугу и Бати у будимској и школама у Јасеновцу, Плашкоме и Тушиловићу у горњокарловачкој епархији.

Дар школи српској у Невесињу. Г. Милан Настић старији учитељ у Лозници за покој душе свог непрежаљеног брата Јована Настића бившег учитеља сентомашког шаље ове године на дар „Школски Лист“ српској школи у Невесињу у Херцеговини.

ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ.

Господину *Љубомиру Лотики* учитељу у В. Кикинди. Господине! Управа призренске богословије сматра за пријатну дужност, да Вам изјави своју дубоку захвалност на племенитом дару, односно пошиљању „Школског Листа“ овој богословији. Хиљадили се такви Срби! Примите, господине, уверење о нашем одличном поштовању. У Призрену 20. марта 1890. г. Јером. Мелентије Вујић, управитељ богословије. М. Димитријевић, библиотекар.

Благородни господин *Балтазар Лешчан*, начелник обћине златиске, благоизволео је и ове године сјетити се више подручних школа, односно сиромашне школске младежи, обдаривши исту са обућом. — Данас опет обрадова својом дарежљивом руком и сиромашну децу школе добровићке и сухомлачке, поделивши код сваке десет пари опанака.

На овом племенитом и хвале вредном делу сматра себи подписани за најугоднију дужност у име надарене сирочади школске рећи господину Лешчану срдачно и јавно: хвала! Дај му, Боже, здравље и дуг живот, а на радост многе сироте! У Добровићу 12. марта 1890.

О. Зјалић, учитељ.

☞ Због обширног извештаја о учитељској скупштини шаљемо број 4. и 5. заједно. Број 6. изаћи ће 1. Јунија.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уреднишшву „Школскоі Листа“ у Сомбор.

Бр. 6. **У Сомбору 15. Јунија 1890.** **Год. XXII.**

ГОВОР ЊЕГОВЕ СВЕТОСТИ ГЕОРГИЈА БРАНКОВИЋА,

патријарха српског, о свечаној инсталацији његовој 29. априла 1890. у саборној цркви у Ср. Карловцима.

Благоволењем и благодаћу јединог врховног пастиреначалника свете православне цркве, Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа, посредством избора славног српског народно-црквеног сабора и милостивом потврдом Његовог царског и краљ. Величанства, премилостивог краља нашег Франц Јосифа I., на упражњену столицу богохраниме архиепископије карловачке и митрополије српске позван, дужност ми је примити и ја, покоравајући се суду онога, који ходи посред светилника небесних, држећи у десници својој звезде, којима обасјава св. цркву своју и одзивајући се том великом и часном поверењу, заузео сам, ево, ову столицу, коју је св. Сава, први архиепископ и просветитељ српски, основао и коју је пре двеста година блажене успомене исторично знаменити патријарх тадашњи Арсеније Чарнојевић из старе постојбине српске овамо у нову ову милу домовину пренео, на којој су до данас овде свега 18 ово патријарха, ово митрополита седели и на коју је равно пре сто година сео онај великога духа и жарког родољубља најславнији до данас овопределни митрополит: Стеван пл. Стратимировић од Кузмина.

Но, о Боже, ти знаш како се колеба и ужасава тронута душа моја у часу овоме, кад заузимам ову столицу и наступам ово велико и светло, али уједно и тешко служење у светој цркви Твојој, особито, кад предочим себи оне грдне тешкоће, трвења и опасности, које већ од више година овопределну цркву нашу и њене управитеље окружавају и које брзе помоћи и поуздане лека потребују. „Дѣлъ отверзеніа велика, и поспѣшни и сопротивни мнози.“

Ја признајем, ја осећам, да нисам довољно снажан, да сам слаб душевно и телесно, а служба, на коју се позивам и која ми се поверава, тежак је крст, скопчан са великом одговорношћу пред Богом и људима, па како да примим тај крст на слаба своја плећа, како да га понесем?!

Но, о једини свети и силни Боже, Теби припадам и синовње Те молим, реци и мени оне утешне речи, које је архистратиг Гаврил преблагој Дјеви рекао: „Дх҃ъ с҃вты҃й найдетъ на тя и сила вышнягѡ осѣнитъ тя.“

Осени ме, оснажи ме, укрепи ме, о Господе, олакшај крст овај, који на мене полажеш и који са страхом на себе узимам, Твојим светим крстом, којим си нас спасао од ропства вражија, просвети ум и срце моје и укрепи немоћ моју силом светоносног и животворног васкресења Твог, којим си просветио и оживио све и сва — и онда: „Отъ рака твоихъ, кѣди мнѣ по глаголу твоему."

Приносећи тако престолу Свевишњег топлу молитву и благодарност у часу свечаног заузимања митрополитске столице, осећам у души својој уједно и дубоку благодарност према узвишеном, добром и милостивом господару земље, Његовом царском и ап. краљевском Величанству Францу Јосифу I., по чијој сам милости и највишој потврди узвишен на ово највеће и најодличније достојанство овопределне цркве српске.

Непоколебива верност и лојална поданичка оданост према престолу Његовог царског и апостолског краљевског Величанства жива и дубоко је усађена у срцу сваког Србина—као стара, од прадедова својих наслеђена врлина. Па та врлина и мени је као правом Србину и српском сину урођена. И ја ћу је кроз цео век свој, сходно данас свечано овде положеној присези, са искреном привржености и лојалном оданошћу у грудима својим неговати и сву снагу своју по примеру мојих претходника на увеличање славе и светлости прејасне круне Његове заложити и свемогућем Творцу, цару над свима царевима, топле молитве слати, да Његово царско и ап. краљ. Величанство премилог краља нашег Франца Јосифа I. са целим прејасним владајућим домом Његовим у постојаној срећи, здрављу и ненарушимој трајности сахрани, одржи и благослови на многаја љета.

После све срдачне и благодарне изјаве за пријатну дужност своју сматрам, да и Вашој Преузвишености, као краљевском поверенику, при свечаности овој пред лицем цркве најтоплију благодарност одам на поднесеном труду и указаној ми пријатељској наклоности.

Не ласкам ни мало, нити претерујем, кад ми је част Вашу Преузвишеност о томе уверити, да овострани народ српски за минулих 200 година, од како се у овој новој домовини својој настанио, никада није именоване краљ. повереника за црквене народне саборе своје таким расположењем и одушевљењем примио као именоване Ваше Преузвишености, на кога сву наду и уздање своје полаже, да ћете Преузвишеност Ваша као прави српски син и по крви и по вери, коме су тегобе и јади наши исто тако познати као и нама самима, својски и свесрдно моћним својим утицајем поправити како горе, тако и доле, да нам једном сине сунце боље среће и лепше будућности како по цркву и школу, тако и по цео мили народ наш, да ћете не само венац дојакошњих заслуга Ваших још лепше окитити, него и трајни спомен у срцу народа свога на вечита времена оставити, — па за то у именовању томе и сматра народ српски особени благодителни знак отачаске љубави и милости Њег. Величанства.

Па за то Вас и ја као духовни старешина народа српског како у име своје, тако и у име целог народа српског молим, да благоизволите у званичном извешћу своме Њег. цар. и ап. кр. Величанству најтоплију

благодарност нашу на тој великој љубави и милости изјавити и уједно уверити Га, да у пространој аустро-угарској монархији само таких и нама подобних, али вернијих и приврженијих поданика нити је имао, нити ће икад имати, него што је народ српски, који верност и оданост своју не носи само на језику, него који ју је за минула пуна два века свога овдашњег бављења имањем и крвљу својом на небројеним бојним пољима делом посведочио и у пуној мери оправдао, на који је готов и данас против сваког како унутарњег, тако и спољњег непријатеља миле нам домовине и прејасног престола Његовог крв своју пролити и имање своје жртвовати.

По чистосрдачној изјави и молби овој обраћам се вама, славна и велеуважена господо народни заступници—и свечано изјављујем: да ако ме је за прошлост моју ништа у стању било наградити, ако је у садашњости за мене ништа ласкаво, а за будућност много обећавајуће, то је за цело родољубиви избор ваш, са којим ме између старије, способније, па и заслужније браће моје у Христу за духовног старешину, за архиепископа и митрополита нашег изабрати изволесте, на чему вам из дубине потресеног, али уједно искреног и признателног срца и овом приликом најтоплију благодарност изричем.

Ја вама, господо и браћо, нисам стран и непознат, сви ви мене са малим изузетком веома добро познајете, ово из прошлих сабора наших, као многогодишњег проту сомборског, ово пак као епископа темишварског.

Мој живот и моја тридесетпетогодишња јавна радња на црквенопросветном пољу нашем отворена је књига, у коју свако загледати може и сме, па из које сте без сумње и ви, господо, увидели моја добра својства—исто тако, као и мане и слабости, без којих ни један смртни није, те сте према томе и оценили и за достојна нашли, да ме за црквену поглавицу своју изаберете и на престо некадашњих славних патријараха и митрополита српских уздигнете.

Па и ако вам у часу овоме нисам у стању са поуздањем неким обећати, да ћу то ваше лепо поверење и сваколика очекивања у свему и свачему потпуно оправдати и испунити, јер је будућност у Божијим рукама, ништа мање, него толико вам већ сад обећати могу и смем, да ћу к у напредак свагда остати онакав, какав сам у садашњости и за каквог ме сматрасте онда, кад сте ме изабрали, па за каквог ме сматрате и држите и данас.

Чисте руке у свему и свачему, јасна и отворена искреност у свакој радњи и подузећу, чврст карактер, добра воља и неуморима тежња за све оно, што се клони на добро, на корист и на унапређење св. православне цркве, школе и просвете, а у границама црквених и земаљских закона; то је у кратко мој програм, кога сам се дојако држао, па кога ћу се и одјако не само придржавати, него и сву своју снагу заложити, да уз припомоћ вашу и св. Синода, као главних чинитеља, у самој ствари с проводом и остварим.

Ја знам, ја сам уверен, да остварење тога програма, као и задатак онај, који ме чека, није мален и лак, него на против огроман и те-

жак. — Ја предвиђам и оне велике и безбројне сметње, које ће се намери мојој на пут стављати; али ако ме ви, господо народни заступници, без разлике и св. архијерејски Синод са оном љубави у томе својски потпомогнете и са оним повереньем, са оном добром вољом и готовошћу подупирали будете, са каквом вам ја на сусрет излазим: онда се поуздано надам и у милост Божију уздам, да ћемо уједињеном вољом и уједињеним силама и тај велики и тешки задатак на опште задовољство не само савладати, него и свестрано жељени споразум између јерархије и народа постићи и тим по цркву, народ и просвету такове користи створити, за којима сви без разлике толико тежимо и уздишемо.

При свечаном овом тренутку не могу пропустити, а да и вама, преосвећена господо и браћо у Христу, захвалност своју на братској љубави и труду данашњем не изјавим и најусрдније вас замолим, да ме као брата и сатрудбеника свога мудрим саветима вашим у свему и свачему потпомагати усредствујете. Да јединство духа и споразума, јединство учења и благочинија, које су св. Апостоли Христови за основ вере, цркве и благочестија положили, а које су богомудри прејемници Њихови правилима саборно узаконили и ми као њихови прејемници жељусобно бришљиво негујемо и тражимо, јер јединство то, ако вам је икада нужно било, то нам је зацело данас и у овим приликама, када се брод православне овопределне цркве наше на усколебаноме мору црквеног народног аутономног живота нашег налази, кад нам је дужност спасавати га од пропасти и у тихо пристаниште привести. А то од нас иште дух свете православне цркве наше, то нам налаже св. звање наше, то захтева од нас интерес цркве и државе, то најпосле иште и очекује од нас и старању нашем поверени народ српски.

Ја не сумњам ни мало, шта више тврдо верујем, да ћете сви искрену и братску ову молбу моју са оном љубави и усрдијем примити и уважити, са каквом се ја к вама у овом свечаном тренутку обраћам!

Високочасна, пречасна, часна и преподобна господо и браћо љубазна!

Божанствени установитељ св. вере наше, Христос Спаситељ наш, истина, да је управу црквену пренео на св. Апостоле и њихове прејемнике епископе, који услед тога и по достојанству своме у цркви прво место заузимају; али баш за то, што је Епископство прво достојанство у цркви, скопчане су са тим достојанством и далеко веће бриге и разноврсне дужности и то у толикој мери, да се данас пре може назвати раденичком службом, него достојанством, по чему и има потребу на помоћ млађе духовне браће своје.

Но и ко ће хтети порицати, да су свагда они управитељи цркве, Епископи, највећу славу и похвалу постизавали и уживали, који су ретки били у избору својих помоћника?

„*Тешко ономе, који усамљен стоји*“ рекао је Сирах (гл. 10.). Та изрека, љубазни моји, одјекује и у мојим ушима, особито данас, кад предочим себи ону величину и тешкоћу задатака, која ме чека! Индивидуална снага душевна може бити код појединог човека још толика, колика је, али без помоћи других остаће и показаће се она свагда као недовољна. —

На за то су св. Оци саборно и мудро наредили, да се Епископи при својим судовима, при васпитању и обучавању верних послужују и испомажу саветима оних, који се одликују знањем у вери, правдољубљем и мудрошћу, да не би како год, по што су и сами као људи слабостима људским подложни, пофалили, па и друге на странпутице завести, шта више: можно је и самој цркви грдну и недогледну штету нанети могли. На с тога вас ево и ја као слабостима људским подложан архипастир и старешина ваш свечано све без разлике позивам као млађу браћу и духовне синове своје, да ми будете у свему верни и одани, да испуњавате поверене вам дужности тачно и савесно, да негујете међусобну љубав, поштовање и поверење, да будете повереној вам пастви духовној не само добри и будни пастири, него уједно мудри и примерни наставници, јер у вама почива и од вас зависи дух повереног вам народа; — будите „соль земли и свѣтъ міра“ не само речима и говором, него делом и примером живота вашег. „Такъ да просвѣтится свѣтъ вашъ предъ человѣки, яко да видятъ добрая дѣла ваша и прославятъ Отца нашего, иже на небесѣхъ.“

И најпосле, обраћујући поглед свој на све вас присутне, који сте ово по звању и достојанству, ово као чланови пастве ми духовне из побожности, љубави и поштовања, ово као сродници, пријатељи, другови из младости и познаници из чисте и непомућене љубави и привржености према мени из свију крајева похитали, да свечаност ову присуством својим увеличате, не могу пропустити, да се и вама свима усрдно не захвалим.

Хвала вам, дакле, свима скупа и свакоме посебице, а особито мојим драгим Карловчанима на том лепом учешћу и поверењу, са којим ми на сусрет изиђосте и који ме у средину вашу са таком љубави примисте, као што добра и послушна деца свога љубљеног оца дочекују и примају.

Задржите ме и даље у тој љубави и поверењу и онда слободно и са правом рачунати можете, да ћу и ја вас на љубављу загрејана отачаска прса своја пригрлити и од свакога зла и напасти чувати, штитити и заклањати. *Бог жира и љубави нека буде са свима вама!* — Амин.

СТАРО И НОВО У НАСТАВИ ГЛУХОНЕМИХ.

I.

Дактилологија. Подологија.

Рад сам овде, да упознам читаоце са неким начинима, или покушајима старијег и новијег доба, који су ишли за тим, да би глухонеме њихове невоље лишили, или бар претешку наставу глухонемих у неколико олакшали. Наравно, да су се ту употребљавала средства и која су штетно на њих упливисала,* али, обилазећи ова, говорићу о онима, која су као невинија служила наведеној цељи.

Једно таково средство је тако звана ручна азбука, или

*) Види мој чланак у „Новом Васпитачу. Нови Сад I. год. I. св.“

прстница (Fingeralphabet), у којој се разном комбинацијом прстију представљају знаци за писање т. ј. писмена, која се спајају у слогове, речи и реченице, те тако образују врсту говора, названог „дактилологија“ т. ј. говор прстима. Тај се начин у старије доба употребљавао у Шпанској, Енглеској, Француској, па и Немачкој. Неки су га употребљавали са обе руке (дворучна), неки с једном (једноручна прстница). — Бонетова је једноручна прстница за такову врсту саобраћаја најподеснија.* — Да је и она меморисање глухонемих, док се гласовни говор није увео, могла унапређивати, не ћу да опоричем; али да је таково разно покретање прстију за образовање речи и реченица одиста непријатно и незгодно средство, може свако замислити. Помислимо само, колико би трајало, док би прстицом н. пр нешто дужу реч: „престолонаследник, високопреосвећени“ хтели означити и упамтити! — Зар не ће сам глухонеми радије оловци или перу притећи, баш и ако не може гласно да се изрази? — То је и дало повода, да се траже средства, која ће наставу више унапредити и дактилологију заменути. — Та данас се глухонеми у добри час служе већ артикулисаним, гласбеним говором, те тиме му је створен саобраћај са сретнијим светом на најприроднији начин.

У 3. бр. Јавора за год. 1881. писац Худ опомиње у кратко дактилологију и погрешно ју назива дидактологијом, те и сам тај говор од писмених му знакова ништа не разликује. И они наводи су тамо погрешни, јер писац није стручњак, а чланак није писан на основу признатих стручних списа. Хвале је вредно, да се и тад о овоме што разбирало.

Друга—далеко још незгоднија старинска врста саобраћаја је „подологија“ т. ј. говор ногама. Као што тамо покрети прстију, тако овде покрети обе, или једне ноге и играње изражава поједине писмене знаке, који разном комбинацијом говор сачињавају. Подологија је служила као забава и тајно договарање. Особито се ишло за тим, да се ова при игрању у место бесмисленог „Solo, pas de deux, pas de trois“ употреби, те да се њоме извесна песма, разговор и т. д. орхетмолошки т. ј. играњем представи. Не може човек веће забаве замислити од уживања у сликама, које би таква игранка пружила!

При тајном договору служио се подологијом већ и цар Фердинанд III. — Карамуел наводи у његовом г. 1672. изданом

*) Нема се ниже жеља у листу саопштити — с тога, што се исте у штампарији ниже жеља израдити.

делу „Haplotes de restrictionibus montalibus disputans“ следећи пример: Кад је неки посланик приликом једног повераљивог договора књаза Тицијуса (Titius), ког је цар у тајну подологије упутио, хвалио, цар га опомене, да се чува књаза, пошто исти путем астрологије највеће тајне провиди. — Да га о том осведочи, дозове књаза Тицијуса, који одмах дође. Цар нареди, да исти оде на крај дворане и позове посланика, да му каже, у ком год језику једну реч у ухо. На ово посланик, смешећи се, енглеску реч „a drame“ — сањарија — цару на ухо шапне. Тиме даде разумети, да је високо мњење царево о Тицијусу само пука сањарија. Међу тим, а да посланик не опази, изговори цар Тицијусу покретом ногу њему пришапнуту реч a drame. Кад књаз на позив ту реч одмах правилно изказа, зачуђени посланик га је заиста држао за мађионичара.

Како ове врсте настављања глухонемих немају већ данас никакве практичне важности, то ћу да прозборим о једној са свим новој, а већ доста испитаној справи у служби те здравствене педагогије, тако званом фоноскопу.

(Наставиће се).

ШКОЛСКИ ИЗЛЕТИ.

У старо доба неки источни мудрац, чезнући за истином, тражио ју је. Потражићу сам извор — говораше — само извор биће кадар, да уталожи моју врелу жеђ.

Ишао је, путовао је — даљу, пољу и на послетку које обилазећи, које прелазећи преко баруштина предрасуде, преко јамурина саможивелости, окружен благим ваздухом, стигне најпосле светом извору истине.

Боже мој! — узвикну одушевљено путник, — како је мален тај извор! Па кад је загасно жеђ са извора, рече: како оживљава, како препорођава тај извор! И златне капи и светли кристали морају се пред њиме постидети!...

Ох, шта је томе узрок, да човек не може да добије чисту воду са тога извора?

Томе је узрок — одговори му вила извора — што смртни људи нијеу ту воду кроз многе земаљске цеви васпитања и наставе, па у томе своме дугом путу повуче та вода многе нездраве састојке из оних баруштина и јамурина, које си ти све тако сретно прешао и овамо стигао. (Андрија Фај.)

Метнимо руку на срце! Будимо само за час отворени и искрени према себи и онда није могуће, да не разумемо смисао горњих речи, којима се данашњи начин наставе осуђује.

Где је тај извор, из кога можемо црпети све оно, што нам је за живот нужно?

Живот и природа.

А шта ми радимо с нашом децом? — Ми водимо нашу децу у школу, да их упознамо са животом и природом. А има ли то смисла? Сумњамо. Још никако да продре идеја, да на наше ученике ваља стварно да утичемо — на њихове осећаје и назоре живота.

Народна је школа позвана, да образује омладину, која ће бити способна за живот и да у ученику што већма развије карактерност.

Детињство има својих утисака и појединих преживелих догађаја, којих се дете не само често сећа, него има и одсудног уплива на његово мишљење и развијање карактера, а кад и кад упливиште и на саму будућност.

Сетимо се само наших детињских доживљаја, па ћемо се на самим нама уверити, да су нам исти највећма у душу урезани, њих се сећамо и у најдубљој старости.

„Нека нико не мисли, да ће моћи прве утиске своје младости збрисати.

Ако је ко одрастао у разумној слободи, окружен лепим и племенитим стварима, у друштву с добрим људима; ако су га учитељи учили, шта ваља пре да зна, а да остало може у толико лакше себи присвојити; ако је научио, шта и како треба да учи; ако му се прва дела тако управљају, да ће лако наћи добро, ако хоће да се не мора ни од чега одучавати: онда ће такав човек живети чистим и сретним животом, него други, који је потрошио снагу своје нежне младости у противном положају и у заблудама.

Многи су говорили и писали о васпитању, па и опет видимо мало људи, који су кадри да схвате и стално произведу ту просту, али велику мисао, која све остало у себи скрива.“ (Гете.)

Ми из данашње школе слабо упливишемо на наше ученике, а тиме морамо слепом случају да поверимо прве утиске, прва дела, обичаје и примере деце.

Ми настављамо децу у школи, о томе нема спора, али како? — У место ствари, која се налази у животу и збиљи, износимо им мртве слике и многе голе речи. А тим нашим поступком грешимо против живота и против духа времена, који не треба од деце само голог, нагомиланог знања, него човека, који уме самостално да мисли и слободно дела.

А школа већим делом то не може да изда, по што се у њој не добија позитивно познавање људи и ствари, у њој се не види живот у његовој разноликости, не види се човек у његовим разним односајима.

Колико смо пута искусили, да нам је наш најприљежнији ученик, који нас је својим одговором зачудио, који нам је био предмет љубави, да тај ученик у пољу и у животу није знао да се нађе и баш као жртва своје приљежности није знао — што—но веле — ни један камен са свога места да помакне.

Томе не треба ни најмање да се чудимо. То је последица нашег поступка. Годинама је провео под душевним туторисањем, капларским терорисањем и подстрекавањем, — није, дакле, ни мало чудо, што не уме

самостално мислити и пресуђивати, слободно решавати и делати, јер нисмо му дали прилике, да долази у додир непосредно са животом.

Тек по што је провео међу четир школска зида неколико година, ступа на поље, у живот, где га опколе људи различитог стања и положаја, стотинама хиљада питања и односаја истичу се пред њим; многе непознате ствари, занати појављују се, које дотле никад видео није, те усљед силних тих утисака не уме да се нађе.

Свему је томе последица неповерење према самоме себи, снебивање и повлачење у што ужи круг своје околине, а тиме је лишен и најпростијег средства да буде сретан.

Шта треба да се чини: да се школа опрости те морије? Шта би требало да се ради, да школа боље одговори своме задатку и да младеж спреми за живот?

Требало би, да у настави прихватимо таки начин, којим ћемо децу учинити пријемљивим према присвајању знања, да им отворимо шири круг, да их ослободимо од оне вечите монотоније, која убија душу, треба да их доведемо у додир с околним људима и разноврсним предметима.

На ту цел могу да послуже као најбоља средства: школски излети и школска путовања. Истина, да ово није ништа ново, да је о томе писано већ много, али смело можемо тврдити, да је та мисао врло слабо, скоро никако прихваћена.

Многа је до сад лепа мисао пала, али то је само зло, што смо је чули, наше примедбе на њу изнели, па је онда и одбацили, као што ветар јесењи за навек однесе лишће с дрвета.

Али то је грех, који се никада не да опростити, кад помислимо, да одбачена мисао доцније може имати дивна плода, ако се за времена пригрли и оствари. Ми ову мисао на ново покрећемо у уверењу, да је више не ће ветар однети.

Настава тече редовно у школи и у одређеном времену, голим речима: међу четир школска зида. Варошка деца немају појма о селу, јер га нису видела; сеоска деца немају појма о вароши, јер је нису никад посматрали. Ми се не бринемо да одведемо децу на лице места, како би се очигледно уверила о ономе, што су у школи чула. Зар не би имало никакве цели, кад би кад год своје ученике извели на брег, на поток, у шуму и т. д.?

Зар би било немогуће, кад би учитељ с најстаријим ученицима походио оближње суседне школе? Зар не би могли наше ученике одвести у оближњу варош, где би се деци показало све оно, што су у школи учила? Ми држимо, да би то било могуће. Оближња места могла би се походити пешице, а удаљенија, или варош помоћу железница. Данас су железнице пружене и у најзабитија места, а поред тога на њима се по малу цену можемо возити. Тај трошак радо ће жртвовати дечији родитељи, а и сама ће деца на ту цел штедити и чувати добивене новчиће. Ми најпосле држимо, да би нам држава дозволила још јефтинију вожњу, а није искључена могућност, да би возидбу и бесплатно добили. У том

би путовању ученици видели варош, планине, реке, пароброде, радионице, занате и небројено других ствари. Представите само себи, какав би утиск на ученике имала така путовања. Помислите, какву би тиме радост пружили вашим ученицима! И најпосле та би путовања проширила њихов и онако узан умни видокруг. Ми држимо, да би се то дало и без већих тешкоћа извести. Па покушајмо то да учинимо, кад је за то најзгодније време!

Наш досадањи поступак изнео је школу и живот као две противности, као две ствари, које међусобно делање отежавају, у колико школа отуђује од живота, а живот опет својим многобројним променама ремети мир школе, а у горњим нашим речима огледа се могућност, да се те две привидно противне ствари у леп склад доведу. Ми смо дужни постојећу провалију између школе и живота да испунимо.

Удесимо наш поступак тако, да ученици наше речи виде оличене у спољашњем животу, па ако школа скрива у себи идеалну вредност развитка, онда посматрање природе, света и живота припомажу стварном тумачењу. Само тим путем можемо учинити, да деци од користи буде све оно, што у школи износимо пред њих у голим речима.

Одавно је педагогија изрекла: да нагомилано учење само убија и доводи до душевног отупљења.

Можда ће ова педагошка мисао код многих проузроковати чуђење, криво тумачење, а може бити, да ће се наћи и самих противника, али држимо, да се то не би требало да збуде.

Ако желимо добра своме народу, ако хоћемо, да школа, у којој радимо, одговори своме задатку, онда не смемо бити малодушни ни плашљивци, него треба: да смо за остварење какве педагошке идеје готови принети ма какве жртве, само да она продре и оживи.

Не треба да оклевамо, нити одуговлачимо, него пригнимо својски за тим, да ту мисао у дело приведемо и тиме нашој деци користи и неочекиване радости пружимо. Водимо их у природу, где ће видети толике појаве, које најбоље облагороћавају душу, челиче вољу, а развијају љубав према Богу као створитељу целе васионе.

У Ст. Керу 1890. А. Р. П., учитељ.

Свечана инсталација

Његове Светости Патријарха српског

ГЕОРГИЈА БРАНКОВИЋА.

Српски народни црквени Сабор, који је 12. Априла о. г. у Ср Карловцима отворен, после свечаног призивања Св. Духа у саборној цркви, при коме је чинодејствовао Епископ Темишварски преосвећени г. Георгије Бранковић, 12. Априла о. г. приступио је у затвореној седници избору Патријарха и са огромном већином гласова изабрао је за Архиепископа Карловач-

ког и Митрополита Патријарха српског **Георгија Бранковића** Епископа Темишварског. Његово Величанство премилостиви цар и краљ наш Франц Јосиф I. изволио је овоме избору своје највише владалачко потврђење дати, које је у седници саборској 28. Априла на велику радост посланика и присутног народа публиковано, а одмах сљедећега дана у Недељу 29. Априла била је у саборној цркви Карловачкој свечана инсталација новоизбраног Патријарха, по што је Он најпре заклетву верности Његовом Величанству цару и краљу положио. По прочитању краљевске дицдоме на латинском и српском језику Преузвишени г. Федор барон Николић кр. повереник увео је Његову Светост новоизбраног Патријарха Георгија у патријаршески стол, где је нови Патријарх држао први свој и веома значајни патријаршески говор, који на чељу овога листа читаоцима нашима саобштавамо. За тим је сљедовала архијерејска света литургија, коју је новоизабрани Патријарх са Епископима бачким и вршачким и са многим свештенством најсвечаније служио. На свечаности овој дивно је појало панчевачко српско певачко друштo; пред црквом је војска давала салве, а топови су са суседног брда пуцали. После заамвонне молитве уз појање стихире „Воскресеније Твое“ ношена је литија око цркве, којом је приликом св. Патријарх скупљени народ св. водицом благосиљао, затим је и на пијацу са свештенством изишао и тамо упрађене војнике и сакупљени многобројни народ св. водом пошкропио, а после повратка у цркву и одпуста дело је нафору и на последку уз звонење звона и пуцњаву топова вратио се са Епископима и свештенством у свој двор.

Значајно је, да је и Преузвишени г. кр. повереник на целој свечаности црквеној, од 9—12 часова пре подне, присуствовао и тек после одлазка Патријарховог из цркве и он је праћен од саборског изасланства, из храма Божијег изишао и уз дефилирање војске вратио се у свој стан.

После ове свечаности примао је Свети Патријарх многобројне депутације, свештенство, обштина и разних корпорација. Међу овима примио је и српско учитељство. Сакупљене учитеље и учитељице виших девојачких, српских вероисповедних и комуналних школа представио је Његовој Светости заменик гл. школског референта.

Тако се завршила свечана инсталација Патријарха српског, на којој је искупљен био цвет интелигенције и непрегледна

множина народа из свију крајева српских, који је саслушавши говор Светога Патријарха и учествујући у овој великој црквеној и народној слави разишао се с жељом, да Бог поживи новоизбраног Патријарха Георгија на благо цркве и на унапређење школе српске на многаја љета! В.

ПОЛАГАЊЕ ОСНОВНОГ КАМЕНА НОВОГ ГИМНАЗИЈАЛНОГ ЗДАНИЈА У СР. КАРЛОВЦИ.

Први свештени чин, који је на пољутарје после свечане инсталације своје извршио садашњи Свети Патријарх Српски Георгије Бранковић, било је освећење темељца камена за ново великољепно здање, које по аманету блаженоупокојеног патријарха Германа подиже дарежљивом руком брат његов пречастни господин Стеван Анђелић парох Митровачки, бивши главни надзорник властелинства Даљског, на месту старог гимназијалног здања и суседних — гимназији припадајућих кућа. У том великољепном здању смештена ће бити Богословија и велика гимназија и оно ће готово бити до 1. Октобра 1891. године, а стајаће преко стошестдесет тисућа форинти.

У 8 часова у јутру 30. Априла на венцима и гранама окићено место уз звоњење звона и појање стихире „Воскресеније Твоје" кренула се литија из саборне цркве са предношењем крста и рипида, са свештенством у орнату, коме је на челу био сам свети Патријарх у манторосу пурпурне боје, епитрахиљу и омофору са богато украшеном митром на глави и частним крстом у десници, а архијерејским жезлом у левој руци. Литији се прикључио и сам Преузвишени кр. повереник г. Феодор барон Николић са народним посланицима, градоначелником Карловачким и оснивачем новога здања. Управитељ гимназије са професорима и ученицима дочекали су литију на месту са множином народа.

На приуготовљеном столу свршио је водоосвећење сам свети Патријарх, очитавши свечано Евангелије, молитву водоосвећења и помоливши се за краља и за све православне Христијане. За тим је са одушевљењем читао молитву на основаније дома, у којој је споменуо име оснивача јереја Стефана, који подиже ово здање ради унапређења христијанске просвете у народу Српском. После тога, сишавши се са свештенством на дно темеља, благослови св. водом темељац камен и подпише заједно са кр. повереником, предстојником кр. хрв. земаљске владе, градоначелником, управитељем гимназије, оснивачем и архитектом на пергаменту сачињени запис, који је смештен у лимову кутију и узидан у темељац камен. После овога следовало је уобичајено ударење чекићем, а по повратку на место освећења и пошто се заврши свети чин одпустом, држао је велезаслужени управитељ велике гимназије г. Стеван Лазић значајну беседу о прошлости Карловачке гимназије, споменувши по заслузи име покојнога Патријарха Германа и присутног брата му пречастног г. Стевана Анђе-

лића, који се са дарежљивости своје обновитељима гимназије Карловачке назвати могу.

После ове значајне беседе св. Патријарх са свештенством уз појање духовних песама и звоњење звона врати се у саборну цркву, праћен од посланика и скупљене одабране публике, у којој беше и нас неколико старих негдашњих питомаца Карловачке гимназије—из разних крајева, који се растадосмо са топлом жељом, да се 1. Октобра 1891. опет састанемо у Карловцима при освећењу великољепног гимназијског здања и приликом стогодишње светковине Карловачке гимназије.

Један стари питомац гимназије Карловачке.

Бр. 25. ех 1890.
139.

Позив
на учитеље и учитељице без учитељске штације

Пошто у подручју овога одбора више општина има, које не ће да попуне своја учитељска места сталним оспособљеним учитељем—односно учитељицом, већ постављају привремене и неоспособљене учитеље, то се овим позивају сви учитељи и учитељице, који по уредби за српске народне школе од године 1872. имају прописану учитељску способност, а немају места, да се пријаве овоме одбору и да поднесу у одостоверном препису своју сведоџбу о учитељској способности, како би их овај одбор у смислу горехваљене уредбе могао именовати за учитеље у оним општинама, које не ће: да изберу себи сталног и оспособљеног учитеља — односно учитељицу.

Из седнице епархијског школског одбора бачког, држане у Новом Саду 20. марта 1890.

Васа Пушибрк, потпредседник.

ИЗЈАВА.

На ствар учитељске скупштине у Бечеју — 4. и 5. Априла 1890. год.

У савременим нашим новинама, а у белешкама са учит. скупштине у Ст. Бечеју помиње се и моје име, с тога имам разлога на нека неоснована мњења одговорити.

Пише се у 43. броју Браника: „да Р. Поповић није хтео свој операт извршном одбору учитељске скупштине у Сомбору поднети, но га је поднео г. Вукићевићу, да га у „Шк. Листу“ штампа и скупштини поднесе. — С тога се предлог није могао ни проучити, а известилац сам није дошао на скупштину, да протумачи и брани свој операт.“

Је ли то баш тако?! Да видимо!

Примим 1. нашег фебруара писмо мени врло штованог, незаборављеног некадашњег учитеља мог благородног г. Н. Ђ. Вукићевића. Позива ме ту, мислећи, да сам јамачно већ и од одбора позван, да у смислу решења В. Кикиндске учитељске скупштине спремим предлог о ху-

манитарним заводима, те исти њему пошљем, да га прво у Шк. Листу штампа и у своје време на место опредељена отправи, што се и учинило. Предлог беше од мене већ спреман, те га само препишем и пошљем са напоменом, да од учитељског одбора ништа у погледу тога примио нисам, но самој ствари ипак радо на услуги стојим. Г. Вукићевић је предлог мој већ 4. или 5 нашег фебр. у рукама имао, а ја тек после тога 7. фебр. добијем позив од учитељског збора у Сомбору ради предлога. На ово дотичном збору ништа одговорио нисам, јер сам знао, да ће исти знати, да је предлог већ одаслат, те на месец дана пре саме скупштине у „Шк. Листу“ и штампан. Математичну истину поштански жигови тако тумаче. Не можемо дакле на ино.

Из овог следи, да ја нисам г. Вукићевића молио, да се мој предлог прво у листу штампа, но је он то сопственом иницијативом чинио, како вели: из разлога, што сматра мене за јединог позваног за то. Овакову безпримерну готовост и схваћање ствари ја сам морао уважити и достојно томе се одазвати. Та у таким приликама се човек и противнику, камо не ономе, коме још благодарност дугује, захваљује!

Не стоји — дакле — ни то, да ја предлог нисам хтео одбору да пошљем, него се одбор сам касно потрудио, да исти потражи. Одбор је дакле игноровао не само мене, но и сопственог учитеља свог г. Вукићевића, управитеља срп. учит. школе и пр. гл. шк. референта, ал' обиде пристати је, господо, бар хришћански, ако не радикална, или либерална дужност.

Са учит. скупштине јако је упадљиво оно пуно такта поступање нашег заслужног г. проте Бороте!

Ал' почујте још, господо!

Не ћу ја ни од сада долазити на скупштине, где ће се бистрити политика, где ће се правити овације, а за одбрану мојих назора наћи ће се места и ван скупштине! — Али шта би ви и имали, кад би отворено исповедио, (а то ће ми г. Вукићевић — у погледу моје одбране — ма да је у његовом листу, допустити) да ја ваљану учит. скупштину без г. Вукићевића не могу ни да замислим!

Та, ето, нисте на чисто ни са наставним планом рођених ваших основних школа, а овамо хоћете у специјалној и то још најтежој настави да имате — можда пресудну — реч!

Procul, o procul, este profani!

На завршетку молим лепо високоуваженог г. Н. Ђ. Вукићевића, да истинитост или неистинитост мојих на ствар односећих се навода примедбом или надовезом потврди, јер не доспевам на ову се ствар више осврнути.*)

У Митровици 9. маја 1890.

Радивој Поповић.

*) *Истини за љубав признајем, да је г. Радивој Поповић свој предлог о устројству хуманитарних завода мени доставио, да га поднесем учитељској скупштини, што сам ја и учинио, пославши тај предлог управи срб. народне школе у Вечеју, очекујући с пуним правом, да ће скупштина тај посао једном стручњака нашег у овом предмету оберучке примити и достојно уважити, све ако јој и није достављен био преко учитељског збора Сомборског, већ и зато, што сам ја по жељи писаљевој скупштини доставио. Што сам се у томе преварио, то није моја кривица.* Н. Ђ. Вукићевић.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

У српској учитељској школи у Сомбору држаће се писмени испити за учитељско оспособљење 7., 8 и 9 Јунија. Устмени строги испити за учитељско оспособљење држаће се 20, 21., 22. и 23. Јунија, сваки дан пре и после подне. За председника испитне комисије одређен је сам подпредседник Високославног Школског Савета Др. Ника Максимовић, као члан исте комисије испослан је најпречастнији г. Љубомир Купусаревић, протопресвитер. — Испите ове полагаће 23 свршена приправника и 26 свршених приправница, осим тога један привремени учитељ. Благодарење ће се држати на Петров дан, а сљедећега за тим дана читаће се разреднице и објавиће се оспособљење испитаних кандидата и кандидаткиња за учитељство.

Испити у вишим девојачким школама. Из поуздана извора дознајемо, да ће се закључни испити у вишој девојачкој школи у Панчеву 14. и 15. Јунија држати, а у вишој девојачкој школи у Новом Саду држаће се закључни испити 15. Јунија у I. и II., а 16. Јунија у III. и IV. разреду. На последку у вишој девојачкој школи у Сомбору држаће се испити 25. и 26. Јунија и то првога дана у трећем и четвртом, а другога у првом и другом разреду.

НОВЕ КЊИГЕ.

„Човекова трагедија, од Имбра Мадача, превео З. Ј. Јовановић, у Новом Саду, штампарија А. Пајевића. 1890. Цена 1 фор. 50 н.

„Серафим А. Е. и Митрополит Херцеговачко-Захумски," његово посвећење и прва канонička визитација своје епархије. (Са пасловном сликом Серафима Перовића, митрополита.) Приредно Патрикије Ј. Поповић, ђакон и митрополитски канцелиста у Мостару. Штампано у Сарајеву, у земаљској штампарији. 1890. Цена 50 новчића, добива се код приређивача. Ко предплати 10 књига добија једну на дар.

„Шематизам српско православне митрополије и архидијецезе Херцеговачко захумске" за годину 1890., приредио Патрикије Ј. Поповић, ђакон и канцелиста. У Сарајеву, штампарија Спиндлера и Лешнера. 1890. (Са сликама садашњег Митрополита Серафима и покојног Митрополита Леонтија Радуловића). Цена 80 нов.

Изишла је из штампе књижица: Георгије Бранковић, архиепископ карловачки, митрополит и патријарх српски. Лик, живописни податци и говори. Прибрао и издао Стеван В. Поповић, бележник срп. нар. црквеног сабора. Цена 20 новч. Књижица ова садржи лепо израђен и веран лик, тачне живописне податке и све говоре Њ. Светости, држане приликом избора, инсталације и заузимања председничке столице сабора. — Добија се у свима српским књижарама. Препродавцима уступа се књижарски рабат, а осталим поручиоцима на сваких 5 књига 1 приде. Наруџбине се управљају на штампарију А. Пајевића у Н. Саду.

РАЗНО.

Посвећење Епископа. Посвећење синодалпо изабраног и потврђеног Епископа Пакрачког Мирона Николића свршено је у четвртак 3. Маја ове године у саборној цркви Карловачкој.

У очи тога дана после малога вечерња држали су на сред цркве архијереји са посветити се имајућим нареченим Епископом по старинском обичају вечеру љубави. Касно у вече одржано је Бденије по правилу Духовском.

Сутра дан на светој Литургији Његова Светост Патријарх Георгије Бранковић са Епископима Василијаном Петровићем Бачким и Нектаријем Димитријевићем Вршачким посветили су изабраног и потврђеног Епископа Пакрачког Мирона у присутству свештенства, многобројног народа и изасланика из Пакрачке епархије. На свршетку св. Литургије новопосвећени Епископ примио је из руку Св. Патријарха архијерејски жезал и говорио је значајно слово, у коме се свечано обећао, да ће сав живот свој посветити на славу Божију и на религиозно-морално унапређење повереног му православног народа богоспасајеме епархије Пакрачке.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Куманима на новоосновано учитељско место за први основни мешовити разред српске народне школе. Плата је 450 фор, 1 јанац оранице земље, стан и огрев. Рок пријаве до 1. Јулија.

На Сомборским селиштима Радојевићима, Жарковцу, Буковцу, Ранчеву, Билићу и Обзиру, где су у недостатку мушких способних учитеља у последње време привремено пристављене учитељице, ради сталнога поуњења отворен је стечај до 5. Јулија о. г. Плата је 400 фор. и стан; у буковачкој школи још и уживање једног јутра оранице земље. Ова места могу добити само оспособљени учитељи или учитељице. За последњу Обзирско-Милчићку школу тражи се мушки учитељ, који би сваки дан пре подне у једној, а после подне у другој школи наставу уредно држао и он би осим плате у име амбуланције 50 форинти награде сваке године добијао.

У Ст. Футогу на новоосновано пето учитељско место за мушког учитеља отворен је стечај до 1. Јулија о. г. Плата је 450 ф. и стан. Молбенице до горњег рока имају се поднети председништву м. Шк. Одбору у Ст. Футогу.

У Шумберку у Барањи на српској вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 340 ф, 6 хв. дрва, лепстан с великом баштом и уживање 1 и пол јанца земље. Плата се месечно издаје. Учитељ је дужан редовну и повторну школу држати и све дужности црквенога певца одправљати. Од сваког венчања прима 30 нов., од великог укопа 50 нв., од малог укопа 25 нв. награде. Молбенице се имају правосл. срб. црквеном Одбору у Шумберак до 1. Јулија поднети (Zsomberek, per Mohács.)

☛ Многобројне дужнике од прошлих година опомињемо, да нам се што скорије одуже, а оне сл. Обштине, чијим се школама лист овај шаље и г. г. учитеље, који га примају ове године, а до сада нису предплату послали, молимо, да то што пре учине, како би Школски Лист могао бар до краја ове године излазити. ☚

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 7. У Сомбору 15. Јулија 1890. Год. XXII.

О подизању забавишта.

(За награду.)

Мото: *Забавиште је дар послат с неба.*

Од онога часа, кад су се при запаљеној буктињи Песталоцијевој угледала права, основна начела наставе и васпитања, прихватили су сви педагози ону важну мисао: да васпитање код колевке треба да се почне. И да то баш збиља треба тако да буде сведочи, нам свакидашње искуство, јер пренебрегнуто васпитање у најранијем детињству најопасније је, пошто је баш тада дете највећма изложено, да прими у себе све рђаво. Родитељи своју милу децу, наду своје старости, своју зеницу, понос и стубове свога народа пуштају све до навршене 6 године, да их овај велики свет поквари: па их тек онда шаљу у школу, да ова из срца њихова чупа сва укорењена зла. А колико је тешко већ једном укорењено зло истребити, знаће најбоље они учитељи, који у своју школу добивају тако запуштену и покварену децу; и учитељи борећи се поквареношћу те деце, често подлегну у тој борби не могавши постићи цељ коју су у овоме раду себи истакли били.

Но осим моралног васпитања исто је тако нужно телесно и умно васпитање да се почне у ономе добу, кад се детету отпочну умне снаге брже да развијају; и које ће — ако нема руку да их руководе — исто тако лако изродати и изопачити.

Поред примљеног начела, да се васпитање има започети у најранијем добу, говорио је како Песталоције тако и многи други после њега, да прво васпитање треба да се даје у породичном животу. Кад се зна са коликом је големом љубављу проникнута свака мати према своме детету, која и у сну над њим лебди из чијих љубавних очију чита дете све моралне законе — онда нема сумње, да је мати најбољи и најидеалнији васпи-

тач своје деце Најузвишенији позив који се замислити даде припада једино женскињи Она има у њежно дечије срце да усади клицу за све што је добро, лепо, племенито и узвишено. Природа је то само материма доделила, јер једино оне имају за то у себи нагона и способности. Сећате ли се оног блаженог трепутка, кад се први пут отворе уста детета, да изрекне најслађу реч „мати“; у томе знаменитом трепутку пада на родитељска рамена задаћа савесног домаћег васпитања.

Јесил' видео кадгод кад мати водећи за ручицу чедо своје, или га на крилу држећи првим звуцима учи; јесил' видео, како дете жељно дочекује прве изговорене речи са усана матере своје; како тежи за њом; како невино подражава сваки покрет материн; — ако си велим све то уочио, онда мораш признати, да нема тога завода, који би то прво материно васпитање, ту материну бригу, ту њену милошту заменути могао.

Па запитајмо се: да ли наша деца у збиљи уживају ту морално-интелектуалну бригу својих родитеља? Бацимо поглед око себе па ћемо се с тугом уверити, да се ова идиличка слика стварно ретко у животу налази. Та и саме наше образованије матере које би могле имати и знања и времена да се првом васпитању деце своје посвете, нерадо то чине. Тим мање можемо то захтевати од оних матера нашег нижег сталежа, које немају ни знања, ни вештине па ни времена да по примљеним педагошким начелима руководе прво васпитање деце своје.

Отуда ће остати неиспуњено оно еминентно начело педагогије, да васпитање треба почети од колевке; остаће неиспуњено на штету не само наше деце, него и на штету школског васпитања и наставе. Све дотле, док школа буде примала у себе децу без овог васпитања, или јасније речено с улице, не ће моћи школа одговорити своме задатку и пуштаће и даље из себе онаку децу, какву не би смела пуштати. Све дотле, док школа буде испуњавала празнину учињену родитељским немаром, заостајаће ова у своме позиву, кад школа мора да надопуни домаће васпитање на уштрб своје задаће, онда је следствено, да она мора рамати. Од школе се једнострано захтева да с успехом васпита и наставља, а неће да се увиде узроци и запреке које стоје на путу школском напретку.

Кад тражимо од школе да одговара својој задаћи, старајмо се пре свега око тога, како да надокнадимо деци пред-

ходно домаће васпитање, и да тако отклонимо запреке које стоје на путу школском напретку.

Кад тражимо од школе, да одговара својој задаћи, старајмо се пре свега око тога како да надокнадимо деци предходно домаће васпитање, и да тако отклонимо запреке које стоје на путу школском напретку.

Кад већ родитељи сами или неће или не могу да даду својој деци то прво васпитање а ми тражимо начина како да се та празнина испуни. Овој оскудици изишао је на сусрет славни педагог Фребл, отворивши поље, на коме можемо надокнадити знање и узгојничке недостатке матере; он нам је дао у руке кључ правог, савесног домаћег васпитања. Подизањем забавишта створена је могућност, да се деци бар у неколико даде домаћег васпитања.

Ми држимо да је сад најзгодније време да пишемо о овој велеважној установи, најзгодније за то, што имамо у изгледу, да ће се скорим састати наш народно-црквени сабор, коме ће бити од првих задаћа и преустројство наших школа, међу које убрајамо ми и забавишта. У толико радије желимо да говоримо о овој ствари, што се код нас о свему другом — често и мање важној ствари — више и жешће писало и расправљало, него што се радило на упознавању и подизању забавишта у нашем народу. Не кажемо да се у том правцу није ништа радило, али тврдимо, да није у оноликој мери, колико то сама вредност забавишта изискује.

Ова установа у педагошком свету нема својих противника, а што их је било, ти су се повукли видећи какав и колики благодетан уплив врши забавиште према народу и његовој настави. Уважање забавишта није ни код једног народа ишло лако; као што свака нова идеја у опште тешко продире; али где је једном уведено показује сјајан успех. Код свију напредних народа забавишта су се већ укоренила, само код нас се у томе нешто натеже; као да би нама најмање нужна била. Ми овде у Угарској живећи Срби немамо више од 3, цигло три забавишта. Ми који би требало да имамо у сваком другом трећем српском месту, немамо само три, а то само за то, што не познајемо ту установу, не знамо колико је узвишен смер тих завода, а што је најглавније, ми немамо агитатора ни подстрекача, који би за ту установу одушевљавали народ, а најпосле и сама школска власт не показује у томе велике заузимљивости,

јер забавишта наш постојећи школски закон не познаје. Па и од постојећих забавишта једно је ако се не варамо затворено. Једино сомборско као да показује најбоље знаке живота. А где је Н. Сад? то средиште душевног живота овостраног Српства; на где је највећа српска општина В. Кикинда? Сентомаш, Паланка, Футог и још многе друге наше угледније општине, које би требале у томе да предњаче и мањим општинама за пример служе.

Ми смо толико убеђени о потреби да се у нашем народу подигне што више забавишта да само у томе гледамо један од најглавнијих услова, да школа може потпуно својој задаћи одговорити; иначе ма се викало на њу колико; ма се доносили какви закони за напредак школе све то ништа неће помоћи, јер школа примајући — као што већ рекосмо — с улице децу исправљајући њихове погрешке занемарује наставу, негујући наставу напушта васпитну страну која је много важнија и која очекује поправке од школе.

Рекавши у неколико речи о важности и потреби забавишта представљамо, да ће нас поштовани читаоци запитати: шта треба да се чини, да дођемо до српских забавишта Радујући се овоме и овакоме питању, ми ћемо на њега по своме мишљењу да одговоримо

Да би дошли до наших забавишта ми држимо, да не треба да радимо на пречац, нити као што је рађено код подизања сад постојећих наших забавишта Ми држимо да би ту требало радити сасвим из почетка из основе Само у том правцу ми замишљамо, да ћемо моћи до добрих и српском духу одговарајућих забавишта доћи.

У тој цели ваљало би да се ради у три правца. Први је правац, да дођемо до способних забавиља; други је: да се ради што више на томе, да се пробуди и развије у народу живо заузимање за ову установу; најпосле треће, да се закони оснивање и подизање забавишта

Да дођемо до способних забавиља не можемо се задовољити тиме, да за исте узимамо питомице учитељског завода односно свршене приправнице. Знање које су стекле за учитељичко звање није тако, да би могле одговорити задаћи забавиље. Знање забавиље и по каквоћи и количоћи разликује се од знања кога има учитељица. У учитељском заводу много се учи онога чега не треба забавиља, а мало опет што би њој од преке

потребе нужно било. По томе дакле судимо, да учитељице не могу водити забавиште онако, као што би водила оспособљена забавиља. „Свака забавиља мора бити педагогијски образована особа и то така, која није начело забавишта и у опште васпитања схватила само теоретички, него која их вешто изводити уме. *Забавиља морала би имати још дубље педагогијско образовање но учитељица или гувернанта.* С тога је погрешка, кад се поверава иначе добро образованим госпођама и учитељицама, као таковима — ама које немају забавишног образовања, — да управљају заводима, о којих вођењу ништа не разумеју.“[1])

Настаје питање: како да дођемо до добрих и способних забавиља? У нашој држави па и у Хрватској има завод за образовање забавиља, али ми писмо за то, да из тих завода добијемо забавиље за наша забавишта. У тим заводима спремају се женске за несрпска забавишта; у њима нема ништа српског ни српског духа, ни мисли ни осећаја. Најпосле учитељица походећи овај завод 10 месеци, не може за тако кратко време стећи потребног знања ни вештине, те није замерити, ако с неуспехом води поверено јој забавиште. За то би ми желили, да подигнемо нама наш завод за образовање забавиља. Можда ће те то држати за немогуће; дочим ми себи то замишљамо као могуће. Поред наше учитељске школе у Сомбору могао би се тај завод уз народно пожртвовање подићи и издржавати. Као што сад женске полазе учитељску школу, тако би оне друге похађале завод за образовање забавиља, само што би ове требало ако је икако могуће да станују у заводу. Главни надзор над питомаца припадао би способној и са фребловом системом познатој женскињи, ова би у питомицама побуђивала љубав према ствари. Она би им била као мати.

Наставно особље могло би у главном да буде оно исто које је и на учитељској школи.[2]) Морали би им се дати и помоћници у помоћ; а управитељ учитељске школе било би уједно управитељ и тога завода, само што би овај морао имати осим теорије још и практике у вођењу забавиље, како би се под његовим руковођењем питомице вежбале у вођењу забавишта.

(Наставиће се).

1.) *Види: „Ново васпитање“ књига у преводу г. Владимира Красића стр. 44.*

2) *Морамо признати, да је већ сада наставничко особље на учитељској школи и сувише преоптерећено.*

СТАРО И НОВО У НАСТАВИ ГЛУХОНЕМИХ.

II.

Фоноскоп. Аудифон.

Гимназијални учитељ Форшхамер у Копенхагу изнашао је справу, којом се на најпростији начин висина човечијег гласа очигледно представити може. Прозвао ју је „фоноскоп“ т. ј. гласовид. Има је у три величине. Нас се тиче највећа, јер су остале више за физикалну употребу.

Тај фоноскоп смештен је у орман, који је висок 170 цм., и широк и дубок 60 цм. На све четири стране су врата, да се може отворити. У горњем делу тог ормана усправно стоји добош са пречником од 42 цм., који је тако удешен, да се око своје осовине покретати може. На њему је нацртано 19 кругова са црним квадратима. Ти кругови представљају 19 звукова (Ton) кроматични звуковода (Tonleiter), а број четвороуглника одговара броју таласања појединих звукова. У доњим круговима, који показују дубље звуке, има мање четвороуглника, но у горњим који су за више звуке. Тако изнашају 13 кругова добоша у октави — рачуна од доле горе — црне четвороуглнике у следећем броју: 64, 68 72, 76, 80, 85, 90, 96, 101, 107, 113, 120, 125. — Како је за произвођење октаве једног звука, нуждан двострук број таласања основног гласа, то мора и у 13. кругу, т. ј. у оном, који предочава октаву, бити двострук број четвороуглника првог круга, т. ј. оних основног звука. Разуме се, да апарат може само онда дејствовати, кад је цртеж математично тачан. Форшхамер је без сумње тај задатак сретно решио, и ваљаним уређењем скроз равномерно окретање добоша омогућио.

На подлози, на којој је доња осовина добоша, постављене су три покретљиве цеви за плин (Gasarme), које се могу кад се врата отворе тако поставити, да се њихови крајеви, који имају од лима уста, устима оног који говоре, приближити могу. Те цеви за плин су у средини њихове дужине саливеном металном плочом на два дела подељене. Са обе стране плоче налазе се мале цеви за истицање (Ausflussröhren), са отвором један према другом.

То је у целости спољашње уређење фоноскопа. Поближе посматрање би било излишно, јер потанкости би се једва и цртањем могле саопштити.

Да би се апарат употребио, мора се довести у везу са одводником плина (Gasleitung), а соба, у којој се налази има бити мрачна. Сад се плин на поред преграде горе поменути цеви за плин налажећи се танки цеви за истицање (Ausflussröhren) запали, те се тад види шиљаст пламен, који може бити све светлији, кад се доведени плин преко бензина стави. При том се добош кретањем ручице (Kurbel) стави у равномерно вртење се покретање, што је без велике муке после малог вежбања могуће. Онај, који хоће да измери висину свога гласа, мотне уста на уста од цеви за плин и говори унутра Тим се ваздух у воводној цеви заталаса, а вибрирајући ваздух, из тесне одводне цевчице, која стоји супрот пламену од плина, изађе, згоди пламен, и такође га заталаса Одма за уст'ма

од цеви налази се рефлектор, који светлост на добош баци, а уједно и спречи, да онај који говори не засене. Говорил се у висини малог „ц“, које у секунду 128 таласања чини, у уста од цеви, то се цртање на кругу одма јасно види, које оку у секунду 128 четвороуглоника предкаже, до чим сви други кругови, због брзог окретања као сиве пруге изгледају, пошто црни четвороуглоници и беле површине се једно у друго сливају. Је ли „ц“ врло ниско или високо, то се четвороуглоници дотичног круга покрећу на десно односно на лево. Може се дакле на фоноскопу са свим тачно упознати, да л' се звук одвише високо или ниско употребио, јер се и најмањи покрет звука разпознаје. Одговара ли број у секунду оку предказани четвороуглоника, броју таласања у цеви говореном или певаном звуку, то се цртеж дотичног круга предочи. Што је виши звук говора оног, који апарат употребљује, то цртање на добошу стоји више, и обратно. Може се дакле при говорењу у цев одма оку и висине говорног звука јасно представити. Висина звука је бројкама обележена. Апарат се малом променом на месту за окретање, да за сваку врсту звука удесити, тако да га и деца и одрасли могу да употребе.

Форшхамер је решио проблем оптичке примене висине звука на најједноставнији и најјаснији начин. Научна важност његова изналазка је стог од ванредне предности, те без фоноскопа не би требао да је ни један физикални кабинет. Али нас не занима овде његова научна, но практична вредност на пољу наставе глуво-немих, коју је изналазач при изведењу свог апарата пред очима имао. Првобитно је изналазач мислио, да ће глуво-неми помоћу тог инструмента и певати моћи. Оправдана нам сумња разни стручњака, боље му га је поучила. Сада се само нада, да ће употребом фоноскопа глуво немн моћи висину и дубљину свога гласа самостално упознати и управљати, те је стручњака о овој вредности и убедио. Он је дуже време у разним заводима за глухо-неме покушаје чинио, свој апарат гласовитом механичару Кенигу у Паризу предказао. Читаоце ће дакле интересовати, да докуче, какви су ти покушаји били, и да ли се на пољу наставе отуд каква добит очекивати може.

Фоноскоп је тако удешен, да одма по три глухо-нема могу на њем да суделују, без икакве сметње; јер сваки на другој страни ормана место узима и другу цев употребљује. Питомци стоје или седе, како њихова величина захтева, пред справом. Окрећу уста од цеви за плин спољa и нешто у вис. Тако рефлектујући пламен осветли добош. Тад претисну уста на уста цеви и говоре извесни вокал, најбоље „а“ у цев. Је ли вокал снажно положен, то ће ваздух тако јако пламен од плина отиснути, да ће га скоро угасити. Да се то спречи, то се постављањем ваздушњака (Luftbahn) на цеви за говор, један део ваздуха одведе. Онај који говори, види тад одма на добошу, у којој звучној висини говори. За глухонемог је значајно, што појавом цртања, покретање свога гласа у висини и дубљини упознаје, а тиме је могуће, да ће дужом вежбом моћи по вољи и пуно свесно високе и дубоке звуке произвађати.

Тиме би се знатно настава глухо-немих унапредила; али стручњаци то све временом и трудом и на природнији начин постигну, те се тако цена фоноскопа (420 динара) не исплати. Осим тога почетнике неби

могли овде са успехом поучавати, јер се захтева не само извесна душевна зрелост ученика, но и владање говорним органима и неко разумевање, да би апарат имао вредност за говор код деце. Кад све то није случај, нити може да буде, тада он не може бити помоћно средство у настави глухо немих. Даље махне тако устројеном фоноскопу су:

а) што се само од мало ученика на једном дâ употребити; те стог није за разреде, но за појединце;

б) што се опати само у мрачном простору врше, а у оваковом су глухо-неми нерадо, те је тако и споразум с' њима отештан; и

в) што би се контрола чувења дечијег говора учитељу самом отештала.

Из свега тога види се, да фоноскоп није створио нову епоху у образовању глухо немих, те би се тиме шта више настави можда пре наштодило но помогло. Ипак је вредно апарат видети, кад-год опробати; на што није усавршено — шта може још да буде. — Тиме би се тад без сумње настави много допринело; а за сад се коначна пресуда не дâ још изрећи.

Да речем коју и о „аудифону", којим се мисли глухо-немом слух повратити, држим да није нужде. Прво што је исти подробно описан у Просветном гласнику, II. год. III. св. стр. 103 по г. М. Ђ. Станојевићу; а друго што се данас увидело, да је његово мнимо дејство и сувише баснословно; као год и начин америчанског професора Рихарда Рода, који га је довео до тог проналазка. Рихард Род одиста није био глув но само наглув, а то врло неприметно. Јер између доброг чувења и тоталне глувоће има на тисућу нианса.

Када би дејство тога проналазка било тако спасоносно, то држим да би проналазач за најкраће време морао бити други Крез, а заводи за глухо-неме не би се сваким даном множили, но би и по све излишни били. Кад то није, тада и аудифон има само шпекулативну вредност. Место дакле да трошим овде још коју реч, расветлићу у идућем одељењу најновији медички покушај на пољу ове наставе. (Свршиће се).

ГИМНАСТИКА

као школски предмет и њен историјски развитак.

(По Дру Кленке-у прерађено).

Још у старо доба старали су се људи о том да се тело систематички развија, како неби оно иза душевног развитка заостало.

Снага у народа није се мерила само по душевној снази, већ и по телесној. У старих Грка се за телесни развитак својих грађана сама држава бринула.

Атињани су подизали величанствене зграде у којима су се младићи учили гимнастици. Највећи, и најотменији људи у држави управљали су гимнастичким заводима, и презирали су оног ко се није старао о изображавању своје телесне снаге.

У Шпарти се већ терало до крајности. Тамо је дете више при

надало држави него породици. Слабу и унакажену децу су чак и убијали а код здраве на све могуће начине развијали телесну снагу.

Биле су у Грка и јавне светковине на којима су се надметали вештаци у трчању, скакању, борењу и другим телесним вештинама. То је све било у добу на 600 до 400 год. пре рођ. Христова.

И код Римљана се телесна снага јако ценила. Деца су се вежбала у телесној снази. И код њих су се по циркусима снажни људи приказивали.

Па и стари Немци нису у том погледу заостали, иза Грка и Римљана.

За Немце знамо да су приређивали светковине на којима су младићи морали прескакати преко врхова оштрих мачева и копаља. У средњем веку је опет племићство неговало гимнастику.

Васпитање племићких младића састојало се у главноме у том што су учили борити се, скакати, трчати и управљати оружјем. Грађански сталеж није у то доба неговао гимнастику, и што се већма грађански сталеж развијао у толико је већма гимнастика опадала. Тако је све до Реформације ишло.

Реформација је тек наново дигла углед гимнастици.

Као год што свака душевна снага захтева и неку телесну јачину тако је и за време покрета, коју је реформација изазвала у Европи, наново оживила и гимнастика.

Још Мартин Лутер је опоминьао немачку младеж да снажи тело своје. Као да се предвиђало да ће за одбрану нових идеја требати снажних мишица.

На свршетку осамнајстог столећа биди су Жан Жак Русо, Монтањ, и Лок који су препоручивали гимнастику као васпитно средство.

У Немачкој је Базедов, оснивач филантропског завода у Досави, јако подигао углед гимнастици. Он је и одело дечије преиначио. Узевши обзира на здравствене захтеве ослободио је децу од велике косе, која се у оно доба носила и вратних марама.

Базедов као да је био први који је и за женску децу гимнастику препоручивао, јер његова ћерка се васпитаваше у филантропском заводу заједно с мушкарци и учила се свему чему и мушка деца.

За Базедовом је дошао Салцман, а за овим Јан који су гимнастику као школски предмет препоручивали. Јана су у Немачкој назвали оцем гимнастике.

Но сви ти људи остали су све до прве десетине овог столећа некако усамљени, јер дотле још никако није продрла гимнастика као школски предмет у народну школу, а и државе је нису потпомагале. У првој десетини овог столећа почела је гимнастика јаче хватати корена у самом народу у Немачкој.

Свуд се почела оснивати друштва за јачање тела, а подизане су и зграде у којима се младеж методично поучавала у гимнастици. Ова удружења јако напредоваху и раширише се брзо по Немачкој, ал не беху дуга века. Државе немачке почеше ова удружења сумњичити подмећући им неке демагошке циљи, док напослетку год. 1820. незабранише свако

удружење у тој цјели. Тиме, разуме се, спречиште напредовање саме гимнастике.

Али ма да државе у Немачкој нису гимнастици у то доба ишли на руку, било је опет много приватних завода који су неговали гимнастику.

У тим заводима је младеж систематски јачала тело.

Тако је приватан јахачки завод био у Берлину под управитељем Еселном, у Минхену под Масманом, у Дражђани под Вернером, у Штутгарту под Алумпом. Но сви ови заводи нису имали велика уплива на народно образовање, јер су били тек усамљена приватна подузећа појединих људи.

Тек год. 1830. је др. Лоринсер почео претресати народну школу са здравственог гледишта, и препоручивати гимнастику као школски предмет.

За њим су дошли и други који су о том предмету писали, те су гимнастичко питање опет изнели на дневни ред. Год. 1842. признала је пруска влада гимнастику као користан и нуждан предмет по народно образовање. Те године позвала је пруска влада Масмана из Минхена и поверила је њему врховни надзор над тим предметом.

У то доба је гимнастика почела у Немачкој дубље хватати корена, и ширити се по народу.

Но сад се на овом предмету већ мало рационалније радило него до сад, јер се, с обзиром на узраст и пол, гледало да се методично развија тело. Дакле почела се сама метода у ово доба јаче развијати.

Гимнастика напослетку постаде у Пруској обавезан предмет у народној школи и влада се поче старати да се ваљани учитељи за ту струку изобразе.

Сви образовани народи прихватили су својски гимнастику јер се зна да само у здравом телу може и здрава душа бити.

Опажа се да они народи који су телом развијени, и душевно брже напредују него они кржљави и неразвијени.

За душевни напредак први је услов здравља.

Ако су стари народи увиђали да је нужно да гимнастиком снаже своје тело то је у данашњих народа још већа потреба.

У старих народа био је начин живота простији природнији него данас.

Код нас цео наш живот (храна, пиће, породичне бриге, школовање), све иде на то да развије органе за осећање, а то све бива на рачун мишића.

Ако који народ а оно треба ми да се старамо, да нам млађи нараштаји здрави и снажни буду, јер ми смо због наших историјских неприлика много у сваком погледу, па и у здравственом, заостали.

Гимнастика снажи тело те тиме и душевне моћи.

Данас не може бити о том спора, дал да се предаје гимнастика? Већ само може се поставити питање како да се предаје и под којим деловима?

И овај предмет, који је по здравље и телесни развитак врло ко-

ристан, може и да шкоди ако се не узму у обзир сви услови под којима треба да се предаје.

Циљ гимнастике је да развије поједине мишиће и оснажи цело тело.

Пре свега систематичним вежбањем не треба рано започети. Дете пре осме године не треба да почне да турнује.

Гимнастика ваља летн да се предузима у чистом ваздуху, на пољу, а зими у пространој и добро изветреној дворани. Кад гимнастика мора да се предузима у школи после часова, онда она може већма да шкоди него што користи. Кад се дете покреће оно дубље удише на ће више оног поквареног школског ваздуха удисати.

У слободном простору је боље него у сали. Зато би боље било да се летњег течаја узму више часова а да се на пољу ради, па ма се зимњег течаја ништа не радило на том предмету.

Гимнастична вежбања треба да се састоје у слободним покретима појединих удова, и да иду на то да оснаже мишиће, а не да од деце праве неливане. Зато неби у школама требала деца да се уче превртати преко главе, вешати се о ноге с обореном главом доле.

Ово вешање може пре да шкоди него да користи. Ноге човеку нису зато да о њих веша тело своје. Место тога боље је да се деца уче правилном ходу, скакању и трчању.

У школама се деца по разредима деле. То неби требало да буде. У разредима су различита деца већ и по самом узрасту, а што се тиче здравствених прилика ту је још већа разлика.

Деца треба с обзиром на њихово здравље да се поделе.

Слаба деца не могу са оном јачом да гимнастикују, јер док она јача деца могу читав сахат да гимнастикују биће оној слабој доста пол а можда и четврт часа. Гимнастика несме никад да траје тако дуго да дете јако умори.

После гимнастике треба дете да се осећа ведро и весело, и да у удовима не осећа јак умор.

Код слабе деце, брзо ће наступити умор па ако дуго буду радила биће им гимнастика више од штете него од користи.

После гимнастике несме да наступи тешко дисање и малаксалост.

Неки учитељи ругањем хоће да подстичу своје слабе ученике на снажније покрете.

То неби требало да буде.

Кад учитељ примети да му које од слабе деце тешко ради боље да га одвоји.

Оној слабој малокрвној деци неби требало допустити да раде онолико колико она чила и здрава деца.

Има деце која неби никако ни смела да гимнастикују. То су она слаба малокрвна деца.

Зато би требали лекари по некад да прегледају школску младеж, па да учитељма дају упутства која деца могу, а која не могу гимнастиковати. Или која могу мање, а која више.

Лекари требало би да одреде која деца у опште могу да гимнастикују, а која не. И која деца могу које покрете да чине.

Познато је да децу, која су малокрвна и имају слабе живце, гимнастика више раслабљава, него што их снажи.

Учитељ при предавању гимнастике песме се управљати по оној чилој, већ по оној слабуњавој деци.

У гимнастици, као и остали предмети, треба се држати постепености.

У почетку треба кратка и лака вежбања предузимати.

Сваког часа треба прво она стара вежбања поновити, па тек онда што ново додати.

Као при настави у опште, тако и на појединим часовима треба постепено радити.

Прво треба неколко лакших покрета учинити, па онда прећи на оне теже покрете. Са лаким покретима треба завршити.

За време одмора не треба деца да стоје ни седе, већ треба полако да ходају. Одело треба да је пространо и лако.

После гимнастиковања не треба деца одмах да пију хладне воде.

Гимнастику треба после подне после школских часова предузимати, јер онда је јело од подне већ сварено.

ДОПИС.

У Чуругу, 16. јунија 1890. Дозволите мало простора у Вашем цењеном листу, да оно што је заиста хвале вредно на јавност изнесем. Код нас су свршени школски испити и то на задовољство целог нашег места. Ма да су код нас комуналне школе ипак је испит школске деце изненадио целе наше грађанство. Да су се учитељи и гђца учитељица необично дурашности и воље имали, те су овим испитом показали да школу љубе више свега, услед чега и заслужују да им се ово јавно призна; највећа хвала припада управитељу г. Милану Ђуричићу код њега су деца у 5. и 6. разреду показали необично успеха, оно што се ваљда у 4 том гимназијском разреду предаје, његова су деца тако лако одговарали да нас је све присутне задивило, може му се замерити што је тако рећи сувише децу школским предметима обтеретио, али му се мора признати, да је заиста имо челичне воље и дурашности издржљивости, незнате шта је боље шта ли је лепше; песме и кревено певање било је милина слушати, кад су певали све су нас мрави подилазили, слушајући њи мисли човек да није у основним школама. Њиово учитељско на и гђце учитељице понашање и братски живот мора сваког пријатеља школе зарадовати, ово им заиста служи на част. Дај Боже да и у будуће не пожале труда а ни воља да их не изневери, живили на корист наше деце и целе општине. Ако ми дозволите ја ћу Вас и у будуће извештавати о нашим школским приликама. Д.

РАЗНО.

Прелазак у Православље. Са благословом својих родитеља прешла је госпођица Павлија Подградска кћи професора гимназије београдске г. Јосифа Подградског приправница III. разреда у Сомбору из еванђеличко

протестанске вере у Православље, пошто је на Спасов дан ове године о служби Божијој у светопрегечевој цркви Сомборској на славенском језику самостално исповедила Символ Вере Никеоконстантинопољски и по уставу црквеном примила свете тајне Покајанија, Миропомазанија и Евхаристије. Присједињење ово извршио је најсвечаније пречастни г. Младен Бо-ђошки свештеник и катихета учитељске школе уз саслужење г. Јована Јовичића свештенодјакона. Том приликом је на служби Божијој појао складно и велељепно мешовити хор приправника и приправница трећега разреда. Читаоци наши сетиће се, да је прошле године о Спасову дну старија ћерка г. професора Подградског Марија у Православље прешла, а сада ето у истом храму Божијем и на исти празник присједињења је вери својега отца и вери својих праотаца моравских и панонских Славјана из времена Св Кирила и Методија и Растислава великог кнеза Моравског, и млађа ћерка истога професора Павлија. Желимо, да обе ове православне Славјанке у православној вери, која им је омиљела, нађу спокојство душевно, задовољство, срећу и спасеније.

Сигуран лек против дифтерита. Котарс и лечник у Пруској Шлезији изнашао је нов сигуран лек против дифтеритиса. Сваког два сахата нека узме болетсник једну кашицу течног пивног квасца; где се неможе добити течног квасца, може се и употребити обичан квасац само се мора исти у води размутити. Овај лек против дифтеритиса тако се осведочио као ваљан да су добили сви учитељи у горњој Шлезији наредбу, да то средство саопште родитељима и ученицима. (Ческа школа).

Добили смо: Извештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине за годину 1889.

Председник је споменутој општини најпреч. г. В. Живковић, протопресвитер и уважени књижевник и песник српски; потпредседник г. Каменко Ј. Јовановић.

Из извештаја се види, да је целокупно имање 242 312 фор. 52 н.
Иметак је за годину дана порастао са 12.437 фор. 36 н.
Евала тако честитој општини!

Дарови школама и учитељима. Благородни господин Риста Телечки начелник политичне општине у В. Кикинди изволио је предплатити ове године за следеће сиромашне срб. школе: у Темишкој Моноштору, у Пардању, Дежану селу, Парчу, Неузини, Капаку, Мачевићу код Беле Цркве, у Острову код Д. Ковиља, у Калазу и у Стојном Београду.

Један родољубиви грађанин и местни школски управитељ, који неће да му се име спомене, одредио је 25 форинти у име предплате на Школски Лист ове године за сиромашне школе и учитеље. Благодарећи овом добротвору и пријатељу школе учитељства у име обдарених шаљемо Школски Лист за ову годину као његов дар овима: српским школама у Торњи, Печки, у Печвару, г. Јовану Добријевићу учитељу у Ујланику, г. Светозару Дворњу учитељу у Катинци, народној школи у Гајништу у Славонији, школама у Јасенашу, Поповцу, Дрежнику и у Дубчевици великој и у Чрешујевици у Хрватској; Јовану Трешњићу учитељу у Обудовцу код Брчке, Светозару Јездимировићу учитељу у Новиграду у Бо-

сни, Српској школи у Санском Мосту; Наредној школи у Старом Мајдану, Народној школи у Власеници, г. Зарији Падичевићу учитељу у Подгорици; Основној мушкој и женској школи на Цетињу, и Дружини ђака Београдске учитељске школе и Дружини „Братство“ у богословији Београдској.

НОВЕ КЊИГЕ.

Годишњи спомен

МИЛАНУ ВУКИЋЕВИЋУ.

Прошле године између у понеђи 12. и 13 Маја преселио се у вечност у Сомбору Милан Вукићевић најстарији син Николе Ђ. Вукићевића, правник III. разреда у 24 ој години млађаног живота свог.

Ове године у суботу 5. Маја давали су тужни родитељи Миланови за покој душе његове годишњи парастос у Св. Успенском храму, код којега он с леве стране до олтара у породичној гробници дуговечни санак борави. Заупокојну св. Литургију служио је свечано најпречастнији г. Љубомир Купусаревић протопресвитер с пречастним г. Димитријем Живковићем ђаконом. После службе држан је парастос на коме су чинодјејствовали сви овдашњи свештеници и оба ђакона. На опелу и парастосу појао је мешовити хор приправнички под управом г. Драгутина Блажека учитеља хармонијског појања; који је за ову тужну свечаност нарочито вешто на ноте ставио сва одговарања на заупокојним јектенијама, као и „Со свјатими упокој“ и вјечнаја памјат.

После парастоса уз појање „Христос воскресе“ изишло се на венцима украшени и цвећем засађени гроб покојников где је најпре г. протопресвитер са свештенством осветио частни крст на надгробном споменику и сам споменик а затим је обављена заупокојна Литија и учињен спомен милом покојнику, при чему је исти хор приправнички тужне црквене песме складно појао.

На овој тужној свечаности присуствовали су сви приправници и приправнице са својим професорима; наставници више девојачке школе са својима ученицама, учитељи и учитељице основних српских народних школа, многи другови покојникови, и велики број српског грађанства и госпођа овдашњих.

Међу присутнима у место поштаница раздаване су за спомен књижице под насловом: „Сузе за Миланом премилим сином Николе Ђ. Вукићевића,“ који се у цвету младости своје у 24. години живота свог на велику жалост својих родитеља 13. Маја 1890. год. у вечност преселио. Ова је књижица украшена с насловном врло добро погођеном сликом покојниковом и разпослана је као споменица свима пријатељима и познаницима, који су родитељима покојниковим саучешће у превеликој туги њиховој за покојником указали. Садржај књиге је: Тужни опроштај ожалошћених родитеља с Миланом; два надгробна слова говорена на опелу

покојног Милана 14. Маја 1889. прво од г. Ј. Јовичића свештенодијакона а друго од г. Ђорђа Ђуришића докторанда права. Опис погреба Миланов (прештампано из Бачванина и Шк. Листа од 1889.); „Свом другу Милану Вукићевићу (алегорични тугоспев) од Божидара Борђошкога;" Изјаве саучешћа и то 19 брзојава и преко 80 писама из разних крајева српских; „Венац невен цвећа на гробу Милана Вукићевића (у 5 песама) спле. Војин Бакар и „На опелу Милана Вукићевића по Дамаскиновим стихирама у стихове сложио Иван М. Поповић. Песник је после свршеног црквеног спомена на гробу покојниковом неке од ових песама и читао, пошто је најпре прочитао био алегорички спев Божидара Борђошкога.

Тако се завршио годишњи спомен смрти младога Србина Милана Вукићевића, коме нека Господ дарује вечни покој у блаженом насељу рајском.

„Летопис Матице Српске" уређује А. Хаџић. Књига 160. (1889. Свеска четврта). У Н. Саду. Штампарија Дра Св. Милетића 1889 Цена 70 нв.

Васа Пелагић и његов „Народни Учитељ." „И не вједи нас во искушеније (критика) написао Сава Теодоровић свештеник и професор на кр. реалци у Земуну.

Шематизам православне епархије Бококоторске, Дубровачке и Спичанске за годину 1890. У Задру печатња Водицке 1890.

„Из живота и рада Христа Спаситеља" тачно прибрао и за ученике трећега разреда основне школе као ручну књигу удесио Димитрије Јосић професор учитељске школе. Београд. У кр. срп. државној штампарији 1889. Цена 50 пара.

„Словенска читанка за ученике трећег разреда основне школе" саставио Дим. Јосић професор учитељске школе. У Београду издање и штампа кр. срп. државне штампарије 1887. Цена 30 пара.

„Словенска Читанка за ученике IV. разреда основне школе". Саставио Дим. Јосић професор учитељске школе. У Београду, издање и штампа кр. срп. државне штампарије 1888 Цена 40 динара.

„Блудни син" приповедка од Фр. Хофмана превео Коста Брадваровић. Издање књижаре и штампарије браће М. Поповића у Нов. Саду 1890. Цена 35 нов.

„Благо оном ко је милостив" приповедка за децу од Фр. Хофмана, издање срп. књижаре и штампарије браће М. Поповића у Н. Саду. 1890. Цена 35 нов.

Српски свештеник у Карловачкој Митрополији, његова спрема, дужност и награда" написао и издао Ј. Даниловац. Нови Сад. Штампарија књижаре браће М. Поповића. 1890. Цена 65 нв.

„Америкапска винова лоза и какву земљу воле америкапска лоза". Написао Ф. Сахут, по немачком преводу Николе барона Тимена саставио

Андрија Матић гимн. професор Нови Сад, штампарија књижаре браће М. Поповића. 1890. Цена 30 нв.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

На основану српску вероисповедну школу у Силбашу (Бачка жупанија) овим се стечај расписује. Редовна плата је учитељу 480 фор. а. вр. два фата тврди дрва, 20 фор. а. вр. за повторну школу, од укона где позван буде 1 фор. и слободан стан, који се састоји из три собе, шпајза, кујне, подрума, штале и плаца од 400□ фати.

Стечајници морају бити испитани и оспособљени учитељи и дужни су своје молбенице најдаље до 1. августа о. г. председништву м. Шк. Одбору поднети.

У Лалићу тражи се учитељ I. и II. разреда. Плата је 400 фор. стан и слама за огрев Рок до 5. Августа.

На срп. вероисповедној школи у М. Чанаду (жуп. чанадска) тражи се учитељ.

Плата је 200 фор у готовом новцу; 40 фор. за повторну школу, 20 фор. за перовођство, 10 фор. за дрва, и $13^1/_2$ катаегр. јутара земље на коју учитељ нема порез плаћа, даље огрев колико узтреба, за укон 1 фор. а од сиромашнијих 50 нов.

Молиоци нека се до 20. јула обрате са сведочбама на школски одбор (када ће се и избор обавити.)

Лична пријава има ће првенство.

Тражи се учитељица за четвероразредну српско-православну основну школу у Приједору (у Босни). Годишња плата је 400 фор. слободан стан у школској згради и довољан огрјев.

Рок стечају траје до 1. Августа о. г.

У Босанској Дубици тражи се учитељ за православну српску школу. Плата је 480 фор. Рок пријаве до 30. јулија 1890.

☞ Многобројне дужнике од прошлих година опомињемо, да нам се што скорије одуже, а оне сл. Општине, чијим се школама лист овај шаље и г. г. учитеље, који га примају ове године, а до сада нису предплату послали, молимо, да то што пре учине, како би Школски Лист могао бар до краја ове године излазити. ☜

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8. У Сомбору 15. августа 1890. Год. XXII.

О ПОДИЗАЊУ ЗАБАВИШТА.

(За награду.)

(Наставак.)

Задаћа је забавиље да буде у помоћи родитељима у вођењу деце од 3 - 6. године, а то ће рећи, да надопуни оно домаће васпитање које би требало родитељи у тим година својој деци да даду. На основу тога морају се забавиље упознати: како треба поступати с малом децом, и о развијању њихових способности; треба да се упознају са законима развитка човечијег, а детињег поглавито, да стеку знања о познавању човечјег тела и душе, особито да упознају његове способности и нагоне, које се у то доба код деце знатно почињу да буде.

Осим свега овога морају имати вештине, да развију у деци способност размишљања, да их уводе у прво знање, да им шири и разграњава душевни поглед, да их упуте у разумне разговоре схватљиве њиховом разуму и тако их приправе за школску наставу.

Нама још остаје да кажемо, како и на који начин мислимо, да би се могао подићи завод за образовање забавиља. Пре свега имамо да изјавимо, да ми не мислимо тај завод подићи за љубав 2 - 3 Забавишта, него на предноставци, да би се ти малодечијих школа имало у нашем народу што више подићи.

Завод за образовање забавиља — као што смо већ једном навели — имао би се подићи поред наше учитељске школе у Сомбору. Тај би се завод у главном имао подићи народном помоћу. Нуз одређену на то суму из пар фондова имао би и народ нешто на издржавање тога завода да прилаже. Свака српска црквена општина имала би према броју својих душа да издаје углављену своту. На поједине би долазило доста мало, али у скупу могли би имати замашну своту. То би имало ићи дотле, док се не би основао капитал. Истина да је наш народ

преоптерећен, али кад мора да плаћа и оно одкуда никад не може очекивати какве користи, ово ће радије плаћати, кад зна, да се то клони његовој срећи и напретку. Најпосле за такове народно-просветне ствари не можемо тражити да нам туђинци помогну, него сами себи треба да помогнемо, кад би среће било као што није, могли би рачунати и на какво завештање, али кад се сетимо, како се наши завештачи врло слабо сећају народне школе, онда нам не остаје друго него да се поуздамо на сами себе. Ако напослетку не ћемо да теретимо наш народ овим новим наметом, а оно би се могло тражити, да се тај завод издржава искључиво потпором нар. фондова. Као што се сви наши виши просветни заводи отуда испомажу, могло би се захтевати, да се и завод за образовање забавиља из прихода нар. фондова подлегне и издржава. Ми држимо да нас тај завод не би стао великих жртава; највише би запињало око зграде где да се завод смести, а кад би се то постигло, ишло би онда већ много лакше.

Ми тај завод сматрамо толико важним, да готово немамо речи, којима би могли његову важност да што јаче предочимо. Јер осим што би се у њему спремале женске за јавне забавиље, још би њега имале да похађају и оне женске, које се не би хтели посветити јавној служби, али би као будуће матере имале да стеку знања и способности, како да руководе прво домаће васпитање деце своје. Тек би тако будуће матере могле бити праве и разумне васпитатељке своје деце. Поред тога могле би те женске у свако доба да ступе у јавну службу, било да то сами зажеле или околностима принуђене буду. Кад знамо колико зла могу да почине незналице матере, те усљед незнања промаше праву циљ васпитања, то држимо да ћете нам одобрити, кад тражимо, да се свакој српској матери даде ваљано знанско образовање, а ово ће се само у заводу за образовање забавиља у довољној мери добити моћи. За то ми тражимо да се подигне овај завод, управо то нам је главни смер, јер до забавиља по невољи можемо доћи ма и помоћу туђих завода — премда смо и томе противни, — али да нам све будуће матере стеку тога знања не можемо другчије постићи, него ако узимамо свој сопствени у српском духу подигнути завод, кога би што више српкиња — биле оне богате или сироте полазити имале.

Ми се надамо, да ће поштовани читаоци из довде наведенога лако увидети моћи да ми желимо: да српски народ по

дигне себи завод за образовање забавиља, кога би имале похађати све женске и тамо прибавити себи знања, које ће им требати као будућим матерама у васпитању његове деце.

У завод би тај имале долазити девојчице са свршеном вишом девојачком школом или са положеним пријамним испитом за све школе. Да се предходно сврши виша девојачка школа држимо да је нужно с тога, како би течај на заводу за забавиље могао бити краћи. У овоме заводу имали би се строго учити само они предмети, који у ову струку засецају; све друго пак имало би се избацати. Не ћемо овде да наводимо, који би се предмети имали учити, али би главни били наука о васпитању и забавиштна вежбања.

Још да кажемо неколико речи и о томе: колико би дуго имао трајати течај за образовање забавиља. Кад узмемо на ум, колико знања и вештине треба да набави свака бити умајућа забавиља, долази са свим појмљиво, да је за набављање свега тога мало једна година. Међу тим сасвим је довољно две године. Прва би се година употребила за стицање знања, а друга пак имале би се поглавито посветити практици, да се стече што више практичне вештине у вођењу забавишта и упознавању многоврсних Фреблових забавака.

Долазимо сад на друго не мање важно питање, које гласи: шта треба радити, да се пробуди и развије у народу живо заузимање за ову установу?

Код нас кад год се радило за какву установу свагда се побуђивала пажња на исту путем наших јавних листова. Па тако и при уважању ове установе писало и говорило путем јавних листова. Ми смо још у почетку овога нашег чланка на једноме месту рекли, да се о забавиштима и њиховој користи није писало и радило у толикој мери, колико би сама важност ствари захтевала. Па и у данашње дане није се развила што живља агитација за ту установу. За то што се тако мало писало о забавиштна, нема наш народ широког појма о тој установи, нити зна њене добре и спасоносне стране. Ми држимо, да се више на томе необраћеноме земљишту радило, да би и успех био берићатнији, овако пак морамо бити задовољни, што се подигло ма и ово неколико забавишта. У тој мисли нисмо могли узети да о чему другоме пишемо него баш хоћемо о овој важној ствари у жељи да покренувши на ново размишљање упознамо наш народ са целисходности те установе, како би се у

народу што пре и што више подигло српских забавишта. За то би требало да сви наши јавни листови прегну за тим, да упознају своје читаоце са овом по народ важном установом. Ако ће се о томе писати само у стручним листовима слабо ће бити користи, јер стручне листове читају само учитељи (ми бар себи замишљамо да читају) дочим друге листове чита већина. Истина да се у дневним листовима радије читају политичне и друге пикантне ствари, романи и приповетке, али треба и о овоме говорити, те ће многи читаоц ма из љубопитства прегледати шта се и о томе пише, па ће може бити добар, да га тај чланчић неће побудити да о томе прво размишља а после и заинтересује се. Васпитни су чланци врло сухопарни, па се отуд код читалаца рађа равнодушност према истима. Нема у њима никаквих занимљивих догађаја или живости, него се просто кроз њих провлачи теорија и гомила правила Да би се та апатија према васпитним списима код читача бар у неколико ублажим, требало би сви наши листови без разлике да пуне своје ступце и с таким сухопарним чланцима, и ми држимо, да ће наша журналистика свагда највише допринети, да се свака добра и по народ благодетна установа народу омили и ожавотвори.

Осим списа много може учинити да се народу омиле забавишта, ако се у тој цели буду држала јавна предавања. Жива реч може још много више да учини него писање. Са живом речи, може се публици много живље да представи све добре стране те установе. Па још кад би се публици предочили Фребелова забављајућа средства (играчке), њихова употреба и успех, ми држимо, да би се тиме у народу пробудило живо заузимање за ту установу, кад би се по народу у једно исто време одржала предавања зарад познавања забавишта, можда би успех био сјајнији него што би се надали Наш је народ добар и пријемљив, сваку племениту замисао и добар савет примиће, али га треба убедити, да се то клони његовој срећи и напретку. Кад се наши родитељи увере, колика благодет лежи за њихову децу у тој установи, ми смо уверени, да ће многи пожелети, да и они у своме месту што пре подигну таково забавиште.

Предавања та треба да држе на првом месту стручњаци; но како ми такових за сад немамо, то ова дужност спада на учитеље. Ови би требали свом снагом да агитују за остварање Фреблове идеје и подизање забавишта у народу. Да се човек пак упозна са идејом, устројством и сретствима Фребловог за-

бавишта не треба ни много времена ни много трошка. Ми учитељи би у толико више требало ту ствар да потпомогнемо што са подизањем забавишта било би и нама много олакшано, јер би добијали у своју школу спремљену децу, а тиме би школска настава била много олакшана а успех сигурнији.

Да се забавишта у нашем народу одомаће, много би допринео и овај покушај: Све боље и имућније породице требало би да уведу у својој кући, да им се деца, — у место што се играју којекаквим а често и по здравље штетним играчкама — забављају Фребловим играма. У место што се купују играчке без икакве васпитне вредности, много би боље било дати им забавишне забавке, а свака би се мати добро упознала са истима у толико да би у томе могла упутити своју децу, како треба целисходно да их употребљују. То би још био један корак доброг домаћег васпитања, јер би се деца научила, како корисно да се забаве.

Напослетку држимо, да би у интересу распростирања забавишта у нашем народу много допомогло још и ово средство. Да се у народу оснују Фреблова друштва, којима би био задатак, да упознају народ с том целисходном установом, да побуђују народ на подизање тих завода и да својим саветима свакоме на услузи буду.

Но највише у овоме могу да учине наше женске добротворне задруге којима би ово требало да буде једна од првих задаћа, као што су то неке већ и учиниле. Та ви женскиње имате главну улогу у остварењу ове идеје. За то скупљајте се договарајте се, раширујте ову мисао а не мирујте дотле док не буде у сваком и најмањем српском сеоцету оваког благословеног васпитног завода.

Ових неколико путева које смо навели, држимо да би били довољни, да се нашем народу омили подизање забавишта. Да богме, да има још и других начина, али ми смо држали, да ће бити довољно и ово што смо навели.

Кад погледамо, како се по местима где смо с иноверцима измешани подиже сваким даном све више туђих забавишта, која примају у себе и нашу малену Србчад, где се нечујно и неприметно али сигурно одрођавају од свега свога, онда у толико с већим напором треба да приионемо за тим, да подижемо забавишта за нашу децу, како би их што пре извели из оних туђинских, који су и сувише опасни за нас и нашу децу. Ко

хоће да схвати колико снажно утичу први утисци на малишу, од 3 године, тај ће моћи појмити, колика грозота прети оној нашој деци, која туђа забавишта походе. Писац ових редака имао је прилику чути, како је једно Српче од 4 године које је похађало страно забавиште изговорило па мађарском језику. Молитву Господњу и Богородице Дјево, док међу тим на своме језику није се знало ни прекрстити. Па зар нема сваки примера пуно око нас. Да се ово предупреди, треба одмах нуз страно забавиште да се подигне српско, да би и наша деца имала где се забавити.

Још имамо да кажемо неколико речи о трећем захтеву и онда смо свршили.

Свака установа била она ког му драго рода ако хоће да се у народ унесе имаће много већу важност и поштовање у очима самога народа тек онда, ако се иста самим законом као спасоносна призна и узакони. С тога ми држимо, да би требало, да се подизање забавишта у народу законом наложи, коме би се морали сви без разлике покоравати. Наш би народно-црквени сабор требао по томе да донесе наређење: да се у свакој црквеној општини ако је икако могуће има подићи забавиште. Предпоставимо себи да се овој новини наш народ неће лако прилагодити дати, али које писањем, које живом речи, које пак самим законом мораће се најпосле довести до увиђења, колико је по самог њега важна ова установа. Није наш народ примио раширеним рукама ни установу учитељица, али временом измирно се он с тим чином и извршује гдегод му је могуће тај закон. Ако би се подизање забавишта ставило ван закона, ми стрепимо да би се врло мало забавишта подигло у нашем народу.

До црквено-народног сабора доћићемо скорим. За то размислимо о овој ствари, има за то још времена, може се још урадити само ако се хоће. Можда би нам ово више користило него многе друге новотарије. Ми захтевамо од школе све и сва, од ње тражимо спас; за то јој подајмо оно без чега не може одговорити својој задаћи. Размислимо добро о томе, помислимо, да то чинимо и дајемо нашој деци; а тек ваљда неће бити међу нама и таковић, који неби били пријатељи своје деце. Ми верујемо, да ће се под једном већ развијеном заставом скупити ако нико други а оно свака српска мати, јер ће јој племенитији нагон пришапнути: да је овде реч о њеном најдражијем благу, о њеном детету.

СТАРО И НОВО У НАСТАВИ ГЛУХОНЕМИХ.

XIX.

Хипнотизоване глуво-немих.

Шта је хипнотизам? разјасниво је најкраће и најјасније професор Сенлпор. Он вели: „Хипнотизам се назива стање у ком индивидуа слепо следује и врши захтеве оног, који њоме управља (манипулише). — Из тог је јасно, да хипнотизоване може по „медија“ да буде опасно. С тога се њиме лечници у Немачкој нерадо служе, а особито саветују да се ту чува од невештих и нестручних људи. Професор Евалд у Берлину противи се њему и као поступку при лечењу.

С правом вели др. Мол у свом предавању, држаном у главној седници медицинског друштва у Берлину, да би се правно ови покушаји требали само лечницима дозволити, и то у присуству особе, коју хипнотизовани есбом поведе. — Човек, који је том операцијом туђој вољи подчињен, може лако да учини, преко чега ће се целог века после кајати. Може своје имање другом да препише, може наговором другог убити, може крађу, и ма какав преступ учинити. Из тог следи да би се овани покушаји законом имали забранити и строго казнити.

Професор Менцел вели да је оно без значаја и као лекарија, јер по његовом искуству бивају здрави хипнотизованьем нервозни, а нервозни још већма нервозни. По свршеној дебати није могао др. Мол оправдати хипнотизам нигде и ни у ком погледу. Не треба дакле примити као злу све што нам долази из Америке или из Париза, јер само код болесни умова може хипнотизам имати успеха, и то само пролазног. Дакле и ако је хипнотизоване нарочито по медичку знапост од неке важности, ипак је оно још и тамо по мњењу стручњака тавно и мистериозно. Тако нас учи бар др. Адолф Стримпл (Strümpel) на 480. стр. свога дела: „Lehrbuch der speciellen Pathologie und Therapie der inneren Krankheiten.“

Познато је да има више врста хипнотизовања, ал пошто се нас ово ништа не тиче, то прелазим на врсту хипнотизовања, коју је покушавао др. Беркан из Брушшвика на глуво-немима. Ове покушаје обелоданио је он у 6. бр. „Berliner klinischer Wochenschrifta“ за год. 1887., на основу чега вадим ове податке:

Пошто се код питомаца опиту подвргнутим глувоћа са свим констатовала, то се приступило самом чину, пошто глуво неми непрестано укочено гледаху у сјајну стаклену куглу. Хипноза је увек за 5—9 минута за руком пошла. Приликом исте говорило се глуво-немима у уши разни вокали, тад се звонило или звиждало. Тад се хипноза на скоро обуставила, кроз 8 дана опет понављала, и на сваком 4—6 пута покушавала. При хипнотизовању се пазило и да се не стоји на истој дасци са медијем, да се не би пљескањем руку, звиждањем и пуцњавом кандија, под потресао. Тиме подстакнут би се глуво-неми окренуо или руком значно, те фаличан слух подражавао. С тог кад је време допуштало, предузимало се ово у врту.

Годину и пб по хипнотизовању, појавили су се овакови резултати.

А је могао чути на десно уво вокале „а“ и „о“, пљескање руку, пуцањ кантије на друму, звиждање жељезнице и ударање сахата на кули у неком растојању. Друге звуке није могао чути.

Б је могао чути „у“ и „и“, своје презиме, а никакве друге звуке.

В је могао чути, „о, у, е“, и „и“, звиждање, пуцањ кантије и пљескање руку, а звоно не.

Г је могао чути на лево уво о, на десно е, на оба у, пуцањ кантије, звиждање и пљескање руку, а звоно такођер не.

Остали пет хипноза подвргнути питомаца нису имали никаквог успеха.

Др. Беркан је покушаје у малом заводу у Брушшвику, дакле пред стручњаци, а не на само и у договору чинио. Он од својих покушаја а не очекује бог зна шта, али се збиља мора признати, да и такови резултати дотичном су од велике користи; јер му је тим олакшан и сигурнији свобраћај са осталим светом; те је и наставн глуво-немих знатна помоћ пружена, пошто говор глуво-немог при најмањем чувењу добија лепши звук, бива јаснији. Осим тога може доста пута то глуво-немог из опасности живота спасти. По себи се разуме дакле, да се од хипнотизма нема великоме надати, ал је он за то ипак од свих покушаја на пољу наставе понајвише допринео, те тако за ову грану науке важност задобио. Избављајмо бар, што се избавити даде!

При саставу овог чланка сам већ местимице наведени описа, послужило ми је, нарочито дело Фрање Хермана Чеха: „Versinnlichte Denk- und Sprachlehre e. c. Wien 1836.“, које је данас највећа антиквариска редкост; а осим овог и разни други суврсмени списи.

Радивој Поповић. [1])

1) Писац шише у „Шк. лист“ без икакве накнаде, из чистог уважења према ч. уреднику. — Примедба писца.

ИСПИТИ

у српској учитељској школи Сомборској на свршетку 1889/90. школ. године.

Његова Светост Патријарх српски *Георгије Бранковић* као председник Школског Савета изволио је на предлог управе и професорског збора милостиво наредити да се испити за оспособљење у српској учитељској школи Сомборској држе 7., 8., 16., 19., 20., 21. и 22. јунија о. г.

Дне 7. јунија у 8 часова одпочет је писмени испит из српског језика.

Задаћа у запечаћеном писму од Његове Светости Патријарха послата гласила је овако:

„Шта је рађено у почетку наше новије књижевности на пољу историјском.“ Ову су задаћу под надзором професорским кандидати и кандидаткиње учитељског звања понајвише добро израдили.

Дне 8. јунија у 8 часова пре подне започет је писмени испит из рачуна и геометрије. Задаће од Њег. Светости послате у запечаћеном писму јесу ове.

а) *из рачуна:*

Неко прода 5 хл. вина за 138 фор. и има при том добитка 15% пошто је купио 6 3 хл. тога вина.

б) *из геометрије*:

Из дрвене коцке, којој је садржина 125 м³. има се изрезати највећа кугла; колику површину и колику садржину имаће та кугла.

Од приправника решили су сва 3 податка добро њих 12; само 2. њих 3; само 1. њих 5; ниједан: 3.

Од приправница решиле сва 3 податка добро њих 12; само 2. њих 3; само 1. њих 5

Сва три свега 28, само 2 свега 8, само 1 свега 10 ниједан свега 3.

Трећи писмени испит из мађарског језика држан је 16. јунија при коме је присуствовао г. Никазије Греф помоћни кр. школски надзорник за жупанију Бачко-Бодрошку.

Устмени испити за учитељско оспособљење држани су 19., 20., 21. и 22. јунија сваки дан од 7 часова из јутра до 1 часа у подне, и од 3—8 часова после подне.

Од Његове Светости Патријарха српског наименовани чланови испитне комисије на овим испитима били су: Високоблагородни г. Др. Ника Максимовић подпредседник Школскога Савета и Најпречастнији г. Љубомир Кнежевић протопресвитер Сомборски.

Првога дана обављени су испити из Науке вере, Психологије, Педагогије и Педагогијске повестнице, из Српског језика и из Вртларства.

Другога дана испит је држан из рачуна и геометрије из Логике, Дидактике и Методике, затим из Опште и Отачествене Историје и Науке о Земаљском Уставу.

Трећега дана полагали су кандидати испит из природних наука и економије, из Славенског језика и Дијететике а женске још и из кућарства.

Четвртога дана држан је испит из Црквенога појања и правила; затим из Мађарскога језика, Хермонијског појања и певања и из гимнастике.

На испиту устменом из мађарског језика присуствовао је и обашка своје белешке водио кр. помоћни школски надзорник жупаније бачбодрошке благородни г. Никазије Греф.

На устменим испитима из свију предмета одговараху кандидати с малом изнимком добро а неки и врло добро, а кандидаткиње одговараху понајвише врло добро а неке и отлично.

За време испита изложени су били у испитној дворани красописи и цртања свију приправника и приправница, а у другој школској дворани изложени су били разноврстни ручни радови приправница из сва три разреда.

Ова изложба женског ручног рада, како у погледу извртности и лепога укуса, тако и по множине и разноврстности изложених радова особито се допадала посетитељкама госпођама овдашњим, које су се похвално изјасниле о уметности и вештини наших честитих приправница и похва-

лама пуеузносиле труд и ревност уважене учитељице њихове госпође Софије Јорговићке.

После свршених испита, 23. јунија наставнички је збор са испитном комисијом утврдио оцене и извршио оспособљење за учитељство испитаних кандидата и пошто су подписана оба примерка главног записника и написана и подписана сведочанства о учитељској способности управитељ је та сведочанства званично поднео славном краљевском шк. надзорништву жупаније Бачко-бодрошке ради званичног поступка у смислу земаљског законског чланка 18. год. 1879.

Међутим су од 25. до 28. јулија држани испити у вишој девојачкој школи и у српским основним школама Сомборским, које служе за приправничку вештбаоницу.

Закључни испити приправника I и II. разреда држани су у школским часовима између 10—15. јулија и у првим јутрењим часовима 25., 26., и 27. јунија.

29. јунија држано је у Светођурђевском храму свечано „Благодарење", а 30. јунија у јутро прочитана је разредница и објављено је оспособљење за учитељство свршених приправника и приправница.

Том приликом свима оспособљеним за учитељство кандидатима и кандидаткињама и свима приправницима првог и другог разреда који су с добрим успехом течај свршили и добро се владао раздаване су на дар књиге и слике и то:

а) књиге разнога садржаја около 150 примерака, и 150 слика Његове Светости Патријарха Георгија, које је послао на дар родољубиви г. Арса Пајевић издавалац српских књига;

б) 50 примерака књижица под насловом: *Георгије Бранковић патријарх српски*", које је послао преко г. Арсе Пајевића на дар Благородни г. Ст. В. Поповић епарх. школ. референт и први бележник срб. нар. сабора.

На испитима у приправничким вештбаоницама и у вишој девојачкој школи Сомборској раздано је такође на дар најбољим ученицима и ученицама;

а) 150 примерака разног садржаја користних књига и до 100 слика патријарха српског Георгија Бранковића као дар г. Арсе Пајевића из Новога Сада.

б) 50 примерака књижица „Георгије Бранковић Патријарх" са сликом патријарховом, дар г. Ст. В. Поповића;

в) 50 примерака списа покојног песника Мите Поповића дар штампара Сомборског А. Мужика, и

г) 50 врло лепих фотографија Његове Светости Патријарха Георгија Бранковића, родољубиви дар честитог србина овдашњега фотографа г. Тихомира Стојановића.

У првом приправничком разреду, где је уписано било у почетку школске године 30 мушких и 35 женских ученика, у течају ове школске године један мушки и три женске из завода су иступили. Остало је у првом разреду на свршетку школске године 29 ученика и 32 ученице.

Први разред свршили су приправници: Светозар Савковић из

Црвене Цркве, Божидар Павковић из Вршца и Живојин Касапиновић из Добрице са врло добрим; 12 ученика с добрим, 2 с довољнима, 2 с једва довољним; 8 са недовољним и 2 са слабим успехом. Међу овима седам-најторица оспособљени су безусловно за прелазак у други приправнички разред; петорица могу једва довољне и недовољну оцену из појединих предмета у почетку идуће школске године поправити, петорица имају течај понављати, а један због изгреди учињеног о распусту неможе више у ову школу примљен бити.

Преко целе школске године ни једанпут од школе и од цркве нису изостали. Светозар Савковић, Емилијан Пилић, Петар Вуков, и Петар Окановић са чега су они јавно похваљени били.

Први разред свршиле су приправнице: Видосава Увалићева с врло добрим; седам с добрим; четири с довољним; три с једва довољним; дванаест с недовољним; три са слабим успехом, и напоследку две су остале због болести неиспитане.

За прелаз у други разред безусловно је оспособљено дванаест приправница. Допунити односно понављати испит из појединих предмета могу шест; течај понављати имају осам, и напослетку три, које су већ понављале први разред па ипак недовољан успех показале морају завод овај оставити.

Ни једанпут нису од школе ни од цркве изостале: Видосава Вукадиновићева, Видосава Увалићева, Катарина Зековићева, Марија Васина Поповићева, Марија Свет. Поповићева, Мила Цуцићева и Катица Поповићева.

У другом приправничком разреду уписано је било у почетку школске године 27 мушких, 26 женских. У течају године после дужега боловања преселио се у вечност у Митровици код својих родитеља отличн. приправник Филип Борић, а изостала су од школе два мушка приправника По томе дакле остало је на свршетку школске године 25 мушких и 26 женских.

Други разред свршише приправници: Павао Терзин из Мартоноша, Ђорђе Богосављевић из Панчева, Јован Кнежевић из Кулпина и Христифор Сировина из Бањалуке с врло добрим; седам приправника с добрим; три с довољним; један с једва довољним; осам с недовољним успехом. За прелаз у трећи разред оспособљени су безусловно 14; испит из појединих предмета имају понављати осам, и напоследку један приправник има течај понављати.

Од школе и од цркве преко целе године нису изостали: Павло Терзин и Озрен Загорица са чега су обојица јавно похваљени.

Други разред свршише приправнице: Даница Дамјанка Путникова из Панчева с отличним успехом; госпођа Ана Рајковићева из В. Кикинде; Анђелија Стојковићева из Панчева, Вукосава Лубенова из Шида; Марија Белеслијна из Тиса Ст. Миклоша с врло добрим; дванаест с добрим а три с довољним успехом; две приправнице показаше једва довољан, две недовољан, једна слаб успех а једна је због болести из појединих предмета неиспитана остала. За прелаз у трећи разред безусловно оспособљено је двадесет приправница; четири приправнице имају у почетку идуће школске године из појединих предмета испит допунити односно понав-

лати; једна приправница мора течај понављати, и напослетку једна, пошто је већ течај понављала и опет недовољан успех показала морће из завода иступити.

Преко целе године школске ни једанпут нису од школе ни од цркве изостале: Госпођа Ана Рајковићева, Даринка Каракашевићева и Софија Радићева.

У трећем приправничком разреду, — где је уписано било 24 мушких и 27 женских, — у течају године школу оставише 1 мушки и 1 женска; по томе остало их је на крају ове школске године: 23 мушка и 26 женских. — Мушки приправник, који је школу оставио, служио је од 15. јануара као привремени учитељ у Мађарском Чанаду и по дозволи Високог Председништва Школског Савета припуштен је испиту. Испит о учитељској способности полагали су 24 мушка и 26 женских учитељских кандидата.

После положених строгих писмених и устмених испита оспособљени су: за српске народне учитеље 20 мушких и 26 женских учитељских кандидата.

Од мушких положили су испите ови: Душан Пејић из Панчева с отличним; Љубомир Мали из Избишта, Светозар пл. Суботић из Мехале, Светислав Павковић из Суботице, Жарко Алексић из Петрова Села и Ђорђе Кнежевић из В. Кикинде с врло добрим; Бошко Иличевић из Суботе, Витомир Максимчев из В. Бечкерека, Душан Мокић из Сивца, Душан Радојчић из Липова, Ђорђе Петровић из Парага, Живојин Јанковић из Д. Ковина, Константин Петровић из Баваништа, Милан Петковић из Ковиљ Ст. Ивана, и Никола Николајевић из Павлиша с добрим; а Владимир Стефановић из Улме, Војин Недељковић из В. Радинаца, Јован Николић из Бач Брестовца, Славко Радовић из В. Кикинде и Сава Торњански из Перлеза с довољним успехом. — Кандидати: Жарко Ристић, Јеврем Милошев и Милорад Димитријевић имају после двомесечне спреме понављати испит из рачуна и геометрије.

Од женских за учитељство оспособљених кандидаткињанове четири наиме: Зорка Бошковићева из Попинаца, Живанка Цветковић Видаковићева из Карловаца, Милева Павковићева из Суботице и Видосава Пајтићева из Сомбора пријавиле су строге испите с отличним успехом; осам, и то ове: Зорка Рашковићева из Панчева, Јованка Кондорошијева из Новога Сада, Даница Константиновићева из Панчева, Корнилија Ђорђевићева из Новога Сада, Марија Малешевићева из Бач Брестовца, Павлија Подградска из Новога Сада, Мила Биримчева из Башаида и Ана Васиљеска из Новога Сада положиле су испите с врло добрим успехом; — десет кандидаткиња и то: Вукосава Бугарска из Карлова, Јелисавета Ђорђевићева из Лаћарка, Љубица Коњовићева из Сомбора, Марта Милошевићева из Осека, Марија Ђуришићева из Сомбора, Зорка Мајска из Сивца, Катарина Бошковићева из Вршца, Пулхерија Виловска из Карлова, Зорка Савићева из Сомбора, и Марија Хенелова из Сомбора положише строге испите за оспособљење с добрим успехом и напоследку 4 кандидаткиње, и то: Даница Николићева из Новога Сада, Јелена Мајска из Сив-

ца, Зорка Грујићева из Сомбора и Мидица Ковачићева из Сомбора са довољним су успехом горње испите положиле.

Од приправница трећега разреда преко све три године ни од школе ни од цркве ни једанпут нису изостале: Ана Васиљеска, Видосава Пајтићева, Вукосава Бугарска, Зорка Бошковићева, Живанка Цветковић-Видаковићева, Зорка Савићева, Марија Ђуришићева, Марија Малешевићева, а само ове 1889/90. школске године ни једанпут нису од школе ни од цркве изостале Јелисавета Ђорђевићева и Павлија Подградска. Њихова велика тачност у полажењу школе и цркве је приликом оспособљења им за учитељство јавно похваљена.

Морално владање приправница било је у сваком погледу похвално а понајвише и примерно.

Мушки приправници су се понајвише уредно, многи између њих похвално а неки и примерно владали. Но било их је неколико, који се нису свагда уредно владали, а неки су се баш и неуредно владали. Од ових морају поједини завод овај сасвим оставити, а на остале ће се, ако овамо дођу бодрим оком мотрити, и ако се неби поправили, првом ће се приликом одстранити из ове школе.

Сл. Краљевско Школско Надзорништво жупаније Бачке својим одписом од 8. јулија (по новом) бр. 2018. вратило је достављена јој на уредовање сведочанства о оспособљењу испитаних учитељских кандидата и кандидаткиња, и то сведочанства петнајесторице кандидата и двадесет и три кандидаткиње са својим подписом и печатом, ради уручења дотичнима, а сведочанства осморице мушких и три женске свршене приправнице враћена су без подписа и печата, да се у архиви учитељске школе чувају.

Усљед тога дакле добили су дипломе о учитељској способности ови испитани учитељи и учитељице: Витомир Максимчев, Владимир Стефановић, Душан Пејић, Ђорђе Кнежевић, Ђорђе Петровић, Жарко Алексић, Живојин Јанковић, Јован Николић, Константин Петровић, Љубомир Мали, Милан Петковић, Светислав Павковић, Светозар Суботић, Славко Радовић, Ана Васиљеска, Видосава Пајтићева, Вукосава Бугарска, Даница Константиновићева, Живанка Ц. Видаковићева, Зорка Бошковићева Зорка и Јелена Мајска. Зорка Грујићева, Зорка Рашковићева, Јованка Кондоровијева, Катарина Бошковићева, Корнилија Ђорђевићева, Љубица Коњовићева, Марија Ђуришићева, Марија Малешевићева, Марија Хенелова, Марта Милошевићева, Мила Биримчева, Милева Павковићева, Милица Ковачићева, Павлија Подградска и Пулхерија Виловска.

Испит из мађарског језика после тримесечне спреме моћи ће поново полагати: Сава Торњански, Никола Николајевић, Душан Мокић, Жарко Ристић, Јелисавета Ђорђевићева, Даница Николићева, и Зорка Савићева.

К полагању поновљеног испита из мађарског језика после једногодишње спреме, по суду горехваљеног кр. шк. надзорништва могу приступити: Јеврем Милошев, Бошко Илачевић, Војин Недељковић и Душан Радојчић.

В.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— У срб. Сент. Мартоношу тражи се учитељ. Плата је 400 ф. $3^1/_2$ ланца земље, стан, и 4 хвата дрва. Рок велика Госпојина.

— У Вел. Маргити тражи се учитељ. Плата је 200 фор. 20 пожуната жита, 10 пожуната кокуруза у зрну, 2 фата дрва 2 сламе. 1 и пол ланац земље и стан с баштом. Рок 15. аугуст по нашем.

— У Старом Станару на нова два учитељска и једно учитељичко место отворен је стечај. Плата је 400 ф. и 70 ф. у име стана и огрева. Рок до 25. августа. о. г.

— У Турији за ново основано место тражи се учитељица. Плата је 400 ф. и стан. Рок 14. аугуст.

— У Батосеку (Толнанској жупанији) тражи се учитељ. Плата је: 14 југара ораће земље или за исту у готовом новцу 200 ф.; у готовом новцу од брачних парова 12 фор. за пероводство 10 ф. за пофторну школу 60 ф. даље 16 пожуната ражи, 16 пожуната ситна кукуруза, један воз сена, 4 хвата мекани дрва, стан с баштом и приходци свештеника. Рок до 15. аугуста по нашем. — Молбенице се управљају на прав. црквену општину у Батосеку. (Báttaszék, Tolna megye).

— У Срб. Неузини тражи се учитељ. Плата је 400 ф., 4 ланца земље, 20 ф. у име послуге, 5 фор. у име паушала, стан са баштом, два хвата тврди дрва и зимни огрев. Рок до 15. аугуста.

— У Денти тражи се учитељ. Плата је 200 ф. 40 пожуната жита, стан с баштом и 4 и пол ланца ораће земље. Молбенице до последњег аугуста имају се поднети епарх. школском одбору у Вршцу.

— У Рачи тражи се учитељ правосл. вере. Плата 400 ф. стан, 6 хв. дрва и 60 ф. за црквено појање. Рок до 25. аугуста новога.

— У котару Вуковарском траже се учитељи у Маркушици и Острову с платом 400 ф. стан и 6 хвати дрва, у Петровци плата 400 фор. и 4 хв. дрва 2 јутра земље и 40 ф. за појање.

— У котару Илочком траже се учитељи: у Бингули у Грабову. На оба места је плата 400 ф. стан и 6 хв. дрва.

— У котару Шидском у Товарнику и у Нови Бановци с платом 400 ф. стан и 6 хв. дрва.

— У румском котару траже се учитељи у Гргуревци с платом 400 ф. 3 хвата дрва стан и врт, у Грабовци, плата 400 ф. стан, 6 хв. дрва и 60 ф. за појање.

— У Иришком котару у Нерадину плата је 400 ф. стан и 40 ф. за огрев; у Раковцу с платом 400 ф. стан 3 хв. дрва.

— У котару Винковачком тражи се учитељ у Лазама. Плата је 400 ф. стан и 21 куб. метар дрва.

— У Земунском котару тражи се учитељ у Ашању, с платом 400 ф. 20 куб. метара дрва, стан и 60 ф. за појање.

— У Угриновци тражи се учитељица правосл. вере. Плата је 400 ф. стан, 20 куб. метра дрва.

— У Ст. Пазовском котару тражи се учитељ у Голубинци. Плата је 400 ф. стан или 100 ф. станарине, 20 куб. метара дрва и 60 ф. за по

јање. Рок на свима местима до конца августа по новом календару. На сва ова места имају се добро инструисане и на високу кр. хрв. слав. земаљску владу Отдјел за богоштовје и наставу управљене молбенице имају се до реченог рока путем дотичне котарске области поднети.

— Тражи се учитељица правосл. вере у Бунићу котара Коренпичког у Хрватској. Рок до последњег августа по новом.

— У Врбовљани у котару Новоградишком, у Бодегради и у Новом Топољу, у котару Бродском траже се учитељи и појци православне вере, у Лончици, у Јакшићу, Слободштини сва три места у котару Пожежком; у дароварском срезу Даровару, Бјелој и Имсову селу; у Новском котару у Козарици, Суботском граду, у Јабланцу, у Млаки; у котару Пакрачком у местима Ловско, Кусоње и Торња траже се учитељи и појци правосл. вере. Плата је на сваком овом месту 400 ф стан или станарине од 100 ф 21 куб. метар дрва за огрев, а у Даровару још и местни доплатак од 60 фор.

— У Костајници на српској основној вероисповедној школи, тражи се учитељ, црквени певац. Плата је 400 фор. годишње, стан са баштом, за пеповодство и рачуноводство 20 фор. Молбенице до 20. августа т. г. на председништво српске црк. обћине у Костајницу послати.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Благородни г. Ст. В. Поцовић епар. школ. референт наволио је подписаноме послати 100 примерака књижице: „Георгије Бранковић патријарх српски; г. Арса Пајевић поседник штампарије и издавалац књига послао је 300 комада разног садржаја важних књига и до 300 слика Његове Светости Патријарха Српског и г. Тихомир Стојановић фотограф послао је 50 укусно и врло лепо израђених фотографских слика Његове Светости Патријарха Георгија, — с жељом да се ово на дар најбољим ученицима и ученицама у Сомборским школама о испитима разда.

Гореозначене књиге раздате су као дар споменутих дароватеља у учитељској у вишој девојачкој и у народним школама Сомборским о испитима овогодишњим.

На овим родољубивим даровима нека је дароватељима са овим јавна благодарност изречена.

У Сомбору, 30. јулија 1890.

Н. Ђ. Вукићевић,
управитељ учитељске и свију Сомборских српских школа.

ИЗЈАВА.

У штампарији Ф. Битермана у Сомбору штампан је не давно Извештај о српској вишој девојачкој школи Сомборској за 1889/90. годину, на којега наслову стоји, „Саставио Никола Ђ. Вукићевић, школски управитељ.“ Овај је извештај учитељски збор поменуте више девојачке школе сачинио и у штампу дао, и ја сам га тек онда у руке добио, кад је већ штампан био; то овим изјављујем, да ја у састављању истога извештаја учествовао нисам и да је без моје дозволе под мојим именом извештај тај на свет изишао. По томе дакле поменути извештај није моје дело, него је дело учитељства речене школе.

Н. Ђ. Вукићевић.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској учитељској школи сомборској започиње се школска 1890/91. година 1. септембра о. г. по старом календару.

У учитељску школу примају се:

а) за приправнике младићи православне вере, здрави телом и душом, смерни и благе нарави, који су петнајесту годину навршили и четврти гимназијални, четврто реални или четврти разред грађанске школе с довољним успехом свршили.

б) за приправнице примају се српкиње православне вере, које су четрнајсту годину навршиле и IV. разред српске више девојачке школе или IV. разред ниже реалке с добрим успехом свршиле, а при том су здраве и примерног моралног владања.

Једни и други имају пријамни испит из славенског читања, молитава и из црквеног појања овде с добрим успехом положити. — Ученици и ученице из школа, где се не учи српски језик, полажу још пријемни испит из срб. језика; а они који немају оцену из мађарског језика, покизати да знају добро мађарски читати.

Сваки, који у овај завод ступити жели, дужан је са собом донети крштено писмо, лекарску сведочбу о добром здрављу и сведочбу о свршеним горенаведеним или вишим школским разредима.

Они који су пре једне или више година школу оставили, морају донети са собом сведочбу свога пароха о моралном религиозном владању свом.

Женске имају још неизоставно донети писмену изјаву својих родитеља, или добротвора да ће их они за време трогодишњег овде учења издржавати, а уз ту изјаву мора бити и потврђење местне политичне власти, да су дотични доиста у стању своју обвезу испунити.

Приправници, који желе стипендије из народних фондова добити, нека молбенице тога ради са сведочбом о сиромаштву поднесу Вис. Шк Савету у Ср. Карловцима, а они, који желе платонеумске штипендије добити, нека исто тако инштруиране молбенице поднесу платонеумском одбору у Сомбору.

На стипендије имају само они изгледа који су примерног и похвалног владања и врло сиромашног етања а при том се отлично или барем добро уче.

Стан и храна само се у приватним кућама са знањем и одобрењем управитељеним, или по препоруци овога, погодити може.

У Сомбору, 1. августа 1890.

Н. Ђ. Вукићевић,
српске учитељске школе Сомборске управитељ.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 9. У Сомбору 15. Септембра 1890. Год. XXII.

СЕДНИЦА ШКОЛСКОГА САВЕТА,

дне 24. и 25. августа

у Ср. Карловци држана.

Под председавањем Његове Светости преузвишеног Господина *Георгија Бранковића* први пут држана је седница високославног Школског Савета 24. августа пре и после подне и 25. августа пре подне. Присутни чланови били су: Др. Михаил Полит, Стеван Лазић директор гимназије карловачке, Теофил Димић умировљени школ. надзорник, Н. Ђ. Вукићевић — као известилац — и народни тајник Исидор Ђирић.

Најважнији предмети, који су у овој седници предузимани, јесу ови:

Прочитан је високи одпис Његове Светости патријарха Георгија Бранковића од 30. априла о. г. бр. 73, којим Његова Светост посебно извештава Школски Савет о том, да је као од српског народног црквеног Сабора изабрани, Његовим царским и апостолско-краљевским Величанством најмилостивије потврђени и дне 29. априла о. г. свечано инсталирани архиепископ карловачки, митрополит и патријарх српски заузео поменутога дана архиепископско и митрополитско звање и одпочео у том својству своје званично деловање. Школски Савет, узимајући овај одпис на најповољније знање, закључио је, да се исти вечитог ради спомена у записник дословно уврстити има и да се о овом расположењу известити имају сви епархијски школски одбори и управе учитељских и виших девојачких школа ради знања и управљања.

Високо кр. угарско Министарство за богочаст и јавну наставу, позивајући се на XVIII. законски чланак од 1879. год., наређује, да се у учитељској школи сомборској мађарски језик има у тој мери предавати, да сваки ученик на свршетку те

школе може у толикој мери тај језик научити, да га као учитељ у народној школи са успехом предавати може. Уједно налаже, да се у будуће тек таковим испитаним учитељима диплома о учитељској способности (tanitói oklevél) и то са подписом и печатом државног школског надзорништва издати сме.

Одговориће се вис. Министарству, да је у сомборској учитељској школи и до сада поступано у смислу постојећега закона, да у истом заводу постоји засебна катедра мађарског језика и да ће се мађарски језик од сада у четири седмична часа у сваком разреду исте школе предавати.

Исто Министарство даје упутство ради практичне наставе у пчеларству у учитељским школама и препоручује, да се младеж приправничка рационалном пчеларству учи. Услед тога умољен је високославни Саборски Одбор, да на страну учитељске школе Сомборске ради набавке ђерзонових кошница и подизања пчелњака 200 ф. из клирикалног фонда определи.

Исто и Министарство даје упутства ради неговања свиларства у учитељским школама

Висока кр. хрватска земаљска влада, отдјел за богоштовје и наставу, препоручује, да се у српским вероисповедним школама у Славонији и у Хрватској, у смислу постојећих за комуналне школе наредаба, држи записник „мáна педагогијскодидактичке природе.“ Поводом тим умољиће Савет овај в. земаљску владу, да благоволи наредбу учинити, да се овом Школском Савету све до сада издате и у будуће издати се имајуће наредбе у погледу школа и наставе званично саобште, како би Школски Савет сугласно с тима, у своме делокругу, наредбе нуждне издавати могао.

Свети архијерејски Синод јавља, да није могао одобрити неке духовног садржаја књижице, које је издала књижара Л. Јоцића у Новоме Саду, а одобрио је „Старо карловачко пјеније“ на ноте стављено од Тихомира Остојића.

Архидијецезални Школски Одбор подноси в. Ш. Савету извештај главног школског референта о стању српских вероисповедних школа у архидијецези карловачкој за 1888/9. школску годину, који је извештај у седници тога одбора 12. марта о. г. на знање узет и према предлозима у њему стављенима издате су наредбе од исте епарх. школске власти.

На предлог епарх. школског одбора у Н. Саду одобрено је умировљење остарелога учитеља тамошњег јереја Павла пл.

Михајловића и издати су декрети учитељима: Јовану Ћосићу кулском, Јовану Чиплићу старо-бечејском и учитељицама: Даници Христићевој у Бегечу, Даринки Обушковићевој у Стари Шовах, Катарини Михајловићевој у Сенти.

На предлог епархијског школског одбора будимског издати су декрети: Јовану Деспотовићу учитељу у Столном Београду, Лазару Љубојевићу учитељу у Мајши, Лазару Плавшићу учитељу у Качфали и Александру Велимировићу учитељу у Ловри.

На предлог епарх. школског одбора у Темишвару издати су декрети: Драгињи Антонијевићевој и Даринки Брадваровићевој учитељицама и Василију Јовановићу учитељу у Меленцима.

Одбијена је жалба сентомашких учитеља, што им општина не ће да наплати дневнице и путне трошкове приликом бављења на учитељској скупштини у В. Кикинди, пошто само оним учитељима припада наплата путна трошка и дневнице, који су са знањем и одобрењем мест. школ. одбора на скупштину пошли.

Дисциплинарни одбор Школ. Савета поднео је извештај о тужби Б. пл. Јеремића из Сомбора противу сомборског учитеља Н. Грујића. Пошто је тужитељ накнадно јавио, да се он са обтуженим учитељем поравнао, то је цела ова дисциплинарна ствар као свршена и изравнана у архиву на сахрањење остављена.

Прочитан је извештај управе учитељске школе у Гор. Карловцу у ствари тамошњега учитеља Ђ. Глибоњског заједно са прикљученом тужбом неких ђака те школе противу истога учитеља и са молбом г. Глибоњскога у овој ствари — управљеном на Његову Светост Патријарха — и са званичним извештајем заменика гл. школског референта о овој ствари. — Управи и наставничком збору учитељске школе горњокарловачке наложено је, да ученике у строгом запту и послушности држати имају; ученицима, који су ради састављања притужбе потајне састанке држали без знања своје власти, преко управе поделити најстрожији укор, а професору Глибоњском дати строгу опомену, да се има клонити свију оних неуредности, којима се обвињује.

Наставник више девојачке школе у Панчеву г. Јован Поповић, који је због болести на допусту био целе прошле школске године и који је имао полагати учитељски испит за грађанске школе до конца јуније ове године поднео је молбеницу, у којој изјављује, да је он код вис кр. угарског ми-

пистарства за богочаст и јавну наставу поново за опрост од испита потражио, те с тога моли, да и до одлуке своје учитељско место заузети може. Са обзиром на ту околност, што је од стране Његове Светости Патријарха високом кр. угарском министарству повољно мнење у овој ствари преузидијалним путем дато, те по томе има изгледа, да ће се Јовану Поповићу полагање испита опростити, упућен је исти, да до решења министарског своје наставничко место заузме.

Предузета је молбеница г. Стевана В. Поповића школског референта за бачку и будимску дијецезу, који моли, да се његова суспензија за бачку дијецезу дигне, пошто већ полдругу годину траје, за које су време по наређењу Школ. Савета ствари у епарх. школ. одбору бачком, које је он због своје болести и због немилих домаћих околности пренебрегао био, у ред се довести могле. — Школски Савет са обзиром на то, што суспензија г. Ст. В Поповића већ полдругу годину траје, а епархијски школски одбор на позив, у новембру прошле године достављени му, извештај о стању свршених послова реченога референта до данас није поднео и што је правдање г. Ст. В. Поповића у обзиру његове болести и смртних случајева у породици му веродостојном сведочбом доказано, — молбу његову је уважио.

Управа учитељске школе сомборске подноси извештај о испитима на свршетку 1889/90. године и јавља, да су главни записници ученика I, II. и III. разреда за поменуту годину у два примерка сачињени и подписани, од којих је један у архиву тога завода остављен, а други се подноси вис. Школ. Савету заједно са штампаним извештајем учитељске школе сомборске за 1889/90. школ. годину. На знање узето и поднесени каталози учитељске школе сомборске заједно са два примерка штампаног извештаја у архиву Школског Савета остављени су.

Управе в. девојачких школа новосадске, панчевачке и сомборске подносе своје извештаје за 1889/90. годину. Извештаји ови предају се заменику гл. школског референта, да их са својим извештајем о стању истих школа и са сходним предлозима у идућу седницу Школ. Савета донесе.

На молбу Ане Красићке удовице покојнога Владимира Красића бившег учитеља вештбаонице у Г. Карловцу, да јој се доживотна припомоћ даде, решено је: са обзиром на неуморно деловање

покојног супруга молитељке поднесена је њена молба високославном Саборском Одбору с препоруком, да јој се из старог учитељског мировинског фонда доживотна годишња припомоћ од 120 фор. определи.

Управе више девојачке школе у Новом Саду и у Панчеву подносе свака засебно наставни план за 1890/91. годину на одобрење Школском Савету са предложеним изменама. Наставне планове обе ове школе са предложеним изменама за 1890/91 школску годину Школски Савет је одобрио.

Николи Милошевом привременом учитељу у Пивница са обзиром на његову досадашњу ревностну учитељску службу дозвољено је, да може испит из првог приправничког разреда положити.

На молбу Душана Кирилова приправника II. разреда дозвољено му је, да може испит из истог разреда положити.

На молбу православне српске црквене општине у Мостару питомцу њеном Расти Мистики ученику првог приправничког разреда дозвољено је, да испит за исти разред у српској вероисповедној школи положити и по том науке у истој школи продужити може.

Аркадије Апкић привр. учитељ у Кајтасову са обзиром на његову досадашњу учитељску службу прима се у први приправнички разред за редовнога ученика.

Осим тога решени су у овој седници још многобројни други предмети од мање важности. В.

ПРВА СКУПШТИНА
„српског учитељског конвикта",
держана 2. августа 1890.
у Новом Саду.

Српски учитељи у Карловачкој митрополији, старајући се за себе и своју децу, заснованше *„српски учитељски конвикт."* Ону је мисао први покренуо румски учитељ Гавра Путник. Његова ова племенита мисао нашла је и родољубива одзива у нашем свесном учитељству, коме заиста на срцу лежи васпитање свога подмлатка.

Истина, сваки је почетак тежак, па тако и овај. Код сретнијих народа, код народа, који више мисле, а мање се размећу, свака племенита мисао једва се дочека и прими са највећим одушевљењем и гледи се свим силама, да се она што пре и боље и у само дело приведе, не гледећи: да ли је ова мисао од личног пријатеља, или непријатеља потекла. Главно је, да ли је циљ племенита и заслужује ли, да се сваки члан тога

друштва заузме за њу. Тако је то код сретних народа, на против: код нашег народа, а овом приликом на по се, као да се један део нашег учитељства слабо одушевио за ову узвишену и племениту намеру.

Није ми намера, да испитујем узрок томе немару, довољно је кад упоредим бројеве и с једне стране ставим 65, а с друге 400—500, па да уздахнем и запитам се: за што је само Србин немаран, зашто се он само не зна одушевити за племенитим? Занета је жалосно, да се од толико учитеља уписало у чланство само 65, па и ове кад разделим на конфесионалне и комуналне — не смем ни да рекнем: у ком сразмеру стоје.— Но што није било, надамо се, да ће бар сад бити по свршеном чину. Надамо се да српско учитељство, појмајући своје бедно стање, неће по преко гледати ову установу, која нама учитељима великих олакшица пружа у добу васпитања наше деце.

Не ћу да начињене и одобрене штатуте подвргавам критици. Једном речи велим, ништа није савршено, што изађе из руку човечијих, па тако ни ова правила, која су од вис. Министарства одобрена, али баш за то, радујемо се, кад имамо основу, на којој ћемо у току нашег чланства моћи тако зграду удешавати, какова ће према нашим потребама и одговарати. Држимо циљ пред очима и упнимо се сви слошке, па да вечити спомен оставимо познијим нашим нараштајима!

У то име нек је слава и хвала оном учитељу, у коме се породила ова мисао; нек је слава и хвала оној браћи, која ову мисао пригрлише и успеше, да је већ одпочеше остваривати—и на послетку нек је слава и хвала и оним врсним родољубима, који, појмајући важност ове установе, притекоше одмах са својом помоћи, желећи, да ова племенита замисао не остане само на хартији, него да би српско учитељство у овим крајевима што пре и благодати од ње уживало. — Слава им и хвала!

* * *

Дана 1. авг. о. г. искупио се приличан број учитеља у Н. Саду на конференцију, у којој се имале неке ствари за сутрашњу скупштину расправљати. — Конференција је одржавана више у приватном разговору и споразумевању с тога, што се морало излазити и пред оне, који још железницом и паробродом и од горе и од доле долазише.

* * *

Дана 2. авг. тачно у 8 часова приступе скупљени учитељи, којих је било око 50 на окупу, у св. Николајевску цркву на призивање св. Духа. Чинодејствоваху најпреч. г. прота *Милан Кирић*, најпреч. г. прота *Павле Балга*, преч. г. *Божидар Поповић* и част. г. ђакон *Милан Стоја*.

По свршеном чинодејствовању у пространој шк. дворани отвори скупштину председник привр. управног одбора г. *Арк. Варађанин*, који је кратким, али срдачним говором поздравио скупштину и уједно напомиње, да сви досадањи састанци били су само за то, да створе правила, по којима би се могла ова племенита замисао остварити и онда се радило, може бити и са надом и без ове, али сада, пошто су ти штатути од в. уг. Министарства потврђени, он полаже наде, да ће се успех овог рада моћи постићи, јер се сад ради на правом законском земљишту. Сад смо, вели, позвани, да то и остваримо ради наше користи, ради наше деце

и ради целог народа. По ново поздравља присутне и жели им сретна рада. (Живео!)

— Уједно приказује повереника политичне власти г. *Т. Вуковића*, комесара. (Живио!) За тим позива скупштину, да, док се не конституише, у место одсутног перовође изабере привремено г. *Ђ. Милића*. (Живио!)

По том председник управ. одбора Арк. Варађанин подноси извештај о раду привременог управног одбора.

Извештај тај гласи:

Драга браћо и сестре!

Протекло је више од 20 година, како је сунце слободе у нашој милој домовини осветлило путеве слободног рада и удружења за морални и материјални пробитак грађанства; ти први зраци уставне слободе озарили су и оне стазе, којима учитељство треба да пође, па да дође до свог вишег умног и моралног полета. Учитељство је схватило свој задатак, који му је наложило ново напредно доба и пошло је одмах првих година тога доба на пут удружења, да тако лакше дође до свога бољег моралног и интелектуалног положаја; али сви напори и покушаји на том пољу остали су до ове прилике безуспешни. Ово је, после 20-годишњег напорног рада на друштвеном унапређењу нашем, први пут, што стајемо на полугу ујемчене слободе и са које полазимо својом удруженом снагом, а потпором народном, да охрабримо срце и разбијемо бриге, које су толико мутиле главу и узнемиривале душу учитељеву само погледом на своју децу и помишљу на њихову будућност. Та велика брига, та половина душевног напора учитељског скинута је овим установом, коју смо ми Срби учитељи из архиепископије карловачке и митрополије српске у име Божије лане 24. јула (5. августа) на овом истом месту засновали, а високо кр. уг. Министарство унутарњих послова одлуком својом од 28. јануара о. г. бр. 3667—VII. потврдило под насловом: „српски учитељски конвикт у Новоме Саду.“

На први поглед изгледа, да ова установа нема никакве вредности по општу ствар народне наставе, да се односи чисто на личну страну учитељског сталежа; али, кад јој се загледа дубље у значај, показује се од големих последица на лични расположај учитељев, а то има врло велика утицаја на народну наставу, јер школа је: учитељ, то је призната ствар, а кад се учитељу мути мозак бригом за своју децу, узнемирује душа зебњом за будућност своје дечице, не може он полазити ведрим челом, веселим срцем народној деци на сусрет и не може онаком вољом и онаким одушевљењем приновти око свог наставног и васпитног рада, какав се тражи и очекује од сваког правог учитеља и наставника, а губитак на учитељевом раду повлачи назадак на народном културном пољу, које по данашње наше прилике може да буде од неизмерних последица. А кад учитељ уз припомоћ народну са својом овако малом жртвом, као што се у овим установама прописује, сагради за своју децу сигуран заклон за њихов морални и интелектуални просперитет: онда он полази мирном душом, прибраним мислима, свом својом умном и душевном спремом на свој свети позив и онда ће и боље и више урадити и привредити у прилог народној лепшој будућности.

Ко то узме у обзир, а треба сваки да узме, коме лежи на срцу срећа народна, тај ће у овој установи гледати једног моћног педагошког фактора, кога воља сви сталежи и сав народ да потпомогне, ако жели, да му овај морални и материјални капитал, што га данас улаже на олтар народне наставе, донесе што више културног интереса.

Учитељство је овом установом поред својих личних пробитака, које и само својом жртвом откупљује, пружило уједно народу олакшице за његов бољи и већи напредак, на очекује, да се и народ и његови представници одазову овом подузећу онаким одушевљењем и оном љубављу, каквом је оно служило народу и његовој срећи ове последње три десетине година. Ми се надамо, ми што више и очекујемо то од нашег народа, јер знамо, да гаји најлепше осећаје према просвети и знамо, да је увидео, колике му моралне и материјалне пробитке може донети ваљана настава, а колико штете и несреће слаба и нездрава радња учитељева. Ми се у свом очекивању нисмо ни преварили, јер већ на први појав све учитељске задруге полетно је наш свет с прилозима на ову цел у свим бољим и већим местима, да не рачунамо оне прилике, кад је народ у В. Кикинди, Ст. Бечеју, В. Бечкереку, Сентомашу, Земуну, Баваништу прилагао на забаве, које су на ову цел приређене поглавито од наше учеће се омладине, ево видимо, да се за 14 дана после позива приврем. управног одбора у овом погледу почеле листом одазивати прилозима својим наше црк. општине, добротворна друштва и друге корпорације и надамо се, да нас ни једна општина, оним изговором као сомборска, не ће отпратити неутешне с прага свога. Ми имамо већ приспелих општинских прилога, што ће привр. благајник друштвени показати, а добили смо са више страна пријаве, да су општине и неке корпорације намениле доста знатне прилоге овој нашој установи; образовали се по местима — н. пр. у Суботици нарочити одбори за прикупљање прилога на ове цели, а с хвалом могу овде поменути, да нас се без нарочитог позива покренут родољубљем својим сетно наш заслужни старина и првосвештеник Његово Високопреосвештенство г. Ђорђе Николајевић сарајевски митрополит својим богатим прилогом од 500 фор. (Живио! Слава му и хвала!) и који је заслужио, да му се поред оне захвалнице, које му је поднео привр. управни одбор — и са овог места подвикне: Слава! Хвала!

Оволико сам имао да кажем у опште на установу овог друштва, а сад дозволите, да кажем коју о самом раду привременог управног одбора за време од последње скупштине овога реда до данас.

Могу Вам, драга браћо и сестре, искрено исповедити, да је привремени управни одбор своју повређену му дужност савесно вршио.

Није протекло ни 20 дана после скупштине од 24. јула (5. августа) 1889. г., а записник је био зготовљен, на мађарски преведен и преписан. У исто доба била су и правила друштвена преведена на мађарски и три примерка, као што закон прописује, на чисто преписана, молбенице за мађистрат и министра састављене и славном градоначелничком звању предате, те тако није протекло ни три месеца, а одбор је имао у рукама решење високог кр. уг. Министарства унутрашњих послова од 31. октобра 1889. бр. 67.997., по коме се правила узимају на знање с тим, да

се у место „архијепископије српске“ узме наслов: „карловачка грчко-источна архијепископија и митрополија српска“; даље: да се у нацрту штатута узме: а) да личности страних држава могу бити само уз претходно одобрење министарства унутарњих послова бирани за почасне чланове; б) да се сва она евентуална скупштинска решења, која имају у виду измену штатута и престајање конвикта, као и на коју цел да се имање у том случају употребе, пре но што се тај закључак спроведе, имају предходно Министарству унутрашњих послова поднети.

Као што видите, измене су и примедбе тако незнатне природе, да би их усвојио сваки брат учитељ, па с тим уверењем сматрао је и привремени управни одбор, да није потребно, да се тога ради сазива цела учитељска скупштина и то у школско доба, што би у оно јесење и зимње време и тешко било, а да се за то одлаже још годину дана можда цео овај спасоносни рад, није хтео да узме одбор на себе, него је прихватио и на своме месту уврстио у правила ове примедбе, па је на ново преписати дао правила у три примерка—у толико пре, што је и само Министарство у свом горњем решењу то наговестило и није тражило, да се на то скупштинска привода тражи.

На свој је, дакле, скупштини ред, да исказе, је ли привр. управни одбор, односно његово часништво, коректно поступило у овом погледу; али да је ускорило ствар, то видите, јер је потврда дошла већ 28. јануара о. г. под бр. 3667—VII, као што смо горе навели и ево скупштина и учитељство имаће право већ на годину дана доцније, да виде једва после 20 година бар један свој труд крунисан успехом.

Грешили би, кад би тај леп успех уписали сами себи у заслугу; велики и претежни део заслуге те носи г. др. Милан Меандић, (Живео!) правник и помоћник адвокатски овде, који је и правила и записник скупштински без икакве награде превео, молбенице саставио, а г Крипијакијевић, писар, по дозволи свога шефа г. др. И. Вучетића опет све те ствари брзо преписао. Али поврај свег тога, да писмо имали на руци нашег градоначелника, благородног г. Стевана Пеци Поповића, који је ту ствар искрено прихватио и високом Министарству топло препоручио, велико је питање, би ли се данас овако лепо на овом честитом збору састали. С тога ја држим, да—колико год дугујемо захвале и признања гг. др М. Меандићу и Крипијакијевићу за њихов труд, (живили!) још у већој мери дугујемо признања за овај успех нашем градоначелнику г. Стевану Пеци Поповићу (живио!) и ја молим славну скупштину, да свима овим пријатељима помагачима заведе у записник своје признање и захвалу. (Живили!)

Привремени управни одбор држао је три своје седнице после одобрених правила и то: 15. (27.) фебруара о. г., 17. (29.) маја о. г. и 23. јуна (5. јула) о. г. и решио је 11 предмета и издао два прогласа: један на учитеље за уписивање у чланство и за купљење чланова оснивача и потпомагача, а други на народ и оба су, као што се горе види, од лепог успеха били, а доцније ће се и боље показати.

Као што се види, одбор је све чинио, што је било у његовој снази, да се друштво и његова цел морално и материјално подигне, а даљи рад остаје на новој управи, којој најбоља успеха желим и у тој жељи

се и опраштам са привременим управним одбором од дужности наших и молим славну скупштину, да прими још нашу топлу захвалу на указаном нам поверењу, па да приступи даље свом законитом раду, а ја се особено још захваљујем на почасти председничкој са жељом, да заменик мој буде боље среће и да пожње већи успех у намери, коју смо овом установом поставили. (Живео председник!)

Извештај председников је саслушан са највећом пажњом и пропраћен са „живио!"

По том је благајник *Александар Јорговић* читао свој извештај о досадањем руковању са иметком друштвеним — Из извештаја се види, да се уписало свега 65 редовних чланова и 8 потпомажућих. У друштвену благајну је ушло од добротворних прилога 957 фор. 53 н., од уписнине 65 ф., од чланарине 307 ф. 91 н., свега 1350 ф. Од овега је потрошено на разне друштвене потребе 122 ф. 16 н., те је према томе сада у благајни новаца: 1227 ф. 98 н. — И овај је извештај узет са одобрењем на знање.

За тим се повела подужа расправа о томе, ко ће да има решавајућа гласа? Да ли сви, који су само просто уписани, па ма само уписнину платили, или само, они који су уз уписнину платили и први део од свога годишњег уплаћивања. — Решено је, да сви имају гласа, који је ма и саму уписнину платио.

Председник А. Вараћанин, овлашћен од скупштине, позива: Гавру Путника, Вељка Петровића, Јову Петровића и благајника А. Јорговића, да оверове присутне чланове.

После неколико минута Вељко Петровић јавља, да су од 39 присутних чланова 36 редовних са правом решавајућег гласа и 3 ванредна са правом саветујућа гласа.

Председник проглашује, да је за доношење правоваљаних закључака скупштина компетентна, јер је присутно толико чланова оснивача, колико је по штатуту потребно.

Пошто је тиме привремени одбор своју дужност извршио и пошто је досадањи председник А. Вараћанин у име привремене управе захвалио се на поверењу досадањем, уступио је председничко место најстаријем по годинама члану Ђури Каракашевићу, који претвори скупштину у конференцију, да се што пре чланови сложе у избору нове управе друштвене.

После кратког конферисања привремени председник отвори скупштину и једногласно буде изабран за председника г. Аркадије Вараћанин, који уз усклике: „Живио!" заузме председничко место и захвали се скупштини на поверењу, изјављујући, да се прима овога звања само за то, што су прилике таке, да и он сам увиђа, да је потребно, да се он прими председништва за годину дана.

Председник позива, да скупштина бира подпредседника. На предлог Гиге Војновића скупштина једногласно бира за подпредседника Гавру Путника, управитеља-учитеља у Руми.

На предлог Вељка Петровића такође је једногласно изабран за благајника Александар Јорговић, а за перовођу Ђорђе Милић.

Да би се лакше обавио избор управног одбора у скупштини, председник претвори скупштину у конференцију.

Пошто се констатовао жалостан факт, да од 12 учитеља новосадских нема више од двојице, који су чланови конвикта, а по § 22. штатута у управном одбору „морају бити четворица из Н. Сада", то се сада тражило начина, како да се и штатуту задовољи и управни одбор изабере и по што се захтев штатута растумачио тако, да само у том случају „морају" бити четири Новосађана чланови управног одбора, ако их толико у друштву има, а ако их нема, по себи се разуме, да то не може сметати раду друштвеном; прешло се за тим избору управног одбора и с обзиром на најближу околину Н. Сада изабрани су за чланове управног одбора: Глиша Миладиновић и Бока Милић из Н. Сада, Паја Мандић из Варадина, Коста Шијачки из Ст. Футога, Јовзн Петровић из Ст. Шова, Ћира Каракашевић из Пироша, Гига Војновић из Вуковара, Милан Коњовић из Голубинаца, Вељко Петровић из Земуна, Авакум Травањ из Турије, Мита Ђорђевић из Сентомаша и Паја Бибић из Баноштра.

Пошто је за тим поверено новоизбраном управном одбору, да он прегледа рачуне привременог управног одбора, претворена је скупштина у тајну конференцију, која је трајала три четврти часа.

После конференције, пошто је председник А. Вараћанин отворио скупштину, по закључку конференције предложио је скупшини, да се за друштвене органе, кроз које ће управни одбор са члановима друштва и осталим светом у свези стајати, узму листови: „Нови васпитач", „Школски лист" и „Женски свет".

Предлог овај је примљен са огромном већином гласова против предлога, да се и „Бачванин" узме за орган друштвени.

Председник по закључку конференције предлаже: да се управни одбор обрати с молбом на саборе: у Карловцима, Загребу и Будимпешти, на имовне општине и имућније политичке општине, да друштву овом притеку у помоћ. Прима се једногласно.

Вељко Петровић предлаже, да се за почасне чланове друштвене изберу високопреосвећени митрополит сарајевски г. Ђорђе Николајевић и г. Стеван Поповић Пеција, јер су до сада показали највише интереса за ово друштво и припомогли остварењу његовом. Прима се једногласно уз усклике: „Живели!"

Уједно је овом приликом решено, да се по жељи митрополита Николајевића, коју је он у свом писму, којим је пропратио дар од 500 ф. исказао, узимају у обзир при подељењу припомоћи учитељска деца из села Јаска, у колико то буде могуће.

Коста Шијачки предлаже, да се Његова Светост патријарх српски г. Георгије, као поглавица цркве и глава свију наших највиших аутономних органа, замоли, да буде покровитељ овога друштва, јер је његово уверење, да ће ово друштво под моћним утицајем Његове Светости коракнути бољој будућности својој и да ће се мисао, која диже ово друштво, што боље оживотворити моћи.

Предлог је овај одушевљено, једногласно примљен и поверено је

одбору, да у своје време изабере депутацију, која ће ово решење скупштинско с молбом Његовој Светости поднети.

Гига Војновић предлаже, да се по свима крајевима Српства изаберу повереници, који ће се старати о материјалном напредовању друштва скупљањем чланова друштвених и да се именовање повереника остави управном одбору.

Прима се једногласно.

Председник А. Варађанин предлаже, да се у знак поштовања покојноме др Ђорђу Натошевићу, оцу новије школе, устајањем ода почаст, да се корпоративно изађе на гроб покојников, да му се отпоје: „Вјечнаја памјат" и положи венац.

Прима се једногласно.

Гавра Путник предлаже, да се у записник уведе захвалност бившем привременом управном одбору на показаном раду и труду. Прима се. Тиме је завршен рад скупштине и председник, захваливши се члановима и комесару Т. Вукосављу на доброј вољи и истрајности, закључио је седницу и скупштина се разишла уз усклик: „Живио председник!"

* * *

После скупштине су учитељи и учитељице извезли се на успенско гробље на гроб покојном др Ђорђу Натошевићу, где је А. Варађанин држао говор, а за тим су учитељи положили венац на гроб и отпојали три пут: „Вјечнаја памјат!"

После овога акта пијетета према некадањој слави и учитељу своме учитељи су отишли на заједнички обед код „Венца", где их је било 32. Ту су до пола 5 сати у братском разговору, наздрављању и певању провели.

* * *

Имена чланова учитељског конвикта.

I. Чланови оснивачи:

Гавра Грбић Ст. Врбас, Петар Кућанчанин Сусек, Светозар Топаловић Визић, Захарије Ђирић Мариндо, Петар Стефановић Рума, Анка Диздарова Рума, Гига Војновић Вуковар, Марко Суботић Вуковар, Павле Бибић Баноштар, Тоша Мирић Прхово, Вељко Петровић Земун, Јован Гајић Чортановци, Теодор Томић Купиново, Гавра Путник Рума, Остоје Зјалић Добровић, Радован Галовић Гаћиште, Радивој Лончар Пчелић, Тоша Новковић Гор. Михољац, Милан Прловић Борово, Никола Дуршан Мединци, Лазар Савић Слатина, Ђорђе Крајновић Босут, Паја Мандић Петр варадин, Аркадије Варађанин Н. Сад, Јован П. Петровић Турија, Авакум Травић Турија, Спасоје Дедић Даљ, Душан Петровић Вршево, Стеван Ујелац Обрадовци, Тимотије Добрин Витојевци, Петар Мирослављевић Кленак, Ђока П. Поповић Б. Црква, Чеда Бошњаковић Турија, Мита Пејић Госпођинци, Јован Ђ. Петровић Шове, Стеван Коњовић Сомбор, Коста Шијачки Ст. Футог, Драгиња Лончарић Сентомаш, Мита Ђорђевић Сентомаш, Ђорђе Михајловић Бегеч, Ђорђе Милић Н Сад, Ника Грујић Сомбор, Коста Травић Сивац, Душан Поповић Мокрин, Срдан Увалић Јалић, Петар Сочић Свилош, Јован Хорват Пачетин, Глиша Миладиновић Н. Сад, Катарина Јанковић Лазе, Данило Гламочлија Ст. Па-

зова, Милева Петровић Војка, Ђорђе Јаношевић Војка, Милан Коњевић Голубинци, Ангелина Георгијевић Голубинци, Милан Стојчић Срп. С. Мартон, Петар Вукан Бечкић, Тара Кракашевић Пирот, Стеван Начински Т. С. Миклош, Ђура Ачимовић Ада, Милан Грујић Кулпин, Јеврем Миковић Сентамаш, Ненад Загорчић Лединци, Теодор Ракић Ст. Паланка, Никола Ралић Грк.

II. Чланови потпомагачи:

Велико-кикиндска добротворна задруга Српкиња. Арса Пајевић. Стеван Ковачевић бележник из Футога. Милан А. Јовановић професор. Јоца Мартиновић учитељ из С. С. Мартона. Александар Јорговић. Ј. Хаџи Гавра Плавшић.

КО ЈЕ КРИВ, ШТО ЈЕ ШКОЛИН РАД НЕДОСТАТАН?

(За награду.)

Често се дижу тужбе на школе, да не показују онога успеха, који се од њих очекује. Па јесу ли основане те тужбе? Јесу. Жива је истина, да нас данашње школе не задовољавају ни својом наставом, ни својим васпитањем. Мајама изнимкама влада у настави по свуда голи механизам — гдје-гдје се ни не може назвати наставом — пука дресура у васпитању, иста као у звјерињаку, гдје се разне звијери боје батине свога господара.

Данашња народна школа не даје довољна успјеха са гледишта здравственога.

Кад год се гради нова школска зграда, мало се пази на хигијенске одношаје. Ако се већ не може школа да начини на суху и здраву мјесту, може се учинити, да јој је најближа околица чиста и суха. Много то шкоди здрављу, када је најближа околица школе вјечито блато, које дјеца својом — већим дијелом — изањалом обућом и нехотице уносе у школу. Често пута није школска соба онакова, какову захтијева здравље дјечије: патос не ваља, зид је отрцан итд.

Већином се праве школске собе премалене према мјесту, које би могло давати више дјеце у школу, но што их се упише. О томе ће нас увјерити мало не свака школа. У тако малене собе сабије се толико дјеце, да је за најсувље доба године у њима тако загушљиво, да се не треба чудити, што су дјеца већим дијелом блиједа и као поцијењена.

Те — тако малене собе пуне пунцате ђака немају — врло често — никаковијех направа за измјену зрака. Какав је ваздух у таким школским собама, зна свако, ко споља уђе

у такову школу. Дјеца долазе у школу већим дијелом блатна, мокра, прашна и запрљана рубља. Све то јако квари школски ваздух. Учитељу спада, истина, у дужност, да дјецу навикава чистоћи, али и поред најбоље воље дјечије, не дају се горе означене околности сасвијем отклонити. Шта, дакле, преостаје? Ништа друго, него начинити такове направе, да се ваздух у школским собама сам собом измјењује.

Патос школске собе, на коме се сакупља силна прашина, треба преко године дана чешће прати, јер се тиме најбоље изгони прашина из школе.

Школске су клупе скоро свагдје неудесне. Оне су узроком разнијех болести, а по највише кваре вид. Очњему виду много уде и школске књиге својом лошом хартијом, ситним писменима, која су још уз то густо збијена

Ко може порећи, да све то силно не утиче на њежни организам дјечијк у најопаснијем времену, када се најбујније развија? Ко може да порече, да се у школско доба незапажавају разне болетице, које руше најспособније снаге народне баш онда, кад стану да користе?

У селима, гдје је спољни ваздух много чистији, него у граду, пате од овога сеоска деца мање, него градска. Па ипак нијесу онако чила и румена као она дјеца, која не иду у школу.

Здрава душа пребива само у здраву тијелу. Треба тачно означити, како треба саградити и намјестити школу, да здравље дјечије не трпи квара, а још тачније пазити, да се те тачне одредбе потпуно остваре, када се гради нова школа, или се стара преграђује.

Како се за материјалну страну школства брине овдје држава непосредно, ондје општине, другдје опет вјероисповиједи, лако је знати, ко је крив, што школске зграде и њихов намјештај не унапређује тјелесно развиће ђака.

Већи се неуспјех показује у духовном васпитању. Често ћемо наићи на такове школе, у које дјеца сасвијем бадава долазе, јер се ничему не уче. И оно мало знања, што га имају, не вриједи сасвијем ништа, јер је механично научено на памет. Другдје ћемо наићи на доста знатан интелектуални напредак, али су друге стране духовнога развића скоро по све забатаљене. Но свуда је најлошије развиће моралнијех и религиознијех осјећаја.

Много има устава духовном развићу. Ми ћемо се обазрети на оне, које нам се чине, да су веома јаке.

Сваки од нас учитеља осјећа, колико је тешко радити са више разреда. Много и много је лакше радити са једним разредом, јер учитељ има ђаке истог скоро доба, рад му није комплициран, лакше удеси поступак према индивидуалности појединаца, има више времена, да се бави с лошијим ђацима. Школе са једним учитељем нијесу ништа друго до нужно зло, да не буде горе. Ријетки су учитељи на таковој школи, чији је рад сасвијем довољан. Па је ли он томе крив? Није толико, колико се виче на њега, јер нема доста времена. Ево како то Линднер мотивира: „Учитељ може непосредно да наставља само један разред, други разреди тихо раде. Но ови се морају за самораднју приправити и на концу им треба радњу прегледати. За то вријеме ништа не раде други разреди, чиме се троши нужно време и повод је немиру. Гласном наставом са овим једним разредом буне се они разреди, који тихо раде, особито млађи ђаци, који радо слушају, што учитељ и старији ђаци говоре. По томе је учитељева радња раздијељена и спора, јер мора да надзирава и своје тихе раднике. Уз то долази још и ово: ђаци са једним учитељем морају много за себе да раде; тиме се приучавају површности и брзоплетости, а бољи ђаци и безпосличењу, јер прије израде задатак. Учитељ нема кад да ваљано надзирава ове тихе раднике, а монитори су од помоћи само онда, кад млађи ђаци што механично раде."

Ако нам је стало до праве просвјете народне, отварајмо, гдјегод можемо, школе са више учитеља. Камате на ону главницу, коју дајемо двојици само учитеља, биће много и много берићетније, но камате од главнице, коју дајемо једном учитељу.

Колико је тешко радити са више разреда у исти мах, толико та тешкоћа расте, ако се дјеца прерано узимљу у школу. Често добије учитељ такову дјецу, која имају какову тјелесну махну, која много смета и дјетету и учитељу. А понајвише је духовно благо дјечије врло танко. Томе се није чудити. Сиромаштво се страшно шири на све стране, те родитељи улажу највише времена на свој опстанак. Немају, дакле, доста времена, да се довољно баве са својом децом. Најчешће ни не умију поступати са својом дјецом, како треба, а духовно им је поље врло узано, те не имају чему добром да науче своју дјецу. Једном ријечи многа дјеца долазе у школу врло слабо ва-

спитана. Такову дјецу мора школа дуго да приправљ за свој рад, мора да ради оно, што је требала кућа да ради. Не мора ли онда задоцнити у свом раду?!

Ако школа нема махом у почетку писаћега прибора, је ли чудо, ако нема довољна успјеха? Кад школа на прибор писаћи чека, рецимо, по три мјесеца, није ли јој рад веома отешњан, све да има најдаровитију дјецу? Она тада губи три мјесеца, а за седам мјесеци не може онолико урадити, колико би урадила за десет мјесеци. Како учитељ нема чим да забави дјецу у усто вријеме, науче се дјеца на перад и немир и учитељ има с тим кубуре преко цијеле године. Ако то бива редовито сваке године, може ли учитељ своје ђаке духовно да развија према захтјевима педагогије?

Није лако настављати без најнужнијих помагала, али је исто тако тешко, ако су помагала непотпуна, или тако огромна и компликирана. У обадва случаја мучи учитељ и себе и дјецу и троши узалудно много времена. За основну школу нијесу помоћна средства, која и за више заводе. За њу су помагала једноставна и јасна, да дјеца лако памте и задрже оно, што треба да науче. Слике за природопис — већином су врло непотпуне, јер нијесу карактеристичне и јер не предочују живот животиња и биљака; земљовиди су презамршени, да дјеца не могу себи предочити јасне слике које земље итд. (Наставиће се.)

ЗАКЛАДЕ УЗ СОМБОРСКУ УЧИТЕЉСКУ ШКОЛУ

на свршетку 1889. године.

Уз српску учитељску школу Сомборску постоје следеће закладе, којима управља општина Сомборска рукује: 1.) Заклада Платонеумска. 2.) Заклада Школскога Листа. 3.) Заклада за учитељске сироте и 4.) Заклада Јосифа Мунтила и Михаила Лефтера негдашњих Сегединских грађана за приправничке професоре у Сомбору.

1. *Заклада Платонеумска* састоји се из капитала од 22 223 фор 23 н. Од приплода издаје се ове године 18 стипендија приправничких у суми од 1120 фор. Остало се придодаје главници.

2 *Заклада Школскога Листа* састоји се из главнице од 5654 фор. 99 н. Од приплода издаје се 300 фор. као приномоћ за издавање Школскога Листа и 9 фор из закладе пок. архимандрита С. Михаљовића на предплату за Школски Лист, што се шаље учитељима из горњокарловачке и будимске дијецезе. Остало се додаје главници.

3. Заклада за учитељске сироте састоји се из главнице 1922 ф. 88 н. Сав приход придодаје се сваке године главници.

4. Заклада Јосифа Мунтила и Михаила Лефтера Сегединских грађана за приправничке учитеље износи: 940 ф. 53 н. Чист приход додаје се сваке године главници.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 10. У Сомбору 15. Октобра 1890. Год. XXII.

КО ЈЕ КРИВ, ШТО ЈЕ ШКОЛИН РАД НЕДОСТАТАН?

(За награду.)

(Наставак.)

Основна школа, која се еминентно назива народном школом, оптерећена је многим наставним градивом. Наставни план у многом се не слаже с потребама народа и задаћом основне школе, која треба да народ просвјећује. Наставним планом није се основна школа начинила народном школом, него се, као што је лијепо примјетио г. *М. Петровић*, начинила универзитетом у малом.*) Стари Јелини нијесу имали оваковијех универзитета, али је њихове школе задахњивао народни дух. Дивно то разлаже *Дитес***): „Не може се ни замислити разумно васпитање и паметна настава без језика и културнога блага онога народа, којем дијете припада. Језик, који је дијете од матере научило и који у школи слуша, то је оно, што је народно — и од куда бисмо могли узети бољу грађу за читанке, ако не из ризнице народне књижевности и из дјечије околине, у којој је дијете расло? Гдје би у опште и могла бити добро уређена народна школа, а да није народна и да не би морала бити народном? И гдје је тај разумни васпитач, који би дијете отргао од народнога живота и народнијех обичаја.“ Страни, дакле, елементи не спадају у народну школу, исто као ни народни шовинизам, јер се тиме запријечује природни и хармонијски развитак и јер се тиме распаљују страсти, које унесрећују и народ и државу.

Куд су дјеца претоварена многом науком, туда је и учитељ силним послом. Лијепо каже *Дитес****) на једном мјесту: „Уз то се на учитељство гомилају са свијех страна захтијевања

*) *Школски Лист. 1882. стр. 4.*

**) *Др. Фр. Дитес: Методика за народне школе. Превео М. П. Шапчанин. Стр. 35.*

***) Naturlehre des Moralischen und Kunstlehre der moralischen Erziehung. *Стр. 92.*

и одговорности, а подвргнуто је тако строгој критици, као ни један сталеж, да чисто вјеровати морамо, да свијет, различни сталежи и многе власти, захтијевају, да учитељ мора бити чаробник и анђео у једној особи.“ У народну школу спада народна економија и она треба у томе дјецу да подучава, али је врло неупутно, кад се материјално стање учитељево одвисним чини од школскога врта. Ту мора учитељ гајити воћке, дудове, винову лозу и то мора бесплатно да дијели народу. Тиме се потпомажу два зла: учитељ, који мора да ради много послова, привикава се површности, а народ, мјесто да га школа подучава, потпомаже се у свом нераду. Главно је, да школа пробуди у народу већи мар за поједине гране господарства и тако ће се брже подићи благостање народно, него да се сваке године раздаду милијуни воћака, оваца, пчела и т. д.

Учитељ је уз то остављен већином сам себи, мало гдје има вијерна пријатеља, топла савјетника и бодра потпомагатеља. Сваком се чини, да му је на терету учитељ са својом школом, те се за то не само не потпомаже, него му се још стављају свакојаке препирке на пут. То не раде само они, који са школом не имају никаква посла, него баш они, који су позвани, да се старају за школе.

Надзиравање од стране људи, који су на то позвани, бива већином површно, а често веома неправедно. Школски референти, или како се другачије зову надзорници, или не разумију свога звања, или га обављају летимице. У школи се забаве врло кратко вријеме, на јуриш прегледају наставни рад учитељев, високим тоном говоре и набусито поступају с њим, често му пута по војнички очитају масну лекцију, а никада му скоро не дају педагошко-дидактичних упутстава, која би учитељ у напредак примјењивао у свом трудном раду. Нијесу школе постале зарад надзорника, него су надзорници постављени, да својом способношћу, јачом педагошком спремом и већим школским искуством благотворно утичу на учитељев рад у школи. Они не треба да забораве, да својим прегледањем учитељева рада треба да учитеља практично настављају и васпитавају.

Ни школске власти не поступају боље са учитељем. Ниједан сталеж није толико занемарен као учитељски. Од највише до најниже власти знаде се за сваку махну и погрјешку сваког појединога учитеља, па и они, који не би требало да за то знају. А уз то није учитељство довољно заштићено против

нападаја злобнога свијета. Учитељ налази се у тако несретном положају, да је изложен сваковрсним нападајима, од којијех га нема нико да брани на том злобном свијету. Сваки и најмањи његов тренутак држи се за смртни гријех и ето на њега муња и громова. Па и онда, када је сасвијем невин, осјети ударац господарска бича. Такав поступак убија вољу и најбољега учитеља. А што ће бити с учитељем, који је слаб, који је невјешт, којега би требало потстицати, одушевљавати и потпомагати? Само се каже.

Све то зачињава слабо материјално стање народнога учитељства. Човјек, који се утапа у материјалној невољи, губи све своје одушевљење за рад, нестаје му добре воље и пада у очајање. Он и не ради више, него вегетира као и маховина у тами и под снијегом.

Но све то још није доста. Нека школа ради, како му драго озбиљно, правилно и добро, опет се не показује успјех, који се очекује, јер се школин најуспјешнији рад уништује у ваншколско вријеме. Живот изван школе сасвим је противан школскоме животу, те овај у судару са оним првим мора подлећи, пошто је слабији. *Дитес**) овако карактерише јавни живот: „Племенитост и доброта нијесу идеали данашњега времена, идеја и позив човјечности не имају никакова земљишта у пустом духу данашњега времена. То је тјесногруди, саможиви, скотски дух сталежа, раса и партаја, који не има никакова смисла за оно, што је далеко, велико и цијело, који не има никакова чуства за туђу срећу и несрећу, који никако не поштује части и мира људскога, који ни чим не схваћа опште мете свога племена. И управо на висини друштвеној у класи, која влада, која се поноси, да је присвојила право наображенје, класично-хуманистично са хришћанско-народним, која мисли, да има све врлине интелигенције и карактера, управо ту сретамо врло често страшну пустолину духа и срца. Стара наука и истина, која учи, да су људи браћа, уклоњена је и омражена, данас треба да буде господе и слугу; заслуга и врлина изгубиле су своју вриједност, мјесто ње употребљава се доље шака, горе ртењача; лукавост је боља од поштења, сила од правде, лицемјерство од мужевности; истина је мученик, а лаж занат, који цвјета, слободоумље је порок, а сервилизам дика; ништа више није свето; званост се продаје за сврхе партаје, за ваљске пробитке, за

*) Pädagogium, XI. Jahrgang. *Стр.* 2.

плаћу, за приход, за титуле, ордене и друге милости, патријотизам је карикатура, вртоглавица, просјачки штап, државништво ћар, плеткарство, лојалност је маска гаднијех плетака, религија је цимер, *кулук*, занат, крава музара, агитацијоно средство, пожарна буктиња, политичан инструменат, трговачка роба, апарат за обезумљење, баук и т. д.'. Такав зар живот друштвени да не редуцира и најбоље васпитање школско?

Неуспјеху школину крива је дакле држава, која се не стара оном бригом за школе, којом би требало, да се за њих брине; која не тежи, да се оснивају школе са више учитеља и да су те школе уједно ваљане, да одговарају не само својој великој задаћи, него да су у сагласју са духом и животом појединих народа и вјероисповијести; која не оплемењује јавни друштвени живот, да својим кваром дјелимице или сасвијем не уништује школин рад.

Крив је томе пуно и сам учитељ, који не умије васпитавати својијех ђака, или то не ће да ради, како се од њега захтијева. *Радуловић**) вели: „Школско здање може бити како удесно и угледно, школски намештај како згодан и удесан, учила може бити у изобиљу и све најбоља и најудеснија и школска власт може издавати најбоље наредбе и најтачнија упутства, у опште све може бити како добро и лијепо, па ипак ако не ваља учитељ, не ваља ни школа."

Хајде. да сад покушамо означити, шта и како треба да ради држава и школа, односно учитељ њезин, па да школа получује боље успјехе, него до сада.

Од потребе је, да понајприје означимо, шта је задаћа народне школе, јер ће нам онда посао ићи лакше од руке.

(Наставиће се.)

*) *Српска народна основна школа. Стр. 36.*

КАКО ЋЕМО УЧЕНИКЕ РЕДОВНОМ УЧЕЊУ ЛЕКЦИЈЕ ПРИВИКНУТИ?

Један од главних задатака и дужности учитељевих јесте тај, да истражује и сабира све могуће начине и најзгодније и најуспешније средства, којима би код на васпитање и образовање поверене му школске младежи што сигурнији и бољи успех получити и вриједноћи, сталности и истрајности што лакше и боље приучавати их могао, тим више, што без ових врлина она и у доцнијем животу ни себи, ни своме, ни друштву човечијем од користи била не би.

А као што је познато, добар успех ћемо иначе код ученика постићи онда, када се за сваку лекцију сами добро приправимо, те с вољом и одушевљењем у школи радимо и ако нам је настава занимљива, јер тада нас ученици с већом пажњом и с већом вољом слушају и науку радије примају, будући им је цела душа наставом обузета.

Али се и поред свега тога међу многином ученика налази и таквих, који иначе лекцију не ће да науче, а највише с тога, што се надају, да их учитељ не ће ни питати, као што и није могуће увек све ученике сваку лекцију преслишавати, особито ономе учитељу, који сва четири разреда има.

Услед тога држим, да је сходно у ту циљ одабрати од најбољих ученика онолико, колико скамија имаде и у сваку скамију по једнога таковог поставити, који ће пре школске наставе како до подне, тако и после подне све оне ученике, који у његовој скамији седе, сваку поједину лекцију редом преслишати; јер када деца знају, да ће заиста слишана бити, то ће увек пре лекцију научити, него иначе; ово нам је свима из сопственог искуства познато.

За време слишања имају сви пажљиво слушати и пазити, чиме се и они ученици, који су већ преслишани, још боље у дотичном предмету усавршавају. А сваки ученик слуша оно, о чему се у његовој скамији говори.

При том се наравно не би смело викати, већ само тако гласно говорити, како само они ученици, који у једној и истој скамији седе, чути могу.

Слишатељи (монитори) пак имају на једној бележници написати имена свију оних ученика, који тог дана лекцију знали нису, као и предмет, из којега су слишали — и пре, него што учитељ у школу дође, исту бележницу на сто његов ставити, како би учитељ одмах сазнати могао оне ученике, који су у школу неприправни дошли и лекцију научили нису.

Учитељ треба увек све такове тога часа да преслиша ради уверења, а може се догодити, да и између њих гдекоји лекцију добро одговори, ма да је пред слишатељем знао није, али је после тога које од слушања, док је слишатељ друге испитивао, а које и сам учењем до доласка учитељева лекцију научио.

Кад учитељ све записане ученике преслиша, онда, разуме се, треба и остале ученике као и саме слишатеље да испитује, а у случају, да којега од ових последњих више пута ухвати, да лекцију научио није, има одмах на његово место другога за слишатеља поставити, чиме се деца на надтицање потичу и на редовније учење лекције побуђују.

А и јесте једно од главних и значајних педагошких начела, да се бољим ученицима надмоћ прибави.

Овај поступак је за све, а поглавито за школе са једним учитељем нуждан и сходан, јер му пружа прилику, да се о спремању и приправљању свију ученика увек осведочити може, што би му иначе доста тешко и немогуће било, тим више, што се на нашу велику невољу још

увек налази доста таквих школа, у којима број ученика ни најмање не одговара броју учитељских сила.

Поменутим начином такође одвраћамо ученике и од ларме и вике и разних неприлика, које се иначе међу њима пре и чешће догађати могу, када никаквим учевним предметом забављени нису; будући су ученици усљед тога мање више приморани да сваку лекцију и задатак сваки пут добро науче, то се тако редовним учењем мало по мало вредноћи, сталности и истрајности приуче тако, да им то навиком постане.

А врлине се и могу само непрестаним и дуготрајним вежбањем у душу човечију стално усадити и укоренити.

То нам пак и по узвишеном и племенитом позиву нашем у најсветију дужност спада, да своме народу дајемо вредне и истрајне чланове, који ће бити чврсти поборници рода свога и који се не ће од најмањег повратца као слаба шибљика пољуљати, већ који ће имати толико снаге и истрајности, да ће као непомично тврдо стење и најжешћој и најсилнијој бури одолети моћи.

А ако икоји, то наш српски народ заиста потребује људи чврста карактера и гвоздене истрајности, који би у стању били са нашег и одвећ мутног и натуштеног неба оне кобне црне облачине разгонити, како би нам што пре сунце лепше среће, боља напретка и сјајније будућности синуло и живот нашег патничког народа већом топлотом и сјајнијом светлошћу својом озарило.

Купиново, 18. августа 1890.

Теодор Панић, управитељ-учитељ.

СРПСКО ЗАБАВИШТЕ У СОМБОРУ

у години 1888/89.

Године 1888/9. било је у забавишту 58 уписане деце. Од тих је 36 мушк. и 22 жен. По вери је било 44 православне, а 14 римске вере. Априла и маја до краја јуна било их је највише.

Деца та занимала су се са Фребловим играчкама и то са четир ковчежића, са четвороуглним плочицама, са троуглним плочицама, даље са дашчицама, са прутићи, са кругови и полукругови и са провлачењем хартије.

Први појам о Богу даван је деци у свези са познавањем родитеља и њихове родитељске љубави к деци.

Очигледна настава о предметима, што се у забавишту и на дому налазе, као и о домаћим користним и шкодљивим животињама.

Уз то су деца учила на памет и појати. Прокимени: Буди, Господи, милост Твоја. Крепост моја и пјеније моје. Појте Богу нашему, појте. Јако возвеличишасја дјела Твоја, Господи. Ти, Господи сохраниши ни. Спаси, Господи, људи Твоја. Господ крепост људем. Помолитесја и воздадите. Тропар божићни и цветни. Вси језици.

Песме за певање употребљавале су се ове: Ја сам Србин, српски син. Ја сам млада Српкиња (обе по Деспотовићеву тексту). Већ се поља сва зелене. Зелени се мио брег. Рујна зора кад на прозор. Уз'о деда свог

унука. Ево нас опет, зелени брeже! Благо нама птицама. Весело сам дете. Хајд' на ноге, хајд' у школу! Ал' се небо осмехива. Песма младог занатлије. Голуб седи на стрејници. Челица и голуб. Лети чела малена. Megérett a cseresnye. Akkor szép az erdő. Nagy a világ, kicsiny benne a házám итд.

Игре су се употребљавале ове: Полетела мала ласта (с песмом). Слепи миш. Игра коло (с песмом). Паун пасе (с песмом). У козу је јарње, на њоју је вук. Ко је моје гушче укр'о (с песмом). Један, два, три, четир пет.

На памет учише и красословише деца ове песмице: Мајка преде танку жицу. Лаза, материна маза. Болно чедо. Свет је круна. Мали Јова. Зашт' два уха да имамо? Ми смо деца весела. Ја сам ветар. Јунак. Зелени се ливада. Дивно гора листа. Ој, сунашце, што разгониш. Страшљивац. Птица у кавезу. Зора млада на истоку плави. У зеленом гају. Од зиме се не бојимо. Радујте се, јесен дође. Што си цветак покидао? Хвала Теби, Боже благи. С крстом легох и устадох. Поштуј оца свога. Божић Божић бата. Већ се земља из сна буди. Радује се птица. Одлетеше ласте. A hideg tél nemsokára nem árt. Tavaszi dal. Egy évben van négy szakasz. A kis gyermek akkor jó. Fakadoz a fa levele.

О. Павловића, забавиља.

МИСЛИ И ИЗРЕКЕ

Јана Амоса Коменског.

Избележио их Љубомир Лотић.

(Наставак и свршетак.)

Што се има ученицима предавати, све то им треба тако јасно разложити, да виде то пред собом као своје прсте.

*

Не туци никако због науке. Јер ако се ко не учи, томе није крив он, већ учитељ, што га не уме да учини жељним и жедним науке, не уме схватљиво да разлаже.

*

Не учи ништа, што не би одмах показао и рекао: на што је.

*

Многи се многом чему уче, али ипак мало знају.

*

Немилостиван је онај учитељ, који наложи какав посао ученику, а онамо му га потпуно јасно не разложи, нити му га покаже, ни помогне урадити, већ га пусти: да се с тим сам напиње, мучи и знојн, а када погреши, онда га бије и туче. А шта је то онда, ако не мрцварење младежи!? То је тако исто, као кад би дадиља почела ударати још мало и недорасло дете нежних ножица за то, што се у ходу љуља и нагиба. Другчије нас учи природа, на име: дотле подносити слабост, док снага не прихвати, а кад је снага ту, онда јој само разумно помагати.

*

При настави треба да се употребљавају сва чула, која само могу. Када се тако ради, за чудо, како то дечу раздрага и како им олакшава разумевање.

*

Све што се у школама ради, мора служити и помагати будућему животу.

*

На што нам у школи трчарије и обмане, ако не да језгру, сламом заменимо, или место салом — димом се надмемо. На што нам наука, које се доцније морамо одучити, или је заборавити?!

*

Пре него што почнемо што предавати и учити, или чему вежбати и образовати ученика, треба у њему да пробудимо за тај предмет истиниту жељу с погледом на корист, потребу, племенитост итд.

*

Не наставља младеж онај, који из разних списа тражи множину празних речи, приповедака разна смисла итд, да ју, чиме било, само напуни, већ јој треба образовати разум, да он сам — као што из пупољка лишће, цвет, воће и гранчице израсту, а друге године на гранчицама опет други пупољци — сварене појмове, проширујући у памтење, слева, док се цело са свим не усаврши.

*

Не учимо ништа на основу јединог ауторитета, већ све властитим умом и разумом.

*

Треба науке тако предавати, да се једном научено никад не заборави, већ да једно из другога расте, једно се на другом оснива и зида, тако, да се сва доцнија знања вазда с првима што више учвршћују и усавршују.

*

Питомац мора све, што се учи, добро схватити и добро запамтити, а то за то, што се само уз таку погодбу жељени успех постићи може.

*

Сва настава мора бити једна целина, као лиснати дуб на корену својему.

*

Све, чему се питомац учи, има му се темељно тумачити, те ништа не бркати, што се не односи на целину, већ оно, што се предаје, нека буде основа целине наставне.

*

Пошто од цељи наставе зависи и темељност њезина, то треба све сродне предмете што чвршће слајати, да олакшамо наставу и ујамчимо јој успех, ако већ више што не можемо постићи.

*

Није доста само показивати како што треба да буде, већ морамо и разлога дати, зашто управо тако бити мора, јер нешто знати, значи: ствар са узрока познати.

*

Треба да учимо ученике све с узрока познавати и о њима размишљати.

*

Онај који поучава младеж, чија мисао још наличи на огледало у тами, мора на троје пазити: да прво јасно и разговетно приповеда о намишљеном предмету, а то му је правило; за тим да речено примером покаже и најпосле да понавља, док ученик по све добро не научи и разумети и приповедати и радити; ово последње зове се *вежбање*. Дакле: правило, пример и вежбање воде наставника к жуђеној цели.

*

Да учитељ пажњу у школи одржи, не сме допустити, да и ко говори, шапће, миче се, наслања се, под клупу гледа, или да се у што заблене, док он разлаже и приповеда; мора помагати ученицима, да оно, што се предаје лако схваћају и добро памте; даље: да у сред предавања често управља питања на ученике, да се осведочи, да ли пазе на оно, што се говори.

*

Учи децу, да чине, што ти чиниш; јер деца су као мајмуни, што виде, било добро, било зло, одмах се за тим поводе. За то треба: да се родитељи, дадиље и чељад понашају трезвено, мирно, озбиљно, учтиво, а сваћако морално и то деци за љубав; особито пак учитељи треба да су најодличнији људи, да се понашају и владају љубазно, да су права огледала постојанства, јер се ученици стално на њих угледају а за њима поводе.

*

Уз наставу увек треба придодати деци и поуку: све, што чине, паметно да чине и да знају: за што треба тако да чине.

*

Децу треба примерима и опоменама непрестано наваћати, да буду постојана у добру, а у супрот томе ваља их уклањати испред рђавих примера, гадних речи и разговора, који би јој душу кварили и тровали.

*

Дангуба учи грешити; јер мисао не уме мировати, па ако се не бави са корисним стварима, бавиће се са које чиме, са стварима празним, варљивим и ништавим. Због тога је врло корисно, да се деца увек нечим добрим забављају, било то игром, која би била у помоћ здрављу, или која би мисао бистрила, само да им прође време и да се не дангуби.

*

Где нема казни, нема ни бојазни.

*

Запта и казни мора бити не толико учења ради, колико ради владања, да на име отац, мати, васпитач или учитељ не трпе, ако опазе на деци што непристојно.

*

Побожност се најлакше даје усадити у човечје срце пре него што се и каквим настраностима натопи, натруни и препуни.

*

Прве три године — то су доба младости, кад се што се с њима роди — и развија, наличи дивљаштву, које се мора обрезивати и питомити.

*

И треба да ослепе они, који одвраћају очи од светлости.

*

Немој никад казнити дете у школи због науке, или за то, што

није што схватило, што се чега није сетило или учинило. Ако се не постигне то, да дете дух сам вољно све прихваћа — идући за својим нагоном —, бадава ти онда набијати, надевати, сипати у дете оно, што је духу његову противно; све ће ти онда бадава бити и најбоље ћеш урадити, ако се свега оканиш.

*

Учитељ сам мора свагда бити пример, жива слика онога, шта треба и шта не треба радити. Није ли он то, узалудан му је сваки рад.

*

Треба увек имати у памети, да осрамоћење више боли, него батине — и многи се више боје таке срамоте, него тучења.

*

Телесну казну не ваља често употребљавати (али кад се употреби, то да онда иде озбиљно); јер и лекарије кад се често узимају, навикне се на њих нарав, те после не дејствују.

*

Лепим речима и оштрим кажњењем мора се одржати младеж у запту и бојазни; само оно прво треба увек употребљавати, а ово друго тек по кад када, кад је права потреба. Но и тада да сва оштрина иде из љубави према детету.

*

Ко с младежи хоће да збира врлине, тај мора с једне стране да је жестином привикава на запт и покорност, а с друге стране да је пријатношћу и веселошћу подстиче на вредноћу и рад. Срећан онај, који уме да погоди ово двоје.

*

Детету је прва школа крило мајчино, први му учитељи мајка са дадиљом, а надзорници пак отац и одгајаоци.

*

Треба нагонити родитеље, да имају у свакој кући књижицу, у којој је описан информаторијум школе материнске, т. ј. начин о вештом одгајивању деце до шесте године, па да је читају, или дају читати.

*

Није никако могуће дићи цркве и опћине из душевнога дремежа и чаме, до свечаним отварањем школа.

ИЗВЕШТАЈ

о српским вероисповедним школама старо-бечејским за 1889/90. шк. год.

Школска 1889/90. година започета је по предходно учињеној објави 21. Августа (2. Септ.) 1889. — За свакидашњу школу беше 927 деце способних и то 474 мушких и 453 женских. За повторну пак 311, од којих 132 мушких и 179 женских. У свакидашњу школу уписало се 352 мушких и 343 женска детета, укупно 595 деце. — Није дакле ишло у школу 332 деце, 122 мушких и 210 женских. — У повторну школу уписало се 39 мушких и 74 женске, свега 113. Није ишло у школу 93 м. и 105 ж. — Свега 198 деце.

Полгодишњи јавни испит одржан је 19., 20. и 21. Фебруара 1890.

О успеху показаном на томе испиту поднешен је у своје време местном шк. одбору од стране подписаног извештај.

Здравствено стање деце беше у години овој сасма повољно, јер осим неколико случаја мрасе, других заразних болести било није, због којих би се школе затварати и школска настава прекидати морала.

По решењу местног школског одбора заказан је био испит у повторним школама за 15. април о. г., но на жалост морам изказати, да на испиту у мушкој школи беше само *једно*, а у женској *двоје* деце присутно, са којима је — у колико се могло, испит одржан, но успех по таком броју деце није било могуће оценити. О овој немилој околности писам пропустио местни школски одбор у једној од најближих седница устмено известити.

Као што је лане напоменуто, тако исто и овом приликом напомињем, да би ове испите у повторној школи свакојако до Ускрса одржати требало, док још пољски послови нису приспели, јер чим пољски послови приспеју, деца ова поред врло млаког заузимања од стране општинског поглаварства листом школу напусте, те се тако никада не да прави рад у овој школи видети.

У недељу 3. (15.) јуна пре божаствене службе одржан је испит из веронауке и матерњег језика са оном српском децом, која местне туђинске школе походе. У овој школи било је десет ученика, 5 мушких а толико женских. На испиту их беше присутно 4 мушке и 5 женских, свега 9. — Учио их је г. Милан Кириловић. — Успех се показао из веронауке *врло добар*, а из српског језика *добар*.

По закључку местног учитељског збора и по самој вољи местног школског одбора одржани су главни годишњи испити 10., 11., 12., 13. и 14. јуна по овом реду:

I. У недељу 10. (22.) јуна пре службе Божије држан је испит из црквеног појања. Децу је уз особену награду настављао г. Милан Кириловић. — Успех се показао *добар*. — За тим је био испит код г. Антонија Освалда, учитеља нотног појања и певања, који је уједно и ликовођа српске црквено-певачке дружине старо-бечејске. Успех како у теоретичном познавању нота, тако и у самом практичном вечбању и нотном појању и певању беше *врло добар*. — Исти нас је господин више пута изненадно са лепим појањем при св. литургији у два дечија гласа, што му се свакојако у похвалу и признање узети има.

II. Исти дан по подне обављен је испит у сеоништној школи код г. Стевана Перића учитеља. Деце беше уписано у I. разред 7 мушких и 8 женских. Свега 15; у II р. 7 м., 3 ж. Свега 10; у III. р. 8 м. 2 ж. Свега 10, а у IV. р. 5 м. 6 ж. — 11. Свега 27 м. 19 ж. — 46. — Од свих је остало до краја године: у I. р. 6 м. 7 ж. — 13; у II. р. 6 м. 3 ж. — 9; у III. р. 8 м. 2 ж. — 10, а у IV. 3 м. 6 ж. — 9. — Свега 23 м. и 18 ж. — 41, од којих је једно Мађарче. Успех је био: из свију предмета *врло добар*, осим устменог рачуна, геометрије, краснописа, појања и певања и ђимнастике из којих беше успех *добар*.

III. Дана 11. (23.) јуна пре подне беше испит у IV., V. и VI. женском разреду. Учитељ је подписани. Ученица се уписало у IV. р. 37.,

у V. р. 12, а у VI. р. 5 — 54. Од тих оста до краја: у IV. р 26, у V. р. 8, а у VI. 3 — 37 ученица. Испиту је председавао као повереник местног шк. одбора за овај испит благор. г. Мита Раданович адвокат и члан истога одбора. — Успех у предаваним предметима по бележкама г. повереника беше: из црквено-словенског читања и разумевања, геометрије, науке о чувању здравља и цртању *добар*, а из свију осталих предмета *врло добар.**)

IV. Тај дан после подне држан је испит у V. и VI. разреду мушке школе код г. Јована Чиплића учитеља. У школу ову уписао се у V. р. 25, у VI. р. 16, свега 41 ученик. Остало је пак до конца школске године у V. р. 17, у VI. р. 10, свега 27 ученика. — Успех беше из српског декламовања и цртања *добар*, а из свију других наставних предмета *врло добар.*

V. 12. (24.) пре подне одржан је испит код г. Јована Михајловића учитеља III. и IV. разреда мушке школе. — Ученика се уписало у III. р. 58, а у IV. р 50, свега 108. — Од тих остало до конца године у III. р 50, у IV. р. 42, свега 92 ученика. — Успех је био *врло добар* а у срп. декламовању, црквено-славенском читању и разумевању, цртању и гимнастици *добар.*

Овде се приметити има, да је ова школа бројно претерећена, тако, да ни законитом броју деце, ни величини школске дворане не одговара, али поред свега тога успех је ипак онаки, какав се желети може.

(Свршиће се)

*) *Овом приликом изложила је учитељица ручних радова госпођица Жекића радове ученица ове школе, које су присутне особе, како чланови „Просветне задруге Сријемске,“ тако и остале, врсделодне и са врло добро и исказално оценише.*

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Сриски учитељски конвикт у Н. Саду. Његова Светост г патријарх сриски **Георгије Бранковић** изволео се примити од учитељске скупштине понуђеног му *покровитељства* за срп. учитељски конвикт у Н. Саду и *приложио је уједно* **100** *фор. на ту цел.*

На срп. учитељски конвикт у Н. Саду приложио је г. Ђорђе Николајевић митрополит сарајевски 500 ф. а. вр., даље је приложила на ову цел и гђа Јулија Јовица рођ. Стратимировић из Будимпеште 3 ф., ст.-станарска општина 10 ф. Слава им и Бог их поживео!

Добротворна задруга Сријема у Вел. Кикинди уписала се за члана потпомагача у друштво овог конвикта с пуним прилогом од 50 фор., које је већ и послала. Слава јој!

Тилимарство. На париској изложби продата је знатна количина ћилимова ћилимарског друштва из Пирота. А исто је друштво награђено златном медаљом. У Ужицу пак отпочета је по нацртима г. Боке Миловановића проф., а уз потпору минист. нар. привреде израда ћилимова по персијском систему. Успех је сасвим повољан.

Нови чланови архидијецезалног школског Одбора. Под председавањем Његове Светости Патријарха српског Георгија Бранковића држана је епархијска скупштина у Ср. Карловци 1. Октобра, којом приликом међу осталим важним закључцима изабрани су и нови чланови архидијецезалне конзисторије, административног и школског одбора. Ново изабрани чланови архидијецезалног школског одбора је г. Вељко Петровић учитељ у Земуну, Влада Марковић учитељ у Митровици, Ђорђе Петровић професор на богословији, Васа Вујић професор на гимназији. Стева Поповић (Вацки) зем. посланик (Товарник), Петар Петровић управитељ штедионице и председник црквене општине у Земуну, Арса Поштић учитељ у Винковци и Алекса Рајковић учитељ у Карловци.

Испитно повереништво за учитељску службу на нижим народним школама у Загребу постављено је на темељу закона школског од 31. Листопада 1888. за 1890/1 и 189$^{1}/_{2}$ и то како следи:

Управитељем испитног повереништва г. Ђуру Арнолта равнатеља учитељске школе у Загребу; заменником његовим г. Степана Басарички професора исте школе; чланови истог повереништва јесу: г. г. Петар Радуловић управитељ срп. учитељске школе у Карловцу; Томислав Ивканец и Милан Рогуља професори и Вјенцеслав Новак и Фрања Хокман учитељи кр. мушке учитељске школе у Загребу, даље: Милана Кобалија и Даворина Божића учитеље вештбаонице и Скендера Краљца учитеља у Загребу.

Нова учитељска места. У Руми на српској (комуналној) школи за II. разред установљена је дефинитивно паралелка и при истој школи системизовано је једно место за учитељицу православне вере с платом од 400 ф. станарином од 100 ф. и местним доплатком од 100 фор.

У вишој девојачкој школи српске црквене општине сомборске уписано је ове године 104 ученице, дакле са 12 више, него што је лане било. Многе су ученице са стране и то из различитих крајева српских од Сент-Андрије до Земуна и од Вршца до Глине.

Гимназија српска у Карловци. У гимназији карловачкој уписано је ове године 310 ученика, ово је највиши од до сада постигнутих бројева. У благодијејаније примљено је 40 отличних и сиромашних ученика, али ће покрај благодијејанија установити се конвикт, у коме ће остали ученици по 8 фор. месечно добијати сваки дан обед и вечеру.

Здање гимназијално већ је под кровом и изгледа са својим кулама византо. Оно ће се године 1891. довршити и споља и изнутра и служиће народној просвети на корист, а блажено упокојеном патријарху Герману и његовом брату пречастном господину Стевану Авћелићу пароху митровачком на славу и за вечити спомен дарежљивости и љубави к цркви и просвети народној.

Скамије по системи Ликротовој. Творница скамија гвоздених Леополда Фајвела у Будапешти своје скамије израђене по системи Ликротовој, које су до сада по 16 фор. продавање, сада продаје по спуштену цену од 12—14 фор. Ове су скамије врло практичне и могу се добити под фирмом Feiwel Lipót vasgyára, Budapest, Aradi utcza 60 sz. Упозорујемо

сл. школске Одборе, да онаке од вис. Министарства угарског препоручене скамије за школе своје набавити постарају се.

У српској учитељској школи сомборској има ове године 159 ученика и то 72 приправника и 87 приправница. Како је прошле године у тој школи било 156 ученика, то је ове године број ученика са 3 порастао и ово је највећи од до сада постигнутих бројева у овој школи.

Избор учитеља и учитељица. За учитеља у Лалићу изабран је свршени приправник Душан Мокић; за учитеља у Сентомашу изабран је досадањи уч. Станишићки г. Павле Коњовић; за уч. у Силбашу изабран је г. Кузман Миловановић, учитељ Доњо-Ковиљски. За учитеља у Куманима изабран је г. Стеван Перишић, учитељ Јасеновачки. За учитеља у Мостару изабран је свршени приправник Светислав Павковић. За учитељицу в. дев. школе у Сарајеву изабрана је гђца Милева Павксићева, свршена приправница; за учитељицу у Стапару изабрана је свршена приправница Марија Ђуришићева; за учитеља у Горњем Карловцу изабран је г. Никола Шумоња, учитељ петрињски; за учитеља III. раз. средередне школе сомборске изабран је г. Велимир Чонић, досадањи привремени учитељ на истој школи; за учитеља у Бајн изабран је г. Сава Глибоњски; за учитељицу у Брчкоме изабрана је свршена приправница Марија Подградска; за учитеља у Крупи босанској изабран је Бошко Илачевић, свршени приправник; за учитеља у Парагама изабран је свршени приправник Ђорђе Петровић; за учитеља у Старом Футогу изабран је свршени приправник Жарко Алексић; за учитељицу у Турији изабрана је Милева Пајтићева, свршена приправница. Лаврентије Хавел Михајловић наместни учитељ у Бингули именован је за привременог учитеља у истом месту. Симеон Вуксан учитељ у Крњу именован је за учитеља у Петровци. Душан Поповић учитељ у Мокрину именован је за привр. учитеља у Руми. Стана Гламочлија Мутавчићева привремена учитељица у Ст. Пазову именована је за праву учитељицу у истом месту. Привремена учитељица у Голубинци гђца Ангелина Георгијевићева именована је правом учитељицом у истом месту. Наместна учитељица у Боботи Љубица Нешићева именована је правом учитељицом у истом месту. Катарина Трифуновићева наместна учитељица у Белегишу именована је за праву учитељицу у Гргуревци. Стеван Марковић наместни учитељ у Острову именован је привременим учитељем у истом месту. Тихомиљ Љубинковић наместни учитељ у Вери именован је привременим учитељем у Рачи. Г. Анастасије Милан Марин досадањи учитељ у Марадику премештен је за учитеља у Голубинци. Г. Димитрије Гудурић учитељ у Адашевци премештен је за учитеља у Суботишту, а Ђорђе Крстић свршени приправник постављен је за привременог учитеља у Адашевци. Гђа Милка удова Ковачићка рођ. Хајдинова именована је за привремену учитељицу у Медку. Ђорђе Ђорђевић привр. учитељ у Иригу именован је правим учитељем у истом месту.

За члана варошког школског Одбора у Суботици изабран је отлични учитељ на тамошњој српској школи г. Ђорђе *Гојковић*. Приликом

овога избора добио је г. Гојковић гласове од чланова обадве тамошње странке, јер он са својих заслуга у школи и са свог правог учитељског примерног понашања љубав и поштовање код свију својих сугрђана без разлике вере и народности и без разлике на политичке партије подједнако ужива.

НОВЕ КЊИГЕ.

За приказ примили смо ове књиге:

Рачуница за II. разр. народне школе. Свеска I. (Треће поправљено издање.) Цена 10 нов.

Рачуница за III. р. народне школе. (Треће поправљено издање.) Цена 12 новч.

Рачуница за IV. разр. народне школе. (Треће поправљено издање.) Цена 20 новч.

Ове три рачунице према наставном плану в. кр. уг. Министарства и српско-народног Шк. Савета, а по најновијим изворима написао је Аркадије Вуковић, учитељ; све три књижице одобрене су од в. Шк. Савета у српским народним школама, јесу издање књижаре Л. Јоцића у Новом Саду, а штампане су 1890.

Мађарско језикословље у практичним примерима. По наставном плану в. кр. уг. Министарства од 1879. за српске основне школе удесио Јован Илијић, управ учитељ. (Друго са сним поправљено издање.) III. свеска. За IV. разред. Цена 30 нов. Издање књижаре Л. Јоцића у Новом Саду.

Мапа краљевине Србије. За ученике основних и средних школа. Од Бешлића. Цена 30 пара.

Земљовид је лепо израђен на финој хартији са четири боје Све је тачно означено, као: планине, реке, путови, жељезничке пруге и станице, варошп, варошице са бројем становника, окрузи и срезови и т. д.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— На новооснованој православној вероисповедној српској женској школи у српском Великом Сент-Миклошу тражи се учитељица с платом од 300 фор. слободним станом и огревом. Молбенице се до 1. Новембра имају поднети.

— У Елемиру на срп. вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 400 ф, стан, башта и огрев, а за перовођство награда од 50 ф. Рок 12. (24.) Октобар.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Пропустити не могу, а да преко овог цењеног школског органа не изјавим славној срп. прав. црквеној општини у Мохолу своју учтиву благодарност.

Да не би школска настава уштрба подносила за време моје болести, постарала се славна општина молска мени за заменицу у лицу ђуце Љубице Гергурове испитане учитељице и давала ми је за цело време моје боловања мога новчане приномоћи. Ја сам по неизказаном промислу Божијем оздравила и славна општина молска ме је по једнодушној жељи својој по ново за своју учитељицу примила.

На овако ретком хуманитарном примеру моје општине овим изричем славној општини највећу благодарност са жељом: да Бог поживи г. г. чланове прав. црквене општине мохолске, који су ми будућност моју осигурали, а ја ћу из благодарности ревносним радом у нар. школи и мојим понашањем старати се, да то лепо поверење оправдам.

У Мохолу, Септембра 1890.

Даринка Беришева,
учитељица.

Благородни госп. др. Арон плем. Војновић председник срп. прав. црквене општине и местног школског одбора у Ст. Бечеју изволео је даровати преко 46 ком. књижица за народ ради награде добро ученој се школској младежи. Исто тако и на ту цељ даровала је „Просветна задруга Српкиња“ 57 ком. истих књига, а славни местни шк. Одбор одредио је своту од 5 фор., да се и за то набаве књиге ради награде. На свима овим племенитим и родољубивим даровима у име награђене деце нека приме најтоплију благодарност. Хвала им и: „Живели!“

У Ст. Бечеју 17. 1890.

УПРАВА
српских вероисповедних школа
СТАРО-БЕЧЕЈСКИХ.

☛ Ступисмо већ у последњу четврт о. г., а још имамо на дугу које од прошлих, које од ове године много стотина форината, са којима треба да исплатимо штампање листа и награде. С тога уљудно позивамо г. г. учитеље, који лист примају, да својски настоје код дотичних општина, да нам се одуже.

Опомене ћемо свима дужницима ових дана по ново распослати. Који нам после поновљене опомене до 1. Новембра ове године дуг свој не плате, принуђени ћемо их бити путем јавности опомонути. ☚

Администрација Шк. Листа.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 11. У Сомбору 15. Новембра 1890. Год. XXII.

КО ЈЕ КРИВ, ШТО ЈЕ ШКОЛИН РАД НЕДОСТАТАН?

(За награду.)

(Наставак.)

Дитес*) у својој методици овако вели, шта је задаћа школе: Она је дом за опште образовање човјеково. Далеко од притиска сиротињског, од бриге на потребе живота, од сјаја богатирског, од јагме за тјелесним уживањима, од рада у пољу и радионици, од борбе партајске — заклоњена од свега тога, школа треба да је поље за чисто човјечански живот и рад, за свестрано развијање младачких снага. У народној школи треба неговати и потпомагати оно, што ће у животу свакоме без разлике бити корисно, што ће у једној цивилизованој држави бити на добро како појединоме, тако и свима и свакоме. Здравље и тјелесна снага, бистар разум, чиста и стална воља, ведра и за све, што је лијепо и добро, осјетљива душа, вјештина читања, писања и рачуњања, прва знања из науке о природи, земљама и народима и т. д. то су она добра, која су употребљива, дакле и корисна и човјеку и жени и богату и сиромаху и земљедјелцу и занатлији и трговцу. и научењаку, и чиновнику и т. д Није дакле задаћа народне школе, да спрема сељаке, слуге, занатлије, трговце, чиновнике и т. д., него да у дјеци развија моћи и својства, која су потребна за свако запимање, за сваки положај у животу. Никада се не може знати, шта ће бити од дјеце, али се то зна, да ће бити људи, па их за то треба и спремати, а за то је најзгодније доба, кад дјеца иду у народну школу.“

Као што се не схваћа добро задаћа народне школе, тако ни њезин положај. Положај је народне школе доста несигуран; не зна се право чија је, је ли општинска или државна. У државним је рукама оно, што је главно, а општинама је остав-

*) Ibid. Стр. 38. и 39.

ћена тек нека сјенка права. Тешко то осјећају учитељи, понајбољи понајтеже. Основна школа треба да има чврсту основу, а онда ће само моћи напредовати, како треба.

Много је тежи положај конфесијоналнијех — вјероисповједних — школа; јер је старање око њих веома слабо. Ако конфесија и настоји, да подигне своје школе на праву висину, ето јој махом од стране државе грдњијех препрјека, да њезине школе морају ударити натраг. Држава н. пр. ставља конфесији такове запријеке, да она ни не може оснивати својијех народнијех школа; држава заслијепљена страначком борбом или народном мржњом увлачи особито у конфесијоналне школе такове елементе, који овамо не спадају и који су на штету самој тој држави.

Уз то још долази и ова неприлика. Владини људи, који су позвани, да раде о том, да школе напредују, или не схваћају свога становишта према школи и учитељу, или га не ће да разумију, те се отуда легу свакојаки сукоби, који највише шкоде учитељу. Не ћемо ову ствар на шире претресати, тек ћемо навести лијепу ријеч *Миликевића**): „Немаш раната, дијете моје, радовати се младићу, који је заборавио себе, који утапа себе у другога, који пристаје, да се удави ондје, гдје му старији плуне, али се тако исто не можеш радовати ни ономе, који нема моћи да призна своју очевидну погрјешку, јер се никад не ће ни научити ни поправити! Као што се види, много стоји до људи, који долазе у дотицај са школом, а много и до учитеља.

Кад смо тако означили задаћу народне школе и уједно се дотакли са двије-три ријечи и положаја њезина, хајде, да идемо за метом.

Држави припада право да надзире јавно васпитавање, јер она збира жетву од васпитања омладине, која, ако се занемари, пада њој на терет**). Али држава треба да се узнесе изнад засебнијех интереса, изнад партија и народне мржње, те да у духу праве педагогије потпомаже развијање свијех својијех народа и религија. Старање за васпитање и образовање младежи мора бити исто тако опште и свесрдно, као што је опште и свесрдно старање за сигурност државе с поља и из ватра, као што је опште старање за вршење правде и правице. Лијепо каже *Дистервег:* „Војска и правда старају се за спољну, тјелесну сигурност, школе пак за унутарњу, духовну јачину."

*) Село Злоселица и учитељ Миливоје. Стр. 201.
**) Дитес, ibid. стр. 34.

Држава је кадра: да најбоље потпомаже јавно васпитање школама. Она треба да потпомаже подизање школа са више учитеља, јер што је више таковијех школа, више ће дјеце ићи у школу и боље ће бити јавно васпитање. Она може најлакше учинити, да су школе ваљане, да су снабдјевене са свима и свачем, како рад школин не ће запињати.

Држава може најбоље постигнути добар полазак школе. Но да народ драговољније шаље своју децу у школу, треба пронаћи моралније средство, но што је глоба и затварање. Држави се пружа много згоднијех прилика, које може да употријеби на корист школе. Много помаже, ако државни чиновник више пута походи школу и упита, како дјеца долазе у школу. Русија н. пр. смањује број службенијех година онима војницима, који су редовно свршили основну школу.

Држава треба да у споразуму са народностима и конфесијама обезбиједи народнога учитеља материјално и да чува углед учитељев, јер се тиме подиже прави дух учитељски, јер се тиме учитељи непрестано одушевљавају за свој тешки позив, јер се тиме из учитељства изгони свакакав духовни пролетаријат, а примамљују људи, који су достојни, да буду учитељи народа и државе.

Држава треба да се у споразуму са народностима и конфесијама стара, да се учитељи ваљано приправе за свој позив. Истина, да учитељска школа не може дати махом вјештаке, али може и треба да будућем учитељу даде темељно опште образовање; може и треба да му даде свестрано стручно образовање; може и треба да у будућем учитељу оваплоти кардиналпа начела педагогије; може и треба да будуће учитеље тако развија, да буду људи духовити, разборити, озбиљни, љубазни, карактерни, душевни, побожни, одушевљени за свој свети позив; може и треба да будућега учитеља тачно упозна са његовима правима и дужностима, са положајем и задаћом народне школе; једном ријечи може и треба да му даде очи, да види што ће и како ће да ради.

Држава треба да у споразуму са народностима и конфесијама склапа наставни план за народне школе, да се стара, да тај план не буде опширан, јер је дјетињи дух нејачак, па не може да носи велика терета, а поглавито: да је план тај у складу са духом народнога живота и потребама човјека у опште, јер је то најприроднији основ школскога васпитања.

Но није доста да се држава стара за јавно васпитање тиме, што сама подиже и уздржава ваљане школе, што народности и религије своје потпомаже у подизању ваљанијех школа, што се стара да дјеца марљиво долазе у школу и да су учитељи одани и вјешти своме звању. Она треба уз то да и сама себе васпитава, јер јој је то од пријеке потребе као и сваком поједином народу, као и сваком поједином човјеку. Само строгим, али истинитим васпитањем постаће држава јака и напредна, срећна и задовољна.

Држава ће сама себе васпитавати, кад јој политично уређење и политична радња одговара духу народном. То је основна тачка државнога васпитавања.

Држава ће сама себе васпитавати, кад јој закони одговарају не само човјечности, него и духу народном, јер само онда имају васпитну снагу и кад се ти закони врше педагогијски, јер само тада облагороћавају народ. Ако државни закони треба да имају васпитну снагу, школски закони требало би да су углед другима законима. Па шта се опажа? Опажа се, да су управо школски закони у највећој опреци са народним животом, са јавним васпитањем и са задаћом народне школе. Погледајмо само красну расправу г *М. Нешковића* у 133. Летопису „Матице Српске.“

Држава ће сама себе васпитавати, кад поједине народности, вјероисповијести и политичне странке напаја духом толеранције, кад им дава такав полет, да се оне надмећу, која ће више добра учинити држави, а не да наврћкава једну на другу, да једна другу потире и потискује са министарскијех столица.

Држава ће сама себе васпитавати, кад се сав живот њезин оснива на слободи, кад сав живот њезин извире из слободе, јер је слобода вјечито и бистро врело, из којега извире све, што је лијепо, добро и истинито. Деспотизам и сила развија у држави сва могућа зла.

Држава ће сама себе васпитавати, кад подстиче народ, да вољно и свјесно утиче у опште послове, јер се тиме „оплемењује народни карактер, буди му се суђење, рашири се увиђавност, јача морална снага, оживљава љубав отачаства. Што је веће и непосредније утицање у јавне послове, тим се више развија народ.“*) Таково утицање у опште послове развило је

*) Wuss, Pädagogische Vorträge. *Стр. 82.*

инглески народ, да је први у свијету. Сабори српски уз манастире и цркве, гдје се народ стјецао из далекијех крајева и савјетовао се у сваком послу и пјевао своје јуначке пјесме, да ли су српском народу доста снаге, да се одржи.

Држава ће сама себе васпитавати, кад не дозволава, да се често мијења облик владавине, јер то је за државу највеће зло. Стари Јелини пропали су само за то, што нијесу били доста конзервативни, да уздрже онај дивни дух, који је равнао њиховим развијањем. Што је развило инглески народ, да је данас први у свијету, а што је сачувало српски народ од толикијех биједа и невоља, од петвјековнога ужаснога ропства турскога? Уз друге факторе поглавито њихов конзервативни дух. Но овим се не тражи апсолутан конзервативизам као у Кинеза, јер он не да, да се народ даље развија и убија му тако животну снагу.

Једном ријечи: Држава ће сама себе васпитавати, ако васцијелим својим животом васпитачки дјелује на народ.

Тако ће држава оплеменити јавни живот, стаће на пут разнима опачинама, које су данас заузеле јачи мах, него икада до сеље и које пријете, да оборе и униште и оно мало добра, што се у народима сачувало; тако ће унијети у обитељи здравији дух и стварати здравије темеље бољему јавному васпитавању; тако ће обитељима дати јачу васпитну снагу, којом ће благотворно и величанствено утицати у јавне послове.

Повратимо се сада школи. Како смо горе видели, главна је задаћа народне школе: да васпитава. Јер је тако учитељ душа школе изавис и васпитање школско једино од њега. Какав учитељ, онаково и школско васпитање, ако су друге околности погодне. Учитељ васпитава наставом, заштом и особношћу својом.

Настава утиче индиректно на васпитање, јер уноси у душу преставе и појмове, који раширују мисаони круг. Но овакова настава, какову данас даје народна школа, веома слабо потпомаже јавно васпитање. Учитељи треба да својој настави дају јачу васпитну снагу. *Дистервег* то означује овако: „Има знатнијих чинилаца праве просвјете, но што је знање. Знање памћења, ваљско знање, нема никакове вриједности, али право унутарње знање душе, које је привријеђено трудом, напором и духовним радом, знање, које је доживљено и у крв унијено, постаје састојина карактера, која тежи, да знање даље рашири. Код знања дакле пази се на истинитост и на начин, како је

привриједјено. Онај је дакле прави учитељ, који умије потакнути дјецу, да себи истину присвоје снагом и јачином, преданошћу и љубављу. То ће постићи, ако у дјеце развије довољну пажљивост, која истину упија; ако разбуди вољу за учење, што је најљепши успјех наставе; ако произведе и уздржи марљивост ученика; ако их навикне, да мислећи раде и радећи мисле, да радосно и успјешно раде. На тај начин објективно знање постаје субјективном снагом, која оспособљава за субјективно дјелање; знање не остаје имање (ein Haben), него ће бити, или је већ од почетка постајање (ein Werden) и бивство (ein Sein).“

Настава је њежнија и лакша страна школскога васпитања, док је занат много озбиљнији и тежа страна његова.

Ако је веома нужно, да наставу провејава виши дух, који оживљава и развија, још је нужније, да такав дух задахњује занат школски, јер „снага заната, како каже француски педагог *Грегоар*, лежи у идеји, коју има о њему онај, који му се повинује и коју му даје онај, који га промјењује.“

Занат извире из школскога живота, који треба да има породичан карактер, а да је уз то озбиљан, јер само онда произваћа у дјеце послушност, која је избор свијех другијех врлина. Али треба да има и ведар облик, јер „школа, у којој је веселост основна црта дјечија, пролетњи је врт с путовима и цвијећем, које је пуно пунцато наде“ (*Дистервег*).

Но није доста, да се прави дух унесе у занат, него треба тако удесити, да тај дух остане вавијек здрав и свјеж. „Најљепши начин за школски занат каже нам сунце небесно, које земаљском биљу дава вавијек свјетлост и топлину, често дажда и вјетрова, а кашто само мање и грмљавину.“*)

Настава и занат треба да хармонијски утичу на дјецу. Радња њихова треба да се поглавито састоји у томе, да у дјеци развијају јасне, јаке и племените осјећаје, јер се на њима оснива сав духовни живот, јер они формулишу и оваплоћују сав духовни материјал и јер осјећаји највише утичу на вољу, ту полугу и покретну снагу свега рада и дјелања. На добрима и јакима осјећајима лако је даље зидати.

Таки дух треба да провејава заштом и наставом и онда ће тек да донесу прави плод, онда ће тек да заснују јаче и боље основе јавноме васпитању, онда ће тек моћи да поправљају и на добро обраћају покварено друштво.

*) *Коменски*: Didactika. *Стр. 191.*

Да учитељ у настави и зант унесе прави дух, треба да у свом срцу носи праву љубав, јер је „љубав вјечити, једини основ за развиће човјечије природе до човјечности. Она је једини, вјечити источник божаства, које је у нама; она је стожер, од којега произходи сва битност васпитања. Све васпитање не вриједи ништа, ако није основано на божаственој снази љубави. Без љубави не може нико бити човјек у правом смислу ријечи те. Човјечност, мета васпитавања, оснива се дакле само на љубави и из ње извире.“ **) Какова љубав треба да управља васпитањем, означује св. апостол Павао: ***) „Љубав дуго трпи, милокрвна је; љубав не завиди; љубав се не велича, не надима се; не чини, што неваља, но тражи своје; не срди се, не мисли о злу; не радује се неправди, а радује истини; све сноси, све вјерује, свему се нада, све трпи, љубав никад не престаје, а пророштво ако ће и престати, језици ако ће умукнути, разума ако ће нестати.“

Душевност је рођена сестра и најбоља помогачица љубави. „Човјечија је душевност, вели *Дистервег*, у његовој душевности. Разум није никога начинио поштеним, вјерним и одушевљеним човјеком. Душевност чини човјека васпитачем, а не разум.“

Љубав и душевност два су врела, из којих извиру сва друга добра својства васпитачева

(Свршиће се.)

**) *Песталоци: Бесједа на нову годину 1809.*
***) *Коринћанима посланица прво. 13. 4—7.*

ИЗВЕШТАЈ

о српским вероисповедним школама старо-бечејским за 1889/90. шк. год.

(Свршетак.)

VI. Јуна 13. (25.) пре подне био је испит у II. и III. разреду женске школе код ђе Катице Јелчић-Освалдове учитељице. — Деце беше почетком године уписано: у II. р. 26, у III. р. 50, свега 76; од тих је остало до краја године у II. р. 22, у III. р. 41, свега 63 ученице. Успех је био *врло добар*, изузев српско читање са II. разредом, мађарско читање и писање, земљопис, повеснницу и појање и певање, у којима је био успех *добар*.

Приметити ми је, да је успех у овој школи знатно одскочно од досадањих с тога, што је местни школски одбор — уважив мој скромни лањски предлог — наредио, да се одавде I. разред због великог броја деце одлучи и са I. мушким разредом споји, те се тим јако припомогло, да се повољнији успех постићи могао.

VII То исто после подне трајао је испит у доњо-предградском мешовитом I. и II. разреду код учитеља г. Младена Поповића. — Ученика је било у I. р. 39 м. 29 ж., свега 68; у II. р. 36 м., 11 ж. — 47.— Свега 75 м. и 40 ж. — 115. — На крају године остало у I. р. 31 м. 25 ж. — 56; у II. р. 34 м. 9 ж. — 45, свега 65 м. 34 ж. укупно 99 ученика. — Успех је постигнут: из српског и црквено словенског читања *врло добар*, а из свију осталих предмета *добар*.

Код ове школе имам да напоменем, да је у њој највише деце, што се противи наређењу преузв. Уредбе за српске народне школе од 1872. год. Но тој ће незгоди — на радост моју и свију пријатеља школе и просвете — бити поможено тим, што је местни школски одбор, проникнут узвишеним појмом о задатку школе, прихватио мој лански предлог, „да се још једно учитељско место створи,“ поради и успео у толико, да је жеља постигнута, и да ће се већ наступајуће школске године нова школа створити.

VIII. У четвртак 14. (26.) јуна пре подне држан је испит у ковинско-предградском мешовитом I. и II. р. код учитеља г: Паје Дамјановића. — Деце се уписало у I. р. 28 м. 22 ж. свега 50, у II. р. 20 м. 11 ж. св. 31, свега у оба разреда 48 м. 33 ж. скупа 81. — Остало до краја године у I. р. 22 м. 21 ж. св. 43, у II. р. 18 м. 6 ж. св. 24; у оба разреда свега 40 м. 27 ж. скупа 67 деце. — Успех је био са изузетком српског декламовања, мађарског читања и писања, устменог и писменог рачуна, краснописа, појања и певања и гимнастике *врло добар*, а из изузетих предмета *добар*.

У петак 15. (27.) јуна на Вудов-дан — одслужена је света литургија, на којој су се ученици причестили, а по свршеној литургији одржано је свечано „Благодарење,“ после кога су ученицима прочитане оцене и раздате награде. — За тим су ученици распуштени на велики двомесечни одмор, чим је ова 1889/90. школска година завршена.

Напоменем и то овде, да у току године не беше походе од стране виших школских власти, изузев преч. госп. *Јована Ворогу*, окружног проту старо бечејског и привременог епархијског школског референта, који је испите по свима овдашњим школама како полугодишње, тако и годишње врло вољно походио, а осим тога и иначе преко године често овдашње школе посећивао, пажљиво и занимљиво учитељска предавања пратио, децу на учење, а учитеље на истрајан и успешан рад ободравао, на чему нека му је и овом приликом моје дубоко признање и благодарност изречена. Живео!

У Старом Бечеју 17. јула 1890. године.

Стеван Жекић,
учитељ и местни српски вероисповедних школа управитељ.

ОСВЕЋЕЊЕ НОВЕ ШКОЛЕ У ЈАМЕНИ.

Дана 16. августа 1889. ударен је темељ данашњој већ дограђеној

школи. Данна ова зграда подигнута је на кат. При земљи су два учитељска стана, а на кату две простране школ. дворане са зборницом.

Сграђена је на земљишту срп. прав цркве, уз стару школу, која је остављена за трећу учитељску силу.

29. јула о. г. после св. литурђије уз звонење звона и пуцање прангија са иконом св. Саве, школском заставом и свом школском децом, — ако и није школско време, — упутисмо се у највећем реду у нову школу, где је у најпространијој дворани сто са осталим потребама за освећење спреман био. Свећење је обавио наш општи љубљени и уважени преч. г. Д. Јеврић, парох најторжанственије, као што он уме, уз помоћ учитеља г. г. К. Драгашевића из Раче, Ч. Вукајловића из Јамене и Лазара Цвејића из Лађарка, а уз живо суделовање многобројна народа особито пак општинских чиновника, између који се и овом приликом одликовао г. Јован Молдован бележник јаменски, као врли љубитељ нашег православног црквеног појања.

Да би се свечаност што боље увеличала много је гостију са стране позвано, између којих видесмо од присутних и погл. г. Милана Мркшића, крал. котар. предстојника, који је уз пркос дугом неугодном и прашњавом путу кроз шуму дошао да учествује на овој једва дочеканој нам свечаности. Као свагда, тако је и сад показао колико љуби и цени школу и напредак свога народа. Под његовом управом школе су сретне а учитељи задовољни, јер ни у чем не оскудевају. Његово очинско старање за школе може се слободно сматрати за узор. Евала му!

После освећења школ. зграде држао је говор млади и отлични учитељ лађарачки г. Лазар Цвејић од прилике овако:

Господо и браћо!

„Дижимо школе,
Деца нас моле!“

Кад погледамо ово дивно здање, на којем са божјом помоћи и последњи чин — освећење — дочекасмо, сваког између нас радост обузима, свака се усхићава, сваки са задовољством осећа, да смо се достојно одужили див — песниковим речима: „Дижимо школе!“ —

Ако је стара школа потпуно задовољила духу времена и потребе, кад је 1818. год. сграђена, у толико више ова нова пружа јемства за постигнуће своје циљи. — Најплеменитији посао на свету јесте отварање душевних очију, неговање врлина; — она ће нам за то храмом бити. Она ће подмлатку нашем отворити светска врата, из ње ће излазити подмладак наш са ведрим челом, ваљаном свести; у њој ће се научити свему ономе, што човека чини правим родољубом и домољубом и само је она кадра честите и поштене синове своме народу однеговати. Она је први храм просвете, где се удара темељ свакој честитости и врлини.

Сравнимо два човека, једног, који јесте и једног, који није озарен светлошћу духовном!

Први крчи себи пута и корача одважно; други је на против везан при сваком кораку. Првом је отворен свет; други је слеп код очију.

У школи научи човек поштовати највећу светињу: веру своју.

Дочим незналица вређа веру, закон, јаван морал и то све у незнању, мислећи зар да добро чини.

Знајући за све те врлине, које школа пружа, ова свесна и ваљана општина паштила се је, да њима и достојан храм подигне, у чему је потпуно и успела.

Ми учитељи, којима лежи на срцу бољитак народа, можемо овако свесним општинама само честитати. Јер залуд учитељу све знање и сва вештина, ако нема згодна места, да их развија.

Да се овај величанствени храм просвете могао подићи, дужност ми је на првом месту споменути славну српску православну црквену општину, која доброхотно за исто земљиште уступи. — Даље славна имовна општина потроварадинска велекодушно притече у помоћ са знатном свотом од 4000 фор. — Даље пресветли г. витез Јован пл. Чудић, краљ. велики жупан, дао је 1500 ф. за градњу школе од камата школ. намета. Не мање и честита браћо Јаменци, ваша и ваших свесних главара безпримерва готовост око подизања похвале је достојна!

Моралну помоћ пружиште овој општини велеможни госп. Јован Ђурић, краљ. поджупан жупаније сремске, који је са својим моћним уплывом код вис. владе издејствовао тако брзо одобрење за зидање школе. Поглавити г. Милан Мркшић краљ. котар. предстојник у Шиду и овом је приликом засведочио, колико је пријатељ школе и учитељства. Најбољи је знак тога она љубав и поштовање, које је код учитеља стекао. Живели дуго и много!

На послетку — евала и градитељу, који тако лепо и вешто школу назида!

После говора свћосмо се у школ. двориште, где је освећен и новосазидани студенац. Кад је освећење довршено, вратисмо се опет св. цркви певајући песму св. Саве.

Исти дан у подне држан је општи обед код нове школ. зграде под хладовиком (сеница). На обеду је било преко једне стотине особа, које гостију са стране, које наших из места. Наравно, да је сва интелигенција на обеду учествовала. Погл. г. Милан Мркшић седео је у прочељу, уз њега с десне стране преч. г. Д. Јеврић, а с леве велеч. г. Јаков Хајзлер рим. парох из Строшинаца, који је дошао са још два рим. учитеља Јосифом Прибањем и Матијом Јанчијевим. Уз ове поређали су се гости и наши честити Јаменци. Весеље је текло до 11 часова ноћи у најбољем реду све уз певање црквених и народних песама, звоњење црк. звона и пуцање из прангија. Свираче довео је честити господар Лаза Јевремовић, трговац из Бијељине у Босни, о свом трошку, који је учествовао на нашој слави. Хвала му! Младеж је играла разне српске игре.

Наздравица је било небројено, а све су се односиле на одржање своје српске православне вере, своје школе, братске слоге и пријатељства.

На завршетку обеда устао је г. Теодор Симић Шапчанин трговац из Брчке и наздравио читавој софри, захваљујући јој на почасти, да је и њега на своје весеље позвала и у подужем свом језгровитом говору о напретку школе и њеном опстанку говорећи, предао је председнику срп. црквене општине педесет форинти (50 фор.) на срп. вероисп. школ. фонд

у Јамени. Дао Бог, да му се његово имање устостручи. Његова частна породица да сретна и дуговечна буде, а да се и друга браћа Срби на овога дарежљивога брата Србина угледају. Евала му!

И наши су Јаменци овом приликом дали на школ. фонд у новцу и храни. На чему им лепа хвала.

Сутра дан у понедељак искупили смо се опет сви код школе. Ту смо обедовали и около 5 сати после подне разиђосмо се у љубави и пријатељству својим кућама.

Сав трошак за ову нашу славу измирила су браћа Јаменци братском ревеном.

У Јамени 1. августа 1890. Ч. В.

✝ ЂОРЂЕ КРЊАЈСКИ.

Тек што минуше четир године од дана смрти Ђ. Лудајића, негда учитеља I и II. разреда српске осн. школе суботичке, још нам је у живом спомену оно тужно расположење, које беше владало у круговима српског грађанства и међу шк. дечицом у след смрти врсна учитеља, још се није потпуно накнадио губитак и недостатак школин због дуготрајне болести свога учитеља и промене у настави, а ево постиже исту школу по ново удар, 17. Октобра о. г. премину јој пре три године стално из-, брани млади учитељ *Ђорђе Крњајски Пушкашев*. Покојник је започео свој истина, тешки, али узвишени и општекорисни рад великом а сталном вољом, добром спремом, свежом снагом младости своје и родољубивим пожртвовањем и заиста би оваким расположајем, а и другим лепим својствима својим унапредио школску ствар и просветни живот у месту, да га смрт у томе није прекинула. Будним оком пратио је наше јавне ствари, одушевљавао се за сваки покрет око унапређења школе и њеног бољитка, нарочито је тежио понашањем и живота својим, да колко толко и од своје стране допринесе како би углед учитељски у опште дошао до своје праве и заслужене висине. У своме учитељском положају налазио се у потпуном задовољству, и поред свију тешкоћа и незгода претпостављао је звање учитељско положајима са мање труда и одговорности а са већим материјалним пробитцима и личним уважењем. За кратко време свога учитељовања стекао је леп број пријатеља и познанства у отменим кућама овдашњим и својим коректним држањем и примерним владањем задобио беше љубав и поверење у грађанству, међу друговима и код родитеља дечијих. Није чудо дакле, што је и поред ружног кишовитог времена — укоп, који се обавио 18. октобра о. г. у 3 сахата по подне био сјајан и величанствен.

Издане су две смртне објаве: једна од породице и родитеља, а друга од учитељског збора. Соба, у којој је био постављен смртни одар и мртво тело покојниково, — беше обложена сва црном чохом, по којој изређаше се многи скупоцени венци са широким тракама и сходним нат-

писима, међу којима по вредности и сјајности одмах у очи падне венац суботичког учитељства, а за овим ученика и ученица српске осн. школе с натписом на тракама: „Љубљеном учитељу, — ученици и ученице српске основне школе.“ Земни остатци покојникови спроведени су уз саучешће многобројне публике без разлике вере и народности у цркву, где се одржало опело по православном обреду. При спроводу корпоративно заступљено беше све учитељство, које осим забавишта броји 63 члана, професорска колегија овдашње државне учитељичке школе, ученици из шестог разреда средсредње мађарске школе са својим учитељима и барјаком, ученици и ученице српске осн. школе, поједини чланови мађистрата и суда и други грађани без разлике стања и сталежа. При свршетку опела, на коме чинодејствоваху сва три овдашња свештеника, а српско певачко друштво тужно појаше, опростио се са покојником у лепој беседи друг му Витомир Лудајић вар. чиновник; у кратким потезима нацртао је живот покојников и одушевљења, којим је на пољу школарства делао као и племените тежње, које је гајио у срцу своме у корист школског унапређења, а којих остварење је прераном смрћу прекинуто. Како је овај говор потекао из чисте и искрене садружне љубави, у којој је живео Лудајић са покојником до смрти, то су и оне дирљиве опроштајне речи коснуле се срца свакоме присутноме и изазвале сузе тугованке у очима сродника, пријатеља и познаника покојникових. Из цркве отпраћен је покојник до његове вечне куће и положен је у породичну гробницу.— Живот пок. Ђорђа беше доста бедан и невољан у колико је још као ђак запатио клицу несретне болести сушице, те је летос, тражећи својој бољи мелема, провео шест недеља у купатилу Глајхенбергу, од куда се вратио, истина, нешто слабији, али се ипак по изгледу добро осећао и у томе стању започео школски рад. Но јак назеб на скоро свали га у постељу, из које се већ није могао више преднећи, него подлегне после 20 дана тешког боловања.

Ђорђе Крњајски се родио у Суботици 1865. године и свршивши у месту рођења осн. школу и четир гимн. разреда, оде у српску учитељску школу у Сомбор проведе у њој три године и положивши строге испите јуна 1885. године, оспособљен буде за учитеља нар. основне школе с добрим успехом. Те исте године прими као намесни учитељ I. и II. разред суботичке осн. мушке школе, у коју после две године 1887. изабран буде за сталног учитеља, те је ревносно делао све до дана смрти. Штета је, што се овај, истина, млађани, али наде пун живот угасио. Покојник беше ваљан син својих родитеља и потпора њихова у старости, искрен и одан брат, друг и пријатељ, а школској деци врсни учитељ, с тога заслужује, да му и на овом месту речемо: „Лака ти црна земљица, Бог ти дао души у рају насеље!“

Суботица, 28. октобра 1890.

Ђ. Г.

СРПСКО ПРАВОСЛАВНО ПЈЕНИЈЕ.

Коме напредак и развитак нашег лепог српског православног пјенија на срцу лежи, тај често премишља на који начин би исто подигао. Од какве важности с практичне потребе је наше црквено појање, то је свакоме познато, за то не треба нико да буде према истоме равнодушан и нем, јер је народност наша побожна а побожност наша је народна. Још је и то велико питање, да ли сваки коме је црквено појање познато и који исто пои, да ј' га правилно једнако по смислу и духу речи пои. По моме мишљењу не пои се свугде једнако и правилно што је највећа погрешка У првом реду припада свима учитељима дужност и задаћа за напредак и развитак нашег лепог српског црквеног пјенија. На који начин би се исто постићи могло? 1.) Кад би учитељска плата свугде толика била, да се учитељ не би морао старати за побољшање свог материјалног стања, могао би он све своје време или бар већи део овога посветити на ширење црквеног појања у народу там начином, што би и оне дечаке који су већ школу свршили, сваки дан обучавати могао, а школску децу исправљати и одучавати од погрешног појања. 2) Реорганизација црквеног појања. Осим тога још тиме да сами учитељи не буду према појању равнодушни и да знају исто правилно и једнако појати.

Садашња припрема за учитељско стање носи највећи део кривице сама. Већи део младића, који се одају учитељству, немају предзлутње, да ће бити једаред учитељи, јер их често саме околности на овај сталеж приморају; кога пак околности ма за који сталеж приморају, тај се не може љубављу истоме одати за то ће испуњавати он све само из дужности и то непотпуно. Други се тек изговара да хоће да постане учитељем у већој варошки где му није нужно појање, као сеоском учитељу. Но ретко се овакви план постићи може, јер већином постају учитељи тамо где је појање неопходно нужно. Познато је, да наш народ на селима до сада чудновато пресуђује знање учитеља кад исти рђав успех из појања покаже.

Да л то с правом или не правом чини то не ћу да расуђујем, али се мени чини, да ипак ту мало истине лежи. Да може свака варошица или свако село певца издржавати то није могуће. За то остају и на даље учитељи такође и певци. За развитак и напредак црквеног појања пружа се сада прилика што су Гаврило Бољарић свештеник и вероучитељ на вел. гимназији и Никола Тајшановић нар. учитељ и учитељ певања на преп. и вел. гимназији у Сарајеву написали „Српско-православно пјеније" по карловачком начину у ноте.

С погледом на материјалне околности и да се лакше науче написали су све комаде у један глас и изишло је свега V. свезака. Садржај прве свеске је следећи: Алилуја по апостолу; Херувика 1. гласа, руска и „Станковићева"; Достојно велико 4, 5. и 6. гласа, мало 8 гл., руско и 8 гл. као Возбраној; Хвалите 8. гл. као Да молчит и као Тон Деспотин. Причасна: божићно, Господи кто обитајет, Скажи ми, На синајстгеј, Нетљенија и Господи услиши. Велико Цар небесни, Ниње сили, Вкусите, Неанес, О Тебје радујетсја велико и мало, Да молчит и Глас

Господењ велико. Друга свеска садржи у себи 15 ирмоса који се пре-
но године у нашој цркви пеју. Трећа свеска садржи у себи 16 комада који
се пеју на обичној литургији, 12 комада на празничној литургији, 13 ко-
мада на владичанској, 6 комада на призивању и благодарењу и 4 комада
на погребу, свега дакле 51 комад. Четврта свеска садржава у себи пје-
није у часни пост и о светлим празницима васкрсним, па све до Тро-
јичног дне. А пета садржава у себи свих 15 великих сједална и велико
Господи возвах и велико Да исправитсја.

По садржају ових 5 свезака види се важност истих по сваког.

Господа писци гледали су, да што верније буду у изразима при-
родног не вештачког појања, него онаковог, каквог чујемо из уста веш-
тог певца у певници.

Хвале достојно је и то, што су се г. г. писци држали тог на-
чела и писали су тако нисмена, где их чују у појању, т. ј. под ону но-
ту, на коју пада глас речи и то без обзира на правила за растављање
слогова. У целом је све добро и лако разумљиво и такође лепо изведено.
Лепо појање усхити и троне сваког слушаоца и могло би се слушати цео
дан. На против невешт певач извија и цифра мелодије, који често тако
високо, да у лицу сасвим поцрвени, бечи очи, текст му је споредна ствар
и код њега не зависи мелодија од стихире него стихира од мелодије. Та-
ких певача има на жалост веома много. Али овом рђавом појању могло
би се на пут стати кад би се увело ово српско православно пјеније које
су г. г. Гаврило Бољарић и Н. Тајшановић написали у срб. учитељским
школама и богословији.

Надајмо се, да ће и до тога доћи. Да ово српско православно пје-
није одговара правилима хармоније јамчи нам већ то, што је исто наш
честити Србин и уметник на гласовиру г. др. Ј. Пачу прегледао и г. г.
писце лепим и усрдним саветима у овом делу потпомагао.

Цена свакој свесци је 1 фор.

Драгутин Блажек.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Избор учитеља. За учитељице у селиштима сомборским, — пошто
није било мушких компетената, — изабране су досадашње привремене
учитељице Теодора Крижанова у Ранчеву; Марија Башњакова у
Билићу и Зорка Кришанова у Буковцу. Место привремених учи-
тељица на салашима, које су оставку дале, привремено су за ову
годину попуњена, а с концем школске године отвориће се стечај ради
попуњења тих места.

Оставка. Пречастни г. Јован Јовичић ђакон-катихета у срб. народ-
ним и у вишој девојачкој школи Сомборској поднео је оставку на свом
звању и одпутовао је у манастир Гргетег, где, као што чујемо, у мона-
шески чин ступити намерава.

Затворене школе због болести. На предлог главног физика сл. кр.
града Сомбора затворене су све основне и виша девојачка школа у Сом

бору 22. Октобра због шарлаха, дифтерита и других пријепчивих болести, које су се међу децом у Сомбору појавиле.

Противу овога поступка је управитељ срб. нар. школа у Сомбору у седници управног одбора од 22. Октобра протестовао, пошто се међу српском школском децом врло мало болестних налазе, али се протест његов није могао уважити и тако се и све школе овдашње на неизвестно време затворити морале.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

Тражи се у сомборској српској народној и вишој девојачкој школи катихета.

Са правим је местом скопчана годишња плата у износу од 700 ф., а са другим 360 фор., свега 1060 ф. а. вр.

Од компетената се тражи:

1. Да сведочбом искаже, да је свршен богослов.

2 Ако је клирик, да у сведочби богословској има оцену из владања: *примерно*, а ако је свештено лице, то исто да има последњих година свога службовања у сведочби свог протопрезвитера.

3. Богословске науке да је најмање с општом оценом: *добро* свршио.

4. Да је у сваком погледу вешт у црквеном појању, због чега ће се имати на онога обзир, који лично дође и при богослужењу успоје у цркви.

5. Првенство имају они, који су још и катихетски испит положили.

6. Као изабрани катихета на овим школама не може имати уз те никакве дужности.

У дужност му спада, да у одређеним разредима предаје науку вере и славенски језик, а старију мушку децу да поучава у црквеном појању, а дужан је по потреби са учитељима заједно у цркви појати.

Рок стечају излази 30. Новембра по ст. кал. о. г., а исте се имају уputити на месни шк. одбор у Сомбору.

— На упражњено учитељско место овим се стечај отвара у Дубици (бившој Горњој Крајини у Хрватској). Плата је годишња 300 фор. а. вр., слободан стан са баштом и 6 хвати тврдијех дрва. Учитељу у дужност спада осим редовне школске наставе у цркви појати и сву школску младеж у црквеном пјевању подучавати.

Рок стечаја траје до 26. Новембра 1890.

НЕКРОЛОГ.

ЂУРА ТЕОДОРОВИЋ, умировљени кр. судски чиновник, умрьо је у 47-ој години живота свога после дугог и тешког боловања у Будимпешти 13. Септембра 1890.

Покојник је испитани српски народни учитељ и као такав ревносно и савесно служио је и у Сомбору, где му је 13. Октобра о. г. и парастос држан, на коме су присуствовали професори, ученици и ученице учитељске школе, учитељи и многи грађани. 1870. г. Био је у Штутгарту као народни питомац. Бог му дао души покој и блажену вечност!

ГИГА ПЕТРОВИЋ, грађанин панчевачки, преселио се у вечност у Сомбору после дужег боловања 15. Октобра о. г. у 80 ој години живота свог.

Покојник је отац вредногa професора и уваженог научењака М. Петровића. Сви су га поштовали и љубили са његове доброте, пријатности и предусретљивости.

На погребу участвовао је велики број грађанства, професори, питомци и питомице учитељишта и учитеља.

Бог нека га у вечност удвори!

МАРА РАЈКОВИЋЕВА, испитана и оспособљена српска народна учитељица, преминула је после дугог и тешког боловања у Сомбору код своје матере 18. Октобра у 20 ој години млађаног живота

На укопу су присуствовали многи грађани, виша девојачка и учитељска школа.

На опелу је држано и надгробно слово, у ком је у кратко изложен живот и учитељички рад покојнице.

Бог јој дао рајско насеље!

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Послате уредништву на приказ.

„*Глас Истине*“. Лист за црквене проповеди, хришћанску поуку, духовну књижевност, животописе, старине и православне црквено-народне потребе. Година VII Уредник: Сава Петровић.

„Глас Истине“ излази 15-ог и последњег дана сваког месеца на читавом табаку велике осмине. Цена је листу: За Аустро-Угарску: 2 ф. на целу годину, 1 фор. на пола године; за Србију 5 динара на целу годину, 2 и по дин. на по године. Из Србије прима претплату књижара В. Валожића у Београду.

Још се могу добити сви бројеви „Гласа Истине“ од почетка до данас. Власник и издавалац „Глас Истине“ штампарија А. Пајевића.

Овога месеца изићи ће из штампе: ТРЕБЕВИЋ, први српски велики илустровани календар у Босни и Херцеговини. Уредио: Н. Т. Кашиковић-Сарајлија.

Садржај овог календара је леп и богат. Поучно забавни део има 21 саставан, а од ових и од наших првих књижевника. Осим тога доноси 25 слика.

Цена му је 50 н., а поштом 60 н.

Наручбине се упућују на штампарију Спиндлера и Лешнера у Сарајево.

☛ Навршујемо већ и последњу четврт о. г., а још имамо на дугу које од прошлих, које од ове године много стотина форината, са којима треба да исплатимо штампање листа и награде. С тога уљудно позивамо г. г. учитеље, који лист примају, да својски настоје код дотичних општина, да нам се одуже.

Опомене смо свима дужницима ових дана по ново распослали. Који нам после поновљене опомене до 1. Децембра ове године дуг свој не плате, привуђени ћемо их бити путем јавности опоменути. ☚

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Витермана у Сомбору.

Школски Лист.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину **1 ф. 50** новчића, а за Србију **4** динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „*Школског Листа*“ у Сомбор.

Бр. 12. У Сомбору 15. Децембра 1890. Год. XXII.

НА СВ. ОЦА НИКОЛАЈА 1890. ГОД.

Своме драгом учитељу: високоученом Господину

Николи Ђ. Вукићевићу.

На дан овај, на дан свети
Хори ми се, драга лиро!
Ево прође тол'ко време,
У жице ти несам дир'о.
Ту у куту заборава,
Кад је туга светом зашла,
Нема, јадна и безвучна
И сама си мира нашла
Али сада ето славе,
Враћају се они дани,
Славом, срећом увенчани;
Де забруји звуком старим,
Нека јекне песма широм,
Препуњена миомиром,
Пуна славе, пуна жеља,
Славићемо крсно име:
Учитеља учитељâ . . .

Учитељу!
О, како су уста пуна,
Кад изрекну речцу ову,
А како су, Боже, сретни,
Тим именом ко Те зову!
Већ толико ето лета
— О, прекрасно време то је, —
Учио си српске синке,
Из дубине душе своје;

Из ње су се горе вили
Дивни, бајни, чудни кâди, —
Њима си нас надахнуо,
Кад хитасмо чили, млади,
Голуждрави, млади тићи,
У науци у повоју,
Похрлише Теби, оче,
Жељни чути речцу Твоју,
А Ти!?
Прим'о си нас као децу своју.
О, хвала Ти, хвала за то!
По сто пута свак Ти кличе.
Ти — народа свога славо,
Српског рода трудбениче!...
— — — — — — — —
Хори ми се, лиро моја,
Нек' те чује свет,
Топла груд ће да савије
Самих жељâ читав сплет.

*

На дан овај, на дан свети
Жеља хита,
Сваки ће Ти, ко Те штује,
Да честита.
Па и ја Ти ево журим
Учитељу,
Прими ову моју скромну,
Чисту жељу:
Бог нека Ти здравља даде
Дуго, много,
На том путу никада не
Изнемог'о.
Учио нас још'те много,
— Наук лепи,
Он нас диже, просвећује,
Српство крепи,
А срећица нек' Ти увек
Венце вије,
А благослов нека на Те
Бог излије.

Хај, ал' изгубљену узданицу,
— Божја воља !
Душа Твоја биће сретна,
Кад народу Твоме сијне
Срећа боља.
Племенита душа Твоја
Утехе у Српству тражи, —
А захвалност свих Ти ђака
У старости нек' Те снажи.
О, живео учитељу,
С' породицом својом дичном, —
Бог ће дати,
Да Вас здравље, да Вас срећа,
Свеђер прати !

— — — — — — —

Зујте струне милогласне,
Хори ми се, звучна лиро,
Две године како прође,
У жице ти несам дир'о.
Ох, ал' сада,
На дан овај, на дан мио,
Ка' никада,
Ко вас не би загудио,
С' песмом вашом да оплете
Читав венац лепих жељâ,
Да ускликне по свемиру :
„Живео нам 'век у миру,
Учитељу учитељâ ! . .“

У Голубинци 5. Децембра 1890.

Благодарни ученик

В. Милан Марин,
учитељ.

КО ЈЕ КРИВ, ШТО ЈЕ ШКОЛИН РАД НЕДОСТАТАН?

(За награду.)

(Свршетак.)

Људи велике љубави и велике душевности одабраници су Божји. Али зар учитељска школа није кадра, да у учитеље улије љубав према Богу, према звању, према дјеци, према људима? Зар није кадра, да у својима питомцима хармонијски развије све стране духовности, да се сліју у племениту душевност?

Из овога се види, колико је нужно, да се учитељи ваљано спреме на свој позив. Но то није доста. Ко не напредује, тај назадује. Учитељ треба да се у практичном животу сам собом усавршава, да надопуњује и усавршава своје знање и своју учитељску и васпитачку вјештину, јер који то не ради, баталі и себе и дјецу, коју васпитава и друштво, у којем живи. Учитељ се усавршава, ако марљиво чита и изучава најбоље књиге, што их људски дух производи, ако марљиво изучава себе, дјецу и друштво.

Околици својој, а особито дјеци школској треба да је учитељ живи примјер сваке моралне и религиозне добродјетељи, јер примјер јаче дјелује, него ишто друго. Примјер тај састоји се у том, „да учитељ буде такав, каква треба да су дјеца; нека чини оно, што треба дјеца да чине; нека се остави свега, чега ваља да се дјеца оставе.“*) Такав примјер, кога дјеца сваки дан гледају, изванредно потпомаже наставу и запт, силно утиче на дјецу и мора да се прелије у срца дјечија, да им буде путевођа у доцнијем самосвојном раду и животу.

Успјех учитељева рада расте и пада напоредо са угледом, кога има учитељ према дјеци, према цијелом мјесту свом. Нека учитељ има вазда на уму ону лијепу ријеч: учитељ без угледа звоно је без клатна; нека вазда има на уму, да његов рад и његово понашање има највише јако оштријех критичара. Свако дијете у школи, свака душа у мјесту његов је зли или добри дух, који га прати на сваком кораку његовом.

Три су фактора јавнога васпитања: кућа, у којој је човјек одрастао, школа, у којој се учио и друштво, у коме живи. Сваки тај фактор васпитава на свој начин, али васпитавање све тројице мора да се укрштава, да се рад један другога на-

*) *Школски Лист 1885. Стр. 113.*

допуњује и усавршава, а не да се слаби и уништује као данас што бива.

Кућа није кадра да што допринесе к обнови јавнога васпитања. То могу и морају да учине држава и школа. Држава треба да оплемењује велико друштво, а школа ваља да у дјецу уноси основе будућега бољега васпитавања.

И црква утиче на јавно васпитање. Колики је и какав је тај утицај данас и какав би требало да је, остављамо да ријеше свештеници, којих се то највише тиче.

О ДЕЧИЈИМ ШКОЛСКИМ КЊИГАМА*,

говорио *Љубомир Јовановић* на учитељској скупштини комуналних школа бедоцрквапског среза.

Поштована скупштино! На јесенашњој нашој скупштини позван сам, да данас о једној од оних тема говорим, које су данас у учитељским круговима и педагошким листовима на дневном реду, а које и сваког појединог учитеља врло живо занимају. Главнија та питања ова су: преустројство наше пензије, наш материјални и друштвени положај, стручни надзор и дечије школске књиге. Сва ова питања од велике су важности, па ћу и ја о једном од оних питања: о дечијим школским књигама говорити. У напред изјављујем, да ће се мој говор у главноме виших сеоских разреда тицати.

Свеопшта је тужба, а и сами осећамо јако, да је народна школа и сувише оптерећена. Неки узрок томе у наставном плану траже, а неки опет у самоме учитељу. Ја пак узрок оптерећењу једино у дечијим школским књигама налазим.

Свуда се наглашава, да настава у народној школи мора бити очигледна, чак и тамо, где очигледности нема, па смо упућени само на усмено настављање. И ја сам за то, али може настава ма како очигледна бити, онај, који захтева, да деца одмах после настављања знају настављено саопштити, томе смело кажем, да врло слабо познаје речник и степен развитка сеоске деце. Дете може нешто врло добро разумевати и знати, поред тога ипак не уме то другоме рећи, јер се не уме изразити, па да би изражавати се научило, нужна му је књига. Без књиге дакле народна школа не може бити.

Сасвим је друго питање, какве треба да су књиге? Много школских књига прешло ми је преко руку, па за чудо ни једну — осим читанака — не нађох, која би мојим захтевима потпуно одговарала. Књижевници не ће да узму у обзир, да за децу у народној, дакле, основној школи пишу књиге. Тако тешким језиком, у тако разгранатим реченицама пишу, да док дете прочита свршетак реченице, већ је заборавило почетак. Не осврн-

*) Пријатно ми је, да се тиче школа у бивој банатској граници, које су сад општинске, комуналне, над којима надзор води државна власт.

ћу се они на то, да дете ни свој матерњи језик не говори добро, па само у једној реченици колико има речи, о којима дете ни појма нема! Највећа махна садањих школских књига је та, да не може важно од излишнога тако да се одели, да се после тога поједине речи у свезу доведу. После овога није чудо, да се учитељи огорче, па у своме огорчењу у другу погрешку падну, а то је, да најважније сами кратко, језгровито, дечијим разумом лако схватљивим речима саставе, па то — поред свега тога што тиме много време губе — или деци диктирају, или са табле дају преписивати. И у овом погледу везане су нам руке, јер знамо, да је то законом и наредбом забрањено.

Дачашњим даном за сваки поједини предмет имају деца засебну књигу, свака књига има сто страна, а има шест, седам предмета, што чини шест, седам стотина страна. Нека су само три стотине страна, па може ли ко веровати, да је дете кадро све то да научи, шта више и у памети да одржи? То не ће нико веровати, а камо ли тврдити. Види се, да у школским књигама има многог излишнога; што је излишно, треба из књига избацити.

Време код сеоске деце за учење врло је кратко, зими за то, јер је дан врло кратак, а чим се смркне — и не палећи сниће — одмах се леже. Лети употребљују децу за домаће, а и пољске послове. Код сеоске деце врло се тешко побуђује воља за учење, али и да се побуди, не ће зар дете одмах да ју и изгуби, кад види, да се задаћа на две стране раширила? Ја нелим изгубиће. Кад би задаћа само неколико реди била, дете би се стидело, што то мало није хтело научити. Овако задавање задаћа имало би и ту добру страну, што би се могло подједнако знање захтевати од сваког појединог ученика. Да би учитељ могао мало задавати, нужно је претходно, да су књиге тако састављене. Из свега до сада реченога види се, да је оптерећењу једини узрок рђав састав књига.

Знано је, да нигде не ваља много на површно, него треба мање, па ваљано, па за то баш и мислим да је дошло време, да све оно, што је излишно, непотребно из књига избаци, па да се само онолико остави, колико се неопходно мора свршити, али и то мало да је кратко, језгровито, лакшим језиком написано.

У кратко хоћу још да споменем, за које предмете да употребљујемо, а за које да не употребљујемо књиге. Да деца науче добро читати, нужна им је читанка. Са читанкама, које су данас у нашим школама у општој употреби, задовољан сам, јер има у њима доста поучног и васпитног градива. Прво служи за оштрење разума, друго за развијање душевних врлина. Својој сврси дакле одговарају.

После писања и читања најважније је рачунање. Данашњим даном, када је човек сам себи остављен, знање рачуна најнужнија му је потреба.

Ко не уме да рачуна, тај је изгубљен. Знање рачунања само многим вежбањем може се постићи, за то треба за вежбање истога много времена употребљавати. Да не би учитељ време губио са задавањем примера за тихо вежбање, може се у вишим разредима књига са примерима употребљавати.

Из граматике може се леп успех постићи и без књиге, али ипак много је поможено, кад имају деца књиге. Ако се граматика сматра само као средство, да се њоме постигне правилно знање говора и писања, онда књига није нужна, ако се пак граматика као наука дакле опширније учи, онда је књига нужна.

За земљопис, повесницу и права и дужности грађана морају деца да знају добро говорити и лепо приповедати, а то ће ми допустити свако, да се знање правилног говора и лепог приповедања не може из прстију исисати, него се мора учити, па баш за то велим да се исти предмети само из књига могу са успехом учити.

Природопис, физику, хемију и науку о чувању здравља не треба из књига учити, него на основу читанке, слика и природа излета дакле очигледно. Задаћа природних наука у школи није та, да их деца из књига уче, него да деца природна тела, ствари и појаве посматрати науче, а тиме им се воља за даље посматрање буди и тако им круг знања проширује. Ово овде речено потврђује и она наредба министра богоштовља и наставе, која је у марту месецу у званичном листу изашла, где се забрањује, да се наука о чувању здравља као засебан предмет и уз засебне књиге у народној школи предаје.

Само по себи се разуме, да певање, гимнастику и вртарство само очигледно и практично треба предавати, ма да и за те предмете има књига.

Хоћу сад и да завршим Ми морамо да настављамо и да васпитавамо. Успех настављања нека је тај, да знају деца разборито да мисле и суде, васпитавања пак, да постану племенити и карактерни људи. Она школа, која је постигла, да јој ученици поред доброг знања писања, читања и рачунања знају разборито мислити и судити, на су још племенити и карактерни људи, постигла је циљ. Успех без добрих књига поред највећих напора тешко се постизава.

Радимо на томе, да до добрих књига дођемо!

У Ујми 28. априла 1890.

XIX. МИНИСТАРСКИ ИЗВЕШТАЈ

о народним школама у Угарској. Год. 1888/9.

Из статистичног одељка извадићемо следеће главне податке:

Године 1889/9. било је свега 2.468,626 за школу способне деце; од ових је ишло у школу 2.015,612 деце, није ишло у школу 453,014. Ове године се умножио број за школу способне деце са 51,681, а број деце која су ишла у школу, повећан је са 67.733.

Деце од 6—12 године за школу способне у школу је ишло од целокупног броја 86·51%; а од 13—15 год. ишло је у школу 68·93%. Од мушке деце за школу способне ишло је у школу 85·37%, а од женске 77·76%. По вери било је од целокупног броја деце 81·65% евангелика, 87·21% римокатолика, 84·78% реформираца, 80·75% израиљца, 78·27% унитараца, 68·04% ист. православних, 63·11% грко-католика.

По језику било је од целокупног броја деце 70·09% Немаца, 85·43% Мађара, 84·56% Словака, 78·86% Срба, 72·91% Романа. Број мађарске деце нарастао је са 2 десетине процента, јер год. 1887/8. било је 85·23%, а год. 1888/9. било је 85·43%. На против код Немаца, који су до сада са бројем увек на првом месту стајали, показује се назадак, јер прошле године било је 90·63%, а сада 90·09%, дакле са 0·54% мање.

Од 1000 деце, која су ишла у школу потпуно су свршили школ. годину 8526, а само зими су ишла у школу 147·4 деце. Број деце која су довршила школску годину умножен је са 64.899 деце. Изостајања од школе било је 20,977.159 пô дана. Овај број се дели на 1,286.780 ученика; дакле од сваке 1000 ученика који су ишли у школу њих 648.4 ученика изостало је по 16 пô дана.

Године 1888/9. било је похађање школе много неуредније него прошлих година, а то с тога што се неизвињена одсуства нису по закону казнила, те по томе се и небрежљиви родитељи нису приморавали на редовно слање деце у школу. Јер од броја отсутних часова 95% је од неизвињених; само у 1,040.652 случаја исписана је казна од 520.326 фор. па и од ове исписане своте тек је 40·151 фор. 11 нов. покупљено и на опредељена места отправљено.

На припомоћ сиротим ученицима издато је 173.637 фор. (са 5403 фор. више него прошле године); од сваке 1000 ученика њих 913·1 имали су све потребне књиге и друге шк. ствари.

Од 214.884 ученика који су испит полагали 96·8% знали су добро и читати и писати, а 3·2% само читати.

У погледу општина које су имале школа говори се у извештају да су године 1889. од 12·685 општина 83·9% имале једну или више школа; 14·18% општина нису имале својих засебних школа, него су своју децу у суседне школе слале; без икаквих школа било је 1·91% или 244 општине.

Године 1888/9. умножен је број школа за 80 и тако је те године било 16·702 школе. Од ових је било: 4·74% државних; 11·59% општинских; 32·35% римокатоличких; 14·23% реформатских; 12·92% грчко-католичких: 10·68% ист. православних; 8·56% евангеличких; 3·38% израиљских; 1·07% приватних; 0·14% друштвених; 0·02% унитарских.

Године 1888/9 било је 16.455 основ. школа, 68 виших народних школа, 17 виших девојачких и 162 грађанске школе.

Од укупног броја школа било је 84·95% смешаних, 7.03% чисто мушких и 8·02% чисто женских школа. Најмање смешаних (50·75%) има код државних школа.

У 16·702 школе било је 24.645 учитељских места. Само са једним учитељем било је 12.872 школе.

У погледу наставног језика било је 52·96% са мађарским наставним језиком; 14·58% са романским наст. јез.; 8·31% са словачким наст. језиком: 1·71% са српским наст. језиком; 1·36% са русинским; 0·24% са хрватским наст. језиком. У 16·62% школа поред мађарског језика узимани још и други језици као наставни.

Немађарских школа било је 7.858. У овима је у 43·92% од школа

постигнут потпун успех у мађарском језику; у 39·26% постигнут је средњи успех, а у 16·82% или је постигнут врло мален успех или се мађарски језик није ни предавао.

Ове године биле су школе овако смештене: 91·09% од школа биле су смештене у својим сопственим зданьима; а 8·91% у закупним становима. Број школских здања умножен је за годину дана са 83, а број школ. дворана са 272. Укупно је било 24 655 шк. дворана, просечно на сваку школску дворану долази 72—73 ученика, преко свега тога требало би да има још више од 5 хиљада дворана.

Велики број школа није имао довољно школ. учила. Готово свака школа имала је таблу, штице и мапу Угарске државе, а од других учила у многим школама је фалило једно или друго. Школ. књижице имале су 7033 школе, справе за гимнастику 2.874 школе, а књижнице за народ имале су 1428 школа.

Године 1888/9. било је 17 виших девојачких школа, од којих су 9 имале 6 разр., 2 по 5 разр. и 5 по 4 разреда. У овим школама било је 2124 деце.

Државних основних школа било је 719, државних виших народних 21, државних грађанских 43 и државних виших девојачких 9 школа.

Број виших народних школа умањен је са 7. Прошле године било је 75, а сада има 68. Од ових школа је било 19 за мушку децу, а 49 за женску децу. Број ученика у овим школама је 689 мушких и 1873 женске.

Број грађанских школа повећан је са 5, те тако сад има 162 грађанске школе. Од ових је 77 за мушке и 85 за женске. Број ученика у овим школама је 9.699 мушких и 8785 женских, 12 од ових школа биле су скопчане са занатлијским школама, а 8 су скопчане са нижим трговачким школама.

У III. одељку извештаја говори се о учитељима. Знатан напредак показује се не само са умножавањем броја учитеља, него је и број оспособљених учитеља знатно порастао. Број учитеља умножен је са 266, а број оспособљених учитеља са 468. Поред свега тога још и сад од 1000 учитеља просечно има 117—118 неоспособљених, који највише као помоћници или као учитељи заменици делају.

Од 24 645 учитеља било их је 92·36% на основним школама; 1·22% на вишим народним школама; 0·91% на вишим девојачким и 4·67% на грађанским школама.

Године 1887/8. долазило је на сваку појединну школу 1·462 учитеља, а године 1888/9. долази на једну школу 1·475 учитеља. По именима школа долази на једну државну 2·1 учитеља, на 1 општинску 2·13 учитеља, на једну ист. православну 1·15 учитеља на једну грчко-католичку 0·98 учитеља, на једну реформатску 1·26 учитеља, на једну евангеличку 1·5 учитеља на једну унитарску 1·25 уч., на једну параљску 1·8 учитеља, на једну приватну 1·8 уч., и на једну друштвену 1·7 учит.

Од 2907 неоспособљених учитеља 397 су у римокатоличким, 635 у грко-католичким, 473 у ист. православним, 410 у реформатским школама учитељевали. Број неоспособљених учитеља је код ист. православних

29·81%, код унитараца 29·09%, код реформираца 13·07% од целокупног броја учитеља, код државних школа има 1·56% неоспособљених учитеља.

Године 1888/9. било је 88·12% редовних и 11·78% помоћних учитеља. Мушких је било 86·66% а женских 13·34%. Учитељица има највише у друштвеним, приватним и државним школама. Најмање учитељица (0·47%) има у грчко-католичким школама.

Од 24.645 учитеља било је 21.597 код којих је матерњи језик мађарски, 1.052 учитеља који знају потпуно мађарски, 1 268 учитеља знали су по мало говорити мађарски, а 728 учитеља нису ништа знали мађарски. У опште број учитеља, који не знају мађарски, сваке је године мањи.

На издржавање школа године 1888/9 потрошено је 15,117.024 ф., куда се још урачунава и трошак на учитељске школе, забавишта, занатлијске и трговачке школе, који износи 2,209.814 фор. Непокретности школских имања процењене су на 42 милијона фор. Разни фондови 7,285.291 фор. Трошак на издржавање школа на сваког појединог грађанина износи 1·09 фор.

Приход школски износи укупно 15,117.024 форината од ове суме 73·01% је уплинуло од готовог новца, а 26·99% у храни. Од овога прихода употребљено је 74·89% на учитељске плате, а 25·11% на школске потребе.

У одељку о учитељским школама говори се у извештају, да многе вероисподне учитељске школе не одговарају свима захтевима школског закона. Многе вероисповедне учитељске школе немају довољно дворана за предавање! јер 163 разреда смештена су у 151 дворану. Само 33 вероисповедне учит. школе одговориле су захтеву школског закона, по коме треба да имају школске вртове за вежбање предавања у практичном вртарству.

Многи су припуштени испиту за учитељско оспособљење, који нису полагали учитељске школе, него се приватним путем приправљали за полагање испита.

Број забавишта порастао је за годину дана од 603 на 644. У овима је било 59 066 деце. У забавиштима је радило 725 женских и 47 мушких. Трошак на издржавање забавишта износи 451,484 фор.

ВСИ ЈАЗИЦИ . . .

Запљескајте, сви народи, рукама,
Јер је Христос Избавитељ са нама!

У граду се Витлејему родио
И ка' чедо пеленама повио.

Пастири су тад у вруле свирали,
Хвалу Богу рођеноме давали.

Три Му цара са истока стигоше,
Злато, тамјан, мирис-уље дадоше.

Ка Јосифу рече у сну анђео,
Да је Ирод силну војску повео.

Да у руке Нескверногa добије,
Тог првенца свих векова убије.

Дигао се са великом потером;
Али бежи, служи чеду с матером!

Нек учини крај свакоме идолу,
Подигнутом у Египту ђаволу!

Превечни је зарад тога дошао,
Да би славно то сатрьо, збрисао.

Да на брзо сва сила им пропане,
Да Христово увек царство остане!

С црквено-славенског

Иван М. Поповић.

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ.

Свакад је лепо и узвишено, када се човек — на буди каквом указаном му доброчинству — знаде захвалним назвати. — Усљед свога и ја — поштујући речено начело — не могу према извесним добротворима мојима равнодушан остати, а да и у овај пар једно одлично дело уваженом читајућем свету не обелоданим и на истом од срца не благодарим.

Особито уважено српско-народно-учитељско особље у Вел. Кикинди, гапуто — како невољним положајем мојим данашњим са гледишта физичког, односно здравственог — тако и гледе мога најжалоснијега стања материјалног, кога сам ја — на жалост у 19. столећу и гако рећи у образованом свету садањем — и то не својом сопственом кривицом — допао, не могоше честита браћа на ино, а да ми опет у невољи и љутој борби са егзистенцијом мојом — по могућству — своју братску „руку помоћи“ не пруже и мене мало материјално не потпомогну.

С тога се сада овим јавно и најсрдачније захваљујем горенименованом узор-корпусу учитељском у Вел Кикинди на колегијалном и братском родољубљу њиховом, који од срца желећи мало ублажити мој чемерни, прегорки живот данашњи — листом похиташе и у колико им могуће бејаше — радо се и вољно одазваше.

А великодушно ово дело спровео је врлопоштовани и врли учитељ Вел. Кикиндски и уредник тамо излазећег листа „Посестриме“ господин Љубомир Лотић, који овом приликом и поред осталих многих обвезних послова својих — није пожалио пријатељска труда свога уложити, те је у велеценењеном кругу колега својих — у корист моју — скупити изволео „добровољних прилога“ у укупном износу од 8 фор. и 70 новч. ау. вр, коју ми је свету дана 14 новембра т. г. приослати доброту имао, коме особито поштованом и врсном г. скупљачу моме — овим и по наособ своју најтоплију „хвалу“ изјављујем са жељом: да милостиви Бог ову племениту задушбину свима хиљадама пута надокнади!

Приложили су пак по 1 ф. 50 новч.: г. Љубомир Лотић; по 1 фор. гг. Глиша Јорговић, Стева Петровић и Славко Лаковић; по 50 новч.: гг. Теодор Кнежевић, Ника Николић, Алекса Баковљев, Милош Бандић, гђе: Евђенија Баковљева, Јулка

Влаховића, Данича Бандића и ђца: Наталија Лујановићева; по 20 новч: Христифор Ајваз; сви српско-народни учитељи и учитељице у Вел. Кикинди. — Живели и Бог их обилато благословио!

У Бају дана 19. новембра 1890.

Свакад захвални поштователь и невољни садруг

Александар Јанковић,
обољели и умировљени срб. нар. учитель Бајски.

НЕКРОЛОГ.

✝

Јован барон Живковић Фрушкогорски, умировљени предстојник унутарњег одјела кр. хрв.-слав.-далм. земаљске владе, посједник реда жељезне круне II. степена и малога крста Св. Стефана, уједно и као глава обитељи, јавља у своје као и у име своје сестре *Јелене* удове *Буквић* прежалостну вијест, да им је премили брат, високопреосвештени господин

Теофан Живковић,
српско-православни епископ горњокарловачке дијецезе

након дуготрајне тешке болести дана 8./20. новембра 1890. око 8 сати на вечер у вечност се преселио.

Народнога негдар миљенога Теофана више међу живим нема.

Лака му буди црна земља и „вјечнаја памјат“!

У Загребу 9./21. новембра 1890.

НЕКРОЛОГ.

УРОШ АНТИЋ стари учитељ у Ријици (Лећену) у горњој Бачкој после дужег и тешког боловања преселио се у вечност 14. Децембра ове године и сарањен је уз опште саучешће 15. Децембра у истом месту. Покојник је био један од најстаријих учитеља у Србству. Рођен је 1811. године у Станишићу; свршио је учитељску школу у Сомбору 1837., служио је као учатељ 52. године точно, ревностно и савестно, те су га сви поштовали и љубили, како старији, тако исто и млађи сви његови пријатељи и познаници све до последњег часа његовог.

Лака му црна земља била и мир пепелу његовом!

СОФИЈА ВЕЗИЛИЋЕВА, приправница I. разреда, рођена у Тарашу 1873.; кћи је покојног српског народног учитеља Стевана Везилића, преселила се у вечност у 17. години млађаног живота свог после дугог и тешког боловања у наручју своје добре матере у Сомбору 12. Децембра, а сахрањена је 14. Децембра после подне уз пратњу свију приправника и приправница у успенском гробљу сомборском.

Бог пека да покојници вечно блаженство, а пека утеши удову и ојађену мајку, нејаког брата и сестрицу!

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ.

Послате уредништву на приказ.

„ОРАО“ велики илустровани календар за годину 1891. Уз сурадњу српских књижевника уређује Стеван В. Поповић. Година седамнајеста. Цена 50 нв. или 1 динар. У Новом Саду, издање и штампа А. Пајевића. Насловна слика је: Архимандрит Јован Рајић. Осим календарског дела у Орлу се налазе занимљиви и веома користни чланци: Народни добро-

твори од С. В. П. Слеп код очију (из физике) од Ст. Миловановa. Лекарске напомене срп. матери од Д. К. Гајење шећерне репе од М. Петровића и многи други. У тексту између многих слика споменућемо само ове: Георгије Бранковић патријарх српски, барон Федор Николић от Рудне кр. комесар на српско-народном Сабору. Доктор Исидор Ћирић народно-црквени тајник. Народни добротвори: Стеван Анђелић и Васа Јагодовић; српски књижевници: Архимандрит Нићифор Дучић, Стојан Новаковић, Панта Срећковић, † Ст. В. Каћански, † Миша Димитријевић. Наводне задушбине: Манастир Ковиљ; стара зграда гимназије Карловачке; полагање темеља новој гимназијској згради у Карловцима; изглед нове гимназијалне зграде, што се сада зида у Карловцима; споменик кнеза Михаила и многе друге укусно израђене слике красе овогодишњега Орла.

„ЛЕТОПИС“ Матице Српске, уређује А. Хаџић. Књига 162. (Година 1890. Свеска II.) У Новом Саду, штампарија Дра Светозара Милетића. Цена 70 нов.

„ГЛАСНИК“ српског ученог друштва. Књига 71 Расправе и други чланци. У Београду 1890 Штампарија краљевине Србије.

„КЊИГЕ ЗА НАРОД.“ Свеска 23. 24. и 25. Одмор и доколица по Стевану Нађу и другима прерадио Љубомир Лотић. Свеска I II и III.

Свеска 26. „РАД И СВОЈИНА“ написао А. Вилчински, превео с пољског и допунио Рајко.

„РУЖА“. О постанку подизању и неговању њеном и избору варијетета ради домаће вртарске потребе. Ученицима српске учитељске школе у Сомбору написао Стеван Коњовић народни учитељ и учитељ вртарства и пчеларства на српској учитељској школи сомборској. Од књига за народ, што издаје Матица Српска из задужбине Петра Коњовића свеска 27. Трошком срп. књижаре и штампарије браће М. Поповића у Н. Саду, 1890. Мала 8° стр. 84 Свакој од ових свезака је цена 10 нв.

„ЦАРИЋ“, мали илустровани календар са сликама за 1891. Издање А. Најевића у Новом Саду са насловном сликом: Бановић Страхиња од † Новака Радонића. Цена 20 нв.

„ГОДИШЊАК“, велики српски народни илустровани календар за просту годину 1891. са насловном сликом св. отца Николаја. (Година 42.) Власник А. Сандић. Уредник Андрија М. Матић. Издање српске књижаре браће Поповића у Новом Саду. Цена с библиотеком за народ 50 новч., за сам календар 30 нв.

„ТРЕБЕВИЋ“, први српски илустровани календар у Босни и Херцеговини за просту 1891. годину. (Година прва.) Уредио Никола Т. Каишковић Сарајлија. Власништво и штампа Шпиндлера и Лешнера у Сарајеву. Цена 50 нв., са поштарином 60 нв. Насловна је слика Симе Милутиновића Сарајлије. Слике су све лепо израђене и по највише из Босне и Херцеговине узете. Овај календар као прву новину ове врсте из Босне и Херцеговине препоручујемо читаоцима Школског Листа.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Са овим бројем Школског Листа навршује се 22 године његовог излажења, а управо тридесет и две године, од како је лист овај покренуо прослављени обновитељ школе српске: покојни Др. Ђорђе Натошевић.

Осећајући се још у снази, а и подкрепљен обећањем млађих најваљанијих учитеља да ће на Школском Листу суделовати наумио сам и 1891. године издавање овога продужити

„Школски Лист“ ће као и до сада заступати праве интересе српске народне школе и српског учитељства и примаће радо ваљане чланке о васпитању и настави, који не стоје у опреци према светој православној вери и милој народности нашој.

Чланци, што су ове и прошле године за награду штампани, поднесени на оцену једном учитељском збору и у своје време ће се по заслузи — како прва награда од 50 ф., коју је један пријатељ школски уредништву овом послао, тако и остале три награде, што их је уредништво „Школског Листа“ за прошлу годину расписало, издаће се онима, којих расправе по суду оцењивача награду заслужиле буду. — Буду ли се могли дугом „Школског Листа,“ који само за прошле три године преко 700 фор. износе, скорим прикупити, уредништво ће још коју награду придодати.

„Школски Лист“ излазиће као и ове године један пут у месецу на подпуном свитку фине хартије.

Предплата се прима само на целу годину и умољавамо сваког, ко лист држати жели, да нам најдаље до св. Саве просветитеља предплату послати изволи.

Цена је листу на целу годину 1 фор. 50 нов. а. вр.

Учитељи, који примају плату мању од 300 ф. годишње, као и гг. богослови и приправници, добијају „Школски Лист“ у пола цене, т. ј. за 75 н. — За предплатнике из Црне-Горе даваћемо и ове године „Школски Лист“ по 1 ф. а за предплатнике из Србије по 4 динара у српском, или по два форинта у аустријском новцу.

Господа скупитељи, који нам пошљу пет предплатника са целом, или 10 предплатника (ђака) са половном предплатом, добијаће по један примерак на дар.

Имена родољубивих добротвора, који за сиромашне школе и учитеље лист овај држали буду, обнародоваће се за спомен у „Школском Листу.“

У Сомбору 10. Децембра 1890.

Н. Ђ. ВУКИЋЕВИЋ,
уредник и издавач „Школског Листа“.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампарија Ф. Битермана у Сомбору.

СКА БИБЛИОТЕ